సామవేద భాష్యమ్

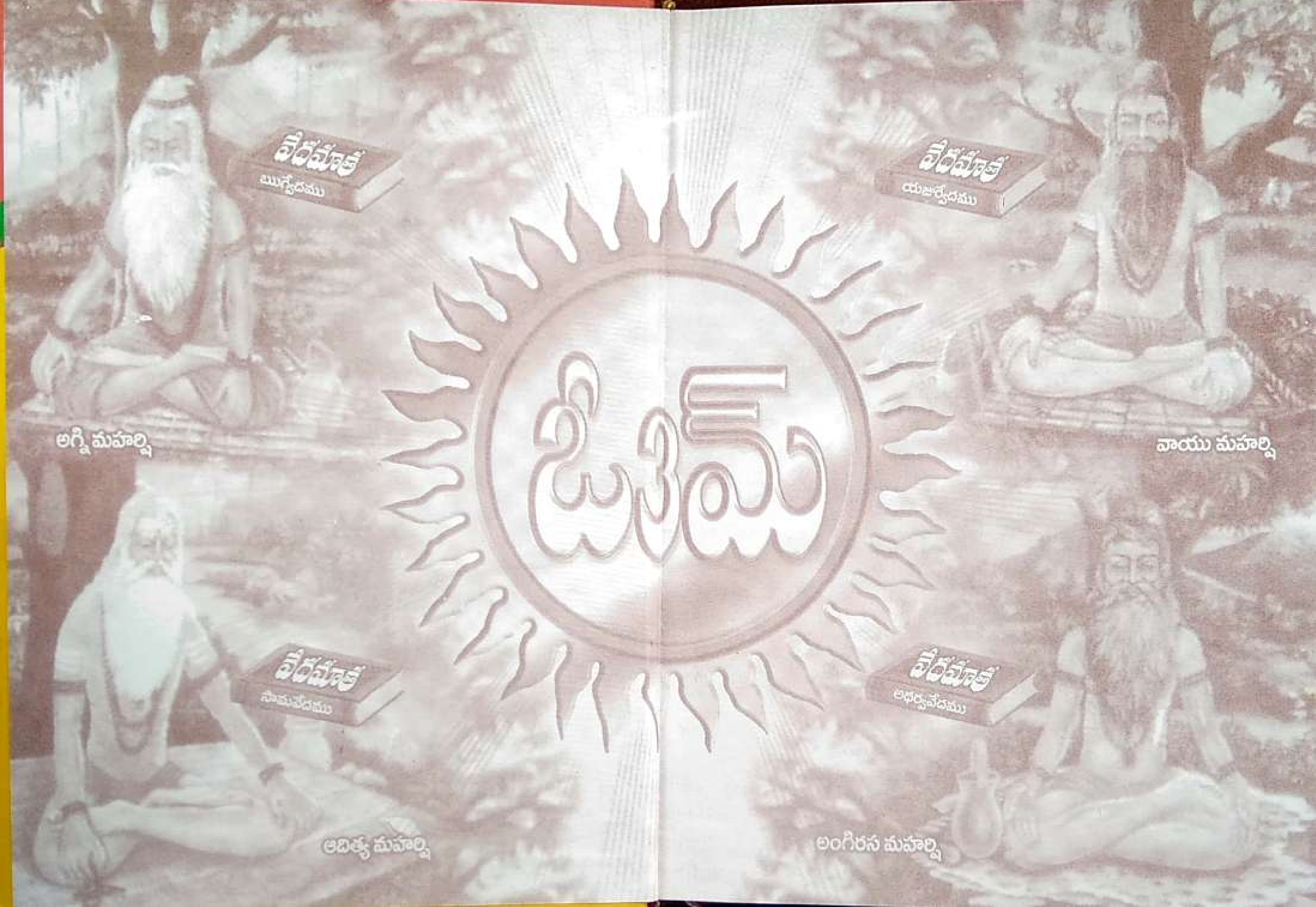
సంస్కృతభాష్యం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితం

చతుర్థ సంపుటము

వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టు (రి)

హైదరాబాద్ - 500 060. ఆం.ప్ర.

వేదమాత
ఋగ్వేదము
అగ్ని మహర్షి
వేదమాత
యజుర్వేదము
వాయు మహర్షి
ఓమ్
వేదమాత
సామవేదము
ఆదిత్య మహర్షి
వేదమాత
అథర్వవేదము
అంగిరస మహర్షి

వేదమాత

గాయత్రీమహామంత్రము - గురుమంత్రము

ఋషిః - విశ్వామిత్రః, దేవతా - సవితా, ఛందః - గాయత్రీ, స్వరః - షడ్జః ॥

ఓం భూర్భువస్స్వః । తత్సవితుర్వరేణ్యం
భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ ॥

ఋ.3.62.10., యజు.3.35, 22.9, 30.2, 36.3, సామ.1462.

భావార్థము:- ఓ సచ్చిదానంద స్వరూపా! నీ దివ్యము వరేణ్యమునైన శుద్ధవిజ్ఞాన స్వరూపమును మేము నిత్యము మా హృదయమున ధ్యానింతుము. మాకు సద్బుద్ధినిచ్చి సత్కర్మల నాచరించునట్లు అనుగ్రహింపుము.

సకల జ్ఞాన-వర ప్రదాయిని 'వేదమాత' ప్రార్థన

ఓం స్తుతా మయా వరదా వేదమాతా ప్రచోదయన్తాం। పావమానీ ద్విజానాం ఆయుః ప్రాణం
ప్రజాం పశుం కీర్తిం ద్రవిణం బ్రహ్మవర్చసం మహ్యం దత్త్వా వ్రజత బ్రహ్మలోకమ్ ॥ అథర్వ 19-71-1

భావార్థము:- వరములనిచ్చు ఓ వేదమాతా! మేము నిన్ను ప్రతినిత్యము మా హృదయమునందు ధ్యానించెదముగాక! నీవు మాకు దివ్యజీవనమగు ఆయువును, ప్రాణమును, సత్సంతానమును, పాడిపంటలను, కీర్తిని, ధనమును మరియు బ్రహ్మవర్చస్సును ఇచ్చి తదనంతరము శాశ్వతమగు బ్రహ్మలోకమును అనగా మోక్షానందమును ప్రసాదించుము.

వేదం - జీవన నాదం

మానవులందరూ వేదమును చదువవచ్చును

ఓం యథేమాం వాచం కళ్యాణీ మావదాని జనేభ్యః ।
బ్రహ్మరాజన్యాభ్యాం శూద్రాయ చార్యాయ చ స్వాయ చారణాయ ॥ యజు. 26-2

పరమేశ్వరుడు ఇట్లు ఉపదేశించుచున్నాడు. ఓ మానవులారా! నేను ఎట్లు ఈ సమస్త మానవులకొరకు సంసార సుఖమును, ముక్తిజ్ఞానమును ప్రసాదించునట్టి కళ్యాణప్రదమగు ఋగ్వేదాది చతుర్వేదవాణిని ఉపదేశించుచున్నానో అటులనే మీరును ఈ చతుర్వేదములను సంపూర్ణముగా అధ్యయనం చేసి అందరికీ ఉపదేశింపుడు. బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర, అతిశూద్రులకును, వారి సేవకులకును, అన్ని వర్ణముల స్త్రీలకును అనగా మానవులందరికిని ఈ నాలుగు వేదములను ప్రసాదించితిని. అనగా మానవులందరు కుల, మత, ప్రాంత, వర్ణ, వర్గాది భేదములు లేకుండా వేదములను చదువుచు - చదివించుచు, వినుచు - వినిపించుచు జ్ఞానవిజ్ఞానములను వృద్ధిపరచుకొంటూ సదా దుఃఖములనుండి దూరులై అమృతానందమును పొందవలయునని అర్థము.

ओ३म्

विद्यामार्तण्डेन आचार्य रामनाथवेदालङ्कारेण निर्मितम्

सामवेद भाष्यम्

संस्कृतान्ध्राङ्ग्लभाषासमन्वितम्

चतुर्थो भागः

आन्ध्रानुवादकः
'चतुर्वेदभाष्यानुवादभास्करः'

श्री वेदानन्द सरस्वती स्वामी

परिष्कर्ता - सम्पादकश्च
सिद्धान्तालङ्कारः, विद्याभूषणः, आर्षविद्याविनोदः

आचार्य मर्रि कृष्णारेड्डी, M.A., M.Ed., Ph.D.

वेदधर्म प्रचार ट्रस्ट्, हैदराबाद-60.
2012

వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టు ప్రచురణలు

సంపూర్ణ 'సామవేద భాష్యమ్' : 6 సంపుటములు (3000 పుటలు)

ప్రథమ ముద్రణ :

శాలివాహన శకం : 1934 శ్రీ నందననామ సం॥ర కార్తీక మాసం

క్రీ.శ. : డిసెంబర్, 2012

విక్రమాబ్దము : 2070

దయానందాబ్దము : 189

ప్రథమ ముద్రణ ప్రతులు : 2012 (5000 సెట్లు)

ముద్రణ : దత్తసాయి గ్రాఫిక్స్, లకిడికాపూల్, హైదరాబాద్ - 4
ఫోన్ : 040-23305235, సెల్ : 9849500235.

బైండింగ్ : కోరుడు సంపత్, స్వప్న బైండింగ్ వర్క్స్,
దిల్‌సుఖ్‌నగర్, 9949302259

వెల : **రూ॥ 1500/-** (6 సంపుటములకు కలిపి)
(పోస్టేజి అదనము)

తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానముల వారి పేపరు సహాయముతో ముద్రించబడినది

ప్రతులకు :

1. **వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టు (రి),**
ఆర్యసమాజమందిరం, 2-127, బాదం కాంప్లెక్స్ చైతన్యపురి క్రాస్‌రోడ్డు,
దిల్‌సుఖ్‌నగర్, హైదరాబాద్ - 500060. సెల్ : 94412 00322; 98495 83929

2. **విశాలాంధ్ర బుక్ హౌస్** (అన్ని బ్రాంచిలలో) హైదరాబాద్,
విశాఖపట్నం, విజయవాడ, గుంటూరు, అనంతపురం, హన్మకొండ,
కాకినాడ, తిరుపతి. ఫోన్ : 040-24744580

సామవేద భాష్యమ్

చతుర్థ సంపుటము

విద్యామార్తండేన ఆచార్య రామనాథవేదాలంకారేణ నిర్మితమ్

సామవేద భాష్యమ్

(సంస్కృతభాష్యం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితం)

చతుర్థ సంపుటము

అనువాదకర్త

'చతుర్వేదభాష్యానువాదభాస్కర' - శతాధికగ్రంథకర్త

శ్రీ వేదానంద సరస్వతీస్వామి

(పండిత లోక మలహరి సిద్ధాంతాచార్యులు)

పరిష్కర్త - సంపాదకులు

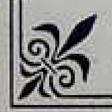
సిద్ధాంతాలంకార, విద్యాభూషణ, ఆర్షవిద్యావినోద

ఆచార్య **మట్టి కృష్ణారెడ్డి**, M.A., M.Ed., Ph.D.

తిరుమల-తిరుపతి దేవస్థానముల వారి పేపరు సహాయముతో ముద్రించబడినది

వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టు (ర), హైదరాబాద్-60

2012

THE

SAMAVEDA BHASHYAM

with

Vidyamartanda Ramanatha Vedalankara's
Commentary

VOLUME - 4

Translated in English by:

Acharya DHARMA DEVA VIDYAMARTANDA
VIDYA VACHASPATI

Translated in to Telugu
By

Shri VEDANANDA SARASWATI SWAMI

Editor

Acharya MARRI KRISHNA REDDY, M.A; M.Ed, Ph.D

Veda Dharma Prachara Trust, Hyderabad-60.

2012

౭౭౩. ఋషిః-అగ్నిశ్చాక్షుషః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-ఉష్ణిక్ । స్వరః- ఋషభః.

ద్వితీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౭౬ క్రమాఙ్కే మనుష్యోత్సాహకర్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర పరమాత్మవిషయోవర్ణ్యతే.

౧౨ ౩ ౨ఉ ౩౨౧ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౭౭౩. పవతే హర్యతో హరిరతి హ్వరాంసి రంహ్యా ।
౩క౨ర ౩ ౧ ౨ ౩౨౩౧ ౨
అ భ్యర్ష స్తోతృభ్యో వీరవద్యశః ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ప.వి:- పవతే । హర్యతః । హరిః అతి । హ్వరాంసి । రంహ్యా । అభి-అర్ష । స్తోతృభ్యః ।
౩౧౨ ౧ ౨ర
వీరవత్ । యశః ॥ ౨॥

పదార్థః-హర్యతః కమనీయః, **హరిః** అజ్ఞానపాపాదీనాం హర్తా జగదీశ్వరః **రంహ్యా** వేగేన **హ్వరాంసి అతి** కౌటిల్యాని అతిగమయ్య. [హ్వృ కౌటిల్యే, సర్వధాతుభ్యోऽసున్. ఉ.. ౪ ।౧౯౦.] **పవతే** ఉపాసకాన్ పునాతి. హే జగదీశ్వర! త్వమ్ **స్తోతృభ్యః** స్తుతిపరాయణేభ్యః ఉపాసకేభ్యః **వీరవత్** వీరభావోపేతమ్ **యశః** కీర్తిమ్ **అభ్యర్ష** ప్రాపయ ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మోపాసకా జనా దుర్గుణదుర్వ్యసనదుఃఖపాపకౌటిల్యాదిభ్యో ముక్తా వీర్యోత్సాహయుక్తాః సన్తః పవిత్రం జీవనం యాపయన్తి ॥ ౨ ॥

౭౭౩. ఈ మంత్రముయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౫౭౬వ మంత్రముపై మానవుల ఉత్సాహ కర్మల విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇపుడిచట పరమాత్మవిషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(హర్యతః) కోరదగిన (హరిః) అజ్ఞానము పాపములు మున్నగువాని హర్తయగు జగదీశ్వరుడు (రంహ్యా) శీఘ్రముగ (హ్వరాంసి అతి) కుటిలత్వములనుండి తరింపజేసి (పవతే) ఉపాసకులను పవిత్రమొనర్చును. ఓ పరమాత్మా! నీవు (స్తోతృభ్యః) స్తుతియొనర్చునట్టి ఉపాసకులకొరకు (వీరవత్) వీరభావములతోకూడ (యశః) కీర్తిని (అభ్యర్ష) కలిగించుము.॥౨॥

భావార్థము :-పరమాత్మ ఉపాసకులు దుర్గుణములు, దుర్వ్యసనములు, దుఃఖములు, పాపములు, కుటిలత్వము మున్నగువానినుండి విముక్తులై వీర్యము మరియు ఉత్సాహముతో గూడిన జీవితమును గడుపుచుందురు.॥౨॥

773. God Who is tho be desired and approached by all and Who is Destroyer of all sins and misery, purifies with the speed of knowledge, all crookedness found in His devotees. Stream forth heroic fame upon Thy worshippers O God. II2II

౭౭౪. ఋషిః- ప్రజాపతిర్వైశ్వామిత్రో వాచ్యో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః అనుష్టుప్ । స్వరః- గాన్ధారః.

తృతీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౫౩ క్రమాఙ్కే 'కీదృశో జనః సమాజాద్ బహిష్కార్యః' ఇతి విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర ప్రకారాన్తరేణ వ్యాఖ్యాయతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర౩ ౨ ౩ ౧ ౨౩ ౧ ౨ర
౭౭౪. ప్ర సున్వానాయాన్ధసో మర్తో న వష్ట తద్వచః ।

౨౩ ౧ ౨ ౩౧౩ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
అప శ్వానమరాధసం హతా మఖం న భృగవః ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర
ప. వి:– ప్ర । సున్వానాయ । అన్ధసః । మర్తః । న । వష్ట తత్ । వచః । అప । శ్వానమ్ ।
౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర
అరాధసమ్ । అ–రాధసమ్ । హత । మఖమ్ । న । భృగవః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- **అన్ధసః** అన్నాదికాన్ భోజ్యపదార్థాన్. [అన్ధః ఇత్యన్ననామ. నిఘం..౨।౭. ద్వితీయార్థే షష్ఠీ.] **సున్వానాయ** ఉత్పాదయతే జగదీశ్వరాయ **మర్తః న** ఉపాసకో జనః ఇవ, యూయమ్ **తత్** స్తుత్యాత్మకమ్ **వచః** వచనమ్ **వష్ట** ఉష్ట, కామయధ్వమ్. [వశ కాన్తౌ అదాదిః, సమ్ప్రసారణాభావశ్ఛాన్దసః.] అపి చ **అరాధసమ్** అనారాధకమ్ **శ్వానమ్** శ్వవృత్తిం సాంసారికపదార్థేషు లోభపరాయణం జనమ్ **అప హత** దూరీకురుత. కథమివ? **భృగవః** తపస్వినో మహర్షయః **మఖం న** యథా మనశ్చాఞ్చల్యమ్ అపఘ్నన్తి తద్వత్. [మఖిః గత్యర్థః] ॥ ౩ ॥

అత్ర ద్వయోరుపమయోః సంసృష్టిః ॥ ౩ ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరారాధకైర్జ్ఞైరనారాధకానాం సాంసారికభోగగృధ్నూనాం సంగతిః పరిహరణీయా ॥ ౩॥

అస్మిన్ ఖణ్డే విదుష ఆచార్యస్య, తతః ప్రాప్యమాణస్య భౌతికాధ్యాత్మికస్య జ్ఞానరసస్య, పరమాత్మనస్తతః ప్రాప్యమాణస్యానన్దరసస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిరస్తి.

ఇతి ద్వితీయాధ్యాయే షష్ఠః ఖణ్డః సమాప్తః

ఇతి ద్వితీయోధ్యాయః సమాప్తః

ప్రథమే ప్రపాఠకే ద్వితీయోఽర్ధః సమాప్తః

౭౭౪. ఈ మూడవఋచయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందలి ౫౫౩వ మంత్రముపై ఎట్టి మనుష్యులు సమాజమునుండి బహిష్కరించదగినవారను విషయమున వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చటమరొక విధముగ వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అన్ధసః) అన్నములు మున్నగు భోజ్యపదార్థములను (సున్వానాయ) ఉత్పన్నమొనర్చు జగదీశ్వరునకు మీరు (మర్తః న) ఉపాసకులగు మనుష్యులవలె (తత్) అట్టి స్తుతులరూప (వచః) వచనములను పలుకుటకు (వష్ట) ప్రయత్నించుడు. మరియు (అరాధసమ్) భక్తి నొనర్చలేని (శ్వానమ్) శునకవృత్తిగల అనగా ప్రాపంచిక వస్తువుల లోభము గలిగియుండు మనుష్యులను (ఉపహత) దూరమొనర్చివేయుము. (భృగవః) తపస్వులగు మహర్షులు (మఖం న) మనస్సుయొక్క చంచలత్వమును దూరమొనర్చుకొనునటుల. ॥3॥

ఈ మంత్రములో రెండు ఉపమాలంకారములు గలవు. ॥3॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుని భక్తినొనర్చువారు భక్తి నొనర్చని ప్రాపంచిక భోగముల లోభములుగల స్నేహితులకు దూరముగనుండవలెను. ॥3॥

ఈ ఖండములో విద్వాంసులగు ఆచార్యులు మరియు వారిచే లభించునట్టి భౌతిక మరియు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానరసము, పరమాత్మ మరియు ఆయనచే లభించునట్టి ఆనందరసముయొక్క వర్ణనవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

రెండవ అధ్యాయముయొక్క ఆరవఖణ్డము సమాప్తమైనది.

రెండవ అధ్యాయము సమాప్తము.

మొదటి ప్రపాఠకమునందలి రెండవసగముకూడ సమాప్తము.

774. (1) A man should not desire to hear bad or condemnatory words against devotional juice which is produced for pleasing God. O devotees, you should keep away a man of dog - lke nature (greedy and jealous) who does not worship the lord, as wise experienced persons keep away all selfish acts.

(2) O learned persons, don't wait for the asking of Dakshina by a Priest who officiates at a Yajna (nonviolent sacrifice). Give it voluntarily, promptly and gladly. Don't mar a Yajna by giving no Dakshina. Cast aside those who being selfish and jealous interfere, like a dog in a non-violent sacrifice. II3II

అథ తృతీయోఽధ్యాయః

ద్వితీయే ప్రపాఠకే ప్రథమోఽర్ధశ్చ

మూడవ అధ్యాయము - రెండవ ప్రపాఠకము - మొదటి అర్ధము

౭౭౫. ఋషిః - జమదగ్నిః । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః - షడ్జః.

తత్రాదౌ సోమం జగదీశ్వరం ప్రార్థయతే.

౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౭౭౫. పవస్వ వాచో అగ్రియః సోమ చిత్రాభిరూతిభిః ।

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
అభి విశ్వాని కావ్యా ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర
ప. వి: - పవస్వ । వాచః । అగ్రియః । సోమ । చిత్రాభిః । ఊతిభిః । అభి । విశ్వాని । కావ్యా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** సర్వోత్పాదక, సర్వప్రేరక, సర్వైశ్వర్యవన్, రసాగార, చన్ద్రవదాహ్లాదక జగదీశ్వర! అస్మాకమ్ **వాచః** జిహ్వాయాః, **అగ్రియః** అగ్రేభవః త్వమ్. [అగ్రశబ్దాద్ 'ఘచ్ఛౌ చ'. అ.. ౪।౪।౧౧౭ ఇతి భవార్థే ఘః ప్రత్యయః.] **చిత్రాభిః** అద్భుతాభిః **ఊతిభిః** రక్షాభిః సహ **పవస్వ** అస్మాన్ పునీహి. త్వమ్ **విశ్వాని** సర్వాణి **కావ్యా** వేదకావ్యాని **అభి** అభివ్యాప్నోషి. తథా చోక్తమ్ 'యస్తన్న వేద కిమృచా కరిష్యతి య ఇత్ తద్విదుస్త ఇమే సమాసతే [ఋ.. ౧।౧౬౪।౩౯] ఇతి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యం జగదీశ్వరో రక్షతి తస్య బాలమపి వక్రం కర్తుం కోపి న శక్నోతి ॥ ౧ ॥

౭౭౫. ఈ మొదటి మంత్రములో సోమ జగదీశ్వరుని ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- (సోమ) సర్వమునుత్పన్నమొనర్చు, సర్వమునకు ప్రేరణనిచ్చు, సకలైశ్వర్యవంతుడు, రసభండారముగల, చంద్రునివలె ఆహ్లాదదాయకుడవునగు ఓ జగదీశ్వరా! మాయొక్క (వాచః) జిహ్వాకు (అగ్రియః) ముందరనుండువాడవగు నీవు (చిత్రాభిః) అద్భుతమగు (ఊతిభిః) రక్షణలతోగూడ (పవస్వ) మమ్ము పవిత్రపరచుము. నీవు (విశ్వాని) సకల (కావ్యా) వేదకావ్యములందు (అభి) నలుదిశలకు వ్యాప్తమైయున్నావు. వేదమంత్రములను చదివియును జగదీశ్వరు నెరుగజాలనివాడు ఋచ (మంత్రము) లను చదివియును ఏమిలాభము? ఋచలతో ఆయనను తెలిసికొనినవాడు సమాధిస్థుడుకాగలుగును. (ఋ.౧-౧౬౪-౩౯)' అని చెప్పబడినది. ॥౧॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుడెవని రక్షణచేయునో ఆతని నెంతటి ధీరుడైనను ఏమియును చేయలేడు.॥౧॥

775. O God ! Thou Who art the Best Source of Peace! Purify all speeches and all Poems with Thy wondrous aid. It is Thou who revealest the Vedas - flawless sublime Poetical Scriptures. II1II

౭౭౬. ఋషిః- జమదగ్నిః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునర్జగదీశ్వరం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨
౭౭౬. త్వం సముద్రియా అపోఽగ్రియో వాచ ఈరయన్।
౧౩
పవస్వ విశ్వచర్షణే ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. విః- త్వమ్ । సముద్రియాః । సమ్ - ఉద్రియాః । అపః । అగ్రియః । వాచః ।
౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩
ఈరయన్ । పవస్వ । విశ్వచర్షణే । విశ్వ-చర్షణే॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **విశ్వచర్షణే** విశ్వద్రష్టః, విశ్వేషాం మనుష్యాణాం స్వామిన్ వా జగదీశ్వర! **వాచః** ఉపాసకానాం వాణ్యాః **అగ్రియః** అగ్రేభవః **త్వమ్** పవిత్రకర్తా **సముద్రియాః** సముద్రే ఆనన్దసాగరే భవాః. [సముద్రాభ్రాద్ ఘః అ.. ౪ ।౪ ।౧౧ ఇతి భవార్థే ఘః ప్రత్యయః.] **అపః** రసవతీః **ఈరయన్** అస్మాన్ ప్రతి గమయన్. [ఈరక్షేపే చురాదిః, యద్వా ఈర గతౌ కంపనే చ అదాదిః ణ్యన్తః.] అస్మాన్ **పవస్వ** పునీహి ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరస్య స్తుతిర్నిష్ఫలా న జాయతే, ప్రత్యుత స స్వోపాసకాన్ ఆనన్దరసేన సరసాన్ పవిత్రాంశ్చ కరోతి ॥ ౨ ॥

౭౭౬. ఈ మంత్రములో మరల జగదీశ్వరుని ప్రార్థన విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(విశ్వచర్షణే) సర్వమును చూచుచుండువాడవు, లేక మానవులెల్లర స్వామివగు ఓ జగదీశ్వరా! (వాచః) ఉపాసకుల నాలుకల (అగ్రియః) ముందర నుండువాడవు (త్వమ్) పవిత్రకర్తవునగు నీవు (సముద్రియాః) ఆనందసాగర (అపః) రసములను (ఈరయన్) మావైపునకు పంపుచు మమ్ము (పునీహి) పవిత్రపరచుము.॥౨॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని స్తుతి నిష్ఫలముగాజాలదు. కాని అది తన ఉపాసకులను ఆనందరసముచే సరసులను మరియు పవిత్రులనొనర్చివేయును. ॥౨॥

776. O God Beholder of all things, Thou art the Supreme Being revealing the Vedic Hymns; Thou givest the teaching of the actions that lead towards progress. Please purify us. ॥2॥

౭౭౭. ఋషిః-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ సోమస్య జగదీశ్వరస్య మహిమానం వర్ణయతి.

౭౭౭. తుభ్యేమాభువనా కవే మహిమ్నే సోమ తస్థిరే ।
తుభ్యం ధావన్తి ధేనవః ॥ 3 ॥

ప. వి:- తుభ్య । ఇమా। భువనా । కవే । మహిమ్నే । సోమ । తస్థిరే । తుభ్యమ్ । ధావన్తి । ధేనవః ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **కవే** మేధావిన్ క్రాన్తదర్శిన్ **సోమ** జగదీశ్వర! **ఇమా భువనా** ఇమాని భువనాని లోకలోకాన్తరాణి **తుభ్య** తుభ్యమ్, త్వత్పూజార్థమ్ ఏవ. [మకారలోపశ్ఛాన్దసః.] **మహిమ్నే తస్థిరే** మహిమవన్తి జాతాని. **తుభ్యమ్** త్వత్పూజార్థమేవ **ధేనవః** గావః మేఘమాలాః సూర్యదీధితయో వా **ధావన్తి** వేగేన గచ్ఛన్తి ॥ 3 ॥

భావార్థః-విశాలే బ్రహ్మాణ్డేఽస్మిన్ సూర్యశ్చన్ద్రస్తారకా భూవిర్భతవో నద్యః సముద్రా మేఘఘటా ధేనవోఽశ్వా మనుష్యా మఙ్గలబుధబృహస్పత్యాదయో గ్రహాః సర్వాణి పరమేశ్వరస్యైవ మహిమానం గాయన్తి ॥ 3 ॥

౭౭౭. ఈ మంత్రములో సోమ జగదీశ్వరుని మహిమ వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(కవే) మేధావి, దూరదర్శివగు ఓ (సోమ) జగదీశ్వరా! (ఇమా భువనా) ఈ లోక లోకాంతరములు (తుభ్య) నీ పూజకొరకే (మహిమ్నే తస్థిరే) మహిమవంతమైనవి (తుభ్యమ్) నీ పూజకొరకే (ధేనవః) గోవులు, మేఘమాలలు మరియు సూర్యకిరణములు (ధావన్తి) పరుగులు. తీయుచున్నవి. ॥3॥

భావార్థము :- ఈ విశాలమగు బ్రహ్మాండములో సూర్యుడు, చంద్రుడు, తారలు, భూమి, ఋతువులు, నదులు, సముద్రములు, మేఘమండలములు, గోవులు, అశ్వములు, మనుష్యులు, మంగళ, బుధ, బృహస్పతి మున్నగు గ్రహములన్నియును పరమేశ్వరుని మహిమను గానమొనర్చుచున్నవి. ॥3॥

777. O God the Best Poet and Source of peace, All these worlds created by Thee stand for and manifest Thy glory. These Vedic hymns also run towards Thee - they glorify Thee. II3II

౭౭౮. ఋషిః-అమహీయుః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చిక్ ౪౭౬ క్రమాఙ్కే పరమాత్మానం సమ్బోధితా. అత్ర పరమాత్మాఽఽచార్యో నృపతిశ్చ ప్రార్థ్యతే.

౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨౩ ౧౨
౭౭౮. పవస్వేన్దో వృషాసుతః కృధీ నో యశసో జనే ।

౨౩ ౨౩ ౧ ౨
విశ్వా అప ద్విషో జహి ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర
ప. విః– పవస్వ । ఇన్దో । వృషా సుతః । కృధి । నః । యశసః । జనే । విశ్వాః । అప ।
౧ ౨ర ౩
ద్విషః । జహి ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్దో** తేజస్విన్ పరమాత్మన్ ఆచార్య నృపతే చ **వృషా** విద్యావర్షకః సుఖవర్షకశ్చ, **సుతః** అస్మాభిః ప్రార్థితః ప్రేరితశ్చ త్వమ్ **పవస్వ** అస్మాన్ పునీహి. **జనే** జనసమాజే **నః** అస్మాన్ **యశసః** యశస్వినః **కృధి** కురు **విశ్వాః ద్విషః** సర్వాః ద్వేషవృత్తీః సర్వాన్ ద్వేష్టౄన్ వా **అప జహి** వినాశయ. ॥౧॥

అత్రార్థ శ్లేషాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-జగదీశ్వరాదాచార్యాన్నృపతేశ్చ విద్యాం సుఖం పవిత్రతాం కీర్తిం ద్వేషపాపాదివినాశం చం ప్రాప్య సర్వేజనాః సఫలజీవనా భవేయుః ॥ ౧ ॥

౭౭౮. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౭౬వ మంత్రముపై పరమాత్మను సంబోధించబడినది. ఇచ్చట పరమాత్మ, ఆచార్యుడు మరియు రాజులను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రో) తేజోవంతులగు ఓ పరమాత్మా! ఆచార్యా మరియు రాజా! (వృషా) విద్య మరియు సుఖములను వర్షింపజేయునట్టి (సుతః) మాచే ప్రార్థన మరియు ప్రేరణనొనర్చబడిన మీరు (పవస్వ) మమ్ము పవిత్రపరచుడు (జనే) జనసముదాయములందు (నః) మమ్ము (యశసః) యశోవంతులనుగ (కృధి) చేయుడు (విశ్వాః ద్విషః) సమస్త ద్వేషవృత్తులను మరియు ద్వేషించువారిని (అప జహి) నష్టమొనర్చివేయుడు. ॥౧॥

ఈ మంత్రములో అర్థశ్లేషాలంకారముగలదు. ॥౧॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుడు, ఆచార్యుడు మరియు రాజుతో విద్య, సుఖము, పవిత్రత, కీర్తిని యాచించుచు, ద్వేషము, పాపములు మున్నగువానిని వినాశమొనర్చి మానవులెల్లరును సఫలవంతమగు జీవితముగలవారుగ గావలెను. ॥౧॥

778. O Resplendent God Purify us. Thou Who art Showerer of peace and bliss When realised with in our hearts, make us illustrious and glorious among men. Drive all our feelings of enemity or hatred far away. ll1ll

౭౭౯. ఋషిః- అమహీయుః । దేవతా- పవమానః సోమః.

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తానేవ ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౭౭౯. యస్య తే సఖ్యే వయం సాసహ్యామపృతన్యతః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
తవేన్ద్రో ద్యుమ్న ఉత్తమే ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩
ప. వి:- యస్య । తే । సఖ్యే । స-ఖ్యే । వయమ్ । సాసహ్యామ । పృతన్యతః । తవ । ఇన్ద్రో ।

౨ ౩ ౨
ద్యుమ్నే । ఉత్తమే ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్రో** తేజస్విన్ జగదీశ్వర ఆచార్య నృపతే వా! **యస్య తే** యస్య తవ **సఖ్యే** సఖిత్వే **వయమ్** వయం స్మః, తే వయమ్ **పృతన్యతః** పృతనయా అభిగచ్ఛతః ఆన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ శత్రూన్ **సాసహ్యామ** అతిశయేన పునః పునః పరాభవేమ. అపి చ **తవ** త్వదీయే, త్వయా ప్రదత్తే **ఉత్తమే** ఉత్కృష్టతమే **ద్యుమ్నే** యశసి, స్యామ ఇతి శేషః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-సర్వైః పరమేశ్వరముపాస్య, గురుం శిష్యత్వేనోపగమ్య, నృపతేశ్చ సాహాయ్యం ప్రాప్య సర్వాన్ కామక్రోధాదీనాన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ రిపూన్ నిర్మూల్య యశస్విభిర్భావ్యమ్ ॥ ౨ ॥

౭౯౯. ఈ మంత్రములో మరల వారినే ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రో) తేజోవంతులగు ఓ జగదీశ్వరా, ఆచార్యా మరియు రాజా! (యస్యతే) ఏ మీయొక్క (సఖ్యే) మిత్రత్వములో (వయమ్) మే మున్నామో, అట్టి మేము (పృతన్యతః) తమ సైన్యములతో దాడిచేయునట్టి ఆంతరిక మరియు బాహ్యశత్రువులను (సాసహ్యామ) అతిశయరూపమున వాటివాటికి పరాజితుల నొనర్చివేయుడు మరియు (తవ) మీరిచ్చినట్టి (ఉత్తమే) ఉత్తమ(ద్యుమ్నే) యశస్సులో మే ముందుము. ॥౨॥

భావార్థము :- మనుష్యులెల్లరును పరమేశ్వరు నుపాసించి, గురువును పూజ్యభావముతో సేవించి మరియు రాజుయొక్క సహాయమును పొందుచు సమస్త కామ క్రోధములు మున్నగు ఆంతరిక శత్రువులను మరియు బాహ్యశత్రువులను నిర్మూలన మొనర్చి యశోవంతులుగావలెను. ॥౨॥

799. In Thy friendship, O Respledent God! Most Sublime and Glorious, May we subdue all those Who wage war with us. II2II

౮౦౦. ఋషిః- అవమహీయుః । దేవతా-పవమానః.

సోమః-ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తానేవ ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨
౮౦౦ యా తే భీమాన్యాయుధా తిగ్మాని సన్తి ధూర్వణే ।

౧ ౨ ౩ ౨
రక్షా సమస్య నో నిదః ॥ ౩ ॥

౨ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర ౩
ప. విః- యా । తే । భీమాని । ఆయుధా । తిగ్మాని । సన్తి । ధూర్వణే । రక్ష । సమస్య ।
౨
నః । నిదః ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే పవమాన సోమ! హే కర్మశూర జగదీశ్వర ఆచార్య నృపతే వా! ధూర్వణే హింసకాయ. [ధుర్వీహింసార్థః. ధూర్వతి హినస్తి యః స ధూర్వా తస్మై.] **యా** యాని **తే** తవ **భీమాని** భయఙ్కరాణి, **తిగ్మాని** తీక్ష్ణాని **ఆయుధా** ఆయుధాని [సర్వత్ర 'శేశ్ఛన్దసి బహులమ్. అ... ౬।౧।౭౦' ఇతి శేర్లోపః.] **సన్తి** వర్తన్తే, తైః **సమస్య** సర్వస్య శత్రోః **నిదః** నిన్దాయాః **నః** అస్మాన్ **రక్ష** త్రాయస్వ ॥ ౩ ॥

అత్రార్థశ్లేషాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరో దణ్డశక్తిరూపైరాచార్యో బ్రహ్మతేజోరూపైర్నృపతిశ్చ భౌతికైః శస్త్రాస్త్రైర్దుష్టానాం దుష్టతాం నిరాకృత్య తత్కృతాన్నిన్దనాద్ మనుష్యాన్ శిష్యాన్ ప్రజాజనాంశ్చ రక్షన్తు ॥ 3 ॥

౭౮౦. ఈ మంత్రములో మరల వారిప్రార్థనయే.

పదార్థము :- ఓ పవమానసోమా! ఓ కర్మశూరుడవగు జగదీశ్వరా! ఆచార్యా! రాజా! (ధూర్వణే) హింసకులను (యా తే) ఏ నీయొక్క (భీమాని) భయంకర (తిగ్మాని) తీక్షణ (ఆయుధా) ఆయుధములు (సన్తి) కలవో, వాని ద్వార మీరు (సమస్య) సకల శత్రువులచే నొనర్చబడుచున్న (నిదః) నిందలచే (నః) మమ్ము (రక్ష) రక్షించుచుండుడు. ॥3॥

ఇచ్చట అర్థశ్లేషాలంకారముకలదు. ॥3॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుడు దండశక్తిరూప శస్త్రాస్త్రములచే, ఆచార్యుడు బ్రహ్మతేజరూప శస్త్రాస్త్రములతో, రాజు భౌతిక శస్త్రాస్త్రములతో దుష్టులను, దుష్టత్వములను దూరమొనర్చి, వానిచే నొనర్చబడుచున్న నిందలు, బాధలు మున్నగు వానినుండి మనుష్యులు శిష్యులను మరియు ప్రజలను రక్షించవలెను. ॥3॥

780. Those O God, awful weapons of electricity etc which Thou hast provided us through scientific knowledge, sharpened at point to strike wicked people down; guard us there with from all revilers. II3II

౭౮౧. ఋషిః- కశ్యపః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౦౪ క్రమాఙ్కే పరమేశ్వరపక్షే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జగదీశ్వర ఆచార్యో నృపతిశ్చ త్రయోఽపి సమ్బోధ్యన్తే.

౧ ౨ ౧ 3 ౨3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
౭౮౧. వృషాసోమ ద్యుమాగ్ ం అసి వృషాదేవ వృషవ్రతః ।
౨ 3 ౧ ౨
వృషాధర్మాణి దధ్రిషే ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧౨ర 3 ౧ ౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨ర
ప. వి:– వృషా । సోమ । ద్యుమాన్ । అసి । వృషా । దేవ । వృషవ్రతః । వృష–వ్రతః । వృషా ।
౧౨ర 3
ధర్మాణి । దధ్రిషే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** సత్కర్మను ప్రేరక జగదీశ్వర ఆచార్య నృపతే వా! **వృషా** సుఖవర్షకో విద్యావర్షకః సమృద్ధివర్షకశ్చ. త్వమ్ **ద్యుమాన్** ద్యుతిమాన్ **అసి** వర్తసే. హే **దేవ** సూర్యాదీనాం ప్రకాశక జగదీశ, వేదవిద్యాప్రకాశక ఆచార్య రాజనియమప్రకాశక నృపతే చ! **వృషవ్రతః** వృషం ధర్మస్య విద్యాయాః సమృద్ధేశ్చ వర్షణమేవ వ్రతం యస్య తాదృశః త్వమ్ **వృషా** సత్యం పర్జన్యః అసి. **వృషా** ఆత్మబలేన దైహిక బలేన వా యుక్తః త్వమ్ **ధర్మాణి** చరిత్రనియామన్, విద్యానియమాన్, రాజనియమాంశ్చ **దధ్రిషే** స్థాపయసి ॥ ౧ ॥

అత్రార్థశ్లేషాలంకారః. 'వృషా అసి పర్జన్యోఽసి' ఇతి సోమే వృషత్వస్య (పర్జన్యత్వస్య) ఆరోపాచ్చ రూపకమ్. తస్మిన్నారోపే 'వృషవ్రతః' ఇతి పదార్థస్య హేతుత్వాచ్చ కావ్యలింగమ్. 'వృషా' ఇత్యస్యావృత్తౌ చ యమకమ్ ॥౧॥

భావార్థః- యత్ర మహాన్ పరమేశ్వరః సుఖాదిం విద్వానాచార్యో విద్యాం ధనికో రాజా చ ధనం వర్షతి తద్ రాష్ట్రం మహిమ్నా బహు శోభతే ॥ ౧ ॥

౭౮౧. ఈ మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౫౦౪వ మంత్రము. అచ్చట ఈ మంత్రమునకు పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానొనర్చబడినది. ఇచ్చట జగదీశ్వరుడు, ఆచార్యుడు మరియు రాజును సంబోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (సోమ) సత్యకర్మలలో ప్రేరణ నిచ్చునట్టి ఓ జగదీశ్వరా, ఆచార్యా మరియు రాజా! (వృషా) సుఖములు విద్య మరియు సమృద్ధులను వర్షింపజేయునట్టి మీరు (ద్యుమాన్) తేజోవంతులై (అసి) ఉన్నారు. (దేవ) సూర్యుడు మున్నగువానిని ప్రకాశపరచునట్టి ఓ పరమాత్మా! వేదవిద్యలను ప్రకాశపరచునట్టి ఆచార్యా మరియు రాజనియమములను ప్రకాశపరచునట్టి ఓ రాజా! (వృషవ్రతః) ధర్మము, విద్య మరియు సమృద్ధిని వర్షింపజేయునట్టి కార్యమే ఎవరివ్రతమైయున్నదో అట్టి మీరు (వృషా) వాస్తవముగనే మేఘములవంటివారైయున్నారు (వృషా) బ్రహ్మబలము, ఆత్మబలము, లేక శారీరిక బలములచే గూడిన మీరు (ధర్మాణి) చరిత్రనియమములు, విద్యయొక్క నియమములు మరియు రాజనియమములను (దధ్రిషే) ధారణమొనర్చెదరు. ॥౧॥

ఈ మంత్రములో అర్థశ్లేషాలంకారముగలదు. సోమములో వృషత్వము (పర్జన్యత్వము) యొక్క ఆరోపముండుటచే రూపకమున్నది. అట్టి ఆరోపములో 'వృషవ్రతః' అను ఈ పదముయొక్క అర్థము 'హేతువు' అని యగుచున్నది. కావున 'కావ్యలింగమైనది 'వృషా' యొక్క ఆవృత్తియందు యమకముగలదు. ॥౧॥

భావార్థము :- ఏ రాష్ట్రములో మహాన్ పరమేశ్వరుడు సుఖములు వున్నగువానిని, విద్వాంసులగు ఆచార్యులు విద్యను మరియు ధనశాలియగు రాజు ధనములను వర్షింపజేయుచుందురో, అట్టి రాష్ట్రము మహిమాన్వితమై మహా శుభములను పొందుచుండును. ॥౧॥

781. O God, Thou art Strong and Bright, Potent with Potent Sway. Thou Almighty One, Rainer of Peace and bliss ordainest laws and art the Support of holy rites. II1II

౭౮౨. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మాఽఽచార్యనృపతయః స్తూయన్తే.

౧ ౨3 ౨ 3 ౨3 ౨ 3 ౨3 3 ౨3 ౨
౭౮౨. వృష్ణస్తే వృష్ణ్యం శవో వృషావనం వృషాసుతః ।

౧ ౨ర3౧ ౨ర
స త్వం వృషన్వృషేదసి ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౨
ప. వి:- వృష్ణః । తే । వృష్ణ్యమ్ । శవః । వృషా । వనమ్ । వృషా । సుతః । సః । త్వమ్ ।
3 ౧ ౨ర 3
వృషన్ । వృషా - ఇత్ । అసి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **వృషన్** సుఖసమ్పద్విద్యాదివర్షక పరమాత్మన్ ఆచార్య నృపతే చ! **వృష్ణః తే** వర్షకస్య తవ **శవః** బలమ్ **వృష్ణ్యమ్** సుఖశాన్తిధనాదీనాం వర్షణశీలం భవతి, **వనమ్** తవ తేజః **అపి వృషా** సుఖాదీనాం వర్షకం భవతి. [వనమ్ ఇతి రశ్మినామ. నిఘం౧ ।౫. వృషా త్యత్ర లింగవ్యత్యయః.] **సుతః** త్వయా ఉత్పాదితః వృష్టిరసః, విద్యారసః రక్షారసశ్చాపి **వృషా** సుఖాదివర్షకో భవతి. **సః త్వమ్** తాదృశః త్వమ్ **వృషా ఇత్** మేఘః ఏవ **అసి** వర్తసే ॥ ౨ ॥

అత్ర సోమవాచ్యేషు పరమేశ్వరాదిషు మేఘారోపాద్ రూపకాలంకారః. ''వృష్ణ వృష్ణ'' ఇతి ఛేకానుప్రాసః. వృషా వృషా ఇతి లాటానుప్రాసః. వృష్, వృష్, వృషా, వృషా, వృష, వృషే ఇతి వృత్త్యనుప్రాసః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరో నృపతిరాచార్యశ్చ త్రయోఽప్యేతే జనానామైహిక పారలౌకికోత్కర్ష ప్రదానాయ సహాయకా జాయన్తే ॥ ౨ ॥

౭౮౨. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ ఆచార్యుడు మరియు రాజువిషయమే కలదు.

పదార్థము :- (వృషన్) సుఖముల సంపదల, విద్యమున్నగువాని వర్షింపజేయు ఓ పరమాత్మా, ఆచార్యా మరియు ఓ రాజా! (వృష్ణః తే) వర్షకులగు మీయొక్క (శవః) శక్తులు (వృష్ణ్యమ్) సుఖము, శాంతి, ధనములు మున్నగు వాని సుఖములను వర్షింపజేయు స్వభావముగలవియైయున్నవి. మీ యొక్క (వనమ్) తేజముకూడ (వృషా) సుఖములు మున్నగువాని వర్షమును కలిగించునవియైయున్నవి. (సుతః) తమనుండి ఉత్పన్నమైన వృష్టిరసము, విద్యారసము మరియు రక్షారసము కూడ (వృషా) సుఖములు మున్నగు వాని వర్షమును కలిగించునవియై యున్నవి. (సః తమ్) అట్టి మీరు (వృషా ఇత్) మేఘములవంటివారే (అసి) యై యున్నారు. ॥౨॥

ఈ మంత్రములో సోమపదవాచ్య పరమేశ్వరుడు మున్నగువానియందు మేఘముల ఆరోపముండుటచే రూపకాలంకారమున్నది. 'వృష్ణ వృష్ణ' లలో ఛేకానుప్రాసము, 'వృషా వృషా' లలో లాటానుప్రాసము మరియు 'వృష్, వృష్, వృషా, వృషా, వృష, వృషే' లలో వృత్త్యనుప్రాసము గలదు. ॥౨॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుడు, రాజు మరియు ఆచార్యుడు ఈ ముగ్గురును మనుష్యులకు ఐహిక మరియు పారలౌకిక ఉన్నతిపరచుటలో సహాయకముగనుందురు. ॥౨॥

782. O Rainer of Peace and bliss ! Thy Might causes rain of Peace, Thy worship causes rain of bliss. Thy sondevotee becomes mighty and rainer of blessings. O Rainer of Peace, Thou art truly Rainer of bliss also. II2II

౭౮౩. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మానమాచార్యం నృపతిం చ సమ్బోధయతి.

౧ ३ ౧ ౨ ३ ౨ ३ ౧ ౨ర३ ౧ ౨ర
౭౮౩. అశ్వో న చక్రదో వృషా సం గా ఇన్దో సమర్వతః ।

౧ ౨ ३ ౧ ౨ర
వి నో రాయే దురో వృధి ॥ ३ ॥

౧ ౨ర ३ ౧ ౨ర ३ ౨ ౧౨ర ३
ప. వి:- అశ్వః । న । చక్రదః । వృషా । సమ్ । గాః । ఇన్దో । సమ్ । అర్వతః । వి । నః ।

౨ ౧౨ర ३
రాయే । దురః । వృధి ॥३॥

పదార్థః-హే పవమాన సోమ పావక జగదీశ్వర, ఆచార్య నృపతే చ! **వృషా** ధర్మార్థకామమోక్షాణాం వర్షకః త్వమ్ **అశ్వః న** పర్జన్యః ఇవ **చక్రదః** క్రన్దసి. [క్రద ఆహ్వానే రోదనే చ, అనిదితోఽపి పఠ్యతే. క్రదతి - క్రదయతి. లుంగి 'అచక్రదః'. అడభావశ్ఛాన్దసః. లడర్థే లుఙ్.] హే **ఇన్దో** తేజస్విన్! త్వమ్ **గాః** ధేనూః, పృథివీః, వేదవాచశ్చ **సమ్** సంగమయ, **అర్వతః** అశ్వాన్ బలాని ప్రాణాంశ్చ **సమ్** సంగమయ. కిఞ్చ, **నః** అస్మాకమ్ **రాయే** ఐశ్వర్యప్రాప్తయే **దురః** ద్వారాణి **వి వృధి** అపావృణు, ఉద్ఘాటయ, ఐశ్వర్యప్రాప్తౌ యే విఘ్నాః సన్తి తాన్ దూరీకురు ఇత్యర్థః. [విపూర్వాద్ వృఞ్ వరణే ధాతోః 'బహులం ఛన్దసి' అ.. ౨।౪।౭౩ ఇతి శ్నోర్లుక్ 'శ్రుశృణుపృకృవృభ్యశ్ఛన్దసి' అ.. ౬।౪।౧౦౨ ఇతి హేర్ధిః.] ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారోఽర్థశ్లేషశ్చ ॥ 3 ॥

భావార్థః-జగదీశ్వరః సర్వేషాం హృద్దేశే తిష్ఠన్ క్రన్దతి సత్ప్రేరణాం దదాతి, ఆచార్యో విద్యాగృహే తిష్ఠన్ శిష్యానుపదిశతి, నృపతిశ్చ రాష్ట్రే తిష్ఠన్ రాజనియమానుద్ఘోషయతి. । తే సర్వేఽపి యథాయోగ్యం దీర్ఘాయుష్య ప్రాణప్రజాపశుకీర్తిద్రవిణబ్రహ్మవర్చసాదికం ప్రయచ్ఛన్తి, మార్గాద్ విఘ్నబాధాశ్చ నిరాకుర్వన్తి ॥3॥

౭౦౩. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ, ఆచార్యుడు మరియు రాజును సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-పవమాన సోమ, అనగా పవిత్రతను ప్రసాదించునట్టి ఓ జగదీశ్వరా, ఆచార్యా మరియు రాజా! (వృషా) ధర్మము, అర్థము, కామము మరియు మోక్షములను వర్షింపజేయు వారలగు మీరు (అశ్వః న) వ్యాప్తమైయున్న మేఘములవలె (చక్రదః) శబ్దమొనర్చెదరు. (ఇన్దో) తేజోవంతులగు మీరు (గాః) గోవులు, భూములు మరియు వేదవాణులను (సమ్) మాకు సంప్రాప్తిని గలిగించుడు (అర్వతః) అశ్వములు, బలములు మరియు ప్రాణములను (సమ్) ప్రాప్తింపజేయుడు. మరియు (నః) మా (రాయే) ఐశ్వర్యప్రాప్తికొరకు (దురః) ద్వారములను (వివృధి) తెరచివేయుడు. ॥3॥

ఈ మంత్రములో ఉపమా మరియు అర్థశ్లేషాలంకారములు గలవు. ॥3॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుడు అందరి హృదయములందు స్థిరమైయుండి సత్ప్రేరణనిచ్చుచుండును. ఆచార్యుడు విద్యాలయమున స్థిరమైయుండి శిష్యులకు ఉపదేశించుచుండును. రాజు రాష్ట్రములో స్థితమై రాజనియమముల నుద్ఘోషితమొనర్చుచుండును. వారందరును యథాయోగ్యముగ దీర్ఘాయువు, ప్రాణము, ప్రజ, అనగా సంతానము, పశువులు, కీర్తి, ధనము, బ్రహ్మవర్చస్సు మున్నగు సంపదలను ప్రసాదించుచు త్రోవలనుండి విఘ్నములు, బాధలను దూరమొనర్చెదరు. ॥3॥

783. O Resplendent God! Thou when pleased directest our senses of perception and action, which are like the horses. Thou art rainer of blessings; enable us to get all kowledge and grant us noble preceptors who may take us across the river of the world. Open to us the doors of wealth (Spiritual as well as secular). II3II

౭౮౪. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్వా । దేవతా-పవమానః ।
సోమః ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౮౦ క్రమాఙ్కే పరమాత్మపక్షే వ్యాఖ్యాతా.
అత్ర జగదీశ్వరం నరేశ్వరం చాహ్వయతి.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౭౮౪. వృషా హ్యసి భానునా ద్యుమన్తం త్వా హవామహే ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
పవమాన స్వర్దృశమ్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
ప. విః– వృషా । హి । అసి । భానునా । ద్యుమన్తమ్ । త్వా । హవామహే । పవమాన ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
స్వర్దృశమ్ । స్వః–దృశమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **పవమాన** పవిత్రతాదాయక జగదీశ్వర రాజన్ వా! త్వమ్ **వృషా హి** సద్గుణవిద్యాసురాజ్యధనాదివర్షకః ఖలు **అసి** వర్తసే. **భానునా** తేజసా ద్యుమన్తమ్ దేదీప్యమానమ్, **స్వర్దృశమ్** మోక్షానన్దస్య లౌకికసుఖస్య వా దర్శకమ్ **త్వా** త్వామ్, వయమ్ **హవామహే** ఆహ్వయామః ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథోపాసితః పరమేశ్వరో హృదయస్య పవిత్రతాం సమ్పాద్య తత్ర దివ్యాన్యైశ్వర్యాణి వర్షతి మోక్షానన్దం చ ప్రయచ్ఛతి తథైవ రాజ్యే నృపతీ రాష్ట్రవాసినాం భ్రష్టాచారం దూరీకృత్య పవిత్రాచరణం ప్రచార్య వివిధాన్యైశ్వర్యాణి వర్షిత్వా ప్రజాభ్యః సుఖం ప్రయచ్ఛేత్ ॥ ౧ ॥

౭౮౪. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౪౮౦వ మంత్రముపై పరమాత్మ పక్షములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట జగదీశ్వరుడు, రాజును ఆహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-(పవమాన) పవిత్రత నిచ్చునట్టి ఓ జగదీశ్వరా! మరియు రాజా! మీరు (వృషా హి) వాస్తవముగనే సద్గుణములు, విద్య, సురాజ్యము, ధనము మున్నగు వానిని వర్షింపజేయువారై (అసి)

ఉన్నారు. (భానునా) తేజముతో (ద్యుమన్తమ్) దేదీప్యమానముగు (స్వర్దృశమ్) మోక్షానందము మరియు లౌకిక సుఖములను వర్షింపజేయువారగు (త్వా) మిమ్ము మేము (హవామహే) ఆహ్వానించుచున్నాము.॥౧॥

భావార్థము :- ఉపాసన యొనర్చబడిన పరమేశ్వరుడెటుల హృదయములను పవిత్రమొనర్చి దానియందు దివ్యమగు ఐశ్వర్యములను వర్షింపజేయునో మరియు మోక్షానందమును ప్రసాదించుచుండునో, అటులనే రాజ్యములో రాజు రాష్ట్రవాసుల భ్రష్టాచారములను తొలగించి పవిత్రమగు ఆచరణములను ప్రచారమొనర్చి వివిధ ఐశ్వర్యములను వర్షింపజేసి ప్రజలకు సుఖప్రాప్తిని గలిగించును.॥౧॥

784. O Soma - (God - Source of Peace and Creator of the world) Thou art sender of the rain of peace and bliss. Thou art strong by splendour and shinest through the sun. O Purifier of all, we call on Thee who whowest the path of true happiness, being full of Light. II1II

౭౮౫. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి జగదీశ్వరో నరేశ్వరశ్చ వర్ణ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౭౮౫. యదద్భిః పరిషిచ్యసే మర్మృజ్యమాన ఆయుభిః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౩
ద్రోణే సధస్థమశ్నుషే ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. విః – యత్ । అద్భిః । పరిషిచ్యసే । పరి–షిచ్యసే । మర్మృజ్యమానః । ఆయుభిః ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
ద్రోణే । సధస్థమ్ । సధ–స్థమ్ । అశ్నుషే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ప్రథమః** జగదీశ్వరపక్షే. హే జగదీశ్వర! **యత్** యదా **ఆయుభిః** ఉపాసకైః మనుష్యైః. [ఆయురితి మనుష్యనామ. నిఘం ౨ । ౩.] **మర్మృజ్యమానః** భూయోభూయోఽతిశయేన సాత్త్వికైర్భావైరలఙ్క్రియమాణః త్వమ్ **అద్భిః** భక్తిరసైః **పరిశిచ్యసే** ఆర్ద్రీక్రియసే, తదా **ద్రోణే** హృదయరూపే ద్రోణకలశే **సధస్థమ్** స్థానమ్ **అశ్నుతే** ప్రాప్నోషి. [అశూఙ్ వ్యాప్తౌ సంఘాతే చ, స్వాదిః.]

ద్వితీయః నరేశ్వరపక్షే. హే నరేశ్వర! **యత్** యదా **ఆయుభిః** రాష్ట్రవాసిభిః ప్రజాజనైః **మర్మృజ్యమానః** మాల్యాదిభిరలఙ్క్రియమాణః త్వమ్ **అద్భిః** అభిషేకజలైః **పరిషిచ్యసే** ఆర్ద్రీక్రియసే, తదా **ద్రోణే** ద్రుమనుయే సింహాసనే **సధస్థమ్** స్థానమ్ **అశ్నుషే** ప్రాప్నోషి ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః. సోమౌషధి పక్షేఽప్యర్థో యోజనీయః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా యాజ్ఞికైః సోమౌషధి రసోఽద్భిః సహ ద్రోణకలశే పరిషిచ్యతే, యథా వా ప్రజాజనైః కశ్చిత్ సుయోగ్యో జనో రాజపదేఽభిషిచ్యతే తథైవ స్తోతృభిః పరమేశ్వరో భక్తిరసైర్హృదయేఽభిషేచనీయః ॥౨॥

౭౮౫. ఈ మంత్రములో మరల జగదీశ్వరుడు మరియు రాజును వర్ణింపబడినది.

పదార్థము :-మొదట జగదీశ్వరుని పక్షములో :- ఓ పరమేశ్వరా! (యత్) ఎపుడు (ఆయుభిః) ఉపాసకులచే (మర్మృజ్యమానః) మాటిమాటికి అత్యధిక సాత్త్విక భావములచే అలంకృత మొనర్చబడుచు నీవు (అద్భిః) భక్తిరసములచే (పరిషిచ్యసే) సేచనమొనర్చబడుదువు. అపుడపుడు (ద్రోణే) హృదయరూప ద్రోణకలశములలో (సధస్థమ్) స్థానమును (అశ్నుషే) పొందుదువు.

రెండవది రాజపక్షములో :- ఓ రాజా! (యత్) ఎపుడు (ఆయుభిః) రాష్ట్రవాసులగు ప్రజలద్వార (మర్మృజ్యమానః) మాలలు మున్నగు వానిచే అలంకరింపబడుచు నీవు (అద్భిః) అభిషేకజలములచే (పరిషిచ్యసే) సేచనమొనర్చబడుదువు. అపుడు (ద్రోణే) కలపచే నిర్మాణమైన సింహాసనముపై (సధస్థమ్) స్థానమును (అశ్నుషే) పొందుదువు.॥౨॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము గలదు. సోమ ఓషధి పక్షమునందును అర్థయోజననొనర్చవలసియుండును.॥౨॥

భావార్థము :- యాజ్ఞికులద్వారా సోమ ఓషధిరసము జలములతోగూడ ద్రోణకలశములలో సేచనమొనర్చబడునప్పుడు మరియు ప్రజలద్వారా ఎవరోయొక శ్రేష్ఠ సుయోగ్యవ్యక్తిని రాజ్య సింహాసనముపై అభిషిక్తు నొనర్చినప్పుడు మాత్రమే స్తోతలు పరమేశ్వరుని భక్తిరసములద్వార హృదయములలో అభిషిక్తునొనర్చుకొనగలుగుదురు.॥౨॥

785. O God! When Thou art sprinkled with the waters of true love and meditated on, with the acts of the practice of Yoga by men, Thou takest Thy seat in the heart (art realised there) along with the purified soul. II2II

౭౮౬. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨
౭౮౬. ఆ పవస్వ సువీర్యం మన్దమానః స్వాయుధ ।

౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
ఇహో ష్విన్దవా గహి ॥ ౩ ॥

౧ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩
ప.వి:- ఆ । పవస్వ । సువీర్యమ్ । సు-వీర్యమ్ । మన్దమానః । స్వాయుధ । సు -
౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ఆయుధ । ఇహ-ఉ । సు । ఇన్దో । ఆ । గహి ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే **స్వాయుధ** ఉత్కృష్టదణ్డసామర్థ్యయుక్త జగదీశ్వర తీవ్రశస్త్రాస్త్రసుసజ్జిత రాజన్ వా! **మన్దమానః** మోదమానః త్వమ్. [మది స్తుతిమోదమదస్వప్నకాన్తిగతిషు.] **సువీర్యమ్** శ్రేష్ఠమ్ ఆత్మబలం ధైర్యబలం ఉత్సాహబలం దైహికబలం చ **ఆ పవస్వ** అస్మాసు ప్రవాహయ. హే **ఇన్దో** తేజస్విన్ రాజరాజేశ్వర పరమాత్మన్ నృపతే వా ! త్వమ్ **ఇహ ఉ** అత్రాస్మాకం హృదయే రాజాసనే వా **సు ఆ గహి** శోభయా సాకమ్ ఆగచ్ఛ ॥ ౩ ॥

భావార్థః-యథా పరమాత్మా స్వోపాసకానాం హార్దికం నివేదనం శ్రుత్వా సజ్జనానుత్సాహయతి దుర్జనాన్ దణ్డయతి చ తథైవ నృపతినా రాష్ట్రవాసినాం నివేదనమాకర్ణ్య ప్రజా రక్షణీయా ఉత్సాహనీయాశ్చ పాపాః శత్రవశ్చ భుశుణ్డీశతఘ్న్యాకాశగోలకాదిభిరాయుధైర్విధ్వంసనీయాః ॥ ౩ ॥

౭౮౬. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే.

పదార్థము :-(స్వాయుధ) ఉత్కృష్టమగు దండసామర్థ్యముగల ఓ జగదీశ్వరా! మరియు తీక్ష్ణ శస్త్రాస్త్రములచే చక్కగా అలంకృతుడవగు రాజా! (మన్దమానః) ప్రసన్నుడవగుచు నీవు (సువీర్యమ్) శ్రేష్ఠమగు ఆత్మబలము, ధైర్యబలము, ఉత్సాహబలము మరియు శారీరిక బలములను (ఆ పవస్వ) మా యందు ప్రవహింపజేయుము. (ఇన్దో) తేజోవంతుడవు, రాజ రాజేశ్వరుడవునగు ఓ పరమేశ్వరా! మరియు రాజా! మీరు (ఇహ ఉ) ఇచ్చట మా హృదయములందు, లేక రాజపీఠముపై (సు ఆగహి) చక్కగా వచ్చి ఆసీనులగుడు. ॥౩॥

భావార్థము :- ఏ ప్రకారముగ పరమేశ్వరుడు తన ఉపాసకుల హార్దిక నివేదికను విని సజ్జనులను ఉత్సాహవంతులనుగ మరియు దుర్జనులను దండితులనుగ నొనర్చునో, అటులనే రాజు రాష్ట్రవాసుల

నివేదనలను ఆలకించి ప్రజలను రక్షణద్వార ఉత్సాహవంతులనుగ నొనర్చుచు పాపాత్ములగు శత్రువులను పలువిధములగు అస్త్ర శస్త్రములతో నష్టమొనర్చవలెను. ॥3॥

786. Shining in our hearts O Almighty God! pour upon us heroic strength, O Resplendent Lord! Come Thou hitherward and purify us-manifest Thyself in our hearts, so that we may realise Thy presence there. II3II

౭౮౭. ఋషిః- అమహీయుః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మాఽఽచార్యశ్చ సమ్బోధ్యతే.

౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
౭౮౭ పవమానస్య తే వయం పవిత్రమభ్యున్దతః ।

3 ౧ ౨ర
సఖిత్వమా వృణీమహే ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨
ప. విః – పవమానస్య । తే । వయమ్ । పవిత్రమ్ । అభ్యున్దతః । అభి – ఉన్దతః । సఖిత్వమ్ ।
3 ౨ 3
స – ఖిత్వమ్ । ఆ వృణీమహే ॥ ౧ ॥

పదార్థః:- హే సోమ జ్ఞానప్రేరక పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! **పవమానస్య** హృదయస్య పవిత్రతాం సమ్పాదయతః, **పవిత్రమ్** పవిత్రీభూతం హృదయమ్ **అభ్యున్దతః** ఆనన్దరసేన విద్యారసేన వా క్లేదయతః **తే** తవ **సఖిత్వమ్** సఖ్యమ్, వయమ్ ఆ **వృణీమహే** స్వీకుర్మహే ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమేశ్వర ఉపాసకానామాచార్యశ్చ శిష్యాణాం హృదయం పావయిత్వా తత్రానన్దరసం విద్యారసం చ సించతః ॥ ౧ ॥

౭౮౭. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయవర్ణన కలదు.

పదార్థము :- సోమ జ్ఞానమును ప్రేరణనొనర్చునట్టి ఓ పరమేశ్వర మరియు ఆచార్యా! (పవమానస్య) హృదయములను పవిత్రమొనర్చునట్టి మరియు (పవిత్రమ్) పవిత్ర హృదయములను (అభ్యున్దతః) ఆనందరసము, లేక విద్యారసముచే సేచనమొనర్చు [తడుపు[నట్టి (తే) నీయొక్క (సఖిత్వమ్) మిత్రత్వమును మేము (ఆ వృణీమహే) స్వీకరించెదము. ॥౧॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుడు ఉపాసకుల మరియు ఆచార్యుడు శిష్యుల హృదయములను పవిత్రమొనర్చి వానిలో ఆనందరసము లేక విద్యారసమును సేచనమొనర్చవలెను. ।౧॥

787. We choose Thy friendship from all sides O God, purifier of all Thy injunction always guides Making us joyous. Thee alone we call. II1II

౭౮౮. ఋషిః- అమహీయుః । దేవతా- పవమానః సోమః.

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తావేవ సమ్బోధ్యేతే ।

౧ ౨ ३౧౨३ ౧ ౨ ३౧౨३౧౨
౭౮౮. యే తే పవిత్రమూర్మయో౨ఽభిక్షరన్తి ధారయా ।

౧౨
తేభిర్నః సోమ మృడయ ॥ ३ ॥

౨ ३ ౧౨ ३౧ ౨ ३ ౧౨ ३ ౧౨ ౧౨ర ౧౨ర
ప. వి:- యే । తే । పవిత్రమ్ । ఊర్మయః । అభిక్షరన్తి । అభి - క్షరన్తి । ధారయా । తేభిః ।
३
నః । సోమ । మృడయ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **సోమ** జ్ఞానప్రేరక పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! **యే తే** యే తవ **ఊర్మయః** ఆనన్దరసస్య జ్ఞానరసస్య వా తరంగాః **ధారయా** ధారారూపేణ **పవిత్రమ్** పావనం హృదయమ్ **అభి** అభిలక్ష్య **క్షరన్తి** ప్రవహన్తి **తేభిః** తైః **నః** అస్మాన్ **మృడయ** సుఖయ ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరః స్తోతౄనానన్దరసతరంగైరాచార్యశ్చ శిష్యాన్ జ్ఞానరసతరంగై స్తరంగయతః ॥ ౨ ॥

౭౮౮. ఈ మంత్రములో మరల వారినే సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) జ్ఞానప్రేరకులగు ఓ పరమాత్మా! లేక రాజా! (యే తే) ఏ మీరు (ఊర్మయః) ఆనందరసము మరియు జ్ఞానరసముల తరంగములను (ధారయా) ధారారూపములో (పవిత్రమ్) పవిత్రహృదయములను (అభి) లక్ష్యమునందుంచుకొని (క్షరన్తి) ప్రవహింపజేయుదురో (తేభిః) వానిచే (నః) మమ్ము (మృడయ) సుఖవంతులనుగ జేయుడు. ।౨॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు స్తోతలను ఆనందరసతరంగములతో మరియు ఆచార్యులు శిష్యులను జ్ఞానరసతరంగములచే తరంగిత మొనర్చుచుందురు. ॥౨॥

788. O Source of peace, Thy waves of purity Or wisdon, bliss, peace and verity Overflow the ocean of our heart Make us joyous, Blissful Thou art So that truly we may live And peace to all may give. ll2ll

౭౮౯. ఋషిః- అవమహీయుః । దేవతా- పవమానః సోమః.

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః

అథ పునరపి తావేవ ప్రార్థ్యేతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర౩ ౨ ౩౧౨౩౧౨
౭౮౯. స నః పునాన ఆ భర రయిం వీరవతీమిషమ్।

౧ ౨ ౩౧ ౨
ఈశానః సోమ విశ్వతః ॥ 3 ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩
ప. విః – సః । నః । పునానః । ఆ భర । రయిమ్ । వీరవతీమ్ । ఇషమ్ । ఈశానః । సోమ ।
౧ ౨
విశ్వతః ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **సోమ** పరమైశ్వర్యవన్ జగదీశ్వర ఆచార్య వా! **ఈశానః** అధీశ్వరః **సః** ప్రసిద్ధః త్వమ్ **నః** అస్మాన్ **పునానః** పవిత్రాన్తఃకరణాన్ కుర్వన్ **విశ్వతః** సర్వతః **రయిమ్** ఆధ్యాత్మికం భౌతికం చ ఐశ్వర్యమ్, అపి చ **వీరవతీమ్** వీరత్వోపేతామ్ **ఇషమ్** ప్రగతిమ్. [ఇషు గతౌ, దివాదిః, తతః క్విప్.] **ఆ భర** ఆహర, ప్రయచ్ఛ ॥ 3 ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరాదాచార్యాశ్చ సత్ప్రేరణాం ప్రాప్య పవిత్రహృదయా భూత్వా జనా మహతీమున్నతిం కర్తుం ప్రభవన్తి ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జగదీశ్వరాచార్య నృపతీనాం గుణకర్మాదివర్ణనాదేతత్ ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిర్వేద్యా.

ఇతి తృతీయాధ్యాయే ప్రథమః ఖణ్డః

౭౮౯. ఈ మంత్రమునందును మరల వారితోనే ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- (సోమ) పరమైశ్వర్యవంతుడవగు ఓ జగదీశ్వరా! లేక ఆచార్యా! (ఈశానః) సమర్థులు (సః) అట్టి ప్రసిద్ధులగు మీరు (నః) మమ్ము (పునానః) పవిత్ర అంతఃకరణములు గలవారినిగ నొనర్చుచు (విశ్వతః) అన్ని దిశలనుండి (రయిమ్) ఆధ్యాత్మిక మరియు భౌతిక ఐశ్వర్యములను మరియు (వీరవతీమ్) వీరత్వముగల (ఇశమ్) ప్రగతిని (ఆ భర) ప్రదానమొనర్చుడు. ॥3॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుడు మరియు ఆచార్యులతో సత్ప్రేరణను పొంది, పవిత్ర హృదయములు గల వారుగనై మానవులు మహోన్నతిని పొందగలుగుదురు. ॥3॥

ఈ ఖండములో జగదీశ్వరుడు, ఆచార్యుడు మరియు రాజుయొక్క గుణకర్మలు మున్నగు వాని వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము సంగతిగలదని ఎరుగవలెను.

మూడవ అధ్యాయములో మొదటిఖణ్డము సమాప్తము.

789. O God. Purifying us, bring us from all sides, for Thou canst, riches and invigorating food with heroic sons. ॥3॥

౭౯౦. ఋషిః-మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే 3 క్రమాఙ్కే పరమాత్మపక్షే వ్యాఖ్యాతపూర్వా. అత్రాచార్యనృపతిభౌతికాగ్నీనాం విషయే వ్యాఖ్యాయతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
౭౯౦. అగ్నిం దూతం వృణీమహే హోతారం విశ్వవేదసమ్ ।

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అస్య యజ్ఞస్య సుక్రతుమ్ ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
ప. వి:- అగ్నిమ్ । దూతమ్ । వృణీమహే । హోతారమ్ । విశ్వవేదసమ్ । విశ్వ-వేదసమ్ ।

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
అస్య । యజ్ఞస్య । సుక్రతుమ్ సు - క్రతుమ్ ॥౧॥

పదార్థః- ప్రథమః ఆచార్యపక్షే. వయమ్ **హోతారమ్** విద్యాయాః ఆచారస్య చ దాతారమ్, **విశ్వవేదసమ్** సర్వస్య వాఙ్మయస్య వేత్తారమ్, **అస్య** అనుష్ఠీయమానస్య ఏతస్య **యజ్ఞస్య** విద్యాయజ్ఞస్య **సుక్రతుమ్** సుకర్త్రామ్, **దూతమ్** శిష్యజనస్య దోషాదీనామ్ ఉపతాపకమ్. [టుదు ఉపతాపే, దునోతి ఉపతపతి దుర్గుణదుర్వ్యసనప్రమాదాలస్యదుఃఖాదీని యః తమ్.] **అగ్నిమ్** తేజస్వినం కర్మనిష్ఠమ్ అగ్రనేతారమ్ ఆచార్యమ్ **వృణీమహే** గురుత్వేన స్వీకుర్మహే.

ద్వితీయః నృపతిపక్షే. వయమ్ **హోతారమ్** సురాజ్యవ్యవస్థయా ప్రజాభ్యః సుఖదాతారం రాజదేయకరస్య చ ఆదాతారమ్. [హు దానాదనయోః, ఆదానే చేత్యేకే.] **విశ్వవేదసమ్** విశ్వస్య సకలస్య రాజనీతివిజ్ఞానస్య వేత్తారమ్, **అస్య** అనుష్ఠీయమానస్య ఏతస్య **యజ్ఞస్య** రాష్ట్రయజ్ఞస్య **సుక్రతుమ్** సుకర్త్తారమ్ **దూతమ్** శత్రూణాం భ్రష్టాచారిణాం చ సన్తాపకమ్ **అగ్నిమ్** అగ్రణీం కర్మఠం సుయోగ్యం జనమ్ **వృణీమహే** ప్రజామధ్యాద్ నృపతిత్వేన స్వీకుర్మహే.

తృతీయః భౌతికాగ్నిపక్షే. వయం శిల్పవిద్యావేత్తారో విద్వాంసః **హోతారమ్** యానేషు యన్త్రేషు చ వేగాదిగుణదాతారమ్, **విశ్వవేదసమ్** విశ్వాని సుఖసాధనాని విద్యన్తే ప్రాప్యన్తే యస్మాత్ తమ్, **అస్య** అనుష్ఠీయమానస్య ఏతస్య **యజ్ఞస్య** శిల్పయజ్ఞస్య **సుక్రతుమ్** సుసమ్పాదనసాధనభూతమ్, **దూతమ్** యో దావయతి గమయతి యన్త్రకలాః తమ్ **అగ్నిమ్** విద్యుతమ్ **వృణీమహే** శిల్పక్రియాసు ప్రయుఞ్జ్మహే॥ ౧ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః- మనుష్యైర్జగదీశ్వరోపాసనయా సత్ప్రేరణాం ప్రాప్య సుయోగ్యం సుశిక్షకమాచార్యం వృత్వా సర్వా విద్యా అధీత్య సదాచారమంగీకృత్య విద్యుద్విద్యయా శిల్పవిద్యోన్నత్యా భూజలాన్తరిక్షయానాని వివిధాని యన్త్రాణి చ నిర్మాయ రాష్ట్రోన్నతిః సంసాధనీయా ॥ ౧ ॥

౭౮౦. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి 3వ మంత్రముపై పరమాత్మపక్షములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట ఆచార్యుడు, రాజు మరియు భౌతికాగ్నిపక్షములో వ్యాఖ్య నొనర్చబడుచున్నది.

పదార్థము :-మొదట ఆచార్యుల పక్షములో :- మనము (హోతారమ్) విద్య మరియు ఆచారముల దాతయగు (విశ్వవేదసమ్) సంపూర్ణ వాఙ్మయమునెరిగిన (అస్య) ఈ చేయుచున్న (యజ్ఞస్య) విద్యాయజ్ఞముయొక్క (సుక్రతుమ్) ఉత్తమకర్త (దూతమ్) దుర్గుణములు, దుర్వ్యసనములు, ప్రమాదములు, సోమరితనము, దుఃఖములు మున్నగువానిని నష్టమొనర్చునట్టి (అగ్నిమ్) తేజస్వి, కర్మనిష్ఠ, అగ్రనాయకుడగు ఆచార్యులను (వృణీమహే) గురురూపమున వరించుదము.

రెండవది రాజపక్షములో :- మనము (హోతారమ్) ఉత్తమ రాజ్యవ్యవస్థచే ప్రజలకు సుఖములనిచ్చు (విశ్వవేదసమ్) సంపూర్ణ రాజనీతి విజ్ఞాన జ్ఞాత (అస్య) ఈ చేయబడునట్టి (యజ్ఞస్య) రాష్ట్రయజ్ఞము యొక్క (సుక్రతుమ్) ఉత్తమకర్త (దూతమ్) శత్రువుల మరియు భ్రష్టాచారులను సంతాపపరచు (అగ్నిమ్) అగ్రనాయకుడు, కర్మిష్ఠుడు, ఉత్తమ యోగ్యులగు ప్రజలను (వృణీమహే) ప్రజల మధ్యనుండి రాజురూపములో ఎన్నుకొందుము.

మూడవది భౌతిక అగ్నిపక్షములో :- శిల్పవిద్యలనెరిగిన విద్వాంసులమగు మేము (హోతారమ్) యానముల మరియు యంత్రములలో వేగము మున్నగు గుణముల నిచ్చునట్టి (విశ్వవేదసమ్) సకల సుఖములు దేనిచే ప్రాప్తించగలవో అట్టి (అస్య) ఈ చేయబడుచున్న (యజ్ఞస్య) శిల్పయజ్ఞముల (సుక్రతుమ్) సంపాదనయందు సాధనములగు (దూతమ్) యంత్రకళలను నడుపునట్టి (అగ్నిమ్) విద్యుత్తును (వృణీమహే) శిల్పక్రియలయందు ఉపయోగించుకొందుము. ||౧||

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము గలదు. ||౧||

భావార్థము :- మనుష్యులు జగదీశ్వరుని ఉపాసనచే శుభప్రేరణలనుపొంది యోగ్యమగు ఉత్తమ శిక్షణ నిచ్చునట్టి ఆచార్యులను వరించి సకల విద్యలను చదివి సదాచార సంపన్నులై విద్యుత్తు విద్యచే శిల్పవిద్యయొక్క ఉన్నతిద్వారా భూయానములు, జలయానములు మరియు అంతరిక్షయానములను మరియు వివిధములగు యంత్రములచే రాష్ట్రమును ఉన్నత పరచవలెను. ||౧||

790. We accept God Who is Giver and Knower of all, as a true Messenger and Destroyer of all misery. It is He Who performs this Wonderful Yajna or sacrifice in the form of the world. ll1ll

౭౯౧. ఋషిః-మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ వివిధానగ్నీనాహ్వయతి.

౩౧ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨
౭౯౧. అగ్నిమగ్నిం హవీమభిః సదా హవన్త విశ్పతిమ్ ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౨
హవ్యవాహం పురుప్రియమ్ ॥ ౨ ॥

౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప.వి:- అగ్నిమగ్నిమ్ । అగ్నిమ్-అగ్నిమ్ । హవీమభిః । సదా । హవన్త । విశ్పతిమ్ ।

3 ౧ ౨ 3 ౧౨ర 3 ౨ 3 ౨
హవ్యవాహమ్ । హవ్య-వాహమ్ । పురుప్రియమ్ । పురు- ప్రియమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-అగ్నిమ్ అగ్నిమ్ ప్రత్యేకమ్ అగ్నిమ్-పరమాత్మాగ్నిమ్, ఆత్మాగ్నిం, జాఠరాగ్నిం, యజ్ఞాగ్నిం, శిల్పాగ్నిమ్, ఆచార్యాగ్నిం, నృపాగ్నిమ్ **హవీమభిః** హవిర్భిః సహ. [హు దానాదనయోః ఇత్యస్మాత్ 'అన్యేభ్యోఽపి దృశ్యతే. అ... 3 । ౨ । ౭౫ ఇతి మనిన్ ఛాన్దసః ఈడాగమశ్చ.] జనాః **సదా** సర్వదా **హవన్త** ఆహ్వాయన్తు, స్వీకుర్వన్తు. [హ్వేఞ్ ధాతోర్లోడర్థే లజి 'బహులం ఛన్దసి' అ.. ౬ ।౧ । ౩౪ ఇతి సమ్ప్రసారణమ్. 'బహులం ఛన్దస్యమాఙ్‌యోగే ఽపి'. అ.. ౬ ।౪ ।౭౫ ఇత్యడాగమాభావః.] కీదృశమ్ అగ్నిమ్? **విశ్పతిమ్** విశాం ప్రజానాం పతిం పాలకమ్, **హవ్యవాహమ్** హవ్యం దాతవ్యం వస్తుజాతం సద్‌గుణవిద్యాదికం వా వహతి ప్రాపయతీతి తాదృశమ్, యద్వా హవ్యాని ఆదాతుం యోగ్యాని విమానాదీని యానాని ఇతస్తతో వహతి ప్రాపయతీతి తాదృశమ్, అపి చ **పురుప్రియమ్** బహు ప్రియం, బహూనాం ప్రియం వా ॥ ౨॥

భావార్థః- ఆరాధితః పరమాత్మాగ్నిరుపాసకస్యాత్మసమర్పణం స్వీకృత్య తస్మై భద్రాన్ గుణకర్మస్వభావాన్ ప్రయచ్ఛతి. ఉద్‌బోధిత ఆత్మాగ్నిర్మనశ్చక్షురాదిభిర్ జ్ఞాన సాధనైర్జ్ఞానం స్వీకృత్య మనుష్యాయ బలం ప్రయచ్ఛతి. జాఠరాగ్నిర్భోజ్యపేయాదికం హవిః స్వీకృత్య తద్ రసరక్తాదిరూపేణ పరిణమయతి. యజమానేన హుతో యజ్ఞాగ్నిర్హవీంషి స్వీకృత్య వాయుమాధ్యమేనారోగ్యకరం సుగన్ధమితస్తతో వహతి. యానయన్త్రాదిషు ప్రయుక్తో విద్యుదగ్నిర్విమానాదీని యానాని స్థానాన్తరం ప్రాపయతి, యన్త్రకలాశ్చ సంచాల్య వివిధపదార్థానాం నిర్మాణే సాధనతాం గచ్ఛతి. ఆచార్యాగ్నిః సమిత్పాణీనాం శిష్యాణాం సమర్పణం స్వీకృత్య తాన్ విద్యాం సదాచారం చ గ్రాహయతి. నృపాగ్నిః ప్రజాభ్యో రాజదేయకరం స్వీకృత్య తం సార్వజనికనిర్మాణకార్యేషు వ్యయిత్వా ప్రజాభ్యః సుఖం దదాతి. అత ఏతేఽగ్నయః యథాయోగ్యం వ్యవహారే ప్రయోక్తవ్యాః ॥ ౨ ॥

౭౬౧. ఈ మంత్రములో వివిధ అగ్నులను ఆహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-(అగ్నిమ్ అగ్నిమ్) ప్రతి అగ్నిని, పరమాత్మాగ్నిని, ఆత్మాగ్నిని, జాఠరాగ్నిని, యజ్ఞాగ్నిని, శిల్పాగ్నిని, ఆచార్యాగ్నిని, రాజాగ్నిని (హవీమభిః) హవిస్సులతో గూడ మనుష్యులు (సదా) నిరంతరము (హవన్త) పిలిచికొనవలెను, స్వీకరించవలెను. అనగా (విశ్పతిమ్) ఏవి మనుష్యులను పాలించునో (హవ్యవాహమ్) దాతలవంటి అగ్నిని, లేక సద్గుణములు మున్నగు వానిని ప్రాప్తిగలిగించు (పురుప్రియమ్) అధిక ప్రియమగు లేక అందరకు ప్రియమగు అగ్నిని పిలిచికొనవలెను. ।౨॥

భావార్థము :- ఆరాధించబడిన పరమాత్మాగ్ని ఉపాసకుల ఆత్మసమర్పణను స్వీకరించి వారికి భద్ర గుణకర్మ స్వభావములను ప్రసాదించును. ఉద్బోధించబడిన ఆత్మాగ్ని మనస్సు, కన్నులు చెవులు

మున్నగు జ్ఞాన సాధనములచే జ్ఞానమును స్వీకరించి మనుష్యులకు శక్తి నిచ్చును. జాఠరాగ్ని భోజ్య, పేయ మున్నగు హవిస్సులను స్వీకరించి వానిని రసము, రక్తము మున్నగు రూపములో మార్చివేయును. యజమానులచే హోమించబడిన యజ్ఞాగ్ని హవిస్సులను స్వీకరించి వాయువుయొక్క మాధ్యమమున ఆరోగ్యకారియైన సుగంధమును నలుదిశలకు కొనిపోవును. యానములు, యంత్రములు మున్నగువానియందు ప్రయోగించబడిన విద్యుదగ్ని విమానములు మున్నగు యానములను స్థానాంతరములకు చేర్చుచుండును. మరియు యంత్రకళలను సంచాలనమొనర్చుచు వివిధ పదార్థముల నిర్మాణములందు సాధనముగా నేర్పరచును. ఆచార్య రూపాగ్ని సమిత్పాణులగు [సమిధలచేతబట్టిన] శిష్యుల సమర్పణను స్వీకరించి వారికి విద్య మరియు సదాచారములను ప్రసాదించును. రాజురూప అగ్ని ప్రజలనుండి రాజ్యపన్నుల [శిస్తు]ను స్వీకరించి ప్రజలను సుఖవంతులనుగ నొనర్చును. కావుననే ఎల్లరును ఈ యగ్నులను యథాయోగ్యముగ ప్రయోగించుకొనుచుండవలెను. ॥౨॥

791. O Devotees, ever invoke the Resplendent God Who is the Lord of all His subjects, is Beloved of all and Who is the Giver of all acceptable things. II2II

౭౯౨. ఋషిః-మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మానమాచార్యం నృపతిం చ సమ్బోధయతి.

౭౯౨. అగ్నే దేవా ఁ ఇహావహ జజ్ఞానో వృక్తబర్హిషే ।
అసి హోతా న ఈడ్యః ॥ 3 ॥

ప. వి:- అగ్నే । దేవాన్ । ఇహ-ఆ । వహ । జజ్ఞానః । వృక్తబర్హిషే । వృక్త-బర్హిషే । అసి । హోతా । నః । ఈడ్యః ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** అగ్రణీః తేజస్విన్ పరమాత్మన్ ఆచార్య నృపతే వా! **వృక్తబర్హిషే** ఉపాసనాయజ్ఞార్థం విద్యాయజ్ఞార్థం రాష్ట్రసేవాయజ్ఞార్థం వా ఆస్తీర్ణాసనాయ జనాయ. [వృక్తం త్యక్తమ్ ఆస్తీర్ణం బర్హిః దర్భాసనం యేన తస్మై. వృక్త బర్హిషః ఇతి ఋత్విజ్‌నామసు పఠితమ్. నిఘం..3 ।౧౮.] **జజ్ఞానః** ప్రాదుర్భవన్, స్వదర్శనం ప్రయచ్ఛన్. [జనీ ప్రాదుర్భావే దివాదిః, లిటః కానచ్.] త్వమ్ **ఇహ**

ఉపాసనాయజ్ఞే విద్యాయజ్ఞే రాష్ట్రయజ్ఞే వా **దేవాన్** దివ్యగుణాన్ విదుషః రాష్ట్రసేవకాన్ వా **ఆ వహ** జనయ. త్వమ్ **హోతా** సుఖసమ్పద్ విద్యాసద్వృత్తాదీనాం దాతా, **నః** అస్మాకమ్ **ఈడ్యః** స్తుత్యశ్చ **అసి** విద్యసే ॥ 3 ॥

భావార్థః- యథా జగదీశ్వర ఉపాసనాయజ్ఞే స్తోతౄణాం హృదయే దివ్యగుణాన్ జనయతి తథైవాచార్యో విద్యాయజ్ఞే విద్వజ్జనాన్ రాజా చ రాష్ట్రయజ్ఞే రాష్ట్రసేవకాన్ జనయేత్ ॥ 3 ॥

౭౯౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ, ఆచార్యుడు మరియు రాజును సంబోధించబడినది.

పదార్థము :- (అగ్నే) అగ్రనాయకులు తేజోవంతులగు ఓ పరమాత్మా, ఆచార్యా మరియు రాజా! (వృక్తబర్హిషే) ఉపాసనాయజ్ఞము, విద్యాయజ్ఞము మరియు రాష్ట్రసేవాయజ్ఞములకొరకు దీక్షను దీసికొనియున్నారో అట్టి మనుష్యులకొరకు (జజ్ఞానః) ప్రకటనమగుచు అనగా దర్శనమిచ్చుచు మీరు (ఇహ) ఇట్టి ఉపాసనాయజ్ఞము, విద్యాయజ్ఞము మరియు రాష్ట్రయజ్ఞములలో (దేవాన్) దివ్యగుణములను విద్వాంసులను మరియు రాష్ట్రసేవకులను (ఆవహ) ఉత్పన్నమొనర్చుడు. మీరు (హోతా) సుఖము, సంపదలు, విద్య, సదాచారము మున్నగు వాని దాతలు మరియు (నః) మాకు (ఈడ్యః) స్తుతించదగినవారై (అసి) ఉన్నారు. ॥3॥

భావార్థము :- ఏ ప్రకారముగ జగదీశ్వరుడు ఉపాసనాయజ్ఞములో స్తోతల హృదయములలో దివ్యగుణముల నుత్పన్నమొనర్చునో, అటులనే ఆచార్యులు విద్యాయజ్ఞములో విద్వాంసులను మరియు రాజు రాష్ట్రయజ్ఞములో రాష్ట్రసేవకుల నుత్పన్నమొనర్చవలెను. ॥3॥

792. O God ! Give us power to attain noble virtues. Thou art revealed in the heart of a true Yogi who has weeded out all impurity. Thou art Adorable like the performer of a non-violent sacrifice. II3II

౭౯౩. ఋషిః-మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా-మిత్రావరుణౌ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ ప్రాణోదానబ్రహ్మక్షత్ర విషయమాహ.

3 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2
౭౯౩. మిత్రం వయం హవామహే వరుణం సోమపీతయే ।

2 3 2 3 1 2
యా జాతా పూతదక్షసా ॥ ౧ ॥

ప. వి:- మి॒త్రమ్ మి–త్రమ్ । వ॒యమ్ । హ॒వామహే । వరు॑ణమ్ । సోమపీతయే। సోమ–పీతయే। యా । జాతా। పూతదక్షసా । పూత–దక్షసా॥ ౧ ॥

పదార్థః-వయమ్ జనాః **సోమపీతయే** యశోరక్షణాయ. [యశో వై సోమః. శ.. ౪।౨।౪।౯.] **మిత్రమ్** బహిరభ్యన్తరస్థం జీవనహేతుం ప్రాణం, బ్రహ్మబలం వా, **వరుణమ్** ఊర్ధ్వగమనబలహేతుమ్ ఉదానం, క్షత్రబలం వా. [ప్రాణోదానౌ వై మిత్రావరుణౌ. శ... ౧।౮।౩।౧౨, బ్రహ్మైవ మిత్రః. శ... ౪।౧।౪।౧, క్షత్రం వై వరుణః. శ... ౨।౫।౨।౬.] **హవామహే** ఆహ్వయామః, గృహ్ణీమః, **యా** యౌ **పూతదక్షసా** పూతదక్షసౌ పవిత్రబలౌ, బలస్య పవిత్రకర్తారౌ వా **జాతా** జాతౌ స్తః. [సర్వత్ర'సుపాం సులుక్..' అ.. ౭।౧।౩౯ ఇతి విభక్తేరాకారాదేశః.] ॥౧॥

భావార్థః-శరీరే ప్రాణనక్రియాహేతుం ప్రాణమ్ ఊర్ధ్వగమనహేతుముదానం చ సంవర్ధ్య, రాష్ట్రే చ బ్రహ్మబలం క్షత్రబలం చ సంవర్ధ్య శరీరస్య రాష్ట్రస్య చ స్వాస్థ్యం సర్వే జనా ఉన్నయన్తు ॥ ౧ ॥

౭౯౩. ఈ మంత్రములో ప్రాణ, ఉదానములు మరియు బ్రహ్మ, క్షత్రియ విషయము గలదు.

పదార్థము :-(వయమ్) మేము (సోమపీతయే) యశస్సును రక్షించుటకొరకు (మిత్రమ్) బయట, లోపల స్థిరమై జీవనకారణమగు ప్రాణము, లేక బ్రహ్మబలమును (వరుణమ్) ఊర్ధ్వగతి మరియు బలమునకు హేతువగు ఉదానమును, లేక క్షాత్రబలమును (హవామహే) పిలుచుచున్నాము. (యా) ఎవరు (పూతదక్షసా) పవిత్ర బలశాలురు లేక బలమును పవిత్రపరచునట్టివారై (జాతా) ఉన్నారో, వారిని ఆహ్వానించుచున్నాము.॥౧॥

భావార్థము :- ఎల్లరును ప్రాణక్రియకు కారణమగు ప్రాణమును, ఊర్ధ్వచలనమునకు హేతువగు ఉదానమును మరియు రాష్ట్రములో బ్రహ్మబలము, క్షాత్రబలములను వృద్ధిపరచి శరీరము, రాష్ట్రముల ఆరోగ్యములను ఉన్నతపరచవలెను.॥౧॥

793. We invite a person of friendly disposition and a noble person who dispels darkness of ignorance and sin, to drink the spiritual juice of devotion prepared with the strength of pure penance. ||1||

౭౯౪. ఋషిః-మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా-మిత్రావరుణౌ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్స ఏవ విషయో వర్ణ్యతే.

3 23 1 2 3 1 23 23 1 231 2
౭౯౪. ఋతేన యావృతావృధావృతస్య జ్యోతిషస్పతీ ।

2 3 1 2ర
తా మిత్రా వరుణా హువే ॥ ౨ ॥

3 1 2 3 1 2 3 1 2ర 3 1 2 1 2ర
ప. వి:- ఋతేన । యౌ । ఋతావృధౌ । ఋత - వృధౌ । ఋతస్య । జ్యోతిషః ।
3ర1 2 3 2 3 2 12ర 3
పతీ ఇతి । తా । మిత్రా । మి - త్రా । వరుణా । హువే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ప్రథమః ప్రాణోదానపక్షే. **యౌ ఋతేన** ప్రాణనోదాననరూపేణ సత్యవ్యాపారేణ **ఋతావృధౌ** ఋతయోః సత్యక్రియాయుక్తయోః మనోమయవిజ్ఞానమయకోశయోః వర్ధకౌ, **ఋతస్య** ఋతమ్భరాయాః ప్రజ్ఞాయాః **జ్యోతిషః** జ్యోతిష్మత్యాః వృత్తేశ్చ **పతీ** రక్షకౌ రతః **తా** తౌ **మిత్రావరుణా** మిత్రావరుణౌ, ప్రాణోదానౌ అహమ్ **హువే** ఆహ్వయామి, స్వస్థరూపేణ శరీరే ప్రవర్తయామి.

ద్వితీయః బ్రహ్మక్షత్ర పక్షే. **యౌ ఋతేన** సత్యేన జ్ఞానేన సత్యేన క్షాత్రబలేన చ **ఋతావృధౌ** సత్యస్య రాష్ట్రస్య వర్ధకౌ **ఋతస్య జ్యోతిషః** సత్యరూపస్య ప్రకాశస్య **పతీ** రక్షకౌ స్తః, **తా** తౌ **మిత్రావరుణా** మిత్రావరుణౌ బ్రాహ్మణక్షత్రియౌ, అహమ్ **హువే** ఆహ్వయామి ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా ప్రాణోదానాభ్యాం దేహస్య స్వాస్థ్యం తథా బ్రాహ్మణ క్షత్రియాభ్యాం రాష్ట్రస్య స్వాస్థ్యం చిరస్థాయి జాయతే ॥ ౨ ॥

౭౯౪. ఈ మంత్రములో మరల అదే విషయవర్ణన గలదు.

పదార్థము :-మొదట ప్రాణ, ఉదానముల పక్షములో :- (యౌ) ఎవరు (ఋతేన) ప్రాణక్రియ మరియు ఉదానక్రియ రూప సత్యవ్యాపారములచే (ఋతావృధౌ) సత్యక్రియతో గూడిన మనోమయ మరియు విజ్ఞానమయకోశములను వృద్ధిపరచునట్టి (ఋతస్య) ఋతంభరా ప్రజ్ఞ మరియు (జ్యోతిషః) జ్యోతిష్మతి వృత్తియొక్క (పతీ) రక్షకుడైయున్నాడో (తా) అట్టి (మిత్రావరుణా) ప్రాణ ఉదానములను నేను (హువే) పిలిచికొందును. ఆరోగ్యవంతమగు శరీరములలో ప్రవేశపరచుచుండును.

రెండవది బ్రహ్మక్షత్రపక్షములో :- (యౌ) ఎవరు (ఋతేన) సత్యజ్ఞానము మరియు సత్య క్షాత్రబలములచే (ఋతావృధౌ) సత్యమయ రాష్ట్రమును వృద్ధిపరచుకొని మరియు (ఋతస్య జ్యోతిషః) సత్యరూప జ్యోతికి (పతీ) రక్షకులో (తా) అట్టి (మిత్రావరుణా) బ్రాహ్మణ మరియు క్షత్రియులను నేను (హువే) పిలుచుకొనుచున్నాను. ॥౨॥

భావార్థము :- ప్రాణ మరియు ఉదానములచే శరీరమెటుల ఆరోగ్యవంతముగ నుండునో, అటులనే బ్రాహ్మణ మరియు క్షత్రియులచే రాష్ట్రముయొక్క శక్తి చిరస్థాయిగ నుండగలదు. ॥౨॥

794. I invite those who by Truth uphold the law, lords of the shining light of Truth, persons of friendly disposition and dispellers of darkness. II2II

౭౯౫. ఋషిః-మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా-మిత్రావరుణౌ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౭౯౫. వరుణః ప్రావితాభువన్ మిత్రోవిశ్వాభిరూతిభిః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
కరతాం నః సురాధసః ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర
ప.వి:- వరుణః । ప్రావితా - ప్ర । అవితా । భువత్ । మిత్రః । మి - త్రః । విశ్వాభిః ।
౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
ఊతిభిః । కరతామ్ । నః । సురాధసః । సు - రాధసః ॥ ౩ ॥

పదార్థః-వరుణః శరీరే ఉదానః, రాష్ట్రే క్షత్రియశ్చ **మిత్రః** శరీరే ప్రాణః, రాష్ట్రే బ్రాహ్మణశ్చ **విశ్వాభిః** సర్వాభిః **ఊతిభిః** రక్షాభిః **ప్రావితా** అస్మాకం ప్రకర్షేణ రక్షితా **భువత్** భవతు. అపి చ **నః** అస్మాన్ **సురాధసః** సుధనాన్ సుసిద్ధిమతశ్చ. [రాధస్ ఇతి ధననామ. నిఘం..౨।౧౦. రాధ సంసిద్ధౌ.] **కరతామ్** కురుతామ్. [డుకృఞ్ కరణే, వ్యత్యయేన శప్.] ॥౩॥

భావార్థః- ప్రాణోదానాభ్యాం దేహే స్వాస్థ్యరూపం యోగసిద్ధిరూపం చ ధనం, బ్రాహ్మణక్షత్రియాభ్యాం చ రాష్ట్రే విద్యాచక్రవర్తిరాజ్యాదిరూపం ధనం సర్వే ప్రాప్నువన్తు ॥ ౩ ॥

౭౯౫. ఈ మంత్రమునందును పై విషయమే గలదు.

పదార్థము :- (వరుణః) శరీరములో ఉదానము మరియు రాష్ట్రములో క్షత్రియులు (మిత్రః) శరీరములో ప్రాణము మరియు రాష్ట్రములో బ్రాహ్మణులు (విశ్వాభిః) సకల (ఊతిభిః) రక్షణలచే (ప్రావితా) మనకు ఉత్తమరీతిలో రక్షకులై (భువత్) ఉండవలెను. తోడ్తో (నః) మమ్ము (సురాధసః) ఉత్తమ ధనములచే మరియు సిద్ధులుగలవారినిగా (కరతామ్) నొనర్చవలెను. ॥౩॥

భావార్థము :-ప్రాణ ఉదానములద్వార శరీరమునందు ఆరోగ్యరూపము మరియు యోగసిద్ధిరూప ధనములను మరియు బ్రాహ్మణ క్షత్రియులద్వార విద్య, సామ్రాజ్యము మున్నగు ధనములను అన్నింటిని ప్రాప్తింపజేయవలెను. ॥౩॥

795. Let a noble person be our protector, and let a person of friendly disposition guard us with all aids, Both make us successful exceedingly. II3II

౭౯౬. ఋషిః-మధుచ్ఛన్దా వైశ్వామిత్రః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చి కే ౧౯౮ క్రమాఙ్కే పరమాత్మపక్షే వ్యాఖ్యాతా.
అత్ర జీవాత్మ విషయ ఉచ్యతే.

౨౩౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర౩౧ ౨౩౧
౭౯౬. ఇన్ద్రమిద్గాథినో బృహదిన్ద్రమర్కేభిరర్కిణః ।
౨౩ ౧౨
ఇన్ద్రం వాణీరనూషత ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧ ౨ ౩౧ ౨ ౧౨ర
ప.వి:- ఇన్ద్రమ్ । ఇత్ । గాథినః । బృహత్ । ఇన్ద్రమ్ । అర్కేభిః । అర్కిణః । ఇన్ద్రమ్ ।
౧౨ర ౩
వాణీః । అనూషత ॥౧॥

పదార్థః- (ఇన్ద్రమ్) దేహాధిష్ఠాతారం కామక్రోధాదిశత్రువిద్రావకం వీరం జీవాత్మానమ్ **ఇత్** కిల **గాథినః** గాథో గానం యేషామస్తీతి తే గాథినః గాయకాః **బృహత్** మహత్ **అనూషత** స్తువన్తి. **ఇన్ద్రమ్** జీవాత్మానమ్ **అర్కిణః** మన్త్రపాఠినః **అర్కైః** వేదమన్త్రైః **అనూషత** స్తువన్తి. **ఇన్ద్రమ్** తమేవ జీవాత్మానమ్ **వాణీః** ఇతరాః వాచః **అనూషత** స్తువన్తి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- జీవాత్మైవ దేహరాజ్యస్య సమ్రాడ్ విద్యతే, యో మనోబుద్ధిప్రాణేన్ద్రియాణి యథాస్థానం సన్నిధాయ దేహరాజ్యం సంచాలయతి ॥ ౧ ॥

౭౯౬. ఈ మంత్రములో పూర్వార్చికలో ౧౯౮వ క్రమాంకములో పరమాత్మపక్షములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట జీవాత్మ పక్షములో చెప్పబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రమ్) శరీరమునందు స్థిరమైయున్న కామ, క్రోధములు మున్నగు శత్రువులను పరాజయమొనర్చునట్టి వీర జీవాత్మయొక్క (ఇత్) నిశ్చయముగనే (గాథినః) గాయకులు (బృహత్) చాలగొప్పగా (అనూషత) స్తుతించుచుందురు (ఇన్ద్రమ్) జీవాత్మయొక్క (అర్కిణః) మంత్రపాఠకులు

(అర్కిణః) వేదమంత్రములతో (అనూషత) స్తుతించెదరు (ఇన్ద్రమ్) అదే జీవాత్మను (వాణీః) ఇతరవాణులు (అనూషత) స్తుతించుచుండును.॥౧॥

భావార్థము :- దేహరాజ్యమునకు జీవాత్మయే సామ్రాట్టు. అది మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము, ఇంద్రియములు మున్నగు వానిని యథాస్థానములందు స్థిరపరచి శరీరరాజ్యమును నడుపుచుండును.॥౧॥

796. The singers of the Sama Veda glorify the Lord with their praise, reciters of the Rigveda glorify Him with the mantras; Other devotees also worship Him with the hymns of Yajurveda and their noble utterance. ll1ll

౭౯౭. ఋషి-మధుచ్ఛన్దా వైశ్వామిత్రః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

ద్వితీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౯౮ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జీవాత్మ విషయ ఉచ్యతే.

౨౩ ౨ఉ ౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౭౯౭. ఇన్ద్ర ఇద్ధర్యోః సచా సమ్మిశ్ల ఆ వచోయుజా।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఇన్ద్రో వజ్రీ హిరణ్యయః ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ప.వి:- ఇన్ద్రః । ఇత్ । హర్యోః । సచా । సమ్మిశ్లః । సమ్ -మిశ్లః । ఆ । వచోయుజా।
౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
వచః - యుజా । ఇన్ద్రః । వజ్రీ । హిరణ్యయః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ఇన్ద్రః ఇత్** దేహాధిష్ఠాతా జీవాత్మైవ **వచోయుజా** వచోయుజోః వచనసమకాలమేవ యుజ్యమానయోః **హర్యోః** జ్ఞానేన్ద్రియకర్మేన్ద్రియరూపయోః అశ్వయోః **సచా** సహ, యుగపత్ **ఆ సమ్మిశ్లః** ఆ సమ్మిశ్రః, జ్ఞానకర్మసు నియోక్తా విద్యతే. **ఇన్ద్రః** స జీవాత్మా **వజ్రీ** వాగ్వజ్రధరః. [వాగ్ఘి వజ్రః. ఐ.. బ్రా.. ౪ । ౧.] **హిరణ్యయః** ప్రాణమయో జ్యోతిర్మయో యశోమయో వా విద్యతే. [ప్రాణో వై హిరణ్యమ్. శ.. ౭ । ౫ । ౨ । ౮. జ్యోతిర్వై హిరణ్యమ్. తా.. బ్రా.. ౬ । ౬ । ౧౦, యశో వై హిరణ్యమ్. ఐ.. బ్రా.. ౭ । ౧౮.]॥ ౨॥

భావార్థః-యస్య జీవాత్మనః ప్రేరణయా జ్ఞానేన్ద్రియాణి కర్మేన్ద్రియాణి చ స్వస్వవ్యాపారేషు నియుజ్యన్తే యో జీవాత్మా వాగ్ వజ్రేణ కుతార్కికాణాం కుతర్కాన్ ఖణ్డయతి. యః ప్రాణాధిష్ఠాతా తేజస్వీ యశస్వీ చాస్తి, తముద్బోధ్య సర్వే సమీహితాని సాధ్నువన్తు ॥ ౨ ॥

౮౯౭. ఈ రెండవఋచ పూర్వార్చిక ౫౯౭వ మంత్రముపై పరమాత్మవిషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచట జీవాత్మ విషయములో చెప్పబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రః ఇత్) శరీరముయొక్క అధిష్ఠాత జీవాత్మయే (వచోయుజా) చెప్పగనే అతికిపోవునట్టి (హర్యోః) జ్ఞానేంద్రియ మరియు కర్మేంద్రియరూప అశ్వములను (సచా) కలిపివేసి (ఆ సమ్మిశ్లః) జ్ఞాన, కర్మలలో విలీనపరచునదైయున్నది. (ఇన్ద్రః) అట్టి జీవాత్మ (వజ్రీ) వాణిరూప వజ్రమును ధారణమొనర్చునట్టి (హిరణ్యయః) ప్రాణమయ మరియు జ్యోతిర్మయ, కీర్తిమయమై యున్నది.॥౨॥

భావార్థము :- ఏ జీవాత్మయొక్క ప్రేరణవల్ల జ్ఞానేంద్రియములు మరియు కర్మేంద్రియములు తమతమ వ్యాపారములలో నియుక్తమగుచుండునో, ఏ జీవాత్మ వాణి రూప వజ్రముతో దుష్టతార్కికులకు తర్కములను ఖండనమొనర్చునో, ఎయ్యది ప్రాణముల అధిష్ఠాత, తేజస్వి మరియు యశస్వియై యున్నదియో, దానికి ఉద్బోధనిచ్చి ప్రజలెల్లరును తమ అభీష్ట కార్యములను సాధించుకొనుచుందురు.॥౨॥

797. God is the Combiner of kindness and love when sincererly prayed by earnest true devotees. He is the Creator and Lord of the world, the Holder of the thunder-bolt of justice and the Light of lights or Absolute Truth. II2II

౮౯౮. ఋషిః-మధుచ్ఛన్దా వైశ్వామిత్రః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తృతీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౯౮ క్రమాఙ్కే పరమేశ్వరపక్షే నృపతిపక్షే చ వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జీవాత్మవిషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౯౮. ఇన్ద్ర వాజేషు నోఽవ సహస్రప్రధనేషు చ ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఉగ్ర ఉగ్రాభిరూతిభిః ॥ 3 ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ప.విః- ఇన్ద్ర । వాజేషు । నః । అవ । సహస్రప్రధనేషు । సహస్ర - ప్రధనేషు । చ । ఉగ్రః ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఉగ్రాభిః । ఊతిభిః ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** శరీరాధిష్ఠాతః జీవాత్మన్! **ఉగ్రః** వీరః త్వమ్ **వాజేషు** సంగ్రామేషు. [వాజ ఇతి సంగ్రామనామ నిఘం..౨ । ౧౭.] **సహస్రప్రధనేషు చ** సహస్రాణ్యసంఖ్యాతాని ప్రకృష్టాని ధనాని ప్రాప్నువన్తి యేషు తేషు చక్రవర్తిరాజ్యసాధకేషు మహాయుద్ధేషు చ **ఉగ్రాభిః** అత్యన్తోత్కృష్టాభిః **ఊతిభిః** రక్షాభిః **నః** అస్మాన్ **అవ** రక్ష ॥ 3 ॥

భావార్థః- మనుష్యస్యాత్మా చేద్ బలవానస్తి తదా తం న కోఽపి పరాజేతుం సమర్థః ॥ 3 ॥

౭౯౮. ఈ మూడవ మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౨౯౮వ మంత్రము. అచ్చట దీనిపై రాజు పక్షములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట జీవాత్మ విషయములో చెప్పబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) శరీరముయొక్క అధిష్ఠాతవగు ఓ జీవాత్మా! (ఉగ్రః) వీరత్వముగల నీవు (వాజేషు) సంగ్రామములందు (సహస్రప్రధనేషు చ) మరియు వేలాది ఉత్తమ ధనములు దేనియందు ప్రాప్తించగలవో, అట్టి చక్రవర్తి రాజ్యసాధన మహాయుద్ధములలో (ఉగ్రాభిః) అత్యంత ఉత్కృష్టమగు (ఊతిభిః) రక్షణలతో (నః) మమ్ము (రక్ష) రక్షణచేయుము. ॥3॥

భావార్థము :- మనుష్యుల ఆత్మ శక్తివంతమైనదిగనుండినచో దాని నెవ్వరును పరాజయమొనర్పజాలరు. ॥3॥

798. O Almighty God! Pretect us by Thy Mighty powers in the acquisition of knowledge and strength and the battles raged thousands of times between the powers of good and evil or passion and dispassion. II3II

౭౯౯. ఋషిః- మధుచ్ఛన్దా వైశ్వామిత్రః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ జీవాత్మనోఽప్యధిష్ఠాతుర్జగదీశ్వరస్య మహిమానమాహ.

౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨3 ౧ ౨ర 3 ౨
౭౯౯. ఇన్ద్రోదీర్ఘాయచక్షస ఆ సూర్యం రోహయద్దివి ।
౨ఉ 3 ౧ ౨
వి గోభిరద్రిమైరయత్ ॥ ౪ ॥

౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర 3 ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:- ఇన్ద్రః । దీర్ఘాయ । చక్షసే । ఆ । సూర్యమ్ । రోహయత్ । దివి । వి । గోభిః ।

౧౨ర 3
అద్రిమ్-అ-ద్రిమ్ । ఐరయత్ ॥౪॥

పదార్థః- **ఇన్ద్రః** సకల జగదుత్పాదకః పరమైశ్వర్యవాన్ జగదీశ్వరః **దీర్ఘాయ** విపులాయ **చక్షసే** ప్రకాశాయ **దివి** ద్యులోకే **సూర్యమ్** ఆదిత్యమ్ **ఆ రోహయత్** ఆరూఢం కృతవాన్. స ఏవ **గోభిః** సూర్యరశ్మిభిః. [గావః ఇతి రశ్మినామ. నిఘం..౧ । ౫.] **అద్రిమ్** మేఘమ్ [అద్రిరితి మేఘనామ. నిఘం.. ౧।౧౦.] **వి ఐరయత్** వికమ్పయతి వర్షతి. [వి పూర్వాః ఈర గతౌ కమ్పనే చ అదాదిః, ణ్యన్తః.] ॥ ౪ ॥

భావార్థః-జగదీశ్వరస్యైవాయం మహిమా యత్ స సూర్యం విరచ్య తద్ద్వారా వస్తుప్రకాశన మహోరాత్ర పక్షమాసఋత్వయనసంవత్సరచక్రచాలనం మేఘనిర్మాణం వృష్టిం ప్రాణప్రదానాదికం చ కార్యం కరోతి ॥౪॥

౭౯౯. ఈ మంత్రములో జీవాత్మయొక్క అధిష్ఠాతయగు జగదీశ్వరుని మహిమను వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రః) సర్వజగత్తు నుత్పన్నమొనర్చునట్టి పరమైశ్వర్యశాలియగు పరమేశ్వరుడు (దీర్ఘాయ) దీర్ఘమగు (చక్షసే) ప్రకాశముకొరకు (దివి) ద్యులోకములో (సూర్యమ్) సూర్యుని (ఆరోహయత్) ప్రతిష్ఠించినాడు. ఆయనయే (గోభిః) అతని కిరణములచే (అద్రిమ్) మేఘములను (వి ఐరయత్) కంపింపజేసి వర్షములను కురిపించుచుండును. ॥౪॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుని మహిమవల్లనే ఆ సూర్యుడు సృష్టించబడి ఆతనిద్వార పదార్థములు రచింపబడి దినములు, రాత్రులు, పక్షములు, మాసములు, ఋతువులు, అయనములు, సంవత్సరముల చక్రమును నడిపించుచుండును. ఆయనయే మేఘములను నిర్మించి, వర్షింపజేయును. మరియు ప్రాణప్రదానము మున్నగు కార్యము లొనర్చుచుండును. ॥౪॥

799. God to give light for ever, caused the sun to ascend to heaven and with his rays to irradiate the mountaineous world or to produce the cloud. II4II

౮౦౦. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా-ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రేన్ద్రాగ్నినామ్నా జీవాత్మపరమాత్మ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౮౦౦. ఇన్ద్రే అగ్నా నమో బృహత్ సువృక్తిమేరయామహే ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
ధియా ధేనా అవస్యవః ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ప. వి:- ఇన్ద్రే । అగ్నా । నమః । బృహత్ । సువృక్తిమ్ । సు-వృక్తిమ్ । ఆ । ఈరయామహే ।
౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ధియా । ధేనాః । అవస్యవః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- అవస్యవః రక్షణేచ్ఛవః వయమ్ **ఇన్ద్రే** జీవాత్మానమధికృత్య **అగ్నౌ** పరమాత్మాన మధికృత్య చ **బృహత్** మహత్ **నమః** నమస్కారమ్ **సువృక్తిమ్** నిర్దోషాం క్రియామ్. [సుష్ఠు వృక్తయో దోషవర్జనాని యస్యాం తాం క్రియామ్. వృజీ వర్జనే] **ధియా** ధ్యానేన బుద్ధ్యా చ సహ **ధేనాః** స్తుతిరూపా వాచశ్చ. [ధేనా ఇతి వాఙ్నామ. నిఘం..౧।౧౧] **ఆ ఈరయామహే** ప్రేరయామః ॥౧॥

భావార్థః- పరమాత్మానముపాసితుం జీవాత్మముద్బోధయితుం చ నమస్కారో గుణవర్ణనరూపా స్తుతిః తదనురూపా క్రియా చ సతతమపేక్షతే. పురుషార్థం వినా కేవలం నమస్కారేణ స్తుత్యా వా న కిమపి సిద్ధ్యతి.॥ ౧॥

౮౦౦. ఈ మంత్రములో ఇంద్ర మరియు అగ్నినామములచే జీవాత్మ, పరమాత్మల విషయవర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(అవస్యవః) రక్షణను కోరునట్టి మేము (ఇన్ద్రే) జీవాత్మను లక్ష్యమున నుంచుకొని (బృహత్) గొప్ప (నమః) నమస్కారములను (సువృక్తిమ్) నిర్దోషక్రియను (ధియా) ధ్యానము మరియు బుద్ధితోగూడ (ధేనాః) స్తుతిరూప వాణులను (ఆ ఈరయామహే) ప్రేరణమొనర్చబడుచుండును.॥౧॥

భావార్థము :- పరమాత్మ ఉపాసనకొరకు మరియు జీవాత్మను ఉద్బోధించుటకు నమస్కార, గుణవర్ణనరూపక్రియ నిరంతరము అపేక్షితమగుచుండును. పురుషార్థము లేకుండ కేవలము నమస్కారము లేక స్తుతులచే ఏదియును సిద్ధించజాలదు.॥౧॥

800. To the Supreme Being Who is called Indra (Lordof the Universe) and Agni (Omniscient God) we bring reverence with high and holy hymns.

And craving protection, we utter soft words with prayer, dedicating our intellects and speech leaving all evils behind. II1II

౮౦౧. ఋషిః- వసిష్ఠః । దేవతా- ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.
అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ర౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౮౦౧. తా హి శశ్వన్త ఈడత ఇత్థా విప్రాస ఊతయే।
౩ ౨ ౩ ౧౨
సబాధో వాజసాతయే ॥ ౨ ॥

౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩౧౨
ప. విః- తా । హి । శశ్వన్తః । ఈడతే । ఇత్థా । విప్రాసః । వి- ప్రాసః । ఊతయే । సబాధః ।
౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩
స-బాధః । వాజసాతయే । వాజ -సాతయే॥ ౨ ॥

పదార్థః- **తా హి** తౌ ఖలు ఇన్ద్రాగ్నీ జీవాత్మపరమాత్మానౌ **ఇత్థా** సత్యభావేన. [ఇత్థా ఇతి సత్యనామ. నిఘం.. ౩ ।౧౦] **శశ్వన్తః** బహవః. [శశ్వత్ ఇతి బహునామ. నిఘం..౩ ।౧] **సబాధః** బాధాభిః పీడితాః **విప్రాసః** విప్రజనాః **ఊతయే** రక్షాయై **వాజసాతయే** బలప్రాప్తయే చ **ఈడతే** స్తువన్తి, తద్గుణకర్మస్వభావాన్ కీర్తయన్తీత్యర్థః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-సంసారదుఃఖదలనాయ విపత్సు రక్షాప్రాప్తయే బలప్రాప్తయే చ జగదీశ్వర ఉపాసనీయో జీవాత్మా చోద్ బోధనీయః ॥ ౨ ॥

౮౦౧. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(తా) ఆ యిరువురి [విద్వాంసులు, పరమేశ్వరు] ని (హి) నిశ్చితరూపమున (శవ్వన్తః) అధికముగ (ఈడతే) స్తుతింతుము (ఇత్థా) ఈ విధముగ (విప్రాసః) మేధా విజనులు (ఊతయే) రక్షణకై (సబాధః) బాధలతో (వాజసాతయే) జ్ఞానము మరియు అన్నప్రాప్తికై. ॥౨॥

భావార్థము :-బాధలు క్రమ్ముకొనినప్పుడు మేధావులు ఈ విధముగ తమ రక్షణకై, జ్ఞానము మరియు ఉన్నతి కొరకు విద్వాన్ పురుష పరమేశ్వరుని స్తుతి యొనర్తురు. ॥౨॥

801. Multitudes of wise men praise God in the form of Indra (Lord of the universe) and Agni (Supreme Leader), to obtain protection. These devotees who are in trouble also, praise God for the acquirement of knowledge and strength. II2II

౮౦౨. ఋషి-వసిష్ఠః । దేవతా-ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ జీవాత్మపరమాత్మానౌ ఆహ్వయతి.

౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨
౮౦౨. తా వాం గీర్భిర్విపన్యువః ప్రయస్వన్తో హవామహే ।

౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
మే ధసాతా సనిష్యవః ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. విః- తా । వామ్ । గీర్భిః । విపన్యువః । ప్రయస్వన్తః । హవామహే । మేధసాతా ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨
మేధ-సాతా । సనిష్యవః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- **తా** తౌ **వామ్** ఇన్ద్రాగ్నీ జీవాత్మపరమాత్మానౌ యువామ్ **విపన్యువః** విశిష్టస్తుతిమన్తః. [విపూర్వాత్ పణ వ్యవహారే స్తుతౌ చ ఇత్యతో బాహులకాదౌణాదికో యుచ్ ప్రత్యయః. జసి ఛాన్దసః

ఉవజాదేశః.] **ప్రయస్వన్తః** ప్రయాసవన్తః పురుషార్థినః. [ప్రయః ప్రయాసః తద్వన్తః, ప్రపూర్వాద్ యసు ప్రయత్నే ఇత్యతః క్విప్.] **సనిష్యవః** సంభజనకామాః శ్రద్ధాలవో వయమ్. [షణ సమ్భక్తౌ, సనిశబ్దాత్ ఆత్మన ఇచ్ఛాయామర్థే క్యచి లాలసాయాం సుక్, తత ఉః.] **మేధసాతా** మేధసాతా సంగమప్రాప్తినిమిత్తాయ. [మేధః సంగమః మేధృ హింసాయాం సంగమేచ, తస్య సాతిః ప్రాప్తిః, తన్నిమిత్తాయ, నిమిత్తసప్తమ్యేషా. 'సుపామ్ సులుక్'. । అ.. ౭ । ౧ । ౩౯ ఇతి విభక్తేర్డాదేశః.] **గీర్భిః** వేదవాగ్భిః **హవామహే** ఆహ్వాయామః ॥ 3 ॥

భావార్థః- పరమాత్మానం జీవాత్మానం చానుకూలయితుం వాచా స్తుతిః, కాయేన ప్రయాసః, మనసా శ్రద్ధా చ త్రయమపేక్ష్యతే ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే వివిధానామగ్నీనామ్ ఆచార్యనృపత్యోః ప్రాణోదానయోః బ్రహ్మక్షత్రయోః జీవాత్మ పరమాత్మనోశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిర్వేద్యా ।

౮౦౨. ఈ మంత్రములో జీవాత్మ మరియు పరమాత్మల నాహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-(తా) అట్టి (వామ్) మీరిరువురు అనగా జీవాత్మ, పరమాత్మలను (విపన్యవః) విశేషమగు స్తుతులతో (ప్రయస్వన్తః) పురుషార్థముతోగూడ (సనిష్యన్తః) చేరు కోరికగల శ్రద్ధాళువులమగు మేము (మేధసాతా) సంబంధప్రాప్తికొరకు (గీర్భిః) వేదవాణులద్వార (హవామహే) పిలుచుచున్నాము. ॥3॥

భావార్థము :-పరమాత్మ మరియు జీవాత్మలను అనుకూలురనుగ నొనర్చుకొనుటకు వాణులచే స్తుతులను, శరీరముచే ప్రయత్నము మరియు మనస్సుచే శ్రద్ధ యను ఈ మూడు విషయములు అత్యంత అవసరములై యుండును. ॥3॥

ఈ ఖండములో వివిధ అగ్నులు, ఆచార్యులు మరియు రాజుయొక్క, ప్రాణాపానములు, బ్రహ్మక్షత్రియుల మరియు జీవాత్మ పరమాత్మల వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

మూడవ అధ్యాయములో రెండవఖండము సమాప్తమైనది

802. We who are the utterers of praise, possesing the food of Shradha or faith, invoke Thee O God, bearing the attributes of Indra and Agni for success in non-violent sacrifices and desirous of distributing wealth among the needy. II3II

౮౦౩. ఋషి- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్వా । దేవతా- పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమాఋక్ పూర్వార్చికే ౪౭౯ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్రాచార్యవిషయః ప్రదర్శ్యతే.

౧ ౨   ౩ ౧ ౨   ౩ ౧ ౨   ౩ ౨
౮౦౩. వృషా పవస్వ ధారయా మరుత్వతే చ మత్సరః ।

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
విశ్వా దధాన ఓజసా ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:- వృషా । పవస్వ । ధారయా । మరుత్వతే । చ । మత్సరః । విశ్వా । దధానః ।

౧ ౨ర
ఓజసా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే పవమాన సోమ పవిత్ర్యసమ్పాదక ఆచార్య! **వృషా** విద్యావర్షకః త్వమ్ **ధారయా** జ్ఞాన ధారయా **పవస్వ** శిష్యాన్ పునీహి. **మరుత్వతే** ప్రాణాయామాభ్యాసినే శిష్యాయ **మత్సరః** బ్రహ్మానన్దస్రావకో భవేతి శేషః. కించ, **ఓజసా** విద్యాబలేన సదాచారబలేన బ్రహ్మచర్యబలేన చ **విశ్వా** విశ్వాన్ శిష్యాన్. [అత్ర 'సుపాం సులుక్.., అ.. ౭ ।౧ ।౩౯ ఇతి శసః ఆకారాదేశః.] **దధానః** ధారయన్ పుష్ణంశ్చ భవేతి శేషః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-స ఏవాచార్యో యః శిష్యాన్ విద్యాధారాభిః స్నపయన్ తాన్ పితృవత్ పాలయన్ పండితప్రకాణ్డాంస్తేజస్వినో బ్రహ్మచారిణో బ్రహ్మనన్దమగ్నాన్ సదాచారిణశ్చ కుర్యాత్ ॥ ౧ ॥

౮౦౩. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౭౯వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ విషయములో వర్ణించబడినది. ఇచ్చట ఆచార్యుల విషయము దర్శింపజేయబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ పవమాన సోమ, అనగా పవిత్రపరచునట్టి ఆచార్యా! (వృషా) విద్యను వర్షింపజేయు నీవు (ధారయా) జ్ఞానధారలచే (పవస్వ) శిష్యులను పవిత్రపరచుము (మరుత్వతే) ప్రాణాయామము నభ్యసించుచున్న శిష్యులకొరకు (మత్సరః) బ్రహ్మానందమును స్రవింపజేయుము. తోడ్తో (ఓజసా) విద్యాబలము, సదాచారబలము మరియు బ్రహ్మచర్య బలములచే (విశ్వా) శిష్యులందరకు (దధానః) ధారణమొనర్పజేయుము.॥౧॥

భావార్థము :- శిష్యులకు విద్యాధారలచే స్నానమాడించుచు వారిని తండ్రివలె పాలనమొనర్చుచు మహాపండితులనుగ, తేజోవంతులనుగ, బ్రహ్మచారులనుగ, బ్రహ్మానందములో మగ్నులు మరియు సదాచారులనుగ నొనర్చువారే వాస్తవ ఆచార్యులనబడెదరు.॥౧॥

803. O Soma (The juice of devotion cum wisdom) flow onward mighty with thy stream, pleasing the Lord who loves His devotees, supporting all divine virtues with thy power. ॥1॥

౮౦౪. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

ఏవం బ్రహ్మవిద్యాయామాచార్యస్య యోగదానముక్త్వా

సమ్ప్రతి పరమాత్మ విషయమాహ.

౮౦౪. తం త్వా ధర్తారమో ణ్యో౩ః పవమాన స్వర్దృశమ్ ।
హిన్వే వాజేషు వాజినమ్ ॥ ౨ ॥

ప. పా:- తమ్ । త్వా । ధర్తారమ్ । ఓ ణ్యోః । పవమాన । స్వర్దృశమ్ । స్వః-దృశమ్ ।
హిన్వే । వాజేషు । వాజినమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **పవమాన** పవిత్రకర్తః సర్వాన్తర్యామిన్ జగదీశ్వర! **ఓణ్యోః** ద్యావాపృథివ్యోః. [ఓణ్యో ఇతి ద్యావాపృథివ్యోర్నామ. నిఘం. 3 । 30.] **ధర్తారమ్** ధారకమ్, **స్వర్దృశమ్** సూర్యస్య మోక్షానన్దస్య వా దర్శకమ్ **వాజినమ్** బలవన్తం **తం త్వా** తాదృశం ప్రసిద్ధం త్వామ్, అహమ్ **వాజేషు** బలేషు నిమిత్తేషు **హిన్వే** ప్రీణయామి. [హివి ప్రీణనార్థో భ్వాదిః, ఆత్మనేపదం ఛాన్దసమ్.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యో జగదీశ్వరో ద్యావాపృథివ్యాదికస్య ధర్తాఽస్తి స విపత్సు బలప్రదానేన స్వోపాసకానపి కుతో న ధారయేత్ ॥ ౨ ॥

౮౦౪. ఈ ప్రకారముగ బ్రహ్మవిద్యయందు ఆచార్యుల యోగదానమును గురించి చెప్పి ఇపుడు పరమాత్మ విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (పవమాన) పవిత్రకర్తవు, సర్వాంతర్యామివగు ఓ జగదీశ్వరా! (ఓణ్యోః) ద్యులోకము మరియు భూలోకములను (ధర్తారమ్) ధారణమొనర్చునట్టి (స్వర్దృశమ్) సూర్యుడు లేక మోక్షానందమును దర్శింపజేయునట్టి (వాజినమ్) శక్తిమంతుడవగు (తం త్వా) ప్రసిద్ధుడవగు నిన్ను నేను (వాజేషు) బలములకొరకు (హిన్వే) ప్రసన్నునిగ నొనర్చుకొందును.॥౨॥

భావార్థము :- ఏ జగదీశ్వరుడు సూర్యుడు, పృథివి మున్నగువానిని ధారణమొనర్చియున్నాడో, ఆయన ఆపదలలో బలప్రదానముద్వార తన ఉపాసకులనుకూడ ధారణమొనర్చగలడు.॥౨॥

804. O God, Thou Who art the purifier, Showerer of the true happiness, the Sustainer of heaven and earth, Almighty, I invoke Thee to grant me knowledge and Power. II2II

౮౦౫. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మ విషయమాహ.

3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨
౮౦౫. అయా చిత్తో విపానయా హరిః పవస్వ ధారయా ।

౨ 3 ౧ ౨
యుజం వాజేషు చోదయ ॥ 3 ॥

3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3౧౨ ౧ ౨ర 3 ౧౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:- అయా । చిత్తః । విపా-అనయా । హరిః । పవస్వ । ధారయా । యుజమ్ ।

౧౨ర 3
వాజేషు । చోదయ ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే పవమాన సోమ! హే పవిత్ర కర్తః పరమాత్మన్! **విపా** మేధావినా మయా. [విప ఇతి మేధావినామసు పఠితమ్. నిఘం.. 3 ।౧౫.] **చిత్తః** విజ్ఞాతః, **హరిః** దుఃఖానాం పాపానాం చ హర్తా త్వమ్ **అయా** అయయా సవేగయా. [అయ గతౌ, పచాద్యచ్. స్త్రియామ్ అయా. తతస్తృతీయైకవచనే 'సుపాం సులుక్'.. అ.. ౭।౧।౩౯ ఇతి విభక్తేరాకారాదేశః] **అనయా** ఏతయా పావికయా **ధారయా** ఆనన్ద ధారయా పవస్వ స్తోతారం మాం పునీహి. **యుజమ్** సఖాయం మామ్ **వాజేషు** జీవనసంగ్రామేషు **చోదయ** విజయాయ ప్రేరయ ॥ 3 ॥

భావార్థః- స్తుతః పరమాత్మా స్తోతౄనానన్ద ధారయా సంసిచ్య బలం ప్రదాయ దేవాసుర సంగ్రామేషు విజయినం కురుతే ॥ 3 ॥

౮౦౫. ఈ మంత్రములో పునః పరమాత్మవిషయము కలదు.

పదార్థము :-పవమాన సోముడవగు ఓ పవిత్రకర్త పరమేశ్వరా! (విపా) మేధావినగు నా ద్వార (చిత్తః) తెలిసికొనినట్టి (హరిః) దుఃఖములు మరియు పాపములను హరించునట్టి నీవు (అయా) వేగవంతమగు (అనయా) ఈ (ధారయా) ఆనంద ధారలచే (పవస్వ) స్తోతనగు నన్ను పవిత్రపరచుము (యుజమ్) నీ సఖుడనగు నన్ను (వాజేషు) జీవితసంగ్రామములో (చోదయ) విజయముకొరకు ప్రేరితునిగ నొనర్చుము.॥3॥

భావార్థము :-స్తుతించబడిన పరమాత్మ స్తోతలను ఆనందధారలతో సేచనమొనర్చి, శక్తిమంతులనుగ జేసి దేవాసుర సంగ్రామములో విజయవంతులనుగానొనర్చును.॥3॥

805. O God ! Destroyer of all misery. Thou art Omniscient Supreme Being, Purify me with the stream of Thy purity and Bliss which is to be drunk deeply. Inspire me who am engaged in the acquisition of knowledge and strength. II3II

౮౦౬. ఋషిః-ఉపమన్యుర్వాసిష్ఠః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్। స్వరః-ధైవతః.

తత్రాదౌ పరమాత్మైవ మేఘాన్ గర్జయతీత్యాహ.

౮౦౬. వృషా శోణో అభికనిక్రదద్గా నదయన్నేషిపృథివీముత ద్యామ్ ।
ఇన్ద్రస్యేవ వగ్నురా శృణ్వ ఆజౌ
ప్రచోదయన్నర్షసి వాచమేమామ్ ॥ ౧ ॥

ప. విః- వృషా । శోణః । అభికనిక్రదత్ । అభి । కనిక్రదత్ । గాః । నదయన్ । ఏషి । పృథివీమ్ । ఉత । ద్యామ్ । ఇన్ద్రస్య । ఇవ । వగ్నుః । ఆ శృణ్వే । ఆజౌ । ప్రచోదయన్ । ప్ర-చోదయన్ । అర్షసి । వాచమ్ । ఆ । ఇమామ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే సోమ పరమాత్మన్! **వృషా** వర్షకః, **శోణః** క్రియాశీలః త్వమ్. [శోణృ వర్ణగత్యోః, భ్వాదిః.] **గాః** స్తనయిత్నువాచః **అభికనిక్రదత్** అభిక్రన్దయన్, తేన చ **పృథివీమ్** భూమిమ్ **ఉత**

అపి చ **ద్యామ్** ఆకాశమ్ **నదయన్** శబ్దాపయన్ **ఏషి** వ్యవహరసి. **ఆజౌ** యుద్ధే **ఇన్ద్రస్య ఇవ** సేనాపతేః ఇవ **వగ్నుః** దున్దుభ్యాదినాదః. [వగ్నుః వాఙ్నామ. నిఘం..౧।౧౧.] **ఆశృణ్వే** ఆశూయతే. త్వమేవ **ఇమామ్** ఏతామ్ **వాచమ్** మనుష్యైరుదీర్యమాణాం వ్యక్తాం వాణీమ్ **ప్రచోదయన్** ప్రేరయన్ **ఆ అర్షసి** ఆగచ్ఛసి ॥ ౧ ॥

అత్రోత్ప్రేక్షాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః- జలవాష్పాణాముపరిగమనం, మేఘఘటానాం నిర్మాణం, విద్యుచ్చాకచక్యం, మేఘగర్జనమిత్యాది సర్వమపి కార్యం సూర్యపవనాదిమాధ్యమేన పరమేశ్వర ఏవ కరోతి, నాస్య సమ్పాదనేఽస్మాదృశాం సామర్థ్యమస్తి. స ఏవ మనుష్యాన్ వ్యక్తవాచః కరోతి ॥ ౧ ॥

౮౦౬. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మయే మేఘములను గర్జింప జేయుచుండునను వర్ణన గలదు.

పదార్థము :- ఓ సోమపరమేశ్వరా! (వృషా) వర్షింపజేయునట్టి (శోణః) క్రియాశీలుడవగు నీవు (గాః) విద్యుద్ వాణులను (అభి కనిక్రదత్) ఉరుముచు మరియు దానిచే (పృథివీమ్) భూమి (ఉత) మరియు (ద్యామ్) ఆకాశమునందు (నదయన్) నాదమునొనర్చుచు (ఏషి) వ్యవహరించెదవు. ఆ సమయమున (ఆజౌ) యుద్ధములో (ఇన్ద్రస్య ఇవ) సేనాపతియొక్క (వగ్నుః) దుందుభి మున్నగువాని నాదము (ఆ శృణ్వే) వినవచ్చుచున్నట్లనిపించుచున్నది. నీవు మాత్రమే (ఇమామ్) ఇట్టి (వాచమ్) మనుష్యులచే ఉచ్చరించబడుచున్న వ్యక్తవాణులను (ప్రచోదయన్) ప్రేరితమొనర్చుచు (ఆ అర్షసి) వచ్చుచుందువు.॥౧॥

ఈ మంత్రములో ఉత్ప్రేక్షాలంకారము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :- జలబాష్పము (ఆవిరి)ను పైకికొనిపోవుట, మేఘ పర్వతములను నిర్మించుట విద్యుత్తును ప్రకాశింపజేయుట, మేఘములను గర్జింపజేయుట మున్నగు కార్యములన్నియును సూర్యుడు, వాయువుల మాధ్యమమున పరమేశ్వరుడే చేయించును. అట్టి కార్యములను చేయించుటలో మనవంటివారు సమర్థులుగాజాలరు. ఆయనయే మనుష్యులకు వ్యక్తవాణిని ప్రసాదించును.॥౧॥

806. God Who loves all and is the Rainer of blessings, pervades the earth and the heaven and gladdens us uttering the most beneficial words of Wisdom through the Vedas. I hear His inner voice like the sound of the cloud in my heart. It is He Who prompts or inspires this Vedic Voice in pure and noble souls. II1II

౮౦౭. ఋషిః-ఉపమన్యుర్వాసిష్ఠః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్। స్వరః-ధైవతః.

అథ జీవాత్మని బ్రహ్మానన్దరసప్రవాహో వర్ణ్యతే.

౮౦౭. రసాయ్యః పయసా పిన్వమాన ఈరయన్నేషి మధుమన్తమంశుమ్ ।
పవమాన సన్తనిమేషి కృణ్వన్నిన్ద్రాయ సోమ పరిషిచ్యమానః ॥ ౨ ॥

ప.విః– రసాయ్యః । పయసా । పిన్వమానః । ఈరయన్ । ఏషి । మధుమన్తమ్ । అంశుమ్ । పవమాన । సన్తనిమ్ । సమ్ – తనిమ్ । ఏషి । కృణ్వన్ । ఇన్ద్రాయ । సోమ । పరిషిచ్యమానః । పరి–సిచ్యమానః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **పవమాన సోమ** సర్వజగత్స్రష్టః శుభగుణప్రేరక సర్వాన్తర్యామిన్ జగదీశ్వర! **రసాయ్యః** రసేన పూర్ణః. [రసేర్బాహులకాదౌణాదిక ఆయ్యప్రత్యయః.] **పయసా** రసేన **పిన్వమానః** ఉపాసకస్య మమ హృదయం సించమానః, త్వమ్ **మధుమన్తమ్** మధురమ్ **అంశుమ్** ఆనన్దమ్ **ఈరయన్** గమయన్ **ఏషి** మాం ప్రాప్నోషి, **ఇన్ద్రాయ** జీవాత్మనే **పరిషిచ్యమానః** నిర్ఝరన్ త్వమ్ తత్ర **సన్తనిమ్** విస్తారమ్ **కృణ్వన్** కుర్వన్ **ఏషి** వ్యాప్నోషి ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆనన్దరసపూర్ణస్య పరమాత్మన ఆనన్దధారయా సిక్తాని స్తోతౄణాం హృదయాని సరసాని జాయన్తే.॥౨॥

౮౦౭. ఈ మంత్రములో జీవాత్మయందు బ్రహ్మానందరస ప్రవాహమును గురించి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(పవమాన సోమ) సంపూర్ణజగత్తుయొక్క నిర్మాతవు, శుభగుణముల ప్రేరకుడవు, సర్వాంతర్యామివినగు ఓ పరమేశ్వరా! (రసాయ్యః) రసపూర్ణుడవు (పయసా) రసముచే (పిన్వమానః) ఉపాసకుడనగు నా హృదయమును సేచనమొనర్చుచు నీవు (మధుమన్తమ్) మధురమగు (అంశుమ్) ఆనందమును (ఈరయన్) ప్రేరితమొనర్చుచు (ఏషి) నన్ను చేరుచుందువు (ఇన్ద్రాయ) జీవాత్మకొరకు (పరిషిచ్యమానః) ప్రవహించుచు నీవు, అచ్చట (సన్తనిమ్) విస్తారమును (కృణ్వన్) కలిగించుచు (ఏషి) వ్యాప్తిజెందుదువు.॥౨॥

భావార్థము :- ఆనందరసములచే పూర్ణుడగు పరమాత్మయొక్క ఆనందరసధారలచే సేచనమొనర్చబడిన స్తోతల హృదయములు రసపూర్ణములగుచుండును.॥౨॥

807. O God, Thou who art ever to be worshipped and Whose bliss is to be enjoyed, satisfying all with Thy devotional juice comest to us-manifestest Thyself with sweet kindness. O Purifier! being worshipped with truth and noble character by the souls, Thou makest them grow in character and other virtues. II2II

౮౦౮. ఋషిః- ఉపమన్యుర్వాసిష్ఠః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- త్రిష్టుప్। స్వరః- ధైవతః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయో వర్ణ్యతే.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౮౦౮. ఏవా పవస్వ మదిరో మదాయోదగ్రాభస్య నమయన్వధస్నుమ్ ।
౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
పరి వర్ణం భరమాణో రుశన్తం గవ్యుర్నో అర్ష పరి సోమ సిక్తః ॥ ౩ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. వి:- ఏవ । పవస్వ । మదిరః । మదాయ । ఉదగ్రాభస్య । ఉద- గ్రాభస్య । నమయన్।
౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩
వధస్నుమ్ । వధ- స్నుమ్ । పరి । వర్ణమ్ । భరమాణః । రుశన్తమ్ । గవ్యుః । నః । అర్ష ।
౧ ౨ర ౩ ౨
పరి । సోమ । సిక్తః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** రసాగార పరమాత్మన్! **ఉదగ్రాభస్య** ఉదకే నివసతో గ్రాహస్య ఇవ హింసకస్య కామాది శత్రోః **వధస్నుమ్** వజ్రసానుమ్, హింసావ్యాపారిమిత్యర్థః [వధ ఇతి వజ్రనామ. నిఘం...౨। ౨౦. స్నుశబ్దః సానుపర్యాయః.] **నమయన్** అధః కుర్వన్ **మదిరః** ఆనన్దజనకః త్వమ్ **మదాయ** ఆనన్దాయ **ఏవ** యథాయథమ్ **పవస్వ** (ప్రస్రవ. కిఞ్చ), **సిక్తః** హృదయే క్షారితః త్వమ్ **రుశన్తం వర్ణమ్** తేజస్విరూపమ్ **పరి భరమాణః** పరిధారయన్ **గవ్యుః** గాః దివ్యప్రకాశరశ్మీన్ అస్మభ్యం ప్రదాతుకామః **నః** అస్మాన్ **పరి అర్ష** పరిప్రాప్నుహి.॥౩॥

భావార్థః- పరమాత్మోపాసనేన దుర్విచారా నశ్యన్తి , సద్విచారాః సద్గుణాశ్చోత్పద్యన్తే, దివ్యం జ్యోతిర్దీప్యతే, ఆనన్దరసధారాశ్చోపాసకమాప్లావయన్తి. ॥ 3 ॥

తృతీయాఽధ్యాయే తృతీయః ఖండః సమాప్తః

అస్మిన్ ఖణ్డే బ్రహ్మవిద్యాయామాచార్యస్య యోగదానముక్త్వా పరమాత్మనః సకాశాజ్జీవాత్మని బ్రహ్మానన్ద ప్రవాహస్య వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిరస్తి.

౮౦౮. ఈ మంత్రమందును మరల ఆ విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (సోమ) రసనిధివగు ఓ పరమాత్మా! (ఉదగ్రాభస్య) జలములందు నివసించు మొసలివంటి హింసకులగు కామము మున్నగు శత్రువులను (వధస్నుమ్) వజ్రశిఖరమును, అనగా వాని హింసక వ్యాపారములను (నమయన్) పతనమొనర్చుచు, దూరము పారద్రోలుచు (మదిరః) ఆనందదాయకుడవగు నీవు (మదాయ) ఆనందముకొరకు మేము (ఏవ) యథోచితముగ (పవస్వ) పవిత్రులమగుదుము. మరియు (సిక్తః) హృదయములో సేచనమొనర్చబడిన నీవు (రుశన్తం వర్ణమ్) తేజోవంతమగురూపమును (పరి భరమాణః) ధారణమొనర్చుచు (గవ్యుః) దివ్యప్రకాశముయొక్క కిరణములను వ్యాపకమొనర్చదలచుచు (నః) మాకు (పరి అర్ష) నలుదిశలనుండి ప్రాప్తించుచుండుము. ॥3॥

భావార్థము :- పరమాత్మ ఉపాసనచే దురాలోచనలు నష్టమైపోవును. సద్విచారములు మరియు సద్గుణములు ఉత్పన్నమగును. దివ్యజ్యోతి ప్రకాశమగుచుండును మరియు ఆనందరసధారలు ఉపాసకులను స్నానమాడించును. ॥3॥

ఈ ఖండములో బ్రహ్మవిద్యయందు ఆచార్యుల యోగదానమును గురించి చెప్పుచు పరమాత్మవద్దినుండి జీవాత్మలో బ్రహ్మానంద ప్రవాహమును గురించి వర్ణించియున్నందున ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

మూడవ అధ్యాయమునందలి మూడవఖండము సమాప్తమైనది.

808. O God ! Thou Who art giver of abiding joy, purify us for rapture, making poweless the weapon of the wicked used against Thy worshippers. Purify us wearing Thy resplendent colour in the form of splendour, eager to give us the rays of wisdom, being pleased O God, Source of peace. II3II

౮౦౯. ఋషిః-శంయుర్బార్హస్పత్యః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ)। స్వరః- మధ్యమః

తత్ర ప్రథమాఋక్ పూర్వార్చికే ౨౩౪ క్రమాఙ్కే-

పరమేశ్వరనృపత్యోః పక్షే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర పరమాత్మా జీవాత్మా చాహూయతే.

౧ ౨ర ౩ ౨ర ౩ ౧౨
౮౦౯. త్వామిద్ధి హవామహే సాతౌ వాజస్య కారవః ।
౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
త్వాం వృత్రేష్విన్ద్ర సత్పతిం నరస్త్వాం కాష్ఠాస్వర్వతః ॥౧॥

౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
ప. విః–త్వామ్ । ఇత్ । హి । హవామహే । సాతౌ । వాజస్య । కారవః । త్వామ్ । వృత్రేషు-
౩ ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర
ఇన్ద్ర । సత్పతిమ్ । సత్ – పతిమ్ । నరః । త్వామ్ । కాష్ఠాసు-అర్వతః ॥౧॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** పరమాత్మన్ జీవాత్మన్ వా! కర్మశూరాః వయమ్ **వాజస్య** సంగ్రామస్య **సాతౌ** ప్రాప్తౌ **త్వామ్ ఇత్ హి** త్వామేవ ఖలు **హవామహే** ఆహ్వయామః ఉద్‌బోధయామో వా! **వృత్రేషు** శత్రుషు విఘ్నేషు వా ఉపద్రుతేషు **సత్పతిమ్** సతాం పాలకమ్ **త్వామ్** త్వామేవ హవామహే ఆహ్వయామః ఉద్‌బోధయామో వా. **నరః** సర్వేఽపి మనుష్యాః **కాష్ఠాసు** దిక్షు **అర్వతః** హింసకాత్ శత్రోః త్రాతుమ్ ఇతి శేషః.[అర్వ హింసాయామ్ భ్వాదిః.] **త్వామ్** త్వామేవ హవన్తే ఆహ్వయన్తి ఉద్‌బోధయన్తి వా ॥౧॥

భావార్థః-పరమాత్మనః కృపయాఽఽత్మోద్‌బోధనేన చ సర్వేఽపి విఘ్నాః సర్వేఽపి చ శత్రవః క్షణేన పరాజేతుం శక్యన్తే ॥౧॥

౮౦౯. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౨౩౪వ మంత్రముపై పరమేశ్వరుడు మరియు రాజు పక్షములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచట పరమాత్మ మరియు జీవాత్మలను ఆహ్వానించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ పరమాత్మ మరియు జీవాత్మలారా! (కారవః) కర్మశూరులమగు మేము (వాజస్య) యుద్ధములు (సాతౌ) సంప్రాప్తించినప్పుడు (త్వాం ఇత్ హి) నిన్ను మాత్రమే (హవామహే) పిలిచికొందుము. లేక ఉద్బోధనమొనర్చెదము. (వృత్రేషు) శత్రువులు, లేక విఘ్నములు రెచ్చిపోయినప్పుడు (సత్పతిమ్) సజ్జనుల పాలనకర్తవగు (త్వామ్) నిన్ను మాత్రమే పిలిచెదము. లేక ఉద్బోధన మొనర్చెదము. (నరః) మనుష్యులందరును (కాష్ఠాసు) దిశలలో (అర్వతః) హింసక శత్రువులనుండి రక్షణకొరకు (త్వామ్) నిన్ను మాత్రమే పిలిచెదరు, లేక ఉద్బోధనమొనర్చెదరు.॥౧॥

భావార్థము :- పరమాత్మ కృపవల్ల మరియు ఆత్మోద్బోధనమువల్ల సకల విఘ్నములు మరియు సకల శత్రువులను పరాజితుల నొనర్చివేయవచ్చును.॥౧॥

809. We devotees call on Thee O Lord, in all directions in order to attain wealth (material as well as spiritual) and strength. In all difficulties and obstacles; heroic leaders always call on Thee O Noble Protector. II1II

౮౧౦. ఋషి:- శంయుర్బార్హస్పత్యః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- బార్హతః ప్రగాథః(సతోబృహతీ)। స్వరః- పఞ్చమః.

అథ పునః పరమాత్మా జీవాత్మా చ సమ్బోధ్యతే.

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨౩ ౧ ౨
౮౧౦. స త్వం నశ్చిత్ర వజ్రహస్త ధృష్ణుయా మహ స్తవానో అద్రివః ।
౧ ౨ర ౩క౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
గామశ్వం రథ్యమిన్ద్ర సం కిర సత్రా వాజం న జిగ్యుషే ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప.వి:- సః । త్వమ్ । నః । చిత్ర । వజ్రహస్త । వజ్ర -హస్త । ధృష్ణుయా । మహః ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩క౨ ౩ ౨ ౩ ౨
స్తవానః । అద్రివః । అ-ద్రివః । గామ్ - అశ్వమ్ । రథ్యమ్ । ఇన్ద్ర । సమ్ । కిర । సత్రా ।
౧ ౨ర ౩౧ ౨
వాజ మ్ । న । జిగ్యుషే ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **చిత్ర** అద్భుతగుణకర్మస్వభావ **వజ్రహస్త** దణ్డసామర్థ్యయుక్త శస్త్రాస్త్రపాణే వా, **అద్రివః** శత్రుభిర్న విదారయితుం శక్య **ఇన్ద్ర** పరమైశ్వర్య పరమాత్మన్ జీవాత్మన్ వా **స్తవానః** స్తూయమానః **ధృష్ణుయా** దర్షకబలేన. [ధృష్ణుశబ్దాత్ తృతీయైకవచనే 'సుపాం సులుక్'.. అ.. ౭। ౧ । ౩౯ ఇతి విభక్తేర్యాజాదేశః.] **మహః** మహాన్ **సః** ప్రసిద్ధః **త్వమ్ నః** అస్మభ్యమ్ **రథ్యమ్** శరీరథవాహకమ్ **గామ్** ప్రాణబలం **అశ్వమ్** ఇన్ద్రియబలంచ **సంకిర** ప్రయచ్ఛ, **న** యథా **జిగ్యుషే** సంగ్రామం జితవతే యోద్ధృజనాయ. [జి జయే ధాతోర్లిటః క్వసౌచతుర్థ్యేకవచనే రూపమ్] **సత్రా** సదా **వాజమ్** అన్నధనాదిపురస్కారం నృపత్యాదిః సంకిరతి ప్రయచ్ఛతి ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- అధ్యాత్మవిజయార్థం బ్రహ్మవిజయార్థం చాప్యాత్మోద్బోధనేన సాకం పరమాత్మనోఽపి సాహాయ్యమపేక్ష్యతే ॥ ౨ ॥

౮౧౦. ఈ మంత్రమందును మరల పరమాత్మ మరియు జీవాత్మలనే సంబోధించబడినది.

పదార్థము :- (చిత్ర) అద్భుతమగు గుణకర్మ స్వభావములుగల (వజ్రహస్త) దండసామర్థ్యయుక్తుడవు, లేక శస్త్రాస్త్రములను చేతధరించునట్టి (అద్రివః) శత్రువులచే పరాజయమొనర్పజాలనివారు (ఇన్ద్ర) పరమైశ్వర్యశాలురగు ఓ పరమాత్మా లేక జీవాత్మలారా! (స్తవానః) స్తుతి, లేక గుణవర్ణన నొనర్చబడుచు (ధృష్ణుయా) మహాబలముచే (మహః) మహా (సః) ప్రసిద్ధులగు (త్వమ్) నీవు (నః) మమ్ము (రథ్యమ్) శరీరరథమును నడుపునట్టి (గామ్) ప్రాణశక్తులతో గూడ (అశ్వమ్) ఇంద్రియబలమును (సంకిర) ప్రదానమొనర్పుడు. (న) ఎటులన (జిగ్యుషే) సంగ్రామమునందు విజయమును పొందునట్టి యోధులకు (సత్రా) నిరంతరము (వాజమ్) అన్నము, ధనము మున్నగువాని పురస్కారములు రాజు మున్నగువారు చేయుచుండునటుల చేయుచుండుడు. ౹౨॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు. ౹౨॥

భావార్థము :- ఆధ్యాత్మిక విజయముకొరకు మరియు బాహ్యవిజయముకొరకును ఆత్మోద్బోధనముతో గూడ పరమాత్మయొక్క సహాయముకూడ అపేక్షిత మవసరమై యుండును. ౹౨॥

810. O Wonderful God, Whose Hand holds thunder-bolt of justice, O Adorable Lord! Thou being praised by us pour on us boldly vast and fine knowledge as well as strong senses of perception and action for the purpose. As Thou bestowest upon a person who controls his senses, wealth of libration, so grant us true Wisdom. [The word హస్త or Hand has here been used figuratively for power.] II2II

౮౧౧. ఋషిః-ప్రస్కణ్వః కాణ్వః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ)। స్వరః- మధ్యమః
తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౩౫ క్రమాఙ్కే
పరమేశ్వరార్చనవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్రాచార్యవిషయో వర్ణ్యతే.

౩౧ ౨ర ౩ ౧౨౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨
౮౧౧. అభి ప్ర వః సురాధసమిన్ద్రమర్చ యథా విదే ।

౧ ౨౩౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧౨
యో జరితృభ్యో మఘవా పురూవసుః సహస్రేణేవ శిక్షతి ॥ ౧ ॥

ప. వి:- అభి । ప్ర । వః । సురాధసమ్ । సు-రాధసమ్ । ఇన్ద్రమ్ । అర్చ । యథా । విదే । యః । జరితృభ్యః । మఘవా । పురూవసుః । పురు-వసుః । సహస్రేణ-ఇవ । శిక్షతి ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే ఛాత్రాః! **వః** యూయమ్ **సురాధసమ్** సుసిద్ధిప్రదాయకమ్ **ఇన్ద్రమ్** తపోరూపైశ్వర్యవన్తం ఆచార్యమ్ **అర్చ** అర్చత, సమిత్పాణయో భూత్వా తచ్ఛరణముపగమ్య తం పరిచరత. [అత్ర పురుష వ్యత్యయః] **యథా విదే** యేన స యుష్మాకం విద్యాగ్రహణయోగ్యతామ్ జానీయాత్. కీదృశమ్ ఆచార్యమ్? **యః పురూవసుః** బహువిద్యాధనః **మఘవా** విద్యాదానవాన్ ఆచార్యః **జరితృభ్యః** స్తోతృభ్యః ఛాత్రేభ్యః **సహస్రేణ ఇవ** ముఖసహస్రేణ ఇవ **శిక్షతి** శిక్షయతి. [ణిజ్ గర్భోఽయం ప్రయోగః] ॥ ౧ ॥

సహస్రేణ ఇవ ఇత్యత్రోత్ప్రేక్షాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఆచార్య సకాశాదేవ లోకవిద్యా బ్రహ్మవిద్యా చ ప్రాప్యత ఇతి తన్మహత్త్వం విజ్ఞాయ కృతజ్ఞతయా స సర్వైః సంమాననీయః ॥ ౧ ॥

౮౧౧. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౨౩౫వ మంత్రమే. అచ్చట దీని వ్యాఖ్యానము పరమాత్మ అర్చనవిషయములో చేయబడినది. ఇప్పుడిచ్చట ఆచార్యుల వర్ణనజరిగినది.

పదార్థము :- ఓ శిష్యులారా! (వః) మీరు (సురాధసమ్) ఉత్తమ సిద్ధిని గలిగించు (ఇన్ద్రమ్) తపోస్వరూప ఐశ్వర్యములతో గూడిన ఆచార్యులను (అర్చ) అర్చించుడు. అనగా సమిత్పాణులుగనై వారి శరణమునకు వెళ్లి వారిని సేవించుడు. (యథా విదే) దానివల్ల ఆయన మీయొక్క విద్యనుగ్రహించు యోగ్యతను తెలిసికొనగలడు. ఎట్లన (యః) ఆయన (పురూవసుః) అ పరిమిత విద్యారూప ధనవంతుడు (మఘవా) విద్యను దానమొనర్చు ఆచార్యుడు (జరితృభ్యః) స్తోతలగు శిష్యులకు (సహస్రేణ ఇవ) వేలాదిముఖములచే (శిక్షతి) శిక్షణనిచ్చును.॥౧॥

ఈ మంత్రములో 'వేలాది ముఖములతో' అనుదానియందు ఉత్ప్రేక్షాలంకారము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :- ఆచార్యులనుండియే లోకవిద్య మరియు బ్రహ్మవిద్య ప్రాప్తించగలదు. ఈ రూపములో వారి మహత్త్వమును తెలిసికొని కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ ఎల్లరును వారిని సన్మానించవలెను.॥౧॥

811. In order to attain true knowledge, O men, worship the Lord who possesses all wealth (material as well as spiritual). He being rich in treasure and giving shelter to all, aids His devotees with wealth (of both kinds) thousandfold. II1II

౮౧౨. ఋషిః- ప్రస్కణ్వః కాణ్వః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- బార్హతః ప్రగాథః(సతోబృహతీ)। స్వరః- పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మానమాచార్యం చ వర్ణయతి.

౮౧౨. శతానీకేవ ప్ర జిగాతి ధృష్ణుయా హన్తి వృత్రాణి దాశుషే ।
గిరేరివ ప్ర రసా అస్య పిన్విరే దత్రాణి పురుభోజసః ॥ ౨ ॥

ప. వి:- శతానీకా । శత-అనీకా - ఇవ । ప్ర । జిగాతి । ధృష్ణుయా । హన్తి । వృత్రాణి । దాశుషే । గిరేః - ఇవ । ప్ర । రసాః । అస్య । పిన్విరే । దత్రాణి । పురుభోజసః । పురు - భోజ సః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ఏష ఇన్ద్రః పరమైశ్వర్యవాన్ పరమాత్మా విద్యైశ్వర్యవాన్ ఆచార్యో వా **దాశుషే** ఆత్మసమర్పకస్య ఉపాసకస్య శిష్యస్య వా హితార్థమ్ **ధృష్ణుయా** స్వకీయేన దర్షకగుణేన **శతానీకా ఇవ** శతానీకాని శతసంఖ్యాకాని శత్రుసైన్యాని ఇవ **వృత్రాణి** ఉపాసకస్య శిష్యస్య వా ఛిద్రాణి **ప్ర జిగాతి** ప్రగచ్ఛతి ఆక్రామతి ఇతి యావత్. [జిగాతిః గతికర్మా. నిఘం..౨।౧౪.] **హన్తి** హినస్తి చ. **పురుభోజసః** బహుపాలకస్య **అస్య** పరమాత్మనః ఆచార్యస్య వా **దత్రాణి** దానాని **పిన్విరే** ఉపాసకం శిష్యం వా ప్రతి ప్రవహన్తి, **గిరేః ఇవ రసాః** పర్వతస్య యథా జలాని ప్రవహన్తి ॥ ౨ ॥

అత్ర ద్వయోరుపమయోః సంసృష్టిః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మానామాచార్యం చ ప్రతి సమర్పణభావేన గత్వా, తత్సాహాయ్యేన దోషాన్ దూరీకృత్యానన్దరసా విద్యారసాశ్చ ప్రాప్తవ్యాః ॥ ౨ ॥

౮౧౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులు ఇరువురి వర్ణనకలదు.

పదార్థము :-ఈ ఇంద్రుడు, అనగా పరమైశ్వర్యయుక్తుడగు పరమాత్మ, లేక విద్యయను ఐశ్వర్యయుక్తుడగు ఆచార్యుడు (దాశుషే) ఆత్మసమర్పణమొనర్చునట్టి ఉపాసకుల లేక శిష్యులహితార్థము (ధృష్ణుయా) తమ సాహసగుణములతో (శతానీకా ఇవ) వందలాది శత్రుసేనలవలె (వృత్రాణి) ఉపాసకుల లేక శిష్యుల దోషములపై (ప్ర జిగాతి) ఆక్రమణమొనర్చెదరు. మరియు (హన్తి) వానిని నష్టమొనర్చివేయుదురు. (పురుభోజసః) అధికపాలనమొనర్చునట్టి (అస్య) ఈ పరమాత్మ లేక ఆచార్యుల (దత్రాణి) దానము (పిన్విరే) ఉపాసకుల లేక శిష్యులయెడ ప్రవహించిపోవును. (గిరేః ఇవ రసాః) పర్వతముల జలము లెటుల ప్రవహించుచుండునో, అటుల. ॥౨॥

ఈ మంత్రములో రెండు ఉపమానముల కలయిక గలదు. ।౨॥

భావార్థము :-పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులయెడ సమర్పణభావముచే చేరుకొని వారి సహాయముచే దోషములను తొలగించుకొని ఆనందరసము మరియు విద్యారసములను ప్రాప్తించుకొనవలెను. ।౨॥

812. As a powerful man overcomes a hundred enemies, so does God slay the sins in the form of lust, anger, jealousy and pride etc of a true devotee who surrenders himself to Him. And as from a mountain or cloud flow the water brooks, thus flow His gifts Who feedeth many. II2II

౮౧౩.ఋషిః-నృమేధః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః(బృహతీ)। స్వరః- మధ్యమః

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే 30౨ క్రమాఙ్కే

పరమేశ్వర నృపత్యోః పక్షే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర విద్వద్విషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౮౧౩. త్వామిదా హ్యో నరోऽపీప్యన్ వజ్రిన్ భూర్ణయః ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨౩౧ ౨
స ఇన్ద్ర స్తోమ వాహస ఇహ శ్రుధ్యుప స్వసరమా గహి ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩
ప. విః– త్వామ్ । ఇదా । హ్యః । నరః । అపీప్యన్ । వజ్రిన్ । భూర్ణయః । సః । ఇన్ద్ర ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩
స్తోమవాహసః । స్తోమ – వాహసః । ఇహ । శ్రుధి – ఉప । స్వసరమ్ । ఆ । గహి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **వజ్రిన్** దోషవర్జక విద్వన్! **త్వామ్ ఇత్** త్వాం ఖలు **భూర్ణయః** వైభవశాలినః. [బిభ్రతి ధనాని యే తే భూర్ణయః. డుభృఞ్ ధారణ పోషణయోః ఇత్యస్మాత్ 'ఘృణిపృశ్ని పార్ష్ణిచూర్ణి భూర్ణయః'. ఉ.. ౪ । ౫౩ ఇత్యనేన నిః ప్రత్యయః ధాతోః ఋకారస్య ఊత్వం చ.] **నరః** జనాః **ఇదా** అస్మిన్ వర్తమానే కాలే **హ్యః** గతే కాలే చ **అపీప్యన్** ఉపహారాదిప్రదానైః వర్ధయన్తి వర్ధితవన్తశ్చ. [ఓప్యాయి వృద్ధౌ ఇత్యస్యేదం రూపమ్.] **సః** అసౌ, హే **ఇన్ద్ర** విద్యైశ్వర్యయుక్త విద్వన్! **స్తోమవాహసః** స్తోమం స్తోత్రం పదార్థసంభారం వా త్వామ్ ప్రతి వాహయన్తి ప్రాపయన్తి యే తాన్ అస్మాన్ **ఇహ** అత్ర **శ్రుధి** శృణు, అస్మన్నివేదనం శృణు ఇత్యర్థః శ్రుత్వా చాస్మదాతిథ్యం గ్రహీతుమస్మానుపదేష్టుం చ **స్వసరమ్** అస్మద్గృహమ్. [స్వసరాణి ఇతి గృహనామసు పఠితమ్. నిఘం..3 । ౪.] **ఉప ఆగహి** ఉపాగచ్ఛ ॥ ౧ ॥

భావార్థః-సర్వైరున్నతి కామైర్జనైర్విద్వాంసః సత్కరణీయా విద్వద్భిరపి చాధీతాః సర్వా విద్యాస్తేభ్యో దాతవ్యాః ॥ ౧ ॥

౮౧౩. ఈ మొదటి మంత్రముయొక్క వ్యాఖ్య పూర్వార్చికయందు ౩౦౨ వ మంత్రముపై పరమేశ్వరుడు మరియు రాజుపక్షములో చేయబడినది. ఇచ్చట విద్వాంసుల విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(వజ్రిన్) దోషములను వర్జించునట్టి ఓ విద్వాంసా! (త్వాం ఇత్) నిన్ను మాత్రమే (భూర్ణయః) వైభవశాలురగు (నరః) వారు (ఇదా) ఈ కాలములో మరియు (హ్యః) భూత [గడచిన, అతీత] కాలమందును (అపీప్యన్) ఉపహారములు మున్నగు వానిని ప్రదానమొనర్చి వృద్ధిపరచినారు. మరియు పెంపొందించుచునేయుండిరి. (సః) వారు (ఇన్ద్ర) విద్యయను ఐశ్వర్యయుక్తులగు ఓ విద్వాంసులారా! (స్తోమవాహసః) మీ యెడ స్తోతలు, లేక సకల పదార్థములను చేర్చునట్టి మమ్ము అనగా మా నివేదనలను (ఇహ) ఇచ్చట (శ్రుధి) మీరు వినుడు. విని మాయొక్క ఆతిథ్యమును స్వీకరించుటకు మరియు మాకు ఉపదేశించుటకు (స్వసరమ్) మా గృహములకు (ఉప ఆగహి) విచ్చేయుడు.॥౧॥

భావార్థము :- ఉన్నతిని ఆకాంక్షించువారెల్లరును విద్వాంసులను సత్కరించవలెను. మరియు విద్వాంసులుకూడ అధ్యయనమొనర్చబడిన విద్యలన్నిటిని వారి కీయవలెను.॥౧॥

813. O Lord, holder of the thunder-bolt (of knowledge and justice)! Our actively moving devotees always extol Thee. Listen to their prayers and come to be realised in our hearts for ever and ever. II1II

౮౧౪.ఋషిః-నృమేధః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ)। స్వరః-పఞ్చమః.

అథ గురూణామపి గురుం పరమాత్మానం స్తౌతి.

౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨
౮౧౪. మత్స్వా సుశిప్రిన్హరివస్తమీమహే త్వయా భూషన్తి వేధసః ।
౨౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧౨
తవ శ్రవాంస్యుపమాన్యుక్థ్యా సుతేష్విన్ద్ర గిర్వణః ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩
ప. వి:- మత్స్వ । సుశిప్రిన్ । సు-శిప్రిన్ । హరివః । తమ్ । ఈమహే । త్వయా। భూషన్తి।
౧౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
వేధసః । తవ । శ్రవాంసి । ఉపమాని । ఉప-మాని । ఉక్థ్యా । సుతేషు। ఇన్ద్ర । గిర్వణః । గిః-

వణః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **సుశిప్రిన్** సుసర్పిన్ సర్వాన్తర్యామిన్! **హరివః** హరీణామ్ ఆకర్షణశీలానాం సూర్యచంద్రాదిలోకానాం స్వామిన్ పరమాత్మన్! త్వమ్ **మత్స్వ** అస్మాన్ ఆనన్దయ **తమ్** ఆనన్దప్రదం త్వామ్, వయమ్ **ఈమహే** యాచామహే. [ఈమహే ఇతి యాఞ్చాకర్మసు పఠితమ్. నిఘం.. 3 । ౧౯.] **వేధసః** మేధావినః ఉపాసకాః. [వేధాః ఇతి మేధావినామ. నిఘం..3 । ౧౫.] **త్వయా** పరమాత్మా **భూషన్తి** ఆత్మానమ్ అలఙ్కుర్వన్తి. [భూష అలఙ్కారే భ్వాదిః.] హే **ఉక్థ్య** ప్రశంసనీయ, **గిర్వణః** గీర్భిః వననీయ సంభజనీయ **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర! **తవ** త్వదీయాని **శ్రవాంసి** యశాంసి **సుతేషు** త్వత్పుత్రేషు మానవేషు **ఉపమాని** ఉపమాతుం యోగ్యాని భవన్తి, మానవానాం యశాంసి పరమాత్మయశాంసీవ ఉజ్జ్వలాని భవన్త్వితి ఉపమానతాం గచ్ఛన్తీత్యభిప్రాయః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-హృదిపరమాత్మనో ధారణేనైవ జనా అలంక్రియన్తే, న తు శరీరాంగేషు కటకకుణ్డలస్వర్ణహారాదిధారణేన ॥ ౨ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే విదుషామాచార్యస్య చ బ్రహ్మవిద్యాదౌ యోగదానముక్త్వా జీవాత్మ పరమాత్మ విషయవర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సఙ్గతిర్వేద్యా.

౮౧౪. ఈ మంత్రములో గురువులకును గురువగు, పరమగురువు పరమాత్మను స్తుతించవలెనను విషయమున్నది.

పదార్థము :-(సుశిప్రిన్) సర్వాంతర్యామి (హరివః) ఆకర్షణశీలుడగు సూర్యుడు, చంద్రుడు మున్నగు లోకముల స్వామియగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (మత్స్వ) మమ్ము ఆనందపరచుము (తమ్) అట్టి ఆనంద ప్రదుడవగు నీతో మేము (ఈమహే) యాచించుచున్నాము. (వేధసః) మేధావులగు ఉపాసకులు (త్వయా) మీనుండి (భూషన్తి) స్వయముగ అలంకృతుల మగుచుందుము. (ఉక్థ్య) ప్రశంసనీయమగు (గిర్వణః) వాణులచే భజించదగిన (ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! (తవ) మీయొక్క (శ్రవాంసి) యశస్సు (సుతేషు) నీ పుత్రులవుగు మనుష్యులలో (ఉపమాని) ఉపమానయోగ్యముగనుండును. అనగా మనుష్యుల యశము పరమాత్మయొక్క యశస్సులవలె ఉజ్వలముగ నుండవలెనను విధముగ ఉపమానమేర్పడును.॥౨॥

భావార్థము :-హృదయములలో పరమాత్మను ధారణ మొనర్చుటవల్లనే లోకులు అలంకృతులగుచుందురు. కాని శరీరాంగములందు ధరించబడు కంఠహారములు, కడియములు, కర్ణభూషణములు కుండలములు మున్నగు స్వర్ణ ఆభూషణములు ధరించుటవల్ల కానేకాదు.॥౨॥

ఈ ఖండములో విద్వాంసుల మరియు ఆచార్యుల బ్రహ్మవిద్యయందు యోగదానమని యనుచు జీవాత్మ మరియు పరమాత్మల విషయములను వర్ణించుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంగతిగలదని ఎరుగవలెను.

మూడవ అధ్యాయమునందలి నాల్గవ ఖండము సమాప్తము.

814. O God possessing right knowledge and charming all by Thy Wonderful powers! Thou art All - Bliss. We always desire and seek Thee. Wise men are always devoted to Thee and adorn them selves with Thy worship. Thy glories O Worthy of Praise, are the highest. O Adorable Lord, Thy Revelation (Veda) gives wisdom to all Thy sons. II2II

౮౧౫. ఋషిః-అమహీయుః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౭౦ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మానన్దరసవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర పరమేశ్వర ఆచార్యశ్చ ప్రార్థ్యతే.

౨ ౩౨ ౩ ౧౨౩ ౧౨ ౩౧ ౨
౮౧౫. యస్తే మదో వరేణ్యస్తేనా పవస్వాన్ధసా ।
౩ ౧౨ ౩౨
దేవావీరఘశంసహా ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ప. విః- యః । తే । మదః । వరేణ్యః । తేన । పవస్వ । అన్ధసా । దేవావీః । దేవ-అవీః ।
౩ ౨ ౩ ౨
అఘశంసహా । అఘశంస-హా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే పవమాన సోమ పవిత్ర కర్తః ఆనన్దరసాగార పరమాత్మన్ జ్ఞానరసాగార ఆచార్య వా! **యః తే** యః తవ **వరేణ్యః** వరణీయః **మదః** ఉత్సాహప్రదః ఆనన్దరసో జ్ఞానరసో వా అస్తి, **తేన అన్ధసా** తేన ఆనన్దరసేన జ్ఞానరసేన వా **పవస్వ** ఉపాసకాన్ శిష్యాన్ వా అస్మాన్ పునీహి. కించ, త్వమ్ **దేవావీః** దివ్యగుణానాం ప్రాపయితా. **అంఘశంసహా** పాపప్రశంసకానాం దుర్విచారాణాం హన్తా చ బవేతి శేషః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా జగదీశ్వర ఉపాసకేభ్య ఆనన్దరసం ప్రయచ్ఛతి, దివ్యగుణాన్ ప్రాపయతి, తేషాం దుర్విచారాంశ్చ హన్తి తథైవ శిష్యేభ్యో విద్యాప్రదానం, తేషామానన్దవర్ధనం, దోషాణాం హననం, తేషు సద్గుణారోపణం చ గురూణాం కర్తవ్యమస్తి ॥ ౧ ॥

౮౧౫. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౪౭౦వ మంత్రమే. అచ్చట దీని వ్యాఖ్య పరమాత్మయొక్క ఆనందరసవిషయములో జరిగినది. ఇచ్చట పరమేశ్వరుడు మరియు ఆచార్యులను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- పవమాన సోమ, అనగా పవిత్రకర్త, ఆనందరసాగార పరమాత్మా! లేక జ్ఞాన సాగరుడవగు ఆచార్యా! (యః తే) మీయొక్క ఏ (వరేణ్యః) వరణీయమగు (మదః) ఉత్సాహప్రద ఆనందరసము, లేక జ్ఞానరసముగలదో (తేన అన్ధసా) అట్టి ఆనందరసము, లేక జ్ఞానరసముచే (పవస్వ) ఉపాసకులము, లేక శిష్యులమగు మమ్ము పవిత్రపరచుడు. మరియు మీరు (దేవావీః) దివ్యగుణ ప్రాప్తిని గలిగించు మరియు అవి (అఘశంసహా) పాపప్రశంసకమగు దురాలోచనలను వినాశమొనర్చునవిగ యగుగాక!॥౧॥

భావార్థము :- ఏ విధముగ జగదీశ్వరుడు ఉపాసకులకు ఆనందరసమును ప్రసాదించునో, దివ్యగుణముల ప్రాప్తిని గలిగింపజేయునో మరియు వారి దురాలోచనలను నష్టమొనర్చివేయునో, అటులనే శిష్యులకు విద్యల నిచ్చుట వారి ఆనందవము వృద్ధిపరచుట, వారి దోషములను నష్టమొనర్చుట వారియందు సద్గుణములను నింపివేయుట ఆచార్యుల కర్తవ్యమైయుండును.॥౧॥

815. O Soma, (God) flow and purify all with that juice (bliss) of Thine, most excellent that brings delight, slaying the wicked propensities and protecting divine virtues, thoughts and tendencies, flow on ceaselessly and purify us. II1II

౮౧౬. ఋషిః-అమహీయుః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమేశ్వరమాచార్యం చ వర్ణయతి.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౧౬. జఘ్నిర్వృత్రమమిత్రియం సస్నిర్వాజం దివేదివే।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
గోషాతి రశ్వసా అసి ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప.విః- జఘ్నిః । వృత్రమ్ । అమిత్రియమ్ । అ-మిత్రియమ్ । సస్నిః । వాజమ్ ।
౩ ౧ ౩ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
దివేదివే । దివే - దివే । గోషాతిః । గో - సాతిః । అశ్వసాః । అశ్వ - సాః । అసి ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే పవమాన సోమ పవిత్రకర్తః సద్బుద్ధిప్రేరక పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! త్వమ్ **అమిత్రియమ్** అమిత్రాదాగతమ్ **వృత్రమ్** పాపమ్ **జఘ్నిః** హన్తా, **దివేదివే** ప్రతిదినమ్ **వాజమ్** బలమ్ **సస్నిః** శోధకః. [జఘ్నిః, సస్నిః ఇత్యత్ర హన హింసాగత్యోః ష్ణా శౌచే ణ్యన్తః ఇత్యనయోః ఆదృగమహనజనః 'కికినౌ లిట్ చ'. అ.. ౩ । ౨ । ౧౭౧ ఇత్యనేన కిన్ ప్రత్యయః లిడ్వద్భావశ్చ.] **గోషాతిః** గవామ్ భూమీనాం ధేనూనాం వాచాం వా దాతా. [గవాం సాతిః ప్రాప్తిః యస్మాత్ స గోషాతిః.]

అశ్వసాః అశ్వానాం, ప్రాణానాం వా దాతా చ. [అశ్వాన్ సనోతీతి అశ్వసాః. అశ్వపూర్వాత్ సనోతేః 'జనసనకనక్రమగమో విట్'. అ.. ౩ ౹ ౨ ౹ ౬౭ ఇతి విట్ ప్రత్యయః 'విడ్వనోరను నాసికస్యాత్' అ.. ౬ ౹ ౪ ౹ ౪౧ ఇత్యనునాసికస్య ఆత్వమ్.] **అసి** విద్యసే ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జగదీశ్వర ఇవ గురురపి పాపాదీనాం హన్తాఽఽత్మబలమనోబలబుద్ధి బలచిత్తబలాదీనాం పవిత్రయితా నిఖిలస్య వేదవాఙ్మయస్యాధ్యాపయితా, ప్రాణానాం పరిష్కర్తా చ భవేత్ ॥ ౨ ॥

౮౧౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులవర్ణన గలదు.

పదార్థము :-పవమానసోమ, అనగా పవిత్రకర్తలు, సద్బుద్ధి ప్రేరకులునగు ఓ పరమాత్మా! లేక ఆచార్యా! మీరు (ఆమిత్రియమ్) శత్రువుచే సంభవించునట్టి (వృత్రమ్) పాపములను (జఘ్నిః) నష్టమొనర్చునట్టి (దివేదివే) ప్రతిదినము (వాజమ్) బలమును (సస్నిః) శుద్ధపరచునట్టి (గోషాతిః) భూముల, గోవుల, లేక వాణులదాత మరియు (అశ్వసాః) అశ్వముల మరియు ప్రాణములదాతలునై (అసి) యున్నారు.॥౨॥

భావార్థము :-జగదీశ్వరునివలెనే గురువుకూడ పాపములు మున్నగు వాని వినాశకుడు, ఆత్మబలము, మనోబలము, బుద్ధిబలము, చిత్తబలము మున్నగువానిని పవిత్రపరచువాడు, సమస్త వాఙ్మయమును వృద్ధిపరచువాడు మరియు ప్రాణములను పరిష్కృతమొనర్చువాడైయున్నాడు.॥౨॥

816. O God ! Thou art surely the Slayer of all sin and ignorance and art the Bestower of knowledge and strength every day. Thou also art Giver of power to the senses of perception and the senses of action. II2II

౮౧౭. ఋషిః- అవమహీయుః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమేశ్వరమాచార్యం చ ప్రార్థయతే.

౧౨ ౩ ౨ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౧౭. సమ్మిశ్లో అరుషో భువః సూపస్థాభిర్న ధేనుభిః ।

౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧
సీద ఞ్ఛ్యేనో న యోనిమా ॥ ౩ ॥

౧ ౨ ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. విః – సమ్మిశ్లః । సమ్–మిశ్లః । అరుషః । భువః । సూపస్థాభిః । సు– ఉపస్థాభిః । న ।

౩ ౧ ౨ ౧ ౨ ర ౩ ౨ ౧ ౨ ర
ధేనుభిః । సీదన్ । శ్యేనః । న । యోనిమ్ । ఆ ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే పవమాన సోమ పవిత్రకర్తః సద్గుణకర్మస్వభావప్రేరక పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! **అరుషః** తేజసా ఆరోచమానః త్వమ్. [అరుషమ్ ఇతి రూపనామ. నిఘం.. 3 । ౭.] **సూపస్థాభిః ధేనుభిః** శోభనతయా ఉపస్థితాభిః ప్రీణయిత్రీభిః అస్మాకం స్తుతివాగ్భిః గోభిర్వా. [ధేనురితి వాఙ్నామ. నిఘం..౧ । ౧౧. ధేనుః ధయతేర్వా ధినోతేర్వా. నిరు ..౧౧ । ౪౩.] **న** సమ్ప్రతి **సమ్మిశ్లః భువః** సమ్మానితః భవ. అపి చ **శ్యేనః యోనిం న** శ్యేనః పక్షీ యథా ఆవాసవృక్షం యద్వా ఆదిత్యో యథా ద్యులోకరూపం గృహమాసీదతి తథా **శ్యేనః** ప్రశంసనీయగమనః త్వమ్ **యోనిమ్** హృదయసదనం గురుకులగృహం వా **ఆసీదన్** నివసన్ **భువః** భవ. [శ్యేనః సంశనీయం గచ్ఛతి. నిరు.. ౪ । ౨౪. శ్యేన ఆదిత్యో భవతి, శ్యాయతేర్గతి కర్మణః. నిరు.. ౧3 । ౭౨. యోనిరితి గృహనామ. నిఘం.. 3 । ౪.] ॥ 3 ॥

అత్ర శ్లిష్టోపమాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః- యథా ద్రోణకలశే స్థాపితః సోమరసః గోదుగ్ధైః సంమిల్య సమ్మాన్యతే, తథైవ హృదయసదనే స్థాపితః పరమేశ్వరః స్తుతివాగ్భిర్గురుకులే స్థాపిత ఆచార్యశ్చ ధేనుభిః సంమాననీయః ॥ 3 ॥

౮౧౭. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుడు మరియు ఆచార్యులతో ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-పవమానసోమ, అనగా పవిత్రకర్త సద్గుణకర్మస్వభావప్రేరకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! లేక ఆచార్యా! (అరుషః) తేజముచే దేదీప్యమానులగు మీరు (సూపస్థాభిః ధేనుభిః) ఉత్తమ రీతిలో నిలకడగల తృప్తిదాయక స్తుతివాణుల లేక గోవులచే (న) ఈ సమయమున (సమ్మిశ్లః) సన్మానితులు (భువః) అగుడు మరియు (శ్యేనః యోనిం న) డేగపక్షివలె ఆవాసవృక్షముపై లేక సూర్యునివలె ద్యులోకరూప గృహములో ఎటుల స్థిరమైయుందురో అటులనే (శ్యేనః) ప్రశంసనీయ గతిగల నీవు (యోనిమ్) హృదయమందిరము లేక గురుకులరూప గృహమునందు (ఆసీదన్) నివాసమొనర్చువాడవు (భువః) అగుము.॥3॥

ఈ మంత్రములో శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు.॥3॥

భావార్థము :-ద్రోణకలశములందు స్థాపించబడిన సోమరసము ఎటుల గోక్షీరములతో కలిసి సమ్మానితమొనర్చుకొనబడునో, అటులనే హృదయగృహమున స్థాపించుకొనబడిన పరమేశ్వరుని స్తుతివాణులచే మరియు గురుకులమున పోషించబడు ఆచార్యులు, బ్రహ్మచారులను గోవులు పోషించబడునట్లు పోషించబడును.॥3॥

817. The noble soul possessing the power of senses and speech, prastising the Yogic Asanas (postures) attains her own nature, becoming full of energy like the falcon. II3II

౮౧౮. ఋషిః-నహుషో మానవః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-అనుష్టుప్ । స్వరః-గాన్ధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౪౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మపక్షే వ్యాఖ్యాతా. అత్రాచార్యవిషయో వర్ణ్యతే.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨ఉ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨
౮౧౮. అయం పూషా రయిర్భగః సోమః పునానో అర్షతి ।
౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩క ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
పతిర్విశ్వస్య భూమనో వ్యఖ్యద్రోదసీ ఉభే ॥౧॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర
ప. విః - అయమ్ । పూషా । రయిః । భగః । సోమః । పునానః । అర్షతి । పతిః । విశ్వస్య ।
౧ ౨ర ౩ ౧౨ర౩౧౨ ౩ ౧౨
భూమనః । వి-అఖ్యత్ । రోదసీఇతి । ఉభే ఇతి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- పూషా దైహికాత్మిక పుష్టిప్రదాతా **రయిః** రయిమాన్ విద్యైశ్వర్యవాన్. [అత్ర మతుపో లుక్.] **భగః** భజనీయః సమిత్పాణిభిః శిష్యైః సేవనీయః **అయమ్ సోమః** ఏష సద్విద్యాప్రేరకః ఆచార్యః **పునానః** శిష్యాన్ పవిత్రీకుర్వన్ **అర్షతి** క్రియాశీలో జాయతే. **విశ్వస్య భూమనః** సకలస్య విస్తీర్ణస్య జ్ఞానస్య **పతిః** అధిపతిః ఏష ఆచార్యో జ్ఞానప్రదానద్వారా శిష్యాణాం సమ్ముఖమ్ **ఉభే రోదసీ** ద్వే అపి ద్యావాపృథివ్యౌ **వ్యఖ్యత్** ప్రకాశయతి. ఉక్తం చ యథా ఆచార్య స్తతక్ష నభసీ ఉభే ఇమే ఉర్వీ గంభీరే పృథివీం దివం చ. తే రక్షతి తపసా బ్రహ్మచారీ తస్మిన్ దేవాః సమ్మనసో భవన్తి. (అథ... ౧౧ ।౫ ।౮) ఇతి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- విద్వానాచార్యో బ్రహ్మచారిభ్య ఉభయోర్ద్యావాపృథివ్యోః సూర్యనక్షత్రజలవాయు విద్యున్మేఘసరిత్సముద్రౌషధివనస్పతిభూగర్భాదీనాం జ్ఞానం చారిత్రికీం చ శిక్షాం ప్రయచ్ఛన్ తాన్ పునీయాత్ ॥ ౧ ॥

౮౧౮. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౫౪౭వ ఋచపై పరమాత్మ పక్షములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట ఆచార్యుల విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (పూషా) శారీరిక మరియు ఆత్మికపుష్టియొక్క ప్రదాతలగు (రయిః) విద్యాధనములచే గూడిన (భగః) భజించదగిన సమిత్పాణి, అనగా సమిధను చేతబట్టుకొనిన శిష్యులచే సేవించదగిన (అయం సోమః) ఈ సద్విద్యల ప్రేరకుడగు ఆచార్యుడు (పునానః) శిష్యులను పవిత్రపరచుచు (అర్షతి) క్రియాశీలుడగును (విశ్వస్య భూమణః) సమస్త విస్తృత

జ్ఞానమునకు (పతిః) స్వామియగు ఈ ఆచార్యుడు జ్ఞాన ప్రదానముద్వారా శిష్యుల ఎదుట (ఉభే రోదసీ) ఆకాశము, భూమి రెండింటిని (వ్యఖ్యత్) ప్రకాశమొనర్చివేయును. ' ఆచార్య విస్తృత' గంభీరమగు ద్యావాపృథివీయను నీ రెండింటిని బ్రహ్మచారుల యెదుట నుంచును. వానిని ఈ బ్రహ్మచారి తపముద్వారా తనయందు ధారణమొనర్చును. దానియందు సకలదేవతలు అనుకూల మనస్సుగలవారగుదురు. (అథర్వ.౧౧-౫-౮).॥౧॥

భావార్థము :-విద్వాంసులగు ఆచార్యులు బ్రహ్మచారులకు ఆకాశము, భూమి రెండింటి మరియు సూర్యుడు నక్షత్రములు, జలము, వాయువు, విద్యుత్తు, మేఘములు, నదులు, సముద్రము, ఓషధులు, వనస్పతులు, భూగర్భము మున్నగువాని జ్ఞానము మరియు చారిత్రిక శిక్షణ నిచ్చుచు వారిని పవిత్రమొనర్చవలెను.॥౧॥

818. This God is the Support or Nourisher of the world. He is Giver of all wealth, Adorable Lord and Creator of tude, pervades all and looks upon the earth and heaven as an Omniscient Supreme Being. II1II

౮౧౯. ఋషిః-నహుషో మానవః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-అనుష్టుప్ । స్వరః-గాన్ధారః.

అథ బ్రహ్మానన్దరసా గురవశ్చ వర్ణ్యన్తే

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౧౯. సము ప్రియా అనూషత గావో మదాయ ఘృష్వయః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
సోమాసః కృణ్వతే పథః పవమానాస ఇన్దవః ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప.వి:- సమ్ । ఉ । ప్రియాః । అనూషత । గావః । మదాయ । ఘృష్వయః । సోమాసః ।
౩ ౩ ౧౨ర ౧౨ర
కృణ్వతే । పథః । పవమానాసః । ఇన్దవః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-**ప్రథమః** బ్రహ్మానన్దరసపక్షే. **ప్రియాః** పరమేశ్వరప్రియాః **ఘృష్వయః** మానససంఘర్షరతాః **గావః** స్తోతారః. [గౌః ఇతి స్తోతృనామసు పఠితమ్. నిఘం...౩।౧౬.] **మదాయ** ఆనన్దప్రాప్తయే **సమ్ ఉ అనూషత** పరమేశ్వరం సంస్తువన్తి. తత్స్తవనేన ప్రాప్తాః **ఇన్దవః** దీప్తాః క్లేదనకరాః వా. [ఇన్దుః ఇన్దేః ఉనత్తేర్వా. నిరు... ౧౦।౪౧.] **సోమాసః** బ్రహ్మానన్దరసాః **పవమానాసః** స్తోతౄన్ పవిత్రీకుర్వన్తః, తేషాం సమ్ముఖం **పథః** కర్తవ్యమార్గాన్ **కృణ్వతే** స్పష్టీకుర్వన్తి.

ద్వితీయః గురూణాం పక్షే. **ప్రియాః** ప్రీతికర్యః, మధురాః **ఘృష్వయః** ఘర్షణేన పునః పునరభ్యాసేన ఉజ్జ్వలాః **గావః** శిష్యాణాం వాచః **మదాయ** ఆనన్దప్రాప్తయే **సమ్ ఉ అనూషత** గురూన్ సంస్తువన్తి. తే **ఇన్దవః** జ్ఞానేన దీప్తాః **సోమాసః** జ్ఞానప్రేరకాః గురుజనాః **పవమానాసః** శిష్యాన్ పునన్తః, తేషాం పురతః, **పథః** గన్తవ్యాన్ మార్గాన్ **కృణ్వతే** స్పష్టీకుర్వన్తి ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-జనైః పరమాత్మానం గురుజనాంశ్చ సంస్తూయ తత ఆనన్దరసం జ్ఞానరసం చ దుగ్ధ్వా తత్పానేన స్వాత్మానం పవిత్వా సన్మార్గోఽనుసరణీయః ॥ ౨ ॥

౮౧౯. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందరసముల మరియు గురువుల వర్ణన గలదు.

పదార్థము :-మొదట బ్రహ్మానందరసపక్షమున:- (ప్రియాః) పరమైశ్వర్యప్రియుడు (ఘృష్వయః) మానసిక సంఘర్షణములో సంలగ్నమైయున్న (గావః) స్తోతలు (మదాయ) ఆనందప్రాప్తికొరకు (సమ్ ఉ అనూషత) భక్తి శ్రద్ధలతో పరమేశ్వరుని స్తుతియొనర్చెదరు. ఆయన స్తుతిచే ప్రాప్తించిన (ఇన్దవః) దీప్తి లేక నిండుగ తడుపునట్టి (సోమాసః) బ్రహ్మానందరసము (పవమానాసః) స్తోతలను పవిత్రమొనర్చుచు వారి యెదుట (పథః) కర్తవ్యమార్గములను (కృణ్వతే) స్పష్టపరచును.

రెండవది గురువుల పక్షములో :-(ప్రియాః) ప్రియము, మధురము (ఘృష్వయః) ఘర్షణ, అనగా మరలమరల అభ్యాసముచే ఉజ్వలముగ (గావః) శిష్యులవాణులు (మదాయ) ఆనందప్రాప్తికొరకు (సమ్ ఉ అనూషత) గురువులను చక్కగా స్తుతియొనర్చెదరు అట్టి (ఇన్దవః) జ్ఞాన ప్రకాశకులు, (సోమాసః) జ్ఞానప్రేరకులగు గురువులు (పవమానాసః) శిష్యులను పవిత్రమొనర్చుచు వారి యెదుట (పథః) చేరదగిన మార్గమును (కృణ్వతే) స్పష్టమొనర్చివేయుదురు.॥౨॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :- మనుష్యులు పరమాత్మయొక్క మరియు గురుజనములను ఉత్తమరీతిలో స్తుతియొనర్చి ఆనందరసము మరియు జ్ఞానరసమును పితుకుకొని దానిని త్రాగి స్వయముగ పవిత్రపడవలెను. మరియు సన్మార్గముననుసరించవలెను.॥౨॥

819. O God ! The beloved, fascinating voices praise Thee, to enjoy true delight and rapturous joy. Thy true devotees of moon - like nature (calm and quiet) who purify all. prepare the paths for others to go, in order to attain peace. II2II

౮౨౦. ఋషిః-నహుషో మానవః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-అనుష్టుప్ । స్వరః-గాన్ధారః.

అథ పరమాత్మానమాచార్యం చ ప్రాహ.

౮౨౦. య ఓజి ష్ఠస్తమా భ ర పవమాన శ్రవాయ్యమ్ ।

యః పఞ్చ చర్షణీరభి రయిం యేన వనామహే ॥ 3 ॥

ప. వి:- యః । ఓజిష్ఠః । తమ్ । ఆ-భర । పవమాన । శ్రవాయ్యమ్ । యః । పఞ్చ । చర్షణీః । అభి । రయిమ్ । యేన । వనామహే ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **పవమాన** పవిత్రకర్తః పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! **యః** యః త్వదీయః **ఓజిష్ఠః** ఓజస్వితమః ఆనన్దరసః జ్ఞానరసో వా అస్తి **తమ్ శ్రవాయ్యమ్** తం యశోహేతుకమ్ రసం. [శ్రావయతీతి శ్రవాయ్యః. శృణోతేః 'శృదక్షిస్పృహిభ్య ఆయ్యః, ఉ.. 3 ।౯౬ ఇతి ఆయ్యప్రత్యయః.] **ఆ భర** ఆ హర, **యః** ఆనన్దరసో జ్ఞానరసో వా **పంచ చర్షణీః** పంచ జ్ఞానసాధనాని ఇన్ద్రియాణి పంచ ప్రాణాన్ వా **అభి** అభివ్యాప్నుయాత్ **యేన** ఆనన్దరసేన జ్ఞానరసేన వా, వయమ్ **రయిమ్** భౌతికమ్ ఆధ్యాత్మికం చ ధనమ్ **వనామహే** సమ్భజామహే ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా పరమాత్మా స్వోపాసకాయ తాదృశమానన్దం ప్రయచ్ఛతి యేన స దివ్యం సమ్పదం లభతే తథైవ గురుభిర్విద్యార్థిభ్యస్తాదృశం జ్ఞానం దేయం యేన ధనార్జనం సులభం స్యాత్ ॥ 3 ॥

౮౨౦. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయము చెప్పబడినది.

పదార్థము :-(పవమాన) పవిత్రకర్తవగు ఓ పరమాత్మా! లేక ఆచార్యా! (యః) ఏ మీయొక్క (ఓజిష్ఠః) అత్యంత ఓజోవంతమగు ఆనందరసము, లేక జ్ఞానరసముగలదో, మీరు(తమ్)అట్టి (శ్రవాయ్యమ్) యజ్ఞమునకు హేతువగు రసమును (ఆ భర) ప్రదానమొనర్చుడు (యః) ఆ ఆనందరసము లేక జ్ఞానరసము (పఞ్చ చర్షణీః) పఞ్చ జ్ఞానములకు సాధనములగు ఐదు ఇంద్రియములను లేదా పంచప్రాణములను (అభి) అభివ్యాప్తము చేయవలయును, మరియు(మేన) ఏ ఆనందరసము-జ్ఞానరసముచే, మేము (రయిమ్) భౌతిక మరియు ఆధ్యాత్మిక ధనములను (వనామహే) ప్రసాదించుడు.॥3॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుడెటుల తన ఉపాసకులకు ఎట్టి ఆనందరసమును ప్రసాదించుననగా, దానిచే వారు దివ్యసంపదలను పొందుచుందురు. అటులనే గురువులు తమ శిష్యులకు విద్యార్థులకు అట్టి జ్ఞానము నీయవలెను. అందువల్ల వారికి ధనమునార్జించుట సులభమగును.॥3॥

820. O God ! Purifier of all, bring to us that mightiest bliss worthy to be heard and enjoyed again and again, which pervades all men (in some form or other) so that we may win spiritual wealth of wisdom and emancipation II3II

౮౨౧. ఋషిః-సికతా నివావరీ । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-జగతీ । స్వరః-నిషాదః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౫౪ క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర బహూనాం సోమానాం పరిచయో దీయతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
౮౨౧. వృషా మతీనాం పవతే విచక్షణః సోమో అహ్నాం

౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప్రతరీతో షసాం దివః । ప్రాణా సిన్ధూనాం

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
కలశాఀ అచిక్రదదిన్ద్రస్యహార్ద్యావిశన్మనీషిభిః ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప. విః- వృషా । మతీనామ్ । పవతే । విచక్షణః । వి-చక్షణః । సోమః । అహ్నామ్ ।
౨ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
అ-హ్నామ్ । ప్రతరీతా । ప్ర -తరీతా । ఉషసామ్ । దివః । ప్రాణా । ప్ర - అణా । సిన్ధూనామ్ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
కలశాన్ । అచిక్రదత్ । ఇన్ద్రస్య । హార్ది -ఆవిశన్ । ఆ-విశన్ । మనీషిభిః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-సోమః ఏకః సోమః **విచక్షణః** విద్వాన్ ఆచార్యో వర్తతే, యః **మతీనామ్** జ్ఞానానామ్ **వృషా** వర్షకః సన్ **పవతే** శిష్యాన్ పునాతి.

ద్వితీయః సోమః పరమేశ్వరోఽస్తి యః **అహ్నామ్** దివసానామ్, **ఉషసామ్** ప్రభాతరక్తిమ్నామ్, **దివః** సూర్యస్య చ **ప్రతరీతా** ప్రకర్షేణ తారయితా వర్తతే.

తృతీయః సోమః చన్ద్రమాః అస్తి యః **సిన్ధూనామ్** సముద్రాణామ్ **ప్రాణా** ప్రాణః ప్రాణయితా ప్రవర్ధకో భవతి.

చతుర్థః సోమః సోమౌషధ్యాః రసో విద్యతే యః **కలశాన్** ద్రోణకలశపాత్రాణి **అచిక్రదత్** క్రన్దయతి శబ్దయతి.

పంచమః సోమో బ్రహ్మానన్దరసోఽస్తి యః **మనీషిభిః** మనసా క్రియమాణైః స్తోత్రైః సహ **ఇన్ద్రస్య** జీవాత్మనః **హార్ది** హృదయమ్ **ఆ విశత్** ప్రవిశతి ॥ ౧ ॥

భావార్థః-వేదేషు 'సోమ' శబ్దస్య బహవో వాచ్యార్థా భవన్తి యే ప్రకరణానుసారం వేదజ్ఞైః సుధీభిరున్నేయాః ॥ ౧ ॥

౮౨౧. ఈ మొదటిబుచ పూర్వార్చికయందలి ౫౫౯వ మాత్రమే. అచ్చట ఇది పరమేశ్వరుని విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇచ్చట అనేక సోముల పరిచయ మీయబడుచున్నది.

పదార్థము :-(సోమః) ఒక సోముడు (విచక్షణః) విద్వాంసుడగు ఆచార్యుడు ఆయన (మతీనామ్) జ్ఞానములను (వృషా) వర్షించువాడగును (పవతే) శిష్యులను పవిత్రపరచును. రెండవసోముడు పరమేశ్వరుడు. ఆయన (అహ్నామ్) ఇరువురి (ఉషసామ్) ఉషల మరియు (దివః) సూర్యుని (ప్రతరీతా) ఉత్తమరూపముచే తరింపజేయు అనూ వ్యతీతమొనర్చునట్టివాడై యున్నాడు. మూడవసోముడు చంద్రుడు, ఆతడు (సిన్ధూనామ్) సముద్రముల (ప్రాణా) ప్రాణములను వృద్ధిపరచును. నాల్గవసోముడు సోమ ఔషధీరసము అది (కలశాన్) ద్రోణకలశములను (అచిక్రదత్) శబ్దాయమాన మొనర్చును. ఐదవసోముడు బ్రహ్మానందరసమనునది. అది (మనీషిభిః) మనస్సుచే చేయబడునట్టి స్తోత్రములతోగూడ (ఇన్ద్రస్య) జీవాత్మయొక్క (హార్ది) హృదయములో (ఆ విషత్) చేరియుండును. ॥౧॥

భావార్థము :-వేదములలో సోమశబ్దమునకు అనేక వాచ్యార్థములు గలవు. వానిని ప్రకరణానుసారము వేదజ్ఞులగు విద్వాంసులు తెలిసికొనవలసియుండును. ॥౧॥

821. God is the Showerer of peace over the wise. He is far - seeing, Lord of the hymns and Source of bliss. He is the maker of days, mornings and of heavens. He is the Creator of atoms and other subtle substances. He enters the heart of a true devotee. (A devotee realises God's presence in his heart.) Omniscient and Omnipotent Supreme Being gives instruction to Karma Yogis and purifies them. II1II

౮౨౨. ఋషిః-సికతా నివావరీ । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-జగతీ । స్వరః-నిషాదః.

అథ పరమాత్మ సోమో వర్ణ్యతే.

౮౨౨. మనీషిభిః పవతే పూర్వ్యః కవిర్నృభిర్యతః పరి కోశాం అసిష్యదత్। త్రితస్య నామ జనయన్మధు క్షరన్నిన్ద్రస్య వాయుం సఖ్యాయ వర్ధయన్ ॥ ౨ ॥

ప.వి:- మనీషిభిః । పవతే । పూర్వ్యః । కవిః । నృభిః । యతః । పరి । కోశాన్ । అసిష్యదత్ । త్రితస్య । నామ । జనయన్ । మధు । క్షరన్ । ఇన్ద్రస్య । వాయుమ్ । సఖ్యాయ । స-ఖ్యాయ । వర్ధయన్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-పూర్వ్యః శ్రేష్ఠః **కవిః** వేదకావ్యస్య కవిః, క్రాన్త ద్రష్టా, మేధావీ స సోమః పరమేశ్వరః **పవతే** హృదయాని పునాతి. **మనీషిభిః** మేధావిభిః **నృభిః** ఉపాసకజనైః **యతః** పరిగృహీతః ధ్యాతః సః. [యమ ఉపరమే, నిష్ఠాన్తం రూపమ్.] **కోశాన్** దేహస్థేషు పఞ్చకో శేషు **పరి అసిష్యదత్** పరిస్రావయతి రసమ్, కిఞ్చ, సః **త్రితస్య** త్రిభిర్జ్ఞానకర్మోపాసనైర్యుక్తస్య ఉపాసకస్య **నామ** యశః **జనయన్** ఉత్పాదయన్, **మధు** ఆనన్దం **క్షరన్** స్రావయన్ **ఇన్ద్రస్య** జీవాత్మనః **సఖ్యాయ** సఖిత్వాయ, తస్య **వాయుమ్** ప్రాణమ్ **వర్ధయన్** వృద్ధిం గమయన్ భవతీతి శేషః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వర ఉపాసకం స్వసఖాయం కృత్వా తస్మైదివ్యమానన్దరూపం మధు స్రావయతి ॥ ౨ ॥

౮౨౨. ఈ మంత్రములో పరమాత్మరూపసోముని వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(పూర్వ్యః) శ్రేష్ఠుడగు, (కవిః) వేదకావ్యములకవి, క్రాంతద్రష్ట, మేధావియగు ఆ మేధావి పరమేశ్వరుడు (పవతే) హృదయములను పవిత్రపరచును (మనీషిభిః) బుద్ధిశాలురగు (నృభిః) ఉపాసకులచే (యతః) గ్రహించబడిన ధ్యానమొనర్చబడిన ఆయన (కోశాన్) శరీరమునందలి ఐదు కోశములందు (పరి అసిష్యదత్) ప్రవహింపజేయును. ఆయన (త్రితస్య) జ్ఞాన, కర్మ, ఉపాసన యను మూడింటితోగూడిన ఉపాసకుల (నామ) యశస్సును (జనయన్)

ఉత్పన్నమొనర్చుచు (మధు) ఆనందమును (క్షరన్) ప్రవహించుచు (ఇన్ద్రస్య) జీవాత్మ (సఖ్యాయ) సహకారముకొరకు దాని (వాయుమ్) ప్రాణములను (వర్ధయన్) పెంపొందించుచుండును.॥౨॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు ఉపాసకులను తన మిత్రులనుగా జేసికొని వారికి దివ్యానందరూప మధువును కార్పించుచుండును.॥౨॥

822. This Most Ancient (Eternal) and Omniscient God when meditated upon by the wise, purifies them and enters the hearts of those who cry to Him for purity. He makes the soul sweetly healthy for His friendship an enables her to grow harmoniously. II2II

౮౨౩. ఋషిః-పృష్నయో౽జాః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-జగతీ । స్వరః-నిషాదః.

అథ పునః పరమాత్మవిషయమాహ.

3 ౧ ౨ 3౨ 3౧౨ 3 ౧ ౨ర
౮౨౩. అయం పునాన ఉషశో అరో చయదయం సింధుభ్యో
3౨ 3 ౨ఉ 3౧ ౨ 3 ౨
అభవదు లోకకృత్। అయం త్రిః సప్త దుదుహోన
3౨3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౨
ఆశిరం సోమో హృదే పవతే చారు మత్సరః ॥ 3 ॥

3 ౨ 3 ౨ 3౧౨ 3 ౨ ౧౨ర 3
ప.వి:- అయమ్ । పునానః । ఉషసః । అరోచయత్ । అయమ్ । సిన్ధుభ్యః । అభవత్ ।
౨ 3 ౨ 3 ౨ 3౨ 3 ౨ 3౧౨ 3 ౧౨ర
ఉ । లోకకృత్ । లోక-కృత్ । అయమ్ । త్రిః । సప్త । దుదుహానః । ఆశిరమ్ । ఆ-శిరమ్ ।
౧౨ర 3 ౨ 3 ౧౨ర 3 ౨
సోమః । హృదే । పవతే । చారు । మత్సరః ॥ 3 ॥

పదార్థః-అయమ్ ఏషః సోమః సర్వోత్పాదకః పరమాత్మా **పునానః** పావయన్ **ఉషసః** ప్రభాతకాన్తీః **అరోచయత్** అదీపయత్. **అయమ్** ఏషః సోమః సర్వప్రేరకః పరమాత్మా **సిన్ధుభ్యః** నదీభ్యః **లోకకృత్** యశస్కృత్ **అభవత్ ఉ** అజాయత ఖలు. **అయమ్** ఏషః **సోమః** రసాగారః పరమాత్మా **త్రిః సప్త** ఏకవింశతిచ్ఛన్దోయుక్తా వేదవాగ్రూపాః గాః **ఆశిరమ్** జ్ఞానదుగ్ధమ్ **దుదుహానః** దుహానః. [ద్వికర్మకో౽యమ్ దుహ ధాతుః.] **హృదే** ఉపాసకస్య హృదయాయ **మత్సరః** ఆనన్దజనకః సన్ **చారు** రుచిరం యథా స్యాత్ తథా **పవతే** ప్రవహతి ॥ 3 ॥

అత్రైకేన సోమరూపేణ కర్తృకారకేణానేకక్రియాయోగాద్ దీపకాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమాత్మైవ సర్వం సృష్టికర్మ సంచాలయతి, స ఏవ వేదరూపాం గాం నః ప్రదదౌ, స ఏవ చ స్తోతుర్హృదయే రసం సంచారయతి. ॥3॥

అస్మిన్నపి ఖణ్డే పరమేశ్వరస్యాచార్యస్య బ్రహ్మానన్దరసాదేశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిరస్తి.

౮౨౩. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (అయమ్) ఇట్లు (పునానః) పవిత్రపరచుచు సోమ పరమేశ్వరుడు (ఉషసః) ఉషలను (అరోచయత్) ప్రకాశపరచినాడు (అయమ్) ఈ సోముడు, సర్వప్రేరకుడగు పరమాత్మ (సిన్ధుభ్యః) నదులను (లోకకృత్) యశోవంతములగునట్లు (అభవత్ ఉ)యైనాడు (అయమ్) ఈ (సోమః) రసాగార పరమాత్మ (త్రి సప్త) ఇరువదొక్కరూప ఛందములతోగూడిన వేదవాణిరూప గోవులనుండి (ఆశిరమ్) జ్ఞానరూపక్షీరములను (దుదుహానః) పితుకుకొనుచు (హృదే) ఉపాసకుల హృదయములకు (మత్సరః) ఆనందదాయకముగనగుచు (చారు) సుందరరూపములో (పవతే) ప్రవహించుచుండును. ॥3॥

ఇచ్చట ఒక సోమరూపకర్త కారకుడగుచు అనేక క్రియల యోగముండుటచే దీపకాలంకారమగును. ॥3॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడే సృష్టియంతటి అనేక కార్యములు నడిపించును. ఆయనయే మనకు వేదరూపగోవుల నిచ్చినాడు. ఆయనయే స్తోతల హృదయములందు రసమును సంచరింపజేయును. ॥3॥

ఈ ఖండములోకూడ పరమేశ్వరుడు, ఆచార్యుడు మరియు బ్రహ్మానందరూపరసము మున్నగు వాని వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముచే సంబంధము గలదు.

మూడవ అధ్యాయమునందలి ఐదవఖండము సమాప్తమైనది.

823. This Purifier (God) causes to shine the Divine Dawn of Illumination and He gives inner light to the heart of the devotees. Creating 21 substances i.e. five senses of perception, five senses of action, 10 Pranas and mind, this Charming God fills the heart with true delight and purifies the wise. II3II

౮౨౪. ఋషిః-శ్రుతకక్షః సుకక్షోవా । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౩౨ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ నృపత్యోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర స్వాన్తరాత్మా సముద్బోధ్యతే.

౩౧ ౨ర ౩ ౨ ౩౧ ౨ర౩౨ ౩౨
౮౨౪. ఏవాహ్యసి వీరయురేవా శూర ఉత స్థిరః ।

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ఏవాతే రాధ్యం మనః ॥ ౧ ॥

౩౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨ర
ప. వి:- ఏవ హి । అసి । వీరయుః । ఏవ । శూరః । ఉత । స్థిరః । ఏవ । తే । రాధ్యమ్ ।
౧౨ర
మనః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే మదీయ అన్తరాత్మన్! త్వమ్ **ఏవ హి** సత్యమేవ **వీరయుః** వీరాన్ కామయమానః **అసి** వర్తసే, **ఏవ** సత్యమేవ త్వమ్ **శూరః** వీరః **ఉత** అపి చ **స్థిరః** విపత్సు యుద్ధేషు చ అవిచలః అసి. **ఏవ** సత్యమేవ **తే** తవ **మనః** చిత్తమ్ **రాధ్యమ్** సాద్ధుత్ యోగ్యమ్ అస్తి ॥ ౧ ॥

భావార్థః-మనుష్యస్యాత్మా చేత్ స్వశక్తిం పరిచినుయాత్ తర్హి జగతి మహాన్తి కర్మాణి కర్తుం శక్నుయాత్ ॥ ౧॥

౮౨౪. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికలోని ౨౩౨వ సంఖ్యగలదే. అచ్చట దీనికి పరమాత్మ మరియు రాజు విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట మన అంతరాత్మనుద్బోధించబడినది.

పదార్థము :- ఓ నా అంతరాత్మా! నీవు (ఏవ హి) వాస్తవముగనే (వీరయుః) వీరులను ప్రేరేపించువాడవై (అసి) ఉన్నావు (ఏవ) వాస్తవముగనే నీవు (శూరః) శూరుడవు (ఉత) మరియు (స్థిరః) ఆపదలు మరియు యుద్ధములలో అవిచలుడవై యుందువు (ఏవ) వాస్తవముగనే (తే) నీయొక్క (మనః) మనస్సు (రాధ్యమ్) సిద్ధిని పొందదగినదై యున్నది.॥౧॥

భావార్థము :-మానవుల ఆత్మ ఒకవేళ తన వాస్తవశక్తిని గుర్తించినట్లైన ప్రపంచమునందలి మహాకార్యములనైనను చేసివేయగలదు.॥౧॥

824. For so Thou art the brave man's Friend; a Hero too Thou art and Strong; So may worship Thy adorable nature and attain Thy knowledge. II1II

౮౨౫. ఋషిః- శ్రుతకక్షః సుకక్షోవా । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

ఏవం స్వాత్మానముద్ బోద్య సమ్ప్రతి పరమాత్మానం బ్రూతే.

3 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2
౮౨౫. ఏవా రాతిస్తువీమఘ విశ్వేభిర్ధాయి ధాతృభిః ।

1 2 3 1 2
అధా చిదిన్ద్ర నః సచా ॥ ౨ ॥

3 2 3 2 3 1 2ర 3 1 2 1 2ర
ప. విః– ఏవ । రాతిః । తువీమఘ । తువి–మఘ । విశ్వే భిః । ధాయి । ధాతృభిః । అధ ।
3 1 2ర
చిత్ । ఇన్ద్ర । నః । సచా ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **తువీమఘ** బహుధన పరమేశ! **ఏవ** సత్యమేవ తవ **రాతిః** దానమ్ **విశ్వేభిః** సర్వైః **ధాతృభిః** ధారకైః **ధాయి** అధాయి, ధ్రియతే! **అధ చిత్** తదతిరిక్తమ్, హే **ఇన్ద్ర** పరమైశ్వర్యవన్ విపత్తివిదారక పరమాత్మన్, త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **సచా** నిత్యం సహభవః సఖా భవసి ॥ ౨ ॥

భావార్థః-జగదీశ్వరశ్చేదస్మాకం సఖా జాయతే తర్హి న కిమప్యస్మభ్యం దుర్లభమ్ ॥ ౨ ॥

౮౨౫. ఈ విధముగ తన ఆత్మనుద్బోధనమొనర్చి ఇపుడు పరమాత్మను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(తువిమఘ) మహాధననిధివగు ఓ పరమేశ్వరా! (ఏవ) వాస్తవముగనే నీయొక్క- (రాతిః) దానము (విశ్వేభిః) సమస్త (ధాతృభిః) ధారకులద్వార (ధాయి) ధారణమొనర్చబడియున్నది. (అధ చిత్) ఇంతేగాక (ఇన్ద్ర) పరమైశ్వర్యవంతుడవు, ఆపదలను తొలగించువాడవగు ఓ పరమాత్మా! నీవు (నః) మాకు (సచా) నిరంతరం తోడునీడవై యున్నావు. ।౨॥

భావార్థము :- ఒకవేళ పరమేశ్వరుడు మన స్నేహితుడైనచో మనకు దుర్లభమనునదేదియు నుండదు. ।౨॥

825. O Possessor of manifold riches, it is Thy gifts that are enjoyed by all worshippers who rely on Thee. O God! favour us with Thy company. Dwell Thou always with us. [Let us always realise Thy persence within and without]. II2II

౮౨౬. ఋషిః- శ్రుతకక్షః సుకక్షో వా। దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరన్త రాత్మానముద్ బోధయతి.

౮౨౬. మో షు బ్రహ్మేవ తన్ద్రయుర్భువో వాజానాం పతే ।
మత్స్వా సుతస్య గోమతః ॥ 3 ॥

ప. వి:– మా। ఉ । సు। బ్రహ్మా-ఇవ । తన్ద్రయుః । భువః । వాజానామ్ । పతే । మత్స్వ। సుతస్య । గోమతః ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **వాజానాం పతే** బలానామధిపతే మదీయ అన్తరాత్మన్! **బ్రహ్మా ఇవ** యజ్ఞస్య బ్రహ్మా ఇవ ఉచ్చపదే విద్యమానః త్వమ్ **మా ఉ సు** న ఖలు కదాపి **తన్ద్రయుః** ఆలస్యకామః **భువః** భవ. అపి చ, **గోమతః సుతస్య** గోదుగ్ధయుక్తేన సోమరసేన జ్ఞానకర్మయుక్తేన ఉపాసనారసేన ఇత్యర్థః. [తృతీయార్థే షష్ఠీ.] **మత్స్వ** ఆనన్దం లభస్వ. [మదీ హర్షగ్లేపనయోః భ్వాదిః, ఆత్మనేపదం ఛాన్దసమ్] ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః- మనుష్యైః కదాపి ప్రమాదో న కార్యః ప్రత్యుత జాగరుకైర్భూత్వా సర్వేషు శుభకర్మసూత్సాహః సదా ధారణీయః ॥ 3 ॥

౮౨౬. ఈ మంత్రములో మరల అంతరాత్మను ఉద్బోధించబడినది.

పదార్థము :-(వాజానాం పతే) బలములకు అధిపతివగు ఓ నా అంతరాత్మా! (బ్రహ్మా ఇవ) యజ్ఞ బ్రహ్మవలె ఉన్నతపదవిపై విరాజిల్లుచున్న నీవు (మా ఉ సు) ఎప్పుడును (తన్ద్రయుః) సోమరివి (భువః) కాకుము మరియు (గోమతః సుతస్య) గోక్షీరములచే గూడిన సోమరసముతో అనగా జ్ఞానకర్మలతోగూడిన ఉపాసనారసముచే (మత్స్వ) ఆనందలాభమును పొందుచుండుము.॥3॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥3॥

భావార్థము :-మనుష్యులెప్పుడును ప్రమాదకార్యముల నొనర్చకుండ జాగరూకులై యుండి సమస్త శుభకర్మలను ఉత్సాహముగ నొనర్చుచుండవలెను.॥3॥

826. O Yogin, who possess knowledge and strength, be not slothful and indolent, but be active like a true knower of the four Vedas. Be glad in the company of the wise, who are always thoughtful. II3II

౭౨౮. ఋషిః- జేతా మాధుచ్ఛందసః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః- అనుష్టుప్। స్వరః- గాన్ధారః.
తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౪౩ క్రమాఙ్కే
పరమాత్మనృపత్యోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా.
అత్ర జగదీశ్వరస్యాచార్యస్య చ విషయో వర్ణ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౭౨౮. ఇన్ద్రం విశ్వా అవీవృధన్త్సముద్ర వ్యచసం గిరః ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
రథీతమం రథీనాం వాజానాం సత్పతిం పతిమ్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప. విః–ఇన్ద్రమ్ । విశ్వాః । అవీవృధన్ । సముద్రవ్యచసమ్ । సముద్ర–వ్యచసమ్ । గిరః ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
రథీతమమ్ । రథీనామ్ । వాజానామ్ । సత్పతిమ్ । సత్–పతిమ్ । పతిమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **విశ్వాః** సర్వాః **గిరః** వాచః **సముద్రవ్యచసమ్** సముద్రవద్ అన్తరిక్షవద్ వా విశాలమ్, ఉదారహృదయ మిత్యర్థః, **రథీనామ్** రథస్వామినాం మధ్యే **రథీతమమ్** శ్రేష్ఠం రథస్వామినమ్, వాజానామ్ ఆత్మబలానాం విద్యాబలానాం చ **పతిమ్** అధీశ్వరమ్, **సత్పతిమ్** సతాం జనానాం విద్యార్థినాం వా పతిం పాలకమ్ **ఇన్ద్రమ్** జగదీశ్వరం విద్వాంసమ్ ఆచార్యం వా **అవీవృధన్** మహిమ్నా వర్ధయన్తి ॥ ౧ ॥

'సముద్రవ్యచసమ్ ఇన్ద్రమ్' ఇత్యత్ర వాచకలుప్తోపమాలంకారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా జగదీశ్వరో బ్రహ్మాణ్డరథస్య శ్రేష్ఠః స్వామీ వర్తతే తథా ఽఽచార్యో గురుకులరథస్య శ్రేష్ఠః కులపతిర్భవతి ॥ ౧ ॥

౭౨౮. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౩౪౩వ మంత్రముపై పరమాత్మ మరియు రాజు విషయములో భాష్యమొనర్చబడినది. ఇచ్చట జగదీశ్వరుడు మరియు ఆచార్యుని విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(విశ్వాః) సకల (గిరః) వాణులు (సముద్రవ్యచసమ్) సముద్రము, లేక అంతరిక్షము వంటి విశాలము అనగా ఉదారహృదయము (రథీనామ్) రథస్వాముల మధ్య (రథీతమమ్) శ్రేష్ఠుడగురథస్వామి (వాజానామ్) ఆత్మబలముల మరియు విద్యాబలముల (పతిమ్) అధికారులు (సత్పతిమ్) శ్రేష్ఠమానవుల లేక శ్రేష్ఠవిద్యార్థుల పాలనకర్తయగు (ఇన్ద్రమ్) జగదీశ్వరుడు, లేక విద్వాంసుడగు ఆచార్యుని (అవీవృధన్) మహిమచే వృద్ధిచెందుదురు.॥౧॥

'సముద్రవ్యచసమ్, ఇన్ద్రమ్' లలో వాచకలుప్తోపమాలంకారము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరు డెటుల బ్రహ్మాండరూప రథమునకు శ్రేష్ఠస్వామియై యున్నాడో అటులనే ఆచార్యుడు గురుకులరూప రథమునకు శ్రేష్ఠమగు కులపతియై యుండును.॥౧॥

827. All hymns extol the Lord who is diffused on every side like the ocean; Who is the supreme Charioteer and Master of the souls possessing the chairots in the form of the bodies. Who is Lord of all Strength and Protector of all righeous persons. ll1ll

౮౨౮. ఋషిః- జేతా మాధుచ్ఛందసః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- అనుష్టుప్। స్వరః-గాన్ధారః.

అథ జగదీశ్వరమాచార్యం చ ప్రార్థయతే.

౮౨౮. సఖ్యే త ఇన్ద్ర వాజినో మా భేమ శవసస్పతే ।
త్వామభి ప్ర నోనుమో జేతారమపరాజితమ్ ॥ ౨ ॥

ప. వి:- సఖ్యే । స-ఖ్యే । తే । ఇన్ద్ర । వాజినః । మా । భేమ । శవసః । పతే । త్వామ్ । అభి । ప్ర । నోనుమః । జేతారమ్ । అపరాజితమ్ । అ - పరాజితమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **శవసః పతే** బలస్య అధీశ్వర **ఇన్ద్ర** పరమైశ్వర్యవన్ అవిద్యావిదారక జగదీశ్వర ఆచార్య వా! **వాజినః** బలవన్తో వయమ్ **తే** తవ **సఖ్యే** సఖిత్వే **మా భేమ** మా భైష్మ. [ఞిభీ భయే ఇత్యస్మాలుజి బహులం ఛన్దసీతి చ్లేర్లుక్.] **జేతారమ్** సర్వవిఘ్నవిజయినమ్, **అపరాజితమ్** కయాపి బాధయా న పరాజితమ్ **త్వామ్** జగదీశ్వరమాచార్యం వా **అభి** అభిలక్ష్య, వయమ్ **ప్ర నోనుమః** అతిశయేన పునః పునః స్తుమః. [ణు స్తుతౌ ఇత్యస్మాద్ యఙ్ లుకి ప్రయోగః.]॥౧॥

భావార్థః- బ్రహ్మబలాత్మ బలవిద్యాబలాదిషు బలిష్ఠో నిఖిలవిపద్ విజేతా కేనాప్యపరాజితో జగదీశ్వర ఆచార్యశ్చ యద్యస్మాకం సఖా జాయతే తర్హి నిర్భయాః సన్తో వయం సర్వముత్కర్షమధిగన్తుం పారయామః ॥ ౨ ॥

౮౨౮. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుడు లేక ఆచార్యునితో ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(శవసః పతే) బలములకు అధీశ్వరులగు (ఇన్ద్ర) పరమైశ్వర్యవంతులు, అవిద్యావిదారకులగు ఓ జగదీశ్వరా! లేక ఆచార్యా! (వాజినః) బలశాలురమగు మేము (తే) మీయొక్క (సఖ్యే) మిత్రత్వమునందుండి (మా భేమ) భయభీతులము గాకుందుము. (జేతారమ్)

సమస్త విఘ్నములపై విజయశీలురము (అపరాజితమ్) ఎట్టిబాధలనుండియైనను పరాజితులము గానివారము (త్వామ్) జగదీశ్వరుడవగు నిన్ను, లేక ఆచార్యుని (అభి) లక్ష్యమున నుంచుకొని మేము (ప్ర నోనుమః) అతిశయముగ పదేపదే స్తుతించుచుందుము.॥౨॥

భావార్థము :- ఆత్మబలము, బ్రహ్మబలము, విద్యాబలము మున్నగువానియందు శక్తిశాలురు, సమస్త ఆపదలపై విజయమును పొందువారు, ఎవ్వరితోగూడ పరాజితులు గానివారగు జగదీశ్వరుడు మరియు ఆచార్యులు ఒకవేళ మన మిత్రులైనచో మనము నిర్భయముగనుండి సమస్త అభివృద్ధులను పొందగలుగుదుము.॥౨॥

828. In Thy Friendship, O our Lord Let us never fear. Let us be full of wisdom, strength, So that none may us tear. We bow before Thee O Almighty Conqueror of the world, To win in the battle of life Up our loins we gird. II2II

౮౨౯. ఋషిః- జేతా మాధుచ్ఛందసః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- అనుష్టుప్। స్వరః- గాన్ధారః.

అథ పునర్జగదీశ్వరాచార్యయోర్విషయమాహ.

౮౨౯. 3 ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨
పూర్వీరిన్ద్రస్య రాతయో న వి దస్యం త్యూతయః ।
3 ౧ ౨ర3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
యదా వాజస్య గోమత స్తోతృభ్యో మంహతే మఘమ్ ॥ 3 ॥

3 ౨ ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ ౧౨ర
ప. విః- పూర్వీః । ఇన్ద్రస్య । రాతయః । న । వి । దస్యన్తి । ఊతయః । యదా । వాజస్య
౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర 3 ౨
। గోమతః । స్తోతృభ్యః । మంహతే । మఘమ్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- ఇన్ద్రస్య పరమైశ్వర్యవతః అవిద్యావిదారకస్య జగదీశ్వరస్య ఆచార్యస్య చ **రాతయః** దత్తయః **పూర్వీః** పూర్వ్యః శ్రేష్ఠాః సన్తి. తస్య జగదీశ్వరస్య ఆచార్యస్య చ **ఊతయః** రక్షాః **న విదస్యన్తి** కదాపి న క్షీయన్తే, **యదా** యస్మిన్ కాలే సః **స్తోతృభ్యః** స్వసద్గుణకర్మ ప్రశంసకేభ్యః **గోమతః** ప్రశస్త ధేనువాగ్విద్యా పృథివీన్ద్రియాదియుక్తస్య **వాజస్య** బలస్య **మఘమ్** ధనమ్ **మంహతే** దదాతి. [మంహతే దానకర్మా. నిఘం...3 । ౨౦.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- యథా జగదీశ్వరస్య దానరక్షణాదీని సర్వైర్నిత్యం ప్రాప్యన్తే తథైవాచార్యస్యాపి సదాచారవిద్యాదిదానాన్యవిద్యాదుర్గుణదుర్వ్యసనాదిభ్యో రక్షణాని చ సతతం ప్రజాభిః ప్రాప్తవ్యాని ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే౽న్తరాత్మోద్ బోధనపూర్వకం జగదీశ్వరాచార్యయోర్విషయస్య వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిరస్తి ॥

ఇతి తృతీయో౽ ధ్యాయః

ద్వితీయ ప్రపాఠకస్య ప్రథమో౽ర్ధః ।

౮౨౯. ఈ మంత్రములో మరల జగదీశ్వరుడు మరియు ఆచార్యుల విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రస్య) పరమైశ్వర్యవంతులు, అవిద్యవినాశకులగు జగదీశ్వరుడు, లేక ఆచార్యుల (రాతయః) దానము (పూర్వీః) శ్రేష్ఠమైయున్నది. అట్టి జగదీశ్వరుడు, లేక ఆచార్యుల (ఊతయః) రక్షణలు (న విదస్యన్తి) ఎప్పుడును క్షీణించవు (యదా) వారెప్పుడు (స్తోతృభ్యః) తమ సద్గుణముల మరియు శ్రేష్ఠకర్మల ప్రశంసకులకు (గోమతః) ప్రశస్తమగు గోవులు, వాణులు, విద్య, భూమి ఇంద్రియములు మున్నగు వానితో గూడిన (వాజస్య) బలమును (మఘమ్) ధనమును (మంహతే) ప్రదానమొనర్చుచుందురు. ॥3॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరుని దానమెటుల రక్షణమున్నగునవి నిరంతరము ఎల్లరకు ప్రాప్తించుచుండునో, అటులనే ఆచార్యుల సదాచారము, విద్య, మున్నగువాని దానము మరియు అవిద్య, దుర్గుణములు, దుర్వ్యసనములు మున్నగువానినుండి రక్షణను ప్రజలు నిరంతరము పొందుచుండవలెను. ॥3॥

ఈఖండములో అంతరాత్మయొక్క ఉద్బోధనపూర్వక జగదీశ్వరుడు మరియు ఆచార్యుల విషయము వర్ణించియుండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

మూడవ అధ్యాయములో ఆరవ ఖండము సమాప్తమైనది.

రెండవ ప్రపాఠకములో మొదటి సగము సమాప్తమైనది.

మూడవ అధ్యాయము సమాప్తము

829. The eternal gifts of God and His saving succour never fail, when to His worshippers, He gives the boon of strength combined with knowledge. II3II

అథ చతుర్థోऽధ్యాయః

ద్వితీయో ప్రపాఠకస్య ద్వితీయోऽర్ధః

౮౩౦. ఋషి- జమదగ్నిః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ। స్వరః- షడ్జః.

తత్ర ప్రథమాయామృచి ఉపాసక వ్యవహారమాహ

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౩౦. ఏతే అసృగ్రమిన్దవస్తిరః పవిత్రమాశవః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
విశ్వాన్యభి సౌభగా ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర
ప.వి:- ఏతే । అసృగ్రమ్ । ఇన్దవః । తిరః । పవిత్రమ్ । ఆశవః । విశ్వాని । అభి । సౌభగా ।
౩
సౌ-భగా॥ ౧ ॥

పదార్థః- **ఏతే** ఇమే **తిరః** తిరశ్చీనగత్యా **ఆశవః** ఆశు అగ్రగామినః **ఇన్దవః** తేజస్వినః ఉపాసకాః **పవిత్రమ్** పవిత్రవ్యవహారమ్ **అసృగ్రమ్** అసృజన్ సృజన్తి. [సృజ విసర్గే ధాతోః లఙర్థే లఙి ప్రథమపురుష బహువచనే అసృజన్ ఇతి ప్రాప్తే 'బహులం ఛన్దసి' అ..... ౭।౧।౮ ఇతి రుడాగమః, వర్ణవ్యత్యయేన జకారస్య గకారః నకారస్య చ మకారః.] అత ఏవ **విశ్వాని** సర్వాణి **సౌభగా** సౌభగాని, సౌభాగ్యాని **అభి** అభిప్రాప్నువన్తి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరోపాసనయా స్వహృదయం పవిత్రం కృత్వా సమాజే సర్వాన్ ప్రతి పవిత్రో వ్యవహారశ్చేత్ క్రియతే తర్హి నూనం సర్వాణి సౌభాగ్యాని ప్రాప్యన్తే ॥ ౧ ॥

నాల్గవ అధ్యాయము రెండవప్రపాఠకముయొక్క రెండవఅర్ధకము(సగము)

౮౩౦. ఈ మొదటి ఋచలో ఉపాసకుల వ్యవహారమును వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (ఏతే) ఈ (తిరః) వంకరనడకచే (ఆశవః) శీఘ్రముగా ముందుకు వెళ్ళునట్టి (ఇన్దవః) తేజోవంతులగు ఉపాసకులు (పవిత్రమ్) పవిత్రవ్యవహారమును (అసృగ్రమ్) ఉత్పన్నమొనర్చెదరు. కావుననే (విశ్వాని) సకల (సౌభగా) సౌభాగ్యములను (అభి) పొందుచుందురు.॥౧॥

భావార్థము :-జగదీశ్వరుని ఉపాసనచే హృదయమును పవిత్రమొనర్చుకొని సమాజములో అందరియెడ పవిత్రముగ వ్యవహరించినచో నిశ్చయముగనే ఎల్లరును సౌభాగ్యములను పొందగలుగుదురు.॥౧॥

830. In order to get all true prosperity or desirable things like wisdom, righteousness, detachment etc these rapid going (active) devotees possessing the wealth of Brahma Charya, shining thereby and having clam nature, realise God within their hearts, Who is perfectly Pure and pervades all. II1II

౮౩౧. ఋషిః-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౮౩౧. విఘ్నన్తో దురితా పురు సుగా తోకాయ వాజినః ।
త్మనా కృణ్వన్తో అర్వతః ॥ ౨ ॥

ప. వి:- విఘ్నన్తః । వి-ఘ్నన్తః । దురితా । దుః- ఇతా । పురు । సుగా । సు-గా । తోకాయ । వాజినః । త్మనా । కృణ్వన్తః । అర్వతః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-వాజినః ఆత్మబలయుక్తాః ఏతే సోమాసః సౌమ్యగుణాః ఉపాసకాః **పురు** పురూణి **దురితా** దురితాని, దుర్గుణాన్ దుర్వ్యసనాని దుఃఖాని చ **విఘ్నన్తః** వినాశయన్తః, **తోకాయ** అపత్యాయ **సుగా** సుగాని సుప్రాప్యాణి భద్రాణి సృజన్తః, **త్మనా** ఆత్మనశ్చ. [మన్త్రేష్వాఙ్యాదేరాత్మనః అ... ౬ । ౪ । ౧౪౧ ఇత్యాకారలోపః.] **అర్వతః** అశ్వాన్ అశ్వానివ ప్రగతిశీలాన్ **కృణ్వన్తః** కుర్వన్తః సుష్టుతిమ్ శోభనాం స్తుతిమ్ అభ్యర్షన్తి ప్రాప్నువన్తి. ['అభ్యర్షన్తి సుష్టుతిమ్' ఇత్యుత్తరమన్త్రాదాకృష్యతే.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-హార్దిక్యా ఉపాసనాయా ఇదమనివార్యం ఫలం యదుపాసకస్య దురితనాశో భద్రప్రాప్తిరగ్రేసరత్వం చేతి ॥ ౨ ॥

౮౩౧. ఈ మంత్రములో మరల అదే విషయము గలదు.

పదార్థము :-(వాజినః) ఆత్మబలముచే యుక్తుడగు ఆ సోమ అనగా సౌమ్యగుణముగల ఉపాసకుడు (పురు) అధికమగు (దురితా) దుర్గుణములు, దుర్వ్యసనములు మరియు దుఃఖములను (విఘ్నన్తః) నష్టమొనర్చుచు (తోకాయ) సంతానముకొరకు (సుగా) సులభముగ పొందదగిన

భద్రములను రచించుచు మరియు (త్మనా) స్వయముగా (అర్వతః) అశ్వములవలె ముందుకు సాగుచు (కృణ్వన్తః) ఆచరించుచు (సుష్టుతిమ్) ఉత్తమమగు ప్రశస్తిని (అభ్యర్షన్తి) పొందుచుందురు. [అభ్యర్షన్తి, సుష్టుతిమ్ అను వాక్యములను నిమ్న మంత్రమునుండి ఇచ్చటికి తేబడినది.]॥2॥

భావార్థము :-హృదయపూర్వకముగ యొనర్చబడిన ఉపాసనయొక్క ఫలము ఉపాసకుని దురితమును నష్టపరచి అనివార్యముగ భద్రమును గలిగించునదై యుండును.॥2॥

831. Enlightened powerful devotees, destroy many sins and taking shelter in wise men who can lead them towards God, make paths easy and delightful for themselves and their sons. II2II

832. ఋషిః-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

3 2 3 12 3 23క 2ర 3 2
832. కృణ్వన్తో వరివో గవేఽ భ్యర్షన్తి సుష్టుతిమ్ ।

1 2 3 1 2 3 1 2
ఇడామస్మభ్యం సంయతమ్ ॥ 3 ॥

3 1 2 12ర 12ర 3 2 3 2 3 2 12ర
ప.విః- కృణ్వన్తః । వరివః । గవే । అభి-అర్షన్తి। సుష్టుతిమ్ । సు-స్తుతిమ్ । ఇడామ్।
31 2 3 1 2 3 12ర
అస్మభ్యమ్ । సంయతమ్ । సమ్-యతమ్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- ఏతే సోమాసః తేజస్వినః ఉపాసకాః **గవే** స్వకీయాయ జీవాత్మనే ఇన్ద్రియగణాయ చ **వరివః** ఐశ్వర్యమ్ [వరివః ఇతిధననామ. నిఘం 2 ।10.] కించ **అస్మభ్యమ్** సఖిభ్యో నః **సంయతమ్** సంయమయుక్తాం. [సంపూర్వాత్ యమ ఉపరమే ధాతోః క్విప్ స్త్రియాం ద్వితీయైకవచనే రూపమ్.] **ఇడామ్** భద్రాం వాచమ్ [ఇడా ఇతి వాఙ్నామ నిఘం 1 ।11] **కృణ్వన్తః** కుర్వన్తః, ప్రయుంజాన, **సుష్టుతిమ్** సుప్రశస్తిమ్ **అభ్యర్షన్తి** ప్రాప్నువన్తి ॥ 3 ॥

భావార్థః- **ఉపాసకస్యాత్మమనో బుద్ధివాక్ప్రాణేన్ద్రియాదీని సర్వాణ్యపి దివ్యైశ్వర్యమయాని జాయన్తే, సచాన్యాన్ ప్రతి మధురాం భద్రామేవ వాచం ప్రయుంజానః సుప్రశస్తిం లభతే ॥ 3 ॥**

832. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- ఈ సోమ, అనగా తేజోవంతులగు ఉపాసకులు (గవే) తమ జీవాత్మ మరియు ఇంద్రియసమూహముకొరకు (వరివః) ఐశ్వర్యములను మరియు (అస్మభ్యమ్) మిత్రులమగు మాకొరకు (సంయతమ్) సంయమముతో గూడ (ఇడామ్) భద్రవాణులను (కృణ్వన్తః) ప్రయోగించుచు (సుష్టుతిమ్) ఉత్తమ ప్రశస్తిని (అభ్యర్షన్తి) పొందుచుందురు.॥3॥

భావార్థము :- ఉపాసకుల ఆత్మ, మనస్సు, బుద్ధి, వాణులు, ప్రాణము, ఇంద్రియములు మున్నగునవన్నియును దివ్యమగు ఐశ్వర్యములతోగూడినవగును మరియు నవి ఇతరులయెడ మధురము, భద్రవాణులచే ప్రయోగించబడుచు ఉత్తమ ప్రశస్తిని పొందుచుండును.॥3॥

832. Bringing prosperity to kine, they (wise devotees) pour perpetual strengthening food (of faith) on us for noble culogy. [Wise men advise all to protect and nourish the kine properly]. II3II

౮33. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా ।

దేవతా-పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమాఋక్ పరమేశ్వరనృపతియోగిచన్ద్ర విషయమహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర
౮33. రాజా మేధాభిరీయతే పవమానో మనావధి ।

౩౧౨ ౩ ౧ ౨
అన్తరిక్షేణ యాతవే ॥౧॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧౨
ప.విః- రాజా । మేధాభిః । ఈయతే । పవమానః । మనౌ । అధి । అన్తరిక్షేణ ।
౧ ౨ర
యాతవే ॥౧॥

పదార్థః- ప్రథమః పరమేశ్వరపరః. **రాజా** విశ్వబ్రహ్మాణ్డస్య సమ్రాట్, **పవమానః** పవిత్రతాదాయకః సోమః పరమేశ్వరః **మనౌ అధి** మననశీలస్య ఉపాసకస్య అన్తఃకరణే **మేధాభిః** ధారణావతీభిః బుద్ధిభిః సహ **ఈయతే** గచ్ఛతి. [ఈఙ్ గతౌ దివాదిః.] స ఏవ మంగల బుధ బృహస్పతి పృథివీ చన్ద్రాదీన్ గ్రహోపగ్రహాన్ పక్ష్యాదీంశ్చ **అంతరిక్షేణ** ఆకాశమార్గేణ **యాతవే** యాతుమ్ సమర్థాన్ కరోతి. [యా ప్రాపణే ధాతోః తుమర్థే' అ.. 3 । ౪ । ౯ ఇత్యనేన తుమర్థే తవేన్ ప్రత్యయః]

ద్వితీయః - నృపతిపరః. **రాజా** రాష్ట్రస్య నృపతిః **పవమానః** రాష్ట్రవాసినామాచరణేషు పవిత్రతాం జనయన్ **మనౌ అధి** విదుషః ప్రజావర్గస్య మధ్యే **మేధాభిః** శిల్పినాం బుద్ధికౌశలైః **అన్తరిక్షేణ యాతవే** విమానద్వారా ఆకాశమార్గేణ గన్తుమ్ **ఈయతే** సమర్థో భవతి.

తృతీయః :- యోగిపరః. **రాజా** యోగిరాట్ **పవమానః** స్వాన్తఃకరణం వ్యవహారం చ పవిత్రం కుర్వన్ **అన్తరిక్షేణ యాతవే** ఆకాశమార్గేణ గన్తుమ్, ఆకాశగమనసిద్ధిం ప్రాప్తుమిత్యర్థః **మేధాభిః** ధ్యానైః **మనౌ అధి** మననశీలే స్వాన్తరాత్మని సర్వజ్ఞే పరమాత్మని వా **ఈయతే** గచ్ఛతి, స్వకీయం మనః స్వాత్మని పరమాత్మని చ కేన్ద్రితం కరోతీత్యాశయః.

చతర్థః - చన్ద్రపరః. **రాజా** రాజమానః సోమః చన్ద్రమాః **పవమానః** స్వజ్యోత్స్నయా భూమణ్డలం పావయన్ **మనౌ అధి** దీప్తిమతః సూర్యస్య అధిష్ఠాతృత్వే. [మన్యతే దీప్తికర్మా. నిరు.. ౧౦.౨౯.] **మేధాభిః** ఆకర్షణద్వారా సూర్యేణ సహ సంగమైః. [మేధృ మేధాహింసనయోః సంగమే చ భ్వాదిః.] **అన్తరిక్షేణ యాతవే** ఆకాశమార్గేణ యాతుమ్ **ఈయతే** ప్రవర్తతే ॥ ౧ ॥

అత్ర శ్లేషాలంకారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా పక్షిణో గ్రహోపగ్రహాశ్చాకాశే భ్రమన్తి, మనుష్యాశ్చ విమానై రాకాశయాత్రాం కుర్వన్తి, తథైవ యోగసిద్ధ్యా యోగినోఽప్యాకాశే భ్రమితుం క్షమన్తే ॥ ౧ ॥

౮౩౩. ఈ మొదటి ఋచలో పరమేశ్వరుడు రాజు, యోగి మరియు చంద్రుని విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- మొదట పరమేశ్వరుని పక్షములో:- (రాజా) విశ్వబ్రహ్మాండముయొక్క సమ్రాట్టు (పవమానః) పవిత్రతనిచ్చునట్టి సోమపరమేశ్వరుడు (మనౌ అధి) మననశీలురగు ఉపాసకుల అంతఃకరణములలో (మేధాభిః) ధారణావతి బుద్ధులతో గూడ (ఈయతే) చేరుకొనుచుండును. ఆయనయే మంగళ, బుధ, బృహస్పతి, పృథివి, చంద్రుడు మున్నగు గ్రహోపగ్రహములను మరియు పక్షులు మున్నగువానిని (అన్తరిక్షేణ) ఆకాశమార్గమున (యాతవే) నడుచుటకు సమర్థవంతముగ నొనర్చును.

రెండవది రాజ పక్షములో:- (రాజా) రాష్ట్రముయొక్క సమ్రాట్టు (పవమానః) రాష్ట్రవాసుల ఆచరణలందు పవిత్రత నుత్పన్నమొనర్చుచు (మనౌ అధి) విద్వాంసులగు ప్రజలమధ్య (మేధాభిః) శిల్పుల బుద్ధికౌశల్యములచే (అన్తరిక్షేణ యాతవే) విమానముల ద్వార ఆకాశమార్గమున యాత్రనొనర్చుటకు (ఈయతే) సమర్థవంతమగును.

మూడవది యోగిపక్షములో :- (రాజా) యోగిరాజు (పవమానః) తన అంతఃకరణము మరియు వ్యవహారమును పవిత్రమొనర్చుకొనుచు (అన్తరిక్షేణ యాతవే) అంతరిక్షమున వెళ్లుటకొరకు అనగా ఆకాశగమనసిద్ధిని పొందుటకొరకు (మేధాభిః) ధ్యానములద్వార (మనౌ అధి) మననశీలమగు తన అంతఃకరణములో మరియు సర్వజ్ఞుడగు పరమేశ్వరునిలో (ఈయతే) చేరుకొనును. అనగా మనస్సును తన అంతరాత్మయందు మరియు పరమాత్మలో కేంద్రీకృతమొనర్చుకొనును.

నాల్గవది చంద్రునిపక్షమునలో :- (రాజా) దేదీప్యమాన చంద్రరూప సోముడు (పవమానః) తన వెన్నెలచే భూమండలమును పవిత్రమొనర్చుచు (మనౌ అధి) దీప్తిమంతుడగు సూర్యుని అధికారమునందు (మేధాభిః) ఆకర్షణద్వార సూర్యునితో కలిసియుండి (అన్తరిక్షేణ యాతవే) ఆకాశమార్గమున భూమి మరియు సూర్యుని పరిక్రమ నొనర్చుటలో (ఈయతే) లీనమైయుండును. ॥౧॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము గలదు. ॥౧॥

భావార్థము :- ఏ ప్రకారముగ పక్షులు మరియు గ్రహములు ఉపగ్రహములు ఆకాశములో భ్రమణమొనర్చుచుండునో మరియు మనుష్యులు విమానములద్వారా ఆకాశమునందు యాత్రనొనర్చుచుందురో అదేవిధముగ యోగిసిద్ధిద్వార యోగులు కూడ ఆకాశములో భ్రమణమొనర్చగలుగుదురు. ॥౧॥

833. The resplendent God, the Purifier is manifested, within the pure heart of a wise man with pure intellect. II1II

౮౩౪. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవోవా । దేవతా-పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః. అథ పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౮౩౪. ఆ నః సోమ సహో జువో రూపం న వర్చసే భర ।
సుష్వాణో దేవవీతయే ॥ ౨ ॥

ప. వి:- ఆ । నః । సోమ । సహః । జువః । రూపమ్ । న । వర్చసే । భర । సుష్వాణః । దేవవీతయే । దేవ-వీతయే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** రసాగార **పరమాత్మన్! దేవవీతయే** దివ్యగుణానాం ప్రాప్తయే **సుష్వాణః** అభిషుతానన్దరసః త్వమ్ **నః** అస్మభ్యమ్ **సహః** ఆత్మబలమ్ **జువః** వేగాంశ్చ [గత్యర్థాద్ జవతేః క్విపి ద్వితీయాబహువచనే రూపమ్] **ఆ భర** ఆహర, కథమివ? **వర్చసే** కాన్త్యై **రూపం న** యథా రూపమ్ ఆహరసి ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యదా పరమాత్మనః ప్రాప్తా ఆనన్దరసతరంగ ఉపాసకస్య హృద్భూమి మాప్లావయన్తి తదా తత్ర సర్వే సద్గుణాః స్వయమ్ అహమహమికయేవ ప్రాదుర్భవన్తి ॥ ౨ ॥

౮౩౪. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) రసాగారుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (దేవవీతయే) దివ్యగుణములను ప్రాప్తింపజేయుటకు (సుష్వాణః) ఆనందరసమును అభిషుత మొనర్చిన నీవు (నః) మాకొరకు (సహః) ఆత్మబలము మరియు (జవః) వేగములను (ఆభర) కొనితెమ్ము, ప్రదానమొనర్చుము (వర్చసే) కాంతికొరకు (రూపం న) రూపమును ప్రదానమొనర్చుదువు.।౨॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు.।౨॥

భావార్థము :-పరమాత్మచే ప్రాప్తించిన ఆనందరసతరంగములు ఉపాసకుని హృదయక్షేత్రమును స్నానమాడించినప్పుడు వారియందు సమస్త సద్గుణములు 'నేను ముందు, నేను ముందు'యనినట్లు పరుగెత్తుకొని వచ్చి ప్రకటమగుచుండును.।౨॥

834. O God, Creator of the world, for the attainment of Dinine Virtues, do Thou bring for us that strength which is united with quickness of movement, and a form which shall confer on us dignity. II2II

౮౩౫. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః. అథ పునరపి పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౩౫. ఆ న ఇన్దో శాతగ్వినం గవాం పోషం స్వశ్వ్యమ్ ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
వహా భగత్తి మూతయే ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప. విః- ఆ । నః । ఇన్దో । శాతగ్వినమ్ । శాత-గ్వినమ్ । గవామ్ । పోషమ్ । స్వశ్వ్యమ్ ।
౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
సు-అశ్వ్యమ్ । వహ । భగత్తిమ్ । ఊతయే ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్దో** తేజస్విన్ ధనాధీశ పరమాత్మన్! **ఊతయే** రక్షాయై **నః** అస్మభ్యమ్ **శాతగ్వినమ్** బహూన్ ప్రతి గమనశీలమ్. [శతాని ఇచ్ఛతీతి శతగ్వీ తమ్. సంహితాయామ్ 'శాత' ఇత్యత్ర దీర్ఘశ్ఛాన్దసః.] **గవామ్** ధేనూనాం వాచాం వా **పోషమ్** పోషణమ్, **స్వశ్వ్యమ్** శోభనానాం అశ్వానాం ప్రాణబలానాం వా సమూహమ్, కించ **భగత్తిమ్** భగదత్తిమ్, ఐశ్వర్యదానమ్ **ఆ వహ** ప్రాపయ ॥ ౩ ॥

భావార్థః- పరమాత్మోపాసనయా పురుషార్థాయ ప్రేరణాం ప్రాప్య సర్వం భౌతిక మాధ్యాత్మికం చ వైభవం ప్రాప్తుం సుశకమ్ ॥ ౩ ॥

౮౩౫. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రో) తేజోవంతుడవు, ధనాదీశుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (ఊతయే) రక్షణకొరకు (నః) మాకు (శతగ్వినమ్) వందలాది మనుష్యులవద్దికి వెళ్లునట్టి (గవాం పోషమ్) గోవులు, లేక వాణుల పోషణమును (స్వశ్వ్యమ్) ఉత్కృష్టమగు అశ్వములు మరియు ప్రాణబలముల సమూహములను మరియు (భగత్తిమ్) ఐశ్వర్యముల దానమును (ఆ వహ) ప్రాప్తింపజేయుము.॥౩॥

భావార్థము :- పరమాత్మ ఉపాసనచే పురుషార్థముకొరకు ప్రేరణను పొంది సమస్త భౌతిక మరియు ఆధ్యాత్మిక వైభవములను పొందగలుగుదుము.॥౩॥

835. O God ! Who shinest brightly, bring to us for our protection the riches of hundreds of cows, stores of provisions, troops of noble horses and wealth to make us respected. Outwardly, and literally, this is a prayer for national prosperity consisting of good cows and horses. II3II

౮౩౬. ఋషిః-కవిర్భార్గవః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మానం కామయతే.

౮౩౬. తం త్వా నృమ్ణాని బిభ్రతం సదస్థేషు మహో దివః।
చారుం సుకృత్యయేమహే ॥౧॥

ప. విః- తమ్ । త్వా । నృమ్ణాని । బిభ్రతమ్ । సధస్థేషు । సధ-స్థేషు । మహః । దివః। చారుమ్ । సుకృత్యయా । సు-కృత్యయా । ఈమహే ॥౧॥

పదార్థః- హే సోమ జగత్స్రష్టః పరమాత్మన్! **మహః దివః** మహతః ఆకాశస్య **సధస్థేషు** లోకేషు సూర్యగ్రహనక్షత్రచన్ద్రాదిషు, యద్వా **మహః దివః** మహతః ప్రకాశమయస్య జీవాత్మనః లోకేషు మనోబుద్ధి ప్రాణేన్ద్రియాదిషు **నృమ్ణాని** ధనాని బలాని చ. [నృమ్ణమితి ధననామ బలనామ చ. నిఘం...౨ ।౬, ౨ । ౧౦. నృమ్ణం చ బలమ్ న్నాన్ నతమ్. నిరు... ౧౧ । ౭ । ౫] **బిభ్రతమ్** ధారయన్తమ్ **చారుం** రమణీయం **తం త్వా** తం సుప్రసిద్ధం త్వాం, వయమ్ **సుకృత్యయా** పుణ్యకర్మణా **ఈమహే** ప్రాప్నుమః ॥౧॥

భావార్థః- భూగోలే ఖగోలే దేహే చ సర్వత్ర ధనబలయోరుత్పాదకః పరమేశ్వరః శుభైరేవ కర్మభిః ప్రాప్తుం శక్యతే, నాశుభైః ॥ ౧ ॥

౮౩౬. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మను కోరబడినది.॥౧॥

పదార్థము :- ఓ సోమపరమేశ్వరా! (మహః దివః) మహా ఆకాశముయొక్క (సధస్థేషు) సూర్యుడు, గ్రహములు, నక్షత్రములు, చంద్రుడు మున్నగు లోకములందు లేక (మహః దివః) మహా ప్రకాశమయ జీవాత్మయొక్క (లోకేషు) మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణములు, ఇంద్రియములు మున్నగు లోకములందు (నృమ్ణాని) ధనము మరియు బలమును (బిభ్రతమ్) స్థాపించునట్టి (చారుమ్) రమణీయమగు (తం త్వా) ఆ సుప్రసిద్ధుడవగు నిన్ను మేము (సుకృత్యయా) పుణ్యకర్మలద్వారా (ఈ మహే) పొందెదము.॥౧॥

భావార్థము :- భూగోళము, ఖగోళము మరియు శరీరమునందంతటను ధనము మరియు బలము నుత్పన్నమొనర్చునట్టి పరమేశ్వరుడు శుభకర్మలద్వారా తెలిసికొనబడును.॥౧॥

836. We supplicate Thee, who pervadest all the regions of heavens and hearts, art possessed of all riches and power and ever auspicious, with noble deeds. ll1ll

౮౩౭. ఋషిః-కవిర్భార్గవః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మానం రాజానం చ విశినష్టి.

౧ ౨ ౩క ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౩౭. సంవృక్తధృష్ణుముక్థ్యం మహామహివ్రతం మదమ్ ।

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
శతం పురో రురుక్షణిమ్ ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౩క౨ ౩ ౧ ౨
ప. విః- సంవృక్తధృష్ణుమ్ । సంవృక్త-ధృష్ణుమ్ । ఉక్థ్యమ్ । మహామహివ్రతమ్ ।
౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
మహా-మహివ్రతమ్ । మదమ్ । శతమ్ । పురః । రురుక్షణిమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-సంవృక్తధృష్ణుమ్ సంవృక్తాః సంచిన్నాః ధృష్ణవో ధర్షణశీలాః కామక్రోధాద్యా అన్తరా బ్రహ్మ వా రిపవో యేన తమ్, **ఉక్థ్యమ్** ప్రశంసార్హమ్, **మహామహివ్రతమ్**

అతిశయపూజనీయకర్మాణమ్, **మదమ్** ఆనన్దజనకమ్, **శతం పురః** శత సంఖ్యాకాః శత్రునగరీః **రురుక్షణిమ్** భఙ్క్తుం కృతసంకల్పమ్ [రుజో భఙ్గే సన్నన్తః. బాహులకాద్ ఔణాదికః అనిప్రత్యయః. ఆజి శుషేః సనశ్ఛన్దసి ఉ... ౨ । ౧౦౫ అశుశుక్షణిః ఇతి వత్.] పవమానం పవిత్రకర్తారం సోమం జగదీశ్వరం రాజానం వా వయమ్ **ఈమహే** ప్రాప్నువమః. [అత్ర 'ఈమహే' ఇతి పూర్వమన్త్రాదాకృష్యతే] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా జగదీశ్వర ఆన్తరాన్ సపత్నాన్ హినస్తి, ప్రశంసనీయాని కర్మాణి కరోతి, స్వోపాసకానానన్దయతి చ తథైవ రాజా సర్వాన్ విఘ్నకరాన్ శత్రూనుచ్ఛిద్య రాజ్యోన్నతికరాణి కర్మాణి కృత్వా ప్రజా ఆనన్దయేత్ ॥ ౨ ॥

౮౩౭. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు రాజు విషయము కలదు.

పదార్థము :-(సంవృక్తధృష్ణుమ్) కామక్రోధములు మున్నగు ఆంతరిక మరియు బాహ్యమున నలిపివేయునట్టి శత్రువులను నష్టమొనర్చునట్టి (ఉక్థ్యమ్) ప్రశంసనీయ (మహామహివ్రతమ్) అత్యంత పూజనీయ కర్మలుగల (మదమ్) ఆనందదాయకుడు (శతం పురః) వందలాది శత్రునగరములను (రురుక్షణిమ్) కూల్చివేయుటకు కృత సంకల్పముగల పవమాన సోముని అనగా పవిత్రకర్త జగదీశ్వరుడు లేక రాజును మేము (ఈమహే) దర్శించెదము. [ఇచ్చట ' ఈమహే' అను పదము పూర్వమంత్రమునుండి తేబడినది].॥౨॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరు డెటుల అంతరిక్షక శత్రువులను నష్టమొనర్చుచు, ప్రశంసనీయ కర్మలనొనర్చుచు, తన ఉపాసకుల నానందపరచుచుండునో అటులనే రాజు సమస్త విఘ్నకారి శత్రువులను ఉచ్ఛేదనమొనర్చి రాష్ట్రమునందు ఉత్తమకార్యముల నొనర్చుచు ప్రజలను ఆనందపరచుచుండును.॥౨॥

837. We attain The O God, Who art the Derstroyer of all our internal enemies (in the form of lust, pride, anger, jealousy etc.) Praiseworthy, the Performer of mighty works, the Elevator of hundreds of devotees to Emancipation by putting an end to their physical bodies. ॥2॥

౮౩౮. ఋషిః-కవిర్భార్గవః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మవిషయం చన్ద్రవిషయం చాహ.

౧౨ ౩ ౨ ౩క౨ర ౩ ౧ ౨ ౩౨
౮౩౮. అతస్త్వా రయిరభ్యయద్రాజానం సుక్రతో దివః ।
౩ ౧ ౨౩ ౧ ౨
సుపర్ణో అవ్యథీ భరత్ ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩
ప.విః– అతః । త్వా । రయిః । అభి – అయత్ । రాజానమ్ । సుక్రతో । సు – క్రతో ।
౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
దివః । సుపర్ణః । సు – పర్ణః । అవ్యథీ । అ – వ్యథీ । భరత్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః-ప్రథమః పరమాత్మపరః. హే **సుక్రతో** సుకర్మన్ మనుష్య! **రాజానం త్వా** రాజమానం త్వామ్ **దివః** ద్యోతమానాత్ **అతః** అస్మాత్ పవమానాత్ సోమాత్ పవిత్రకర్తుః జగదుత్పాదకాత్ పరమేశ్వరాదేవ **రయిః** ఐశ్వర్యమ్ **అభ్యయత్** ప్రాప్తమస్తి, యం రయిం **సుపర్ణః** సుపాలనకర్తా **అవ్యథీః** వ్యథారహితః స పరమేశ్వరః, తుభ్యమ్ **భరత్** భృతవాన్, దత్తవాన్ అస్తి. [అభ్యయత్, భరత్ ఇతి క్రమేణ అభి పూర్వాత్ అయతేః, డుభృఞ్ ధారణపోషణయోః ఇత్యస్మాచ్చ లఙి తిపి రూపమ్, అడడాగమాభావఛాన్దసః].

ద్వితీయః చన్ద్రపరః. హే పవమాన సోమ గతిమన్ చన్ద్రః **రాజానం త్వా** దీప్తిమన్తం త్వామ్ **అతః దివః** అస్మాత్ సూర్యలోకాదేవ **రయిః** ప్రకాశరూపం ధనమ్ **అభ్యయత్** ఆగచ్ఛతి, యమ్ **సుపర్ణః** శోభనకిరణః **అవ్యథీ** అవిచలః స్థిరః సూర్యః. [వ్యథ భయసంచలనయోః. న వ్యథతే సంచలతి, కింతు ఆకాశే స్థిరో భవతీతి అవ్యథీ సూర్యః.] **భరత్** త్వయి ఆహరతి. [హృఞ్ హరణే 'హృగ్రహోర్భశ్ఛన్దసి' ఇతి హస్య భః] ॥ ౩ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా మనుష్యో జగదీశ్వరాత్ సర్వవిధం ధనం తథా చన్ద్రమాః సూర్యాద్ దీప్తిమ్ ప్రాప్నోతి ॥౩॥

౮౩౮. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు చంద్రుని విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- మొదట పరమాత్మ పక్షమున:- (సుక్రతో) శుభకర్మల నొనర్చు ఓ మానవా! (రాజానం త్వా) యశస్సుచే ప్రకాశమానుడవగు నీకు (దివః) దేదీప్యమానమగు (అతః) ఈ పవమాన సోముడు, అనగా పవిత్రకర్తయగు జగదుత్పాదకుడగు పరమేశ్వరునుండియే (రయిః) ఐశ్వర్యములు (అభ్యయత్) ప్రాప్తించినవి. అట్టి ఐశ్వర్యములను (సుపర్ణః) శుభపాలనకర్త (అవ్యథీ) ఎట్టి బాధలేకుండనే ఆ పరమాత్మ నీ కొరకు (భరత్) ఇచ్చినాడు.

రెండవది చంద్రుని పక్షములో:- పవమాన సోముడవు, గతి నొనర్చునట్టి ఓ చంద్రుడా! (రాజానం త్వా) దీప్తిమంతుడవగు నీకు (అతః దివః) సూర్యలోకమునుండియే (రయిః) ప్రకాశరూప ధనము (అభ్యయత్) లభించినది. దానిని (సుపర్ణః) సుందరకిరణములుగల (అవ్యథీ) స్థిరమగు అవిచల సూర్యుడు (భరత్) నీలోనికి తెచ్చును.॥౩॥

ఇచ్చట శ్లేషాలంకారము గలదు.॥౩॥

భావార్థము :- మనుష్యుడెటుల జగదీశ్వరునుండి సకలవిధములగు ధనములను పొందుచుండునో అటులనే చంద్రుడు సూర్యునిమండి దీప్తిని పొందుచుండును.॥౩॥

838. O Lord of noble actions, because Thou nourishest the world with out any exhaustion or difficulty, possessing the power of supporting all, therefore all riches are main tained by Thee who art the Light and Lord of the heavens. II3II

౮౩౯. ఋషిః-కవిర్భార్గవః । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః. అథ పరమాత్మవిషయమాహ.

౧ ౨   ౩ ౧ ౨ ౩ ౧   ౨ర ౩ ౧ ౨   ౩
౮౩౯. అధా హిన్వాన ఇన్ద్రియం జ్యాయో మహిత్వమానశే ।
౧   ౨ర
అభిష్టికృద్వి చర్షణిః ॥ ౪ ॥

౧౨ర ౩   ౨ ౩   ౨   ౧ ౨ర ౩ ౨   ౩   ౨
ప. వి:- అధ । హిన్వానః । ఇన్ద్రియమ్ । జ్యాయః । మహిత్వమ్ । ఆనశే । అభిష్టికృత్-
౩   ౨   ౧౨ర   ౩
అభిష్టి - కృత్ । విచర్షణిః । వి - చర్షణిః ॥ ౪ ॥

పదార్థః- అధ అథ, స పవమానః సోమః పవిత్రతాదాయకః జగత్స్రష్టా పరమాత్మా **ఇన్ద్రియమ్** చక్షురాది ఇన్ద్రియమ్ ఆత్మబలం వా. [ఇన్ద్రస్య ఆత్మనః లింగమ్ ఇన్ద్రేణ ఆత్మనా జుష్టం వా ఇన్ద్రియమ్. 'ఇన్ద్రియమిన్ద్రలింగమిన్ద్రదృష్టం'. అ... ౫।౨।౯౩ ఇత్యనేన ఘచ్ ప్రత్యయాన్తో నిపాతః.] **హిన్వానః** ప్రీణయన్ ప్రేరయన్. [హివి ప్రీణానార్థః. యద్వా హి గతౌ వృద్ధౌ చ స్వాదిః. ఆత్మనేపదం ఛాన్దసమ్.] **జ్యాయః** అతిప్రశస్తమ్ **మహిత్వమ్** మహత్త్వమ్ **ఆనశే** ప్రాప్నోతి. స ఏవ **అభిష్టికృత్** అభీష్టప్రదః. [అభిపూర్వాద్ ఇషు ఇచ్ఛాయామ్ ఇతి ధాతోః క్తిని అభీష్టి ఇతి ప్రాప్తే 'ఏమ న్నాదిషు ఛన్దసి పరరూపం వాచ్యమ్' ఇతి వార్త్తికేన పరరూపమ్.] **విచర్షణిః** విశేషేణ సర్వేషాం సాక్షాద్ ద్రష్టా చ అస్తి. [విచర్షణిః పశ్యతికర్మా. నిఘం ...౩।౧౧] ॥ ౪ ॥

భావార్థః- యో మనశ్చక్షుఃశ్రోత్రాదిషు మననదర్శనశ్రవణాది సామర్థ్యమాత్మని చ బలం నిదధాతి తస్య కామపూరకస్య విశ్వద్రష్టుః పరమాత్మనో మహత్త్వం సర్వైర్జ్ఞాతవ్యమ్ ॥ ౪ ॥

౮౩౯. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ విషయము కలదు.

పదార్థము :- (అధ) మరియు ఈ విషయము కూడ కలదు. ఈ పవమాన సోముడు, అనగా పవిత్రతనిచ్చునట్టి జగత్స్రష్టయగు పరమాత్మ (ఇన్ద్రియమ్) నేత్రములు మున్నగు

ఇంద్రియములను, లేక ఆత్మబలమును (హిన్వానః) ప్రేరణనొనర్చుచు (జ్యాయః) అత్యంత ప్రశస్తమగు (మహిత్వమ్) మహత్వమును (ఆనశే) ప్రాప్తింపజేయును. ఆయనయే (అభిష్టికృత్) అభీష్టముల నిచ్చువాడు మరియు (విచర్షణిః) విశేషరూపమున సర్వమునకు సాక్షాత్కరించుకొనదగినవాడు. ॥౪॥

భావార్థము :- ఏ మనస్సు, కన్నులు, చెవులు మున్నగువానియందు మననమొనర్చుట, చూచుట, వినుట మున్నగు సామర్థ్యములను మరియు ఆత్మయందు బలమును నిహితమొనర్చునో, అట్టి కామితములను పూర్ణపరచునట్టి, విశ్వద్రష్టయగు పరమాత్మయొక్క మహత్వమును ఎల్లరును తెలిసికొనుట ఉచితము. ॥౪॥

839. God Who is the Bestower of the object of our desire and obswever of all men, giving wealth of truth and good character, attains still to mighty majesty in the eyes of the devotees. ॥4॥

౮౪౦. ఋషి-కవిర్భార్గవః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మవిషయమాహ.

౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨
౮౪౦. విశ్వస్మా ఇత్స్వర్దృశే సాధారణం రజస్తురమ్ ।
౩ ౨౩ ౨౩ ౧౨
గోపామృతస్య విర్భరత్ ॥ ౫ ॥

౧౨ర ౧౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩
ప.విః- విశ్వస్మై । ఇత్ - స్వః । దృశే । సాధారణమ్ । రజస్తురమ్ । గోపామ్ । గో -
౨ ౩ ౧౨ ౩
పామ్ । ఋతస్య । విః । భరత్ ॥ ౫ ॥

పదార్థః-విశ్వస్మై ఇత్ సర్వస్మై ఏవ **స్వః** సుఖస్య **దృశే** దర్శనాయ **సాధారణమ్** అవిశేషమ్, కృతకర్మానురూపం సర్వస్మై ఏవ పాత్రభూతాయ జనాయ నిష్పక్షపాతం సుఖం దర్శయన్తమితి భావః, **రజస్తురమ్** రజసా రజోగుణేన త్వరయతి క్రియాం కారయతీతి రజస్తూః తమ్, **ఋతస్య** సత్యస్య **గోపామ్** రక్షకమ్ పవమానం సోమం పావకం జగత్స్రష్టారం పరమాత్మానమ్ **విః** గతిశీలో జీవాత్మా **భరత్** స్వాన్తఃకరణే బిభృయాత్. [డుభృఞ్ ధారణపోషణయోః, లేటిరూపమ్] ॥ ౫ ॥

భావార్థః- పరమాత్మా సత్యస్యైవ రక్షకోఽస్తి నాసత్యస్య. తస్య న్యాయే విశ్వస్య సర్వైః సత్కర్మాణ్యేవ కర్తవ్యాని ॥ ౫ ॥

౮౪౦. ఈ మంత్రమందును పరమాత్మ విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(విశ్వస్మై ఇత్) అందరికొరకు (స్వః దృశే) సుఖదర్శనార్థము (సాధారణమ్) ఏది సాధారణమో అనగా చేసికొనిన కర్మలననుసరించి సకల సత్పాత్రులగు మనుష్యులకు ఏ మాత్రము పక్షపాతము లేకుండా సుఖములను దర్శింపజేయునో (రజస్తురమ్) ఎవడు రజోగుణముద్వార క్రియల నొనర్పజేయునో (ఋతస్య) సత్యమును (గోపామ్) ఎవడు రక్షించునో అట్టి పవమాన సోముడు, అనగా పవిత్రకారుడు జగత్స్రష్టయగు పరమాత్మను (విః) గతిశీలుడగు జీవాత్మ (భరత్) తన అంతఃకరణములో ధారణమొనర్చవలెను.।౫॥

భావార్థము :-పరమాత్మ సత్యమునే రక్షించువాడు. కాని అసత్యమును మాత్రముకాదు. ఆయన న్యాయమునందు విశ్వాసముంచి ఎల్లరును సత్కార్మలనే యొనర్చుచుండవలెను.।౫॥

840. Let the soul which like a bird enters into different bodies, meditate upon God Who is the Friend of all, the Sustainer of the worlds and the Guardian of Eternal Laws in order to see the spiritual light. II5II

౮౪౧. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౦౫ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర గురుశిష్యవిషయః ప్రదర్శ్యతే.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౪౧. ఇషే పవస్వ ధారయా మృజ్యమానో మనీషిభిః ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ఇన్దో రుచాభి గా ఇహి ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ప. వి:- ఇషే । పవస్వ । ధారయా । మృజ్యమానః । మనీషిభిః । ఇన్దో । రుచా - అభి ।
౩
గాః । ఇహి ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్దో** తేజస్విన్ విద్యానిధే ఆచార్య! త్వమ్ **మనీషిభిః** చిన్తనశీలైః శిష్యైః **మృజ్యమానః** నమోవాగ్భిః అలంక్రియమాణః సన్ **ఇషే** ఇచ్ఛా సిద్ధయే **ధారయా** విద్యా ధారయా **పవస్వ** శిష్యాన్ పునీహి. త్వమ్ **రుచా** దీప్త్యా సహ **గాః అభి** స్తోతౄన్ శిష్యాన్ ప్రతి **ఇహి** గచ్ఛ ॥ ౧ ॥

భావార్థః-శిష్యాః సమర్పణభావేన గురూన్ ప్రతి గచ్ఛన్తు, గురవశ్చ నిశ్ఛలేన మనసా శిష్యానుపగమ్య సకలాః విద్యాః ప్రయచ్ఛన్తు ॥ ౧ ॥

౮౪౧. ఈ మొదటి మంత్రముయొక్క పూర్వార్చికయందుగల ౫౦౫వ మంత్రమునకు పరమాత్మ విషయములో భాష్యము యొనర్చబడినది. ఇచ్చట గురు శిష్యుల విషయము దర్శింపజేయబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రో) తేజస్వివి, విద్యానిధివగు ఓ ఆచార్యా! (మనీషిభిః) చింతనశీలురగు శిష్యుల ద్వార (మృజ్యమానః) నమస్కారములచే అలంకరించబడుచు నీవు (ఇషే) కోరికల సిద్ధికొరకు (ధారయా) విద్యాధారలచే (పవస్వ) శిష్యులను పవిత్రమొనర్చుదువు. నీవు (రుచా) దీప్తితోగూడ (గాః అభి) స్తోతలగు శిష్యులయెడ (ఇహి) విద్యలను కురిపించుము.॥౧॥

భావార్థము :-శిష్యులు సమర్పణభావముతో గురువులయెడ వర్తించవలెను. మరియు గురువులు నిశ్చలమగు మనస్సుచే శిష్యులవద్దికిచేరి సకల విద్యలు ప్రదానమొనర్చవలెను.॥౧॥

841. O God! Manifest Thyself with the stream of bliss, being contemplated by wise devotees through the practice of Yoga, in order to give them peace and bliss which they desire. O Giver of calmness like the moon, come to Thy worshippers with Thy Glory. [Let Thy devotees realise Thy presence with in their hearts]. II1II

౮౪౨. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

3 ౨ ౨ర 3 ౨ 3 ౧౨
౮౪౨. పునానో వరివ స్కృధ్యూర్జం జనాయ గిర్వణః ।

౧ ౨ 3 ౨ 3౧౨
హరే సృజాన ఆశిరమ్ ॥ ౨ ॥

3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧౨ర
ప. విః– పునానః । వరి వః । కృధి । ఊర్జ మ్ । జనాయ । గిర్వణః । గిః–వనః । హరే ।
3 ౨ 3౧౨ 3 ౧౨ర
సృజానః । ఆశిరమ్ । ఆ –శిరమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **గిర్వణః** గీర్భ్యః వేదాదివాఙ్మయేభ్యః వననీయ, సేవనీయ **హరే** దోషదుర్వ్యసనదుఃఖాదీనాం హర్తః ఆచార్య! **పునానః** ఆచరణస్య పవిత్రతామాపాదయన్, కించ **ఆశిరమ్** పరిపక్వం జ్ఞానమ్. [శ్రీఞ్ పాకే ఆశ్రీయతే పరిపచ్యతే ఇతి ఆశీః.] **సృజానః** ఉత్పాదయన్ త్వమ్ **జనాయ** శిష్యజనాయ **వరివః** ధనమ్. [వరివః ఇతి ధనానమ. నిఘం..౨।౧౦.] **ఊర్జమ్** శారీరం బలం ప్రాణవతాం చ **కృధి** కురు.॥౨॥

భావార్థః-శాస్త్రాణామధ్యాపనం, చరిత్రస్య పావనం, దోషాణాం హరణం, వ్యాయామప్రాణాయామాదిద్వారా బలప్రాణయోః ప్రదానమర్థకర్యా విద్యాయాః శిక్షణం చ గురూణాం కర్తవ్యమస్తి ॥ ౨ ॥

౮౪౨. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే.

పదార్థము :-(గిర్వణః) వేదములు మున్నగు వాఙ్మయముద్వార సేవనీయా! (హరే) దోషములు దుఃఖములు మున్నగువానిని హరించునట్టి ఓ ఆచార్యా! (పునానః) ఆచరణను పవిత్రపరచుచు మరియు (ఆశిరమ్) పరిపక్వజ్ఞానమును (సృజానః) ఉత్పన్నమొనర్చుచు నీవు (జనాయ) శిష్యులకొరకు (వరివః) ధనము మరియు (ఊర్జమ్) శారీరికబలము అలాగే ప్రాణశక్తిని (కృధి) ప్రదానమొనర్చుము.॥౨॥

భావార్థము :-శాస్త్రములను చదివించుట, చరిత్రను పవిత్రపరచుట, దోషములను హరించుట, వ్యాయామము, ప్రాణాయామము మున్నగువానిద్వార బలము మరియు ప్రాణప్రదానమొనర్చుట, అర్థకారియగు విద్యను నేర్పుట గురువుల కర్తవ్యమైయుండును.॥౨॥

842. O Adorable God, Destoryer of all sing and ignorance, Purifying all, grant to Thy worshippers the wealth of liberation or truth, noble character and vigour, giving them Thy blessings and refuge. ll2ll

౮౪౩. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ విద్యార్థినం సమ్బోధయతి.

౮౪౩. పునానో దేవవీతయ ఇన్ద్రస్య యాహి నిష్కృతమ్ ।
ద్యుతానో వాజి భిర్హితః ॥ ౩ ॥

ప. విః– పునానః । దేవవీతయే । దేవ-వీతయే । ఇన్ద్రస్య । యాహి । నిష్కృతమ్ । నిః-కృతమ్ । ద్యుతానః । వాజిభిః । హితః ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే విద్యార్థిన్! త్వమ్ **దేవవీతయే** అహింసాసత్యాస్తేయన్యాయదయాదాక్షిణ్యాదీనాం దివ్యగుణానాం ప్రాప్తయే **పునానః** స్వాత్మానం పవిత్రయన్ **ఇన్ద్రస్య** కులపతేరాచార్యస్య **నిష్కృతమ్**

గృహమ్, గురుకులమిత్యర్థః **యాహి** గచ్ఛ. తత్ర చ **హితః** స్థాపితః ప్రవేశితః త్వమ్ **వాజిభిః** విజ్ఞానవద్భిః గురుభిః **ద్యుతానః** విద్యాతేజసా సచ్చారిత్ర్యతేజసా చ ద్యోతమానో భవేతి శేషః ॥ 3 ॥

భావార్థః- విద్యార్థినో గురుకులే బ్రహ్మచర్యపూర్వకం యథావిధి వేదాదిశాస్త్రాణ్యధీత్య సదాచారశిక్షాం గృహీత్వా యోగాభ్యాసేనాధ్యాత్మికీమున్నతిం విధాయ విద్వాంసో భూత్వా సమావర్తనానన్తరం బహిర్గత్వాఽధీతాం విద్యాం సర్వత్ర ప్రచారయేయుః ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే ఉపాసకయోగి పరమాత్మగురుశిష్య విషయాణాం ప్రసంగతశ్చ నృపతి చంద్రాది విషయాణాం ప్రతిపాదనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిరస్తి.

౮౪౩. ఈ మంత్రములో విద్యార్థిని సంబోధించబడినది.

పదార్థము :- ఓ విద్యార్థీ! నీవు (దేవవీతయే) అహింస, సత్యము, అస్తేయము, న్యాయము, దయ, ఉదారత్వము మున్నగు దివ్య గుణముల ప్రాప్తికొరకు (పునానః) స్వయమును పవిత్రపరచుకొనుచు (ఇన్ద్రస్య) కులపతియగు ఆచార్యుని (నిష్కృతమ్) గృహము అనగా గురుకులమునకు (యాహి) వెళ్లుము. మరియు నచ్చట (హితః) నియమించుకొనబడిన నీవు (వాజిభిః) విజ్ఞానవంతులగు గురువులద్వార (ద్యుతానః) విద్య మరియు సచ్చరిత్రల తేజముతో ప్రకాశవంతుడవగుము. ॥3॥

భావార్థము :- విద్యార్థి గురుకులములో బ్రహ్మచర్యపూర్వకముగ విధిపూర్వకముగ వేదములు మున్నగు శాస్త్రములను చదివి, సదాచారశిక్షణను పొంది యోగాభ్యాసముద్వారా ఆధ్యాత్మికోన్నతిని పొంది విద్వాంసుడై సమావర్తనము తరువాత గురుకులమునుండి బయటికివచ్చి తాను చదివిన విద్యలను సర్వత్ర ప్రచారమొనర్చవలెను. ॥3॥

ఈ ఖండములో ఉపాసకులు, యోగి, పరమాత్మ, గురుశిష్యులు మరియు ప్రసంగవశమున చంద్రుడు మున్నగు విషయముల ప్రతిపాదన ముండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదని తెలియవలెను.

నాలుగవ అధ్యాయములో మొదటి ఖండము సమాప్తమైనది.

843 O-God. Thou Who art our True Well - wisher, purifying all by Thy infinite Powers and Resplendent, come to the noble mind of the soul for the attainment of Divine virtues. II3II

౧౪౪. ఋషిః-మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా- అగ్నిః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.
అథ పరమాత్మవిషయం యజ్ఞవిషయం చాహ.

౩౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౨౩ ౧ ౨౩౧ ౨
౧౪౪. అగ్నినాగ్నిః సమిధ్యతే కవిర్గృహపతిర్యువా।
౩ ౨ ౩క౨ర
హవ్యవాడ్ జుహ్వాస్యః ॥ ౧ ॥

౩౧ ౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప. విః – అగ్నినా। అగ్నిః । సమ్ – ఇధ్యతే । కవిః । గృహపతిః । గృహ–పతిః । యువా।
౩ ౧ ౩ ౨ ౩క ౨ ౩ ౨ ౩
హవ్యవాట్। హవ్య–వాట్। జుహ్వాస్యః । జుహూ–ఆస్యః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **ప్రథమః** పరమాత్మపరః. **అగ్నినా** నాయకేన జీవాత్మనా **అగ్నిః** నాయకః పరమాత్మా **సమిధ్యతే** హృదయే ప్రదీప్యతే, యః పరమాత్మా **కవిః** క్రాన్తద్రష్టా, మేధావీ, **గృహపతిః** గృహాణాం రక్షకః **యువా** నిత్యతరుణః, తరుణ ఇవ అపారసామర్థ్యవాన్, **హవ్యవాట్** హవ్యమ్ ఆత్మసమర్పణం వహతి స్వీకరోతీతి సః, యద్వా హవ్యాని దాతవ్యాని వస్తూని వహతి ప్రాపయతీతి సః, **జుహ్వాస్య** జుహూః వేదవాగేవ ఆస్యం ముఖం యస్య సః, వర్తతే.

ద్వితీయః యజ్ఞాగ్నిపరః. **అగ్నినా** ఆహితాగ్నినా యజమానేన **అగ్నిః** ఆహవనీయాగ్నిః **సమిధ్యతే** ప్రదీప్యతే, యః ఆహవనీయాగ్నిః **కవిః** గతిమయజ్వాలః. [కవతే గతికర్మా. నిఘం..౨। ౧౪.] **గృహపతిః** గృహాణాం రక్షకః, **యువా** హుతస్య ద్రవ్యస్య విభాజకః. [యు మిశ్రణామిశ్రణయోః. యౌతి మిశ్రయతి అమిశ్రయతి వా యః సః. 'కనిన్ యువృషి' ఉ... ౧।౫౨. ఇత్యనేన కనిన్ ప్రత్యయః.] **హవ్యవాట్** హవ్యం హుతం ద్రవ్యం వహతి దాహేన సూక్ష్మీకృత్య స్థానాన్తరం ప్రాపయతీతి సః. [వహశ్చ. అ... ౩।౨।౬౪. ఇతి ణ్విప్రత్యయః.] **జుహ్వాస్యః** జుహూః ఘృతపూర్ణా స్రుగ్ ఆస్యే జ్వాలారూపే యస్య తాదృశశ్చ వర్తతే ॥ ౧ ॥

అత్ర శ్లేషాఙ్కారః. ప్రథమేఽర్థే చ ''జుహ్వాస్యః'' ఇత్యత్ర రూపకమ్ ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథాఽఽత్మాగ్నిః పరమాత్మాగ్నిం సమేధ్య తత్తేజసా పూర్వతోఽప్యధికం దీప్తః సన్నుత్కర్షం దత్తే, తథా మనుష్యో యజ్ఞాగ్నిం ప్రదీప్య తత్ర హోమకరణేన వాయుశుద్ధిం కృత్వాఽఽరోగ్యం ప్రాప్యాఽగ్నివత్ తేజస్వీ చ భూత్వా స్వాత్మానమున్నయతి ॥ ౧ ॥

౧౪౪. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మ మరియు యజ్ఞవిషయములు కలవు.

పదార్థము :- మొదట పరమాత్మపక్షమున :- (అగ్నినా) నాయకుడగు జీవాత్మద్వార (అగ్నిః) అధి నాయకుడగు పరమాత్మను (సమిధ్యతే) హృదయములో ప్రదీప్తమొనర్చుకొనబడును. ఆ పరమాత్మ (కవిః) దూరదర్శి, బుద్ధిశాలురగు (గృహపతిః) గృహపతుల రక్షకుడు (యువా) సదా యువకుడు అనగా యువకులవలె అపార సామర్థ్యముగలవాడు (హవ్యవాట్) ఆత్మసమర్పణమును స్వీకరించువాడు, లేక ఈయదగిన పదార్థములను పొందువాడు మరియు (జుహ్వాస్యః) వేదవాణిరూప ముఖముగలిగి యున్నాడు.

రెండవది యజ్ఞాగ్నిపక్షములో :- (అగ్నినా) ఆహితాగ్ని, యజమానునిద్వార ఉత్పన్నమొనర్చబడిన అగ్నిచే (అగ్నిః) ఆ హవనీయాగ్ని (సమిధ్యతే) ప్రదీప్తమొనర్చబడును. అట్టి ఆహవనీయాగ్ని (కవిః) గతిశీలమగు జ్వాలలు గలది (గృహపతిః) గృహముల రక్షకము (యువా హవ్యనాటి) ఆత్మసమర్పణ భావముతో హోమమొనర్చబడిన పదార్థములను భస్మమొనర్చి, సూక్ష్మముగనొనర్చి స్థానాంతరములకు చేర్చునది మరియు (జుహ్వాస్యః) ఘృతముతో నిండియున్న స్రువ దాని జ్వాలరూప ముఖమునందు పడును.॥౧॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము గలదు. మొదటి అర్థములో 'జుహ్వాస్యః' యందు రూపకము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :- ఆత్మాగ్ని, పరమాత్మాగ్నిని ప్రదీప్తమొనర్చి, దాని తేజముద్వార, మొదటికంటె అధిక దీప్తివంతమై అభివృద్ధియగునటుల మనుష్యులు యజ్ఞాగ్నిని ప్రదీప్తమొనర్చి దానియందు హోమముద్వారా వాయువును శుద్ధమొనర్చి, ఆరోగ్యమును పొంది అగ్నివలె తేజస్వులై స్వయముగ ఉన్నతినొందుదురు.॥౧॥

844. The fire in the form of the soul which goes from body to body through transmigration, which is the lord of the house (of body) wise, young and worshipper, which accepts desirable ideas and throws out ignobe thoughts, is illumined by God the Holy Fire, that burns all evils. II1II

౮౪౫. ఋషిః-మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా- అగ్నిః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మయజ్ఞయోర్విషయో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
౮౪౫. యస్త్వామగ్నే హవిష్పతిర్దూతం దేవ సపర్యతి।
౧౨ ౩౧ ౨
తస్య స్మ ప్రావితా భవ ॥ ౨॥

ప.వి:- యః । త్వామ్ । అగ్నే । హవిష్పతిః । హవిః-పతిః । దూతమ్ । దేవ । సపర్యతి । తస్య । స్మ । ప్రావితా । ప్ర-అవితా । భవ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ప్రథమః** పరమాత్మపరః. హే **దేవ** స్వతః ప్రకాశమాన, సర్వప్రకాశక, దానాది గుణయుక్త, సర్వాన్తర్యామిన్ **అగ్నే** అగ్రనీః జగదీశ్వర! **యః హవిష్పతిః** హవిషాం పతిః స్వామీ, ఆత్మానం హవిష్కృత్వా తవోపాసకో జనః **దూతమ్** దుర్గుణ దుర్వ్యసన దుఃఖాదీనామ్ ఉపతాపకమ్. [యో దునోతి ఉపతపతి స దూతః. 'దుతనిభ్యాం దీర్ఘశ్చ'. ఉ.. 3 । 90 ఇత్యనేన టుదు ఉపతాపే ఇతి ధాతోః. క్త ప్రత్యయో ధాతోర్దీర్ఘశ్చ.] **త్వామ్** త్వామ్ పరమాత్మానమ్ **సపర్యతి** ఉపాస్తే **తస్య** ఉపాసకస్య, త్వమ్ **ప్రావితా** ప్రకర్షేణ రక్షకః **భవ స్మ** జాయస్వ. [స్మ ఇతి అవశ్యార్థే స్పష్టార్థే వా] ॥

ద్వితీయః యజ్ఞపరః. హే **దేవ** ప్రకాశమాన ప్రకాశక **అగ్నే** గతిమయజ్వాల యజ్ఞవహ్నే! **యః హవిష్పతిః** హవిషాం హోతుం యోగ్యానాం సుగన్ధిమిష్టపుష్ట్యారోగ్యకరాణాం ద్రవ్యాణాం పతిః స్వామీ యాజ్ఞికో జనః **దూతమ్** రోగాఽఽలస్యాదీనాముపతాపకమ్ **త్వామ్** త్వాం యజ్ఞవహ్నిమ్ **సపర్యతి** యజ్ఞానుష్ఠానేన పరిచరతి **తస్య** యాజ్ఞికజనస్య, త్వమ్ **ప్రావితా** ప్రకర్షేణ రక్షకః **భవ స్మ** జాయస్వ ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లేషాలంకారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథోపాసితః పరమేశ్వర ఉపాసకస్య దుర్గుణాదీని దగ్ధ్వా తం సన్మార్గే ప్రవర్త్య రక్షతి, తథైవారోగ్యాదికరైర్ద్రవ్యైర్హుతో యజ్ఞవహ్నిర్య జమానమారోగ్యాది ప్రాపణేన బహూపకరోతి ॥ ౨ ॥

౧౪౫. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ మరియు యజ్ఞవిషయవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-మొదట పరమాత్మపక్షములో :- (దేవ) స్వతః ప్రకాశకుడవు, సర్వమును ప్రకాశపరచువాడవు, దానము మున్నగు గుణయుక్తుడవు, సర్వాంతర్యామివి (అగ్నే) అగ్రనాయకుడవునగు ఓ జగదీశ్వరా! (యః) ఎవరు (హవిష్పతిః) హవిస్సులస్వామి, అనగా తన హవిస్సులనిచ్చి నిన్ను ఉపాసించునట్టి మనుష్యులు (దూతమ్) దుర్గుణములు, దుర్వ్యసనములు, దుఃఖములు మున్నగువానిని దగ్ధమొనర్చునట్టి (త్వా) పరమాత్మవగు నీ (సపర్యతి) ఉపాసనయొనర్చుదురో (తస్య) అట్టి ఉపాసకులకు నీవు (ప్రావితా) ప్రముఖరక్షకుడవు (భవ స్మ) అగుము.

రెండవది యజ్ఞపక్షములో :- (దేవ) ప్రకాశవంతుడవు, సర్వప్రకాశకుడవు, గతిమయజ్వాలలుగల ఓ యజ్ఞాగ్నీ! (యః) ఎవరు (హవిష్పతిః) హోమమొనర్చదగిన సుగంధిత, మధుర, పుష్టివంతము మరియు ఆరోగ్యప్రదమగు ద్రవ్యముల స్వాములగు యాజ్ఞికులు (దూతమ్)

రోగవములు, సోమరితనవములు మున్నగువానిని దగ్ధమొనర్చునట్టి (త్వా) నిన్ను (సపర్యతి) యజ్ఞానుష్ఠానముద్వారా సేవలొనర్చెదరో (తస్య) అట్టి యాజ్ఞికులకు నీవు (ప్రావితా) ప్రకృష్టరక్షకుడవు (భవ స్మ) అగుము.॥౨॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :- ఉపాసించబడిన పరమేశ్వరు డెటుల ఉపాసకుల దుర్గుణములు మున్నగువానిని దగ్ధమొనర్చి, సన్మార్గమున నడిపించుచు వారిని రక్షించుచుండునో, అటులనే ఆరోగ్యము మున్నగువానివి గలిగించునట్టి పదార్థములచే హోమమొనర్చబడిన యజ్ఞాగ్ని యజమానులకు ఆరోగ్యము మున్నగువానిని ప్రాప్తింపజేసి వారికెంతయో ఉపకార మొనర్చుచుండును.॥౨॥

845. O Brilliant God, Whoever institutor of a non-violent sacrifice worshippeth Thee, - the Herald of noble virtues or True Messenger, do Thou prove his special Protector. II2II

౮౪౬. ఋషిః-మేధాతిథిః కాణ్వః । దేవతా- అగ్నిః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౮౪౬. యో అగ్నిం దేవవీతయే హవిష్మాఀ ఆవివాసతి ।
తస్మై పావక మృడయ ॥ ౩ ॥

ప.విః- యః । అగ్నిమ్ । దేవవీతయే । దేవ-వీతయే । హవిష్మాన్ । ఆవివాసతి । ఆ-వివాసతి । తస్మై । పావక । మృడయ ॥ ౩ ॥

పదార్థః-ప్రథమః పరమాత్మపరః. **యః హవిష్మాన్** ఆత్మసమర్పణవాన్ ఉపాసకో జనః **దేవవీతయే** దివ్యగుణ కర్మణాం ప్రాప్తయే **అగ్నిమ్** సర్వసుఖప్రాపకం పరమాత్మానం త్వామ్ **ఆవివాసతి** పరిచరతి. [వివాసతిః పరిచరణకర్మా. నిఘం.....3 ।౫.] **తస్మై** తమ్ ఉపాసకమ్. [అత్ర కర్మణి చతుర్థీ.] హే **పావక** పవిత్రతా సమ్పాదక పరమాత్మన్! త్వమ్ **మృడయ** సుఖయ ॥

ద్వితీయః యజ్ఞపరః. **యః హవిష్మాన్** ఉత్తమాని హోతుం యోగ్యాని ద్రవ్యాని విద్యన్తే యస్య సః యాజ్ఞికో జనః **దేవవీతయే** తేజః ప్రాప్తయే దివ్య సుఖసమ్పాదనాయ వా **అగ్నిమ్** యజ్ఞవహ్నిం త్వామ్ **ఆ వివాసతి** హోమేన సత్కరోతి **తస్మై** తమ్, హే **పావక** వాయుశుద్ధేః హృదయశుద్ధేశ్చ సమ్పాదక యజ్ఞవహ్నే! త్వమ్ **మృడయ** ఆరోగ్యాదిప్రాపణేన సుఖయ. పావకోఽగ్నిః సుఖయతు ఇతి తాత్పర్యమ్ ॥ 3 ॥

అత్ర శ్లేషాలంకారః ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా శ్రద్ధయాఽఽత్మ సమర్పణేనోపాసితః పరమేశ్వరో దివ్యగుణకర్మాణి ప్రేరయతితథోత్తమోత్తమహవ్యద్రవ్యైర్హుతో యజ్ఞవహ్నిరారోగ్యప్రదానేన హృది తేజః శౌర్యాదిదివ్యగుణానాం సమేధనేన చ సుఖయతి ॥ 3 ॥

౮౪౬. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే కలదు.॥3॥

పదార్థము :-మొదట పరమాత్మపక్షములో :- (యః) ఏ (హవిష్మాన్) ఆత్మసమర్పణ మొనర్చు ఉపాసకులు (దేవవీతయే) దివ్యగుణకర్మ ప్రాప్తికొరకు (అగ్నిమ్) సకల సుఖములను ప్రాప్తింపజేయునట్టి పరమాత్మవగు నిన్ను (ఆ వివాసతి) పూజించెదరో (తస్మై) అట్టి ఉపాసకులను (పావక) పవిత్ర దాయకుడవగు ఓ పరమాత్మా! నీవు (మృడయ) సుఖవంతులనుగ నొనర్చుము.॥3॥

రెండవది యజ్ఞపక్షములో :- (యః) ఎవరు (హవిష్మాన్) ఉత్తమ హోమద్రవ్యములచే గూడిన యాజ్ఞికులు (దేవవీతయే) తేజమును పొందుటకు, లేక దివ్యసుఖముల సంపాదనకొరకు (అగ్నిమ్) యజ్ఞాగ్నివగు నిన్ను (ఆ వివాసతి) హోమముచే సత్కరించెదరో (తస్మై) వారిని (పావక) వాయుశుద్ధి మరియు హృదయశుద్ధినొనర్చు ఓ యజ్ఞాగ్నీ! నీవు (మృడయ) ఆరోగ్యము మున్నగునవి ప్రసాదించుటద్వార సుఖవంతుల నొనర్చుము. అనగా యజ్ఞాగ్ని సుఖవంతులనొనర్చును.॥3॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారముగలదు.॥3॥

భావార్థము :- శ్రద్ధతో ఆత్మసమర్పణపూర్వకముగ ఉపాసించబడిన పరమేశ్వరు డెటుల దివ్యగుణకర్మలను ప్రేరణనొనర్చునో, అటులనే ఉత్తమోత్తమ హవ్యద్రవ్యములచే హోమమొనర్చబడిన యజ్ఞాగ్ని ఆరోగ్యమునిచ్చి హృదయమునందు తేజము, శూరత్వము మున్నగు దివ్యగుణములను ప్రదీప్తమొనర్చి సుఖవంతులనొనర్చును.॥3॥

846. Do Thou confer on him happiness who being the performer of the Yajna (sacrifice) worships Thee O God, Purifier of all, for the attainment of Divine virtues. II3II

౧౪౭౭. ఋషిః-మధుచ్ఛందా వైశ్వామిత్రః । దేవతా- మిత్రావరుణౌ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ బ్రహ్మక్షత్రే ఆహ్వయతి.

౧౪౭౭. మి॒త్రం హు॑వే పూ॒తద॑క్షం॒ వరు॑ణం చ రి॒శాద॑సమ్ ।

ధియం॑ ఘృ॒తాచీం॒ సాధ॑న్తా ॥ ౧ ॥

ప.వి:- మిత్రమ్ । మి - త్రమ్ । హువే । పూతదక్షమ్ । పూత - దక్షమ్ । వరుణమ్ । చ । రిశాదసమ్ । ధియమ్ । ఘృతాచీమ్ । సాధన్తా ॥౧॥

పదార్థః- అహమ్ **పూతదక్షమ్** పూతః పవిత్రః దక్షః బలం యస్య యస్మాద్ వా సః పూతదక్షః తమ్ **మిత్రమ్** సర్వమిత్రం బ్రాహ్మణమ్, **రిశాదసమ్** రిశన్తి హింసన్తి యే తే రిశాః తాన్ హింసకాన్ శత్రూన్ దస్యతి నాశయతి యః సః రిశాదసః తమ్. [రిశ హింసాయామ్, దసు ఉపక్షయే. 'శా' ఇత్యత్ర దీర్ఘశ్ఛాన్దసః. రిశాదసః రేశయదాసినః ఇతి నిరుక్తమ్. ౬।౧౪.] **వరుణం చ** శత్రువారకం క్షత్రియం చ **హువే** ఆహ్వయామి. తౌ **ఘృతాచీమ్** రాష్ట్రస్య తేజః ప్రాపయిత్రీమ్. [ఘృతం తేజః అంచతి ప్రాపయతీతి తామ్. ఘృ క్షరణదీప్త్యోః, అంచూ గతౌ.] **ధియమ్** జ్ఞానశృంఖలాం కర్మశృంఖలాం చ. ధీః ఇతి కర్మనామ ప్రజ్ఞానామ చ. నిఘం...౨।౧, ౩।౯. **సాధన్తా** సాధన్తౌ, సంసాధయన్తౌ భవతః ఇతి శేషః. [బ్రహ్మైవ మిత్రః, క్షత్రం వరుణః. శ... ౪।౧।౪।౧.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః-రాష్ట్రే బ్రాహ్మణాః పవిత్రం జ్ఞాన విజ్ఞానబలం వర్ధయన్తి క్షత్రియాశ్చ శత్రుభ్యో రాష్ట్రం రక్షన్తీత్యున్నతికామైరుభయే సదా సత్కర్తవ్యాః పోషణీయాశ్చ ॥ ౧ ॥

౧౪౭౭. ఈ మంత్రములో, బ్రాహ్మణులను, క్షత్రియులను ఆహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-(పూతదక్షమ్) పవిత్రబలము నిచ్చునట్టి నేను (మిత్రమ్) అందరకు మిత్రుడగు బ్రాహ్మణుని మరియు (రిశాదసమ్) హింసకులగు శత్రువులను నాశమొనర్చునట్టి (వరుణం చ) శత్రువుల నివారకులగు క్షత్రియులను (హువే) పిలుచుచున్నాను. వారుభయులు (ఘృతాచీమ్) రాష్ట్రమునకు తేజమును ప్రాప్తింపజేయునట్టి (ధియమ్) జ్ఞానశృంఖల మరియు కర్మశృంఖలలను (సాధన్తౌ) సాధించువారైయుందరు.॥౧॥

భావార్థము :-రాష్ట్రములో బ్రాహ్మణులు జ్ఞాన విజ్ఞానబలములను వృద్ధిపరచుచుందురు. మరియు క్షత్రియులు శత్రువులనుండి రాష్ట్రమును రక్షించుచుందురు. కావున ఉన్నతిని కోరువారు ఆ యుభయులను నిరంతరము సత్కరించుచు, పోషించుచుండవలెను.॥౧॥

847. (1) Let one who is desirous to from water by the combination of two substances, take pure hydrogen gas highly heated and oxygen gas possessed of the property 'rishad' and let him combine them to form water.

(2) I invite a man of friendly disposition, who possesses pure energy and an acceptable noble person who is destroyer of all evils, that eat away the vitality of men. They accomplish an act, full of love and compassion.

(3) I acquire the knowledge of Prana which possesses pure energy and Apana which casts away the causes of diseases. They accomplish in the body the act of circulating the vital fluid. II1II

౮౪౮. ఋషి:-మధుచ్ఛందా వైశ్వామిత్రః । దేవతా- మిత్రావరుణౌ ।
ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.
అథ పునర్బ్రహ్మక్షత్రవిషయమాహ.

౩ ౧౨
౮౪౮. ఋతేన మిత్రావరుణా వృతావృధవృతస్పృశా ।
౧౨ ౩ ౧౨
క్రతుం బృహన్త మాశాథే ॥ ౨ ॥

౩ ౧౨ ౩
ప.వి:- ఋతేన । మిత్రా । మి-త్రా । వరుణౌ । ఋతావృధౌ । ఋత-వృధౌ ।
౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧౨
ఋతస్పృశా । ఋతః-పృశా । క్రతుమ్ । బృహన్తమ్ । ఆశాథేఇతి॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **ఋతస్పృశా** ఋృతం సత్యం జ్ఞానం సత్యం కర్మ చ స్పృశతః ప్రాప్నుతః యౌ తౌ, **ఋతావృధా** ఋతం సత్యం జ్ఞానం సత్యం కర్మ చ వర్ధయతః యౌ తౌ [పూర్వపదాన్తస్య దీర్ఘశ్ఛాన్దసః. సుపాం సులుక్.. అ..౭।౧।౩౯ ఇతి విభక్తేరాకారాదేశః] **మిత్రావరుణౌ** బ్రాహ్మణక్షత్రియౌ! యువామ్ **ఋతేన** సత్యజ్ఞానేన సత్యకర్మణా చ **బృహన్తమ్** విశాలమ్ **క్రతుమ్** రాష్ట్రయజ్ఞం **ఆశాథే** ఆనశాథే వ్యాప్నుతః [అశూ వ్యాప్తౌ సంఘాతే చ ఛన్దసి లుఙ్ లఙ్ లిటః. అ.. ౩।౪।౬ ఇతి వర్తమానే లిట్. వా ఛన్దసి సర్వే విధయో భవన్తీతి నుడభావః] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- బ్రాహ్మణాః క్షత్రియాశ్చ సత్యం జ్ఞానం సత్యం కర్మ చ స్వయముపాదా యాన్యాంశ్చ శిక్షయిత్వా రాష్ట్రోన్నయనయజ్ఞం నిర్వహతః ॥ ౨ ॥

౮౪౮. ఈ మంత్రములో మరల బ్రాహ్మణ, క్షత్రియుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (ఋతస్పృశా) సత్యజ్ఞానము మరియు సత్యకర్మలను ప్రాప్తింపజేయునట్టి (ఋతావృధా) సత్యజ్ఞానము మరియు సత్యకర్మలను పెంపొందించునట్టి (మిత్రావరుణౌ) ఓ బ్రాహ్మణ క్షత్రియులారా! మీరుభయులు (ఋతేన) సత్యజ్ఞానము మరియు సత్యకర్మలచే (బృహన్తమ్) విశాలమగు (క్రతుమ్) రాష్ట్రయజ్ఞమును (ఆశాథే) వ్యాప్తపరచెదరు.॥౨॥

భావార్థము :- బ్రాహ్మణులు మరియు క్షత్రియులు సత్యజ్ఞానము మరియు సత్యకర్మలను స్వయముగ ఆచరించుచు ఇతరులకు అట్టి శిక్షణనిచ్చుచు రాష్ట్రముయొక్క ఉన్నతిరూప యజ్ఞమును చేయుచుందురు.॥౨॥

848. (1) O learned men of friendly disposition and worthy nature, you who are always promoters or preachers of truth and always stick to truth, obtain lofty power by observing the Eternal laws, the vow of truth and Yajna or self sacrifice.

(2) The Prana and Apana in the body which operate with the power of God Who is Absolute Truth, accomplish mighty acts. II2II

౮౪౯. ఋషిః-మధుచ్ఛందా వైశ్వామిత్రః । దేవతా- మిత్రావరుణౌ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి బ్రహ్మక్షత్రవిషయ ఏవోచ్యతే.

3౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨3 ౧ ౨
౮౪౯. కవీ నో మిత్రావరుణా తువిజాతా ఉరుక్షయా ।

౧ ౨ 3౧౨
దక్షం దధాతే అపసమ్ ॥ 3 ॥

3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౨ 3 ౨
ప.విః- కవీఇతి । నః । మిత్రా । మి-త్రా । వరుణా । తువిజాతా। తువి-జాతా।
3 ౧ ౨ 3 ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3౧౨
ఉరుక్షయా । ఉరు-క్షయా । దక్షమ్ । దధాతేఇతి । అపసమ్ ॥ 3 ॥

పదార్థః-**కవి** క్రాన్తదర్శినౌ, మేధావినౌ, **తువిజాతా** బహుప్రసిద్ధౌ, **ఉరుక్షయా** విశాలనివాసప్రదౌ [ఉరుః క్షయో నివాసో యయోః తౌ. బహువ్రీహౌ పూర్వపదప్రకృతిస్వరత్వే ప్రాప్తే 'పరాదిశ్ఛన్దసి బహులమ్'. అ.. ౬ । ౨ । ౧౯౯ ఇతి పరాదిరుదాత్తః.] **మిత్రావరుణౌ** బ్రాహ్మణక్షత్రియౌ **నః** అస్మాకమ్ **దక్షమ్** బలమ్ **అపసమ్** కర్మ చ. [అపః ఇతి కర్మనామ. నిఘం ౨ । ౧.] **దధాతే** పుష్ణీతః ॥ 3 ॥

భావార్థః-**రాష్ట్రవాసినాం బలం కర్మ సురక్షితనివాసశ్చ బ్రహ్మక్షత్రయోః సమన్వయేనైవ సమ్యక్ సిద్ధ్యతి** ॥3॥

౮౪౯. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(కవీ) క్రాంతద్రష్టలు, బుద్ధిశాలురు (తువిజాతా) గొప్పప్రసిద్ధులు (ఉరుక్షయా) విశాలమగు నివాసము నిచ్చునట్టి (మిత్రావరుణౌ) బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు (నః) మాయొక్క (దక్షమ్) బలమును మరియు (అపసమ్) కర్మలను (దధాతే) పుష్టిపరచెదరు. ॥3॥

భావార్థము :-రాష్ట్రవాసుల బలము, కర్మ మరియు సురక్షితనివాసము, బ్రాహ్మణ, క్షత్రియుల సమన్వయముద్వారానే ఉత్తమరీతిలో సాధ్యమగుచుండును. ॥3॥

849. Mitra and Varuna (Men of friendly disposition and worthy nature) are sages produced for the benefit of mankingd. They have a wide place of abode i. e. thy are broad-minded and have wide field of activity. They bestow on us effectual strength and further our sacred acts. II3II

౮౫౦. ఋషిః-మధుచ్ఛందా వైశ్వామిత్రః । దేవతా - మరుత ఇన్ద్రశ్చ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ జీవాత్మ ప్రాణవిషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
౮౫౦. ఇంద్రేణ సంహి దృక్షసే సంజగ్మానో అబిభ్యుషా ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మన్దూ సమాన వర్చసా ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. విః- ఇన్ద్రేణ । సమ్ । హి । దృక్షసే । సంజగ్మానః । సమ్ - జగ్మానః । అబిభ్యుషా ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
అ-బిభ్యుషా । మన్దూ ఇతి । సమానవర్చసా । సమాన-వర్చసా ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే మరుతాం గణ ప్రాణగణ! త్వమ్ **అబిభ్యుషా** నిర్భయేన **ఇన్ద్రేణ** జీవాత్మనా **సంజగ్మానః** సంగచ్ఛమానః **సందృక్షసే** సందృశ్యతే. [సంపూర్వాత్ దృశధాతోః లడర్థే లేటి అడాగమే సిబాగమే రూపమ్.] యువామ్ **మన్దూ** ఆనన్దప్రదౌ [మది స్తుతిమోదమదస్వప్న కాన్తిగతిషు, భ్వాదిః, తతో బాహులకాదౌణాదికః కుః ప్రత్యయః.] కింజ **సమానవర్చసా** సమానవర్చసౌ తుల్యతేజస్కౌ స్థః ఇతి శేషః.॥౧॥

నిరుక్తే యాస్కాచార్యేణ మన్త్రోఽయమేవం వ్యాఖ్యాతః- [ఇన్ద్రేణ హి సందృశ్యసే సంగచ్ఛమానోఽబిభ్యుషా గణేన. మన్దూ మదిష్ణు యువాం స్థః, అపి వా మన్దునా తేనేతి స్యాత్, సమానవర్చసేత్యేతేన వ్యాఖ్యాతమ్. నిరు... ౪।౧౨. ॥౧॥

భావార్థః- దేహే జీవాత్మప్రాణయోరుభయోరపి సమం మహత్త్వమ్. ప్రాణం బినా జీవాత్మా జీవాత్మానం బినాం చ ప్రాణోఽకించిత్కరః ఖలు ॥ ౧ ॥

౮౫౦. ఈ మంత్రములో జీవాత్మ మరియు ప్రాణముల విషయము కలదు.

పదార్థము :- ఓ మరుద్గణమగు ప్రాణాపానములారా! మీరు (అబిభ్యుషా) నిర్భయముగా (ఇన్ద్రేణ) జీవాత్మతోగూడ (సంజగ్మానః) సాంగత్యమొనర్చుచు (సందృక్షసే) చూడబడుచుందురు. మీరిరువురు, అనగా ప్రాణాపానములు మరియు జీవాత్మ (మన్దూ) ఆనందము నిచ్చునట్టి మరియు (సమానవర్చసా) సమానతేజముగలవారై యున్నారు.॥౧॥

భావార్థము :-శరీరములో జీవాత్మ మరియు ప్రాణములు రెండింటికి, సమానమహత్వము గలదు. ప్రాణములేకుండ జీవాత్మ గాని, జీవాత్మలేకుండ ప్రాణములుగాని ఏమియును చేయజాలవు.॥౧।

850. (1) O soul! Thou art seen in the state of emarcipation as advancing with the Fearless God. Both of you, then exult with joy and are arrayed in similar splendour. II1II

౮౫౧. ఋషిః-మధుచ్ఛందా వైశ్వామిత్రః । దేవతా - మరుత ఇన్ద్రశ్చ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ జీవాత్మనః పునర్జన్మవిషయమాహ.

౧ ౨ర ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౮౫౧. ఆదహ స్వధామను పునర్గర్భత్వమేరిరే ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
దధానా నామ యజ్ఞియమ్ ॥ ౨ ॥

ప.వి:- ఆత్ । అహ । స్వధామ్ । స్వ-ధామ్ । అను । పునః । గర్భత్వమ్ । ఏరిరే । ఆ- ఇరిరే । దధానాః । నామ । యజ్ఞియమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ఆత్ అహ దేహత్యాగానన్తరం ఖలు, సూక్ష్మశరీరసమావిష్టా ఏతే మరుతః ప్రాణాః పూర్వ జన్మకృతకర్మసంస్కారానుసారమ్ **స్వధామ్ అను** భోగమ్ అనులక్ష్య, ఇన్ద్రేణ జీవాత్మనా సహచారితాః **యజ్ఞియమ్** దేహయజ్ఞసంచాలనార్థమ్. [యజ్ఞమర్హతి ఇతి యజ్ఞియః 'యజ్ఞర్త్విగ్భ్యాం ఘఖఞౌ. అ.. ౫ । ౧ । ౭౧ ఇతి ఘః ప్రత్యయః.] **నామ** కర్మ **దధానాః** ధారయన్తః **పునః** పూర్వజన్మవత్ భూయోఽపి **గర్భత్వమ్** మాతుర్గర్భే స్థితిమ్ **ఏరిరే** ప్రాప్నువన్తి. [ఆఙ్ పూర్వః ఈర గతౌ కమ్పనే చ అదాదిః, లిటిరూపమ్] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పంచ ప్రాణాః, పంచ జ్ఞానేన్ద్రియాణి, పంచ సూక్ష్మభూతాని మనో బుద్ధిశ్చేతి సప్తదశలింగకం సూక్ష్మశరీరం జీవాత్మనా సహ మృత్యోరనన్తరమపి తిష్ఠతి. పూర్వజన్మకర్మ సంస్కారానుసారేణ ఫలాని భోక్తుం సూక్ష్మశరీరేణ సహ జీవాత్మా పునర్జన్మగ్రహీతుం మాతుర్గర్భం ప్రవిశతి ॥ ౨ ॥

౮౫౧. ఈ మంత్రములో జీవాత్మయొక్క పునర్జన్మ విషయవర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(ఆత్ అహ) శరీరమును వదలిన పిదప సూక్ష్మశరీరమునందు చేరిన ఈ ప్రాణము పూర్వజన్మమందొనర్చిన కర్మల సంస్కారముల ననుసరించి (స్వధామ్ అను) భోగమును లక్ష్యమందుంచుకొని జీవాత్మతో గూడ (యజ్ఞియమ్) దేహయజ్ఞమును సంచాలనమొనర్పదగిన (నామ) కర్మను (దధానాః) ధారణమొనర్చుచు (పునః) పూర్వజన్మమువలెనే మరల కూడ (గర్భత్వమ్) తల్లిగర్భమునందు స్థిరత్వమును (ఏరిరే) పొందును.॥౨॥

భావార్థము :-పంచప్రాణములు, ఐదుజ్ఞానేంద్రియములు, ఐదు సూక్ష్మభూతములు, మనస్సు మరియు బుద్ధి నీ పదునేడు (పదిహేడు) లింగములుగల సూక్ష్మశరీరము జీవాత్మతో గూడ మృత్యువు పిదపకూడ నుండును. పూర్వజన్మమందలి కర్మల సంస్థానము ననుసరించి ఫలమును భోగించుటకొరకు సూక్ష్మ శరీరముతో గూడ జీవాత్మ పునర్జన్మను పొందుటకొరకు తల్లిగర్భమునందు ప్రవేశించును.॥౨॥

851. The senses or the vital energies dwelling with the soul are born again, after enjoying the state of emarcipation, for very long period and they take their sacred name and attain good reputation, on account of their noble virtues. II2II

౧౫౫౨. ఋషిః-మధుచ్ఛందా వైశ్వామిత్రః । దేవతా - మరుత ఇన్ద్రశ్చ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ యోగమార్గే ప్రాణాయామస్య మహత్త్వమాహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౫౫౨. వీడు చిదారుజత్నుభిర్గుహా చిదిన్ద్ర వహ్నిభిః ।

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
అవిన్ద ఉస్రియా అను ॥ ౩ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప. వి:– వీడు। చిత్। ఆరుజత్నుభిః । ఆ–రుజత్నుభిః । గుహా । చిత్। ఇన్ద్ర । వహ్నిభిః।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
అవిన్దః । ఉస్రియాః । ఉ–స్రియాః । అను ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్ర** జీవాత్మన్! త్వమ్ **వీడు చిత్** దృఢమపి వ్యాధిస్త్యాన సంశయ ప్రమాదాలస్యాది విఘ్నజాతమ్ **ఆరుజత్నుభిః** సమన్తాద్ భంజద్భిః **వహ్నిభిః** వాహకైః మరుద్భిః ప్రాణైః, తేషాం సహయోగేనేత్యర్థః **గుహా చిత్** గుహాయామపి విద్యమానాః, విఘ్నైర్నిగూఢా అపి ఇతి యావత్ **ఉస్రియాః** పరమాత్మనః సకాశాదాగచ్ఛతః తేజో రశ్మీన్ **అను అవిన్దః** అనుక్రమేణ ప్రాప్నోషి ॥ ౩ ॥

భావార్థః-యథా సూర్యకిరణాన్ మేఘ ఆవృణోతి తథైవ పరమాత్మసూర్యస్య సకాశాదాగచ్ఛతః తేజః కిరణాన్ యోగమార్గే సముపస్థితా విఘ్నా ఆవృణ్వన్తి. ప్రాణాయామస్య సాహాయ్యేన తే విఘ్నాః పరాభవితుం శక్యన్తే ॥ ౩ ॥

౧౫౫౨. ఈ మంత్రములో యోగమార్గములో ప్రాణాయామ మహత్త్వమును చెప్పబడినది.

పదార్థము :- ఓ (ఇన్ద్ర) జీవాత్మా! నీవు (వీడు చిత్) దృఢమైయుండియును వ్యాధి, అనేకబాధలు, సంశయములు, ప్రమాదములు, సోమరితనము మున్నగు విఘ్నములను (అరుజత్నుభిః) నలుదిశలనుండి తొలగించుకొనుచు (వహ్నిభిః) వహించునట్టి ప్రాణముల సహాయమున (గుహా చిత్) గుహయందును విద్యమానమైయుండి, అనగా నిగూఢమై యుండియును (ఉస్రియాః) పరమాత్మ వద్దినుండి వచ్చుచు తేజఃకిరణములను (అనుఅవిన్దః) ఒక్కటొక్కటిగా పొందుచుందువు.॥౩॥

భావార్థము :-సూర్యకిరణముల నెటుల మేఘములు కప్పివేయునో అటులనే పరమాత్మరూప సూర్యుని వద్దినుండి వచ్చుచున్న తేజముయొక్క కిరణములను యోగమార్గమున చేరియున్న విఘ్నములు కప్పివేయును. ప్రాణాయామముయొక్క సహాయముచే అట్టి విఘ్నములు దొలగించివేయబడును.॥౩॥

852. O noble soul! thou can attain the rays of wisdom with the strength of acquiring knowledge, which rays liehidden within the cave of heart covering true consciousness. ॥3॥

౮౫౩. ఋషిః- భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా - ఇన్ద్రాగ్నీ ।
ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.
తత్రాదౌ పరమాత్మజీవాత్మ విషయమాహ.

౮౫౩. తా హువే యయోరిదం పప్నే విశ్వం పురాకృతమ్ ।
ఇన్ద్రాగ్నీ న మర్ధతః ॥ ౧ ॥

ప. వి:– తా । హువే । యయోః । ఇదమ్ । పప్నే । విశ్వమ్ । పురా । కృతమ్ । ఇన్ద్రాగ్నీ । ఇన్ద్ర । అగ్నీఇతి । న । మర్ధతః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-అహమ్ **తా** తౌ ఇన్ద్రాగ్నీ పరమాత్మ జీవాత్మానౌ **హువే** ఆహ్వయామి **యయోః** పరమాత్మ జీవాత్మనోః **ఇదమ్** ఏతత్ పురతోఽవలోక్యమానమ్ **పురా** ప్రాక్కాలే **కృతమ్** సంపాదితమ్ **విశ్వమ్** సమస్తం కార్యం **పప్నే** సర్వైః స్తూయతే [పనాయతే స్తుతికర్మా, భ్వాదిః.] **ఇన్ద్రాగ్నీ** ఉపాసితః పరమాత్మా ఉద్ బోధితో జీవాత్మా చ, తౌ ఉభౌ **న మర్ధతః** కదాపి న హింస్తః, హానిం న కురుతః ప్రత్యుత సదా లాభకరౌ భవతః [మర్ధతిః హింసాకర్మా] ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనా యద్ బ్రహ్మాణ్డం రచితం జీవాత్మా చ దేహం ధృత్వా యాని మహాన్తి కార్యాణి స్వబుద్ధికౌశలేన సమ్పాదయతి తైస్తయోర్మహద్ గౌరవం ద్యోత్యతే ॥ ౧ ॥

౮౫౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల విషయము కలదు.

పదార్థము :-నేను (తా) ఆ ఇంద్రుడు మరియు అగ్ని, అనగా పరమాత్మ మరియు జీవాత్మను (హువే) పిలుతును (యయోః) వానియొక్క (ఇదమ్) ఈ ఎదుట కాన్పించుచున్న (పురా) పూర్వము (కృతమ్) చేసియున్న (విశ్వమ్) సమస్త కార్యములు (పప్నే) అన్నిటిద్వార స్తుతిపొందును (ఇన్ద్రాగ్నీ) ఉపాసించబడిన పరమాత్మ మరియు ఉద్బోధించబడిన జీవాత్మ ఇరువురు (న మర్ధతః) ఎప్పుడును హానికలిగించరు. కాని నిరంతరము లాభకారులేయై యుందురు. ॥౧॥

భావార్థము :- పరమాత్మ ఈ బ్రహ్మాండమును రచించినాడు. మరియు జీవాత్మ దేహమును ధరించి ఎట్టి మహత్కార్యములను తన బుద్ధికౌశలముద్వారా చేయుచుండునో వానివల్ల ఆ యుభయుల మహాగౌరవము ప్రకటమగుచుండును.।౧॥

853. I descibe the properties of both God and soul on the basis of which this world has been working from the beginning. They harm us not and are immortal. II1II

౮౫౪. ఋషిః- భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా - । ఇన్ద్రాగ్నీ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మజీవాత్మనోరేవ విషయ ఉచ్యతే.

౩ ౧ ౨౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౫౪. ఉగ్రా విఘనినా మృధ ఇన్ద్రాగ్నీ హవామహే ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
తా నో మృడాత ఈదృశే ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. విః – ఉగ్రా । విఘనినా । వి –ఘనినా । మృధః । ఇన్ద్రాగ్నీ । ఇన్ద్ర – అగ్నీఇతి ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨
హవామహే । తా । నః । మృడాతః । ఈదృశే ॥ ౨ ॥

పదార్థః-మృధః హింసకాన్ కామక్రోధాదీన్ రిపూన్ **విఘనినా** హన్తారౌ, **ఉగ్రా** ఉగ్రౌ ఉద్గూర్ణబలౌ **ఇన్ద్రాగ్నీ** పరమాత్మ జీవాత్మానౌ, వయమ్ **హవామహే** ఆహ్వాయామః. **తా** తౌ **ఈదృశే** ఏవం విధే సంగ్రామే ఉపస్థితే **నః** అస్మాన్ **మృడాతః** సుఖయేతామ్. [మృడ సుఖనే, తుదాదిః, లేటి ఆడాగమే రూపమ్] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మానముపాస్య జీవాత్మానం చోద్బోధ్య సర్వైః సర్వే విఘ్నాః సర్వే శత్రవశ్చ పరాజేయాః ।౨॥

౮౫౪. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(మృధః) హింసకములగు కామక్రోధములు మున్నగు శత్రువుల (విఘనినా) వినాశకులు (ఉగ్రా) ఉగ్రమగు బలశాలురు (ఇన్ద్రాగ్నీ) పరమాత్మ మరియు జీవాత్మలను మేము (హవామహే) పిలుచుచుందుము (తా) ఆ యుభయులు (ఈ దృశే) ఇట్టి వికటరూప దేవాసురసంగ్రామము ఏర్పడినప్పుడు (నః) మమ్ము (మృడాతః) సుఖవంతుల నొనర్చెదరుగాక!।౨॥

భావార్థము :- పరమాత్మనుపాసించి మరియు జీవాత్మనుద్బోధించి సకల విఘ్నములు మరియు శత్రువులెల్లరను పరాజితుల నొనర్చుట ఎల్లరకును ఉచితమైయుండును.॥2॥

854. We invoke God and soul who are mighty anniholators of our foes (internal as well as external). May they be kind to devotees like us. II2II

౮౫౫. ఋషిః- భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా- । ఇన్ద్రాగ్నీ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తమేవ విషయం ప్రాహ.

2 3 3 1 2ర 3 1 2ర
౮౫౫. హథో వృత్రాణ్యార్యా హథో దాసాని సత్పతీ ।

3 2ఉ 3 2 3 1 2
హథో విశ్వా అప ద్విషః ॥ 3 ॥

3 2 3 1 2 1 2ర 3 2 1 2ర 3 1 2
ప. వి:- హథః । వృత్రాణి । ఆర్యా । హథః । దాసాని । సత్పతీ । సత్ - పతీఇతి ।
3 2 1 2ర 1 2ర 1 2ర
హథః । విశ్వాః । అప । ద్విషః ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే సత్పతీ సతాం శ్రేష్ఠానాం పాలకౌ పరమాత్మజీవాత్మానౌ! **ఆర్యా** ఆర్యౌ శ్రేష్ఠౌ యువామ్ **వృత్రాణి** పాపాని **హథః** వినాశయథః, **దాసాని** ఉపక్షపయితౄణి కామక్రోధాదీని **హథః** వినాశయథః, అపి చ **విశ్వాః** సర్వాః **ద్విషః** ద్వేషవృత్తీః **అప హథః** అప వినాశయథః ॥ 3 ॥

అత్ర 'హథో' ఇత్యస్య త్రిధా ఉ ఉ వృత్తౌ లాటానుప్రాసః. పునః పునః 'హథః' ఇతి వచనాద్న్యాన్యపి దుర్గుణ దుర్వ్యసన దుఃఖాదీన్యపహథః ఇతి ద్యోత్యతే.॥ 3 ॥

భావార్థః- పరమాత్మ జీవాత్మనోః సాహాయ్యేనాస్మాభిః పాపాదీని నిరస్య ద్వేషవృత్తీః సమాప్య పరస్పరం సౌహార్దేన వర్తితవ్యమ్ ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మ యజ్ఞయోర్బ్రహ్మక్షత్రయోర్జీవాత్మ ప్రాణయోర్జీవస్య పునర్జన్మనః ప్రాణాయామస్య పరమాత్మ జీవాత్మనోః సమ్బన్ధాదేశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిరస్తి.

౮౫౫. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(సత్పతీ) శ్రేష్ఠులను పాలనమొనర్చునట్టి ఓ పరమాత్మ జీవాత్మలారా! (ఆర్యా) శ్రేష్ఠులగు మీరిరువురు (వృత్రాణి) పాపములను (హథః) నాశమొనర్చెదరు (దాసాని)

క్షయింపజేయునట్టి కామక్రోధములు మున్నగువానిని (హథః) నష్టమొనర్చెదరు మరియు (విశ్వాః) సమస్త (ద్విషః) ద్వేషవృత్తులను (అప హథః) తరిమికొట్టుడు.॥3॥

ఇచ్చట 'హథో' అను పదము మూడుసార్లు వచ్చుటలో లాటానుప్రాసమేర్పడినది. 'పునః, పునః', 'హథః' యనుటచే తెలియుచున్నదేమన ఇదేవిధముగ ఇతరములు, అనగా దుర్గుణము, దుర్వ్యసనము, దుఃఖములు మున్నగువానిని మీరు నష్టమొనర్చెదరు.॥3॥

భావార్థము :- మనము పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల సహాయముతో పాపములు మున్నగువానిని నష్టమొనర్చి, ద్వేషవృత్తులను సమాప్తమొనర్చి పరస్పరము సౌహార్ద్రముగ వర్తించుచుండవలెను.॥3॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ, యజ్ఞము, బ్రహ్మ, క్షత్రియులు, జీవాత్మ, ప్రాణములు, జీవాత్మయొక్క పునర్జన్మము, ప్రాణాయామము, పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల సంబంధము మున్నగువాని వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండముచే పూర్వఖండముతో సంబంధము కలదు.

నాల్గవ అధ్యాయమందలి రెండవ ఖండము సమాప్తమైనది.

855. O noble preservers of holy men! through the virtuous performers of non - violent sacrifices, you cast away all our sins and obstacles and take away all evils that weaken us. Drive away all sense of enmity and hatred. ll3ll

౮౫౬. ఋషిః-సప్తర్షయః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ)। స్వరః-మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౧౮ క్రమాఙ్కే పీతానందరసానాం మనుష్యాణాం విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జ్ఞానినాం గురూణాం విషయ ఉచ్యతే.

౩౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౫౬. అభి సోమస ఆయవః పవన్తే మద్యం మదమ్ ।

౩ ౧ ౨ర ౩౧౨ ౩౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
సముద్రస్యాధి విష్టపే మనీషిణో మత్సరాసో మదచ్యుతః ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩
ప.విః- అభి । సోమాసః । ఆయవః । పవన్తే । మద్యమ్ । మదమ్ । సముద్రస్య । సమ్-

౧౨ ౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ఉద్రస్య । అధి । విష్టపే । మనీషిణః । మత్సరాసః । మదచ్యుతః । మద-చ్యుతః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- ఆయవః క్రియాశీలాః. [ఆ సమన్తాత్ యన్తి గచ్ఛన్తి క్రియాశీలా భవన్తీతి ఆయవః. ఇణ్ గతౌ ధాతోః 'ఛన్దసీనః' ఉ... ౧ । ౨ ఇత్యనేన ఉణ్ ప్రత్యయః.] **మనీషిణః** మననశీలాః, **మత్సరాసః** ఉత్సాహసంచారిణః, **మదచ్యుతః** హర్షవర్షిణః **సోమాసః** విద్యారసపూర్ణా గురవః **సముద్రస్య** జ్ఞానసాగరస్య **విష్టపే అధి** లోకే, గురుకులే ఇత్యర్థః **మద్యమ్** ఆనన్దజనకమ్ **మదమ్** తృప్తిప్రదం జ్ఞానరసం **అభి పవన్తే** శిష్యాన్ ప్రతి అభిస్రావయన్తి ॥ ౧ ॥

భావార్థః-విద్యార్థిజనాః సుయోగ్యానాం గురూణాం సకాశాదమృతవర్షిణం జ్ఞానరసమధిగమ్య స్నాతకా భూత్వాఽన్యేభ్యస్తం తృప్తిప్రదం జ్ఞానరసం పాయయన్తు ॥ ౧ ॥

౮౫౬. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౧౮వ మంత్రమునకు ఆనందరసమును పానమొనర్చిన మనుష్యుల విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట జ్ఞానులగు గురువుల విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (ఆయవః) క్రియాశీలురు (మనీషిణః) మననశీలురు (మత్సరాసః) ఉత్సాహమును సంచరింపజేయువారు (మదచ్యుతః) ఆనందమును వర్షింపజేయువారు (సోమాసః) విద్యారసముచే పరిపూర్ణులగు గురుజనము (సముద్రస్య) జ్ఞానసాగరపు (విష్టపే అధి) లోకములో అనగా గురుకులములో (మద్యమ్) ఆనందజనకము (మదమ్) తృప్తిప్రదమగు జ్ఞానరసమును (అభి పవన్తే) శిష్యులయెడ ప్రవహింపజేయుదురు.॥౧॥

భావార్థము :- విద్యార్థులు సుయోగ్యులగు గురువులవద్దనుండి అమృతమును వర్షింపజేయు జ్ఞానరసమును పొంది, స్నాతకులై వారు ఇతరులకును జ్ఞానరసమును త్రాగించవలెను.॥౧॥

856. Devotees who gave comtrolled their minds, are full of joy, gladdening also others, cause to flow in the inner recess of their hearts rapturous joy and they purify all. II1II

౮౫౭. ఋషిః-సప్తర్షయః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ)। స్వరః-పఞ్చమః.

అథ స్నాతకో వర్ణ్యతే.

౧౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨
౮౫౭. తరత్సముద్రం పవమాన ఊర్మిణా రాజా దేవ ఋతం బృహత్।

౧౨ ౩ ౨౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
అర్షా మిత్రస్య వరుణస్య ధర్మణా ప్ర హిన్వాన ఋతం బృహత్ ॥ ౨ ॥

 ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర
ప.వి:- తరత్ । సముద్రమ్ । సమ్ - ఉద్రమ్ । పవమానః । ఊర్మిణా । రాజా ।
౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర
దేవః । ఋతమ్ । బృహత్ । అర్ష । మిత్రస్య । మి - త్రస్య । వరుణస్య । ధర్మణా । ప్ర ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
హిన్వానః । ఋతమ్ । బృహత్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- శిష్యః **రాజా** తేజసా రాజమానః **దేవః** విద్వాంశ్చ సన్ **బృహత్ ఋతమ్** మహత్ సత్యజ్ఞానం సత్యాచరణం సత్యం బహ్మానన్దం చ **ఊర్మిణా** తరంగేణ **పవమానః** స్వాత్మని ప్రవాహయన్ **సముద్రం** బ్రహ్మచర్యాశ్రమరూపమ్ అర్ణవమ్ **తరత్** తరతి, స్నాతకో భవతి. సమ్ప్రతి ప్రత్యక్షకృతమాహ. హే విద్వన్ స్నాతక! త్వమ్ **మిత్రస్య** మైత్రీనిర్వాహకస్య, **వరుణస్య** శిష్యరూపేణ తవ వరణకర్తుః ఆచార్యస్య **ధర్మణా** ఉపదిష్టధర్మానుసారమ్, జనసమాజే **బృహత్** మహత్ సత్యజ్ఞానం సత్యాచరణం సత్యం బ్రహ్మానన్దం చ **హిన్వానః** ప్రేరయన్ **అర్ష** గచ్ఛ, వ్యవహర. [ఋషీగతౌ, తుదాదిః.] ॥ ౨ ॥

అథర్వవేదః స్నాతకం వర్ణయన్నేవమాహ. బ్రహ్మచారీ బ్రహ్మ భ్రాజద్ బిభర్తి తస్మిన్ దేవా అధి విశ్వే సమోతాః. ప్రాణాపానౌ జనయన్నాద్ వ్యానం వాచం మనో హృదయం బ్రహ్మమేధామ్ ॥ చక్షుః శ్రోత్రం యశో అస్మాసు ధేహ్యన్నం రేతో లోహితముదరమ్. తాని కల్పద్ బ్రహ్మచారీ సలిలస్య పృష్ఠే తపోఽతిష్ఠత్ తప్యమానః సముద్రే. స స్నాతో బభ్రుః పిఙ్గలః పృథివ్యాం బహు రోచతే [అథ... ౧౧ । ౫ । ౨౪-౨౬] ఇతి ॥

భావార్థః-స్నాతకైర్గురుభ్యోఽధీతం సర్వమపి లౌకికమాధ్యాత్మికం చ జ్ఞానం సమాజే ప్రసారణీయమ్ ॥౨॥

ఱ౨. ఈ మంత్రములో స్నాతకుల వర్ణన గలదు.

పదార్థము :- శిష్యులు (రాజా) తేజముతో దీప్తిమంతులు మరియు (దేవః) విద్వాంసులగుచు (బృహత్ ఋతమ్) మహాసత్యజ్ఞానము, సత్య ఆచరణము మరియు బ్రహ్మానందమును (ఊర్మిణా) తరంగరూపములో (పవమానః) తమ ఆత్మయందు ప్రవహింపజేయుచు (సముద్రమ్) బ్రహ్మచర్యాశ్రమరూప సముద్రమును (తరత్) తరించిపోవుదురు. అనగా స్నాతకులగుదురు. [ముందర ప్రత్యక్షరూప వర్ణనకలదు]. ఓ విద్వాంసుడవగు స్నాతకుడా! నీవు (మిత్రస్య) మైత్రిని నిర్వహించుచు మరియు (వరుణస్య) శిష్యరూపములో నిన్ను వరించినట్టి ఆచార్యులు (ధర్మణా) ఉపదేశించిన ధర్మము ననుసరించి సామాన్యజనులకు (బృహత్) మహాసత్యజ్ఞానము, సత్యాచరణ మరియు బ్రహ్మానందమును (హిన్వానః) ప్రేరణ నొనర్చుచు (అర్ష) నడువుము, వ్యవహరించుము. ॥౨॥

అథర్వవేదములో స్నాతకుని వర్ణన నిమ్న రూపమున కలదు. 'బ్రహ్మచారి దేదీప్యమానమగు జ్ఞానమును తనయందు ధరించును. దానియందు సమస్తదివ్యగుణములు సమావేశమైపోవును. ఓ బ్రహ్మచారీ! నీవు ప్రాణాపాన వ్యానములు, వాణీ, మనస్సు, హృదయములు, బ్రహ్మ, మేధ మున్నగు ఈ యన్నిటి శక్తులను నీలో ఉత్పన్నమొనర్చుచు మాకు కూడ నేత్రములు, కర్ణములు, యశము, అన్నము, రేతస్సు, రక్తము మరియు పాచన (జీర్ణ) శక్తిని ప్రసాదించుము. ఈ శక్తులన్నిటిని బ్రహ్మచారి జ్ఞానసాగరతీరమున బ్రహ్మచర్యాశ్రమరూప సముద్రమున తపమొనర్చుచు పొందుచుండును. ఆతడు స్నాతకుడైనప్పుడు ఇతరులకు ధారకుడు. పోషకుడు మరియు పీత [పసుపుపచ్చని] వేషధారియై భూమండలముపై అత్యధికముగ ప్రకాశించుచుండగలడు. (అథ.౧౧-౫-౨౪,౨౫)

భావార్థము :-స్నాతకుడు గురుకులమునుండి అధ్యయనమొనర్చిన లౌకిక మరియు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానమును సమాజమునందు వ్యాప్తపరచవలెను.॥౨॥

857. The purifier, the shining, the resplendent devotee of peaceful nature with the wave of kindness, crosses over the true and vast ocean of the world. Relying on the External Laws of God, Who is the Friend of all and Who is the Most acceptable, treading upon the path of righteousness, he attains the Supreme Reality. ll2ll

౮౫౮. ఋషిః-సప్తర్షయః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- ద్విపదావిరాట్। స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ 3 ౧ ౨3 ౧ ౨ 3౧
౮౫౮. నృభిర్యేమాణో హర్యతో విచక్షణో ।

౨ర 3౧ ౨ 3క ౨ర
రాజా దేవః సముద్ర్యః ॥ 3 ॥

౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౨
ప. విః- నృభిః । యేమానః । హర్యతః । విచక్షణః వి - చక్షణః । రాజా । దేవః ।
3క ౨ 3క క ౨
సముద్ర్యః । సమ్ - ఉద్ర్యః ॥ 3 ॥

పదార్థః-నృభిః నేతృభిః గురుజనైః **యేమానః** నియమ్యమానః, **హర్యతః** ప్రియః, **రాజా** తేజసా రాజమానః, **సముద్ర్యః** బ్రహ్మచర్యాశ్రమరూపే సముద్రే నివసన్ బ్రహ్మచారీ **దేవః** దివ్యగుణయుక్తః, **విచక్షణః** విద్వాంశ్చ భవతీతి శేషః ॥ 3 ॥

భావార్థః- గురుకులే గురుజనానాం సాన్నిధ్యే వసన్ బ్రహ్మచారీ విద్వాన్ సదాచారీ చ భూత్వా స్నాతకో జాయతే ॥ 3 ॥

౮౫౮. ఈ మంత్రమునందును మరల అదే విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(నృభిః) నాయకులగు గురుజనముచే (యేమానః) నియంత్రణము నందుంచబడుచు (హర్యతః) ప్రియమగు (రాజా) తేజముతో దేదీప్యమానము (సముద్ర్యః) బ్రహ్మచర్యాశ్రమరూప సముద్రమునందు నివసించుచు బ్రహ్మచారి (దేవః) దివ్యగుణయుక్తుడై మరియు (విచక్షణః) విద్వాంసుడైపోవును.॥3॥

భావార్థము :-గురుకులమునందు గురువుల సాన్నిధ్యములో నివసించుచు బ్రహ్మచారి విద్వాంసుడు మరియు సదాచారియై స్నాతకుడగును.॥3॥

858. Guided by wise men, loved by all, far - sighted Yogi shines on account of his virtues, having attained God he is immersed in that Occean of Love and Kindness. II3II

౮౫౯. ఋషిః-పరాశరః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ః । స్వరః-ధైవతః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౨౫ క్రమాఙ్కే-

పరమాత్మనో జీవాత్మన ఆచార్యస్య చ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర మహాకవికర్మ వర్ణ్యతే.

3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర 3 ౧౨ 3 ౧
౮౫౯. తిస్రోవాచ ఈరయతి ప్రవహ్నిర్ ఋతస్య ధీతిం

౨ర 3 ౨ ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3
బ్రహ్మణో మనీషామ్ । గావో యన్తి గోపతిం పృచ్ఛమానాః

౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
సోమం యన్తి మతయో వావశానాః ॥ ౧ ॥

3 ౨ ౧౨ర 3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨ 3 ౨ ౧౨ర
ప.వి:-తిస్రః । వాచః । ఈరయతి । ప్ర । వహ్నిః । ఋతస్య । ధీతిమ్ । బ్రహ్మణః ।
3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ర 3
మనీషామ్ । గావః । యన్తి । గోపతిమ్ । గో-పతిమ్ । పృచ్ఛమానాః । సోమమ్ । యన్తి ।
౧ ౨ 3 ౨
మతయః । వావశానాః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-వహ్నిః కావ్యస్య వాహకః మహాకవిః **తిస్రః** గద్యపద్యోభయాత్మికీః అభిధాలక్షణావ్యంజనాత్మికాః వా **వాచః** గిరః **ప్ర ఈరయతి** ప్రయుంక్తే. స స్వకావ్యే **ఋతస్య** సత్యస్య **ధీతిమ్** ధారణమ్, **బ్రహ్మణః** పరమాత్మనః **మనీషామ్** స్తుతిం చ ప్ర ఈరయతి ప్రయుంక్తే. **గావః** వాచః **గోపతిమ్** వాచస్పతిం తం మహాకవిం, తద్విషయే ఇత్యర్థః **పృచ్ఛమానాః** ప్రశ్నం కుర్వత్యః ఇవ **యన్తి** గచ్ఛతి, క్వాఽఽస్తే స మహాకవిర్యః స్వకావ్యే ప్రయుజ్యాస్మాన్ కృతార్థయిష్యతి ఇతి పృచ్ఛన్తీవేత్యర్థః. **మతయః** స్తుతయః అపి **సోమమ్** తమేవ రససిద్ధం కవిం **వావశానాః** కామయమానాః అన్విష్యన్త్యః ఇవ **యన్తి** గచ్ఛన్తి ॥ ౧ ॥

అత్రోత్తరార్ధేఽసమ్బన్ధే సమ్బన్ధరూపోఽతిశయోక్తిరలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-కేచన విరలా ఏవ రససిద్ధాః కవయోఽభిధాలక్షణావ్యంజనావతీం గద్యపద్యోభయాత్మికీః వాచం ప్రయుంజానాః సాత్త్వికాని శాన్తిరసమయాని బ్రహ్మస్తోత్రాణి విరచ్య స్వాం వాచం కృతకృత్యాం కుర్వన్తి ॥ ౧ ॥

౮౫౯. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౫౫౯వ మంత్రముపై పరమాత్మ, జీవాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇచ్చట మహాకవియొక్క కర్మను గురించిన వర్ణనయొనర్చబడినది.

పదార్థము :-(వహ్నిః) కార్యవాహకుడగు మహాకవి (తిస్రః) గద్యము, పద్యము మరియు ఉభయాత్మకము, లేక అభిధాత్మకము, లక్షణాత్మకము మరియు వ్యంజనాత్మకమగు (వాచః) వాణులను (ప్ర ఈరయతి) కలిపివేయును. అతడు తన కావ్యములో (ఋతస్య) సత్యముయొక్క (ధీతిమ్) ధారణమును మరియు (బ్రహ్మణః) పరమాత్మ (మనీషామ్) స్తుతులనుకూడ కలిపివేయును. (గావః) వాణులు (గోపతిమ్) ఆ వాగీశ్వరుడగు మహాకవి విషయములో (పృచ్ఛమానాః) ప్రశ్నించుచు (యన్తి) వెళ్లుచున్నవి. అది యెచ్చటకలదు? ఆ మహాకవి తన కావ్యములో కలిపివేసి మనను కృతార్థుల నొనర్చగలడనియనుచున్నవి (మతయః) స్తుతులను కూడ (సోమమ్) ఆ రససిద్ధి కవినే (వావశానాః) ప్రశ్నించుచు, పరిశోధించుచు (యన్తి) వెళ్లుచున్నట్లు తోచును.॥౧॥

ఇచ్చట ఉత్తరార్ధములో అసంబంధములో సంబంధరూప అతిశయోక్తి అలంకారమై యున్నది.॥౧॥

భావార్థము :-ఎవరో ఒక రససిద్ధకవి అభిధా, లక్షణము, వ్యంజనముగల గద్య, పద్య, ఉభయరూపవాణులను ప్రయుక్తమొనర్చుచు సాత్త్విక, శాంతరసమయ రస బ్రహ్మస్తోత్రములను రచించి వాణులను కృత్యముగ నొనర్చుచుండును.॥౧॥

859. A devotee utters the hymns of the Rig Veda, the Yajurveda and the Sama Veda of the three letters of the Holy name of God A U M. He speaks the lore of the Vedas and the thought of the order prevailing through out the universe. As the cows come to their master, the knowledge comes to a scholar, wise men go to God Who is the Source of Peace. ||1||

౮౬౦. ఋషిః-పరాశరః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ః । స్వరః-ధైవతః.

అథ పరమకవిం పరమాత్మానం వర్ణయతి.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౬౦. సోమం గావో ధేనవో వావశానాః సోమం విప్రామతిభిః

౩ ౧ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
పృచ్ఛమానాః । సోమః సుత ఋచ్యతే పూయమానః

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
సోమే అర్కాస్త్రిష్టుభః సం నవన్తే ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
ప. వి:– సోమమ్ । గావః । ధేనవః । వావశానాః । సోమమ్ । విప్రాః । వి-ప్రాః । మతిభిః ।
౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
పృచ్ఛమానాః । సోమః । సుతః । ఋచ్యతే । పూయమానః । సోమే । అర్కాః । త్రిష్టుభః ।
౩ ౧ ౨ర ౩
త్రి-స్తుభః । సమ్ । నవన్తే ॥ ౨ ॥

పదార్థః-ధేనవః ప్రీణయిత్ర్యః **గావః** క్షీరిణ్యః వాచో వా **సోమమ్** పరమకవిం పరమాత్మానమేవ **వావశానాః** కామయమానాః, యన్తి ఇతి పూర్వమన్త్రాదాకృష్యతే. **విప్రాః** జ్ఞానినః **మతిభిః** స్తోత్రైః **సోమమ్** పరమకవిం పరమాత్మానమేవ **పృచ్ఛమానాః** పృచ్ఛన్తః యన్తి. **సుతః** ధ్యాతః **సోమః** పరమాత్మా **పూయమానః** హృదయే ప్రేర్యమాణః. [పవతే గతికర్మా. నిఘం.. ౨।౧౪] **ఋచ్యతే** సహృదయైః స్తూయతే. [ఋచ స్తుతౌ తుదాదేః కర్మణి రూపమ్.] **సోమే** తస్మిన్ పరమాత్మని **త్రిష్టుభః** త్రిష్టుప్ఛన్దస్కాః త్రిపాద్ గాయత్రీఛన్దస్కాః వా **అర్కాః** మన్త్రాః. [అర్కో మన్త్రో భవతి యదనేనార్చన్తి. నిరు... ౫।౫।౨౪] **సం నవన్తే** సం గతాః సన్తి, తమేవ ప్రతిపాదయన్తీత్యర్థః. [నవతే గతికర్మా. నిఘం ౨।౧౪] ॥ ౨॥

అత్ర పూర్వార్ద్ధే ఉపమాలఙ్కారః ఉత్తరార్ద్ధే ఉపమాలఙ్కారరూపోఽతి శయోక్తిరలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జగతి సర్వే ప్రాణినః సర్వే చాచేతనాః పదార్థాః స్వస్వకర్మణి సంలగ్నాః స్వరచయితారం పరమాత్మానమివాన్విష్యన్తి ॥ ౨ ॥

౮౬౦. ఈ మంత్రములో పరమకవియగు పరమాత్మ వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(ధేనవః) తృప్తిని గలిగించునట్టి (గావః) గోవులు లేక వాణులు (సోమమ్) పరమకవియగు పరమాత్మనే (వావశానాః) కాంక్షించుచు (యన్తి) వెళ్లుచున్నవి. (విప్రాః) జ్ఞానులు (మతిభిః)స్తోత్రములతో (సోమమ్) పరమకవి పరమాత్మనుమాత్రమే (పృచ్ఛమానాః) కోరుకొనుచు వెళ్లుచున్నవి. (సుతః) ధ్యానమొనర్చబడిన (సోమః) పరమాత్మ (పూయమానః) హృదయములో ప్రేరణను పొందుచు (ఋచ్యతే) సహృదయములనుండి స్తుతులను పొందును (సోమే) ఆ పరమాత్మయందు (త్రిష్టుభః) త్రిష్టుప్ ఛందముగల, లేక మూడేసి పదములచే నిలిచియున్న గాయత్రీఛందముగల (అర్కాః) మంత్రముతో (సం నవన్తే) సంబంధము గలిగియున్నవి. అనగా దానినే ప్రతిపాదించుచున్నవి. ॥౨॥

ఈ మంత్రముయొక్క మొదటి సగములో అసంబంధములో సంబంధరూప అతిశయోక్తి అలంకారము గలదు. ॥౨॥

భావార్థము :- ప్రపంచమందలి, జడచేతన ప్రాణులు మరియు పదార్థములన్నియును తమ తమ కర్మలలో లీనమైయుండి తమను సృష్టించిన పరమాత్మనే వెదకుచున్నట్లుండును. ॥౨॥

860. The Voices of devotees which please all hearers, desirng Him approach God. Sages approach God with their intellects, enquiring about Him, God is praised by the wise when He is manifested within their hearts. Wise men shining like the sun and worshipping God with mind, word and deed, always praise Him Who is the Source of Peace. II2II

౮౬౧. ఋషిః-పరాశరః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ః । స్వరః-ధైవతః.

అథ పరమకవేః పరమాత్మనః కావ్యరసం వర్ణయన్నాహ.

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
౮౬౧. ఏవా నః సోమ పరిషిచ్యమాన ఆ పవస్వ పూయమానః స్వస్తి ।

౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౨ 3
ఇన్ద్రమా విశ బృహతా మదేన వర్ధయా

౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
వాచం జనయా పురన్ధిమ్ ॥ 3 ॥

3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3
ప.విః- ఏవ । నః । సోమ । పరిసిచ్యమానః । పరి-సిచ్యమానః । ఆ । పవస్వ ।
౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౨ ౧౨ర 3౧ ౨
పూయమానః । స్వస్తి । సు - అస్తి । ఇన్ద్రమ్ । ఆ విశ । బృహతా । మదేన । వర్ధయ ।
౧౨ర 3౧ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర 3
వాచమ్ । జనయ । పురన్ధిమ్ । పురమ్ -ధిమ్ ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **సోమ** పరమకవేః పరమాత్మనః కావ్యాజ్జనిత కావ్యానన్దరస! **ఏవ** సత్యమ్ **పరిషిచ్యమానః** పరిక్షార్యమాణః, **పూయమానః** అస్మాన్ ప్రతి ప్రేర్యమాణః త్వమ్ **నః** అస్మభ్యమ్ **స్వస్తి** భద్రమ్ **ఆ పవస్వ** ఆనయ. **బృహతా** మహతా **మదేన** తృప్తియోగేన **ఇన్ద్రమ్** జీవాత్మానమ్ **ఆ విశ** ప్ర విశ, **వాచమ్** స్తుతివాచమ్ **వర్ధయ** వృద్ధిం గమయ, స్తోతారం చ **పురన్ధిమ్** బహుధియం బహుకర్మాణం వా **జనయ** కురు. [పురన్ధిర్బహుధీః । నిరు.. ౬ । ౧3 । ౫౧] ॥ 3 ॥

అత్రానేక క్రియాణామేకేన కర్తృకారకేణ యోగాద్ దీపకాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః-హృదయే పరిషిచ్యమానో మహాకవేః పరమాత్మనః కావ్యానన్దరసః సహృదయస్య హృదయం చమత్కృత్య తం ప్రభుగీతానాం గాయకం బహుప్రజ్ఞం బహుక్రియముత్సాహవన్తం సరసం కారుణికం చ కురుతే ॥ 3॥

అస్మిన్ ఖణ్డే గురూణాం, స్నాతకస్య, మహాకవికర్మణః పరమకవేః పరమాత్మనస్తత్కావ్యరసస్య చ వర్ణనా దేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిరస్తి.

౧౬౧. ఈ మంత్రములో పరమకవి పరమాత్మయొక్క కావ్యరసము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) పరమకవి పరమాత్మయొక్క కావ్యమునుండి ఉత్పన్నమైన ఓ కావ్యరసమా! (ఏవ) వాస్తవముగ (పరిషిచ్యమానః) నలువైపులనుండి సేచనమొనర్చబడుచు (పూయమానః) మాయెడ ప్రేరణను పొందుచు నీవు (నః) మాకొరకు (స్వస్తి) శుభములను (ఆ పవస్వ) తెమ్ము. మరియు (బృహతా) మహా (మదేన) తృప్తితోగూడ (ఇన్ద్రమ్) జీవాత్మయందు (ఆ విశ) ప్రవేశించుము (వాచమ్) స్తుతివాణులను (వర్ధయ) వృద్ధిపరచుము. మరియు స్తోతలను (పురన్ధిమ్) అధికబుద్ధిశాలురను, అధికకర్మశీలురనుగ (జనయ) చేయుము.॥3॥

ఇచ్చట అనేకక్రియలకు ఒకేకర్త కారకమగుట-యోగమగుటవల్ల దీపకాలంకారము గలదు. ॥3॥

భావార్థము :-హృదయములో సేచనమొనర్చబడుచు మహాకవి పరమాత్మయొక్క కావ్యానందరసము సహృదయుల హృదయములను చమత్కృతమొనర్చి వారిని ప్రభుగీతముల గాయకులు, అధికమేధావులు, అత్యంత కర్మనిష్ఠులు, ఉత్సాహవంతులు, సరసులు మరియు దయాళువులనుగ నొనర్చివేయును.॥3॥

ఈఖండములో గురువులు, స్నాతకులు, మహాకవి కర్మిష్ఠులు, పరమకవి పరమాత్మ మరియు ఆయన కావ్యరస వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండముతో పూర్వఖండమునకు సంబంధము గలదు.

నాల్గవ అధ్యాయమునందలి మూడవ ఖండము సమాప్తమైనది.

861. O Soma (Devotion Combined with knowledge), as we pur thee into the vessels of our hearts, in purified form, do thou purely distil for us happiness and peace of flow for our welfare. Enter thou into our soul with great joy and rapture, increase the glory of the Holy Word and produce in us enlargement of intellect. ||3||

౮౬౨. ఋషిః-పురుహన్మా । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ)। స్వరః-మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౭౮ క్రమాఙ్కే

పరమేశ్వర మహత్త్వవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జీవాత్మ విషయో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ర ౩౨ ౩౧ ౨ర౩౨
౮౬౨. యద్ద్యావ ఇన్ద్ర తే శతం శతం భూమీరుత స్యుః ।
౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨
న త్వా వజ్రిన్త్సహస్రం సూర్యా అను న జాతమష్ట రోదసీ ॥ ౧ ॥

౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౧ ౨ర ౩౨ ౩
ప. వి:- యత్-ద్యావః । ఇన్ద్ర । తే । శతమ్ । శతమ్ । భూమీః । ఉత-స్యుః । న । త్వా ।
౧ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర౩౧ ౨
వజ్రిన్ । సహస్రమ్ । సూర్యాః । అను । న । జాతమ్ । అష్ట । రోద సీ ఇతి ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్ర** శూరవీర జీవాత్మన్ **యత్** యది **తే** తుభ్యమ్, త్వత్సమ్ముఖమ్ **ద్యావః** ద్యులోకాః **శతమ్** శతసంఖ్యకాః **ఉత** అపి చ **భూమీః** భూమయః **శతమ్** శతసంఖ్యకాః **స్యుః** భవేయుః, కించ **సూర్యాః** ఆదిత్యాః **సహస్రమ్** సహస్రసంఖ్యకాః స్యుః, తథాపి హే **వజ్రిన్** వజ్రధర ఇవ శత్రూన్ ప్రతిరోద్ధుం సమర్థ జీవాత్మన్! తే **త్వా** త్వామ్ **న అను** న అన్వశ్నువతే త్వన్మహిమానం

న ప్రాప్తుం శక్నువన్తి **న** నైవ **రోదసీ** రోదస్యోః ద్యావాపృథివ్యోః మధ్యే **జాతమ్** ఉత్పన్నమ్ కించిదపి వస్తు **అష్ట** త్వన్మహిమానం ప్రాప్తుం శక్నోతి. [అన్యత్ర జీవాత్మా స్వయం స్వమహిమానముద్ఘోషయన్నాహ. అహమిన్ద్రో న పరాజిగ్య ఇద్ధనం న మృత్యవే ఽవతస్థే కదాచన ఋ... ౧౦।౪౮।౫.] ఇతి ॥౧॥

అత్రాతిశయోక్తిరలఙ్కారః ॥౧॥

భావార్థః-యో జీవాత్మాఽజరామశ్చేతనశ్చాస్తి తస్య మహిమానం శతసహస్రలక్షకోటిగుణితా అపి భూత్వా జడా ఏతే సూర్యపృథివ్యాదయో నాప్తుం సమర్థాః ॥ ౧ ॥

౮౬౨. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౨౭౮వ మంత్రముపై పరమాత్మ మహత్వ విషయములో వ్యాఖ్యానమొనర్చబడినది. ఇచ్చట జీవాత్మ విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) శూరవీరుడవగు ఓ జీవాత్మా! (యత్) ఒకవేళ (తే) నీయెదుట (ద్యావః) ద్యులోకము (శతమ్) వందలసంఖ్యలో (ఉత) మరియు (భూమీః) భూగోళములుకూడ (శతమ్) నూర్లసంఖ్యలో (స్యుః) యైపోయినను మరియు (సూర్యాః) సూర్యులు (సహస్రమ్) వేలకొలదియైపోయినను (వజ్రిన్) వజ్రధారివలె శత్రువులను ప్రతిఘటించుటయందు ఓ జీవాత్మా! అవి (త్వా) నీయొక్క (న అను) మహిమను పొందజాలవు. (న రోదసీ) భూమ్యాకాశముల మధ్య (జాతమ్) ఉత్పన్నమైన ఏ వస్తువుకూడ (అష్ట) నీ మహిమను పొందజాలవు. ॥౧॥

ఇతరత్ర జీవాత్మ స్వయముగ తన మహిమను ప్రకటించుచు 'నేను ఇంద్రుడను, నే నెప్పుడును ధనమును ఓడిపోను, నే నెప్పుడును మరణించనని ప్రకటించుచున్నది. ఋగ్వే.౧౦-౪౮-౫॥౧॥

ఇచ్చట అతిశయోక్తి అలంకారము గలదు. ॥౧॥

భావార్థము :- ఏ జీవాత్మ అజరము, అమరము మరియు చేతనమైయున్నదో, దాని మహిమను వందలు, వేలు, లక్షలు, కోట్ల గుణములుగయైపోయినను ఈ జడములగు సూర్యుడు, పృథివిమున్నగునవి దాని మహిమను పొందజాలవు. ॥౧॥

862. O God, though there were a hundred heavens, they would not emit a brilliance like Thine, nor could a hundred earths, no, nor even a thousand suns nor the whole of the creatures in the two worlds could ever be equal to Thy Glory O Holder of the thunder bolt of justice. Even the whole universe can not encompass Thee. II1II

౧౬౩. ఋషి- పురుహన్మా । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః- పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మజీవాత్మనోరుభయోర్విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౬౩. ఆ పప్రాథ మహినా వృష్ణ్యా వృషన్విశ్వా శవిష్ఠ శవసా ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అస్మాఀ అవ మఘవన్ గోమతి వ్రజే వజ్రిం చిత్రాభిరూతిభిః ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.వి:- ఆ । పప్రాథ । మహినా । వృష్ణ్యా । వృషన్ । విశ్వా । శవిష్ఠ । శవసా । అస్మాన్ ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అవ । మఘవన్ । గోమతి । వ్రజే । వజ్రిన్ । చిత్రాభిః । ఊతిభిః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ప్రథమః పరమాత్మపరః. హే **వృషన్** సుఖవర్షక, **శవిష్ఠ** బలవత్తమ జగదీశ్వర! త్వమ్ **మహినా** మహిమ్నా **శవసా** బలేన చ **విశ్వా** సర్వాని **వృష్ణ్యా** వృష్ణ్యాని బలాని ఆత్మబలవిద్యుద్బలవాయు బలసూర్యబలాదీని. [వృషసు వీర్యవత్సు భవం వృష్ణ్యమ్, భవార్థేయత్.] **ఆ పప్రాథ** విస్తారితవానసి. హే **మఘవన్** ఐశ్వర్యశాలిన్! హే **వజ్రిన్** వజ్రధర ఇవ దణ్డసామర్థ్యయుక్త! త్వమ్ **గోమతి వ్రజే** సూర్యచన్ద్రనక్షత్రాదిలోకలోకాన్తరయుక్తేఽస్మిన్ బ్రహ్మాణ్డే **చిత్రాభిః** అద్భుతాభిః **ఊతిభిః** రక్షాభిః **అస్మాన్** ఉపాసకాన్ **అవ** పాలయ.

ద్వితీయః జీవాత్మపరః. హే **వృషన్** దేహస్థేషు మనోబుద్ధ్యాదిషు బలవత్తమ మదీయ ఆత్మన్! త్వమ్ **మహినా** మహిమ్నా **శవసా** బలేణ చ **విశ్వా** సర్వాణి **వృష్ణ్యా** వృష్ణ్యాని ప్రాణమనోబుద్ధీన్ద్రియాదీనాం బలాని **ఆ పప్రాథ** విస్తారయసి. హే **మఘవన్** సద్గుణైశ్వర్యవన్! హే **వజ్రిన్** వాగ్ వజ్రయుక్త ! [వాగ్ఘి వజ్రః. ఐ... బ్రా. ౪।౧.] త్వమ్ **గోమతి వ్రజే** ఇన్ద్రియరూపగోయుక్తే దేహరూపే గోష్ఠే **చిత్రాభిః** అద్భుతాభిః **ఊతిభిః** రక్షాభిః **అస్మాన్ అవ** పాలయ ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః. 'వృష్, వృష' 'శవి, 'శవ' ఇత్యత్ర ఛేకానుప్రాసః.॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా బ్రహ్మాణ్డే సర్వేషు బలవత్సు పదార్థేషు పరమేశ్వరకృతం బలమస్తి తథా దేహపిణ్డే ప్రాణమనోబుద్ధీన్ద్రియాదిషు జీవాత్మదత్తం సామర్థ్యం విద్యతే, జీవాత్మాఽపి చ పరమేశ్వరాదేవ తాదృశం సామర్థ్యం ప్రాప్నోతి ॥౨॥

౧౬౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు జీవాత్మ రెండింటి వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-మొదట పరమాత్మ విషయములో :- (వృషన్) సుఖవర్షములను కురిపించు (శవిష్ఠ) మహాబలిమగు ఓ జగదీశ్వరా! నీవు (మహినా) మహిమతో మరియు (శవసా) బలముచే (విశ్వా) సకల (వృష్ణ్యా) బలములను అనగా ఆత్మబలము, విద్యుత్తుబలము, వాయుబలము, సూర్యబలము మున్నగువానిని (ఆ పప్రాథ) వ్యాప్తపరచినావు (మఘవన్) ఓ ఐశ్వర్యశాలి (వజ్రిన్) వజ్రధారివంటి దండసామర్థ్యముగలవాడా! నీవు (గోమతి వ్రజే) సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు మున్నగు లోకలోకాంతరములతో గూడ ఈ బ్రహ్మాండములో (చిత్రాభిః) అద్భుతమగు (ఊతిభిః) రక్షణలతో (అస్మాన్) ఉపాసకులమగు మాయొక్క (అవ) రక్షణనొనర్చుము.

రెండవది జీవాత్మపక్షములో :- (వృషన్) శరీరమందుగల మనస్సు, బుద్ధి మున్నగు వానియందు అన్నిటికన్న శక్తివంతమగు ఓ నా ఆత్మా! నీవు (మహినా) మహిమతో మరియు (శవసా) బలముతో (విశ్వా) సకల (వృష్ణ్యా) ప్రాణము, మనస్సు, బుద్ధి మున్నగువాని శక్తులను (ఆ పప్రాథ) వ్యాప్తపరచెదవు (మఘవన్) సద్గుణములను ఐశ్వర్యములతో గూడిన (వజ్రిన్) వాణులరూప వజ్రముగలవాడా! నీవు (గోమతి వ్రజే) ఇంద్రియరూప గోవులతోగూడి శరీరరూప గోశాలయందు (చిత్రాభిః) అద్భుతమగు (ఊతిభిః) రక్షణలతో (అస్మాన్) మమ్ము (అవ) పాలించుము.॥౨॥

ఇచ్చట శ్లేషాలంకారము గలదు. 'వృష్,వృష' మరియు 'శవి, శవ'లలో ఛేకానుప్రాసము గలదు. ॥౨॥

భావార్థము :- బ్రహ్మాండమునందలి అన్నిటికన్న శక్తివంతమైన పదార్థములలో పరమాత్మచే ఉత్పన్నమొనర్చబడినది బలము. అటులనే శరీరరూప పిండములో ప్రాణము, మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు మున్నగువానియందు జీవాత్మద్వార ఈయబడినది సామర్థ్యము. మరియు జీవాత్మయును పరమాత్మనుండియే అట్టి సామర్థ్యమును పొందును.॥౨॥

863. O Showerer of blessings, Alimighty God ! Thou pervadest all beings with Thy desire - fulfilling might. O Possessor of riches and Holder of the thunder - bolt of justice, Save us by Thy Wonderful Protections, while we sit in communion with Thee with Wisdom. II2II

౮౬౪. ఋషిః-మేధ్యాతిథిః కాణ్వః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-బృహతీ । స్వరః-మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౬౧ క్రమాఙ్కే

పరమేశ్వరోపాసనావిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్రాచార్యవిషయో వర్ణ్యతే.

3 1 2 3 12 3 2 3 2 3 1 2
౮౬౪. వయం ఘ త్వా సుతావన్త ఆపో న వృక్తబర్హిషః ।
3 1 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2
పవిత్రస్య ప్రస్రవణేషు వృత్రహన్ పరి స్తోతార ఆసతే ॥ ౧ ॥

3 2 3 1 2 1 2ర 3 1 2 3 2 3
ప. వి:- వయమ్ । ఘ । త్వా । సుతావన్తః । ఆపః । న । వృక్తబర్హిషః । వృక్త -బర్హిషః ।
1 2 3 1 2 3 1 2ర 3 1 2ర 3 1 2
పవిత్రస్య । ప్రస్రవణేషు । ప్ర -స్రవణేషు । వృత్రహన్ । వృత్ర -హన్ । పరి । స్తోతారః ।
3
ఆసతే ॥ ౧ ॥

పదార్థః-పుత్రాన్ గురుకులే ప్రవేశయితుం తైః సహాగతాః పితరః ఆచార్యం బ్రువతే- హే ఆచార్యప్రవర! **వృక్తబర్హిషః** పరిత్యక్తాన్తరిక్షాః **ఆపః న** మేఘజలాని ఇవ **వృక్తబర్హిషః** పరిత్యక్తగృహాః **సుతావన్తః** పుత్రైః సహితాః **వయమ్** పితరః **త్వా ఘ** త్వాం ఖలు ప్రాప్తాః స్మః. హే **వృత్రహన్** దోషాణాం హన్తః ఆచార్యశ్రేష్ఠ! **స్తోతారః** సమిత్పాణయో భూత్వా త్వత్సకాశమాగతాః త్వద్గుణాన్ గాతారః శిష్యాః **పవిత్రస్య** విశుద్ధస్య జ్ఞానస్య ఆచరణస్య చ **ప్రస్రవణేషు** ప్రవాహేషు **పరి ఆసతే** పరిప్లవన్తి. అతోఽస్మత్పుత్రానుపనీయ విదుషః కుర్వితి భావః ॥ ౧ ॥

అత్ర శ్లిష్టోపమాలఙ్కారః. కారణరూపేణోత్తరార్ధవాక్యేన కార్యరూపస్య పూర్వార్ధవాక్యస్య సమర్థనా దర్థాన్తరన్యాసోఽపి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- సర్వైర్మాతాపితృభిః స్వబాలకాన్ స్వబాలికాశ్చాచార్యస్యాచార్యాయావా సకాశే సమర్ప్య తే తాశ్చ విద్వాంసో విదుష్యశ్చ కార్యాః ॥ ౧ ॥

౮౬౪. ఈ మొదటి మంత్రములో పూర్వార్చిక ౨౬౧వ మంత్రమునకు పరమేశ్వరోపాసన విషయములో వ్యాఖ్యానమొనర్చబడినది. ఇప్పుడిచ్చట ఆచార్యుల విషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-పుత్రులను గురుకులమున ప్రవేశపరచుటకు వారివెంటవచ్చిన పితృజనము ఆచార్యులతో ఓ ఆచార్యవర్యా! (వృక్తబర్హిషః) అంతరిక్షమును వదలివేసిన (ఆపః న) మేఘజలములవలె (వృక్తబర్హిషః) గృహములను వదలి వచ్చిన (సుతవన్తః) పుత్రులతో గూడ (వయమ్) మేము (త్వా ఘ) మిమ్ము చేరినాము (వృత్రహన్) దోషములను తొలగించు ఓ ఆచార్య వరా! (స్తోతారః) సమిధను చేతపట్టుకొని తమవద్దికి వచ్చియున్న, మీ గుణగానమొనర్చు ఈ శిష్యులు (పవిత్రస్య) విశుద్ధమగు ఆచరణల (ప్రసవణేషు) ప్రవాహములందు (పరి ఆసతే) ఈదులాడుచుందురు. కావున మా పుత్రులకు కూడ ఉపనయన సంస్కారమొనర్చి వీరిని విద్వాంసులనుగ జేసివేయుడు.॥౧॥

ఇచ్చట శ్లిష్టోపమాలంకారము గలదు. కారణరూప ఉత్తరార్ధ వాక్యముచే కార్యరూప పూర్వార్ధ వాక్యముయొక్క సమర్థన ముండుటవల్ల అర్థాంతరన్యాసముకూడ యున్నది.॥౧॥

భావార్థము :- తల్లిదండ్రులెల్లరును తమ బాలబాలికలను ఆచార్యులు, లేక ఆచార్యాలకు సమర్పించి వారిని విద్వాంసులు మరియు విదుషీమణులనుగ నొనర్చవలెను.॥౧॥

864. O Destroyer of sins, we Thy devotees who have cultivated our devotion combined with knowledge and spread our seats (of hearts) before Thee, being calm, quiet and pure like the water, sit and take bath in the streams of Thy Purity. II1II

౮౬౫. ఋషిః-మేధ్యాతిథిః కాణ్వః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-బృహతీ । స్వరః-మధ్యమః.

అథ పరమాత్మా నమాచార్యం చాహ్వయతి.

౧ ౨ ３ ౨ర ３ ౧ ౨ ３౧ ３౧౨
౮౬౫. స్వరన్తి త్వా సుతే నరో వసో నిరేక ఉక్థినః ।
３౨ ３ ౧ ౨ ３౨ఉ ３ ౧౨３ ౧౨３ ౨３౧ ౨
కదా సుతం తృషాణ ఓక ఆగమ ఇన్ద్ర స్వబ్దీవ వంసగః ॥ ౨ ॥

ప.వి:- స్వరన్తి । త్వా । సుతే । నరః । వసో । నిరేకే । ఉక్థినః । కదా । సుతమ్ । తృషాణః । ఓకః । ఆ గమః । ఇన్ద్ర । సబ్దీ ఇవ । వంసగః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ప్రథమః** పరమాత్మ పక్షే. హే **వసో** ఉపాసకానాం ధనరూప తేషు సద్గుణానాం చ నివాస యితః పరమాత్మన్! **ఉక్థినః** స్తోతారః **నరః** మనుష్యాః **సుతే** శ్రద్ధారసే **నిరేకే** నిర్గతే, ఉద్వేల్లితే సతి **త్వా** త్వామ్ **స్వరన్తి** అహ్వాయన్తి. [స్వృ శబ్దోపతాపయోః, భ్వాదిః.] హే **ఇన్ద్ర** పరమైశ్వర్యవన్ దుర్గుణవిదారక! **కదా** కస్మిన్ కాలే **సుతమ్** అభిషుతం శ్రద్ధారసమ్ **తృషాణః** పిపాసుః, త్వమ్ **ఓకః** హృదయ - సదనమ్ **ఆగమః** ఆగమిష్యసి, **ఇవ** యథా **వంసగః** వననీయగమనః సేవనీయగతిః **స్వబ్దీ** శోభనస్య ఉదకస్య దాతా సూర్యః **ఓకః** సముద్రరూపం గృహమ్ ఆగచ్ఛతి. [వంసః, వన సంభక్తౌ, వంసం వననీయం సంభజనీయం యథా స్యాత్తథా గచ్ఛతీతి వంసగః . స్వబ్దీ, శోభనాః మేఘస్థాః అపః దదాతీతి తాదృశః.]

ద్వితీయః ఆచార్యపక్షే. కార్యవశాద్ గురుకులాద్ బహిర్నిర్గతమాగమనే విలంబమానం చాచార్యం శిష్యాః సోత్కణ్ఠమాహ్వయన్తి. హే **వసో** శిష్యేషు విద్యాదినివాసక ఆచార్య! **ఉక్థినః** వేదపాఠినః **నరః** బ్రహ్మచారిణః **సుతే** విద్యాఽధ్యయనసత్రే **నిరేకే** ఆగతే సతి **త్వా** త్వామ్ **స్వరన్తి** ఆహ్వయన్తి. హే **ఇన్ద్ర** అవిద్యా దుర్గుణాదివిదారక ఆచార్యవర! **కదా** కస్మిన్ కాలే **తృషాణః** శిష్యాన్ కామయమానః త్వమ్ **ఓకః** గురుకుల గృహమ్ **ఆగమః** ఆగమిష్యసి? **వంసగః** సంభజనీయగతిః **స్వబ్దీ** వృష్టిజలప్రదాతా సూర్యః **ఇవ** యథా జలం వర్షితుమ్ **ఓకః** అన్తరిక్షరూపం గృహం ఆగచ్ఛతి తద్వత్ ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా జలస్య పిపాసుః సూర్యః కిరణైః సముద్రం ప్రాప్నోతి తథా భక్తిరసం పిపాసన్ పరమేశ్వర ఉపాసకానాం హృదయం గచ్ఛతి, యథా చ సూర్యోఽన్తరిక్షస్థం జలం భూమౌ వర్షతి తథాఽఽచార్యో విద్యారసం ఛాత్రేషు వర్షతి ॥ ౨ ॥

ఋజు. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులను ఆహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-మొదట పరమాత్మపక్షములో :- (వసో) ఉపాసకుల ధనరూప మరియు వారియందు సద్గుణములను నివసింపజేయునట్టి ఓ పరమేశ్వరా! (ఉక్థినః) స్తోతలగు (నరః) మానవులు (సుతే) శ్రద్ధారసము (నిరేకే) పొంగివచ్చినప్పుడు (త్వా) మిమ్ము (స్వరన్తి) పిలుచుచున్నారు. (ఇంద్ర) ఓ పరమాత్మా! (కదా) ఎప్పుడు (సుతమ్) అభిషుత శ్రద్ధారసపు (తృషాణః) తృష్ణగల నీవు (ఓకః) హృదయసదనములో (ఆగమః) చేరుదువు? (ఇవ) ఎటుల (వంసగః) భజించదగిన నడకగల (స్వబ్దీ) జలములను వర్షింపజేయు సూర్యుడు వర్షములను కురిపించుటకు (తృషాణః) జలముల తృష్ణగలిగియుండి, కిరణములద్వారా (ఓకః) భూమిపై నున్న సముద్రరూప గృహమునకు చేరును.॥౨॥

రెండవది ఆచార్యుల పక్షములో :- గురుకులమునుండి బయటకు వెళ్లియున్న మరియు వచ్చుటలో ఆలస్యము చేసిన ఆచార్యులను శిష్యగణము ఉత్కృష్టపూర్వకముగ పిలుచుచున్నారు. (వసో) శిష్యులలో విద్యమున్నగునవి స్థిరపరచునట్టి ఓ ఆచార్యా! (ఉక్థినః) వేదపాఠి (నరః) బ్రహ్మచారులు (సుతే) విద్యాధ్యయన సత్రమునకు (నిరేకే) వచ్చినప్పుడు (త్వా) మిమ్ము (స్వరన్తి) పిలుచుచున్నారు. (ఇన్ద్ర) అవిద్య మరియు దుర్గుణములను తొలగించు ఓ ఆచార్యా! (కదా) ఎపుడు (తృషాణః) శిష్యులను కోరుకొనునట్టి నీవు (ఓకః) గురుకుల మను గృహమునకు (ఆగమః) చేరుదువు? (ఇవ) ఎటుల (వంసగః) కీర్తించదగిన నడకగల (స్వబ్దీ) జలములను వర్షింపజేయునట్టి సూర్యుడు [జలములను వర్షింపజేయుటకు] (ఓకః) అంతరిక్షరూప గృహమునకు చేరునుగదా!॥౨॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :- జలముల దాహముగల సూర్యుడు కిరణములతో సముద్రమువద్దికి చేరునటుల భక్తితృష్ణగల పరమేశ్వరుడు ఉపాసకుల హృదయములందు ప్రవేశించును. మరియ సూర్యుడెటుల అంతరిక్షములో స్థిరమైయున్న జలములను భూమిపై వర్షింపజేయునో, అటులనే ఆచార్యులు విద్యారసమును శిష్యులపై వర్షింపజేయుదురు. ॥౨॥

865. O Support and Sustainer of the world! wise devotees call Thee always assembled for the performance of noble deeds and in the beginning and end of their meditation. When wilt Thou come to Thy sons' place of communion like a thirsty person coming to the water or the air which is mixed with the clouds possessing protective power? Thou art Giver of happiness to us. [When shall we realise Thee within out hearts?]. II2II

౮౬౬. ఋషిః-మేధ్యాతిథిః కాణ్వః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-బృహతీ । స్వరః-మధ్యమః.

అథ పరమాత్మానమాచార్యం చ ప్రార్థయతే.

౮౬౬. కణ్వేభిర్ధృష్ణవా ధృషద్వాజం దర్షి సహస్రిణమ్ ।
పిశఙ్గరూపం మఘవన్విచర్షణే మక్షూ గోమన్తమీమహే ॥ 3 ॥

ప. విః- కణ్వేభిః । ధృష్ణో । ఆ ధృషత్ । వాజమ్ । దర్షి । సహస్రిణమ్ । పిశఙ్గరూపమ్ । పిశఙ్గ-రూపమ్ । మఘవన్ । విచర్షణే । వి - చర్షణే । మక్షూ । గోమన్తమ్ । ఈమహే ॥ 3 ॥

పదార్థః :- హే **ధృష్ణో** అవిద్యాదోషాదిధర్షణశీల పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! **కణ్వేభిః** మేధావిభిర్విద్వద్భిః **ధృషన్** అవిద్యాదైన్యాదికం ధర్షయన్ త్వమ్ **సహస్రిణమ్** సహస్రసంఖ్యాకమ్ **వాజమ్** విద్యాదిధనమ్ **ఆ దర్షి** ప్రయచ్ఛ. [ఆఙ్పూర్వాద్ దృ విదారణే క్ర్యాదిః. తతో లోటి సిపి 'బహులం ఛన్దసి' అ...౨.౪.౭౩ ఇతి వికరణస్య లుక్.] హే **మఘవన్** ఐశ్వర్యశాలిన్ **విచర్షణే** సర్వద్రష్టః పరమాత్మన్ శాస్త్రద్రష్టః ఆచార్య వా! **పిశఙ్గరూపమ్** పిఙ్గలవర్ణం తేజోమయం వా, **గోమన్తమ్** ఉత్తమవాగ్ధేనుపృథివ్యాదియుక్తం చ **వాజమ్** సువర్ణాఖ్యం బ్రహ్మచర్యాఖ్యం వా ధనమ్, వయమ్ **మక్షు** సద్య ఏవ **ఈమహే** యాచామహే. [ఈమహే ఇతి యాఞ్చాకర్మసు పఠితమ్. నిఘం...౩.౧౯.] ॥ ౩॥

భావార్థః :- పరమాత్మా గురుశ్చ సుయోగ్యానుపాసకాన్ శిష్యాంశ్చ ప్రతి సర్వం సువర్ణమణి ముక్తాధేన్వాదికం విద్యాబ్రహ్మచర్యసద్వృత్తాదికం చ విపులమైశ్వర్యం ప్రాపయతః.॥3॥

౮౬౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులతో ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(ధృష్ణో) అవిద్య దోషములు మున్నగువానిని దూరమొనర్చు స్వభావముగల ఓ పరమాత్మా మరియు ఆచార్యా! (కణ్వేభిః) మేధావులగు విద్వాంసులద్వార (ధృషన్) అవిద్య, దీనత్వములను దూరమొనర్చుచు మీరు (సహస్రిణమ్) వేలసంఖ్యలో (వాజమ్) విద్యమున్నగు ధనములను (ఆ దర్షి) ఇచ్చుచుందురు. (మఘవన్) ఓ ఐశ్వర్యశాలులారా! (విచర్షణే) సర్వద్రష్టయగు పరమాత్మా! మరియు శాస్త్రద్రష్టయగు ఆచార్యా! (పిశఙ్గరూపమ్) పసుపువర్ణముగల, లేక తేజోరూపముగల (గోమన్తమ్) ఉత్తమవాణి, గోవులు, భూమి మున్నగువానితోగూడ (వాజమ్) సువర్ణరూప, లేక బ్రహ్మచర్యరూప ధనమును మేము (మక్షు) శీఘ్రముగానే (ఈమహే) నిన్ను యాచించుచున్నాము.॥3॥

భావార్థము :-పరమాత్మ మరియు గురువు యోగ్యులగు ఉపాసకులకు మరియు శిష్యులకు సమస్త బంగారము మణులు ముత్యములు, గోవులు మున్నగునవి మరియు విద్య, బ్రహ్మచర్యము, సదాచారము మున్నగు విశాల ఐశ్వర్యములను ప్రాప్తింపజేయుదురు.॥3॥

866. O Omniscient Lord! Thou givest to wise men wealth of thousand kinds. We pray to Thee to grant us soon wealth of wisdom which drives away all evils along with a powerful speech and also nourishing food with cows giving milk. II3II

౮౬౭. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ)। స్వరః-మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౩౮ క్రమాఙ్కే పరమేశ్వర నృపత్యోర్విషయే వ్యాఖ్యాత పూర్వా. అత్ర ధనదః ప్రశస్యతే.

3౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ ౨ 3 ౧ ౨
౮౬౭. తరణి రిత్సిషాసతి వాజం పురన్ధ్యా యుజా। ఆ వ ఇన్ద్రం

3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ ర 3 ౧ ౨
పురుహూతం నమే గిరా నేమిం తష్టేవ సుద్రువమ్ ॥ ౧ ॥

౩౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨
ప. వి:- తరణిః । ఇత్ । సిషాసతి । వాజమ్ । పురన్ధ్యా । పురమ్ -ధ్యా । యుజా ।
౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨ ౧౨ర ౩
ఆ । వః । ఇన్ద్రమ్ । పురుహూతమ్ । పురు-హూతమ్ । నమే । గిరా । నేమిమ్ । తష్టా-ఇవ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
సుద్రువమ్ । సు-ద్రువమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-తరణిః ఇత్ ఆపద్గతాన్ దుఃఖేభ్యః తారయితుకామ ఏవ జనః **యుజా** సహాయభూతయా **పురన్ధ్యా** బహుధారికయా సహానుభూతి పూర్ణయాధియా **వాజమ్** ధనమ్ **సిషాసతి** అన్యేభ్యో దాతుమిచ్ఛతి. [సనితుం దాతుమిచ్ఛతీతి సిషాసతి. షణుదానే సన్నన్తం రూపం.] అతోఽహమ్ **పురుహూతమ్** బహుభిరాహూతం **వః** యుష్మాకమ్ **ఇన్ద్రమ్** ధనికమ్ జనమ్ **గిరా** వాచా **ఆ నమే** ఆనమయే, నిర్ధనేభ్యో ధనం దాతుం సుప్రవర్తయే **తష్టా ఇవ** శిల్పకారో యథా **నేమిమ్** రథచక్రవలయమ్ **సుద్రువమ్** సుప్రవర్తన యోగ్యాం కరోతి తద్వత్. [సుష్ఠు ద్రవతీతి సుద్రుః తాం సుద్రువమ్] ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-మనుష్యైరీశ్వరోపాసనయా సహ ధనాదిదానేన దీనానామ్ సాహాయ్యమపి విధేయమ్ ॥ ౧ ॥

౧౬౭౭. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందు ౨౩౭వ మంత్రమున కచ్చట పరమేశ్వరుడు మరియు రాజు విషయములో వ్యాఖ్యానమొనర్చబడినది. ఇప్పుడిచ్చట ధనదాతల విషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(తరణిః ఇత్) ఆపదలందు జిక్కుకొనియున్న మనుష్యులను దుఃఖములనుండి తరింపజేయు తపనగల మనుష్యులు మాత్రమే (యుజా) సహాయములచే (పురన్ధ్యా) అనేకులను ఆదుకొనునట్టి సహానుభూత పూర్ణబుద్ధితో (వాజమ్) ధనమును (సిషాసతి) ఇతరుల కీయదలచెదరు. కావున నేను (పురుహూతమ్) అనేకులచే కోరుకొనునట్టి (వః) మీ యొక్క (ఇన్ద్రమ్) ధనికవర్గమును (గిరా) వాణులతో ఉపదేశముద్వారా (ఆనమే) లోబరచుకొందును. అనగా బీదలకు ధనమునిచ్చుటకు సిద్ధపరచెదను (తష్టా ఇవ) శిల్పి ఎటుల (నేమిమ్) రథచక్రముల పరిధిని (సుద్రువమ్) ఉత్తమరూపములో తిరుగదగినవిగా జేయునటుల.॥౧॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు. ॥౧॥

భావార్థము :- మనుష్యులు ఈశ్వరోపాసనతోగూడ ధనము మున్నగువాని దానముద్వార దీనజనుల సహాయము చేయుచుండవలెను.॥౧॥

867. An active man desires to distinguish the right knowledge from the false one, with the help of pure aad vast intellect. I bend with devotional song for your welfare the Lord much - invoked, as a carpenter bends his wheel of solid wood. (Bending the Lord with devotional song is a poetical and allegorical expression for prayer). ॥1॥

౮౬౮. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ); స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పునరపి ధనదాః ప్రశస్యన్తే.

౮౬౮. న దుష్టుతిర్ద్రవిణోదేషు శస్యతే న స్రేధన్తం రయిర్నశత్ ।
సుశక్తిరిన్మఘవన్ తుభ్యం మావతే దేష్ణం యత్పార్యే దివి ॥ ౨ ॥

ప.విః- న । దుష్టుతిః । దుః - స్తుతిః । ద్రవిణోదేషు । ద్రవిణః - దేషు । శస్యతే । న । స్రేధన్తమ్ । రయిః । నశత్ । సుశక్తిః । సు - శక్తిః । ఇత్ । మఘవన్ । తుభ్యమ్ । మావతే । దేష్ణమ్ । యత్ । పార్యే । దివి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ద్రవిణోదేషు** ధనదేషు. [ద్రవిణాంసి ధనాని దదతీతి ద్రవిణోదాః తేషు.] **దుష్టుతిః** నిన్దా **న శస్యతే** న ప్రోచ్యతే. **స్రేధన్తమ్** ధనాన్నవస్త్రాదిదానేన దీనానాం సాహాయ్యం న కృత్వా తాన్ హింసన్తమ్ **రయిః** ధనమ్ **న నశత్** న వ్యాప్నోతి. హే **మఘవన్** ధనికజన! **పార్యే దివి** పారణీయే జీవనవ్యవహారే. [దివు క్రీడావిజిగీషా వ్యవహారాద్యర్థః.] **మావతే** మత్సదృశాయ జనాయ. [యుష్మదస్మదోః సాదృశ్యే వతుబ్ వాచ్యః 'ఇతి వార్త్తికేన అస్మచ్ఛబ్దాత్ సాదృశ్యార్థే వతుప్.'] **యత్ దేష్ణం** దాతవ్యమ్ ధనమస్తి, తత్ ప్రాప్తుమహమ్ **తుభ్యమ్** త్వత్సంముఖమ్ **సుశక్తిః ఇత్** సుపురుషార్థః ఏవసన్, ఆగచ్ఛామీతి శేషః, అన్యథా పౌరుషహీనస్య జనస్య సదైవ ధనాదిదానేన కః సాహాయ్యం కుర్యాత్ ॥ ౨ ॥

భావార్థః-దానవీరాణాం కీర్తిః సర్వత్ర గీయతే. నిర్ధనైరపి స్వపురుషార్థేన ధనమర్జనీయమ్. సదా యాచనేన జనస్య స్వాభిమానో నశ్యతి ॥ ౨ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జీవాత్మపరమాత్మాచార్యాణాం విషయ వర్ణనాద్ ధనదప్రశంసాకరణాచ్చైతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తీతి వేద్యమ్.

౮౬౮. ఈ మంత్రములో మరల ధనదాతల విషయమే ప్రశంసించబడినది.॥౧॥

పదార్థము :- (ద్రవిణోదేషు) ధనదాతల (దుష్టుతిః) నింద (న శస్యతే) చేయరాదు (స్రేధన్తమ్) ధనము అన్నము, వస్త్రములు మున్నగువాని దానముద్వార దీనుల సహాయము నొనర్చక వారి హృదయములను గాయపరచునట్టివారికి (రయిః) ధనము (న నశత్) ప్రాప్తించదు. (మఘవన్) ఓ ధనికులారా! (పార్యేదివి) తరింపజేయదగిన జీవనవ్యవహారములందు (మావతే) మావంటివారికి (యత్) ఏ (దేష్ణమ్) దానమొనర్చదగిన ధనముగలదో, దానిని పొందుటకు నేను (తుభ్యమ్) నీవద్దకి (సుశక్తిః ఇత్) పురుషార్థపరుడనేయై వచ్చెదను. కాని పురుషార్థహీనులగువారి ధనము మున్నగు సహాయమును పొందదలచు వాడెవ్వడుండును?॥౨॥

భావార్థము :- సర్వత్ర దానవీరుల కీర్తిగానమే జరుగుచుండును. బీదవారుకూడ తమ పురుషార్థముచే ధనము నార్జించదలచెదరు. నిరంతరము యాచించుటవల్ల మనుష్యుల స్వాభిమానము నష్టమైపోవుచుండును.॥౨॥

ఈ ఖండములో జీవాత్మ, పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయములను వర్ణించియుండుట వలన మరియు ధనదాతల ప్రశంస యుండుటవలనను ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదని యెంచవలెను.

నాలుగవ అధ్యాయములో నాలుగవ ఖండము సమాప్తము

868. Flattery to the givers of wealth is not praised nor does spiritual wealth comes to him who is of a violent nature. It is Thy charming power O Lord, by which a devotee like me gets the gift of bliss in emancipation, free from all bondage. II2II

★★★

౮౬౯. ఋషి-త్రితః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౭౧ క్రమాఙ్కే

బ్రహ్మానన్దరసవిషయే వ్యాఖ్యాత పూర్వా. అత్ర గురుకులస్య దృశ్యం వర్ణ్యతే.

3 ౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
౮౬౯. త్రిస్రో వాచ ఉదీరతే గావో మిమన్తి ధేనవః ।

౧ ౨ 3 ౧ ౨
హరిరేతి కనిక్రదత్ ॥ ౧ ॥

3 2 12ర 3 12ర 3 12 1 2ర 3
ప. వి:– తిస్రః । వాచః । ఉత్ – ఈరతే । గావః । మిమన్తి । ధేనవః । హరిః – ఏతి ।
12ర
కనిక్రదత్ ॥ 1 ॥

పదార్థః- విద్యార్థినః **తిస్రః వాచః** ఋగ్యజుః సామలక్షణాః తిస్రో వేదగిరః **ఉదీరతే** ఉచ్చారయన్తి. **ధేనవః** దుగ్ధనవనీతాదిభిః ప్రీణయిత్ర్యః **గావః** క్షీరిణ్యః **మిమన్తి** రమ్భాయన్తే. **హరిః** దోషాణాం హర్తా ఆచార్యః **కనిక్రదత్** శాస్త్రాణ్యుపదిశన్ **ఏతి** సంచరతి ॥ 1 ॥

అత్ర స్వభావోక్తిరలఙ్కారః ॥ 1 ॥

భావార్థః-సస్వరవేదపాఠో, వేదార్థవ్యాఖ్యానాని, యజ్ఞియఘృతార్థం గోదుగ్ధదధినవనీతాదిప్రదానార్థం చ గావో, గురూణాముపదేశశ్చేతి గురుకులానాం దృశ్యమతీవ చేతో హరం జాయతే ॥ 1 ॥

869. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి 471వ మంత్రముపై బ్రహ్మానందరసము విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట గురుకుల దృశ్యము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-విద్యార్థులు (తిస్రః వాచః) ఋగ్, యజుః, సామరూప మూడు వేదవాణులను (ఉదీరతే) ఉచ్చరించుచున్నాము. (ధేనవః) పాలు, వెన్న, నేయి మున్నగువానిచే తృప్తినిచ్చునట్టి (గావః) గోవులు (మిమన్తి) అంబాయనుచున్నవి. (హరిః) దోషములను హరించునట్టి ఆచార్యులు (కనిక్రదత్) శాస్త్రముల నుపదేశించుచు (ఏతి) సంచరించుచున్నారు. ॥1॥

ఈ మంత్రములో స్వభావోక్తి అలంకారము గలదు.॥1॥

భావార్థము :-సస్వరవేదపాఠము, వేదార్థముల వ్యాఖ్యానము, యజ్ఞముకొరకు నేయినిచ్చుటకు మరియు గోక్షీరములు పెరుగు, వెన్న మున్నగు వానినిచ్చునట్టి గోవులు మరియు గురువుల ఉపదేశములు మున్నగు నిట్టి గురుకుల దృశ్యములు అత్యంత మనోహరముగ నుండును.॥1॥

869. Three sounds are rising up as if cows giving milk are lovingly calling their calves. God Who is the Destroyer of sins and misery is coming to us thundering (so to speak). II1II

870. ఋషిః-త్రితః । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ వేదవాగ్ విషయం చన్ద్రవిషయం చాహ.

3 1 2ర 3 2 3 12 3 12
870. అభి బ్రహ్మీరనూషత యహ్వీఋతస్య మాతరః ।
3 1 2 3 1 2ర
మర్జయన్తీర్దివః శిశుమ్ ॥ 2 ॥

౩ ౨ ౧ ౨ ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప.విః- అభి । బ్రహ్మీః । అనూషత । యహ్వీః । ఋతస్య । మాతరః । మర్జయన్తీః ।
౩ ౨ ౧ ౨ ర
దివః । శిశుమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ప్రథమః వేదవాగ్విషయకః. **యహ్వీః** యహ్వ్యః యహ్వ్యః మహత్యః. [యహ్వ ఇతి మహతో నామధేయమ్ యాతశ్చ హూతశ్చ భవతి. నిరు.. ౮।౮.] **ఋతస్య మాతరః** సత్యజ్ఞానస్య నిర్మాత్ర్యః, **దివః శిశుమ్** ద్యోతమానస్య పరమాత్మనః పుత్రభూతం మానవమ్ **మర్జయన్తీః** మర్జయన్త్యః శోధయన్త్యః **బ్రహ్మీః** బ్రహ్మ్యః బ్రహ్మణా ప్రోక్తాః వేదవాచః **అభి అనూషత** గుణవర్ణనేన సర్వాన్ పదార్థాన్ అభిష్టువన్తి ॥

ద్వితీయః చన్ద్రవిషయకః. **యహ్వీః** మహత్యః, **ఋతస్య మాతరః** వృష్టిజలస్య నిర్మాత్ర్యః. [ఋతమితి ఉదకనామ. నిఘం..౧।౧౨.] **మర్జయన్తీః** ప్రకాశేన సర్వాన్ శోధయన్త్యః అలంకుర్వత్యో వా **బ్రహ్మీః** బ్రహ్మణః మహతః సూర్యస్య ఇమాః సూర్యసమ్బన్ధిన్యః దీధితయః **దివః శిశుమ్** ఆకాశస్య శిశుమివ విద్యమానం చన్ద్రమ్ **అభి** అభిలక్ష్య, తం ప్రకాశయితుమ్ **అనూషత** గచ్ఛన్తి. [నవతే గతికర్మా. నిఘం ౨।౧౪] ॥౨॥

అత్ర శ్లేషాలంకారః. ద్వితీయే వ్యాఖ్యానే ''దివః శిశుమ్'' ఇత్యత్ర లుప్తోపమమ్ ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా మాతరః శిశుముపగచ్ఛన్తి తథైవ వేదవాచః గుణవర్ణనద్వారా సర్వాన్ పదార్థానుపగచ్ఛన్తి, సూర్యరశ్మయశ్చ చన్ద్రం ప్రకాశయితుం తముపగచ్ఛన్తి ॥ ౨ ॥

౮౭౦. ఈ మంత్రములో వేదవాణుల మరియు చంద్రుని విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-మొదట వేదవాణులపక్షమున:- (యహ్వీః) మహత్వశాలిని (ఋతస్య మాతరః) సత్యజ్ఞానమును నిర్మాణమొనర్చునట్టి (దివః శిశుమ్) తేజస్వి పరమాత్మ పుత్రులగు మానవులను (మర్జయన్తీః) శుద్ధము, పవిత్రము నొనర్చుచు (బ్రహ్మీః) బ్రహ్మప్రోక్తమగు వేదవాణులు (అభి అనూషత) గుణవర్ణనల ద్వారా సకల పదార్థముల స్తుతియొనర్చును.

రెండవది చంద్రుని పక్షములో :- (యహ్వీః) గొప్ప (ఋతస్య మాతరః) వృష్టిజలములను నిర్మాణమొనర్చునట్టి (మర్జయన్తీః) తన ప్రకాశముచే అన్నిటిని శోధనమొనర్చునట్టి, లేక సర్వమును అలంకృతమొనర్చునట్టి (బ్రహ్మీః) మహాసూర్యునికాంతులు (దివః శిశుమ్) ఆకాశపు శిశువువలె నున్న చంద్రుని (అభి) లక్ష్యమునునుంచుకొని, అనగా దానిని ప్రకాశపరచుటకొరకు (అనూషత) వెళ్లును. ॥౨॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము గలదు. రెండవవ్యాఖ్యయందు చంద్రుని ఆకాశపు శిశువని యనుటయందు లుప్తోపమాలంకారమైనది. ॥౨॥

భావార్థము :-తల్లులెటుల శిశువులను ప్రాప్తించుకొనుచుందురో, అటులనే వేదవాణులు గుణవర్ణనల ద్వార సమస్త పదార్థములను పొందును. మరియు సూర్యకిరణములు చంద్రుని ప్రకాశపరచుటకు వానిని పొందుచుండును.॥౨॥

870. The mighty Vedic hymns revealed by God and expressing truth, purifying men like mothers, glorify the Lord, Who is full of Light and Most Glorious. II2II

౮౭౧. ఋషిః-త్రితః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ పరమాత్మాఽఽచార్యశ్చప్రార్థ్యతే.

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ ౧
౮౭౧. రాయః సముద్రాంశ్చతురోఽస్మభ్యం సోమ విశ్వతః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఆ పవస్వ సహస్రిణః ॥ ౩ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩
ప. వి:- రాయః । సముద్రాన్ । సమ్ - ఉద్రాన్ । చతురః । అస్మభ్యమ్ । సోమ ।
౧ ౨ ౩ ౧౨
విశ్వతః । ఆ । పవస్వ । సహస్రిణః ॥ ౩ ॥

పదార్థః-హే **సోమ** విద్యాదీనామస్మాసు ప్రేరక పావక పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! త్వమ్ **అస్మభ్యమ్** నః **విశ్వతః** సర్వతః **రాయః** ఐశ్వర్యస్య **సహస్రిణః** సహస్రఫలప్రదాన్ **చతురః** చతుః సంఖ్యాకాన్ **సముద్రాన్** అర్ణవాన్, ధర్మార్థకామ మోక్షరూపాన్ **ఆ పవస్వ** ప్రవాహయ ॥ ౩ ॥

అత్ర ధర్మార్థకామ మోక్షేషు రాయః సముద్రత్వకథనాత్ తేషాం సముద్రవదగాధత్వం పరోపకారిత్వం చ వ్యజ్యతే ॥ ౩ ॥

భావార్థః-దయానిధేరీశ్వరస్య గురోశ్చ కృపయాఽధ్యయనాధ్యాపనయమనియమ ప్రాణాయామబ్రహ్మచర్యజపోపాసనాదికర్మనా ధర్మార్థకామమోక్షాణాం సద్యః సిద్ధిర్భవేన్నః ॥ ౩ ॥

౮౭౧. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) విద్యమున్నగువానిని మాయందు ప్రేరణనొనర్చునట్టి పవిత్రకర్తవగు ఓ పరమాత్మా, లేక ఆచార్యా! మీరు (అస్మభ్యమ్) మాకొరకు (విశ్వతః) సకలదిశలనుండి (రాయః) ఐశ్వర్యములను (సహస్రిణః) వేలాది ఫలప్రదాన మొనర్చునట్టి (చతురః) నాలుగు (సముద్రాన్)

సముద్రములను, అనగా ధర్మ, అర్థ, కామ మరియు మోక్షములను(ఆ పవస్వ) మాకు శీఘ్రముగానే ప్రాప్తింపజేయుడు. ॥3॥

ఇచ్చట ధర్మార్థ కామమోక్షములను ధనసముద్రములని యనుటచే అవి సముద్రమువలె అగాధమైనవని, పరోపకారగుణముగలవని ద్యోతకమగుచున్నవి. ॥3॥

భావార్థము :- దయానిధియగు ఈశ్వరుని మరియు గురువు కృపచే అధ్యయన, అధ్యాపనములు యమ నియమములు, ప్రాణాయామము, బ్రహ్మచర్యము, జపము, ఉపాసనమున్నగువాని కర్మలవల్ల ధర్మ, అర్థ, కామ, మోక్షములసిద్ధి మాకు శీఘ్రముగనే ప్రాప్తించుగాక! ॥3॥

871. O Go! From every side, for our benefit, pour Thou forth four Oceans of Wealth of Wisdom in the form of four Vedas, containing thousands of Mantras and giving the knowledge of thousands of objects. II3II

౮౭౨. ఋషిః-యయాతిర్నాహుషః। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-అనుష్టుప్ । స్వరః-గాన్ధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౪౭ క్రమాఙ్కే

పరమానన్దరస విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జ్ఞానరసవిషయో వర్ణ్యతే.

౮౭౨. సుతాసో మధుమత్తమాః సోమా ఇన్ద్రాయ మన్దినః ।
పవిత్రవన్తో అక్షరం దేవాన్ గచ్ఛన్తు వో మదాః ॥ ౧ ॥

ప. విః – సుతాసః । మధుమత్తమాః । సోమాః । ఇన్ద్రాయ । మన్దినః । పవిత్రవన్తః । అక్షరన్ । దేవాన్ । గచ్ఛన్తు । వః । మదాః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- మధుమత్తమాః అతిశయేన మధురాః, **మన్దినః** ఆనన్దజనకాః **సోమాః** జ్ఞానరసాః **ఇన్ద్రాయ** శిష్యస్య జీవాత్మనే **సుతాసః** ఆచార్యేణ అభిషుతాః సన్తి. **పవిత్రవన్తః** పవిత్రేణ మనసా సమ్బుద్ధాః తే **అక్షరన్** ఆత్మని క్షరన్తి. హే శిష్యాః! **వః మదాః** యుష్మాకమ్ మదకరాః తే జ్ఞానరసాః **దేవాన్** దివ్య గుణయుక్తాన్ అన్యాన్ జనాన్ అపి **గచ్ఛన్తు** ప్రాప్నువన్తు ॥ ౧ ॥

భావార్థః- సుయోగ్యైర్గురుభిర్మధురపద్ధత్యా పాఠితాః శిష్యా జ్ఞానవన్తః స్నాతకా భూత్వా బహిర్గత్వాఽన్యేభ్యో జనేభ్యో విద్యాదానం కుర్యుః ॥ ౧ ॥

౮౭౨. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౫౪౭వ మంత్రమునకు పరమాత్మరస విషయము వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట జ్ఞానరసవిషయము వర్ణింపబడుచున్నది.

పదార్థము :- (మధుమత్తమాః) అత్యంత మధురము (మన్దినః) ఆనందజనకము (సోమాః) జ్ఞానరసము (ఇన్ద్రాయ) శిష్యుల జీవాత్మకొరకు (సుతాసః) ఆచార్యులద్వార శుద్ధపరచబడినది. (పవిత్రవన్తః) పవిత్ర మనస్సుతో సంబంధముగలయది ఆ (అక్షరన్) ఆత్మయందు చేరిపోవుచున్నది. ఓ శిష్యులారా! (వః మదాః) ఆనందపరచునట్టి ఆ ఆనందరసము (దేవాన్) దివ్యగుణవంతులగు ఇతరులకు కూడ (గచ్ఛన్తు) ప్రాప్తించుగాక!॥౧॥

భావార్థము :- యోగ్యులగు గురువులచే మధుర పద్ధతిద్వారా చదివించబడిన శిష్యులు జ్ఞానులగు స్నాతకులై బయటకువెళ్లి ఇతరులకు విద్యాదానమొనర్చవలెను.॥౧॥

872. The juices (of devotion) which give joy to the souls, and which are full of sweetness and purifying, are flowing. May your rapturous joy go forth to the truthful enlightened person. II1II

౮౭౩. ఋషిః- యయాతిర్నాహుషః। దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- అనుష్టుప్। స్వరః- గాన్ధారః.

అథ బ్రహ్మానన్దజ్ఞానయోరుభయోర్విషయమాహ.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౭౩. ఇన్దురిన్ద్రాయ పవత ఇతి దేవాసో అబ్రువన్ ।

౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
వాచస్పతిర్మఖస్యతే విశ్వస్యేశాన ఓజసః ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:- ఇన్దుః । ఇన్ద్రాయ । పవతే ఇతి । దేవాసః । అబ్రువన్ । వాచః - పతిః ।
౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర
మఖస్యతే । విశ్వస్య । ఈశానః । ఓజసః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ఇన్దుః** జ్ఞానరసః బ్రహ్మానన్దరసో వా **ఇన్ద్రాయ** జీవాత్మనే **పవతే** క్షరతి **ఇతి** ఏవమ్ **దేవాసః** విద్వాంసో జనాః **అబ్రువన్** కథయన్తి. **వాచః పతిః** వాగీశః పరమేశ్వరః ఆచార్యో వా

మఖస్యతే ఆనన్దప్రదానయజ్ఞమ్ అధ్యాపనయజ్ఞం వా ఆచరతి. [మఖశబ్దాత్ ఇచ్ఛార్థే క్యచి 'సర్వప్రాతిపదికానాం క్యచి లాలసాయాం సుగసుకౌ. వా... ౭।౧।౫౧ ఇత్యనేన లాలసాయాం సుగాగమః.] యః **విశ్వస్య ఓజసః** సర్వస్య బ్రహ్మబలస్య జ్ఞానబలస్య వా **ఈశానః** అధీశ్వరః వర్తతే. అతస్తత్సకాశాద్ బ్రహ్మబలం జ్ఞానబలం చ సర్వైః ప్రాప్తవ్యమిత్యాశయః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆత్మైవ ఖలు జ్ఞానస్య గ్రహీతా సుఖస్య చ భోక్తేతి విద్వదనుభవః. పరమేశ్వరస్య సకాశాద్ బ్రహ్మానన్దమాచార్యస్య సకాశాజ్జ్ఞానం చ యే గృహ్ణన్తి తేషాం జీవనం సఫలం జాయతే ॥ ౨ ॥

౮౭౩. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందము మరియు జ్ఞానము రెండింటి వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్దుః) జ్ఞానరసము, లేక బ్రహ్మానందరసము (ఇన్ద్రాయ) జీవాత్మకొరకు (పవతే) ప్రవహించుచుండును (ఇతి) అని (దేవాః) విద్వాంసులు (అబ్రువన్) చెప్పుచుందురు. (వాచః పతిః) వాణులస్వామియగు పరమేశ్వరుడు, లేక ఆచార్యుడు (మఖస్యతే) ఆనందప్రదమగు యజ్ఞము, లేక అధ్యాపన యజ్ఞమునొనర్చుచుందురు. అవి (విశ్వస్య ఓజసః) యన్నియును వారి జ్ఞానములకు (ఈశానః) అధీశ్వరులైయున్నవి. కావున వారివద్దినుండి ఎల్లరును బ్రహ్మబలము మరియు జ్ఞానబలములను పొందవలెను. ఇదియే దీని ఆశయము.॥౨॥

భావార్థము :- ఆత్మయే జ్ఞానమును పొందునది. మరియు సుఖముల ననుభవించునదియని విద్వాంసుల అభిప్రాయము. పరమాత్మవద్దినుండి బ్రహ్మానందము మరియు ఆచార్యుల వద్దినుండి జ్ఞానమును పొందువారిజీవితము సఫలవంతమగును.॥౨॥

873. God the Source of Peace, flows for the benefit of the soul - thus do enlightened persons declare. The Lord of speech is worshipped in all sacrifices and He is the Controller of all power and might. II2II

౮౭౪. ఋషిః-యయాతిర్నాహుషః। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-అనుష్టుప్। స్వరః-గాన్ధారః.

అథ పరమాత్మవిషయ ఆచార్య విషయశ్చోచ్యతే.

౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౮౭౪ సహస్రధారః పవతే సముద్రో వాచమీఙ్ఖయః ।

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౧ ౨
సోమస్పతీ రయీణాం సఖేన్ద్రస్య దివే దివే ॥ ౩ ॥

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨
ప.వి:- సహస్రధారః । సహస్ర - ధారః । పవతే । సముద్రః । సమ్ - ఉద్రః ।
3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర ౧౨ర 3 ౨ ౧౨ర 3
వాచమీఙ్ఖయః । వాచమ్ - ఈఙ్ఖయః । సోమః । పతిః । రయీణామ్ । సఖా । స - ఖా ।
౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3
ఇన్ద్రస్య । దివేదివే । దివే- దివే ॥ 3 ॥

పదార్థః-సముద్రః ఆనన్దస్య జ్ఞానస్య వా పారావారః, **వాచమీఙ్ఖయః** వాచః ప్రేరయితా. [ఈఖి గతౌ, ణ్యన్తః, వాచమ్ ఈఙ్ఖయతి ప్రేరయతి సః.] **రయీణాం పతిః** సద్గుణకర్మస్వభావరూపాణాం ధనానామధీశ్వరః, **ఇన్ద్రస్య సఖా** జీవాత్మనః సుహృత్ **సోమః** పరమాత్మా ఆచార్యో వా **దివే దివే** ప్రతిదినమ్ **సహస్రధారః** సహస్రధారాభిః ఉద్వేల్లితః సన్ **పవతే** ఉపాసకాన్ శిష్యాన్ వా ప్రతి ఆనన్దరసం జ్ఞానరసం వా ప్రవాహయతి ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరః సదుపాసకాన్ ప్రాప్య తాన్ ప్రతి మధురమానన్దరసమ్, ఆచార్యశ్చ సచ్ఛిష్యాన్ ప్రాప్య తాన్ ప్రతిమధురం జ్ఞానరసం ప్రవాహయతి ॥ 3 ॥

౮౭౪. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయము కలదు.

పదార్థము :-(సముద్రః) ఆనంద, లేక జ్ఞానముయొక్క సముద్రములు (వాచమీఙ్ఖ్యః) వాణులను ప్రేరేపించునవి (రయీణాం పతిః) శ్రేష్ఠమగు గుణ, కర్మ, స్వభావరూపధనముల స్వామియగు (ఇన్ద్రస్య సఖా) జీవాత్మయొక్క స్నేహితుడు (సోమః) పరమాత్మ, లేక ఆచార్యుడు (దివే దివే) ప్రతిదినము (సహస్రధారః) వేలాది ధారలతో పొంగివచ్చుచు (పవతే) ఉపాసకులయెడ, లేక శిష్యులయెడ ఆనందరసము, లేక జ్ఞానరసములను ప్రవహింప జేయుచుండును.॥3॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు శ్రేష్ఠులగు ఉపాసకులకు లభించి వారియెడ మధురమగు ఆనందరసమును మరియు ఆచార్యుడు ఉత్తములగు శిష్యులకు లభించి వారికి జ్ఞాన ఆనందరసమును ప్రవహింపజేయుదురు.॥3॥

874. God with a thousand streams of bliss, the Ocean of noble virtues, the Inspirer of the sacred songs, Lord of Opulence, the Friend of the soul purifies day by day when the Yogi is in communion with Him while meditating. ll3ll

౮౭౫. ఋషిః-పవిత్రః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-జగతీ। స్వరః-నిషాదః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౬౫ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మనః పావకత్వవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర పరమాత్మన ఆచార్యస్య చ విషయో వర్ణ్యతే.

౩౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర ౩
౮౭౫. పవిత్రం తే వితతం బ్రహ్మణస్పతే ప్రభుర్గాత్రాణి
౧౨ ౩౧ ౨ ౧౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧
పర్యేషి విశ్వతః। అతప్తతనూర్న తదామో
౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
అశ్నుతే శృతాస ఇద్వహన్తః సం తదాశత ॥౧॥

౩౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ప.విః- పవిత్రమ్ । తే । వితతమ్ । వి-తతమ్ । బ్రహ్మణః । పతే । ప్రభుః । ప్ర -భుః ।
౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
గాత్రాణి । పరి - ఏషి । విశ్వతః । అతప్తతనూః । అతప్త -తనూః । న । తత్ - ఆమః ।
౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩
అశ్నుతే । శృతాసః । ఇత్ । వహన్తః । సమ్ । తత్ - ఆశత ॥౧॥

పదార్థః-హే **బ్రహ్మణః పతే** బ్రహ్మాణ్డస్య అధిపతే పరమాత్మన్, జ్ఞానస్య అధిపతే ఆచార్య వా! **తే** తవ **పవిత్రమ్** పూతమ్ ఆనన్దతత్త్వం జ్ఞానతత్త్వం వా **వితతమ్** త్వయి ప్రసృతమస్తి. **ప్రభుః** ఆనన్దప్రదానే జ్ఞానప్రదానే వా సమర్థః త్వమ్ **విశ్వతః** సర్వతః **గాత్రాని** శరీరాణి, శరీరధారిణ ఇత్యర్థః **పర్యేషి** తద్ దాతుం పరిగచ్ఛసి. కిన్తు **అతప్తతనూః** న తప్తా తనూః యేన సః తపశ్చర్యారహితః **ఆమః** అపరిపక్వో జనః **తత్** ఆనన్దతత్త్వం జ్ఞానతత్త్వం వా **న అశ్నుతే** న ప్రాప్నోతి. **శృతాసః ఇత్** పరిపక్వా ఏవ జనాః **వహన్తః** ఉద్యోగినః సన్తః **తత్** ఆనన్దతత్త్వం, జ్ఞానతత్త్వం వా **సమ్ ఆశత** సమ్యక్ ప్రాప్తుం సమర్థా జాయన్తే. [సంపూర్వాద్ అశూఙ్ వ్యాప్తౌ ధాతోర్లఙర్థే లుఙ్ చ్లేరభావశ్ఛాన్దసః] ॥౧॥

భావార్థః- పరమాత్మనః సకాశాదానన్దరసమాచార్యస్య సకాచ్ఛ జ్ఞానరసం తపస్విన ఏవ జనాః ప్రాప్తుమర్హన్తి, న విలాసినః ॥౧॥

౮౭౫. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౬౫వ మంత్రమునకు పరమాత్మయొక్క పవిత్రమొనర్చు గుణముల విషయము వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుని విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(బ్రహ్మణః పతే) బ్రహ్మాండమునకు అధిపతివగు ఓ పరమేశ్వరా! లేక జ్ఞానమునకు అధిపతివగు ఓ ఆచార్యా! (తే) మీయొక్క (పవిత్రమ్) పవిత్రమగు ఆనందతత్త్వము, లేక జ్ఞానతత్త్వము (వితతమ్) మీయందు వ్యాపించియున్నవి. (ప్రభుః) ఆనందమునిచ్చునట్టి, లేక జ్ఞానమునిచ్చుటలో సమర్థులగు మీరు (విశ్వతః) అన్నివైపులనుండి (గాత్రాణి) శరీరముల, అనగా శరీరధారులకు దానినిచ్చుటకు (పర్యేషి) ప్రాప్తించుచుందురు. కాని (అతప్తతనూః) శరీరములను తపింపజేయనివారికి, అనగా తపస్సునొనర్చని వారికి (ఆమః), అపక్వ మనుష్యులు (తత్) ఆ ఆనందతత్త్వము, లేక జ్ఞానతత్త్వమును (న అశ్నుతే) పొందజాలరు (శృతాసః ఇత్) పక్వమైనవారు మాత్రమే (వహన్తః) ప్రయత్నశీలురై (తత్) అట్టి ఆనందతత్త్వము, లేక జ్ఞానతత్త్వమును (సమ్ ఆశత) ఉత్తమరీతిలో పొందుటకు సమర్థులగుదురు.॥౧॥

భావార్థము :-పరమాత్మ వద్దినుండి ఆనందరసము మరియు ఆచార్యులవద్దినుండి జ్ఞానరసములను తపస్వులగు మనుష్యులు మాత్రమే పొందుటకు సమర్థులైయుందరు. విలాసవంతుల కది సాధ్యముకాజాలదు.॥౧॥

875. O Master of Knowledge! Thy Pure light is every where shed abroad. As Lord, Thou encompassest every organ of our body all around. Thou art Omnipresent. The raw who has not heated himself with the fire of austerity and who is devoid of fervour and imperfectly instructed in religious things, can not enjoy the bliss, It is only those who are fully mature (by the practice of austerity) enjoy the bliss of God, bearing His splendour within themselves. II1II

౮౭౬. ఋషిః-పవిత్రః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-జగతీ। స్వరః-నిషాదః.

అథ పరమాత్మవిరచితస్య సూర్యస్య కర్మాణి వర్ణయతి.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩క ౨ర
౮౭౬. తపోష్పవిత్రం వితతం దివస్పదే ఉర్చన్తో అస్య తన్తవో వ్యస్థిరన్।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
అవన్త్యస్య పవితారమాశవో దివః పృష్ఠమధి రోహన్తి తేజసా ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩
ప.వి:- తపోః । పవిత్రమ్ । వితతమ్ । వి-తతమ్ । దివః - పదే । అర్చన్తః । అస్య ।

౧౨ర 3 ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౨ 3 ౨
తన్తవః । వి - అస్థిరన్ । అవన్తి । అస్య । పవితారమ్ । ఆశవః । దివః । పృష్ఠమ్ ।
౧౨ర 3 ౧౨ర
అధి - రోహన్తి । తేజసా ॥౨॥

పదార్థః-తపోః తేజస్వినః సోమస్య పరమాత్మనః కృతిః **పవిత్రం** పవిత్రతాసాధనం సూర్యః. [సూర్యః పవిత్రముచ్యతే. నిరు..౫ । ౬.] **దివః పదే** ద్యులోకే **వితతమ్** విస్తీర్ణమస్తి. **అస్య** సూర్యస్య **అర్చన్తః** దీప్యమానాః **తన్తవః** కిరణాః **వ్యస్థిరన్** వివిధేషు స్థానేషు తిష్ఠన్తి. [విపూర్వాత్ స్థా గతినివృత్తౌ ఇతి ధాతోః లుజి ఛాన్దసో ఝస్య రన్ ఆదేశః సిచో లోపశ్చ.] **అస్య** సూర్యస్య **ఆశవః** శీఘ్రగామినః కిరణాః **పవితారమ్** శోధకం వాయుమ్ **అవన్తి** రక్షన్తి, అస్యైవ సూర్యస్య **తేజసా** తాపేన సముద్రజలాని వాష్పీభూయ **దివః పృష్ఠమ్** ఆకాశస్య పృష్ఠమ్ **అధిరోహన్తి** అధిగచ్ఛన్తి, మేఘాకారతాం చ ప్రపద్యన్తే ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనైవ తేజోమయః సూర్యో రచితో యస్య రశ్మయః పదార్థశోధనం, సముద్రజలానాం వాష్పీకరణం, బాష్పతస్యోపరి నయనం, మేఘనిర్మాణమిత్యాదీని వివిధాని కార్యాణి కుర్వన్తి ॥ ౨ ॥

౮౭౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మచే రచింపబడిన సూర్యుని కార్యముల వర్ణన కలదు.॥౨॥

పదార్థము :-(తపోః) తేజస్వియగు సోమ పరమాత్మయొక్క కృతి (పవిత్రమ్) పవిత్రతకు సాధనమగు సూర్యుడు (దివః పదే) ద్యులోకములో (వితతమ్) వ్యాపకమైయున్నది. (అస్య) ఈ సూర్యునికి (అర్చన్తః) దీప్తియుండియును (తన్తవః) కిరణములు (వ్యస్థిరన్) అనేక స్థానములందు స్థిరమగుచుండును. (అస్య) ఈ సూర్యుని (ఆశవః) శీఘ్రగాములగు కిరణములు (పవితారమ్) శుద్ధికర్తయగు వాయువును (అవన్తి) రక్షణచేయును. ఇదే సూర్యుని (తేజసా) తాపముతో సముద్రజలములు ఆవిరియై (దివః పృష్ఠమ్) ఆకాశపు వీపుపై (అధిరోహన్తి) ఎక్కును మరియు మేఘముల అకారమును పొందుచుండును.॥౨॥

భావార్థము :-తేజోవంతుడగు సూర్యుని పరమాత్మయే రచించినాడు. ఆ సూర్యుని కిరణములు పదార్థముల శోధన, సముద్రజలములను ఆవిరిగ నొనర్చుట, ఆ ఆవిరిని పైకిగొనిపోవుట, మేఘములనుగ జేయుట మున్నగు వివిధకార్యములనొనర్చును.॥౨॥

876. O God, Burner of our internal foes (lust, anger, ignorance etc.) They splendour in spread over the heavenly regions and its shining parts stand forth separately to view and quickly moving preserve its purifier and ascend within the heavens by their radiance. II2II

౧౭౭౭. ఋషి-పవిత్రః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-జగతీ। స్వరః-నిషాదః.

తృతీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౯౬ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ సోమ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర సోమః సూర్యాత్మనా వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౭౭౭. అరూరుచదుషసః పృశ్నిరగ్రియ

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ఉక్షామిమేతి భువనేషు వాజయుః ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మాయావినో మమిరే అస్య మాయయా

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
నృచక్షసః పితరో గర్భమా దధుః ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.వి:- అరూరుచత్ । ఉషసః । పృశ్నిః । అగ్రియః । ఉక్షా। మిమేతి । భువనేషు ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
వాజయుః । మాయావినః । మమిరే । అస్య । మాయయా । నృచక్షసః । నృ-చక్షసః ।
౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩
పితరః । గర్భమ్ । ఆ-దధుః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- ఏషః **అగ్రియః** అగ్రేభవః **పృశ్నిః** సూర్యరూపః పవమానః సోమః **ఉషసః** ప్రభాతకాన్తీః **అరూరుచత్** ఆరోచయతి. ఏషః **ఉక్షా** వృష్టిజలేన సేచకః సూర్యః **భువనేషు** భూఖణ్డేషు **వాజయుః** పరేషామ్ అన్నకామః సన్ **మిమేతి** మినోతి, మేఘోదకమ్ అధః ప్రక్షిపతి. [డుమిఞ్ ప్రక్షేపణే, స్వాదిః. వికరణవ్యత్యయేన శపః శ్లుః.] **అస్య** సూర్యస్యైవ **మాయయా** కర్మణా **మాయావినః** కర్మవన్తః వాయుజలవిద్యుదాదయః **మమిరే** పదార్థాన్ నిర్మిమతే. కించ అస్య సూర్యస్యైవ మాయయా **నృచక్షసః** నృణాం ప్రకాశప్రదాః **పితరః** పాలకాః రశ్మయః **గర్భమ్ ఆదధుః** ఓషధ్యాదిషు గర్భం స్థాపయన్తి ॥ ౩ ॥

భావార్థః- సౌరమణ్డలే ఉషః ప్రాదుర్భావ- జలవృష్టి- విద్యుత్ప్రకాశన- వాయుగమన - బీజాంకురణాదికం యత్కించిదపి కర్మవిద్యతే తత్సర్వం సూర్యకృతమేవేతి

తన్మహత్త్వం విజ్ఞాయ తదుపయోగః సమ్యక్ శిల్పాదిషు కార్యః. సూర్యేఽపి సర్వా శక్తిః పరమాత్మకృతేతి సూర్యస్యాపి సూర్యః పరమాత్మాఽస్తీత్యపి జ్ఞాతవ్యమ్ ॥3॥

౮౭౭. ఈ మూడవ మంత్రమునకు ౫౯౦వ మంత్రముపై పరమాత్మరూప సోముని విషయములో వ్యాఖ్యయొనర్చబడినది. ఇప్పుడిచ్చట సోముని వర్ణన సూర్యనిరూపములో దర్శింపచేయబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఈ (అగ్రియః) ముందుకువెళ్లునట్టి (పృశ్నిః) సూర్యరూప పవమాన సోముడు (ఉషసః) ఉషలను (అరూరుచత్) ప్రకాశవంతమొనర్చును. ఈ (ఉక్షా) వర్షజలములచే సేచనమొనర్చు సూర్యుడు (భువనేషు) భూమండలములలో (వాజయుః) ఇతరులకు అన్నముల నీయదలచుచు (మిమేతి) మేఘజలములను క్రిందవ్యాప్తపరచును. (అస్య) ఈ సూర్యునియొక్క (మాయయా) కర్మచేతనే (మాయావినః) కర్మతో గూడియుండిన వారైయుండియును వాయువు, జలము, విద్యుత్తు మున్నగు (మమిరే) పదార్థముల నిర్మాణమొనర్చుచుండును. మరియు ఈ సూర్యుని యా కర్మద్వారానే (నృచక్షసః) మనుష్యులకు ప్రకాశమునిచ్చునట్టి (పితరః) పాలక కిరణములు (గర్భమ్ ఆదధుః) ఓషధులుమున్నగువానియందు గర్భస్థాపనము నొనర్చును. ॥3॥

భావార్థము :- సౌరమండలములో ఉషయొక్క ప్రాదుర్భావము, జలములవర్షము, విద్యుత్తుయొక్క ప్రకాశము వాయువు చాలనము, బీజములు అంకురించుట మున్నగు ఏ యే కార్యములు గలవో, అవియన్నియును సూర్యునిద్వారానే యొనర్చబడుచున్నవి. ఈ రూపములో ఆతని మహత్త్వమును తెలిసికొని శిల్పము మున్నగువానియందు ఆతని ఉపయోగమును పొందుచుండవలెను. ఈ శక్తులనన్నిటిని సూర్యునియందు పరమాత్మయే ఇచ్చియున్నాడు. కావున పరమేశ్వరుడు సూర్యులకు కూడ సూర్యుడై యున్నాడను విషయమును తెలిసికొనవలెను. ॥3॥

నాలుగవ అధ్యాయములో ఐదవ ఖండము సమాప్తము

877. God is manifest and realised in the heart at dawn, as Yogis sit for meditation at that blessed quiet hour. He being the First and the Foremost fulfiller of noble desires, desirous of giving the wealth of Wisdom to His devotees pervades the universe. It is by the Wisdom of this God that wise men are engaged in the work of preaching Dharma and Character building. Therefore these true observers of mankind, great leaders and protectors of men, praise the Lord. II3II

౮౭౮. ఋషిః-సోభరిః కాణ్వః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః కాకుభః ప్రగాథః (కకుబుష్ణిక్)। స్వరః- ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౦౭ క్రమాఙ్కే

పరమేశ్వర విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్రాచార్యనృపతి యజ్ఞాగ్నివిషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౮౭౮. ప్ర మంహిష్ఠాయ గాయత ఋతావ్నే బృహతే

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
శుక్రశోచిషే । ఉపస్తుతాసోఽగ్నయే ॥ ౧ ॥

౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ప. వి:- ప్ర । మంహిష్ఠాయ । గాయత । ఋతావ్నే । బృహతే । శుక్రశోచిషే । శుక్ర -
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
శోచిషే । ఉపస్తుతాసః । ఉప - స్తుతాసః । అగ్నయే ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **ఉపస్తుతాసః** ప్రశంసితా జనాః. యూయమ్ **మంహిష్ఠాయ** దాతృతమాయ, **ఋతావ్నే** సత్యపరాయణాయ **బృహతే** మహతే, **శుక్రశోచిషే** దీప్తతేజస్కాయ **అగ్నయే** అగ్రనాయకాయ ఆచార్యాయ, నృపతయే, యజ్ఞేషు అగ్రం ప్రణీతాయ యజ్ఞాగ్నయే వా **ప్ర గాయత** ప్రకృష్టతయా మహిమానం వర్ణయత ॥౧॥

భావార్థః-మనుష్యైర్ధనవిద్యాదీనాం దాతా సత్యనిష్ఠస్తేజస్వీ మహాన్ జన ఏవాచార్యత్వేన నృపతిత్వేన చ వరణీయః, బహులాభప్రదే సత్యగుణకర్మస్వభావే ప్రదీప్తశోచిష్కే యజ్ఞాగ్నౌ చ మన్త్రోచ్చారణపూర్వకం హోమః కార్యః ॥ ౧ ॥

౮౭౮. ఈ మొదటిమంత్రం పూర్వార్చికయందలి ౧౦౭వ మంత్రముపై పరమేశ్వరుని విషయుము వ్యాఖ్యజరిగినది. ఇప్పుడిచ్చట ఆచార్యుడు, రాజు, యజ్ఞాగ్ని విషయుములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఉపస్తుతాసః) ఓ ప్రశంసనీయులారా! మీరు (మంహిష్ఠాయ) గొప్పదాతలు (ఋతావ్నే) సత్యపరాయణులు (బృహత్) మహాత్ములు (శుక్రశోచిషే) దీప్తతేజశ్శాలురు (అగ్నయే) అగ్రనాయకులగు ఆచార్యుడు, రాజు, లేక యజ్ఞాగ్నికొరకు (ప్ర గాయత) ప్రఖ్యాతరూపములో మహిమాగాన మొనర్చుడు.॥౧॥

భావార్థము :- ధనము, విద్యమున్నగువాని దాతలగువారిని మరియు సత్యనిష్ఠ, తేజోవంతులగు మహనీయులగువారిని మాత్రమే మనుష్యులు ఆచార్యరూపములో మరియు రాజురూపములో ఎన్నుకొనవలెను. మరియు వారి అత్యంత లాభమును గలిగించు సత్య గుణ, కర్మ,

స్వభావముగల, ప్రదీప్తజ్వాలలు గల యజ్ఞాగ్నియందు మంత్రోచ్చారణపూర్వక హోమము. నొనర్చుచుండవలెను. ।౧॥

878. O devotees ! Sing forth to the Supreme Leader, the Holy, Most Munificent, True and Sublime with His refulgent glow. ll1l

౮౭౯. ఋషిః-సోభరిః కాణ్వః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః కాకుభః ప్రగాథః (సతోబృహతీ)। స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పరమాత్మాచార్యనృపతియజ్ఞాగ్నివిషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౭౯. ఆ వంసతే మఘవా వీరవద్యశః సమిద్ధో ద్యుమ్న్యాహుతః ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
కువిన్నో అస్య సుమతిర్భవీయస్యచ్ఛా వాజేభి రాగమత్ ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ప. వి:- ఆ । వంసతే । మఘవా । వీరవత్ । యశః । సమిద్ధః । సమ్ - ఇద్ధః । ద్యుమ్నీ
౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
। ఆహుతః । ఆ-హుతః । కువిత్ । నః । అస్య । సుమతిః । సు-మతిః । భవీయసి । అచ్ఛ
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
। వాజేభిః । ఆగమత్ । ఆ-గమత్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-మఘవా ఐశ్వర్యవాన్, **సమిద్ధః** తేజస్వీ, **ద్యుమ్నీ** యశస్వీ, **ఆహుతః** ఆత్మసమర్పణేన రాజకరాదిప్రదానేన హవిష్ప్రదానేన వా ఆహుతః **అగ్నిః** పరమేశ్వరః ఆచార్యః నృపతిః యజ్ఞాగ్నిర్వా **వీరవద్ యశః** వీరైః పుత్రైః వీర, భావైర్వా యుక్తాం కీర్తిమ్ **ఆ వంసతే** ఉపాసకేభ్యః, శిష్యేభ్యః, ప్రజాజనేభ్యః, యజమానేభ్యో వా ప్రయచ్ఛతి. [వన సంభక్తౌ, లేటి రూపమ్.] **అస్య** పరమేశ్వరస్య ఆచార్యస్య, నృపతేః, యజ్ఞాగ్నేర్వా **భవీయసీ** అతిశయేన భవితుం యోగ్యా **సుమతిః** అనుగ్రహబుద్ధిః ఆనుకూల్యం వా **నః అచ్ఛ** అస్మాన్ ప్రతి **వాజేభిః** అన్నైర్ధనైర్బలైర్విజ్ఞానైశ్చ సహ **కువిత్** బహు. [కువిత్ ఇతి బహునామ. నిఘం ౩ । ౧.] **ఆగమత్** ఆగచ్ఛతు ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశరోపాసనయా, గురుం ప్రతి శ్రద్ధయా, రాజనియమానాం పాలనేన, యజ్ఞాగ్నౌ హవిష్ప్రదానేన చ జనా యథాయోగ్యం వీరసన్తాన వీరభావధనాన్న బల విద్యారోగ్యకీర్త్యాదిప్రాప్తిం కర్తుమర్హన్తి ॥ ౨ ॥

౮౭౯. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ, ఆచార్యులు, రాజు మరియు యజ్ఞాగ్నివిషయము కలదు.

పదార్థము :-(మఘవా) ఐశ్వర్యవంతులు (సమిద్ధః) తేజశ్శాలురు (ద్యుమ్నీ) యశోవంతులు (ఆహుతః) ఆత్మసమర్పణముతో రాజు పన్నులు మున్నగువానిని చక్కగా చెల్లించుచు మరియు ఆహుతినొనర్చిన పరమేశ్వరుడు, ఆచార్యుడు, రాజు లేక యజ్ఞాగ్ని (వీరవద్ యశః) వీరపుత్రులు, లేక వీరభావములతోగూడ కీర్తిని (ఆ వంసతే) ఉపాసకులను, శిష్యులను, ప్రజలను, లేక యజమానులను ప్రదానమొనర్చునట్టి (అస్య) ఆ పరమేశ్వరుడు, ఆచార్యుడు, రాజు మరియు యజ్ఞాగ్నిని (భవీయసీ) వృద్ధికాదగిన (సుమతిః) అనుగ్రహబుద్ధి, లేక అనుకూలత్వము (నః అచ్ఛ) మాకు (వాజేభిః) అన్నములు, ధనములు, బలము, లేక విజ్ఞానములతోగూడ (కువిత్) అత్యధికముగ (ఆగమత్) చేరుచుండుగాక!॥౨॥

భావార్థము :-మనుష్యులు పరమేశ్వరుని ఉపాసనచే, గురువులయెడ శ్రద్ధచే, రాజనియమములు పాలనయందు మరియు యజ్ఞాగ్నియందు హవిస్సులనిచ్చుటచే, యథాయోగ్యముగ వీరసంతానము, వీరభావము, ధనము, అన్నము, బలము, ఆరోగ్యము, కీర్తిమున్నగువానిని ప్రాప్తించుకొనుట యోగ్యముగనుండును.॥౨॥

879. Worshipped sincerely, kindled within (with the fire of Divine Aspiration) Splendid God grants heroic fame to His devotees. And will not His more plentiful benevolence come to us with abundant strength? II2II

౮౮౦. ఋషిః-గో సూక్త్యశ్వసూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా-ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః-ఉష్ణిక్ । స్వరః-ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౮౩ క్రమాఙ్కే
పరమేశ్వర గుణ కర్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా.
అత్ర పరమేశ్వరాచార్యనృపతీనాం విషయో వర్ణ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౮౮౦. తం తే మదం గృణీమసి వృషణం పృక్షు సాసహిమ్ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఉ లోకకృత్నుమద్రివో హరిశ్రియమ్ ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప. వి:–తమ్ । తే । మదమ్ । గృణీమసి । వృషణమ్ । పృక్షు । సాసహిమ్ । ఉ । లోకకృత్నుమ్ ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
లోక –కృత్నుమ్ । అద్రివః । అ – ద్రివః । హరిశ్రియమ్ । హరి– శ్రియమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **అద్రివః** అవిదారణీయ, స్వయం చ దోషాణాం శత్రూణాం వా విదారక పరమాత్మన్ ఆచార్య రాజన్ వా! **తే** తవ **తమ్** ప్రసిద్ధమ్ **మదమ్** ఆనన్దప్రద జ్ఞానం బలం వా, వయమ్ **గృణీమసి** స్తుమః. కీదృశం జ్ఞానం బలం వా? **వృషణమ్** సుఖాదీనాం వర్షకమ్, **పృక్షు** దేవాసురసంగ్రామేషు **సాసహిమ్** అతిశయేన అసురాణామ్ అభిభవితారమ్, **లోకకృత్నుమ్** యశః - కరమ్ **ఉ** అపి చ **హరిశ్రియమ్** మనోహారిశోభమ్ ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమాత్మ న ఇవ ఆచార్యస్య నృపతేశ్చాపి జ్ఞానం బలం చాతివిశాలం, ప్రజాభ్యః శిష్యేభ్యశ్చ సుఖకరం, విపద్ విదారకం, కీర్తికరముజ్జ్వలం చ భవేత్ ॥ ౧ ॥

౮౮౦. ఈ మొదటి మంత్రమును పూర్వార్చికయందలి ౩౮౩వ మంత్రముపై పరమేశ్వరుని గుణకర్మల విషయము వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట పరమేశ్వరుడు, రాజు, ఆచార్యుల విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అద్రివః) ఎవ్వరిచేతను విచ్ఛిన్నమొనర్చబడజాలని మరియు స్వయముగ శత్రువులను దోషములను నివారణమొనర్చునట్టి ఓ పరమేశ్వరా! ఆచార్యా, రాజా! (తే) మీయొక్క (తమ్) ఆ ప్రసిద్ధ (మదమ్) ఆనందప్రద జ్ఞానము, లేక బలమును మేము (గృణీమసి) స్తుతించెదము. ఏ జ్ఞానము లేక బలము (వృషణమ్) సుఖము మున్నగువానిని వర్షింపజేయునట్టి (పృక్షు) దేవాసుర సంగ్రామములందు (సాసహిమ్) అతిసాహసరూపములో అసురుల పరాభవమొనర్చునట్టిది (ఉ) మరియు (హరిశ్రియమ్) మనోహర శోభావంతమై యున్నది.॥౧॥

భావార్థము :-పరమాత్మవలెనే ఆచార్యులు మరియు రాజుయొక్క జ్ఞానము లేక బలము అత్యధిక విశాలము, ప్రజలు మరియు శిష్యులకు సుఖమునిచ్చునది మరియు విపత్తులను తొలగించునది, కీర్తిని గలిగించునది, ఉజ్జ్వలమైనదిగ నుండవలెను.॥౧॥

880. O Omniscient and Omnipotent Lord! We speak in honour of Thee, the Possessor of all joy, the Showerer of happiness, the subduer of enemies like ignorance, lust and anger, Destroyer of pain and the Creator of the universe. II1II

౮౮౧. ఋషిః-గో సూక్త్యశ్వసూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా-ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః-ఉష్ణిక్ । స్వరః-ఋషభః.

అథ పరమేశ్వరమాచార్యం నృపతిం చ సమ్బోధయతి.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౩ ౧ ౨
౮౮౧. యేన జ్యోతీంష్యాయవే మనవే చ వివేదిథ ।

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
మన్దానో అస్య బర్హిషో వి రాజసి ॥ ౨ ॥

ప.వి:- యేన । జ్యోతీంషి । ఆయవే । మనవే । చ । వివేదిథ । మన్దానః । అస్య । బర్హిషః । వి । రాజసి ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే ఇన్ద్ర పరమాత్మన్ ఆచార్య రాజన్ వా! **యేన** ఆనన్దేన జ్ఞానేన బలేన వా, త్వమ్ **ఆయవే** కర్మయోగినే పురుషార్థినే. [ఏతి కర్మశీలో భవతీత్యాయుః ''ఛన్దసీణః''. ఉ.. ౧ । ౨ ఇత్యనేన ఇన్ గతౌ ధాతోః ఉః ప్రత్యయః.] **మనవే చ** మననశీలాయ చ జనాయ. [మన్యతే జానాతి మనుతే అవబుధ్యతే వా యః స మనుః. ''శృస్వృ...' ఉ... ౧ । ౧౦ ఇత్యనేన మన జ్ఞానే, మను అవబోధనే వా ధాతోః ఉః ప్రత్యయః.] **జ్యోతీంషి** అన్తః ప్రకాశాన్ బాహ్యప్రకాశాన్ వా **దివేదిథ** లమ్భయసి, తేన ఆనన్దేన జ్ఞానేన బలేన వా **మన్దానః** మోదమానః త్వమ్ **అస్య బర్హిషః** అస్మిన్ బర్హిషి హృదయాసనే, దర్భాసనే, రాజాసనే వా **వి రాజసి** విశేషేణ శోభసే ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరాదాచార్యన్నృపతేశ్చానన్దం జ్ఞానం బలం చ ప్రాప్య సర్వే సుఖినో విజ్ఞానవన్తో బలవన్తః పురుషార్థినో మననశీలాశ్చ సన్తో జీవనే సఫలా భవన్తు ॥ ౨ ॥

౮౮౧. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుడు, ఆచార్యుడు మరియు రాజును సంబోధించబడినది.

పదార్థము :- ఓ ఇంద్ర, అనగా పరమేశ్వరా, ఆచార్యా, లేక రాజా! (యేన) ఏ ఆనందము, జ్ఞానము, లేక బలముచే మీరు (ఆయవే) కర్మయోగి, పురుషార్థి (మనవే చ) మరియు మననశీలురగు జనులకొరకు (జ్యోతీంషి) అంతఃప్రకాశముల మరియు బాహ్యప్రకాశములను (వివేదిథ) పొందుచుందురో, అట్టి ఆనందము, జ్ఞానము, లేక బలములచే (మన్దానః) ఆనందితులగుచు మీరు (అస్య బర్హిషః) ఈ హృదయాసనముపై, కుశాసనముపై, లేక రాజసింహాసనముపై (వి రాజసి) విశేషరూపమున శోభిల్లుచుండెదరు.॥౨॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుడు, ఆచార్యుడు, లేక రాజుతో ఆనందము, జ్ఞానము లేక బలమును ప్రాప్తించుకొని మానవులెల్లరును సుఖవంతులు, విజ్ఞానవంతులు, బలశాలురు, పురుషార్థపరులు మరియు మననశీలురుగ నగుచు జీవితమునందు సఫలవంతులు గావలెను.॥౨॥

881. O God ! Thou givest Thy light (of Knowledge) to the practisers of Pranayama and to the thoughtful persons. Being always full of abiding Bliss. Thou art the Support of this great Yajna (in the form of the universe.) II2II

౮౮౨. ఋషిః-గో సూక్త్యశ్వసూక్తినౌ కాణ్వాయనౌ । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-ఉష్ణిక్ । స్వరః-ఋషభః.

అథ పునరపి త ఏవ సమ్బోధ్యన్తే.

౨౩౧ ౨ ౩౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౮౮౨. తదద్యా చిత్త ఉక్థినోऽను ష్టువన్తి పూర్వథా ।

౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨
వృషపత్నీరపో జయా దివే దివే ॥ 3 ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
ప. వి:- తత్ । అద్య । అ-ద్య । చిత్ । తే । ఉక్థినః । అను-స్తువన్తి । పూర్వథా ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
వృషపత్నీః । వృష-పత్నీః । అపః । జయ । దివేదివే । దివే-దివే ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే ఇన్ద్ర పరమాత్మన్ ఆచార్య రాజన్ వా! **పూర్వథా** పూర్వస్మిన్ కాలే ఇవ **అద్య** అస్మిన్ కాలేऽపి **ఉక్థినః** స్తోతారో జనాః, శాస్త్రాధ్యేతారః శిష్యాః, ప్రశంసకాః ప్రజాజనా వా **తే** తవ **తత్** ఆనన్దజ్ఞానబలధనప్రదానాదికం కర్మ **అను స్తువన్తి** అనుక్రమేణ కీర్తయన్తి. త్వమ్ **దివే దివే** ప్రతిదినమ్ **వృషపత్నీః** వృషో ధర్మః పతిః రక్షకో యాసాం తాః **అపః** కర్మాణి **జయ** వశే కురు, అస్మాన్ ప్రాపయ, యథా సూర్య రూపః ఇన్ద్రః **వృషపత్నీః** వృషో మేఘః పతిర్యాసాం తాః **అపః** ఉదకాని జయతి వశీకరోతి, వశీకృత్య చ వర్షతి ॥ 3 ॥

అత్ర శ్లిష్టో వ్యంగ్యోపమా ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా పరమేశ్వరః సర్వేషాం హృది ధర్మప్రేరణాం కరోతి తథైవ గురుభిః శిష్యేషు నృపేణ చ ప్రజాజనేషు ధర్మప్రేరణా సదైవ కార్యా ॥ 3 ॥

౮౮౨. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే విపులీకరించబడినది.

పదార్థము :- ఓ ఇంద్ర, అనగా, పరమేశ్వరా, ఆచార్యా లేక, రాజా! (పూర్వథా) పూర్వకాలమువలెనే (అద్య) నేడు కూడ (ఉక్థినః) స్తోతలు, శాస్త్రముల నధ్యయన మొనర్చునట్టి శిష్యులు లేక, ప్రశంసనీయులగు ప్రజలు (తే) మీయొక్క (తత్) అట్టి ఆనందజ్ఞానము, బలము, ధనములను ప్రదానమొనర్చునట్టి కర్మలను (అను స్తువన్తి) అనుక్రమముగ స్తుతియొనర్చుచుందురు. మీరు (దివేదివే) ప్రతిదినము (వృషపత్నీః) ధర్మమును రక్షించునట్టి (అపః) కర్మలను (జయ) వశమున నుంచుకొనుడు. మరియు మాకును ప్రాప్తింపజేయుడు. సూర్యరూప ఇంద్రుడెటుల (వృషపత్నీః) మేఘములు పతివలెనున్నట్టి (అపః) జలములను వశమునందుంచుకొని వర్షించునటుల.॥3॥

ఈ మంత్రములో శ్లిష్ట వ్యంగ్యోపమాలంకారము గలదు.॥3॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరు డెటుల అందరి హృదయములందు ధర్మప్రేరణ నొనర్చుచుండునో, అటులనే గురువులు శిష్యులలో, రాజు ప్రజలలో నిరంతరము ధర్మప్రేరణనొనర్చుచుండవలెను.॥3॥

882. O God ! This day too, singers of the hymns-devotees praise, as of old, this might of Thine. Win Thou day by day the actions of the dovotees which protect Dharma or righteousness. Let such noble deeds be done by them to please Thee alone. ॥3॥

౮౮౩. ఋషిః-తిరశ్చీః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః-అనుష్టుప్ । స్వరః-గాన్ధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౪౯ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మప్రార్థనావిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర పరమాత్మాఽఽచార్యో నృపతిశ్చ త్రయోఽపి సమ్బోధ్యన్తే.

౮౮౩. శ్రుధీ హవం తిరశ్చ్యా ఇన్ద్ర యస్త్వా సపర్యతి ।
సువీర్యస్య గోమతో రాయస్పూర్ధి మహాఁ అసి ॥౧॥

ప.విః-శ్రుధి । హవమ్ । తిరశ్చ్యాః । తిరః - చ్యాః । ఇన్ద్ర । యః । త్వా । సపర్యతి । సువీర్యస్య । సు-వీర్యస్య । గోమతః । రాయః - పూర్ధి । మహాన్ । అసి ॥౧॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్ర** దోషాపహారక పరమాత్మన్, ఆచార్య, రాజన్ వా! **యః** జనః **త్వా** త్వామ్ **సపర్యతి** సత్కరోతి, తస్య **తిరశ్చ్యాః** తిరః అంచనశీలస్య పురుషార్థినః **హవమ్** ఆహ్వానమ్ **శ్రుధి** శృణు. **సువీర్యస్య** సుబలోపేతస్య, **గోమతః** ప్రశస్తధేనువాగాదియుక్తస్య **రాయః** విద్యాధనధాన్యాదిరూపస్య ఐశ్వర్యస్య **పూర్ధి** పూర్తిం కురు. త్వమ్ **మహాన్** మహిమవాన్ **అసి** విద్యసే ॥౧॥

భావార్థః-యథా జగదీశ్వరః స్వపూజకాన్ పురుషార్థినో జనాన్ సర్వైరైశ్వర్యైః ప్రపూరయతి తథైవ నృపతిః ప్రజాభిః పురుషార్థం కారయిత్వా తాః సమగ్రేణ ధనధాన్యాదినా ప్రపూరయేత్, ఆచార్యశ్చ పురుషార్థినః శిష్యాన్ అపరాపరా విద్యారోగ్యసదాచారాదిభిః పరిపూర్ణాన్ కుర్యాత్ ॥౧॥

౮౮౩. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౩౪౬వ మంత్రముపై పరమాత్మ ప్రార్థన విషయములో వర్ణించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట పరమాత్మ, ఆచార్యుడు, రాజు ఈ ముప్పురిని సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) దోషములను దూరమొనర్చునట్టి ఓ పరమాత్మా, ఆచార్యా, లేక రాజా! (యః) ఏ మనుష్యులు (త్వా) నిన్ను (సపర్యతి) పూజించెదరో, లేక సత్కరింతురో, అట్టి (తిరశ్చ్యాః) పురుషార్థియొక్క (హవమ్) పిలుపును (శ్రుధి) వినుము (సువీర్యస్య) ఉత్కృష్టమగు బలముతో గూడిన (గోమతః) ప్రశస్తమగు గోవులు, వాణులు మున్నగు వానితోగూడిన (రాయః) విద్య, ధనధాన్యములు మున్నగు ఐశ్వర్యములను (పూర్ధి) పూర్తియొనర్చుము. నీవు (మహాన్) మహాదాతవై (అసి) ఉన్నావు.॥౧॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరు డెటుల తనను పూజించు పురుషార్థులను సకలైశ్వర్యములతో పూర్ణమొనర్చునో, అటులనే రాజు ప్రజలతో పురుషార్థములనొనర్పజేసి, వారిని ధనధాన్యములచే పూర్ణమొనర్చవలెను. మరియు ఆచార్యుడు పురుషార్థులగు శిష్యులకు అపరావిద్య, పరావిద్య, ఆరోగ్యము, సదాచారము మున్నగువానిచే పరిపూర్ణమొనర్చవలెను.॥౧॥

883. O Lord, Listen to the call that perfectly learned devotee who adores Thee. Fill him - the most capable and self controlled devotee with wealth, virility and knowledge. Thou art really Great. II1II

౮౮౪. ఋషిః- తిరశ్చీః । దేవతా- ఇన్ద్రః । ఛన్దః- అనుష్టుప్ । స్వరః- గాన్ధారః.

అథ పరమాత్మాచార్యనృపతయః సమ్బోధ్యన్తే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౮౮౪. యస్త ఇన్ద్ర నవీయసీం గిరం మన్ద్రామజీజనత్।

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
చికిత్విన్మనసం ధియం ప్రత్నామృతస్య పిప్యుషీమ్ ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప. వి: -యః। తే। ఇన్ద్ర। నవీయసీమ్। గిరమ్। మన్ద్రామ్। అజీజనత్। చికిత్విన్మనసమ్।

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
చికిత్విత్ - మనసమ్। ధియమ్। ప్రత్నామ్। ఋతస్య। పిప్యుషీమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్ర** పరమాత్మన్, ఆచార్య రాజన్ వా! **యః** ఉపాసకః, శిష్యః, ప్రజాజనో వా **తే** తుభ్యమ్ **నవీయసీమ్** అతిశయేన నూతనామ్, **మన్ద్రామ్** ఆనన్దకరీమ్ **గిరమ్** ప్రార్థనావాచమ్ **అజీజనత్** ఉత్పాదితవానస్తి, కించ **చికిత్విన్మనసమ్** చికిత్విత్ జాగరూకం మనః యయా తాదృశీమ్ **ప్రత్నామ్** శ్రేష్ఠామ్, **ఋతస్య పిప్యుషీమ్** సత్యస్య వర్ధయిత్రీమ్. [ఓప్యాయీ వృద్ధౌ, లిటః క్వసుః స్త్రియాం జీప్.] **ధియమ్** ధ్యానధారాం బుద్ధిం వా **అజీజనత్** త్వాం ప్రతి ప్రేరితవాన్ అస్తి, తదర్థమ్ **రాయః** సద్గుణసద్ధనసద్విద్యాసద్వృత్తాదికస్య ఐశ్వర్యస్య **పూర్ధి** పూర్తిం కురు. [అత్ర 'రాయః పూర్ధి' ఇతి వాక్యపూర్త్యర్థం పూర్వ మన్త్రాదాకృష్యతే.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యో నిశ్చలేన మనసా సమర్పణభావనయా హృదయస్పర్శిశబ్దైశ్చ పరమాత్మానమాచార్యం రాజానం వా యాచతే తస్య సద్గుణసద్ధర్మ సద్ధనసద్విద్యాదివృద్ధిం తే సదా కుర్వన్తి ॥ ౨ ॥

౮౮౪. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ, ఆచార్యులు మరియు రాజును సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ పరమాత్మా! ఆచార్యా, లేక రాజా! (యః) ఏ ఉపాసకులు, శిష్యులు, లేక ప్రజలు (తే) మీకొరకు (నవీయసీమ్) అత్యంతనవీనులు (మన్ద్రామ్) ఆనందజనకమగు (గిరమ్) ప్రార్థనవాణులను (అజీజనత్) ఉచ్చరించియుండిరో మరియు (చికిత్విన్మనసమ్) మనస్సును జాగ్రత్తపరచునట్టి (ప్రత్నామ్) శ్రేష్ఠము (ఋతస్య పిప్యుషీమ్) సత్యమును వృద్ధిపరచునట్టి (ధియమ్) ధ్యానధారలు, లేక బుద్ధిని (అజీజనత్) నీయెడ ప్రేరితమొనర్చినవి. దానికొరకు (రాయః) శ్రేష్ఠగుణము, శ్రేష్ఠధనము, శ్రేష్ఠమగు ఆచరణమున్నగు ఐశ్వర్యములను (పూర్ధి) పూర్తియొనర్చుము. [ఇచ్చట రాయః, పూర్ధి యను నీ వాక్యముల పూర్తికొరకు పూర్వమంత్రమునుండి ఇచ్చటికి తేబడినది].॥౨॥

భావార్థము :-నిశ్చలమగు మనస్సు, సమర్పణభావన మరియు హృదయస్పర్శ శబ్దములచే పరమాత్మను ఆచార్యుడు, లేక రాజుచే ఎవరు యాచించెదరో, వారి ఉత్తమగుణము, ఉత్తమ ధర్మము, ఉత్తమకర్మ, ఉత్తమ విద్య మున్నగువాని వృద్ధిని వారు నిరంతరము చేయుచునేయుందురు.॥౨॥

884. O God ! for the devotee who gives utterance to the admirable and gladdening speech for Thee, do Thou impart ana all-sagacious understanding, ancient and full of sacred truth. II2II

౮౮౫. ఋషిః-తిరశ్చీః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః-అనుష్టుప్ । స్వరః-గాన్ధారః.

అథ పునరపి పరమాత్మాచార్యాన్నృపతివిషయమాహ.

౮౮౫. తము ష్టవామ యంగిర ఇన్ద్రముక్థాని వావృధుః ।
పురూణ్యస్య పౌంస్యా సిషాసన్తో వనామహే ॥ 3 ॥

ప.విః- తమ్-ఉ । స్తవామ । యమ్ । గిరః । ఇన్ద్రమ్ । ఉక్థాని । వావృధుః । పురూణి । అస్య । పౌంస్యా । సిషాసన్తః । వనామహే ॥ 3 ॥

పదార్థః-తమ్ ఉ తమేవ **ఇన్ద్రమ్** పరమాత్మానమాచార్యం రాజానం వా వయమ్ **స్తవామ** స్తుయామ, ప్రశంసేమ. [స్తవతేర్లేటి ఉత్తమబహువచనమ్.] యమ్ పరమాత్మానమాచార్యం రాజానం వా **గిరః** వేదవాచః ఉక్థాని **ఉక్థాని** స్తోత్రాని, స్వాగతవచాంసి, అభినన్దనవచాంసి వా. [వచేస్థకి ఉక్థమ్, తతః స్వార్థేయద్.] వావృధుః కీర్తిగానేన వర్ధయన్తి. వయమ్ **అస్య** పరమాత్మనః ఆచార్యస్య రాజ్ఞోవా **పురూణి** బహూని **పౌంస్యా** పౌంస్యాని బలధనవిద్యాసద్ గుణాదీని. [పుంసి భవం పౌంస్యమ్.] **సిషాసన్తః** అనేభ్యః సంభక్తుమిచ్ఛన్తః. [షణసమ్భక్తౌ, సని రూపమ్.] **వనామహే** యాచామహే. [వను యాచనే తనాదిః, వికరణవ్యత్యయః] ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమాత్మన ఆచార్యాన్నృపతేర్వా యద్ ధనబలవిద్యాదికం ప్రాప్యతే తన్న స్వయమేవోపభోక్తవ్యం కిన్త్వన్యేభ్యోఽపి దేయమ్, యతో న కేనాపి కేవలమాత్మోన్నత్యా సన్తోష్టవ్యం, ప్రత్యుత సర్వేషామున్నతౌ స్వోన్నతిః సంభావనీయా ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే ఽధ్యయనాధ్యాపనజ్ఞానరసబ్రహ్మానన్దరసపరమేశ్వరాచార్య నృపత్యాదీనాం విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్వేద్యా.

ఇతి చతర్థోఽధ్యాయః

తృతీయే ప్రపాఠకస్య ప్రథమోఽర్ధః

౮౮౫. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ, ఆచార్యుడు మరియు రాజు విషయము గలదు. ॥3॥

పదార్థము :-(తమ్ ఉ) అదే (ఇన్ద్రమ్) పరమాత్మ, ఆచార్యుడు లేక రాజును మనము (స్తవామ) స్తుతియొనర్చవలెను. ప్రశంసించవలెను (యమ్) దానిని (గిరః) వేదవాణులు (ఉక్థాని) స్తోత్రము, స్వాగతవచనములు, లేక అభినందనవచనములు (వావృధుః) కీర్తిగానములద్వార వృద్ధిచేయుదురు. మనము (అస్య) ఈ పరమాత్మ, ఆచార్యులు, లేక రాజుయొక్క (పురూణి) అత్యధిక (పౌంస్యా) బలము, విద్య, ధనము, సద్గుణములు మున్నగువానిని (సిషాసన్తః) ఇతరులకు ఇచ్చు ఉద్దేశ్యముగలవారమై (వనామహే) యాచించుకొందుము. ॥3॥

భావార్థము :-పరమాత్మ, ఆచార్యుడు, లేక రాజుతో పొందునట్టి ఏ ధనము, బలము, విద్యమున్నగువానిని మనము పొందుచుందుమో, వానిని స్వయముగా ఒంటరిగానే ఉపభోగించవలదు. వానిని ఇతరులకు కూడ ఈయవలెను. ఏలన, ఎవ్వరును కేవలము తన ఉన్నతిచేతనే సంతోషపడుట ఉచితమని తలచకూడదు. కాని అందరి యున్నతియందే తనయున్నతికలదని తలచవలెను. ॥3॥

ఈ ఖండములో అధ్యయనము, అధ్యాపనము, జ్ఞానరసము, బ్రహ్మానందరసము, పరమేశ్వరుడు, ఆచార్యుడు, రాజు మున్నగు విషయముల వర్ణన యుండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదని యెంచవలెను.

నాల్గవ అధ్యాయమునందలి ఆరవఖండము సమాప్తమైనది.

నాల్గవ అధ్యాయముకూడ సమాప్తమైనది.

రెండవ ప్రపాఠకము నందలి రెండవ అర్ధము సమాప్తము.

885. We praise that God Whom our voices and the sacred hymns extol; and desirous of worshipping His great might, we bow down in adoration before Him. II3II

పఞ్చమాధ్యాయము

మూడవ ప్రపాఠకము.

అథ పఞ్చమోఽ ధ్యాయః తృతీయే ప్రపాఠకే ప్రథమోఽర్ధశ్చ

౮౮౬. ఋషిః-అకృష్టా మాషాః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-జగతీ। స్వరః-నిషాదః.

తత్రాదౌ పరమేశ్వరస్య తదుపాసకస్య చ విషయో వర్ణ్యతే.

౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3
౮౮౬. ప్ర త ఆశ్వినీః పవమాన ధేనవో దివ్యా అసృగ్రన్ పయసా

౧ ౨ ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3
ధరీమణి । ప్రాన్తరి క్షాత్ స్థావిరీస్తే అసృక్షత

౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
యే త్వా మృజన్త్యృషిషాణ వేధసః ॥ ౧ ॥

౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ర
ప. విః- ప్ర । తే । ఆశ్వినీః । పవమాన । ధేనవః । దివ్యాః । అసృగ్రన్ । పయసా ।

౧ ౨ర 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨
ధరీమణి । ప్ర । అన్తరిక్షాత్ । స్థావిరీః । స్థా-విరీః । తే । అసృక్షత । యే । త్వా । మృజన్తి ।

3 ౧ ౨
ఋషిషాణ । ఋషి-సాణ । వేధసః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **పవమాన** పవిత్రకర్తః పరమాత్మన్! **తే** తవ **ఆశ్వినీః** వ్యాప్తాః, **దివ్యాః** దివి ఆకాశే భవాః **ధేనవః** ప్రీణయిత్ర్యో మేఘరూపాః గావః **పయసా** వృష్టిజలరూపేణ దుగ్ధేన **ధరీమణి** ధరణ్యామ్ **ప్ర అసృగ్రన్** ప్ర గచ్ఛన్తి. తథైవ, హే **ఋషిషాణ** ఋషిభిః సంభజనీయ పరమేశ! [ఋషిభిః సన్యతే సేవ్యతే ఇతి ఋషిషాణః, షణ సంభక్తౌ.] **యే వేధసః** స్తుతీనాం విధాతారః తవోపాసకాః **త్వా** త్వామ్ **మృజన్తి** స్తుతిభిః అలంకుర్వన్తి. [మృజూ శౌచాలంకారయోః, చురాదిః, వికరణవ్యత్యయః.] **తే** ఉపాసకాః **అన్తరిక్షాత్** హృదయాకాశాత్ **స్థావిరీః** సమృద్ధాః భక్తిధారాః **ప్ర అసృక్షత** త్వాం ప్రతి ప్రకర్షేణ విసృజన్తి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా జగదీశ్వరో వృష్టిధారా అస్మాన్ ప్రతి విసృజతి తథైవాస్మాభిస్తం ప్రతి భక్తిధారా విస్రష్టవ్యాః ॥ ౧ ॥

౮౮౬. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమేశ్వరుడు మరియు ఆయన ఉపాసకుల విషయము కలదు.

పదార్థము :- (పవమాన) పవిత్రకర్తవగు ఓ పరమేశ్వరా! (తే) నీయొక్క (అశ్వినీః) వ్యాప్తి (దివ్యాః) ఆకాశమునందు స్థిరమైయున్న (ధేనవః) తృప్తిని గలిగించు మేఘరూపగోవులు (పయసా) వర్షజలరూప క్షీరములచే (ధరీమణి) భూమిపైకి (ప్ర అసృగ్రన్) ఎటుల వదలివచ్చునో, అటులనే (ఋషిషాణ) ఋషిగణముచే సేవించదగిన ఓ పరమేశ్వరా! (యే) ఏ (వేధసః) స్తుతుల విధాతవగు నీయొక్క ఉపాసకులు (త్వా) నిన్ను (మృజన్తి) స్తుతులచే అలంకృతునిగ నొనర్తురు (తే) వారు (అన్తరిక్షాత్) హృదయాకాశమునుండి (స్థావిరీః) సమృద్ధమగు భక్తిధారలను (ప్ర అసృక్షత) మీయందు ఉత్కృష్టరూపముచే వదలుచుందురు.॥౧॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరు డెటుల వర్షధారలను మనకొరకు వదలుచుండునో అటులనే ఆయనయెడ మనము భక్తిధారలను వదలుచుండవలెను.॥౧॥

886. O Purifier! Thy all - pervading, Divine, all Wondrous, gratifying powers like a flash of lighting manifest themselves in the soul, in the form of knowledge and bliss. O Friend, Whom sages adore, those wise men who realise Thy presence everywhere, contemplate thee in the inner most recess of their hearts. II1II

౮౮౭. ఋషిః- అకృష్టా మాషాః । దేవతా- పవమానః సోమః ।
ఛన్దః- జగతీ। స్వరః- నిషాదః.

అథ పరమాత్మనస్తద్రచితస్య సూర్యస్య చ విషయమాహ.

3 ౨ 3 ౧3 3౧ ౨ 3 ౧౨
౮౮౭. ఉభయతః పవమానస్య రశ్మయో ధ్రువస్య
3౧ ౨ర 3౧౨ ౧ ౨ 3౨ 3 ౧౨ 3 ౨ 3
సతః పరి యన్తి కేతవః । యదీ పవిత్రే అధి మృజ్యతే
౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ర 3౧౨
హరిః సత్తా ని యోనా కలశేషు సీదతి ॥ ౨ ॥

3 ౧ ౨ ౧౨ర 3౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨
ప.విః- ఉభయతః । పవమానస్య । రశ్మయః । ధ్రువస్య । సతః । పరి - యన్తి । కేతవః ।
౧ ౨ర 3౧ ౨ ౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర 3౧ ౨ 3
యది । పవిత్రే । అధి । మృజ్యతే । హరిః । సత్తా । ని । యోనా । కలశేషు । సీదతి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ప్రథమః సూర్యపక్షే. **ధ్రువస్య సతః** దివి స్థిరరూపేణ విద్యమానస్య **పవమానస్య** శోధకస్య సూర్యస్య **కేతవః** ప్రకాశకాః **రశ్మయః** కిరణాః **ఉభయతః** భూగోలస్య ఉభయోః గోలార్ధయోః **పరి యన్తి** పరిగచ్ఛన్తి. **యదీ** యదా **హరిః** రసానాం హర్తా కిరణసమూహః **పవిత్రే అధి** అన్తరిక్షే [అన్తరిక్షం వై పవిత్రమ్. కాఠ సం ౨౬।౧౦.] **మృజ్యతే** ప్రేష్యతే. [మార్ష్టిః గతికర్మా. నిఘం ౨।౧౪.] తదా **యోనా సత్తా** అన్తరిక్షే స్థితః సః. [యోనిరన్తరిక్షమ్ ఇతి నిరుక్తమ్. ౨।౮.] **కలశేషు** మంగలబుధచన్ద్రాదిషు గ్రహోపగ్రహేషు **నిషీదతి** నిగచ్ఛతి, గత్వా చ తాన్ ప్రకాశితాన్ కరోతి. [షదల్ృవిశరణగత్యవసాదనేషు, భ్వాదిః]

ద్వితీయః పరమాత్మపక్షే. **ధ్రువస్య సతః** స్థిరస్య అజరామస్య సనాతనస్య సతః **పవమానస్య** పవిత్రతాకరస్య పరమాత్మనః **కేతవః** ప్రజ్ఞాపకాః **రశ్మయః** దివ్యప్రకాశ కిరణాః **ఉభయతః** ఉభయోః కాలయోః ప్రాతః సాయం చ సన్ధ్యావన్దనసమయే **పరి యన్తి** ఉపాసకం పరి ప్రాప్నువన్తి. **యదీ** యదా **హరిః** దోషాపహారకః పరమాత్మా **పవిత్రే అధి** పవిత్రహృదయాభ్యన్తరే **మృజ్యతే** భక్తిభావరూపైరలంకారై రలంక్రియతే తదా **యోనా సత్తా** హృదయ గృహే స్థితః సః. [యోనిరితి గృహనామ నిఘం...3 । ४.] **కలశేషు** అన్నమయ ప్రాణమయమనోమయాదికోశేషు **నిషీదతి** నిషదనం కరోతి, తత్ర నిషణ్ణశ్చ ఆత్మమనోబుద్ధ్యాదీని సర్వాని ప్రభావయతి ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా సోమరసో దశాపవిత్రమార్గేణ ద్రోణకలశేషు తిష్ఠతి, యథా వా సూర్యరశ్మిరన్తరిక్షమార్గేణ గ్రహోపగ్రహేషు నిషీదతి తథైవ పరమేశ్వరో హృదయమార్గేణ దేహస్థపంచకోశేషు తిష్ఠతి ॥ ౨ ॥

౧౧౧౭. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆయన రచించిన సూర్యుని విషయముండును.

పదార్థము :-మొదట సూర్యుని పక్షములో :- (ధ్రువస్య సతః) ఆకాశములో స్థిరరూపమున విద్యమానమైయున్న (పవమానస్య) పవిత్రకర్తయగు సూర్యుని (కేతవః) ప్రకాశక (రశ్మయః) దివ్యమగు ప్రకాశకకిరణములు (ఉభయతః) భూగోళముయొక్క రెండుగోళార్ధములందు (పరియన్తి) చేరుచుండును. (యది) ఎపుడు (హరిః) రసములను హరించునట్టి కిరణసమూహము (పవిత్రే అధి) అంతరిక్షమునందు (మృజ్యతే) పంపబడునో, అపుడు (యోనా సత్తా) అంతరిక్షములో స్థిరమైన అట్టి (కలశేషు) మంగళ, బుధ, సోమ [చంద్ర]మున్నగు గ్రహోపగ్రహరూప కలశములందు (నిషీదతి) చేరును. మరియు అచ్చటికి చేరి వానిని ప్రకాశపరచును.

రెండవది పరమాత్మపక్షములో:- (ధ్రువస్య సతః) స్థిరమైనవాడు, అజరుడు, అమరుడు, సనాతనుడు (పవమానస్య) పవిత్రకర్తయగు పరమాత్మయొక్క (కేతవః) ప్రజ్ఞాప్రద (రశ్మయః) దివ్యప్రకాశకిరణములు (ఉభయతః) ప్రాతఃసాయంకాలములు రెండుకాలములందును, సంధ్యావందన సమయములందు (పరి యన్తి) ఉపాసకులకు ప్రాప్తించును. (యది) ఒకవేళ, ఎపుడు (హరిః) దోషములను హరించివేయునట్టి పరమాత్మ (పవిత్రే అధి) పవిత్రహృదయములందు (వృజ్యతే) భక్తిభావరూప అలంకారములతో అలంకృతుడగునో, అపుడు (యోనౌ సత్తా) హృదయరూప గృహములో స్థిరమైన ఆయన (కలశేషు) అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ మున్నగు కోశములందు (నిషీదతి) స్థిరమగు లాభములనొనర్చును. మరియు అచట స్థిరమైన ఆత్మ, మనస్సు, బుద్ధి మున్నగువాని నన్నిటిని ప్రభావితమొనర్చును.॥౨॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :- ఎటుల సోమరసము 'దశాపవిత్ర' మనుపేరుగల జల్లెడమార్గములనుండి జల్లించి వచ్చి ద్రోణకలశములందు స్థిరమగునో మరియు ఎటుల సూర్యరశ్మి అంతరిక్షమార్గమున గ్రహోపగ్రహములందు స్థిరమగునో, అటులనే పరమేశ్వరుడు హృదయమార్గమునుండి శరీరమునందలి పంచకోశములందు స్థిరమగును.॥౨॥

887. The life - preserving streams of the un-changeable purifier proceed in all directions to both the worlds (the heaven and the earth). When God Who destroys all misery is realised within the pure heart through discrimination, then He the Emobodiment of absolute Truth and Consciousness, is established within our bodies and the souls. II2II

౮౮౮. ఋషిః-అకృష్టా మాషాః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-జగతీ। స్వరః-నిషాదః.

అథ పరమేశ్వరో వర్ణ్యతే.

౨౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
౮౮౮. విశ్వా ధామాని విశ్వచక్ష ఋభ్వసః ప్రభోష్టే సతః
౨ర ౩౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩
పరి యన్తి కేతవః । వ్యానశీ పవసే సోమ ధర్మణా
౨౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨
పతిర్విశ్వస్య భువనస్య రాజసి ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౧౨ర 3 ౧౨ర 3 ౨ 3 ౨
ప. వి:- విశ్వా । ధామాని । విశ్వచక్షః । విశ్వ-చక్షః । ఋభ్వసః । ప్రభోః । ప్ర-భోః ।
3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨ 3 ౨ ౨ 3 ౧౨ర ౧౨ర
తే । సతః । పరి । యన్తి । కేతవః । వ్యానశీ । వి- ఆనశీ । పవసే । సోమ । ధర్మణా । పతిః ।
౧౨ర ౧౨ర 3
విశ్వస్య । భువనస్య । రాజసి ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **విశ్వచక్షః** విశ్వద్రష్టః పరమేశ! **ఋభ్వసః** ఋభూన్ ఆదిత్యరశ్మీన్ అస్యతి క్షిపతి గ్రహోపగ్రహాదిషు యః స ఋభ్వాః తస్య, యద్వా ఋభూన్ మేధావిన ఉపాసకాన్ అసతి స్వశరణే ఆదత్తే యః స ఋభ్వాః తస్య. [ఆదిత్యరశ్మయోఽప్యృభవ ఉచ్యన్తే. నిరు... ౧౧ ।౧౬. అసు క్షేపణే దివాదిః. ఋభురితి మేధావినామ. నిఘం ...3 ।౧౫. అస గతిదీప్త్యాదానేషు భ్వాదిః.] **ప్రభోః సతః** సమర్థస్య సతః **తే** తవ **కేతవః** ప్రజ్ఞాః. [కేతుః ఇతి ప్రజ్ఞానామ. నిఘం ...3 ।౯.] **విశ్వా ధామాని** సర్వాన్ లోకాన్ **పరి యన్తి** పరిగచ్ఛన్తి, సర్వేషు లోకేషు తవ బుద్ధికౌశలం దరీదృశ్యతే ఇతి భావః. హే **సోమ** పావక పరమాత్మన్! **వ్యానశీ** సర్వాన్తర్యామీ. [వ్యాఙ్పూర్వాద్ నశతేర్వ్యాప్తి కర్మణో రూపమ్. నశత్ ఇతి వ్యాప్తికర్మసు పఠితమ్. నిఘం...౨ ।౧౮.] త్వమ్ **ధర్మణా** స్వకీయేన గుణకర్మస్వభావేన **పవసే** సర్వాన్ పునాసి. **విశ్వస్య** సకలస్య **భువనస్య** బ్రహ్మాణ్డస్య **పతిః** అధీశ్వరః త్వమ్ **రాజసి** అతితరాం శోభసే ॥ 3 ॥

శ్లేషేణ మన్త్రోఽయం సూర్యపక్షేఽపి యోజనీయః ॥ 3 ॥

భావార్థః- యథా సూర్యస్య కిరణాః సర్వేషు గ్రహోపగ్రహాదిషు దృశ్యన్తే తథైవ పరమేశ్వరస్య ప్రజ్ఞాకౌశలాని సర్వత్ర విలోక్యన్తే. యథా సూర్యః సర్వాన్ పునాతి తథైవ పరమేశ్వరోఽపి. యథా సూరః సౌర్యలోకస్య పతిస్తథా పరమేశ్వరః సకలబ్రహ్మాణ్డస్య ॥ 3 ॥

౮౮౮. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని వర్ణన గలదు.

పదార్థము :- (విశ్వచక్షః) విశ్వద్రష్టవగు ఓ పరమేశ్వరా! (ఋభ్వసః) సూర్యకిరణములను గ్రహోపగ్రహములందు వెదజల్లునట్టి, లేక బుద్ధిశాలురగు ఉపాసకులను తన శరణమునకు తీసికొనునట్టి (ప్రభోః సతః) సమర్థవంతుడవగు (తే) నీయొక్క (కేతవః) ప్రజ్ఞలు (విశ్వా ధామాని) సకలలోకములందు (పరి యన్తి) చేరుచుండును. అనగా సమస్తలోకములందు నీయొక్క బుద్ధికౌశల్యము చూడబడుచుండును. (సోమ) పవిత్రకర్తవగు ఓ పరమాత్మా! (వ్యానశీ) సర్వాంతర్యామివగు నీవు (ధర్మణా) నీయొక్క ధర్మము, అనగా గుణ, కర్మ, స్వభావములచే (పవసే) సర్వమును పవిత్రపరచెదవు (విశ్వస్య) సంపూర్ణ (భువనస్య) బ్రహ్మాండమునకు (పతిః) అధీశ్వరుడవగు నీవు (రాజసి) అత్యధిక శోభలను పొందుచుందువు. ॥3॥

శ్లేషముచే ఈ మంత్రమునకు సూర్యునిపక్షమునందును యోజన నొనర్చవలెను. ॥3॥

భావార్థము :- సూర్యునికిరణము లెటుల గ్రహ, ఉపగ్రహములందును కాన్పించుచుండునో, అటులనే పరమాత్మయొక్క బుద్ధికౌశలత్వములు సర్వత్ర కాన్పించుచుండును. సూర్యు డెటుల సర్వమును పవిత్రపరచునో అటులనే పరమేశ్వరుడును చేయును. సూర్యు డెటుల సౌరలోకమునకు అధిపతియో, అటులనే పరమేశ్వరుడు సమస్త బ్రహ్మాండమునకు అధిపతియై యున్నాడు. ॥3॥

888. O Thou Who seest all things, Sovereign as Thou art and Almighty Thy rays encompass every form. Pervading with Thy natural powers, Thou flowest on, and as the whole World's Lord, O God, Thou art our True King. ॥3॥

౮౮౯. ఋషిః- అమహీయుః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ४౮४ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర పరమాత్మాచార్యయోరుభయోర్విషయో వర్ణ్యతే.

౮౮౯. పవమానో అజీజనద్దివశ్చిత్రం న తన్యతుమ్ ।
జ్యోతిర్వైశ్వానరం బృహత్ ॥ ౧ ॥

ప. వి:- పవమానః। అజీజనత్। దివః । చిత్రమ్ । న । తన్యతుమ్ । జ్యోతి: । వైశ్వానరమ్ । వైశ్వా-నరమ్ । బృహత్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-పవమానః చరిత్రస్య శోధకః పరమాత్మాऽऽచార్యో వా **దివః** ఆకాశస్య **చిత్రమ్** అద్భుతమ్ **తన్యతుమ్ న** విద్యుతమివ **వైశ్వానరమ్** సర్వనేతృత్వకారి సర్వహితకరం వా **బృహత్** మహత్ **జ్యోతిః** విజ్ఞానప్రకాశమ్, జ్యోతిష్మతీం ప్రజ్ఞాం వా **అజీజనత్** ఉత్పాదితవానస్తి. ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలంకారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనో యోగప్రశిక్షకస్యాచార్యస్య చ కృపయా జనానామన్తఃకరణేషు తమోవృత్తేరుచ్ఛేదో దివ్యస్య జ్యోతిషో విజ్ఞానప్రకాశస్య జోతిష్మత్యాః ప్రజ్ఞాయాశ్చోదయః సంజాయతే ॥ ౧ ॥

౮౮౯ ఈ మొదటిఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౮౪వ మంత్రముపై పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుడు ఇరువురి విషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(పవమానః) చరిత్రను పవిత్రపరచునట్టి పరమాత్మ లేక ఆచార్యుడు (దివః) ఆకాశముయొక్క (చిత్రమ్) అద్భుత (తన్యస్తుం న) విద్యుత్తువలె (వైశ్వానరమ్) సర్వమునకు నేతృత్వమొనర్చునట్టి (బృహత్) గొప్ప (జ్యోతిః) విజ్ఞాన జ్యోతిని, లేక జ్యోతిష్మతియగు ప్రజ్ఞను (అజీజనత్) ఉత్పన్నమొనర్చివేసినారు.॥౧॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :-పరమాత్మ మరియు యోగ ప్రశిక్షకులకు ఆచార్యుల కృపచే మానవుల అంతఃకరణములందు తమోవృత్తియొక్క వినాశము మరియు విజ్ఞానజ్యోతి ప్రజ్ఞయొక్క ఉదయము జరుగును.॥౧॥

889. God Who is the Purifier of all, has created the great Supramental light like the great and wonderful lightning which is beneficial to all people, Thou art the lofty Light of all mankind. II1II

౮౯౦. ఋషిః- అమహీయుః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ। స్వరః- షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మాచార్యయోర్విషయమాహ.

౧౨ ౩ ౨౩౨౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౮౯౦. పవమాన రసస్తవ మదో రాజన్నదుచ్ఛునః ।
౨ఉ ౩౧౨
వి వారమవ్యమర్షతి ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ప. వి:– పవమాన । రసః । తవ । మదః । రాజన్ । అదుచ్ఛునః । అ–దుచ్ఛునః । వి ।
౧౨ర ౧౨ర ౩
వారమ్ । అవ్యమ్ । అర్షతి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **పవమాన** పవిత్రతాప్రద **రాజన్** తేజస్విన్ పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! యః **తవ** త్వదీయః **అదుచ్ఛునః** న విద్యతే దుచ్ఛునా దుర్గతిః దుఖం వా యేన తాదృశః **మదః** ఉత్సాహకరః **రసః** ఆనన్దరసో జ్ఞానరసో వా విద్యతే, సః **అవ్యమ్** అవ్యయమ్ అవినశ్వరమ్ **వారమ్** దోషనివారకమ్ ఆత్మానమ్ **వి అర్షతి** వివిధం ప్రాప్నోతి ॥ ౨ ॥

భావార్థః- పరమేశ్వరాదాచార్యాచ్చ ప్రస్రుతమానందరసం విజ్ఞానరసం చ ప్రాప్య మానవానామాత్మా కృతార్థో జాయతే ॥ ౨ ॥

౮౯౦. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (పవమాన) జీవితమును పవిత్రమొనర్చునట్టి (రాజన్) తేజోవంతులగు ఓ పరమాత్మా లేక ఆచార్యా! (తవ) ఏ నీయొక్క (అదుచ్ఛునః) దుర్గతి మరియు దుఃఖములనుత్పన్నమొనర్చునట్టి (మదః) ఉత్సాహకారియగు (రసః) ఏ ఆనందరసము లేక జ్ఞానరసము గలదో అది (అవ్యమ్) అవినాశము (వారమ్) దోషనివారకమగు ఆత్మకు (వి వర్షతి) వివిధరూపములలో ప్రాప్తించును.॥౨॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు, లేక ఆచార్యులద్వార పొందిన ఆనందరసము, లేక విజ్ఞానరసమును పొందునట్టి మనుష్యుల ఆత్మ కృతార్థతనొందును.॥౨॥

890. O purifier, Thy joy Is intoxicating to my soul. No worry can ever me annoy It enables me to attain my goal. II2II

౮౯౧. ఋషిః- అమహీయుః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ। స్వరః- షడ్జః.

అథ పునరపి తయోరేవ విషయో వర్ణ్యతే.

౧౨ ౩ ౨౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౮౯౧. పవమానస్య తే రసో దక్షో వి రాజతి ద్యుమాన్।

౨ ౩౨ ౩క ౨ర ౩ ౨
జ్యోతిర్విశ్వం స్వర్దృశే ॥ ౩ ॥

౧౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర
ప. వి:- పవమానస్య । తే । రసః । దక్షః । వి । రాజతి । ద్యుమాన్ । జ్యోతిః । విశ్వమ్ ।
౧౨ ౩ ౨
స్వః । దృశే ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! **పవమానస్య** చిత్తశోధకస్య **తే** తవ **ద్యుమాన్** దీప్తిమాన్ **రసః** అనన్దరసో జ్ఞానరసో వా **దక్షః** బ్రహ్మబలం చ **విరాజతి** విశేషేణ శోభతే. సః **స్వః దృశే** మోక్షసుఖం ద్రష్టుమ్ **విశ్వమ్ జ్యోతిః** సమ్పూర్ణామ్ అన్తర్దృష్టిం, దదాతీతి శేషః ॥ ౩ ॥

భావార్థః- ఆచార్యస్య సేవాం పరమాత్మన ఉపాసనాం చ కృత్వా లోకవిద్యాం బ్రహ్మవిద్యాం పరమాహ్లాదం బ్రహ్మ వర్చసం దివ్యదృష్టించ ప్రాప్య జనాః మోక్షమధిగన్తుమర్హన్తి ॥౩॥

౮౯౧. ఈ మంత్రములో మరల వారి విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- ఓ పరమేశ్వరా! లేక ఆచార్యా! (పవమానస్య) చిత్తమును శుద్ధపరచునట్టి (తే) నీయొక్క (ద్యుమాన్) దీప్తివంతమగు (రసః) ఆనందరసము, లేక జ్ఞానరసము మరియు (దక్షః) బ్రహ్మబలము (వి రాజతి) విశేషరూపములో శోభించుచున్నది. అది (స్వః దృశే) మోక్షసుఖముయొక్క దర్శనార్థము (విశ్వం జ్యోతిః) సంపూర్ణమగు అంతర్దృష్టినిచ్చును. ॥3॥

భావార్థము :- ఆచార్యులసేవ, పరమాత్మని ఉపాసనయొనర్చి లోకవిద్య, బ్రహ్మవిద్య, పరమ ఆహ్లాదప్రదమగు బ్రహ్మవర్చస్సు మరియు దివ్యదృష్టిని పొంది మనుష్యులు మోక్షమును పొందుటకు యోగ్యులగుదురు. ॥3॥

891. Juice of Thy devotion gives us power Peace and bliss it does shower O Purifier, it shines, every where It gives us light, dispelling all fear. II3II

౮౯౨. ఋషిః-మేధ్యాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౮౧ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మజన్యానన్దరస విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్రాచార్యజన్యజ్ఞాన విషయోవర్ణ్యతే.

౮౯౨. ప్ర యద్గావో న భూర్ణయస్త్వేషా అయాసో అక్రముః ।
ఘ్నన్తః కృష్ణామప త్వచమ్ ॥౧॥

ప. పా:- ప్ర । యత్ । గావః । న । భూర్ణయః । త్వేషాః । అయాసః । అక్రముః । ఘ్నన్తః । కృష్ణామ్ । అప । త్వచమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-యత్ యదా **గావః న** ధేనవః ఇవ **భూర్ణయః** భరణపోషణకారిణః. [బిభర్తి ఇతి భూర్ణిః. । 'ఘృణి పృశ్నిపార్ష్ణి చూర్ణిభూర్ణయః'. ఉ... ౪ । ౫౩ ఇత్యనేన డుభృఞ్ ధారణపోషణయోః ఇతి ధాతోః నిః ప్రత్యయః, ధాతోరుత్వం చ.] **త్వేషాః** ఉజ్జ్వలాః **అయాసః** శిష్యాన్ ప్రతి గమనశీలాః సోమాః జ్ఞానరసాః **ప్ర అక్రముః** ప్ర క్రమన్తే, తదా **త్వచమ్** సంవరణకరీమ్ **కృష్ణామ్** అవిద్యారాత్రిమ్ **ఘ్నన్తః**, నాశయన్తః భవన్తీతి శేషః ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥౧॥

భావార్థః- యదా శిష్యా ఆచార్యాద్ వివిధా లోకవిద్యా బ్రహ్మవిద్యాశ్చ ప్రాప్నువన్తి తదా నికిలా అవిద్యానిశా అపగచ్ఛన్తి ॥ ౧ ॥

౮౯౨. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౪౯౧వ మంత్రమునకు పరమాత్మచే ఉత్పన్నమగునట్టి ఆనందరసము విషయములో వ్యాఖ్యానమొనర్చబడినది. ఇప్పుడిచ్చట ఆచార్యులచే ఉత్పన్నమగునట్టి జ్ఞానము విషయములో వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (యత్) ఎపుడు (గావః న) గోవులవలె (భూర్ణయః) భరణము, పోషణము నొనర్చునట్టి (త్వేషాః) ఉజ్జ్వలమగు (అయాసః) శిష్యులయెడ చేరునట్టి జ్ఞానరసము (ప్ర అక్రముః) ప్రదానమొనర్చబడుట ఎపుడు ప్రారంభమగునో, అపుడు వారు (త్వచమ్) కప్పివేసియున్నట్టి (కృష్ణామ్) అవిద్య అనగా అజ్ఞానరాత్రిని (ఘ్నన్తః) నష్టమొనర్చివేయును.॥౧॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :- శిష్యులెపుడు వివిధ లౌకిక విద్యలు మరియు బ్రహ్మవిద్యలను ప్రాప్తించుకొందురో, అపుడు సమస్త అవిద్య, అనగా అజ్ఞానరూప మత్తులు దూరమైపోవును.॥౧॥

892. Like impetuous bright rays of the sun which drive away darkness, let wise devotees drive away the ignorance or sin of the people which is like black skin. II1II

౮౯౩. ఋషిః-మేధ్యాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మ విషయమాచార్యవిషయం చాహ.

౮౯౩. సువితస్య వనామహేఽతి సేతుం దురాయ్యమ్ ।
సాహ్యామ దస్యుమవ్రతమ్ ॥ ౨ ॥

ప. వి:- సువితస్య । వనామహే । అతి । సేతుమ్ । దురాయ్యమ్ । దుః- ఆయ్యమ్।
సాహ్యామ। దస్యుమ్ । అవ్రతమ్ । అ- వ్రతమ్ ॥౨॥

పదార్థః- వయమ్ **సేతుమ్** అవరోధమ్ **అతి** అతిక్రమ్య **సువితస్య** సుప్రాప్తస్య ఆనన్దరసాగారస్య పరమాత్మనః విద్యారసాగారస్య ఆచార్యస్య వా **దురాయ్యమ్** దుష్ప్రాప్యమ్ ఆనన్దరసం విద్యారసం వా

వనామహే సంభజామహే. తేన్ వయమ్ **అవ్రతమ్** వ్రతవిరోధినం సత్కర్మవిరోధినం వా **దస్యుమ్** ఉపక్షయకారిణం కామక్రోధాది షడ్రిపువర్గమ్ **సాహ్యామ** అభిభవేమ. [సహ తేరాశీర్లిజి రూపమ్, ఉపధాదీర్ఘః పరస్మైపదం చ ఛాన్దసమ్] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-గురూణాం సత్కారేణ, పరమాత్మోపాసనేన చ విద్యామానన్దం చాధిగమ్య బాహ్యాన్తరాంశ్చ రిపూన్ పరాజిత్య సత్కర్మాణ్యాచరణీయాని ॥ ౨ ॥

౮౯౩. ఈ మంత్రమందును పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-మనము (సేతుమ్) అడ్డంకులను (అతి) అతిక్రాంతమొనర్చి అనగా దాటివేసి (సువితస్య) చక్కగా ప్రాప్తించు ఆనందరసాగారమగు పరమాత్మనుండి మరియు విద్యారసాగారమగు ఆచార్యుల (దురాయ్యమ్) కష్టముగా ప్రాప్తించగల ఆనందరసము లేక విద్యారసము అను (వనామహే) సేవించగలము దానిచే మనము (అవ్రతమ్) వ్రతవిరోధము, లేక సత్కార్యవిరోధమగు (దస్యుమ్) నష్టమొనర్చునట్టి కామక్రోధములు మున్నగు అరిషడ్వర్గములను (సాహ్యామ) పరాజయమొనర్చగలుగుదుము.॥౨॥

భావార్థము :-గురువుల సత్కారమువల్ల మరియు పరమాత్మ ఉపాసనవల్ల విద్య మరియు ఆనందమును ప్రాప్తించుకొని ఆంతరిక మరియు బాహ్యశత్రువులను పరాజయమొనర్చి సత్కర్మల నాచరించుట ఎంతయో ఆవశ్యకము.॥౨॥

893. May we attain the bridge of bliss, leaving the bridge of woe behind. For this purpose, may we take shelter in the Omnipresent God Whom it is difficult to attain and then may we quell wicked people who don't observe the vows of truth, non-violence, purity etc. May we also get victory over lust, anger, jealousy, pride etc. which weaken the soul. II2II

౮౯౪. ఋషిః-మేధ్యాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మాచార్యయోరేవ విషయో వర్ణ్యతే.

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౮౯౪. శృణ్వే వృష్టేరివ స్వనః పవమానస్య శుష్మిణః ।

౧౨ ౩౧ ౨ ౩౨
చరన్తి విద్యుతో దివి ॥ ౩ ॥

3 2 3 2 3 2 12ర 3 1 2 12ర 3 1 2
ప.వి:- శృణ్వే । వృష్టేః । ఇవ । స్వనః । పవమానస్య । శుష్మిణః । చరన్తి । విద్యుతః ।
3 1 2ర 3 2
వి - ద్యుతః । దివి ॥ 3 ॥

పదార్థః-శుష్మిణః బలవతః **పవమానస్య** చిత్తశోధకస్య పరమాత్మనః ఆచార్యస్య వా **స్వనః** ఆనన్దప్రవాహస్య జ్ఞానప్రవాహస్య వా శబ్దః **వృష్టేః స్వనః ఇవ** వృష్టేః శబ్దః ఇవాస్తి, తమ్ అహమ్ **శృణ్వే** శృణోమి. **దివి** ఆకాశే ఇవ మమాత్మని **విద్యుతః చరన్తి** సౌదామిన్యః ఇవ అధ్యాత్మజ్యోతీంషి చలన్తి ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥3॥

భావార్థః-యథా వర్షాకాలే సస్వనం మేఘాద్ వారిధారాః పతన్తి విద్యుతశ్చ విద్యోతన్తే తథైవాచార్యసకాశాజ్జ్ఞానప్రవాహే సతి శబ్దా ఆచార్యముఖాన్నిస్సరన్తి జ్ఞానగ్రాహకే జీవాత్మని చ జ్ఞానజ్యోతీంషి దీప్యన్తే. తథైవ పరమాత్మనః సకాశాదానన్దరసప్రవాహేఽపి దివ్యః కశ్చన వృష్టిశ్వన ఇవ శ్రూయతేఽలౌకికాని జ్యోతీంషి చాప్యనుభూయన్తే ॥ 3 ॥

౮౯౪. ఈ మంత్రములో పునః పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(శుష్మిణః) శక్తిశాలి (పవమానస్య) చిత్తశుద్ధికర్తయగు పరమాత్మ, లేక ఆచార్యుల (స్వనః) ఆనందప్రవాహము, లేక జ్ఞానప్రవాహ మను శబ్దము (వృష్టేః స్వనః ఇవ) వర్ష మను శబ్దమువలె నున్నది. దానిలో (శృణ్వే) వినుచున్నాను. అది (దివి) ఆకాశమువలె నా ఆత్మయందు (విద్యుతః చరన్తి) విద్యుత్తువలె అదృశ్య ఆధ్యాత్మజ్యోతులు సంచరించుచున్నవి. ॥3॥

దీనిలో ఉపమాలంకారము గలదు. ॥3॥

భావార్థము :-వర్షాకాలమునందెటుల శబ్దములతోగూడ మేఘములనుండి జలధారలు కురియుచుండునో మరియు విద్యుత్తు మెరుపులు మెరయుచుండునో, అటులనే ఆచార్యులవద్దినుండి జ్ఞానప్రవాహము జరిగినప్పుడు శబ్దము ఆచార్యుని ముఖమునుండి వెలువడును. మరియు జ్ఞానమును పొందునట్టి జీవాత్మయందు జ్ఞానజ్యోతులు ప్రకాశించును. అదేవిధముగ పరమాత్మవద్దినుండి ఆనందరసప్రవాహము జరిగినప్పుడును ఏదో మరొక దివ్య ఆనందముయొక్క వర్షము తుంపరతుంపరమగు ధ్వని వినిపించును. మరియు అలౌకిక జ్యోతుల అనుభవముకూడ కలుగును. ॥3॥

894. The roar of the Mighty Purifier is heard descending like a rush of rain. His lightning flashes move in the heaven of pure heart. II3II

౮౯౫. ఋషిః-మేధ్యాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తయోరేవ విషయం ప్రాహ.

౮౯౫. ఆ పవస్వ మహీమిషం గోమదిన్దో హిరణ్యవత్।

అశ్వవత్సోమ వీరవత్ ॥ ౪ ॥

ప.వి:- ఆ । పవస్వ । మహీమ్ - ఇషమ్ । గోమత్ । ఇన్దో । హిరణ్యవత్ । అశ్వవత్ । సోమ । వీరవత్ ॥ ౪ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్దో** దీప్తిమన్ జ్ఞానరసేన క్లేదక **సోమ** ప్రేరక పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! త్వమ్ అస్మభ్యమ్ **గోమత్** ప్రశస్తధేనుయుక్తాం యశోయుక్తాం వా, **హిరణ్యవత్** సువర్ణయుక్తాం, జ్యోతిర్యుక్తాం, యశోయుక్తాం వా **అశ్వవత్** తురగయుక్తాం, ప్రాణయుక్తాం వా **వీరవత్** వీరపుత్రైర్యుక్తాం వీరభావైర్యు క్తాం వా **మహీమ్** మహతీమ్ **ఇషమ్** ఇచ్ఛాసిద్ధిమ్ **ఆ పవస్వ** ఆ ప్రాపయ ॥ ౪ ॥

భావార్థః-పరమాత్మన ఆచార్యస్య చ కృపయా విద్యావన్తో భూత్వా వయమ్ సర్వవిధాం లౌకికీమాధ్యాత్మికీం చ సమ్పదం ప్రాప్య సుఖినో భవేమ ॥ ౪ ॥

౮౯౫ ఈ మంత్రమందును మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్దో) దీప్తిమంతమగు జ్ఞానరసముచే తడిపివేయునట్టి (సోమ) ప్రేరకుడవగు ఓ పరమాత్మా! లేక ఆచార్యా! మీరు మాకొరకు (గోమత్) శ్రేష్ఠమగు గోవులచే, లేక శ్రేష్ఠమగు వాణులతో గూడ (హిరణ్యవత్) సువర్ణములతో, జ్యోతితో, లేక యశస్సులతో (అశ్వవత్) అశ్వములతో, లేక ప్రాణములతో (వీరవత్) వీరపుత్రులతో, లేక వీరభావములతో గూడ (మహీమ్) గొప్ప (ఇషమ్) ఆశయముల సిద్ధిని (ఆ పవస్వ) ప్రాప్తింపజేయుడు.॥౪॥

భావార్థము :-పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల కృపచే విద్వాంసులమై మనము సకల విధములగు లౌకిక మరియు ఆధ్యాత్మిక సంపదలను ప్రాప్తిజేసికొని సుఖవంతులము గావలెను.॥౪॥

895. O God Who makest our hearts full of peace! Pour out for us abundant food with sotre of cattle and of gold, of heroic sons and of steeds. ॥4॥

[illegible]

[illegible]

[illegible]

పదార్థః [illegible]

అత్ర శ్లేషోపమాలఙ్కారః ॥ ౫ ॥

భావార్థః యథోషసః సూర్యస్య చ ప్రకాశేన ద్యావాపృథివ్యౌ ప్రపూర్యేతే తథైవ పరమాత్మనాచార్యేణ చ ప్రదత్తేన దివ్యానన్దజ్యోతిషా జ్ఞానజ్యోతిషా చ సంసారస్యాత్మా మనశ్చ పరిపూర్యేతే ॥ ౫ ॥

[illegible]

పదార్థము : [illegible]

ఇచ్చట శ్లేషోపమాలంకారము కలదు.॥౫॥

భావార్థము : [illegible]

896. Do Thou, O Beholder of all things, distil out pure for us Thy juice of devotion and fill full the two extended worlds, as the Sun fills the dawn with his beams. ||5||

౮౯౭. ఋషిః-మేధ్యాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మాఽఽచార్యశ్చ ప్రార్థ్యతే.

౧౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3౧ ౨
౮౯౭. పరి ణః శర్మయన్త్యా ధారయా సోమ విశ్వతః ।
౧౨ 3 ౧౨ 3౧౨
సరా రసేవ విష్టపమ్ ॥ ౬ ॥

౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ 3 ౧ ౨ ౧౨ర 3 ౨ 3
ప.విః- పరి । నః । శర్మయన్త్యా । ధారయా । సోమ । విశ్వతః । సర । రసా - ఇవ ।
౧౨
విష్టపమ్ ॥ ౬ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** రసాగార పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! త్వమ్ **శర్మయన్త్యా** సుఖయన్త్యా **ధారయా** అధ్యాత్మప్రకాశధారయా జ్ఞానధారయా వా సహ **విశ్వతః** సర్వతః **నః** అస్మాన్ **పరి సర** పరిప్రాప్నుహి. [స్ఫ గతౌ. సంహితాయాం ద్వ్యచోఽతస్తిఙః. అ... ౬ । 3 । ౧3౫ ఇత్యనేన దీర్ఘః.] **రసా ఇవ** రసమయీ వృష్టిః యథా **విష్టపమ్** భూలోకం ప్రాప్నోతి తథా ॥ ౬ ॥

అత్రోపమాలంకారః. 'సరా', రసే' ఇత్యత్ర వృత్యనుప్రాసః ॥ ౬ ॥

భావార్థః-యథా పర్జన్యాత్ పర్వతేషు జాతా వృష్టిర్నదీరూపేణ భూప్రదేశాన్ సించన్తీ సముద్రం ప్రాప్నోతి తథైవ పరమాత్మన ఆచార్యాద్ వా నిఃసృతాన్తః ప్రకాశధారా బ్రహ్మానన్దధారా జ్ఞానధారా వా మనోబుద్ధ్యాదీన్ సించన్తీ జీవాత్మానం ప్రాప్నోతి ॥ ౬ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమేశ్వరోపాసకయోః పరవ్యోరతద్రచితసూర్యయోః, పరమాత్మాచార్యయోశ్చ విషయస్య వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిరస్తి.

౮౯౭. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులతో ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- (సోమ) రసాగారమగు ఓ పరమాత్మా, లేక ఆచార్యా! మీరు (శర్మయన్త్యా) సుఖముల నిచ్చునట్టి (ధారయా) ఆధ్యాత్మ ప్రకాశముయొక్క ధారలు, లేక జ్ఞానప్రకాశముయొక్క ధారలతోగూడ (విశ్వతః) అన్నివైపులనుండి (నః) మాకు (పరి సర) ప్రాప్తించవలెను (రసా ఇవ) రసవంతమైన వర్షమేటుల (విష్టపమ్) భూలోకమును చేరుచుండునో అటుల.।౬॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు. 'సరా, రసే'లలో వృత్త్యనుప్రాసము గలదు.।౬॥

భావార్థము :- మేఘములనుండి పర్వతములపై కురిసిన వర్షమేటుల నదీరూపములో భూమి ప్రదేశములను సేచనమొనర్చుచు సముద్రమును చేరుచుండునో, అటులనే పరమాత్మ, లేక

ఆచార్యులనుండి బయలుదేరిన అంతఃప్రకాశధారలు మనస్సు, బుద్ధి, మున్నగువానిని సేచనమొనర్చుచు, అనగా తడుపుచు జీవాత్మను చేరుచుండును.॥౬॥

ఈ ఖండములో పరమేశ్వరుడు, ఆయన రచించిన సూర్యుడు మరియు ఆచార్యుల విషయము వర్ణింపబడియున్నందున ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంగతిగలదని ఎరుగవలెను.

ఐదవ అధ్యాయమునందలి మొదటి ఖండము సమాప్తము.

897. O God! do Thou with Thy peace - giving streams (of knowledge) encompass us on all sides, as the earth is encompassed on all sides with water or the water is encompassed by the rays of the sun. ll6ll

౮౯౮. ఋషిః- బృహన్మతిః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మానమాహ్వయతి.

3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
౮౯౮. ఆశురర్ష బృహన్మతే పరి ప్రియేణ ధామ్నా ।
౧ ౨ 3౨ఉ 3 ౧ ౨
యత్రా దేవా ఇతి బ్రువన్ ॥ ౧ ॥

3 ౨ 3 ౧౨ర 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప.విః– ఆశుః । అర్ష । బృహన్మతే । బృహత్ – మతే । పరి । ప్రియేణ । ధామ్నా ।
౧ ౨ర 3 ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర
యత్ర । దేవా । ఇతి । బ్రువన్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **బృహన్మతే** మహామతే, మహామతిప్రదాయక పరమేశ! [బృహతీ మతిః యస్య యస్మాద్ వా స బృహన్మతిః.] **యత్ర దేవాః** యత్ర దివ్యగుణాః సన్తి తత్ర మమ నివాసః **ఇతి బ్రువన్** ఇతి కథయన్ త్వమ్ **ప్రియేణ ధామ్నా** స్వకీయేన మధురేణ తేజసా సహ **ఆశుః** శీఘ్రః సన్ **పరి అర్ష** అస్మాకం జీవనం పరితో వ్యాప్నుహి ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనః కృపాం ప్రాప్తుం స్వాత్మని దివ్యగుణా ధారణీయాః ॥ ౧ ॥

౮౯౮. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మ ఆహ్వానించబడినాడు.

పదార్థము :- (బృహన్మతే) మహామతి, అనగా మహాబుద్ధిశాలివి మరియు మహామతి నిచ్చునట్టి ఓ పరమేశ్వరా! (యత్ర దేవాః) ఎచ్చట దివ్యగుణములుండునో అచ్చట నా నివాసముండును. (ఇతి బ్రువన్) అని చెప్పుచు నీవు (ప్రియేన ధామ్నా) నీ మధుర తేజముతో గూడ (ఆశుః) శీఘ్రకారివగుచు (పరి అర్ష) మా జీవితములలో నలువైపుల వ్యాప్తమైపొమ్ము.॥౧॥

భావార్థము :- పరమాత్మ కృపను పొందుటకొరకు తమ ఆత్మలో దివ్యగుణములను ధారణమొనర్చుకొనవలెను.॥౧॥

898. O Imniscient God! Thou pervadest on all sides with Thy lovely splendour. Thy glory is manifested whereever there are enlightened persons and shining objects. this. is that Thou tellest us - This is Thy teaching. II1II

౮౯౯. ఋషిః-బృహన్మతిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః. అథ పరమేశ్వరః ప్రార్థ్యతే.

3 ౧ ౨ర 3 ౧౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
౮౯౯. పరిష్కృణ్వన్ననిష్కృతం జనాయ యాతయన్నిషః ।

3 ౨ 3౧ ౨ర
వృష్టిం దివః పరి స్రవ ॥ ౨ ॥

3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౧౨ర
ప. విః- పరిష్కృణ్వన్ । పరిః-కృణ్వన్ । అనిష్కృతమ్ । అ-నిష్కృతమ్ । జనాయ ।
3 ౧ ౨ ౧౨ర 3 ౨ 3౨ ౧౨ర 3
యాతయన్ । ఇషః । వృష్టిమ్ । దివః । పరి -స్రవ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే పవమాన సోమ పవిత్రతాదాయక రసాగార పరమేశ! త్వమ్ **అనిష్కృతమ్** అపరిష్కృతం హృదయమ్ **పరిష్కృణ్వన్,** పరిష్కుర్వన్, కిఞ్చ **జనాయ** ఉపాసకాయ **ఇషః** ఆక్రాన్తౄన్ విఘ్నాన్. [ఇష్యన్తి ఆక్రామన్తి ఇతి ఇషః. ఇష..తౌ, దివాదిః.] **యాతయన్** హింసన్ [యాతయతిః వధకర్మా. నిఘం ౨ । ౧౯] **దివః** ఆనన్దమయకోశాత్ **వృష్టిమ్** ఆనన్దరసస్య ధారాసారమ్ **పరిస్రవ** ప్రవాహయ ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా మేఘాద్ వృష్టౌ సత్యాం శుష్కా భూమిః సరసా జాయతే తథైవ సర్వేషామాత్మని స్థితాత్ పరమాత్మనః సకాశాద్ ఆనన్దరసస్య వృష్టౌ సత్యామాత్మ మనోబుద్ధ్యాదయః సర్వే సరసాః సప్రాణాశ్చ భవన్తి ॥ ౨ ॥

౮౯౯. ఇపుడు పరమేశ్వరుడు ప్రార్థించబడుచున్నాడు.

పదార్థము :- ఓ పవమానసోమ, అనగా పవిత్రదాయక రసాగారమగు పరమేశ్వరా! నీవు (అనిష్కృతమ్) అపరిష్కృతమగు హృదయమును (పరిష్కృణ్వన్) పరిష్కృతమొనర్చుచు మరియు (జనాయ) ఉపాసకులను (ఇషః) ఆక్రమించినట్టి విఘ్నములను (యాతయన్) తొలగించుచు (దివః) ఆనందమయ కోశమునుండి (వృష్టిమ్) ఆనందరసవర్షమును (పరి స్రవ) ప్రవహింపజేయుము. ॥౨॥

భావార్థము :- మేఘములనుండి వర్షము కురిసినపిదప ఎండినభూమి ఎటుల సరసముగ యగునో అటులనే అందరి ఆత్మలలో స్థిరమైయున్న పరమాత్మవద్దినుండి ఆనందరసముయొక్క వర్షము కురిసినప్పుడు ఆత్మ, మనస్సు, బుద్ధి మున్నగునవన్నియును సరసము మరియు ప్రాణవంతములైపోవును. ॥౨॥

899. Consecrating the unconsecrated and providing food for the people, make Thou the rain descend from heaven. II2II

౯౦౦. ఋషిః- బృహన్మతిః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ। స్వరః- షడ్జః.

అథ బ్రహ్మానన్దరసప్రవాహం వర్ణయతి.

3 ౨ఉ 3౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3౨ 3 ౨

౯౦౦. అయం సయో దివస్పరి రఘుయామా పవిత్ర ఆ।

౧ ౨ 3 ౧ ౨ర

సిన్ధో రూర్మా వ్యక్షరత్ ॥ 3 ॥

3 ౨ 3౨ ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3౧౨

ప. వి:- అయమ్ । సః । యః । దివః –పరి । రఘుయామా । రఘు–యామా । పవిత్రే।

౧౨ర 3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౧౨ర

ఆ । సిన్ధోః । ఊర్మా। వ్యక్షరత్ । వి – అక్షరత్ ॥3॥

పదార్థః- అయమ్ ఏషః అస్మాభిరనుభూయమానః **సః** ప్రసిద్ధః బ్రహ్మానన్దరసో వర్తతే. **యః రఘుయామా** శీఘ్రగతిః సన్ **దివః పరి** ఆనన్దమయాత్ పరమేశ్వరాత్. [దివు ధాతోరర్థేషు మోదార్థోఽపి పరిగణితః.] **పవిత్రే ఆ** పవిత్రే హృదయే ఆగమ్య **సిన్ధోః ఊర్మా** ఆత్మసముద్రస్య తరంగే **వ్యక్షరత్** పరిస్రవతి ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా సోమౌషధిరసో దశాపవిత్రాత్ క్షరిత్వా ద్రోణకలశే పతతి యథా వా చన్ద్రికారసః పవిత్రాదన్తరిక్షాత్ క్షరిత్వా సముద్రే పతతి తథైవ పరమాత్మనః సకాశాదాగత ఆనన్దరసః పవిత్రాద్ హృదయాత్ క్షరిత్వాఽన్తరాత్మానమాగచ్ఛతి ॥ ౩ ॥

౯౦౦. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందరస ప్రవాహమును గురించి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(అయమ్) మాచే అనుభవించబడుచు (సః) ఏ ప్రసిద్ధ బ్రహ్మానందరసముగలదో (యః) ఎయ్యది (రఘుయామా) శీఘ్రగతిని వెళ్లునదై యుండియును (దివః పరి) ఆనందమయుడగు పరమేశ్వరుని వద్దనుండి (పవిత్రే ఆ) పవిత్ర హృదయములందుచేరి (సిన్ధోః ఊర్మౌ) ఆత్మరూప తరంగములందు (వ్యక్షరత్) ప్రవహించుచున్నది.॥౩॥

భావార్థము :- ఏ విధముగ సోమ ఔషధియొక్క రసము దశాపవిత్ర మను పేరుగల జల్లెడనుండి జల్లించబడి ద్రోణకలశములో పడునటుల, లేక వెన్నెలరసమెటుల పవిత్రమగు అంతరిక్షమునుండి క్షరితమై సముద్రమునందుపడునో అటులనే పరమాత్మవద్దనుండి వచ్చినట్టి ఆనందరసము పవిత్రహృదయములనుండి క్షరితమై అంతరాత్మలో చేరును.॥౩॥

900. God Who pervades the heaven in a subtle form, is also present in the waves of the seas and in the pure hearts of His devotees. II3II

౯౦౧. ఋషిః-బృహన్మతిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ బ్రహ్మానన్దప్రదాతా పరమేశ్వరో వర్ణ్యతే.

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౦౧. సుత ఏతి పవిత్ర ఆ త్విషిం దధాన ఓజసా ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
విచక్షాణో విరోచయన్ ॥ ౪ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
ప. వి:- సుతః । ఏతి । పవిత్రే । ఆ । త్విషిమ్ । దధానః । ఓజసా । విచక్షాణః ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
వి-చక్షాణః । విరోచయన్ । వి-రోచయన్ ॥ ౪ ॥

పదార్థః-**సుతః** పరిస్రుతానన్దరసః ఏష సోమః పరమాత్మా **త్విషిమ్** దీప్తిమ్ **దధానః** ధారయన్ **ఓజసా** బలేన **పవిత్రే** పరిపూతే హృదయే ఆత్మని వా **ఆ ఏతి** ఆగచ్ఛతి. తదానీం చ **విచక్షాణః** విశేషేణ అన్తర్దృష్టిం ప్రయచ్ఛన్ **విరోచయన్** విశేషేణ ప్రదీపయాంశ్చ భవతి ॥ ౪ ॥

భావార్థః- పరమాత్మనా సఖ్యం స్థాపయన్నుపాసకోఽన్తర్దృష్ట్యా బ్రహ్మతేజసా చ యుక్తః పరమానన్దవాన్ సంజాయతే ॥ ౪ ॥

౯౦౧. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందప్రదాతయగు పరమేశ్వరుని వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(సుతః) తననుండి ఆనందరసము నెవరు ప్రవహింపజేసియుండిరో అట్టి ఈ సోమనామక పరమాత్మ (త్విషిమ్) దీప్తిని (దధానః) ధారణమొనర్చుచు (ఓజసా) బలపూర్వకముగ (పవిత్రే) పవిత్రహృదయము, లేక ఆత్మయందు (ఆ ఏతి) చేరుచున్నాడు. మరియు (విచక్షణః) విశేషరూపమున అంతర్దృష్టిని ప్రసాదించుచున్నాడు. (విరోచయన్) విశేషముగు కాంతిని ప్రదానమొనర్చుచున్నాడు. ॥౪॥

భావార్థము :-పరమాత్మతో మైత్రిని స్థాపితమొనర్చుకొనుచు ఉపాసకుడు అంతర్ దృష్టి మరియు బ్రహ్మతేజముతో గూడినవాడై పరమానందముగలవాడైపోవుచున్నాడు. ॥౪॥

901. When realised, God Who is the Creator of the world and absolutely Pure, enters the heart, accompanied with His might, seeing all things and enlightening wise men, sending forth His Light. II4II

౯౦౨. ఋషిః-బృహన్మతిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునః స ఏవ విషయో వర్ణ్యతే.

౯౦౨. ఆవివాసన్ పరావతో అథో అర్వావతః సుతః ।
ఇన్ద్రాయ సిచ్యతే మధు ॥ ౫ ॥

ప.విః- ఆవివాసన్ । ఆ -వివాసన్ । పరావతః । అథ - ఉ । అర్వావతః । సుతః । ఇన్ద్రాయ । సిచ్యతే । మధు ॥ ౫ ॥

పదార్థః-పవమానః చిత్తశోధకః సోమః పరమేశ్వరః **సుతః** హృదయే ప్రకటీకృతః సన్ **పరావతః** పరావిద్యాయుక్తాన్ **అథ ఉ** అథ చ **అర్వావతః** అపరావిద్యాయుక్తాన్ ఉపాసకాన్ **ఆ వివాసన్** సమ్మానయన్ భవతి. తస్మాత్ పరమేశ్వరాదభిషుతమ్ **మధు** మధురః ఆనన్దరసః **ఇన్ద్రాయ** జీవాత్మనే **సిచ్యతే** క్షార్యతే ॥ ౫ ॥

భావార్థః- యే స్వాత్మానం మధురేణ బ్రహ్మానన్దరసేన స్నపయన్తి తే నిర్మలాన్తఃకరణా ఉపాసకాః సర్వథా విముక్తక్లేశాః సన్తః పరమాం గతిం ప్రాప్నువన్తి ॥ ౫ ॥

౯౦౨. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- పవమానసోముడు, అనగా చిత్తశోధకుడగు పరమేశ్వరుడు (సుతః) హృదయములో ప్రకటమై (పరావతః) పరావిద్యయొక్క జ్ఞాని (అథ ఉ) మరియు (అర్వావతః) అపరా విద్యయొక్క జ్ఞానులగు ఉపాసకులను (ఆ వివాసన్) సన్మానమొనర్చును. ఆ పరమేశ్వరునిచే కార్చబడిన (మధు) మధురమగు ఆనందరసమును (ఇన్ద్రాయ) జీవాత్మకొరకు (సిచ్యతే) సేచనమొనర్చబడును. ॥౫॥

భావార్థము :- స్వయముగ ఎవరు బ్రహ్మానందరసముచే స్నానమాడుచుందురో, అట్టి నిర్మలమగు అంతఃకరణముగల ఉపాసకులు క్లేశములనుండి విముక్తులై మోక్షప్రాప్తిని పొందుచుందురు. ॥౫॥

902. God gives light to all world, far and near, thus serving them all in a way. The honey (of His bliss) is poured out for the soul to enjoy. ||5||

౯౦౩. ఋషిః- బృహన్మతిః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ। స్వరః- షడ్జః.

అథకే బ్రహ్మానన్దం ప్రాప్నువన్తీత్యాహ.

౯౦౩. సమీచీనా అనూషత హరిం హిన్వన్త్యద్రిభిః ।
ఇన్దుమిన్ద్రాయ పీతయే ॥ ౬ ॥

ప. వి:- సమీచీనాః । సమ్ - ఈచీనాః । అనూషత । హరిమ్ । హిన్వన్తి । అద్రిభిః । అ - ద్రిభిః । ఇన్దుమ్ । ఇన్ద్రాయ । పీతయే ॥ ౬ ॥

పదార్థః- హే ఉపాసకాః **సమీచీనాః** పరస్పరం సంగతాః సన్తః **అనూషత** పవమానం పరమాత్మానం స్తువన్తి, అపి చ **హరిం** అజ్ఞానదుఃఖాదీనాం హర్తారం తమ్ **అద్రిభిః** అఖణ్డితైః ధ్యానైః **హిన్వన్తి** స్వాత్మని వర్ధయన్తి. [హి గతౌ వృద్ధౌ చ.] తే **ఇన్దుమ్** క్లేదకం బ్రహ్మానన్దరసమ్ **ఇన్ద్రాయ** స్వజీవాత్మనే **పీతయే** పాయయితుం ప్రభవన్తి ఇతి శేషః ॥ ౬ ॥

భావార్థః- ధ్యానయోగేన పరమాత్మానమారాధ్య జనా బ్రహ్మానన్దం ప్రాప్నువన్తి ॥ ౬ ॥

౯౦౩. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందరసము నెవరు పొందగల రను విషయవర్ణన గలదు.

పదార్థము :- ఏ యుపాసకులు (సమీచీనాః) పరస్పరము కలిసికొని (అనూషత) పవిత్రకర్తయగు పరమేశ్వరుని స్తుతించెదరో మరియు (హరిమ్) అజ్ఞానము, దుఃఖములను హరించునట్టి ఆయనను (అద్రిభిః) అఖండ ధ్యానములచే (హిన్వన్తి) తమయందు భద్రపరచుకొనెదరో, వారు (ఇన్దుమ్) నిండుగా తల్లీనమొనర్చునట్టి బ్రహ్మానందరసమును (ఇన్ద్రాయ) తమ జీవాత్మకు (పీతయే) త్రాగించుటలో సమర్థులగుచుందురు. ॥౬॥

భావార్థము :- మనుష్యులు ధ్యానయోగముద్వార పరమాత్మ నారాధించుచు బ్రహ్మానందమును పొందుట యోగ్యముగనుండును. ॥౬॥

903. Noble devotees sing together songs in praise of God, Who is the destroyer of all sin and misery and they realise Him within themselves by unshakable means. They prepare the juice (of devotion combined with knowledge) for the gratification and delight of the soul. II6II

౯౦౪. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా ।

దేవతా-పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మవిషయమాహ.

3 2 3 2 3 1 2 3 1 2 3 2 3 1 2
౯౦౪. హిన్వన్తి సూరముస్రయః స్వసారో జామయస్పతిమ్ ।

3 1 2ర 3 1 2
మహామిన్దుం మహీయువః ॥ ౧ ॥

3 1 2 1 2ర 12ర 1 2ర 3 1 2 12ర 3 2
ప. వి:- హిన్వన్తి । సూరమ్ । ఉస్రయః । స్వసారః । జామయః । పతిమ్ । మహామ్ ।
12ర 3 1 2
ఇన్దుమ్ । మహీయువః ॥ ౧ ॥

పదార్థః-సూరమ్ సూర్యమ్ **ఉస్రయః** రశ్మయః **హిన్వన్తి** ప్రాప్నువన్తి, **స్వసారః** సుష్ఠు పరత్ర ప్రక్షిప్తాః, వివాహితాః ఇత్యర్థః **జామయః** భగిన్యః **పతిమ్** స్వీయం భర్తారం **హిన్వన్తి** ప్రాప్నువన్తి. తథైవ **మహీయువః** పూజాకామాః ఉపాసకాః **మహామ్** మహాన్తమ్ **ఇన్దుమ్** రసేన క్లేదకం ఉపాస్యమ్

పరమాత్మానం **హిన్వన్తి** ప్రాప్నువన్తి ॥ [సుష్ఠు అస్యతే ఇతి స్వసా. సుపూర్వాద్ అసు క్షేపణే ధాతోః 'సావసేర్వ్రాన్' ఉ... ౨।౯౮ ఇతి ఋన్ ప్రత్యయః. 'జామయో భగిన్యో. జమిర్న్యేఽస్యాం జనయన్తి జామపత్యమ్, జమతేర్వా స్యాద్ గతికర్మణో నిర్గమనప్రాయా భవతి'. నిరు... ౩।౬. మహీయువః. మహీ పూజా, మహపూజాయామ్, తాం కామయన్తే ఇతి, క్యచి ఉ ప్రత్యయః] ॥౧॥

అత్రాప్రస్తుతయోః ఉస్రిజామ్యోః ప్రస్తుతానాం చ మహీయువాం 'హిన్వన్తి' ఇత్యేక క్రియాయోగాద్ దీపకాలంకారః. కించ ''స్వసారో జామయః'' ఇత్యుభయోర్భగినీవాచకత్వాత్ పునరుక్తి ప్రతీతేః వ్యాఖ్యాతదిశా చ తత్పరిహారాత్ పునరుక్తవదాభాసోఽపి 'సూర, సారో' 'మహ, మహీ' ఇత్యత్ర చ ఛేకానుప్రాసః ॥౧॥

భావార్థః- యే పరమాత్మానమాప్తుం సర్వాత్మనా తత్పరా జాయన్తే తేఽన్తతస్తమాప్నువన్త్యేవ ॥౧॥

౯౦౪. ఈ మొదటి ఋచలో పరమాత్మవిషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(సూరమ్) సూర్యుని (ఉస్రయః) కిరణములు (హిన్వన్తి) ప్రాప్తించును (స్వసారః) వివాహితలగు (జామయః) సోదరీమణులు (పతిమ్) తమ పతులను (హిన్వన్తి) పొందుచుందురు. అటులనే (మహీయువః) పూజలొనర్చదలచు ఉపాసకులు (మహాన్) మహా (ఇన్దుమ్) రసములో స్నానమాడించు ఉపాసనీయుడగు పరమాత్మను (హిన్వన్తి) ప్రాప్తించుకొందురు.॥౧॥

ఇచ్చట అప్రస్తుతమగు కిరణములు (ఉస్రా) మరియు సోదరీమణులు (జామయః) అనునవి అలాగే ప్రస్తుతమగు పూజేచ్ఛగల (మహీయువః) అనునవి 'హిన్వన్తి' రూప ఒకక్రియచే యోగమగు కారణమున దీపకాలంకారము గలదు. తోడ్తో 'స్వసారః' మరియు 'జామయః' అను రెండు పదములు 'సోదరీ' వాచకమగు కారణమున పునరుక్తి యనిపించుటచే మరియు వ్యాఖ్యాతవిధముగా దాని పరిహారమగుటచే పునరుక్త వదాభాస అలంకారముకూడ యున్నది. 'సూర, సారో' మరియు 'మహ, మహీ'లయందు ఛేకానుప్రాసము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :- ఏ ఉపాసకులు పరమాత్మను పొందుటకు సర్వభావముచే తత్పరులగుచుందురో, వారు చివరకు ఆయనను పొందుచునే యుందురు.॥౧॥

904. Active, going forward everywhere, desirous of the mighty work, the people, loving one another like sisters, approach God Who is like the invigorating Sun, as wives approach their husbands. II1II

౯౦౩. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా ।

దేవతా-పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మవిషయ ఉచ్యతే.

౯౦౩. పవమాన రుచారుచా దేవ దేవేభ్యః సుతః ।

విశ్వా వ సూన్యా విశ ॥ ౨ ॥

ప. విః- పవమాన । రుచారుచా । రుచా - రుచా । దేవ । దేవభ్యః । సుతః । విశ్వా । వసూని । ఆ । విశ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **పవమాన** చిత్తం శోధయన్ **దేవ** మోదదాయక సర్వప్రకాశక పరమాత్మన్! **దేవేభ్యః** ప్రకాశకేభ్యః, జ్ఞానసాధనేభ్యః మనోబుద్ధిచక్షుః శ్రోత్రఘ్రాణత్వగ్ రసనాభ్యః, తేభ్యః ప్రకాశశక్తిం దాతుమిత్యర్థః **సుతః** ప్రవృత్తః త్వమ్ **రుచారుచా** అధికాధికయా ప్రకాశనశక్త్యా **విశ్వా వసూని** సర్వాణి నివాసకాని తాని మనోబుద్ధ్యాదీని **ఆ విశ** ప్రవిశ. త్వత్ప్రదత్తయా జ్ఞానప్రదానశక్త్యా భూయో భూయోఽనుప్రాణితాన్యేతాని మనోబుద్ధ్యాదీని సదైవ జ్ఞానార్జనే జీవాత్మనః సాధనతాం ప్రయాన్త్విత్యభిప్రాయః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా సూర్యప్రకాశేన సర్వే గ్రహోపగ్రహాః ప్రకాశితా జాయన్తే తథైవ పరమేశ్వరేణ ప్రకాశితాని మనోబుద్ధినేత్రాదీని జ్ఞానగ్రాహకాణి భవన్తి ॥ ౨ ॥

౯౦౩. ఈ మంత్రమునందును మరల పరమాత్మ విషయవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- (పవమాన) చిత్తమును శుద్ధపరచునట్టి (దేవ) ఆనందదాయకుడవు, సర్వప్రకాశకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (దేవేభ్యః) ప్రకాశకము, జ్ఞాన సాధనములగు మనస్సు, బుద్ధి, కన్నులు, చెవులు, నాసిక, త్వచ మరియు జిహ్వాకొరకు అనగా వానికి ప్రకాశకశక్తి నిచ్చుటకొరకు (సుతః) ప్రవృత్తపరచు నీవు (రుచారుచా) అధికాధిక ప్రకాశక శక్తిచే (విశ్వా వసూని) ఆ యన్నిటి నివాసకములగు మనస్సు, బుద్ధి మున్నగువానియందు (ఆ విశ) ప్రవిష్టమగుము. భావమేమనగా నీ ద్వారా ప్రసాదించబడిన జ్ఞానప్రదానమగు శక్తిచే మరల మరల ప్రేరణ నొందుచున్న ఈ మనస్సు, బుద్ధి, మున్నగునవి నిరంతరము జ్ఞానార్జనమొనర్చుటలో జీవాత్మకు సాధనములుగా నిలిచియుండవలెను. ॥౨॥

భావార్థము :- సూర్యుని ప్రకాశముచే గ్రహోపగ్రహములన్నియును ఎటుల ప్రకాశితమగుచుండునో అటులనే పరమాత్మద్వార ప్రకాశితమగు మనస్సు, బుద్ధి చక్షువులు మున్నగునవి జ్ఞానమును గ్రహించునవిగా నగుచుండును.॥౨॥

905. O Purifying God, who shinest with ray after ray for the welfare of enlightened truthful persons in their pure hearts, do Thou grant us all Thy wealth (of wisdom) being All - pervading. ll2ll

౯౦౬. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా ।

దేవతా- పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమేశ్వరః ప్రార్థ్యతే.

౯౦౬. ఆ పవమాన సుష్టుతిం వృష్టిం దేవేభ్యోదువః ।
ఇషే పవస్వ సంయతమ్ ॥ 3 ॥

ప. వి: – ఆ । పవమాన । సుష్టుతిమ్ । సు – స్తుతిమ్ । వృష్టిమ్ । దేవేభ్యః । దువః । ఇషే । పవస్వ । సంయతమ్ । సమ్– యతమ్ ॥ 3 ॥

పదార్థః:- **హే పవమాన** చిత్తశోధక పరమేశ్వర! త్వమ్ **దేవేభ్యః** ప్రకాశయుక్తేభ్యః ఉపాసకేభ్యః అస్మభ్యమ్ **ఇషే** అభీష్టసిద్ధయే **సుష్టుతిమ్** శోభనస్తుతియుక్తామ్, సుప్రశంసితామిత్యర్థః **వృష్టిమ్** ఆనన్దవర్షామ్ **దువః** పరిచర్యాభావనామ్ **సంయతమ్** సంయమభావనాం చ. [సంపూర్వాత్ యమ ఉపరమే ధాతోః క్విపిరూపమ్।] **ఆ పవస్వ** ఆగమయ ॥ 3॥

భావార్థః- ఉపాసకైః పరమేశ్వరోపాసనయా పరమానన్దో, దీనానాం సేవాయాం రసో, విషయేభ్యో మనస ఇన్ద్రియాణాం చ నిగ్రహః ప్రాప్యతే. ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమేశ్వరస్య తతః ప్రాప్యమాణస్య బ్రహ్మానన్దస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౯౦౬. ఇపుడు పరమేశ్వరుడు ప్రార్థించబడుచున్నాడు.

పదార్థము :- (పవమాన) చిత్తశోధకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (దేవేభ్యః) ప్రకాశముతో గూడిన ఉపాసకులమగు మాకొరకు (ఇషే) అభీష్ట సిధ్యర్థము ధనము (సుష్టుతిమ్) శుభస్తుతులతోగూడిన, అనగా ప్రశంసనీయమగు (వృష్టిమ్) ఆనందవర్షమును (దువః) సేవాభావనను మరియు (సంయతమ్) సంయమ భావనను (ఆ పవస్వ) ప్రాప్తింపజేయుము.॥3॥

భావార్థము :- ఉపాసకులకు పరమేశ్వరుని ఉపాసనచే పరమానందము, దీనులసేవయందు అభిరుచి, విషయములచే మనస్సు మరియు ఇంద్రియ నిగ్రహము ప్రాప్తించ గలదు.॥3॥

ఈఖండములో పరమేశ్వరుడు మరియు ఆయనచే ప్రాప్తించునట్టి బ్రహ్మానందమును గురించిన వర్ణన యుండుటచేతను ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముచే సంబంధము గలదు.

ఐదవ అధ్యాయమందలి రెండవఖండము సమాప్తమైనది.

906. O Purifier! pour down on us rain for the production of food and praiseworthy Vedic Speech for the fulfilment of the noble desires of enlightened truthful persons and to enable them for Thy true contemplation or service. II3II

౯౦౭. ఋషిః-సుతమ్భర ఆత్రేయః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః-జగతీ । స్వరః-నిషాదః.

తత్రాదౌ పరమేశ్వరస్య స్వరూపమాహ.

౧౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3౨
౯౦౭. జనస్య గోపా అజనిష్ట జాగృవిరగ్నిః

3 ౧౨ 3 ౨ 3 ౧౨
సుదక్షః సువితాయ నవ్యసే ।

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨3 ౧ ౨
ఘృతప్రతీకో బృహతా దివి స్పృశా

3 ౧ ౨ర 3౨3 ౧ ౨
ద్యుమద్విభాతి భరతేభ్యః శుచిః ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
ప. వి:- జనస్య । గోపాః । గో - పాః । అజనిష్ట । జాగృవిః । అగ్నిః । సుదక్షః । సు -
౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
దక్షః । సువితాయ । నవ్యసే । ఘృతప్రతీకః । ఘృత - ప్రతీకః । బృహతా। దివిస్పృశా।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర
దివి - స్పృశా । ద్యుమత్ । వి భాతి । భరతేభ్యః । శుచిః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- జాగృవిః జాగరూకః పరమేశ్వరః **జనస్య** సర్వేషాం జనానామ్ **గోపాః** రక్షకః **అజనిష్ట** జాతోఽస్తి. **సుదక్షః** సుబలః సః **అగ్నిః** అగ్రణీః పరమేశ్వరః **నవ్యసే** అతిశయేన నవీనాయ **సువితాయ** భద్రప్రాప్తయే సహాయకో జాయతే. **ఘృతప్రతీకః** తేజః స్వరూపః. [ఘృతం తేజోమయం ప్రతీకం రూపం యస్య సః. ఘృక్షరణదీప్త్యోః.] **శుచిః** పవిత్రః సః **భరతేభ్యః** ధారణాధ్యానసమాధిస్థేభ్యో జనేభ్యః. [డుభృఞ్ ధారణపోషణయోః ఇత్యస్మాత్ 'భృమృదృశి' ఉ... 3 ।౧౧౦ ఇత్యనేన అతచ్ ప్రత్యయః.] **దివిస్పృశా** ఆత్మస్పర్శినా **బృహతా** మహతా తేజసా **ద్యుమత్** భాసమానః సన్ **విభాతి** శోభతే ॥౧॥

భావార్థః- తేజః స్వరూపః పరమేశ్వర ఉపాసకానాం రక్షకః సన్ తాన్ దివ్యతేజః ప్రదానేన కృతార్థయతి ॥౧॥

౯౦౭. ఈ మొదటి ఋచయందు పరమేశ్వర స్వరూప వర్ణన గలదు.

పదార్థము :-(జాగ్రువిః) జాగరూకుడగు పరమాత్మ! (జనస్య) సకలమానవుల (గోపాః) రక్షకుడు (అజనిష్ట)నై యున్నాడు. (సుదక్షః) ఉత్తమశక్తిశాలియగు ఆయన (అగ్నిః) అగ్రనాయకుడగు పరమేశ్వరుడు (నవ్యసే) అతిక్రొత్తవగు (సువితాయ) భద్రములప్రాప్తికి సహాయకుడైయుండను. (ఘృతప్రతీకః) తేజః స్వరూపుడు (శుచిః) పవిత్రుడగు ఆయన (భరతేభ్యః) ధారణ, ధ్యాన, సమాధిస్థితికి చేరినవారి (దివిస్పృశా) ఆత్మలను స్పృశించునట్టి (బృహతా) మహాతేజముతో (ద్యుమత్) దీప్తిమంతుడగుచు (వి భాతి) సుశోభితు డగుచుండును. ॥౧॥

భావార్థము :-తేజః స్వరూపుడగు పరమేశ్వరుడు ఉపాసకుల రక్షకుడుగానగుచు, వారికి దివ్యతేజమును ప్రదానమొనర్చి కృతార్థులనుగ నొనర్చును. ॥౧॥

907. God Who is the Watchful Guardian of the people, the Possessor of wonderful might, manifests Himself within the heart of a devotee to cause prosperity a new to him. Like the pure and shining fire, lighted up by the priests with clarified butter which shines with an intense heavenembracing flame, Pure God shines with His splendour spread over the heaven, for the devotees who protect others. II1II

౯౦౮. ఋషిః-సుతమ్భర ఆత్రేయః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః-జగతీ । స్వరః-నిషాదః.

అథ పరమాత్మప్రాప్తివిషయమాహ.

        ౧ ౨ ౩ ౧౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౯౦౮. త్వామగ్నే అఙ్గిరసో గుహాహిత మన్వవిన్దఞ్ఛి
౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
శ్రియాణం వనే వనే। స జాయసే మథ్యమానః
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧౨
సహో మహత్వామాహుః సహస స్పుత్రమఙ్గిరః ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨
ప. వి:- త్వామ్ । అగ్నే । అఙ్గిరసః । గుహా । హితమ్ । అను - అవిన్దన్ । శిశ్రియాణమ్ ।
౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩
వనేవనే । వనే - వనే । సః । జాయసే । మథ్యమానః । సహః । మహత్ । త్వామ్ । ఆహుః ।
౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
సహసః । పుత్రమ్ । పు - త్రమ్ । అఙ్గిరః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **అగ్నే** అగ్రణీః పరమేశ్వర! **గుహా హితమ్** గుహాయామ్ నిహితమ్, గుహ్యామ్, **వనే వనే** కిరణే కిరణే. [వనమితి రశ్మినామ. నిఘం...౧ ।౫.] జీవే జీవే వా **శిశ్రియాణమ్** శ్రయన్తమ్. [శ్రీఞ్ సేవా యామ్ శానచ్.] త్వామ్ **అఙ్గిరసః** తపస్వినః ప్రాణాయామాభ్యాసినో జనాః **అన్వవిన్దన్** ప్రాప్నువన్తి. **సః** అసౌ త్వమ్ **మథ్యమానః** ధ్యాయమానః **మహత్ సహః** ఉపాసకస్య మ ద్ బలమ్ **జాయసే** భవసి. హే **అఙ్గిరః** ప్రాణవత్ ప్రియ! **త్వామ్** భవన్తమ్ **సహసః** బలస్య **పుత్రమ్** పుత్తలమ్ **ఆహుః** కథయన్తి ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరః పదార్థే పదార్థే విద్యమానోఽపి చర్మచక్షుషా ఽదృశ్యత్వాద్ గుహ్యోవర్తతే. తపసా ధ్యానేనైవ చ స లభ్యోఽస్తి. ధ్యానినో జనాస్తస్య మహద్బలం తేజశ్చ సాక్షాత్కుర్వన్తి ॥ ౨ ॥

౯౦౮. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ ప్రాప్తివిషయము గలదు.

పదార్థము :-(అగ్నే) అగ్రనాయకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (గుహా హితమ్) గుహాయందున్న, అనగా గుహ్యమగు (వనే వనే) ప్రతికిరణమునందును, లేక ప్రతిజీవియందును (శిశ్రియానమ్) విద్యమానమైయున్న (త్వామ్) నిన్ను (అఙ్గిరసః) తపస్యులు, ప్రాణాయామాభ్యాసులు (అన్వవిన్దన్) ప్రాప్తిజేసికొనుచుందురు (సః) వారు (మథ్యమానః) ధ్యానము నొనర్చుచున్న (మహత్ సహః) ఉపాసకులకు మహాబలముగ (జాయసే) నగుచుందువు (అఙ్గిరః) ఓ ప్రాణప్రియా!

(త్వామ్) నిన్ను (సహసః) బలముయొక్క (పుత్రమ్) ప్రతిమయని (ఆహుః) యనుచుందురు.॥౨॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుడు ప్రతి వస్తువునందును విద్యమానమైయుండియును చర్మచక్షువులచే చూడబడకుండు కారణమున గుహ్యుడైయుండును. ఆయన తపస్సు మరియు ధ్యానముల చేతనే పొందదగినవాడు. ధ్యానశీలురగువారు ఆయన మహాబలము మరియు తేజములను సాక్షాత్కారమొనర్చుకొనుచుందురు.॥౨॥

908. O Omniscient God, O life of our life, Enlightened persons who practise Pranayama seek Thee residing in the inmost recesses of their hearts and present in all rays and trees of the Jungle. Thou art realised within, when Thou art meditated upon with great spiritual force and art there forecalled as the Purifier and Protector of the spiritual power. II2II

౯౦౯. ఋషిః-సుతమ్భర ఆత్రేయః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః-జగతీ । స్వరః-నిషాదః.

అథ పునః పరమాత్మవిషయో వర్ణ్యతే.

౩ ౧౨ ౩౧ ౨౩౨ ౨౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧
౯౦౯. యజ్ఞస్య కేతుం ప్రథమం పురోహితమగ్నిం నరస్త్రిషధస్థే
౨ర ౧ ౨ ౩ ౨ ౩౨౩ ౨ ౩౨౩ ౨౩౧
సమిన్ధతే । ఇన్ద్రేణ దేవైః సరథం స బర్హిషి సీదన్ని
౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
హోతా యజథాయ సుక్రతుః ॥ ౩ ॥

౧౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప. వి:- యజ్ఞస్య । కేతుమ్ । ప్రథమమ్ । పురోహితమ్ । పురః -హితమ్ । అగ్నిమ్ ।
౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩౨ ౩౧౨ ౩ ౧౨ర
నరః । త్రిషధస్థే । త్రి-సధస్థే । సమ్- ఇన్ధతే । ఇన్ద్రేణ । దేవైః । సరథమ్ । స-రథమ్ ।
౩౧౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
సః । బర్హిషి । సీదన్ । ని । హోతా । యజథాయ । సుక్రతుః । సు-క్రతుః ॥ ౩ ॥

పదార్థః-యజ్ఞస్య అధ్యాత్మయజ్ఞస్య **కేతుమ్** ధ్వజవత్ స్థితమ్ ప్రజ్ఞాపకం వా, **ప్రథమమ్** ముఖ్యమ్, **పురోహితమ్** సమ్ముఖే నిహితమ్ **అగ్నిమ్** తేజస్వినం పరమేశ్వరమ్ **నరః** ఉపాసకాః మనుష్యాః **త్రిషధస్థే** త్రీణి జ్ఞానకర్మోపాసనాని సహ తిష్ఠన్తి యత్ర తస్మిన్ జీవాత్మని **సమిన్ధతే**

సమ్యక్ ప్రదీపయన్తి. **ఇన్ద్రేణ** జీవాత్మనా **దేవైః** మనోబుద్ధి ప్రాణేన్ద్రియైః సహ **సరథమ్** సమానే దేహరథే స్థితః యద్వా **ఇన్ద్రేణ** సూర్యేణ **దేవైః** వాయుజలపృథివీ మంగళ బుధ చన్ద్రనక్షత్రాదిభిః సహ **సరథమ్** ఏకస్మిన్ బ్రహ్మాణ్డరథే స్థితః **సః** అసౌ **హోతా** సుఖాదీనాం దాతా, **సుక్రతుః** సుప్రజ్ఞః సుకర్మా వా అగ్నిః పరమేశ్వరః **యజథాయ** దేహే సర్వేషామిన్ద్రియాదీనాం బహిశ్చ సర్వేషాం సూర్యచన్ద్రపృథివ్యాదీనాం సంగమనాయ **బర్హిషి** దేహయజ్ఞే బ్రహ్మాణ్డయజ్ఞే వా **నిషీదత్** నిషీదతి ॥ 3 ॥

భావార్థః-స్వాన్తరాత్మని మహాన్తం పరమాత్మాగ్నిం సమ్యక్ ప్రదీప్యోపాసనాయజ్ఞోఽనుష్ఠాతవ్యః ॥ 3 ॥

౯౦౯. ఈ మంత్రమునందును మరల పరమాత్మ విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(యజ్ఞస్య) అధ్యాత్మయజ్ఞముయొక్క (కేతుమ్) ధ్వజమువలె స్థిరమైయున్న (ప్రథమమ్) ముఖ్యమైన (పురోహితమ్) ఎదుట నిలిచియున్న (అగ్నిమ్) తేజోవంతుడగు పరమేశ్వరుని (నరః) ఉపాసకులు (త్రిషధస్థే) జ్ఞాన, కర్మ, ఉపాసనలు ఈ మూడు ఎచ్చట కలిసియుండునో, అట్టి జీవాత్మయందు (సమిన్ధతే) ఉత్తమరీతిలో ప్రదీప్తమొనర్చుచుండును. (ఇన్ద్రేణ) జీవాత్మ మరియు (దేవైః) మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము మరియు ఇంద్రియరూప దేవతలతోగూడ (సరథమ్) శరీరరూప రథమునందు స్థిరమైయున్న, లేక (ఇన్ద్రేణ) సూర్యుడు మరియు (దేవైః) వాయువు, జలము, పృథివి, సోమ, మంగళ, బుధ, చన్ద్ర, నక్షత్రములు మున్నగు దేవతలతో గూడ (సరథమ్) బ్రహ్మాండరూపమువంటి రథమునందు స్థిరమైయుండి (సః) ఆయన (హోతా) సుఖములు మున్నగువాని దాత (సుక్రతుః) శుభప్రజ్ఞలుగల మరియు శుభకర్మలుగల అగ్నినామకుడగు పరమేశ్వరుడు (యజథాయ) శరీరమందలి సకల ఇంద్రియములు మున్నగువానియందు మరియు బయటి సమస్త సూర్యుడు, చంద్రుడు, పృథివి మున్నగువానియందు సామంజస్యమొనర్చుటకొరకు (బర్హిషి) శరీరయజ్ఞము, లేక బ్రహ్మండయజ్ఞమునందు (నిషీదత్) కూర్చుండియున్నాడు. ॥3॥

భావార్థము :-తమ అంతరాత్మయందుగల మహాన్ పరమాత్మరూప అగ్నిని ఉత్తమరీతిలో ప్రదీప్తమొనర్చి ఉపాసనాయజ్ఞమును అనుష్ఠానమొనర్చవలెను. ॥3॥

909. Devotees kindle God who is the First Cause and the Foremost Priest of the Yajna (sacrifice) of creation in the Triputi or eyebrow centre where three nerves Ida, Pingala and Sushumna meet. He the Giver of Peace and bliss and the Excellent Creator of the world attracting all towards Himself is seated within the pure heart of the worshippers. II3II

౯౧౦. ఋషిః-గృత్సమదః । దేవతా-మిత్రా వరుణౌ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ ఆత్మమనసోర్నృపతి ప్రధానమన్త్రిణోశ్చ విషయమాహా.

౯౧౦. అయం వాం మిత్రావరుణా సుతః సోమ

ఋతావృధా । మమేదిహ శ్రుతం హవమ్ ॥౧॥

ప.విః– అయమ్ । వామ్ । మిత్రా । మి –త్రా । వరుణా । సుతః । సోమః । ఋతావృధా । ఋత–వృధా । మమ । ఇత్ । ఇహ। శ్రుతమ్ । హవమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-ప్రథమః ఆత్మమనః పక్షే. హే **ఋతావృధా** సత్యస్య వర్ధకౌ **మిత్రావరుణా** ఆత్మమనసీ. **వామ్** యువాభ్యామ్ **అయమ్** ఏషః **సోమః** జ్ఞానకర్మరసః **సుతః** అభిషుతః అస్తి. యువామ్ **ఇహ** అత్ర **మమ** మదీయమ్ **హవమ్** ఉద్బోధనమ్ **శ్రుతమ్** శృణుతమ్. [శ్రు శ్రవణే భ్వాదిః. బహులం ఛన్దసి'. అ.. ౨ । ౪ । ౭౩ ఇతి శపోలుకి ''శ్రువః శృ చ'. అ... ౩ । ౧ । ౭౪ ఇతి న ప్రవర్తతే.] ॥

ద్వితీయః-నృపతి ప్రధానమన్త్రిపక్షే. హే **ఋతావృధా** న్యాయస్య వర్ధకౌ **మిత్రావరుణా** నృపతి ప్రధానమన్త్రిణౌ. **వామ్** యువాభ్యామ్ **అయమ్** ఏషః **సోమః** రాజకరః **సుతః** అర్పితః అస్తి. యువామ్ **ఇహ** రాష్ట్రే **మమ** మదీయమ్ **హవమ్** రాష్ట్రోన్నతేః ఆహ్వానమ్ **శ్రుతమ్** శృణుతమ్.॥ ౧ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-మనుష్యైః స్వకీయే ఆత్మమనసీ ఉద్బోధ్య సర్వవిధః సముత్కర్షః సాధనీయః. నృపతి ప్రధానామాత్యయోశ్చ కర్తవ్యమస్తి యత్ తౌ ప్రజాభ్యో రాజకరం గృహీత్వా ప్రజాహితాయ తస్య వ్యయం కుర్యాతామ్ ॥ ౧ ॥

౯౧౦. ఈ మంత్రములో ఆత్మ, మనస్సు, రాష్ట్రపతి మరియు ప్రధానమంత్రి విషయములో చెప్పబడినది.

పదార్థము :-మొదట ఆత్మ మరియు మనస్సు పక్షములో :- (ఋతావృధా) సత్యమును పెంపొందించు (మిత్రావరుణా) ఆత్మ మరియు మనస్సులారా! (వామ్) మీ ఇరువురకొరకు (అయమ్) ఈ (సోమః) జ్ఞాన మరియు కర్మలరసము (సుతః) అభిషుతమొనర్చబడినది. మీరిరువురు (ఇహ) ఇచ్చట (మమ) నాయొక్క (హవమ్) ఉద్బోధనను (శ్రుతమ్) వినుడు.

రెండవది రాజు మరియు ప్రధానిపక్షములో :- (ఋతావృధా) న్యాయమును వృద్ధిపరచునట్టి (మిత్రావరుణా) ఓ రాజా మరియు ప్రధానమంత్రులారా! (వామ్) మీ యిరువురకొరకు (అయమ్) ఈ (సోమః) రాజసుంకము, అనగా పన్ను (సుతః) అర్పించబడుచున్నది. మీరిరువురు (ఇహ) ఈ రాష్ట్రమునందు (మమ) నాయొక్క (హవమ్) రాష్ట్రోన్నతియొక్క ఆహ్వానమును (శ్రుతమ్) వినుడు.॥౧॥

ఇచ్చట శ్లేషాలంకారము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :-మనుష్యులు తమ ఆత్మ మరియు మనస్సులకు ఉద్బోధననిచ్చి సకల విధములగు అభివృద్ధులను సిద్ధపరచవలెను. ఇదేవిధముగ రాజు మరియు ప్రధానమంత్రుల కర్తవ్యమేమన వారు ప్రజలనుండి పన్నులను తీసికొని ప్రజల హితముకొరకు దానిని వ్యయమొనర్చుచుండవలెను.॥౧॥

910. O student and teacher of Yoga, the augmenters of true knowledge, living in unison like the vital breaths the Prana and udana, here is this knowledge meant for you. Listen to my call. II1II

౯౧౧. ఋషిః-గృత్సమదః । దేవతా-మిత్రావరుణౌ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౨
౯౧౧. రాజానావనభిద్రుహా ధ్రువే సదస్యుత్తమే ।
3౧ ౨
సహస్రస్థూణ ఆశాతే ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧౨ర 3 ౨ ౧౨ర 3 ౨
ప. వి:- రాజానౌ । అనభిద్రుహా । అన్ - అభిద్రుహా । ధ్రువే । సదసి । ఉత్తమే।
3౧ ౨ 3౧ ౨ 3 ౧౨
సహస్రస్థూణే । సహస్ర - స్థూణే । ఆశాతేఇతి ॥ ౨ ॥

పదార్థః-**ప్రథమః** ఆత్మనః పక్షే, **అనభిద్రుహా** ద్రోహరహితౌ **రాజానౌ** రాజవద్ విద్యమానే ఆత్మమనసీ **ధ్రువే** దృఢావయవే, **ఉత్తమే** సర్వోత్కృష్టే **సహస్రస్థూణే** అస్థిరూపబహుస్తమ్భే **సదసి** దేహగృహే **ఆశాతే** ఆనశాతే వ్యాప్నుతః నివసతః. [అశూఙ్ వ్యాప్తౌ ఛన్దసి లుఙ్ లఙ్ లిటః. అ... 3 । ౪ । ౬ ఇతి వర్తమానే లిట్. నుడభావశ్ఛాన్దసః]॥

ద్వితీయః - నృపతి ప్రధానమన్త్రిపక్షే. **అనభిద్రుహా** ప్రజాం ప్రతి ద్రోహరహితౌ, **రాజానౌ** రాష్ట్రస్య ఉచ్చపదయోః విరాజమానౌ నృపతిప్రధానమన్త్రిణౌ, **ధ్రువే** స్థిరే, **ఉత్తమే** సర్వోత్కృష్టే **సహస్రస్థూణే** సహస్ర స్తమ్భే **సదసి** సభాగృహే **ఆశాతే** వ్యాప్నుతః, ఆగత్య తిష్ఠతః ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥౨॥

భావార్థః-యథాఽఽత్మమనసీ మనుష్యస్య జీవనమున్నయతస్తథైవ నృపతి ప్రధాన మన్త్రిణౌ రాష్ట్రస్య జీవనమున్నయేతామ్ ॥ ౨ ॥

౯౧౧. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-మొదట ఆత్మ మరియు మనస్సు విషయములో :- (అనభిద్రుహా) ద్రోహమునొనర్చనట్టి (రాజానౌ) రాజులవలె విద్యమానమైయుండు ఆత్మ మరియు మనస్సులు (ధ్రువే) దృఢముగు అంగములతో (ఉత్తమే) సర్వోత్కృష్టమగు (సహస్రస్థూణే) ఎముకలవంటి అనేక స్తంభములు గలిగిన (సదసి) శరీరరూప గృహములో (ఆశాతే) నివసించుచుందురు.

రెండవది రాజు మరియు ప్రధానిపక్షములో :- (అనభిద్రుహా) ప్రజలకు ద్రోహమొనర్చనట్టి (రాజానౌ) రాజ్యముయొక్క ఉన్నతపదవులపై విరాజిల్లుచుండు రాజు మరియు ప్రధానమంత్రి (ధ్రువే) స్థిరమై (ఉత్తమే) సర్వోత్కృష్టమగు (సహస్రస్థూణే) వేయిస్తంభములుగల (సదసి) సభాభవనమునందు (ఆశాతే) వచ్చికూర్చుందురు.॥౨॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము కలదు.॥౨॥

భావార్థము :- ఆత్మ మరియు మనస్సులు మానవ జీవితముల నెటుల ఉన్నతి నొందించుచుండునో, అటులనే రాజు మరియు ప్రధానమంత్రి రాష్ట్రముయొక్క జీవనమును ఉన్నతి పరచవలెను.॥౨॥

911. Externally in the social sense addressing a king and his Prime Minister it is said :-

O possessors of radiance, without hate, excellent, who enter the hall of assembly having a thousand pillars and firmly based, come here.

(2) Internally, it is addressed to the Prana and Udana which are like the King and his Prime Minister entering a thousand pillared hall of assembly. They are seated in the thousandpetalled lotus, known in Yogic literature as సహస్ర దల కర్మ in brain centre. II2II

౬౧౨. ఋషిః-గృత్సమదః । దేవతా-మిత్రావరుణౌ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ర౩౧ ౨
౬౧౨. తా సమ్రాజా ఘృతాసుతీ ఆదిత్యా దానునస్పతీ।

౧౨౩ ౧౨
సచేతే అనవహ్వారమ్ ॥ 3 ॥

౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨
ప.వి:- తా । సమ్రాజా । సమ్ -రాజా । ఘృతాసుతీ । ఘృత । ఆసుతీఇతి । ఆదిత్యా ।
౩ ౨ ౧౨ర ౩ర౧౨ ౧౨ర౩౧౨ ౧౨ర ౩
ఆ - దిత్యా । దానునః । పతీ ఇతి । సచేతేఇతి । అనవహ్వారమ్ । అన్ - అవహ్వారమ్ ॥ 3 ॥

పదార్థః-ప్రథమః ఆత్మనః పక్షే. **తా** తౌ **ఘృతాసుతీ** తేజః ప్రేరకౌ. [ఘృతం తేజః, ఘృ క్షరణదీప్త్యోః.] **ఆదిత్యా** ఆదిత్యౌ, జ్ఞానేన ప్రకాశమానౌ **దానునః పతీ** దానస్య అధీశ్వరౌ. [దా ధాతోః దాభాభ్యాం నుః. ఉ... 3 । 32 ఇతి నుః ప్రత్యయః.] **సమ్రాజా** దేహస్య సమ్రాజౌ ఆత్మమనసీ **అనవహ్వారమ్** అకుటిలం సరలం మార్గమ్. [హ్వృకౌటిల్యే.] **సచేతే** సేవేతామ్. [షచ సేవనే చ భ్వాదిః, లేట్.]

ద్వితీయః నృపతి ప్రధానమన్త్రిపక్షే. **తా** తౌ **ఘృతాసుతీ** రాష్ట్రే ఘృతదుగ్ధాదిసేక్తారౌ, **ఆదిత్యా** జ్ఞానప్రకాశేన భాసమానౌ, **దానునః పతీ** దానస్య స్వామినౌ, దానదాతారావిత్యర్థః, **సమ్రాజా** సమ్రాజౌ తేజస్వినౌ నృపతిప్రధానమన్త్రిణౌ **అనవహ్వరమ్** అకుటిలం వ్యవహారమ్ **సచేతే** సేవేతామ్ ॥ 3 ॥

అత్రశ్లేషాలఙ్కారః. ॥3॥

భావార్థః- ఆత్మమనసోరగాధా శక్తిరన్తర్నిహితా. కిన్తు తాభ్యాం సరల ఏవ పన్థా ఆశ్రయణీయో న వక్రః. తథైవ నృపతిప్రధానమన్త్రిణావపి సరలేనైవ పథా వ్యవహరన్తౌ రాష్ట్రమున్నేతుం ప్రభవతః ॥ 3 ॥

౬౧౨. ఈ మంత్రములో మరల నదే విషయ వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-మొదట ఆత్మ మరియు మనస్సుల పక్షములో :- (తా) అవి రెండును (ఘృతాసుతీ) తేజమును ప్రేరితమొనర్చునట్టి (ఆదిత్యా) జ్ఞానముచే ప్రకాశించునట్టి

(దానునః పతీ) దానము నొనర్చు మహాదాతలనబె (సమ్రాజా) శరీర సమ్రాట్టులగు ఆత్మ మరియు మనస్సులు (అనవహ్వరమ్) కుటిలములేని, అనగా సరళమార్గమును (సచేతే) సేవించవలెను. ॥3॥

రెండవది రాజు మరియు ప్రధాని పక్షములో :- (తా) వారిరువురు (ఘృతాసుతీ) రాష్ట్రమునందు పాలు, పెరుగు, నేయి మున్నగువానిని పూర్ణమొనర్చునట్టి (ఆదిత్యా) జ్ఞానప్రకాశముచే భాసిల్లునట్టి (దానునః పతీ) దానశీలురగు దాతలు (సమ్రాజా) శరీరముయొక్క సమ్రాట్టులగు ఆత్మ మరియు మనుష్యులు (అనవహ్వరమ్) కుటిలత్వములేకుండ సరళమార్గమును (సచేతే) సేవించుచుండవలెను. ॥3॥

ఇచ్చట శ్లేషాలంకారము కలదు. ॥3॥

భావార్థము :- ఆత్మ మరియు మనస్సులలో అపారమైనశక్తి నిహితమైయున్నది. ఐనను అవి సరళమార్గమునే ఆశ్రయించవలెను. ఇదే విధముగ రాజు మరియు ప్రధానమంత్రియును సరళ మార్గముననే వ్యవహరించుచు రాష్ట్రోన్నతి నొనర్చగలుగుదురు. ॥3॥

912. They work in unison with each other, like the king and his Prime Minister who are full of lustre and charitable, performing Yajnas (non-violent sacrifices) with clarified butter, always acting straight forwardly, without crookedness. II3II

౯౧౩. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౭౯ క్రమాఙ్కే

జీవాత్మ పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జగదీశ్వరకర్మోచ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩౧౨౩ ౧ ౨ర
౯౧౩. ఇన్ద్రో దధీచో అస్థభిర్వృత్రాణ్యప్రతిష్కుతః ।
౩౧ ౨ ౩౧ ౨ర
జఘాన నవతీర్నవ ॥౧॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩౧౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩
ప. వి:- ఇన్ద్రః । దధీచః । అస్థభిః । వృత్రాణి । అప్రతిష్కుతః । అ - ప్రతిష్కుతః ।
౧ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర
జఘాన । నవతీః । నవ ॥౧॥

పదార్థః- అప్రతిష్కృతః కేనాపి శత్రుణా అప్రతికృతః **ఇన్ద్రః** శత్రువిదారకో జగదీశ్వరః **దధీచః** ఆదిత్యస్య. [దధాతీతి దధిః. ఆదృగమహనజనః కికినౌ లిట్ చ. అ... ౩।౨।౧౭౧ ఇత్యనేన దధాతేః కిః ప్రత్యయః. దధిః ధారకః సన్ అంచతి స్వధురి భ్రమతీతి దధ్యఙ్, తస్య దధీచః ఆదిత్యస్య.] **అస్థభిః** అస్థితుల్యైః కిరణసమూహైః **నవనవతీః** ప్రతిశతం నవనవతిమ్ **వృత్రాణి** రోగమాలిన్యాదీని **జఘాన** హన్తి ॥ ౧ ॥

భావార్థః-అహో, కీదృశం జగదీశ్వరస్య మహత్ కర్మయత్ సా విశాలేన సూర్యరూపేణ సాధనేన ప్రాయశః సర్వాణ్యేవ రోగమలాదీని హత్వాఽస్మాకం జీవనాని సురక్షితాని కరోతి. యది స మలాపహారకం సూర్యం న వ్యరచయిష్యత్ తర్హి భూమణ్డలం నానావ్యాధిభిర్నికైర్మలైశ్చ పరిపూర్ణం సన్నివాసయోగ్యమపి నాభవిష్యత్ ॥ ౧ ॥

౯౧౩. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౧౮౯వ మంత్రముపై జీవాత్మ మరియు పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట జగదీశ్వరుని కార్యములను వర్ణించుచున్నది.

పదార్థము :- (అప్రతిష్కృతః) ఎవ్వరిచేతను జయింపబడని శత్రువునైనను (ఇన్ద్రః) శత్రువిదారకుడగు జగదీశ్వరుడు (దధీచః) లోకములను ధారణమొనర్చునట్టి మరియు తనరేఖపై తిరుగునట్టి సూర్యుని (అస్థిభిః) అస్థికలవంటి కిరణములచే (నవ నవతీః) తొంబది తొమ్మిదిశాతము (వృత్రాణి) రోగమలినములు మున్నగువానిని (జఘాన) నష్టమొనర్చివేయును.॥౧॥

భావార్థము :- అయ్యారే! ఇది ఎంతటి అద్భుత విషయము! జగదీశ్వరుని మహాకార్యము? ఆయన విశాలమగు సూర్యరూప సాధనముద్వారా సకలరోగములు, మలములు మున్నగువానిని నష్టమొనర్చివేసి మన జీవితములను సురక్షితమొనర్చివేయుచున్నాడు. ఒకవేళ ఆయన మలములను హరించివేయునట్టి సూర్యుని రచించి యుండనిచో భూమండలము అనేక వ్యాధులచే మరియు సంపూర్ణమలములచే పూర్ణమై నివాసయోగ్యముగాకుండనుండెడిది.॥౧॥.

913. (1) God with unresisted might destroys by His power of throwing out evils nine sinful senses (five senses of perception and four internal senses అంతఃకరణము consisting of మనస్సు), బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము)which are unable to protect, of the person who meditates.

(2) God destroys the obstacles coming in the way of a true Sadhaka by His un-resisted might, which are ninety nine. Nine obstacles mentioned in the Yoga are వ్యాధిస్త్యానసంశయ ప్రమాదాలస్యావిరతి భ్రాంతిదర్శనాలబ్ధభూమికత్వానవస్థితత్వాని చిత్తవిక్షేపాస్తేఽన్తరాయాః Nine obstacles pertaining to ten senses and mind become 9 x11= 99. These obstacles include disease, doubt, sloth, attachment etc. II1II

౯౧౪. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునర్జగదీశ్వరకర్మ వర్ణయతి.

3 ౧ ౨ర3 ౨ఉ 3 ౧౨ 3౧ ౨
౯౧౪. ఇచ్ఛన్నశ్వస్య యచ్ఛిరః పర్వతేష్వపశ్రితమ్ ।

౧ ౨ 3 ౧ ౨
తద్విదచ్ఛర్య ణావతి ॥ ౨ ॥

3 ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3
ప.విః– ఇచ్ఛన్ । అశ్వస్య । యత్ । శిరః । పర్వతేషు । అపశ్రితమ్ । అప – శ్రితమ్ ।
౨ 3 ౧ ౨
తత్ । విదత్ । శర్యణావతి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ఇన్ద్రః** జగదీశ్వరః **అశ్వస్య** అన్తరిక్షే వ్యాప్తస్య మేఘస్య **పర్వతేషు** శైలేషు **అపశ్రితమ్** పతితమ్ **యత్ శిరః** శీర్ణమ్ ఉదకమ్ **ఇచ్ఛన్** పునః వాష్పతాం నేతుమ్ వాంఛన్ భవతి **తత్** ఉదకమ్ సః **శర్యణావతి** శర్యణాః నద్యః శృణన్తి కూలాని తద్వాన్ శర్యణావాన్ సముద్రః తస్మిన్ సముద్రే **విదత్** లభతే. యన్మే ఘోదకం భూమౌ పతిత్వా నదీభిః సముద్రం గచ్ఛతి తజ్జగదీశ్వరః పునరపి వాష్పీకృత్యాన్తరిక్షం నీత్వా మేఘరూపేణ పరిణమయతీతి భావః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-మేఘాద్ వృష్టిర్వృష్టేర్జలాచ్చ పునర్మేఘ ఇతి చక్రం జగదీశ్వర ఏవ చాలయతి. యదీదృశీ తత్కృతా సువ్యవస్థా నాభవిష్యత్ తర్హి భూమణ్డలమిదం శుష్కం వృక్షౌషధి లతాది విహీనం చావర్తిష్యత ॥ ౨ ॥

ఏతన్మన్త్రవిషయకః సాయణాచార్యప్రోక్త ఇతిహాసస్తత్ప్రత్యాఖ్యానం చ పూర్వార్చికే ౧౭౯ సంఖ్యక మన్త్రస్య భాష్యే ద్రష్టవ్యమ్ ॥

౯౧౪. ఈ మంత్రమునందును మరల జగదీశ్వరుని కార్యముల వర్ణనయేగలదు.

పదార్థము :- ఇన్ద్రజగదీశ్వరుడు (అశ్వస్య) అంతరిక్షములో వ్యాప్తమైయున్న మేఘములచే (పర్వతేషు) పర్వతములపై (అపశ్రితమ్) కురిసిన (యత్) ఏ (శిరః) జీర్ణ శీర్ణ జలములుగలవో, వానిని (ఇచ్ఛన్) మరల ఆవిరిగానొనర్చదలచును (తత్) అట్టి జలముల నాయన (శర్యణావతి) నదులద్వారా సముద్రములో (విదత్) పొందుచుండును. అభిప్రాయమేమన మేఘముల జలములు భూమిపై వర్షింపబడి నదులద్వారా సముద్రములకు చేరిపోవును. వానిని మరల ఆయన సూర్యుని ద్వారా ఆవిరిగా నొనర్చి అంతరిక్షమునకు గొనిపోయి మేఘముల రూపమున పరిణతినొందించును. ॥౨॥

భావార్థము :-మేఘములనుండి వర్షము మరియు వర్షించిన జలముతో మరల మేఘముల నిర్మాణము అను నిట్టి చక్రమును జగదీశ్వరుడే చేయుచుండును. ఒక వేళ ఆయన చేసిన ఇట్టి వ్యవహారము లేకుండినచో ఈ భూమండలము శుష్కించి దానిపై వృక్షములు, ఓషధులు, లతలు మున్నగునవి లేకుండనుండేవి. ॥2॥

914. (1) The soul desiring the significant part of the Atmapervading the body, seated in the knotty parts of the spinal chord attains it in the heart region.

(2) A wise man understands the real nature of God Who pervades the body, genarally when his end is coming near. II2II

౯౧౫. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తృతీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౪౭ క్రమాఙ్కే సూర్యాచ్చన్ద్రప్రకాశనవిషయే పరమేశ్వరాద్ హృదయ ప్రకాశనవిషయే చ వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర ప్రకారాన్తరేణ వ్యాఖ్యాయతే.

౯౧౫. అత్రాహ గోరమన్వత నామ త్వష్టురపీచ్యమ్ ।
ఇత్థా చంద్రమసో గృహే ॥ 3 ॥

ప. వి:- అత్ర –అహ । గోః । అమన్వత । నామ । త్వష్టుః । అపీచ్యమ్ । ఇత్థా। చన్ద్రమసః । చన్ద్ర - మసః । గృహే॥ 3 ॥

పదార్థః-**అత్ర హ** అత్ర ఖలు **త్వష్టుః** దీప్తాత్ సూర్యాత్ **అపీచ్యమ్** అపగతం ప్రకాశమ్. [అప అంచతీతి అపీచిః, తమ్ అపీచ్యమ్. పూర్వరూపాభావశ్ఛాన్దసః. తతో యణ్.] **గోః నామ** పృథివ్యాం నతమ్ **అమన్వత** మన్వతే జనాః. **ఇత్థా** ఇత్థమ్ పృథివీం మధ్యే కృత్వాస ప్రకాశః **చన్ద్రమసః గృహే** చన్ద్రమణ్డలే పతతి, తతః చన్ద్రః ప్రకాశితో జాయతే. ఏష ఇన్ద్రస్య పరమేశ్వరస్యైవ మహిమాఽస్తి ॥ 3 ॥

భావార్థః-పృథివీ ఖల్వణ్డాకృతిమార్గేణ సూర్యం పరితో యాతి, చన్ద్రశ్చ పృథివీం పరిక్రామ్యన్ పృథివ్యా సహ సూర్యమపి పరిక్రామతి. సూర్యచన్ద్రయోర్మధ్యే పృథివ్యా

ఆగమనాత్ ప్రత్యహం చన్ద్రమసః సమ్పూర్ణే గోలార్ధే సూర్యప్రకాశో న పతతి. చన్ద్రస్య యావానంశః పృథివ్యా అవరుద్ధో జాయతే తావత్యంశే సూర్యప్రకాశస్యాపతనాత్ సోఽంశస్తమసావృత ఏవ తిష్ఠతి. చన్ద్రమసః కలానాం హ్రాసవృద్ధ్యోరిదమేవ రహస్యమ్. అమావస్యాయాం సమ్పూర్ణస్య చన్ద్రస్య పృథివ్యా ఆవృతత్వాత్ సమ్పూర్ణ ఏవ చన్ద్రోఽన్ధకారావృతో భవతి, పూర్ణిమాయాం చ సమ్పూర్ణస్య చన్ద్రస్య పృథివ్యా ముక్తత్వాత్ సమ్పూర్ణ ఏవ చన్ద్రః ప్రకాశితో భవతి. ఇయమేవ పరమేశ్వరకృతా వ్యవస్థా మన్త్రేఽస్మిన్ వర్ణితా ॥ 3 ॥

౯౧౫. ఈ మూడవమంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౧౪౭వ మంత్రముపై సూర్యుని ద్వార చంద్రుడు ప్రకాశించు విషయము మరియు పరమేశ్వరుని ద్వార హృదయములలో ప్రకాశించు విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇచ్చటదానికి భిన్నముగ వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అత్ర హ) ఇచ్చట (త్వష్టుః) ప్రదీప్తుడగు సూర్యునిచే (అపీచ్యమ్) బయటికి వెళ్లిన ప్రకాశమును లోకులు (గోః నామ) పృథివిపై వంగిపోయినట్లు (అమన్వత) ఎరుగుదురు. (ఇత్థా) ఈ విధముగ పృథివిని మాధ్యమముగ నెంచుకొని ఆ ప్రకాశము (చన్ద్రమసః గృహే) చంద్రమండలమున పడును. దీనితోనే చంద్రుడు ప్రకాశించును. ఇది ఆ ఇంద్రపరమేశ్వరుని మహిమయే.॥3॥

భావార్థము :-పృథివి అండాకృతి మార్గమున సూర్యుని పరిక్రమనొనర్చును. మరియు చంద్రుడు పృథివికి ప్రదక్షిణయొనర్చుచు పృథివితో పాటు సూర్యుని ప్రదక్షిణముకూడ చేయును. సూర్యుడు మరియు చంద్రుని మధ్యలో పృథివి వచ్చినప్పుడు ప్రతిదినము చంద్రునియొక్క సంపూర్ణ అర్ధగోళముపై సూర్యుని ప్రకాశము పడదు. చంద్రుని ఎంతభాగము పృథివికి అడ్డమువచ్చునో అంతభాగములో సూర్యుని ప్రకాశము పడకుండినందున అంతభాగము పృథివిచే మూయబడిన కారణమున చంద్రుడు పూర్తిగానే అంధకారముచే మూయబడియే యుండును. చంద్రకళల వృద్ధిక్షయముల రహస్యమిదియే. మరియు పూర్ణిమనాటికి చంద్రుడు సంపూర్ణ పృథివినుండి అడ్డంకి తొలగు కారణమువల్ల సంపూర్ణముగ చంద్రుడు ప్రకాశమానుడగును. పరమేశ్వరునిద్వార యొనర్చబడిన ఈ వ్యవస్థయే ఈ మంత్రములో వర్ణించబడియున్నది.॥3॥

915. (1) Wise men recognise the hidden ray of the sun in the mansion of the moon i. e. the moon borrows her light from the sun.

(2) Wise men realise the presence of the rays of God within the mind, when it becomes absolutely pure. II3II

౯౧౬. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా - ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమేశ్వర స్తుతివిషయమాహ.

౯౧౬. ఇయం వామస్య మన్మన ఇన్ద్రాగ్నీ పూర్వ్యస్తుతిః ।
అభ్రాద్వృష్టి రివాజని ॥ ౧ ॥

ప.వి:- ఇయమ్ । వామ్ । అస్య । మన్మనః । ఇన్ద్రాగ్నీ । ఇన్ద్ర -అగ్నీఇతి । పూర్వ్యస్తుతిః । పూర్వ్య - స్తుతిః । అభ్రాత్ । వృష్టిః । ఇవ । అజని ॥ ౧॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** ఆత్మమనసీ ! **మన్మనః** మన్తుః **అస్య** పరమేశ్వరస్య **ఇయమ్** ఏషా **వామ్** యువయోః, యుష్మత్కృతా ఇత్యర్థః **పూర్వ్యస్తుతిః** పూర్వ్యా శ్రేష్ఠా స్తుతిః **అభ్రాత్** మేఘాత్ **వృష్టిః ఇవ** వర్షా ఇవ **అజని** జాతాఽస్తి ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥౧॥

భావార్థః- యథా మేఘాద్ వృష్టా వారిధారా భువమార్ద్రాం కరోతి తథైవాత్మమనఃకృతా స్తుతిః పరమేశ్వర మార్ద్రయతి. ఆర్ద్రా భూర్యథా వృక్షవనస్పత్యాదీన్ ప్రసూతే తథాఽఽర్ద్రితః పరమేశ్వరః స్తోతుర్హృదయే సద్గుణాన్ ప్రసూతే ॥ ౧ ॥

౯౧౬. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని స్తుతివిషయము కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ పరమాత్మా మరియు మనసా! (మన్మనః) జ్ఞానులు (అస్య) ఈ పరమేశ్వరుని (ఇయమ్) ఈ (వామ్) నీద్వారా యొనర్చబడిన (పూర్వ్యస్తుతిః) శ్రేష్ఠమగుస్తుతి (అభ్రాత్) మేఘములనుండి (వృష్టిః ఇవ) వర్షమువంటిదై (అజని) యున్నది.॥౧॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :-మేఘములనుండి వర్షించిన జలధార లెటుల భూమిని ఆర్ద్రముగ నొనర్చునో, అటులనే ఆత్మ మరియు మనస్సులతో నొనర్చబడిన స్తుతులు పరమేశ్వరుని ఆర్ద్రము, అనగా స్నేహయుక్తునిగ నొనర్చును. ఆర్ద్రముచే భూమి యెటుల వృక్షములు, వనస్పతులు మున్నగువానిని ఉత్పన్నమొనర్చునో, అటులనే ఆర్ద్రమొనర్చబడిన పరమేశ్వరుడు స్తోతల హృదయములందు సద్గుణముల నుత్పన్నమొనర్చును.॥౧॥

916. (1) O God Who art variously named us Indra and Agni-the Lord and Supreme Leader, this eternal praise of Thine has been sung by me out of true knowledge as rain from out of the cloud.

(2) By 'Indragnee' may also be taken God and Soul and in the Vedic hymns, they have been praised according to their attributes. ll1ll

౯౧౭. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా-ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథాత్మమనసీ ప్రోద్బోధ్యేతే.

3 ౧ ౨3౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౧౨
౯౧౭. శృణుతం జరితుర్హవమిన్ద్రాగ్నీ వనతం గిరః ।
3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
ఈశానా పిప్యతం ధియః ॥ ౨ ॥

౨ 3 ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ ౧౨ర
ప.విః– శృణుతమ్ । జరితుః । హవమ్ । ఇన్ద్రాగ్నీ । ఇన్ద్ర – అగ్నీఇతి । వనతమ్ ।
౧౨ర 3 ౨ 3 ౧౨ర
గిరః । ఈశానా। పిప్యతమ్ । ధియః॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** ఆత్మమనసీ! యువామ్ **జరితుః** ప్రశంసకస్య **హవమ్** ఉద్బోధనమ్ **శృణుతమ్** ఆకర్ణయతమ్. **గిరః** స్తుతివాచః **వనతమ్** ఉచ్చారయతమ్. [వన శబ్దే సంభక్తౌ చ.] **ఈశానా** ఈశానౌ, దేహస్య అధిష్ఠాతారౌ యువామ్ **ధియః** ప్రజ్ఞాః కర్మాణి, చ **పిప్యతమ్** వర్ధయతమ్. [ఓప్యాయీ వృద్ధౌ ధాతోర్లోటి ప్యాయః పీభావశ్ఛాన్దసః] ॥ ౨ ॥

అత్రైకేన కర్తృకారకేణానేకక్రియాయోగాద్ దీపకాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-మనుష్యేణాత్మమనసీ ఉపయుజ్య పరమేశ్వరోపాసనా జ్ఞానార్జనం సత్కర్మాణి చ కార్యాణి ॥౨॥

౯౧౭. ఈ మంత్రములో ఆత్మ మరియు మనస్సులను ఉద్బోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ ఆత్మ మరియు మనస్సులారా! మీరిరువురు (జరితుః) ప్రశంసకుల (హవమ్) ఉద్బోధనను (శృణుతమ్) వినుడు (గిరః) స్తుతివాణులను (వనతమ్) ఉచ్చరించుడు. (ఈశానాః) శరీరమునకు అధిష్ఠాతలగు మీరిరువురు (ధియః) జ్ఞానములను మరియు కర్మలను (పిప్యతమ్) వృద్ధిపరచుడు.॥౨॥

ఇచ్చట కారకుడగు ఒక కర్తచే అనేకక్రియల యోగముండుటవల్ల దీపకాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :- మనుష్యులు ఆత్మ మరియు మనస్సులనుపయోగించుకొని పరమేశ్వరుని ఉపాసన, జ్ఞానమును సంగ్రహించుకొనుట మరియు సత్కర్మలనొనర్చుటవంటివి చేయవలెను.॥౨॥

917. (1) O God ! Thou Who art named as Indra and Agni the Lord and Supreme Leader, listen to the devotee's call, and accept his songs. Fulfil O Mighty Lord, his desires and purify his intellect.

(2) By Indragnee may also be taken God and Soul as well as noble teacher and preacher. ॥2॥

౯౧౮. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా -ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథాత్మమనసీ ప్రార్థయతే.

౧ ౨౩౧ ౨ ౩౧ ౨౩ ౧ ౨ర
౯౧౮. మా పాపత్వాయ నో నరేన్ద్రాగ్నీ మాభిశస్తయే ।
౧ ౨ ౩౨
మానో రీరధతం నిదే ॥ 3 ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ ౨ ౩౧౨
ప. వి:- మా। పాపత్వాయ। నః। నరా । ఇన్ద్రాగ్నీ । ఇన్ద్ర -అగ్నీఇతి । మా । అభిశస్తయే।
౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨
అభి-శస్తయే । మా। నః। రీరధతమ్ । నిదే ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** ఆత్మమనసీ! **నరా** నరౌ నేతారౌ యువామ్ **మా** నైవ **పాపత్వాయ** పాపకర్మణే, **మా** నైవ **అభిశస్తయే** హింసాయై, **మా** నైవ చ **నః** అస్మాన్ **నిదే** నిన్దకాయ **రీరధతమ్** వశే కురుతమ్. [రధ హింసాసంరాద్ధ్యోః, దివాదిః, ణ్యన్తాల్లుఙి రూపమ్. ''బహులం ఛన్దస్యమాఙ్యోగేఽపి' ఇత్యడభావః]॥ 3 ॥

భావార్థః- ఆత్మమనసీ ఉద్బోధ్య మనుష్యైః పాపహింసానిన్దాదిభ్యో ముక్తిః ప్రాప్తవ్యా ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమేశ్వరస్వరూపస్య, పరమేశ్వరస్తుతేః, పరమాత్మప్రాప్తేః, ఆత్మమనసోః, ప్రసఙ్గతశ్చ నృపతిప్రధానమన్త్రిణోర్విషయవర్ణనాదేతత్ ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్వేద్యా ॥ 3 ॥

౯౧౮. ఈ మంత్రములో ఆత్మ మరియు మనస్సులతో ప్రార్థించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ ఆత్మ మరియు మనస్సులారా! (నరా) నేతృత్వమునొనర్చు మీరిరువురు (మా) మమ్ము (పాపత్వాయ) పాపకర్మలనొనర్చువారినిగా గాని (మా) మమ్ము

(అభిశస్తయే) హింసకులనుగ గాని మరియు (మా నః) మమ్ము(నిదే) నిందితులనుగ గాని (రీరధతమ్) వారి వశమునగాని యుంచకుడు.॥3॥

భావార్థము :-మనుష్యులు ఆత్మ మరియు మనస్సులను ఉద్బోధించి పాపములు, హింసలు, నిందలు మున్నగువానినుండి విముక్తులై యుండవలెను.॥3॥

ఈ ఖండములో పరమేశ్వరుని స్వరూపము, పరమేశ్వరుని స్తుతి మరియు ఆయన ప్రాప్తి, ఆత్మ, మనస్సు, ప్రసంగవశమున రాజు మరియు ప్రధానమంత్రి విషయములో వర్ణించబడినందున ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

ఐదవ అధ్యాయములో మూడవఖండము సమాప్తమైనది.

918. (1) O God addressed variously as Indra and Agni to denote Thy different attributes of Lordship and Supreme Leadership, do not give us over to disgrace, to slander and reproach of men.

(2) By Indragnee may also be taken teachers and preachers who are real leaders of men. They should make men virtuous and praiseworthy. II3II

౯౧౯. ఋషిః-దృఢచ్యుత ఆగస్త్యః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౭౪ క్రమాజ్కే బ్రహ్మణః

సకాశాదానన్దరస ప్రవహణ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర గురుశిష్యవిషయో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౧౯. పవస్వ దక్షసాధనో దేవేభ్యః పీతయే హరే ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
మరుద్భ్యో వాయవే మదః ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. వి:– పవస్వ । దక్షసాధనః । దక్ష – సాధనః । దేవేభ్యః । పీతయే । హరే । మరుద్భ్యః ।
౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
వాయవే । మదః ॥౧॥

పదార్థః-హే **హరే** దోషహర్తః ఆచార్య! **దక్షసాధనః** సచ్చారిత్ర్య విద్యాబ్రహ్మచర్యాది బలానాం సాధయితా త్వమ్ **దేవేభ్యః పీతయే** దివ్యగుణయుక్తానాం శిష్యాణాం పానాయ **పవస్వ** జ్ఞానరసం ప్రవాహయ. కిఞ్చ **మరుద్భ్యః** తేషాం ప్రాణాయామసాధకానాం శిష్యాణాం **వాయవే** ప్రగతయే **మదః** ఉత్సాహకరః, భవేతి శేషః. [దేవేభ్యః మరుద్భ్యః ఇత్యుభయత్ర ''షష్ఠ్యర్థే చతుర్థీతి వాచ్యమ్'' వా.. ౨। 3।౬౨ ఇతి వార్తికేన షష్ఠ్యర్థే చతుర్థీ.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఆచార్యేణ శిష్యాణాం కృతే యద్యదావశ్యకం తత్తత్ సర్వం కర్తవ్యం యేన తే విద్యాపారంగతాః సచ్చరిత్రా బ్రహ్మచారిణః ప్రగతిశీలాః కర్మయోగినశ్చ భవేయుః ॥ ౧ ॥

౯౧౯. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికమునందలి ౪౭౪వ మంత్రముపై బ్రహ్మవర్ధినుండి ఆనందరస ప్రవాహము విషయములో వ్యాఖ్యానమొనర్చబడియుండెను. ఇచ్చట గురుశిష్యుల విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(హరే) దోషములను హరించునట్టి ఓ ఆచార్యా! (దక్షసాధనః) విద్య, సచ్చరిత్రత, బ్రహ్మ చర్యము మున్నగు బలములను సిద్ధిపరచునట్టి నీవు (దేవేభ్యః పీతయే) దివ్యగుణములు గల శిష్యుల పాలనముకొరకు (పవస్వ) జ్ఞానరసమును ప్రవహింపజేయుము. మరియు (మరుద్భ్యః) అట్టి ప్రాణాయామముయొక్క సాధకులగు శిష్యులయొక్క (వాయవే) ప్రగతికొరకు (మదః) ఉత్సాహకారుడవగుము.॥౧॥

భావార్థము :- ఆచార్యులు శిష్యులకొరకు ఏ యే ఆవశ్యకములుండునో ఆ యన్నింటిని సమకూర్చవలెను. అందువల్ల వారు విద్యయందు పారంగతులై సచ్చరిత్రులు, బ్రహ్మచారులు, ప్రగతిశీలురు, మరియు కర్మయోగులు కాగలుగుదురు.॥౧॥

919. O Spiritual juice (of devotion) which destroyest all sins and givest strength to enlightened truthful wise men, flow thou on and purify all. Thou art giver of rapturous joy for my breaths and the soul. Thou art meant for the soul to drink. II1II

౯౨౦. ఋషిః-దృఢచ్యుత ఆగస్త్యః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి గురుశిష్యవిషయమాహ.

౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౯౨౦. సందేవైః శోభతే వృషా కవిర్యోనావధి ప్రియః ।
౧౨ ౩ ౧ ౨
పవమానో అదాభ్యః ॥ ౨ ॥

౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:– సమ్ । దేవైః। శోభతే । వృషా । కవిః। యోనౌ । అధి । ప్రియః। పవ మానః ।
౧ ౨ర ౩
అదాభ్యః । అ–దాభ్యః ॥ ౨ ॥

పదార్థః-వృషా జ్ఞానవర్షకః, **కవిః** మేధావీ, **ప్రియః** శిష్యాణాం వత్సలః, **అదాభ్యః** దబ్ధుం వంచయితుమశక్యః **పవమానః** పవిత్రయితా ఆచార్యః **యోనౌ అధి** గృహే, గురుకులే ఇత్యర్థః. [యోనిరితి గృహనామ. నిఘం ౧ । ౧౨.] **దేవైః** దివ్యగుణయుక్తైః శిష్యైః సహ **సం శోభతే** సంవిభాతి ॥ ౨ ॥

భావార్థః-సుయోగ్యా గురవః సుయోగ్యాః శిష్యాశ్చ పరస్పరం మిలిత్వాతితరాం శోభన్తే ॥ ౨ ॥

౯౨౦. ఈ మంత్రమునందును గురుశిష్యుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(వృషా) జ్ఞానమును వర్షింపజేయునట్టి (కవిః) మేధావి (ప్రియః) శిష్యులపై ప్రేమ గలిగియుండునట్టి (అదాభ్యః) మోసగించబడనివాడు (పవమానః) పవిత్రదాయకుడగు ఆచార్యుడు (యోనౌ అధి) గురుకులరూప గృహములో (దేవైః) దివ్యగుణవంతులగు శిష్యులతోగూడ (సం శోభతే) ఉత్తమరూపములో శోభను పొందుచుండును.॥౨॥

భావార్థము :-సుయోగ్యులగు గురువులు మరియు యోగ్యులగు శిష్యులు పరస్పరము కలసియుండి అధిక శుభములను పొందుచుందురు.॥౨॥

920. (1) God Who is the Rainer down of felicity, Omniscient Beloved One Purifier of all and unbeguiled shines brilliantly with enlightened truthful persons, remaining for ever un-changed in His own nature.

(2) A sage who is rainer down of peace, purifier of all and one who is incapable of sustaining harm as he is established in God, the Source of Peace and bliss, shines brightly along with other enlightened truthful persons. II2II

౯౨౧. ఋషిః-దృఢచ్యుత ఆగస్త్యః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయం వర్ణయతి.

౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౨ఉ ౩ ౧౨
౯౨౧. పవమాన ధియాహితో౩ఽభి యోనిం కనిక్రదత్ ।

౧౨ ౩ ౧ ౨ర
ధర్మణా వాయుమారుహః ॥౩॥

1 2 3 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2 3 1 2 3
ప.వి:- పవమాన । ధియా । హితః । అభి । యోనిమ్ । కనిక్రదత్ । ధర్మణా ।

3 2 3
వాయుమ్ । ఆ - అరుహః ॥ 3 ॥

పదార్థః-హే **పవమాన** చిత్తశోధక ఆచార్య! **ధియా** ప్రజ్ఞయా కర్మణా చ **హితః** శిష్యాణాం హితకరః త్వమ్ **యోనిమ్ అభి** యమనియమాదీనామాశ్రయభూతం శిష్యవర్గం ప్రతి **కనిక్రదత్** శాస్త్రాణి ఉపదిశన్ **ధర్మణా** ధర్మేణ **వాయుమ్** ప్రగతిశీలం శిష్యవర్గమ్ **ఆరుహః** పరమోత్కర్షసోపానమ్ ఆరోహయసి. [ఆఙ్పూర్వాద్ రుహేర్ణిజ్గర్భాల్లఙర్థే లఙి రూపమ్] ॥ 3 ॥

భావార్థః-ఆచార్యో విద్యాదిదానేన శిష్యాణాం మహదుపకరోతీతి స శిష్యైర్మనసా వాచా కర్మణా చ సమ్మాననీయః, పరేభ్యో విద్యాదిదానేన చ తదీయమృణం ప్రతియాతనీయమ్ ॥ 3 ॥

౯౨౧. ఈ మంత్రమునందును పై విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(పవమాన) చిత్తశోధకుడవునగు ఓ ఆచార్యా! (ధియా) ప్రజ్ఞ మరియు కర్మచే (హితః) శిష్యుల హితకారివగు నీవు (యోనిమ్ అభి) యమ, నియమాదుల నాశ్రయించియున్న శిష్యవర్గముయెడ (కనిక్రదత్) శాస్త్రములనుపదేశించుచు (ధర్మణా) ధర్మముచే (వాయుమ్) ప్రగతిశీలురగు శిష్యవర్గమును (ఆరుహః) పరమ ఉన్నతియొక్క మెట్లపై ఆరోహింపజేయుచుందురు. ॥3॥

భావార్థము :- ఆచార్యులు విద్య మున్నగువాని దానముచే శిష్యులకు అత్యధిక ఉపకారమొనర్చగలరు. కావున శిష్యులు మనస్సు, వచనములు మరియు వారిని సమ్మానించవలెను. మరియు ఇతరులకు విద్యమున్నగు వానినిచ్చి వారి ఋణమునుండి విముక్తులుగావలెను. ॥3॥

921. (1) O Purifier of all, Thou Who art the benefactor of the souls on account of their noble deeds and dwelling within them, roaring about (so to speak) causest the souls to ascend higher and higher with Thy nourishing Power.

(2) O Practiser of Yoga, concentrating on the heart and praising God, control the breath with thy upholding effort. II3II

౯౨౨. ఋషిః-సప్తర్షయః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ)। స్వరః-మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౧౬ క్రమాఙ్కే

ఉపాస్యోపాసక విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర గురు శిష్యవిషయో వర్ణ్యతే.

౨౩౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩
౯౨౨. తవాహం సోమ రారణ సఖ్య ఇన్దో దివే దివే। పురూణి బభ్రో

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౨ఉ ౩ ౧ ౨
ని చరన్తి మామవ పరిధీ ఁ్ రతి తాఁ్ ఇహి ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩౨ ౩ ౧
ప.వి:-తవ -అహమ్। సోమ। రారణ। సఖ్యే। స -ఖ్యే। ఇన్దో। దివేదివే। దివే - దివే। పురూ

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩
ణి। బభ్రో। ని। చరన్తి। మామ్। అవ। పరిధీన్। పరి - ధీన్। అతి। తాన్। ఇహి ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **ఇన్దో** విద్యారసేన క్లేదయితః, తేజస్విన్ **సోమ** విద్యారసాగార ఆచార్య! **అహమ్** శిష్యః **తవ సఖ్యే** త్వదీయే సఖిత్వే **దివే - దివే** దినే దినే **రారణ** వేదశాస్త్రాణి ఉచ్చారయామి. [రణ శబ్దే, లడర్థే లిట్. ఉత్తమైకవచనే రరణ ఇతి ప్రాప్తేఽభ్యాసదీర్ఘశ్ఛాన్దసః.] హే **బభ్రో** సర్వేషాం శిష్యాణాం భరణపోషణకర్తః ఆచార్య! **పురూణి** బహూని దోషజాతాని **మామ్** శిష్యమ్ **ని అవ చరన్తి** బాధన్తే, **పరిధీన్ తాన్** పరివారకాన్ తాన్ దోషాన్ **అతి ఇహి** అతిక్రమస్వ, వినాశయ ॥ ౧ ॥

భావార్థః-గురూణామిదం కర్తవ్యం యత్తే శిష్యేషు ప్రాదుర్భూతాన్ సర్వాన్ దోషాన్ దూరీకృత్య తాన్ నిర్మల చరిత్రాన్ విదుషశ్చ కుర్యుః ॥ ౧ ॥

౯౨౨. ఈ మొదటి మంత్రమునకు పూర్వార్చికలోని ౫౧౬వ మంత్రమునకు ఉపాస్య, ఉపాసకుల విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట గురు శిష్యుల విషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్దో) విద్యారసముచే స్నానమాడించు తేజస్వివి (సోమ) విద్యారసనిధివగు ఓ ఆచార్యా! (అహమ్) శిష్యుడనగు నేను (తవ సఖ్యే) తమ మైత్రియందు (దివే దివే) ప్రతిదినము (రారణ) వేదములు మున్నగు శాస్త్రముల నుచ్చరించుచుందును. (బభ్రో) శిష్యులందరను భరణపోషణము నొనర్చునట్టి ఓ ఆచార్యా! (పురూణి) అనేక దోషములు (మామ్) మీ శిష్యుడనగు నన్ను (ని అవ చరన్తి) కష్టపెట్టుచున్నవి (పరిధీన్ తాన్) నలుదిశలనుండి చుట్టుముట్టుచున్న అట్టి దోషములను (అతి ఇహి) దూరము తొలగించుము.॥౧॥

భావార్థము :-శిష్యులయందుత్పన్నమైన దోషములను తొలగించి వారిని నిర్మలచరిత్రవంతులనుగ మరియు విద్వాంసులనుగ నొనర్చుట గురువుల కర్తవ్యమై యుండును.॥౧॥

922. O God! Every day I take great delight in Thy Friendship. I always utter Thy holy names. O Support of the world! Many fiends or foes in the form of lust, anger, pride, greed, jealousy etc. are all around and follow me. Help and save me. Kill those foes that are obstacles in the way of my meeting Thee. II1II

౯౨౩.ఋషిః-సప్తర్షయః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ)। స్వరః-పఞ్చమః.

ఆచార్యసాహాయ్యేన దోషాన్ దూరీకృత్య సమ్ప్రతి పరమాత్మానమాహ.

౨౩౧ ౨ర౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౨౩. తవాహం నక్తముత సోమ తే దివా దుహానో బభ్రు ఊధని ।

౩ ౧ ౨ర౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨౩ ౧ ౨
ఘృణా తపన్తమతి సూర్యం పరః శకునా ఇవ పప్తిమ ॥౨॥

౧౨ర ౩౨ ౧౨ర ౩౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩
ప.వి:- తవ । అహమ్ । నక్తమ్ । ఉత । సోమ । తే । దివా । దుహానః। బభ్రో ।
౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర ౩౨ ౩ ౨ ౩
ఊధని । ఘృణా। తపన్తమ్ । అతి । సూర్యమ్ । పరః। శకునాః। ఇవ । పప్తిమ ॥ ౨ ॥

పదార్థః-హే **బభ్రో** భరణపోషణకర్తః **సోమ** ఆనన్దరసాగార పరమేశ్వర! **తవ** త్వదీయః **అహమ్** ఉపాసకః **తే** తవ **ఊధని** ఆనన్దరసకోశాత్. [పంచమ్యర్థే సప్తమీ.] **నక్తమ్** రాత్రౌ **ఉత** అపి చ **దివా** దివసే **దుహానః** ఆనన్దరసమ్ ఆదదానః అస్మి. కిఞ్చ, **ఘృణా** తేజసా. [ఘృణిః ఇతి జ్వలతో నామధేయమ్. నిరు. ౧।౧౭. తృతీయైకవచనే ''సుపాం సులుక్...'' ఇతి విభక్తేర్డాదేశః.] **తపన్తమ్** జ్వలన్తమ్ **సూర్యమ్** ఆదిత్యమ్ అపి **అతి** అతిక్రమ్య, సూర్యాదప్యధికతరం తేజస్వినః సన్తః ఇత్యర్థః. **శకునాః ఇవ** పక్షిణః ఇవ **పరః** భౌతికాజ్జగతః పరస్తాత్ విద్యమానం పరమాత్మానం త్వాం ప్రతి **పప్తిమ** వయం పతామః. [పత్లృ ధాతోర్లడర్థే లిటి 'తనిపత్యోశ్ఛన్దసి'. అ... ౬।౪।౯౯ ఇత్యుపధాలోపః] ॥౨॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥౨॥

భావార్థః-మనుష్యస్తేజస్వీ తపస్వీ చ భూత్వా పరాత్మానం సాక్షాత్కృత్య తస్యానన్దర సమాస్వాద్య మోక్షపదం లభేత ॥ ౨ ॥

౯౨౩. ఆచార్యుల సహాయంవముచే దోషములను తొలగించుకొని పరమాత్మచే నివేదించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (బభ్రో) భరణ పోషణములనొనర్చునట్టి (సోమ) ఆనందరసాగారమగు ఓ పరమేశ్వరా! (తవ) నీయొక్క (అహమ్) ఉపాసకుడనగు నేను (తే) నీ (ఊధని) ఆనందరస కోశమునుండి (నక్తమ్) రాత్రులందు (ఉత) మరియు (దివా) పగటియందును (దుహానః) ఆనందరసమును పితుకుకొనుచున్నాను. మరియు (ఘృణా) తేజముతో (తపన్తమ్) తపించుచు (సూర్యమ్) సూర్యునికూడ (అతి) అతిక్రమించి, అనగా సూర్యునికన్న అధిక తేజస్విలమగుచు మేము (శకునాః ఇవ) పక్షులవలె (పరః) భౌతిక జగత్తునకావల తేజరిల్లుచున్న పరమాత్మవగు నీవైపునకు (పప్తిమ) ఎగిరివచ్చుచున్నాము.॥౨॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :- మనుష్యులు తేజోవంతులు మరియు తపస్విలై పరమాత్మను సాక్షాత్కారమొనర్చుకొని ఆయన ఆనందరసమును ఆస్వాదించి మోక్షపదమును పొందవలెను.॥౨॥

923. O Sustainer of the universe, O Source of peace day and night, I remain close to Thy Bosom, Drinking deep of Thy nectar particularly by meditating at night. We devotees fly towards Thee as the birds towards the sky, as Thou art the Divine Sun refulgent with Thy glow. II2II

౯౨౪. ఋషిః-బృహన్మతిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమాయా ఋచః పరమాత్మవిషయో ఽర్థః

పూర్వార్చికే ౪౮౮ క్రమాఙ్కే ద్రష్టవ్యః. అత్రాచార్య శిష్యవిషయో వర్ణ్యతే.

3 ౧ ౨ 3౨ఉ 3 ౨ 3 ౧౨
౯౨౪. పునానో అక్రమీదభి విశ్వా మృధో విచర్షణిః ।

3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
శుమ్భన్తి విప్రం ధీతిభిః ॥ ౧ ॥

3 ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨
ప. విః - పునానః। అక్రమీత్ । అభి । విశ్వాః । మృధః । విచర్షణిః । వి-చర్షణిః । శుమ్భన్తి ।
౧ ౨ర 3 ౧ ౨
విప్రమ్ । వి- ప్రమ్ । ధీతిభిః॥ ౧ ॥

పదార్థః-పునానః మనాంసి శోధయన్ **విచర్షణిః** సర్వశాస్త్రపారదృశ్వా సోమః ఆచార్యః **విశ్వాః మృధః** శిష్యాణాం సర్వా హింసావృత్తీః **అభి అక్రమీత్** అభ్యాక్రామతి, వినాశయతి. తమ్ **విప్రమ్** మేధావినం బ్రాహ్మణమ్ ఆచార్యమ్ శిష్యాః **ధీతిభిః** శిష్యోచితకర్మభిః **శుమ్భన్తి** శోభయన్తి, తదుక్తాని కర్మాణ్యాచరన్తస్తద్గౌరవం వర్ధయన్తీత్యర్థః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథాచార్యః శిష్యాణాం దోషాన్ పరివృజ్య తాన్ నిష్కలుషాన్ విధత్తే తథైవ శిష్యైరప్యాచార్యస్యాదేశం శిరసి ధారయిత్వా స ప్రసాదనీయః ॥ ౧ ॥

౯౨౪. ఈ మొదటి మంత్రమునకు పరమాత్మ విషయక అర్థము పూర్వార్చికయందలి ౪౮౮వ మంత్రములో చూడవలెను. ఇప్పుడిచ్చట ఆచార్యుల విషయములో వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(పునానః) మనస్సులను శుద్ధిపరచుచు (విచర్షణి) సకల శాస్త్రముల పారద్రష్టయగు సోమ ఆచార్యుడు శిష్యులయొక్క (విశ్వాః మృధః) సకల హింసావృత్తులను (అభి అక్రమీత్) నష్టమొనర్చివేయును. అట్టి (విప్రమ్) మేధావిబ్రాహ్మణుడగు ఆచార్యులను శిష్యగణము (ధీతిభిః) శిష్యులయోగ్య కర్మలద్వార (శుమ్భన్తి) శోభింపజేయుదురు. అనగా వారిచే నియోజితమొనర్చబడిన అనగా వారిచే దర్శింపజేయబడిన కర్మలనాచరించుచు వారి గౌరవమును పెంపొందించవలెను. ॥౧॥

భావార్థము :- ఆచార్యు డెటుల శిష్యుల దోషములను తొలగించి వారిని పాపరహితులనుగ నొనర్చునో, అటులనే శిష్యులు ఆచార్యుల ఆదేశములను శిరోధార్యమొనర్చి వారిని ప్రసన్నునిగ నొనర్చవలెను. ॥౧॥

924. Purifying all, the worshipper of God Who sees things correctly, gets victory over the internal enemies in the shape of lust, anger and pride etc. Wise men adorn such a sage with holy hymns. II1II

౯౨౫. ఋషిః-బృహన్మతిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ బ్రహ్మానన్దవిషయం గురుశిష్యవిషయం చ వర్ణయతి.

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౯౨౫. ఆ యోనిమరుణో రుహద్గమ దిన్ద్రో వృషా సుతమ్ ।

౩ ౧ ౨ర
ధ్రువే సదసి సీదతు ॥ ౨ ॥

2 1 2ర 3 2 3 1 2ర 1 2ర 1 2ర 3 2
ప.వి:- ఆ । యోనిమ్ । అరుణః । రుహత్ । గమత్ । ఇన్ద్రః । వృషా । సుతమ్ ।
3 2 1 2ర 3
ధ్రువే । సదసి । సీదతు ॥2॥

పదార్థః- **ప్రథమః** బ్రహ్మానన్దపక్షే. **అరుణః** ఆరోచమానః బ్రహ్మానన్దసోమః **యోనిమ్** హృదయగృహమ్ **ఆ రుహత్** ఆరోహతి. **వృషా** బలవాన్ **ఇన్ద్రః** అన్తరాత్మా **సుతమ్** అభిషుతం బ్రహ్మానన్దరూపం సోమరసం **గమత్** ప్రాప్నోతి. వయం కామయామహే యత్ స బ్రహ్మానన్దః **ధ్రువే సదసి** అవిచలే ఆత్మసదనే **సీదతు** ఉపవిశతు, తదంగతాం గచ్ఛత్వితి భావః ॥ 2 ॥

ద్వితీయః గురుశిష్యవిషయే. **అరుణః** ఆరోచమానః విద్యార్థీ **యోనిమ్** గురుగృహమ్ **ఆ రుహత్** ఆరోహతి, ప్రవిశతీత్యర్థః. **వృషా** విద్యావర్షకః **ఇన్ద్రః** ఆచార్యః **సుతమ్** పుత్రతుల్యం తం విద్యార్థినమ్ **గమత్** అభినన్దితుం గచ్ఛతి. స విద్యార్థీ **ధ్రువే** స్థిరే **సదసి** విద్యాగృహే **సీదతు** నివసతు, అవిద్యా సమాప్తిం తత్ర నిశ్చితన్తతయా తిష్ఠత్విత్యర్థః ॥ 2 ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ 2 ॥

భావార్థః-యథా మనుష్యస్యాత్మా బ్రహ్మానన్దపానేన కృతార్థో జాయేత తథా గురుకులం ప్రవిష్టో విద్యార్థీ విద్యాసు పారం గత్వా కృతకృత్యో భవేత్ ॥ 2 ॥

౯2౫. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందవిషయము మరియు గురుశిష్యుల విషయము వర్ణించబడియున్నది.

పదార్థము :-మొదట బ్రహ్మానందపక్షములో :- (అరుణః) జ్యోతిర్మయ బ్రహ్మానందరూపసోముడు (యోనిమ్) హృదయరూప గృహములో (ఆ రుహత్) ఆరూఢుడగును (వృషా) శక్తిశాలియగు (ఇన్ద్రః) అంతరాత్మ (సుతమ్) అభిసుతమైన బ్రహ్మానందరూప సోమరసమును (గమత్) ప్రాప్తింపజేయును. మేము కోరునదేమన అట్టి బ్రహ్మానందము (ధ్రువే సదసి) అవిచలమగు ఆత్మరూప సదనములో (సీదతు) స్థిరమైపోవలెను. అనగా దానికి అంగముగనై పోవలెను.॥2॥

రెండవది గురు శిష్యుల విషయములో :- (అరుణః) తేజముతో ప్రకాశించుచు విద్యార్థి (యోనిమ్) గురుకులములో (ఆ రుహత్) చేరును (వృషా) విద్యావర్షమును కురిపించునట్టి (ఇన్ద్రః) ఆచార్యులు (సుతమ్) పుత్రతుల్యుడగు ఆ విద్యార్థి వద్దికి (గమత్) వాని నభినందించుటకు వెళ్లును. ఆ విద్యార్థి (ధ్రువే) స్థిరమైన (సదసి) విద్యాగృహములో (సీదతు) నివసించవలెను. అనగా విద్య పూర్తియగునంతవరకు ఆ విద్యార్థి నిశ్చింతగా అచ్చటనుండవలెను.॥2॥

భావార్థము :- మనుష్యుల ఆత్మ లెటుల బ్రహ్మానందరసమును పొందుటచే కృతార్థత నొందునో, అటులనే గురుకులములో ప్రవిష్టులగు విద్యార్థులు విద్యలలో పారంగతులై కృతకృత్యులు గావలెను. ॥2॥

925.Refulgent God enters the shrine of the devotee's heart and He the Rainer of blessings approaches him taking him as His son. In the firm dwelling of the devotee's pure heart, let Him always remain. II2II

౯౨౬. ఋషిః-బృహన్మతిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మానమాచార్యం చ ప్రార్థయతే.

౯౨౬. నూ నో రయిం మహామిన్ద్రో ఽస్మభ్యం సోమ విశ్వతః ।
ఆ పవస్వ సహస్రిణమ్ ॥ 3 ॥

ప. వి:- ను। నః। రయిమ్। మహామ్। ఇన్ద్రో। అస్మభ్యమ్। సోమ। విశ్వతః। ఆ। పవస్వ। సహస్రిణమ్ ॥3॥

పదార్థః-హే **ఇన్ద్రో** తేజస్విన్, ఆనన్దరసేన విద్యారసేన వా క్లేదయితః **సోమ** శుభగుణప్రేరక పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! త్వమ్ **ను** నిశ్చయేన **అస్మభ్యమ్ నః విశ్వతః** సర్వతః **మహామ్** మహాన్తమ్ **సహస్రిణమ్** సహస్ర సంఖ్యావన్తమ్ **రయిమ్** ధనధాన్య విద్యారోగ్య సచ్చారిత్ర్య న్యాయదయాదికమ్ ఐశ్వర్యమ్ **ఆ పవస్వ** ఆ గమయ ॥3॥

భావార్థః-పరమాత్మకృపయాఽఽచార్యస్య చ ప్రయత్నేన మనుష్యాః సర్వామప్యాధ్యాత్మికీం భౌతికీం చ సమ్పదం ప్రాప్తుం శక్నువన్తి ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే గురుశిష్యవిషయస్య పరమాత్మవిషయస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సహ సంగతిరస్తి.

౯౨౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యతో ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము : (ఇన్దో) తేజస్వియగు మరియు ఆనందదాయకుడవు లేక విద్యారసముచే ఆర్ద్రమొనర్చునట్టి (సోమ) శుభగుణ ప్రేరకుడవగు ఓ పరమాత్మా, లేక ఆచార్యా! మీరు (నః) నిశ్చయముగా (అస్మభ్యమ్) మాకొరకు (విశ్వతః) సకలదిశలనుండి (మహః) మహా (సహస్రిణమ్) వేలాది సంఖ్యగల (రయిమ్) ధనము, ధాన్యము, విద్య, ఆరోగ్యము, సచ్చరిత్రత, న్యాయము, దయ మున్నగు ఐశ్వర్యములను (ఆ పవస్వ) ప్రాప్తింపజేయుడు.॥3॥

భావార్థము : పరమాత్మ కృపచే మరియు ఆచార్యుల ప్రయత్నముచే మనుష్యులు సమస్త ఆధ్యాత్మిక మరియు భౌతిక సంపదలను ప్రాప్తించుకొనగలుగుదురు.॥3॥

ఈ ఖండములో గురుశిష్యుల విషయము మరియు పరమాత్మవిషయముల వర్ణనయుండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదని ఎరుగవలెను.

ఐదవ అధ్యాయములో నాల్గవఖండము సమాప్తము.

926. O refulgent God! Shower down upon us great wealth (of wisdom) such as is coveted by thousands and has been collected from every side. II3II

★★★

౯౨౭. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః-విరాడనుష్టుప్ । స్వరః-గాంధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౯౮ క్రమాఙ్కే

సేనాపతిపక్షే రాజపక్షే జీవాత్మపక్షే చ వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర పరమాత్మా సమ్బోధ్యతే.

౨౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨౩ ౧౨ ౩౧ ౨
౯౨౭. పిబా సోమమిన్ద్ర మన్దతు త్వా యం తే సుషావ హర్యశ్వాద్రిః ।

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సోతుర్బాహుభ్యాం సుయతో నార్వా ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩
ప.విః- పిబా । సోమమ్ । ఇన్ద్ర । మన్దతు । త్వా । యమ్ । తే । సుషావ । హర్యశ్వ । హరి -

౧౨ర ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర
అశ్వ । అద్రిః । అ - ద్రిః । సోతుః । బాహుభ్యామ్ । సుయతః । సు - యతః । న । అర్వా ॥ ౧ ॥

పదార్థః-**హే హర్యశ్వ** హరయః ఆకర్షణయుక్తాః అశ్వాః వ్యాప్తాః సూర్యచన్ద్రపృథివ్యాదయో లోకా యస్య తాదృశ **ఇన్ద్ర** పరమైశ్వర్యవన్ పరమాత్మన్! త్వమ్ **సోమమ్** మదీయం భక్తిరసం పిబ ఆస్వాదయ, స్వీకురు ఇతి భావః. స సోమః మదీయః భక్తిరసః **త్వా** త్వామ్ **మన్దతు** మోదయతు, **యమ్** భక్తిరసమ్ **సోతుః** రథప్రేరకస్య సారథేః **బాహుభ్యామ్** భుజాభ్యామ్ **సుయతః** సునియన్త్రితః **అర్వా న** అశ్వః ఇవ **సుయతః** యమనియమాదిభిః సునియన్త్రితః **అద్రిః** అవినశ్వరః మదీయః అన్తరాత్మా. [న దీర్యతే వినశ్యతీతి అద్రిః.] తే తుభ్యమ్ సుషావ అభిషుతవాన్ అస్తి ॥౧॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥౧॥

భావార్థః- మనుష్యస్యాత్మా తపసా శ్రద్ధయా చ సః వేదమన్త్రాన్ గాయం గాయం యదా పరమాత్మనే భక్తిరసం ప్రవాహయతి తదా పరమాత్మా తస్మిన్ సద్గుణాన్ సత్కర్మాణి చ సమ్ప్రేర్య తం మహాన్తం కరోతి ॥౧॥

౯౨౭. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౩౯౦వ మంత్రమునకు సేనాపతి, రాజు మరియు జీవాత్మపక్షములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట పరమాత్మను సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(హర్యశ్వ) ఆకర్షణశక్తిచే వ్యాప్తమగు సూర్యుడు, చంద్రుడు, పృథివి మున్నగు లోకముల నెటుల నడుపుచుందువో (ఇన్ద్ర) పరమైశ్వర్యనిధివగు ఓ పరమాత్మా! నీవు (సోమమ్) నా భక్తిరసమును (పిబ) పానమొనర్చుము, స్వీకరించుము. అట్టి నాయొక్క భక్తిరసము (త్వా) నిన్ను (మన్దతు) ఆనందపరచవలెను. ఏ భక్తిరసమును (సోతుః) రథప్రేరకుడగు సారథియొక్క (బాహుభ్యామ్) భుజములచే (సుయతః) చక్కగా నియంత్రించబడు (అర్వా న) అశ్వములవలె (సుయతః) యమ నియమములు మున్నగువానిచే సునియంత్రితమైయున్న (అద్రిః) నశ్వరముగానట్టి నా అంతరాత్మ (తే) నీ కొరకు (సుషావ) అభిషుతమొనర్చినది.॥౧॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు. ॥౧॥

భావార్థము :-మనుష్యుల ఆత్మ తపము మరియు శ్రద్ధతోగూడ వేదమంత్రములను పాడుచు పరమాత్మకొరకు భక్తిరసమును ప్రవాహితమొనర్చునప్పుడు వారియందు పరమేశ్వరుడు సద్గుణములు మరియు సత్కర్మలను ప్రేరేపించి వారిని మహనీయులనుగ నొనర్చును.॥౧॥

927. O God, accept my intelligent devotion, which has ben prepared by persons firm like mountains. May this devotion please Thee. I have firmly prepared this for Thee, just as the impelling rider trains up a horse efficiently under his personal control. II1II

౯౨౮. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః-విరాడనుష్టుప్ । స్వరః-గాంధారః.

అథ పరమాత్మా జీవాత్మానమాహ.

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౨౮. యస్తే మదో యుజ్యశ్చారురస్తి యేన వృత్రాణి హర్యశ్వ హంసి।
౧ ౨ర
స త్వామిన్ద్ర ప్రభూవసో మమత్తు ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
ప.విః- యః । తే । మదః । యుజ్యః। చారుః । అస్తి । యేన । వృత్రాణి । హర్యశ్వ । హరి - అశ్వ । హంసి । సః । త్వామ్ । ఇన్ద్ర । ప్రభూవసో । ప్రభూ-వసో । మమత్తు ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **హర్యశ్వ** హరయః జ్ఞానకర్మణామ్ ఆహర్తారః అశ్వాః జ్ఞానేన్ద్రియ కర్మేన్ద్రియరూపాః యస్య తాదృశ జీవాత్మన్! **యః తే** తవ **మదః** ఉత్సాహః **యుజ్యః** తవ సహయోగీ **చారుః** శ్రేష్ఠశ్చ **అస్తి** విద్యతే, **యేన** మదేన ఉత్సాహేన త్వమ్ **వృత్రాణి** బాహ్యాన్ ఆన్తరికాంశ్చ రిపూన్ **హంసి** వినాశయసి, **సః** అసౌ **మదః** ఉత్సాహః, హే **ప్రభూవసో** బహుగుణ **ఇన్ద్ర** జీవాత్మన్! **త్వా** త్వామ్ **మమత్తు** ఆనన్దయతు ॥ ౨ ॥

భావార్థః-మనుష్యస్యాత్మా స్వశక్తిం పరిచిత్య సోత్సాహో భూత్వా యదా జీవనసంగ్రామమవతరతి తదా తస్య విజయః సునిశ్చితః ॥ ౨ ॥

౯౨౮. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ, జీవాత్మలను సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(హర్యశ్వ) జ్ఞానకర్మలను సమీపింపజేయు జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియరూప అశ్వములుగల ఓ జీవాత్మా! (యః) ఏ (తవ) నీయొక్క (మదః) ఉత్సాహము (యుజ్యః) నీకు సహయోగి మరియు (చారుః) శ్రేష్ఠముగ (అస్తి) యున్నదియో (యేన) ఏ ఉత్సాహముతో నీవు (వృత్రాణి) ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులను (హంసి) నాశమొనర్చుదువో (సః) అట్టి ఉత్సాహము (ప్రభూవసో) అనేక గుణములుగల (ఇన్ద్ర) ఓ జీవాత్మా! (త్వా) నిన్ను (మమత్తు) ఆనందపరచవలెను. ॥౨॥

భావార్థము :-మనుష్యుని ఆత్మ తన నిజశక్తిని గుర్తించవలెను. జీవాత్మ సంగ్రామములో దిగినప్పుడు దానికి విజయము సునిశ్చితమైపోవును. ॥౨॥

928. So let the drought of joy, thy dear companion by which O noble devout Yogin, thou slayest thy internal foes in the shape of sin and ignorance etc. delight thee who takest God as thy Supreme Wealth. II2II

౯౨౯. ఋషి-వసిష్ఠః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః-విరాడనుష్టుప్ । స్వరః-గాంధారః.

అథోపాసకః పరమాత్మానం సమ్బోధయతి.

౯౨౯. బోధా సుమే మఘవన్వాచ మే మాం యాంతే వసిష్ఠో
అర్చతి ప్రశస్తిమ్ । ఇమా బ్రహ్మ సధమాదే జుషస్వ ॥ 3 ॥

ప.వి:- బోధ । సు । మే । మఘవన్ । వాచమ్ । ఆ । ఇమామ్ । యామ్ । తే । వసిష్ఠః । అర్చతి । ప్రశస్తిమ్ । ప్ర - శస్తిమ్ । ఇమా । బ్రహ్మ । సధమాదే । సధ - మాదే । జుషస్వ ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **మఘవన్** ఐశ్వర్యవన్ దానవన్ వా పరమాత్మన్! త్వమ్ **మే** మమ **ఇమామ్** ఏతామ్ **ప్రశస్తిం వాచమ్** త్వద్గుణావలిగానరూపాం వాణీమ్ **సు ఆ బోధ** సమ్యగ్ జానీహి, **యామ్** వాచమ్ **తే** తుభ్యమ్ **వసిష్ఠః అర్చతి** స్వాభ్యన్తరే సద్గుణానాం అతిశయేన వాసకః జనః ఉచ్చారయతి, వసిష్ఠోఽహముచ్చారయామీత్యర్థః. [అత్ర స్వాత్మార్థే ప్రథమ పురుష ప్రయోగః] త్వమ్ **సధమాదేః** సామూహికే ఉపాసనాయజ్ఞే. [సహ మాద్యన్తి జనా అత్ర ఇతి సధమాదో యజ్ఞః.] **ఇమా బ్రహ్మ** ఇమాని బ్రహ్మాణి ఏతాని స్తోత్రాణి **జుషస్వ** స్వీకురు. [ఇమా, బ్రహ్మ ఇత్యుభయత్ర 'శేశ్ఛన్దసి బహులమ్'. అ... ౬ । ౧ । ౭౦ ఇతి శేర్లోపః] ॥ 3 ॥

భావార్థః- యే శ్రద్ధయా పరమాత్మనో గుణావలిం ప్రశంసన్తి తే స్వయమపి గుణినో భూత్వోత్కర్షం లభన్తే ॥ 3 ॥

౯౨౯. ఇపుడు ఉపాసకుడు పరమాత్మను సంబోధించుచున్నాడు.

పదార్థము :- (మఘవన్) ఐశ్వర్యవంతుడవు, దాతవునగు ఓ పరమాత్మా! నీవు (మే) నాయొక్క (ఇమామ్) ఇట్టి (ప్రశస్తిం వాచమ్) నీయొక్క గుణగానములగు వాణులను (సు ఆ బోధ) చక్కగా ఎరుగుము (యామ్) అట్టి వాణులను (తే) నీకొరకు (వసిష్ఠః అర్చతి) తమయందు సద్గుణములను అతిశయరూపములో వసింపజేయునట్టి మనుష్యులు ఉచ్చరించుచున్నారు. అనగా నేను ఉచ్చరించుచున్నాను. నీవు (సధమాదే) సామూహిక ఉపాసనాయజ్ఞములో (ఇమా బ్రహ్మ) ఈ స్తోత్రములను (జుషస్వ) స్వీకరించుము. ॥3॥

భావార్థము :- శ్రద్ధతో పరమాత్మ గుణసమూహములను ప్రశంసించువారు స్వయముగనే గుణవంతులై ఉత్కర్షణమును పొందగలరు. ॥3॥

929. O possessor of riches! Mark closely the Vedic speech that I - a devotee always dwelling in God utter, eulogising the Lord well. In your heart where you can enjoy the bliss of God, lovingly accept these Vedic prayers and teachings. ॥3॥

౯30. ఋషిః-రేభః కాశ్యపః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః-అతిజగతీ । స్వరః-నిషాదః.

తత్ర ప్రథమాఋక్ పూర్వార్చికే ౩౭౦ క్రమాఙ్కే కీదృశం పరమేశ్వరం వీరపురుషం చ జనాః సమ్రాజం కుర్వన్తీతి విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జీవాత్మన ఆచార్యస్య చ విషయో వర్ణ్యతే.

౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯30. విశ్వాః పృతనా అభిభూతరం నరః సజూస్తతక్షురిన్ద్రం

౩౧౨ ౩ ౧౨ ౨౩ ౧౨ ౩౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧
జజనుశ్చ రాజసే। క్రత్వే వరే స్థేమన్యామురీముతో

౨ర ౩౧౨ ౩౧ ౨
గ్రమోజిష్ఠం తరసం తరస్వినమ్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩
ప.వి:- విశ్వాః। పృతనాః। అభిభూతరమ్। అభి - భూతరమ్। నరః। సజూః। స -
౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౧ ౨
జూః। తతక్షుః। ఇన్ద్రమ్। జజనుః। చ। రాజసే। క్రత్వే। వరే। స్థేమని। ఆమురీమ్।
౩ ౧ ౨ర ౩౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧౨ ౩౧౨
ఆ-మురీమ్। ఉత - ఉగ్రమ్। ఓజిష్ఠమ్। తరసమ్। తరస్వినమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- విశ్వాః సర్వాః **పృతనాః** బాహ్యానామాన్తరాణాం చ శత్రూణాం సేనాః **అభిభూతరమ్** అతిశయేన పరాజేతారమ్, **వరే** ఉత్కృష్టే **స్థేమని** స్థైర్యే దార్ఢ్యే విద్యమానమ్, **ఆ మురీమ్** సర్వతో విఘ్నానాం విపదాం వా మారయితారమ్ **ఉత** అపి చ **ఉగ్రమ్** అన్యాయమ్ అన్యాయినం చ ప్రతి ప్రచణ్డమ్, **ఓజిష్ఠమ్**, ఓజిస్వితమమ్, **తరసమ్** దుఃఖేభ్యస్తారణసమర్థమ్, **తరస్వినమ్** అతిశయేన వేగవన్తమ్ **ఇన్ద్రమ్** జీవాత్మానమ్ **నరః** నేతారో మనుష్యాః **తతక్షుః** ఉద్‌బోధయన్తి, **రాజసే** సామ్రాజ్యాయ **క్రత్వే** మహతే కర్మణే **జజనుః చ** నియోజయన్తి చ ॥ ౧ ॥

భావార్థః-మనుష్యః స్వకీయమాత్మానముద్‌బోధ్య మహాన్తి కర్మాణి కర్తుం చక్రవర్తిసామ్రాజ్యం మోక్షసామ్రాజ్యం చాపి లబ్ధుం పారయతి ॥ ౧ ॥

౯30. ఈ మొదటిఋచ పూర్వార్చికయందలి 320వ ఋచపై ఎటుల పరమేశ్వరుని మరియు ఎటుల వీరుని ప్రజలు తమ సమ్రాట్టుగ నెంచుకొందురో యను విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట జీవాత్మ విషయములో వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(విశ్వాః) సమస్త (పృతనాః) బాహ్య మరియు ఆంతరిక శత్రువుల సైన్యములను (అభిభూతరమ్) సంపూర్ణముగ జయించునట్టి (వరే) ఉత్కృష్టమగు (స్థేమని) స్థిరత్వము, లేక దఢత్వముతోనున్న (ఆ మురీమ్) అన్నిదిశలందు గల విఘ్నములు మరియు విపత్తులను నష్టమొనర్చునట్టి (ఉత) మరియు (ఉగ్రమ్) అన్యాయములు మరియు అన్యాయకారులయెడ ప్రచండము (ఓజిష్ఠమ్) అందరికన్న గొప్ప ఓజస్వి (తరసమ్) దుఃఖములందు తరింపజేయుటలో సమర్థుడు (తరస్వినమ్) అత్యంత వేగవంతుడగు(ఇన్ద్రమ్)జీవాత్మను (నరః) నేతలగు మనుష్యులు (తతక్షుః) ఉద్బోధించుచుందురు. (చ) మరియు (రాజసే) సామ్రాజ్యముకొరకు (క్రత్వే) మహాకార్యముకొరకు (జజనుః) నియుక్తమొనర్చెదరు.॥౧॥

భావార్థము :-మనుష్యులు తమ ఆత్మను ఉద్బోధించి గొప్పగొప్ప కార్యముల నొనర్చుటలో సమర్థులు మరియు సామ్రాజ్యస్థాపన, మోక్ష సామ్రాజ్యమును పొందుటయందును సమర్థులగుదురు.॥౧॥

930. People unanimously acknowledge the Omnipotent, Energetic, Bright and resplendent Lord only, for ruling over wicked people and evils, in good and permanent enterprises and for the destruction of obstacles, as heroes of one accord elect for kingship, a person who wins in all encounters, for power, in firmness in the battle field, the great destroyer, fierce and exceedingly strong, stalwart and full of vigour. II1II

౯31. ఋషిః-రేభః కాశ్యపః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-ఉపరిష్టాత్ బృహతీ । స్వరః-మధ్యమః. అథోపాస్యోపాసకవిషయమాహ.

౯31. నేమిం నమన్తి చక్షసా మేషం విప్రా అభిస్వరే । సుదీతయో వో అద్రుహో౭పి కర్ణే తరస్వినః సమృక్వభిః ॥ ౨ ॥

ప.విః- నేమిమ్ । నమన్తి । చక్షసా । మేషమ్ । విప్రాః । వి-ప్రాః । అభిస్వరే । అభి-స్వరే । సుదీతయః । సు-దీతయః । వః । అద్రుహః । అ-ద్రుహః । అపి । కర్ణే । తరస్వినః । సమ్-ఋక్వభిః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **విప్రాః** మేధావినో బ్రాహ్మణాః **అభిస్వరే** వేదస్తోత్రే. [స్వృ శబ్దోపతాపయోః.] **నేమిమ్** రథచక్రే నేమిమివ సర్వత్ర వ్యాప్తమ్. [''పరి విశ్వాని కావ్యా నేమిశ్చక్రమివాభవత్'' ఋ... ౨।౫।3 ఇతి శ్రుతేః.] **మేషమ్** సుఖేన సేక్తారమ్. [మేషతి సిఞ్చతీతి మేషః. మిష సేచనే, భ్వాదిః.] ఇన్ద్రం పరమేశ్వరమ్ **చక్షసా** సాక్షాత్కారేణ **నమన్తి** స్వాభిముఖం కుర్వన్తి. అథ మానవాః సమ్బోధ్యన్తే హే **సుదీతయః** సమ్యగ్ అవిద్యాయాః క్షయకర్తారః ఉపాసకాః. [దీతిః దీఙ్ క్షయే, శోభనా దీతిః అవిద్యాయాః క్షయో యేషాం తే సుదీతయః.] **వః** యూయమ్ **అద్రుహః** అద్రోహకారిణః భవత. **అపి** అపి చ **కర్ణే** స్వకీయాయాః పరకీయాయాశ్చ జీవననౌకాయాః కర్ణధారత్వే **తరస్వినః** వేగవన్తో భవత. **ఋక్వభిః** ప్రశస్తాః ఋచః స్తుతయో విద్యన్తే యేషాం తైః సుస్తోతృభిః జనైః సహ **సమ్** సంగచ్ఛధ్వమ్. [ఋచః మత్వర్థే ప్రశంసాయాం 'ఛన్దసీవనిపౌ' అ... ౫।౨।౧౦౯ వా... ఇత్యనేన వనిప్ ప్రత్యయే ఋక్వా ఇతి సిధ్యతి ॥ ౨ ॥

భావార్థః-మనుష్యైః పరమేశ్వరం సాక్షాత్కృత్య ద్రోహరహితైః సర్వమిత్రైః కర్ణధారైః క్రియాశీలైః సత్సంగతిపరాయణైః పరోపకారిభిర్భూత్వావిచారణీయమ్ ॥ ౨ ॥

౯3౧. ఈ మంత్రములో ఉపాస్య, ఉపాసకుల విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(విప్రాః) మేధావులగు బ్రాహ్మణులు (అభిస్వరే) వేదస్తోత్రములందు (నేమిమ్) రథచక్రములందలి పరిధివలె వ్యాపకమైయున్న (మేషమ్) సుఖములచే సేచనమొనర్చు ఇంద్ర పరమేశ్వరుని (చక్షసా) సాక్షాత్కారముచే (నమన్తి) తమవైపుత్రిప్పుకొందురు. [ముందర మనుష్యులను సంబోధించబడినది] (సుదీతయః) ఉత్తమరీతిలో అజ్ఞానమును తొలగించుకొను జనులారా! (వః) మీరు (అద్రుహః) ద్రోహమొనర్చనివారుగ నగుడు (అపి) తోడ్తో (కర్ణే) తమ మరియు ఇతరుల జీవన నౌకలకు కర్ణధారులగుటయందు (తరస్వినః) వేగవంతులగుడు (ఋక్వభిః) ప్రశస్తమగు స్తుతులనొనర్చు స్తోతలతోగూడ (సమ్) సాంగత్యమొనర్చుడు.।౨॥

భావార్థము :- మనుష్యులు పరమాత్మ సాక్షాత్కారమొనర్చుకొని, ద్రోహరహితులు, అందరకు మిత్రులు, కర్ణధారులు, క్రియాశీలురు, సత్సంగపరాయణులు, పరోపకారులై యుండవలెను.।౨॥

931. The holy sages as soon as they see (with internal eyes of wisdom) the all - enbracing God Who gratifies their hearts, make obeisance to Him, singing His glory whole-heartedly. Do ye glorious chanters, who are devaid of malice, very brilliant and mighty, shout together praises into the ear of God (so to speak) in the words of the sacred hymns. II2II

౯౩౨. ఋషిః-రేభః కాశ్యపః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-ఉపరిష్టాత్ బృహతీ । స్వరః-మధ్యమః.

అథ పునః స ఏవ విషయో వర్ణ్యతే.

౯౩౨. సము రేభాసో అస్వరన్నిన్ద్రం సోమస్య పీతయే ।

స్వః పతిర్యదీ వృధే ధృతవ్రతో హ్యోజసా సమూతిభిః ॥ ౩ ॥

ప.వి:–సమ్ । ఉ । రేభాసః । అస్వరన్ । ఇన్ద్రమ్ । సోమస్య । పీతయే। స్వః పతిః - స్వ౩రితి పతిః । యది । వృధే । ధృతవ్రతః । ధృత –వ్రతః । హి । ఓజసా । సమ్ । ఊతిభిః॥ ౩ ॥

పదార్థః- రేభాసః స్తోతారః. [రేభ ఇతి స్తోతృనామ. నిఘం...౩ । ౧౬. రేభతి అర్చతికర్మా. నిఘం...౩ । ౧౪] **ఇన్ద్రమ్** విఘ్నవిదారకమ్ పరమాత్మానమ్ **సోమస్య పీతయే** భక్తిరసస్య పానాయ **సమ్ ఉ అస్వరన్** సమాహ్వయన్తి. **స్వః పతిః** దివ్యప్రకాశస్య ఆనన్దస్య మోక్షస్య వా అధిపతిః సః **యది** చేత్ **వృధే** వృద్ధిం కర్తుం **ధృతవ్రతః** గృహీతసంకల్పోభవతి తర్హి ఉపాసకమ్ **ఓజసా** ఆత్మబలేన **ఊతిభిః** రక్షాభిశ్చ **సమ్** సంయోజయతి ॥ ౩ ॥

భావార్థః- ఉపాసకస్య దృఢాం శ్రద్ధాం దృష్ట్వా పరమేశ్వరస్తస్మిన్నోజః పురుషార్థం చ ప్రేరయిత్వా తం సతతం రక్షతి ॥ ౩ ॥

౯౩౨. ఈ మంత్రములో మరల అదే విషయము గలదు.

పదార్థము :-(రేభాసః) స్తోతలు (ఇన్ద్రమ్) విఘ్నవినాశకుడగు పరమాత్మను (సోమస్య పీతయే) భక్తిరసపానముకొరకు (సమ్ ఉ అస్వరన్) ఉత్తమరీతిలో మొరలిడుదురు. (స్వః పతిః) దివ్యప్రకాశము, ఆనందము, లేక మోక్షాధిపతియగు ఆయన (యది) ఒకవేళ (వృధే) వృద్ధియొనర్చుటకు (ధృతవ్రతః) సంకల్పమొనర్చుకొనును. అపుడు ఉపాసకునకు (ఓజసా) ఆత్మబలము మరియు (ఊతిభిః) రక్షణలచే (సమ్) సంయుక్తమొనర్చుకొనును.॥౩॥

భావార్థము :- ఉపాసకుల దృఢమగు శ్రద్ధను చూచి పరమేశ్వరుడు దానియందు ఓజస్సు మరియు పురుషార్థమును ప్రేరేపించి వారిని నిరంతరము రక్షణనొనర్చుచుండును.॥౩॥

932. The singers unite to glorify God that He may accept their of devotion commingled with wisdom and He, the Lord of Light, Whose laws stand fast (are eternal) may aid with Power and with His Potection. ||3||

౯33. ఋషిః-పురుహన్మా । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (బృహతీ)। స్వరః-మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౭3 క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ విషయే రాజవిషయే చ వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జీవాత్మవిషయో వర్ణ్యతే.

౯33. యో రాజా చర్షణీనాం యాతా రథేభిరధ్రిగుః ।
విశ్వాసాం తరుతా పృతనానాం జ్యేష్ఠం యో వృత్రహా గృణే ॥౧॥

ప.వి:- యః । రాజా । చర్షణీనామ్ । యాతా । రథేభిః । అధ్రిగుః । అధ్రి - గుః । విశ్వాసామ్ । తరుతా । పృతనానామ్ । జ్యేష్ఠమ్ । యః । వృత్రహా । వృత్ర - హా । గృణే ॥౧॥

పదార్థః- యః మమ ఆత్మా **చర్షణీనామ్** మనుష్యాణామ్ **రాజా** సమ్రాట్ అస్తి, కిఞ్చ **అధ్రిగుః** అధృతగమనః అవారితక్రియః యః **రథేభిః** దేహరథైః **యాతా** గన్తా భవతి, అపి చ యః **విశ్వాసామ్** సర్వాసామ్ **పృతనానామ్** ఆన్తరికీణాం బాహ్యానాం చ రిపుసేనానామ్ **తరుతా** తర్తా జాయతే, **యః** యశ్చ **వృత్రహా** పాపవిఘ్నాదీనాం హన్తా వర్తతే, తమ్ **జ్యేష్ఠమ్** శ్రేష్ఠమ్ అహం **గృణే** స్తౌమి, గుణైర్వర్ణయామి ॥౧॥

భావార్థః-మనుష్యస్యాత్మని మహతీ శక్తిర్నిహితాస్తి. ఉద్బోధితః స మహాన్తి కర్మాణి కర్తుం సమర్థో జాయతే ॥౧॥

౯33. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౨౭3వ మంత్రమునకు పరమాత్మ మరియు రాజు విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట జీవాత్మ విషయము చెప్పబడినది.

పదార్థము :- (యః) ఈ నా ఆత్మ (చర్షణీనామ్) మనుష్యులలో (రాజా) సమ్రాట్టుగనున్నది. మరియు (అధ్రిగుః) ఎవ్వరితోనైనను నిరోధించబడజాలనట్టి క్రియలుగల ఈ (రథేభిః) శరీరరూప రథములతో (యాతా) యాత్రనొనర్చును. మరియు నిది (విశ్వాసామ్) సమస్త (పృతనానామ్) ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రుసైన్యములను (తరుతా) అతిక్రమించునట్టిది. మరియు (యః) ఏ (వృత్రహా) పాపములు, విఘ్నములు మున్నగువాని వినాశకుడైయున్నాడో అట్టి (జ్యేష్ఠమ్) శ్రేష్ఠమగు ఆత్మను నేను (గృణే) గుణకీర్తన నొనర్చెదను.॥౧॥

భావార్థము :- మనుష్యుల ఆత్మలలో మహాశక్తి నిహితమైయున్నది. ఉద్బోధన లభించినప్పుడది ఎంతటి మహా గొప్ప కార్యములనైనను చేయగలదు.॥౧॥

933. I praise the Lord who is the Sovereign of men, who is attained through the practice of Yoga and who is Incomparble, Subduer of all armies of passions and Destroyer of all sin and ignorance. II1II

౯౩౪. ఋషిః-పురుహన్మా । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః (సతోబృహతీ)। స్వరః-పఞ్చమః.

అథ మానవం ప్రేరయతి.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౩౪. ఇన్ద్రం తం శుమ్భ పురుహన్మన్నవసే యస్యద్వితా విధర్తరి ।
౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ర
హస్తేన వజ్రః ప్రతిధాయి దర్శతో మహాం దేవో న సూర్యః ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:- ఇన్ద్రమ్ । తమ్ । శుమ్భ । పురుహన్మన్ । పురు - హన్మన్ । అవసే । యస్య ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ద్వితా । విధర్తరి । వి - ధర్తరి । హస్తేన । వజ్రః । ప్రతి ధాయి । దర్శతః। మహాన్ । దేవః ।
౧ ౨ర
న । సూర్యః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **పురుహన్మన్** బహూనాం శత్రూనాం హన్తః మానవ! త్వమ్ **అవసే** ప్రగతయే **తమ్** ప్రసిద్ధమ్ **ఇన్ద్రం** పరమవీరం పరమేశ్వరమ్ **శుమ్భ** స్వాత్మని శోభయ, **యస్య విధర్తరి** యస్య విధారకే

జనే **ద్వితా** ద్విదా శక్తిరుత్పద్యతే. తేన పరమాత్మవిధారకేన జనేన ఏకతః **హస్తేన** పాణినా **దర్శతః** దర్శనీయః **వజ్రః** ఆయుధమ్ **ప్రతి ధాయి** ప్రతిధీయతే, అపరతశ్చ సః **దేవః సూర్యః న** ప్రకాశకః ఆదిత్యః ఇవ **మహాన్** మహిమవాన్ జాయతే ॥ ౨ ॥

భావార్థః-స్వాత్మని పరమాత్మధారణేనమనుష్యే మహద్ బలం సాహసం తేజో ధైర్యం శత్రుపరాజయ సామర్థ్యంచోత్పద్యతే ॥ ౨ ।

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మజీవాత్మనోరుపాస్యోపాసకయోర్మానవప్రేరణాయాశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్వేదితవ్యా.

౯౩౪. ఈ మంత్రములో మనుష్యులకు ప్రేరణ నీయబడినది.

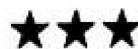
పదార్థము :- (పురుహన్మన్) అనేక శత్రువులను వినాశపరచునట్టి ఓ మానవా! నీవు (అవసే) ప్రగతికొరకు (తమ్) ఆ ప్రసిద్ధుడగు (ఇన్ద్రమ్) పరమవీరుడగు పరమేశ్వరుని (శుమ్భ) నీ అంతరాత్మయందు శోభితమొనర్చుకొనుము (యస్య విధర్తరి) దానిని ధారణమొనర్చునట్టి మనుష్యునియందు (ద్వితా) రెండు విధములగు శక్తి ఉత్పన్నమగును. పరమేశ్వరుని తనలో ధారణమొనర్చుకొనునట్టి మనుష్యుల ద్వారా ఒకవైపునైతే (హస్తేన) హస్తములచే (దర్శతః) దర్శనీయమగు (వజ్రః) శస్త్రాస్త్రములను (ప్రతి ధాయి) పట్టుకొనబడును. మరియు రెండవవైపు ఆ (దేవః సూర్యః న) ప్రకాశకుడగు సూర్యునివలె (మహాన్) మహిమశాలియైపోవును.॥౨॥

భావార్థము :- తమ అంతరాత్మలందు పరమాత్మను ధారణమొనర్చుటచే మనుష్యునిలో మహాబలము, సహనము తేజము, ధైర్యము మరియు శత్రుపరాజయసామర్థ్యములు ఉత్పన్నమగును.॥౨॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ, జీవాత్మల, ఉపాస్య ఉపాసకుల మరియు మానవప్రేరణ యొక్క విషయముల వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

ఐదవ అధ్యాయములో ఐదవ ఖండము సమాప్తమైనది.

934. O destroyer of mnay evils ! for thy own preservation glorify God in Whose substance a double quality resides i.e. preservation of good people and destruction of the wicked. He is the Holder of the thunder-bolt of knowledge and justice, Worthy of being reverently approached, Mighty and Radiant like the Sun. II2II

౯౩౫. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ४౭౬ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మన ఆనన్దరస విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర గురుశిష్యవిషయో వర్ణ్యతే.

౧౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩౧ ౨ర
౯౩౫. పరి ప్రియా దివః కవిర్వ యాంసి

౩క౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧౨
న ప్త్యోర్హితః । స్వానైర్యాతికవిక్రతుః ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౩౨ ౧౨ర ౩క౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ప. విః- పరి । ప్రియా। దివః। కవిః। వయాంసి । న ప్త్యోః । హితః। స్వానైః। యాతి ।
౧౨ ౩౨ ౩
కవిక్రతుః । కవిః- క్రతుః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- శిష్యాణామ్ **నప్త్యోః** ఆత్మమనసోః **హితః** హితకరః, **కవిక్రతుః** మేధావీ సత్కర్మా చ ఆచార్యః **దివః** యశసా ప్రకాశితస్య గురుకులస్య **ప్రియా వయాంసి** ప్రియాన్ శిష్యాన్ **స్వానైః** శాస్త్రోపదేశ - కర్తృభిః శబ్దైః సహ **పరియాతి** పరి ప్రాప్నోతి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యః స్వయం విద్వాన్ సదాచారవాన్ అధ్యాపనకుశలశ్చాస్తి స ఏవాచార్యః శిష్యాన్ సుయోగ్యాన్ క్రర్తుం ప్రభవతి ॥ ౧ ॥

౯౩౫. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికలో ४౭౬వ మంత్రముపై పరమేశ్వరుని ఆనందరస విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట గురు శిష్యుల విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-శిష్యుల (నప్త్యోః) ఆత్మ మరియు మనస్సులకు (హితః) హితమునొనర్చునట్టి (కవిక్రతుః) మేధాశాలురు మరియు సదాచారులగు ఆచార్యులు (దివః) యశస్సుతో ప్రకాశించుచుండు గురుకులముయొక్క (ప్రియా వయాంసి) ప్రియ శిష్యులను (స్వానైః) శాస్త్రోపదేశ శబ్దములతో గూడ (పరియాతి) ప్రాప్తించును.॥౧॥

భావార్థము :-స్వయముగ ఏ విద్వాంసుడు సదాచారి మరియు చదివించుటలో చతురుడై యుండునో, అట్టి ఆచార్యుడే శిష్యులను సుయోగ్యులనుగ నొనర్చగలుగును.॥౧॥

935. The poet of heavenly bliss, standing between the earth and the heaven with melodious sounds, gives us delightful powers of life. II1II

౯౩౬. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథాచార్యేణాధ్యాపితః కీదృశః పుత్రో మాతాపిత్రోర్యశస్కరో జాయత ఇత్యాహ.

౯౩౬. స సూనుర్మాతరా శుచిర్జాతో జాతే
అరోచయత్ । మహాన్మహీ ఋతావృధా ॥ ౨ ॥

ప. వి:- సః । సూనుః । మాతరా । శుచిః । జాతః । జాతేఇతి । అరోచయత్ । మహాన్ । మహీఇతి । ఋతావృధా । ఋతా - వృధా ॥౨॥

పదార్థః- **సః** సుయోగ్యేన ఆచార్యేణ శిక్షితః అసౌ **శుచిః** పవిత్రహృదయః, **జాతః** స్నాతకో భూతః **మహాన్** మహాగుణవిశిష్టః **సూనుః** పుత్రః **జాతే** జాతౌ విద్యాభిః ప్రసిద్ధౌ **మహీ** మహాగుణవిశిష్టౌ **ఋతావృధా** సత్యస్య వర్ధకౌ **మాతరా** మాతాపితరౌ **అరోచయత్** యశసా ప్రదీపయతి ॥ ౨ ॥

భావార్థః-సుయోగ్యైర్గురుభిరధ్యాపితః సుయోగ్యః పుత్రః సుయోగ్యయోర్మాతాపిత్రోః సుయోగ్యానాం గురూణాం చ కీర్తిం ప్రసారయతి ॥ ౨ ॥

౯౩౬. ఇపుడు ఆచార్యులచే చదివించబడిన ఎట్టి పుత్రుడు తల్లిదండ్రులయశస్సును వ్యాప్తపరచగలవాడు కాగలడను విషయము వర్ణించబడును.

పదార్థము :-(సః) ఆ సుయోగ్యుడగు ఆచార్యునిచే శిక్షణను పొందినట్టి (శుచిః) పవిత్ర హృదయముగలవాడు (జాతః) స్నాతకుడైనవాడు (మహాన్) గుణములలో (సూనుః) పుత్రుడు (జాతే) విద్వాంసులలో ప్రసిద్ధుడు (మహీ) మహా గుణవంతుడు (ఋతావృధా) సత్యమును వృద్ధిపరచునట్టి (మాతరా) మాతాపితరులను (అరోచయత్) యశస్సులతో ప్రదీప్తమొనర్చగలడు. ॥౨॥

భావార్థము :-సుయోగ్యులగు గురువులచే చదివించబడిన సుయోగ్యులగు పుత్రులు, సుయోగ్యులగు తల్లిదండ్రుల మరియు సుయోగ్యులగు గురువుల కీర్తిని వ్యాప్తిపరచగలరు. ॥౨॥

936. A pure great devotee when born as a son, makes his perents who are great strengtheners of Law and therefore mighty like the earth and the heaven, more and more glorious by his noble deeds. II2II

౬౩౭. ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలోవా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ నవస్నాతక ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
౬౩౭. ప్రప్ర క్షయాయ పన్యసే జనాయ జుష్టో అద్రుహః ।
౩క౨ర౩ ౧౨
వీ త్యర్ష పనిష్టయే ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
ప. వి:- ప్రప్ర । ప్ర-ప్ర । క్షయాయ । పన్యసే । జనాయ । జుష్టః। అద్రుహః। అ -ద్రుహః।
౩౨ ౩ ౧౨ర
వీతి । అర్ష । పని ష్టయే ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే సోమ విద్యారసస్నాత నవస్నాతక! **జుష్టః** జనానాం ప్రియ, **అద్రుహః** అద్రోగ్ధా త్వమ్ **క్షయాయ** ప్రజాసు సద్గుణాదీనాం నివాసాయ. [క్షి నివాసగత్యోః. 'క్షయో నివాసే' అ. ౬।౧।౨౦౧ ఇత్యాద్యుదాత్తః.] **పన్యసే జనాయ** పనీయసే అతిశయేన స్తోత్రే జనాయ, తాదృశం జనముత్పాదయితుమితి భావః. [పణ వ్యవహారే స్తుతౌ చ. పనతి స్తౌతీతి పనః, అతిశయేన పనః పనీయాన్, తస్మై పన్యసే. ఈకారలోపశ్ఛాన్దసః.] **పనిష్టయే** శుద్ధవ్యవహారాయ చ **వీతీ** వీత్యా తీవ్రగత్యా. [వీ గత్యాదౌ. వీతీ ఇత్యస్మాత్ తృతీయైకవచనే ''సుపాం సులుక్...'' ఇతి పూర్వసవర్ణదీర్ఘః.] **ప్ర ప్ర అర్ష** ప్రకర్షేణ విచర ॥ ౩ ॥

భావార్థః-నవస్నాతకానామిదం కర్తవ్యం యత్తే గురుకులాద్ బహిరాగత్య వేదార్థానుపదిశన్తో జనాన్ సద్గుణకర్మయుక్తాన్ పరమేశ్వరస్తోతౄన్ శుద్ధవ్యవహారనిష్ఠాంశ్చ సమ్పాదయేయుః ॥ ౩ ॥

౬౩౭. ఈ మంత్రములో నవస్నాతకుని గూర్చి చెప్పబడుచున్నది.

పదార్థము :-ఓ సోమ, అనగా విద్యారసముచే స్నానమాడినట్టి నవస్నాతకా! (జుష్టః) లోకులకు ప్రియుడవు (అద్రుహః) ద్రోహమునొనర్చనట్టి నీవు (క్షయాయ) ప్రజలలో సద్గుణములు మున్నగువానిని స్థిరపరచుటకు (పన్యసే జనాయ) అనేకస్తోతజనుల నుత్పన్నపరచుటకు మరియు (పనిష్టయే) శుద్ధ వ్యవహారములకొరకు (వీతీ) తీవ్రముగా (ప్ర ప్ర అర్ష) భ్రమణమొనర్చుచుండవలెను. ॥౩॥

భావార్థము :-నవస్నాతకుల కర్తవ్యమేమనగా, వారు గురుకులమునుండి బయటికివచ్చి వేదార్థముల నుపదేశములనొనర్చుచు, లోకులను శ్రేష్ఠమగు గుణకర్మలచే సుశోభితులనుగ పరమేశ్వరుని స్తోతలు మరియు శుద్ధవ్యవహారశీలురనుగా నొనర్చవలెను.॥3॥

937. O God! Lovingly praised by devotees, come Thou to us Who art void of malice, that we may live in glorious homes and by Thy Grace, may our noble efforts be crowned with success. II3II

౯3౮. ఋషిః-శక్తిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- కాకుభః ప్రగాథః (కకుబుష్ణిక్)। స్వరః-ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౮3 క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్రాచార్యశిష్య విషయ ఉపదిశ్యతే.

౯3౮. త్వం హ్యా3ఙ్గ దైవ్య పవమాన జనిమాని ద్యుమత్తమః ।
అమృతత్వాయ ఘోషయన్ ॥౧॥

ప.వి:– త్వమ్ । హి । అఙ్గ । దైవ్య । పవమాన । జని మాని । ద్యుమత్తమః । అమృతత్వాయ
అ -మృతత్వాయ। ఘోషయన్ ॥౧॥

పదార్థః- హే **అంగ** భద్ర, **దైవ్య** విదుషః శిష్య! [దేవాద్ విదుషః గురోరాగతః దైవ్యః.] **పవమాన** చిత్తశుద్ధి ప్రదాతః ఆచార్య! **ద్యుమత్తమః** అతిశయేన జ్ఞానప్రకాశయుక్తః **త్వం హి** త్వం ఖలు **అమృతత్వాయ** సుఖ ప్రదానాయ **జనిమాని** శిష్యాణాం ద్వితీయజన్మాని బ్రాహ్మణ క్షత్రియ వైశ్యరూపాణి **ఘోషయన్** విజ్ఞాపయన్ భవ ॥౧॥

భావార్థః- మాతా పితృ సకాశాజ్జాయమానమేకం జన్మ, ద్వితీయం చ జన్మాచార్యసకాశాత్ ప్రాప్యతే. యదా శిష్యా విద్యావ్రతస్నాతకా జాయన్తే తదాఽఽచార్యో గుణకర్మానుసారం బ్రాహ్మణోఽయం క్షత్రియోఽయం వైశ్యోఽయమితి స్నాతకేభ్యో వర్ణం ప్రయచ్ఛతి. తస్మిన్ కాలే ప్రథమ జన్మనా బ్రాహ్మణోఽపి కశ్చిత్ గుణకర్మ నికషేణ

క్షత్రియత్వం వైశ్యత్వం వా, క్షత్రియోఽపి కశ్చిద్ బ్రాహ్మణత్వం వైశ్యత్వం వా, వైశ్యః శూద్రోఽపి వా కశ్చిద్ బ్రాహ్మణత్వం క్షత్రియత్వం వా ప్రాప్తువర్హతి ॥ ౧ ॥

౯౩౮. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౫౮౩వ మంత్రము పరమాత్ముని విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇపుడిచ్చట ఆచార్యులు మరియు శిష్యుల విషయములో ఉపదేశించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అఙ్గ) భద్రమగు (దైవ్య) విద్వాంసగురువుయొక్క శిష్యులు (పవమాన) మరియు చిత్త శుద్ధిని గలిగించు ఆచార్యులారా! (ద్యుమత్తమః) అత్యంత జ్ఞానప్రకాశముతోగూడిన (త్వమ్ హి) మీరుమాత్రమే (అమృతత్వాయ) సుఖప్రదానముకొరకు (జనిమాని) శిష్యుల బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యరూప ద్వితీయ జన్మలను (ఘోషయన్) ఘోషణమొనర్చుడు.॥౧॥

భావార్థము :-తల్లిదండ్రులచే ఒక జన్మలభించును. రెండవజన్మము ఆచార్యులచే లభించును. శిష్యుడు విద్యావ్రతస్నాతకుడైనప్పుడు ఆచార్యుడు గుణకర్మలననుసరించి ఇతడు బ్రాహ్మణుడు, ఇతడు క్షత్రియుడు, ఇతడు వైశ్యుడు అని ఈ ప్రకారముగ స్నాతకులకు వర్ణములనిచ్చును. ఆ కాలములో మొదటి జన్మయందే ఎవరైనను బ్రాహ్మణుడుకూడ గుణకర్మల గీటురాయిపై క్షత్రియుడు మరియు వైశ్యుడు కాగలుగుచుండెడి వారు. క్షత్రియుడుకూడ బ్రాహ్మణుడు లేక వైశ్యుడు కాగలుగుచుండిరి. మరియు వైశ్యుడు, లేక శూద్రుడుకూడ బ్రాహ్మణుడు, లేక క్షత్రియుడు కాగలుగుచుండెడివారు. ఇప్పుడును కాగలుగుదురు.॥౧॥

938. O Dear God, Purifier of all! Thou endowed with the brightest splendour, proclaimest immortality or emancipation for the divine people (full of knowledge, true devotion and doing noble deeds). Thou also preachest the assumption of several births, for the attainment of salvation. ll1 ll

౯౩౯. ఋషిః-ఉరుః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- కాకుభః ప్రగాథః (సతోబృహతీ)। స్వరః-పఞ్చమః.

అథాచార్యస్య మహత్వమాహ.

౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ఉ ౩ ౧౨ ౩౨
౯౩౯. యేనా నవగ్వా దధ్యఙ్ఙపోర్ణుతే యేన విప్రాస ఆపిరే ।

౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨౩ ౧ ౨౩ ౨౩ ౨౩ ౧ ౨
దేవానాం సుమ్నే అమృతస్య చారుణో యేన శ్రవాంస్యాశత ॥ ౨ ॥

ప.వి:– యేనా । నవగ్వా । నవ –గ్వా । దధ్యఙ్ । అపోర్ణుతే । అప – ఊర్ణుతే । యేన । విప్రాసః । వి–ప్రాసః । ఆపిరే । దేవానామ్ । సుమ్నే । అమృతస్య । అ –మృతస్య । చారుణః । యేన । శ్రవాంసి । ఆశత ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **యేన** యేన **పవమానేన** సోమేన పవిత్ర కర్త్రా విద్యారసాగారేణ ఆచార్యేణ, **నవగ్వా** నవీనశిక్షాప్రాప్తః నవస్నాతకః. [నవగ్వాః నవగతయోవా నవీనగతయో వా నిరు. ౧౧ ।౧౯.] **దధ్యఙ్** ధారకాన్ గుణాన్ ప్రాప్తః సన్ **అపోర్ణుతే** అవిద్యాయా ఆవరణమపనయతి, **యేన** యేన ఆచార్యేణ ఉపదిష్టాః **విప్రాసః** మేధావినో బ్రాహ్మణాః **ఆపిరే** సచ్చారిత్ర్యశిక్షాం ప్రాప్నువన్తి, **యేన** యేన ఆచార్యేణ లబ్ధవిద్యాః శిష్యాః **శ్రవాంసి** యశాంసి **ఆశత** లభన్తే, స ఆచార్యః స్వయమ్ **దేవానామ్** దివ్యగుణానామ్, **చారుణః** రమణీయస్య **అమృతస్య** మోక్షస్య చ **సుమ్నే** సుఖే నివసతి ॥ ౨॥

భావార్థః-సుయోగ్యేనాచార్యేణ శిక్షితాశ్ఛాత్రా విద్వాంసః సచ్చరిత్రా దివ్యగుణవన్తో జీవన్ముక్తాశ్చ భూత్వా సర్వత్ర విద్యాసచ్చారిత్ర్యాదీన్ గుణాన్ ప్రసారయన్తః కీర్తివన్తో జాయన్తే ॥ ౨ ॥

౯౩౯. ఈ మంత్రములో ఆచార్యుల మహత్త్వము చెప్పబడినది.

పదార్థము :-(యేన) ఏ పవమాన సోమునిచే అనగా పవిత్రకర్త, విద్యారసభండారమగు ఆచార్యునిచే (నవగ్వా) క్రొత్తగా శిక్షణను పొందుటకు వచ్చినవారు (దధ్యఙ్) ధారకగుణములను ప్రాప్తించుకొని (అపోర్ణుతే) అవిద్య అనగా అజ్ఞాన ఆవరణను తొలగించును. (యేన) ఏ ఆచార్యునిచే ఉపదేశించబడిన (విప్రాసః) మేధావియగు బ్రాహ్మణుడు (ఆపిరే) సచ్చరిత్రయను శిక్షను ప్రాప్తించుకొనునో (యేన) ఏ ఆచార్యుని నుండి విద్యను పొందిన శిష్యుడు (శ్రవాంసి) యశస్సులను (ఆశత) పొందునో ఆ ఆచార్యుడు స్వయముగ (దేవానామ్) దివ్యగుణములను మరియు (చారుణః) రమణీయమగు (అమృతస్య) మోక్షముయొక్క (సుమ్నే) సుఖములలో నివాస ముండును. ॥౨॥

భావార్థము :-సుయోగ్యుడగు ఆచార్యునిచే శిక్షణనుపొందిన శిష్యుడు విద్వాంసుడు, సచ్చరిత్రుడు, దివ్యగుణశాలి మరియు జీవన్ముక్తుడుగనై అన్ని స్థలములందు విద్య, సచ్చరిత్రత, మున్నగు గుణములను వ్యాపకమొనర్చుచు యశోవంతుడగును. ॥౨॥

939. O God! It is with Thy favour that a novice schoiar practising meditation is able to explain some elecments of wisdom; it is with Thy favour that truly wise are able to attain Thee and thereby abiding happiness; it is again with Thy favour and help that people are able to know the secret of the Beautiful Immortal as Thou art, enjoying the delight of the company of the enlightened truthful learned persons. II2II

౯౪౦. ఋషిః-అగ్నిశ్చాక్షుషః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- ఉష్ణిక్ । స్వరః-ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౭౨ క్రమాఙ్కే

బ్రహ్మానన్దరసవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర స ఏవ విషయః ప్రకారాన్తరేణ ప్రదర్శ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౪౦. సోమః పునాన ఊర్మిణావ్యం వారం వి ధావతి ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨
అగ్రే వాచః పవమానః కనిక్రదత్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.వి:- సోమః । పునానః । ఊర్మిణా । అవ్యమ్ । వారమ్ । వి । ధావతి । అగ్రే । వాచః ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర
పవమానః । కనిక్రదత్ ॥౧॥

పదార్థః- సోమః రసనిధిః పరమేశ్వరః **ఊర్మిణా** ఆనన్దరసతరంగేణ **పునానః** పవిత్రతామాపాదయన్ **అవ్యమ్** అవ్యయమ్ అవినశ్వరమ్ **వారమ్** వరణీయమ్ ఆత్మానమ్ **వి ధావతి** వేగేన గచ్ఛతి. సః **వాచః** స్తుతిగిరః **అగ్రే** పూర్వమేవ **పవమానః** ప్రవహన్ **కనిక్రదత్** కలకల శబ్దం కుర్వన్, భవతి ఇతి శేషః ॥ ౧ ॥

అత్ర బ్రహ్మానన్దరసప్రవాహే కారణభూతాయాః స్తుతివాచః పూర్వమేవ బ్రహ్మానన్దప్రవాహవర్ణనాత్ కారణాత్ ప్రాక్ కార్యోదయరూపోఽతిశయోక్తిరలంకారః. కిఞ్చ వస్తుతః బ్రహ్మానన్దప్రవాహే ఊర్మేః కలకల శబ్దస్య చాభావాత్ తద్వర్ణనేఽసమ్బన్ధే సమ్బన్ధాఽతిశయోక్తిః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమాత్మధ్యానే మగ్నః స్తోతా పరమాత్మ సకాశాన్నిర్ఝరన్తీ మానన్దతరంగిణీం స్వాత్మాభ్యన్తరే సమావిశన్తీమనుభూయ కృతార్థో జాయతే ॥ ౧ ॥

౯౪౦. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౫౭౨వ మంత్రమునకు బ్రహ్మానందరసవిషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట ప్రకరణాంతరమున ఆ విషయమే దర్శింపజేయబడుచున్నది.

పదార్థము :-(సోమః) రసనిధియగు పరమేశ్వరుడు (ఊర్మిణా) ఆనందరసముయొక్క తరంగములచే (పునానః) పవిత్రమొనర్చుచు (అవ్యమ్) నశ్వరములేని (వారమ్) వరణీయమగు ఆత్మయెడ (వి ధావతి) వేగముగవెళ్లును. అది (వాచః) స్తుతి వాణులకన్న (అగ్రే) పూర్వమే (పవమానః) ప్రవహించుచు (కనిక్రదత్) కలకల మను శబ్దమొనర్చును.

ఇచ్చట బ్రహ్మానందరస ప్రవాహములో కారణరూప స్తుతివాణుల ప్రయోగముచే మొదటనే బ్రహ్మానందప్రవాహము వర్ణించబడినందున కారణముకన్న పూర్వమే కార్యోదయమువంటి అతిశయోక్తి అలంకార మున్నది. తోడ్తో బ్రహ్మానంద ప్రవాహములో అలల మరియు కలకల శబ్దము ఉండకున్నను దానియందు అలలు మరియు కలకల శబ్దముయొక్క సంబంధము చెప్పియుండుటచే అసంబంధములో సంబంధరూప అతిశయోక్తికూడ కలదు.॥౧॥

భావార్థము :-పరమాత్మ ధ్యానమునందు మగ్నులైయుండు స్తోతలు పరమాత్మవద్దినుండి ప్రవహించుచుండు ఆనందరస తరంగములను తనలో స్థిరపరచుకొనుచు అనుభూతిని పొందుచు కృతార్థులై పోవుదురు.॥౧॥

940. God Who purifies all, dispels the cover of darkness of the devetee by the waves of His bliss. He gives true knowledge in the form of the Vedas and His Holy name Om is uttered in the beginning of every mantra. II1II

౯౪౧. ఋషిః- అగ్నిశ్చాక్షుషః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- ఉష్ణిక్ । స్వరః- ఋషభః.

అథ పరమాత్మస్తుతి విషయమాహ.

3 ౧౨ 3 ౨3 ౨3 ౧౨3౧ ౨
౯౪౧. ధీభిర్మృజన్తి వాజినం వనే క్రీడన్తమత్యవిమ్ ।

3 ౧ ౨3 ౨ 3 ౨ 3 ౧౨
అభి త్రిపృష్ఠం మతయః సమస్వరన్ ॥౨॥

౨ ౨ 3 ౧౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర 3 ౨
ప. విః– ధీభిః। మృజన్తి । వాజినమ్ । వనే । క్రీడ న్తమ్ । అత్యవిమ్ । అతి –అవిమ్ । అభి ।
3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3
త్రిపృష్ఠమ్ । త్రి–పృష్ఠమ్ । మతయః। సమ్–అస్వరన్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ఉపాసకాః జనాః **వాజినమ్** బలవన్తమ్, **వనే** **క్రీడన్తమ్** బ్రహ్మాణ్డరూపే విపినే క్రీడాం కుర్వన్తమ్, **అత్యవిమ్** అవిం బుద్ధిమ్ అతిక్రమ్య స్థితమ్ అబుద్ధిగమ్యం తం పవమానం సోమం పావకం పరమాత్మానమ్ **ధీభిః** ధ్యానవృత్తిభిః **మృజన్తి** స్వాభ్య న్తరే అలంకుర్వన్తి. తే **మతయః** మననశీలాః ఉపాసకాః **త్రిపృష్ఠమ్** త్రీణి పృష్ఠాని పృథివ్యన్తరిక్షద్యులోకాఖ్యాని యద్వా ఆత్మమనఃప్రాణాఖ్యాని నివాసభూతాని యస్య తాదృశమ్ తమ్ పరమాత్మానమ్ **అభి** అభిలక్ష్య **సమస్వరన్** సంగత్య స్తుతిగీతాని గాయన్తి ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యః పరమేశ్వరశ్చేతనాచేతనైః పరిపూర్ణం బ్రహ్మాణ్డవనం నిర్మాయ తత్ర క్రీడాం కుర్వన్ జగత్ సఞ్చాలయతి తం సర్వాన్తర్యామిణం స్వాత్మనోఽలఙ్కారం కృత్వా యోగినో జనా యదా తం ధ్యాయన్తి తదా తే సర్వాః సిద్ధీర్లభన్తే ॥ ౨ ॥

౯౪౧. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని స్తుతి విషయము కలదు.

పదార్థము :- ఉపాసకులు (వాజినమ్) శక్తిశాలి (వనే క్రీడన్తమ్) బ్రహ్మాండరూపవనములో క్రీడ లొనర్చుచు (అత్యవిమ్) బుద్ధిచోరజాలనట్టి ఆ పవమాన సోముని, అనగా పవిత్రకర్తయగు పరమాత్మను (ధీభిః) ధ్యానవృత్తులచే (మృజన్తి) తమ అంతరాత్మలలో అలంకృతుల నొనర్చుకొనుచుందురు. వారు (మతయః) మననశీల ఉపాసకులు (త్రిపృష్ఠమ్) పృథివి, ఆకాశము, ద్యులోకములవంటి, లేక ఆత్మ, మనస్సు, ప్రాణములవంటి మూడు మడతలలో నివసించుచుండు ఆ పరమేశ్వరుని (అభి) లక్ష్యమునందుంచుకొని (సమస్వరన్) కలిసి స్తుతిగీతములను పాడుచుందురు. ॥౨॥

భావార్థము :- ఏ పరమేశ్వరుడు జడ, చేతనములచే పరిపూర్ణ బ్రహ్మాండరూప వనమును రచించి దానియందు క్రీడించుచు విశ్వసంచాలనమొనర్చుచున్నాడో అట్టి సర్వాంతర్యామిని తమ ఆత్మలకు అలంకారముగ నొనర్చుకొని యోగులు ఆయనను ధ్యానమొనర్చుచుండునప్పుడు వారు సర్వసిద్ధులను పొందుదురు. ॥౨॥

941. God Who is Almighty, sporting in the wood of the world, but not to be seen by the senses is sought after by the wise through their purified intellects. The sages unitedly praise Him on all sides as He pervades the earth, the heaven and the middle region. II2II

౯౪౨. ఋషిః- అగ్నిశ్చాక్షుషః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- ఉష్ణిక్ । స్వరః- ఋషభః.

అథ పునః పరమాత్మవిషయమాహ.

౧౨ ౩౧౨ ౩౨ ౩ ౨ఉ ౩౧ ౨౩ ౨
౯౪౨. అసర్జి కలశాఀ అభి మీఢ్వాన్ త్సప్తిర్న వాజయుః ।

౩ ౧ ౨ర ౩౧ ౨
పునానో వాచం జనయన్నసిష్యదత్ ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౩౧౨ ౩౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. విః- అసర్జి । కలశాన్ । అభి । మీఢ్వాన్ । సప్తిః । న । వాజయుః । పునానః । వాచమ్ ।
౩౧ ౨ ౩
జనయన్ । అసిష్యదత్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- **మీఢ్వాన్** ఆనన్దరసస్య సేక్తా. [మిహ సేచనే, లిటః క్వసుః.] **వాజయుః** వాజమ్ ఆత్మబలం స్తోతౄణాం కామయమానః. [ఛన్దసి పరేచ్ఛాయాం క్యచ్, 'క్యాచ్ఛన్దసి' ఇతి ఉః ప్రత్యయః.] పవమానః సోమః పావకః రసనిధిః పరమేశ్వరః **కలశాన్ అభి** అన్నమయ - ప్రాణమయ - మనోమయాదికోశాన్ అభిలక్ష్య **అసర్జి** విసృష్టోఽస్తి, **సప్తిః న** యథా అశ్వః సంగ్రామమభిలక్ష్య విసృజ్యతే తద్వత్. **పునానః** పవిత్రతాం సమ్పాదయన్ సః **అసిష్యదత్** అన్తరాత్మం స్యన్దతే ॥ ౩ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమాత్మోపాసనేనానన్దరస ఆత్మబలమన్తఃకరణస్య పావిత్ర్యమాత్మోత్థానసన్దేశశ్చ ప్రాప్యతే ॥ 3॥

౯౪౨. ఈ మంత్రమునందును మరల పరమాత్మవిషయమే కలదు.

పదార్థము :- (మీఢ్వాన్) ఆనందరసమును సేచనమొనర్చునట్టి (వాజయుః) స్తోతలకు ఆత్మబలమునిచ్చు కోరికగల పవమాన సోముడు, అనగా పవిత్రకర్త, రసనిధియగు పరమేశ్వరుడు (కలశాన్ అభి) అన్నమయము, ప్రాణమయము, మనోమయము మున్నగు కోశములను లక్ష్యమునందుంచుకొని (అసర్జి) వదలినాడు (సప్తిః న) అశ్వమునెటుల సంగ్రామమును లక్ష్యమునందుంచుకొని వదలబడుచుండునో (పునానః) పవిత్రతనిచ్చుచు, అవి (వాచం జనయన్) ఉపదేశవాణులను ఉత్పన్నమొనర్చుచు (అసిష్యదత్) అంతరాత్మలో ప్రవహించుచున్నది. ॥౩॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు. ॥౩॥

భావార్థము :- పరమాత్మ ఉపాసనచే ఆనందరసము, ఆత్మబలము, అంతఃకరణముయొక్క పవిత్రత మరియు ఆత్మోత్థానముయొక్క సందేశము ప్రాప్తించగలదు. ॥౩॥

942. God, Who is All - Bliss and Who desires that all people should be full of knowledge and strength is manifested in the souls of the devotees. Like a horse springing into battle, He purifies His devotees, inspires them and shows kindness to them. II3II

౬౪౩. ఋషిః- ప్రతర్దనో దైవోదాసిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౨౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్రాపి స ఏవ విషయో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨౩౨ ౩౧ ౨౩౧ ౨ ౩౨
౬౪౩. సోమః పవతే జనితా మతీనాం జనితా దివో జనితా పృథివ్యాః ।

౩ ౧ ౨ర౩౧ ౨ర ౩౧౨ ౩౧ ౨ర
జనితాగ్నేర్జనితా సూర్యస్య జనితేన్ద్రస్య జనితోత విష్ణోః ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౨ ౨
ప. విః – సోమః । పవతే । జనితా । మతీనామ్ । జనితా । దివః । జనితా । పృథివ్యాః । జనితా ।
౩౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౧౨ర
అగ్నేః । జనితా । సూర్యస్య । జనితా । ఇన్ద్రస్య । జనితా । ఉత । విష్ణోః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- సోమః సకలజగదుత్పాదకః పరమేశ్వరః **పవతే** సర్వత్ర గచ్ఛతి, సర్వాన్తర్యామీ అస్తి. [పవతే గతి కర్మా. నిఘం... ౨ ।౧౪] యః **మతీనామ్** బుద్ధీనామ్ **జనితా** జనయితా, **దివః** ద్యులోకస్య **జనితా** జనయితా, **పృథివ్యాః** పృథివీలోకస్య **జనితా** జనయితా, **అగ్నేః** వహ్నేః **జనితా** జనయితా, **సూర్యస్య** ఆదిత్యస్య **జనితా** జనయితా, **ఇన్ద్రస్య** విద్యుతః **జనితా** జనయితా, **ఉత** అపి చ **విష్ణోః** వ్యాపకస్య సూత్రాత్మనః ప్రాణస్య **జనితా** జనయితా వర్తతే ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమాత్మనైవేమాని లోకలోకాన్తరాణి తత్రస్థాః సర్వేఽద్భుతాః పదార్థాశ్చ రచితాః సన్తి, యదుత్పద్యతే తస్య కర్తాఽవశ్యమస్తీతి నియమాద్, అస్మాదృశాం చ జగత్కర్తృత్వసామర్థ్యాభావాత్ ॥ ౧ ॥

౬౪౩. ఈ మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౫౨౭వ మంత్రమునకు పరమాత్మ విషయము వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చటకూడ అదేవర్ణనయున్నది.

పదార్థము :-(సోమః) సకలజగత్తు నుత్పన్నపరచినట్టి పరమేశ్వరుడు (పవతే) సర్వోపగతుడు, సర్వాంతర్యామియైయున్నాడు. ఆయన (మతీనామ్) బుద్ధుల (జనితా) ఉత్పాదకుడు (దివః) ద్యులోకమును (జనితా) ఉత్పన్నమొనర్చువాడు (పృథివ్యాః) పృథివీలోకమును (జనితా) ఉత్పాదకుడు (అగ్నేః) అగ్ని (జనితా) ఉత్పాదకుడు (సూర్యస్య) సూర్యుని (జనితా) ఉత్పాదకుడు (ఇన్ద్రస్య) విద్యుత్తు (జనితా) ఉత్పాదకుడు (ఉత) మరియు (విష్ణోః) వ్యాపక సూత్రాత్మయగు ప్రాణముల (జనితా) ఉత్పాదకుడునై యున్నాడు.॥౧॥

భావార్థము :- పరమాత్మయే ఈ లోకలోకాంతరములను మరియు వానియందు గల సమస్త అద్భుత పదార్థములను రచించినాడు. ఏలన ఏ పదార్థములుత్పన్నమగునో అవశ్యముగ వాని కర్తయొకడుండునను నియమము గలదు. మరియు మనవంటి వారిలో జగత్తును రచించునట్టి సామర్థ్యములేదు.॥౧॥

943. God purifies and pervades all and is the Creator of the holy hymns of wisdom, Creator of the heaven and the earth, Generator of the fire, the sun, the electricity and the Yajna. ll1ll

౯౪౪. ఋషిః- ప్రతర్దనో దైవోదాసిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- త్రిష్టుప్ । స్వరః- ధైవతః.

అథ పరమాత్మనో గుణకర్మాణి వర్ణయతి.

౯౪౪. బ్రహ్మా దేవానాం పదవీః కవీనా

మృషిర్విప్రాణాం మహిషో మృగాణామ్ ।

శ్యేనో గృధ్రాణాం స్వధితిర్వనానాం

సోమః పవిత్ర మత్యేతి రేభన్ ॥ ౨ ॥

ప. వి:- బ్రహ్మా । దేవానామ్ । పదవీః । పద - వీః । కవీనామ్ । ఋషిః । విప్రాణామ్ । వి - ప్రాణామ్ । మహిషః । మృగాణామ్ । శ్యేనః । గృధ్రాణామ్ । స్వధితిః । స్వ - ధితిః । వనానామ్ । సోమః । పవిత్రమ్ । అతి - ఏతి । రేభన్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- దేవానాం విదుషామ్ ఋత్విజాం మధ్యే **బ్రహ్మా** బ్రహ్మావన్ముఖ్యః, **కవీనామ్** మేధావినాం కావ్యకారాణాం మధ్యే **పదవీః** పదప్రయోగజ్ఞ ఇవ ప్రవీణః. [యః పదం పదప్రయోగం వేత్తి వ్యాప్నోతి స పదవీః. పదపూర్వాద్ గతివ్యాప్త్యర్థాద్ వీ ధాతోః క్విపి రూపమ్.] **విప్రాణామ్** జ్ఞానినాం

బ్రాహ్మణానాం మధ్యే **ఋషిః** ఋషికోటికో జనః ఇవ ద్రష్టా, **మృగాణాం** పశూనాం మధ్యే **మహిషః** గురుభారవహనక్షమః సైరిభః ఇవ జగద్భారస్య వోఢా, **గృధ్రాణామ్** గృధ్రాఖ్యపక్షిణాం మధ్యే **శ్యేనః** శ్యేనః పక్షీవ ద్రుతగత్యా శత్రూణాముచ్ఛేత్తా, **వనానామ్** మేఘజలానాం మధ్యే **స్వధితిః** విద్యుద్వజ్ర ఇవ జ్యోతిష్మాన్. [వనమ్ ఇత్యుదకనామసు పఠితమ్. నిఘం... ౧ ౹ ౧౨. స్వధితిః ఇతి వజ్రనామ. నిఘం... ౨ ౹ ౨౦.] **సోమః** సర్వోత్పాదకః పరమేశ్వరః **రేభన్** ఉపదిశన్. [రేభృ శబ్దే, భ్వాదిః.] **పవిత్రమ్** శుద్ధం మనః **అతి** అతిక్రమ్య **ఏతి** జీవాత్మానం ప్రాప్నోతి ॥ ౨ ॥

యాస్కాచార్యో మన్త్రమిమమేవం వ్యాచఖ్యౌ- [''బ్రహ్మా దేవానామిత్యేష హి బ్రహ్మా భవతి దేవానాం దేవనకర్మణామాదిత్యరశ్మీనాం, పదవీః కవీనామిత్యేష హి పదం వేతి కవీనాం కవీయమానానామాదిత్యరశ్మీనామ్, ఋషిర్విప్రాణామిత్యేష హి ఋషణో భవతి విప్రాణాం వ్యాపనకర్మణామాదిత్యరశ్మీనాం, మహిషో మృగాణామిత్యేష హి మహాన్ భవతి మృగాణాం మార్గనకర్మణామాదిత్యరశ్మీనాం, శ్యేనో గృధ్రాణామితి శ్యేన ఆదిత్యో భవతి శ్యాయతేర్గతికర్మణః, గృధ్ర ఆదిత్యో భవతి గృధ్యతేః స్థానకర్మణోయత ఏతస్మిన్ తిష్ఠతి, స్వధితిర్వనానామిత్యేషహి స్వయం కర్మాణ్యాదిత్యో ధత్తే వనానాం వననకర్మణామాదిత్యరశ్మీనాం, సోమః పవిత్రమత్యేతి, రేభన్నిత్యేష హి పవిత్రం రశ్మీనామత్యేతి స్తూయమానః. ఏష ఏవైతత్ సర్వమక్షరమిత్యధిదైవతమ్''

అథాధ్యాత్మమ్ - బ్రహ్మా దేవానామిత్యయమపి బ్రహ్మా భవతి దేవానాం దేవనకర్మణామిన్ద్రియాణాం, పదవీః కవీనామిత్యయమపి పదం వేతి కవీయమానానామిన్ద్రియాణామ్, ఋషిర్విప్రాణామిత్యయమప్యృషణో భవతి విప్రాణాం వ్యాపనకర్మణామిన్ద్రియాణాం, మహిషో మృగాణామిత్యయమపి మహాన్ భవతి, మృగాణాం మార్గణ కర్మణామిన్ద్రియాణామ్, శ్యేనో గృధ్రాణామితి శ్యేన ఆత్మా భవతి శ్యాయతేర్జ్ఞానకర్మణః గృధ్రాణీన్ద్రియాణి గృధ్యతేర్జ్ఞానకర్మణో యత ఏతస్మింస్తిష్ఠతి, స్వధితిర్వనానామిత్యయమపి స్వయం కర్మాణ్యాత్మని ధత్తే వనానాం వననకర్మణామిన్ద్రియాణామ్, సోమః పవిత్రమత్యేతి రేభన్నిత్యయమపి పవిత్ర మిన్ద్రియాణ్యత్యేతి స్తూయమానః. అయమేవైతత్ సర్వమనుభవతీత్యాత్మగతిమాచష్టే.] నిరు... ౧౪ ౹ ౧౩. ౹౹౨౹౹

అత్ర లుప్తోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జగతి యస్మిన్ గుణే కర్మణి వా యాన్యుత్కృష్టతమాని వస్తూని సన్తి తాని తస్మిన్ గుణే కర్మణి వా కథఞ్చిత్ పరమాత్మన ఉపమానాని కథ్యన్తే. వస్తుతస్తు పరమాత్మనః సర్వాతిశాయిత్వాత్ తదుపమానం లోకే నోపలబ్ధుం శక్యతే ॥ ౨ ॥

౯౪౪. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క గుణకర్మల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(దేవానామ్) విద్వాంసులగు విద్వాంసులమాధ్యమమున (బ్రహ్మా) బ్రహ్మవంటి (కవీనామ్) మేధావులగు కావ్యకారుల మాధ్యమమున (పదవీః) పదప్రయోగజ్ఞాతలవంటి ప్రవీణులగు (విప్రాణామ్) జ్ఞానులగు బ్రాహ్మణుల మాధ్యమమున (ఋషిః) ఋషికోటికి చెందిన మనుష్యులవంటి ద్రష్టలగు (మృగాణామ్) మనుష్యుల మాధ్యమమున (మహిషః) గొప్పభారములను మోయునట్టి సమర్థతగల దున్నలవలె జగత్తు భారమును వహించునట్టి (గృధ్రాణామ్) గ్రద్దలమాధ్యమమున (శ్యేనః) డేగపక్షివలె శీఘ్రగతిలో శత్రువులను ఛేదించునట్టి (వనానామ్) మేఘజలముల మాధ్యమమున (స్వధితిః) విద్యుదాఘాతమువంటి జ్యోతిష్మంతుడగు (సోమః) సర్వోత్పాదకుడగు పరమేశ్వరుడు (రేభన్) ఉపదేశించుచు (పవిత్రమ్) పవిత్ర మనస్సును (అతి) లంఘించి (ఏతి) జీవాత్మను పొందుచుండవలెను.॥౨॥

ఈ మంత్రములో లుప్తోపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :-ప్రపంచములో ఏ గుణము, లేక కర్మయందు ఏవి సర్వోత్కృష్ట పదార్థములు గలవో అవి ఆ గుణముల లేక కార్యములలో ఎప్పుడైనను పరమాత్మను ఉపమానముగ చెప్పుకొనబడుచుండును. వాస్తవముగనైతే పరమాత్మ అన్నిటికన్న మహాగొప్పవాడు. కావున ఆయన ఉపమానము లోకమునందు లభించుట దుర్లభము.॥౨॥

944. (1) "The human spirit is the conscious entity that presents to its consciousness all that the senses reveal. The human Spirit is the true sentient being that understands the working of the senses, It is the cognisor of sensations, the great of all the hunters. The meaning is that it is really through the power of the Atma that the senses are enabled to find out their proper objects. The Atma is called Shyena as to it belongs the power of realisation and senses are the gridhras for they provide the material for such realisation. The Atma pervades these senses. The Atma is the Master whom all senses serve. The activity of Atma is all for itself, man being an end unto himself. The senses are called vanas; for they serve their master-the human spirit. It is this Atma that being pure it its nature, enjoys all. [Pandit Guru Datta M.A]

(2) God is Chief among the enlightened. He is the Inspirer of the poets. He is the Seer among the wise. He is the Greatest among the Knowers of Reality. He is the Well-wisher of all who desire noble objects. He is like the thunderbolt among the rays. He goes to or is attained by absolutely pure persons, giving them the Vedic Wisdom. II2II

౯౪౫. ఋషిః- ప్రతర్దనో దైవోదాసిః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- త్రిష్టుప్ । స్వరః- ధైవతః.

అథోపాస్యోపాసక విషయమాహ.

౯౪౫. ప్రావీవిపద్వాచ ఊర్మిం న సిన్ధుర్గిర
స్తోమాన్ పవమానో మనీషాః ।
అన్తః పశ్యన్ వృజనేమావరాణ్యా
తిష్ఠతి వృషభో గోషు జానన్ ॥ 3 ॥

ప. విః – ప్ర- అవీవిపత్ । వాచః । ఊర్మిమ్ । న । సిన్ధుః । గిరః । స్తోమాన్ । పవమానః । మనీషాః। అన్తరితి । పశ్యన్ । వృజనా। ఇమా। అవ రాణి । ఆ – తిష్ఠతి । వృషభః। గోషు । జానన్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- సిన్ధుః సముద్రః **ఊర్మిం న** తరంగం యథా ప్రేరయతి తథా ఉపాసకః పరమాత్మానం ప్రతి **వాచః** స్తుతిగిరః **ప్రావీవిపత్** ప్రేరయతి. పరమాత్మా చ తస్య **గిరః** స్తుతివాచః **స్తోమాన్** సమూహాన్ **మనీషాః** ధియశ్చ **పవమానః** పవిత్రీకుర్వన్ భవతి. తతః **వృషభః** స్తుతివర్షకః ఉపాసకః **గోషు జానన్** గవామ్ ఇన్ద్రియాణాం విషయే జానన్ ఇన్ద్రియాణి పరాఞ్చి భవన్తీతి జానన్నిత్యర్థః. [పరాఞ్చి ఖాని వ్యతృణత్ స్వయమ్భూరిత్యుక్తేః. కఠ.. ఉ.. ౨।౪।౧.] **అన్తఃపశ్యన్** అన్తర్దృష్టిం కుర్వన్ **ఇమా** ఇమాని **అవరాణి** బాహ్యాణి **వృజనా** వృజనాని విషయభోగానాం బలాని. [వృజనమితి బలనామ నిఘం...౨।౯] **ఆతిష్ఠతి** ఆక్రమ్య తిష్ఠతి ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః- మనుష్యా భోగవిలాసేభ్యో మనో నివర్త్యాన్తర్దృష్టిం విధాయ పరమాత్మానముపాస్యాऽఽనన్దినో భవన్తు ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే గురుశిష్యయోః పరమాత్మనో బ్రహ్మానన్దస్య చ వర్ణనాదేతత్ ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి ॥ 3 ॥

౯౪౫. ఈ మంత్రములో ఉపాస్య, ఉపాసకుల విషయము కలదు.

పదార్థము :-(సిన్ధుః) సముద్రము (ఊర్మిం న) తరంగముల నెటుల ప్రేరణనొనర్చునో, అటులనే ఉపాసకులు పరమాత్మయెడ (వాచః) స్తుతివాణులను (ప్రావీవిపత్) ప్రేరణ నొనర్చుచుందురు. పరమాత్మ, ఆయన (గిరః) స్తుతివాణులు (స్తోమాన్) సమూహములను మరియు (మనీషాః) బుద్ధులను (పవమానః) పవిత్రమొనర్చును. అపుడు (వృషభః) స్తుతుల వర్షమును గలిగించునట్టి ఉపాసకుడు (గోషు జానన్) ఇంద్రియముల విషయమున ఎరిగియుండియును అనగా ఇంద్రియములు బయటి వైపునకు వెళ్లనివిగ నుండును అని ఎరిగియును (అన్తః పశ్యన్) అంతర్దృష్టి నొనర్చుచు (ఇమా) ఇట్టి (అవరాణి) బయటి (వృజనా) విషయభోగముల బలములను (ఆతిష్ఠతి) అణచియుంచును.॥3॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥3॥

భావార్థము :-మనుష్యులు విషయ విలాసములనుండి మనస్సును మరల్చుకొని అంతర్దృష్టిచే పరమాత్మయొక్క ఉపాసనచే ఆనందయుక్తుడు కావలెను.॥3॥

ఈ ఖండములో గురుశిష్యుల, పరమాత్మ మరియు బ్రహ్మానందముయొక్క వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

ఐదవ అధ్యాయమునందలి ఆరవ ఖండము సమాప్తమైనది.

945. (1) God the Purifier, with vibratory motion, inspires us with songs and soul - moving hymns, sending forth as rivers a flood of sound. [This is a clear reference to the Vedic Revelation]. He stirs out and purifies our intellects. He sees the inward soul and is the Rainer of felicity: He is seated within us with His unmached strength and is wellskil'ed in the matter of Revealing Speech, being Himself Omniscient.

(2) Pure soul, the goader of reflective faculties, like the river stirs the waves of voice, our songs and praises. Through self-introspection, the soul gives strength to the organs, as an ox does to the cow through semination. Knowing well, it subdues the passion, unworthy of acceptance. ll3ll

౮౪౬. ఋషిః- ప్రయోగో భార్గవ అగ్నిర్వా పావకో బార్హస్పత్యః గృహపతియవిష్ఠౌ సహసః సుతౌ తయోర్వాన్యతరః । దేవతా-అగ్నిః । ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౧ క్రమాఙ్కే పరమాత్మ పక్షే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర తస్మిన్నేవ విషయే ప్రకారాన్తరేణ వ్యాఖ్యాయతే.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౮౪౬. అగ్నిం వో వృధన్తమధ్వరాణాం పురూతమమ్ ।

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
అచ్ఛా నప్త్రే సహస్వతే ॥ ౧॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:– అగ్నిమ్ । వః । వృధన్తమ్ । అధ్వరాణామ్ । పురూతమమ్ । అచ్ఛ । నప్త్రే ।
౧ ౨ర
సహస్వతే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే జనాః! యూయమ్ **వః** యుష్మాన్ **వృధన్తమ్** వర్ధయన్తమ్, **అధ్వరాణామ్** యజ్ఞానామ్, పరోపకారాయ అనుష్ఠీయమానానాం కర్మణాం **పురూతమమ్** పూరయితృతమమ్ **అగ్నిమ్** జ్ఞాన ప్రకాశకం పరమేశ్వరమ్, ఉపాధ్వమ్ ఇతి శేషః. **నప్త్రే** న పాతయిత్రే, ప్రత్యుత ఉత్థాపయిత్రే, **సహస్వతే** బలవతే తస్మై అగ్నయే పరమాత్మనే **అచ్ఛ** ఆభిముఖ్యం భజత ॥ ౧ ॥

భావార్థః- సర్వైః శుభకర్మసూత్సాహయితా దుష్కర్మభ్యో నివారయితా బలవానుత్కర్షకరో బలప్రదః పరమేశ్వరో నిత్యముపాసనీయః ॥ ౧ ॥

౮౪౬. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౨౧వ మంత్రము. దీని విషయమచ్చట పరమాత్మవిషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట ప్రకారాంతరముగ అదే విషయవర్ణనయొనర్చబడినది.

పదార్థము :- ఓ మానవులారా! మీరు (వః) మిమ్ము (వృధన్తమ్) వృద్ధిపరచునట్టి (అధ్వరాణామ్) యజ్ఞముల అనగా పరోపకారార్థము యొనర్చబడు కర్మలకొరకు (పురూతమమ్) అత్యంత శక్తిశాలియగు (అగ్నిమ్) జ్ఞానప్రకాశకుడగు పరమేశ్వరుని ఉపాసించుడు (నప్త్రే) పతనమొనర్చని, అనగా పైకిలేపునట్టి (సహస్వతే) శక్తిసంపన్నుడగు ఆ పరమేశ్వరునకు (అచ్ఛ) అభిముఖులగుడు. ॥౧॥

భావార్థము :-సమస్త శుభకర్మలను ప్రోత్సహించునట్టి, దుష్కర్మలనుండి దూరమొర్చునట్టి శక్తిశాలి శ్రేష్ఠకార్యములనున్నతపరచునట్టి బలప్రదాతయగు పరమేశ్వరుని అనుదినము మానవులెల్లరును ఉపాసించుచుండవలెను. ॥౧॥

946. Know God to be the Sublimest of all, Who is helper of your Yajnas (non - violent sacrifices) Poweful, Benefector and Lord of mighty worlds. II1II

౯౪౭. ఋషిః- ప్రయోగో భార్గవ అగ్నిర్వా పావకో బార్హస్పత్యః గృహపతియవిష్ఠౌ సహసః సుతౌ తయోర్వాన్యతరః । దేవతా-అగ్నిః । ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ కుతో వయం పరమేశ్వరస్యాభిముఖాః స్యామేత్యాహ.

౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౪౭. అయం యథా న ఆభువత్త్వష్టా రూపేవ తక్ష్యా ।
౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
అస్య క్రత్వా యశస్వతః ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.విః– అయమ్ । యథా । నః । ఆభువత్ । ఆ-భువత్ । త్వష్టా । రూపా- ఇవ । తక్ష్యా ।
౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
అస్య । క్రత్వా । యశస్వతః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- వయమగ్నిం పరమేశ్వరమభిముఖాః భవేమ **యథా** యేన **అయమ్** ఏషః పరమేశ్వరః **నః** అస్మాన్, అస్మాకం జీవనానీత్యర్థః **ఆభువత్** వ్యాప్నుయాత్. కథమివ? **త్వష్టా** వర్ధకిః **తక్ష్యా రూపా ఇవ** తక్షణీయాని రూపాణి యథా వ్యాప్నోతి తథా. [శ్ఛన్దసి బహులమ్. అ... ౬ । ౧ । ౭౦ ఇతి శేర్లోపః.] **యశస్వతః** కీర్తిమతః **అస్య** అగ్నేః పరమేశ్వరస్య **క్రత్వా** క్రతునా ప్రజ్ఞయా కర్మణా వా, వయమనుగృహీతాః స్యామ ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥౨॥

భావార్థః-జగదీశ్వరో యద్యస్మాకం జీవనాని వ్యాప్నోతి తర్హి సదైవ సదసద్వివేకినః పుణ్యకర్మాణః సన్తో వయం కీర్తిభాజో భవామః ॥ ౨ ॥

౯౪౭. ఈ మంత్రములో మనము పరమేశ్వరున కేల అభిముఖులము గావలెనను విషయము గలదు.

పదార్థము :-మనము పరమాత్మున కభిముఖులముగావలెను (యథా) దానివల్ల ఆయన (నః) మనలో మన జీవితములలో (ఆభువత్) రమించిపోవలెను (త్వష్టా) వడ్రంగి (తక్ష్యా రూపా ఇవ) కలపపనులలో రమించిపోవునటుల మనము (యశస్వతః) యశస్వియగు (అస్య) ఆ పరమేశ్వరుని (క్రత్వా) జ్ఞానము మరియు కర్మలలో చేరిపోవలెను.॥3॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :- ఒకవేళ జగదీశ్వరుడు మన జీవితములందు వ్యాప్తమైపోయినచో మనము నిరంతరము మంచిచెడుల వివేకముగలవారమై పుణ్యకర్మలను మాత్రమే చేయుచు కీర్తిమంతులమైపోవుదుము.॥౨॥

947. Let this Supreme Leader (God) be always present with us, as the carpenter is with the bodies he is about to reduce to form and by His Wisdom, L et us become renowned. II2II

౯౪౮. ఋషిః- ప్రయోగో భార్గవ అగ్నిర్వా పావకో బార్హస్పత్యః గృహపతియవిష్ఠౌ సహసః సుతౌ తయోర్వాన్యతరః । దేవతా- అగ్నిః । ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథోపాసితః పరమేశ్వరోఽస్మభ్యం కిం కరోతీత్యాహ.

3 ౧ ౨ర ౩౨ఉ 3 ౨౩౧౨
౯౪౮. అయం విశ్వా అభి శ్రియోఽగ్నిర్దేవేషు పత్యతే ।
౨ఉ ౩౧౨
ఆ వాజైరుప నో గమత్ ॥ 3 ॥

3 ౨ ౧౨ర ౧౨ ౧౨ర ౩౨ ౩౧౨ 3 3 ౧ ౨ర ౧౨ర
ప. వి:– అయమ్ । విశ్వాః । అభి । శ్రియః। అగ్నిః। దేవేషు। పత్యతే । ఆ । వాజైః । ఉప ।
3
నః। గమత్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- అయమ్ ఏషః **అగ్నిః** అగ్రనాయకః పరమేశ్వరః **దేవేషు** ఉపాసకేషు సదాచారిషు విద్వత్సు **విశ్వాః శ్రియః** సర్వాః ఆధ్యాత్మికీః బాహ్యాశ్చ సమ్పదః **అభి పత్యతే** అభి ప్రాపయతి. [పత్లృ గతౌ భ్వాదిః, వికరణవ్యత్యయః, లుప్తణిచ్కః ప్రయోగః.] సః **వాజైః** దివ్యైః ఐశ్వర్యైః బలైశ్చ సహ **నః** అస్మాన్ **ఉప గమత్** ఉపగచ్ఛతు ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరోపాసకః సర్వవిధాని భౌతికాన్యాధ్యాత్మికాని బలాన్యైశ్వర్యాణి చ స్వపురుషార్థేన ప్రాప్తుమర్హతి ॥ 3 ॥

౯౪౮. ఈ మంత్రములో ' ఉపాసించబడిన పరమేశ్వరుడు మనకొరకేమి చేయు' నను విషయమున్నది.

పదార్థము :- (అయమ్) ఈ (అగ్నిః) అగ్రనాయకుడగు పరమేశ్వరుడు (దేవేషు) సదాచారులగు ఉపాసక విద్వాంసులలో (విశ్వాః శ్రియః) సమస్త ఆధ్యాత్మిక మరియు

బాహ్యసంపదలను (అభి పత్యతే) ప్రాప్తింపజేయును. ఆయన (వాజైః) దివ్యమగు ఐశ్వర్యములను శక్తులతోగూడ (నః) మనకు (ఉప గమత్) ప్రాప్తింపజేయును.॥3॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని ఉపాసకులు సకల విధములగు భౌతిక, ఆధ్యాత్మిక బలములు మరియు ఐశ్వర్యములను తమ పురుషార్థముచే పొందుటకు యోగ్యులగుదురు.॥3॥

948. This God is the Lord Supreme above all glories of the enlightened persons and luminous objects. May He come to us with strength and knowledge. (May we realise the presence of the Omnipotent and Omniscient Lord). II3II

౯౪౯. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- అనుష్టుప్ । స్వరః-గాంధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ३४४ క్రమాఙ్కే ఉపాస్యోపాసకవిషయే గురుశిష్యవిషయే చ వ్యాఖ్యాతా. అత్ర జీవాత్మ విషయో వర్ణ్యతే.

౩౧౨ ౩౧ ౨౩ ౨౩౧౨౩ ౧౨
౯౪౯. ఇమమిన్ద్ర సుతం పిబ జ్యేష్ఠమమర్త్యం మదమ్ ।

౩౧౨ ౩క౨ర ౩౧౨ ౩ ౨౩ ౧౨
శుక్రస్య త్వాభ్యక్షరన్ధారా ఋతస్య సాదనే ॥౧॥

౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర
ప.వి:- ఇమమ్ । ఇన్ద్ర । సుతమ్ । పిబ । జ్యేష్ఠమ్ । అమర్త్యమ్ । అ-మర్త్యమ్ । మదమ్ ।
౩౧౨ ౩ ౨౩ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౧౨ర
శుక్రస్య । త్వా అభి అక్షరన్ । ధారాః । ఋతస్య । సాదనే ॥౧॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** విఘ్నవిదారణసమర్థ జీవాత్మన్! త్వమ్ **ఇమమ్** ఏతమ్ **సుతమ్** అభిషుతమ్, **జ్యేష్ఠమ్** అతిశయేన ప్రశస్యమ్, **అమర్త్యమ్** అవినాశ్యమ్ **మదం** ఉత్సాహప్రదం వీరరసం భక్తిరసం చ **పిబ** ఆస్వాదయ. **ఋతస్య సాదనే** సత్యస్య సదనే తవ హృదయే **శుక్రస్య** ప్రదీప్తస్య వీరరసస్య పవిత్రస్య భక్తిరసస్య చ **ధారాః** ప్రవాహాః **త్వా అభి** త్వాం ప్రతి **అక్షరన్** క్షరన్తి ॥౧॥

భావార్థః-స్వాన్తరాత్మానం వీరతాతరంగైర్భక్తిరసతరంగైశ్చాప్లావ్య దుర్భావాన్ దుర్గుణదుర్వ్యసనాదీన్ దుష్టజనాంశ్చ విద్రావ్య దేవాసురసంగ్రామే విజయః సర్వైః ప్రాప్తవ్యః ॥౧॥

౯౪౯. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౩౪౪ మంత్రముపై ఉపాస్య, ఉపాసకుల మరియు గురుశిష్యులనుగురించి వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట జీవాత్మవిషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) విఘ్నవిదారణయందు సమర్థతగల ఓ జీవాత్మా! నీవు (ఇమమ్) ఈ (సుతమ్) ఉత్పన్నమైన (జ్యేష్ఠమ్) అత్యంత ప్రశంసనీయము (అమర్త్యమ్) అమరము (మదమ్) ఉత్సాహప్రదమగు వీరరసము మరియు భక్తిరసములను (పిబా) త్రాగుము. (ఋతస్య సాదనే) సత్యముయొక్క సదనము నీ హృదయములో (శుక్రస్య) ప్రదీప్తమగు వీరరసముయొక్క మరియు భక్తిరసముయొక్క (ధారాః) ధారలు (త్వా అభి) నీ యెడ (అక్షరన్) ప్రవహించుచున్నవి. ॥౧॥

భావార్థము :-తమ ఆత్మయొక్క వీరత్వము మరియు భక్తిరసతరంగములచే స్నానమాడి, అణచబడజాలని దుర్గుణములు, దుర్వ్యసనములు మున్నగువానిని మరియు దుష్టులను తరిమివేసి ఈ దేవాసుర సంగ్రామములో ఎల్లరును విజయప్రాప్తినొందవలెను. ॥౧॥

949. O Indra (Soul), drink this immortal, gladdening, excellent poured libation of devotion. Let the streams of devotion, purity and bliss flow into the seat of God, Who is Absolute Truth, that seat being the heart of the devotee. II1II

౯౫౦. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- అనుష్టుప్ । స్వరః-గాంధారః.

అథ పునర్జీవాత్మా సమ్బోధ్యతే.

౨౩౨ ౩౧౨౩ ౨౩ ౧౨౩ ౧౨
౯౫౦. నకిష్ట్వద్రథీతరో హరీ యదిన్ద్ర యచ్ఛసే ।

౨౩౧ ౨ ౩౨౩ ౨౩ ౧౨
నకిష్ట్వాను మజ్మనా నకిః స్వశ్వ ఆనశే ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౩౧౨ ౩ర౧౨ ౩ ౧ ౨ర ౩
ప. వి:- న కిః । త్వత్ । రథీతరః । హ రీ ఇతి । యత్ । ఇన్ద్ర । యచ్ఛసే । న కిః । త్వా -
౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩
అను । మజ్మనా। న కిః । స్వశ్వః । సు - అశ్వః । ఆనశే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** విఘ్నవిద్రావక జీవాత్మన్! **న కిః** న కోऽపి **త్వత్** త్వదపేక్షయా **రథీతరః** అతిశయేన ప్రశస్తః రథారోహీ అస్తి, **యత్** యస్మాత్, త్వమ్ **హరీ** జ్ఞానేన్ద్రియకర్మేన్ద్రియరూపౌ అశ్వౌ **యచ్ఛసే** దేహరథే నియన్త్రయసి. **న కిః** నకశ్చిత్ **త్వా** త్వామ్ **మజ్మనా** బలేన. [మజ్మ ఇతి బలనామ. నిఘం...౨।౯] **అను** అనుకరోతి. **న కిః** నైవ కశ్చిత్ **స్వశ్వః** శోభనాశ్వః అపి **ఆనశే** త్వాం వ్యాప్నోతి, త్వత్తుల్యోऽస్తీతి భావః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ప్రోద్బోధితో జీవాత్మా యదా వీరరసం స్వాత్మని సఞ్చారయతి తదా న కోऽప్యన్యస్తత్తుల్యతాం కర్తు మర్హతి ॥ ౨ ॥

౯౫౦. ఈ మంత్రములో మరల జీవాత్మనే సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) విఘ్నములను ముక్కలుగ నొనర్చునట్టి ఓ జీవాత్మా! (నకిః) ఎవ్వరును లేరు (త్వత్) నీ కన్న (రథీతరః) గొప్ప రథికుడు మరియు (యత్) ఎందువలన నీవు (హరీ) జ్ఞానేంద్రియ-కర్మేన్ద్రియరూప అశ్వములను(యచ్ఛసే) శరీరరూప రథములో నియన్త్రితము చేసి పెట్టినవు. (న కిః)ఎవ్వరును లేరు (త్వా) నీయొక్క (మజ్మనా) బలముతో (అను) సరితూగువారు (న కిః) ఎవ్వరును లేరు (స్వశ్వః) అధిక ఉత్తమ అశ్వసంపదగలవారు కూడ (ఆనశే) నీకు సమానమైనవారు.॥౨॥

భావార్థము :-ప్రోద్బలము నీయబడిన జీవాత్మ వీరరసమును తనయందు సంచరించుకొనునప్పుడు ఇతరులెవ్వరును దానికి సరితూగువారుండరు.॥౨॥

950. O God! As Thou givest Wisdom and devotion to the souls, there is no greater Charioteer than Thyself or One Who always remains the sme without undergoing any change. There is no one like Thee in might, nor is there any one Who is Omnipresent like Thee. II2II

౯౫౧. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- అనుష్టుప్ । స్వరః-గాంధారః.

అథ పునర్జీవాత్మోద్బోధనవిషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౫౧. ఇన్ద్రాయ నూనమర్చతోక్థాని చ బ్రవీతన ।

౩ ౨ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౩
సుతా అమత్సురిన్దవో జ్యేష్ఠం నమస్యతా సహః ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
ప. వి:- ఇన్ద్రాయ । నూనమ్ । అర్చత । ఉక్థాని । చ । బ్రవీతన । బ్రవీత -న । సుతాః ।
3 ౧౨ర ౧ ౨ర 3 ౧౨ర
అమత్సుః । ఇన్దవః । జ్యేష్ఠమ్ । నమస్యత । సహః ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే మనుష్యాః! యూయమ్ **ఇన్ద్రాయ** స్వాన్తరాత్మనే **నూనమ్** అవశ్యమ్ **అర్చత** స్తుత, **ఉక్థాని చ** ఉద్బోధనగీతాని చ **బ్రవీతన** ఉచ్చారయత. **సుతాః** ప్రేరితాః **ఇన్దవః** వీరరసాః భక్తిరసాశ్చ, తమ్ **అమత్సుః** హర్షయేయుః ఉత్సాహయేయుః. [మదీ హర్షే లిఙర్థే లుఙ్] అస్య ఇన్ద్రస్య జీవాత్మనః **జ్యేష్ఠమ్** వృద్ధతమమ్ **సహః** బలమ్, యూయమ్ **నమస్యత** ప్రశంసత ॥ 3 ॥

భావార్థః- మనుష్యస్యాఽఽత్మని మహద్ బలం నిహితమస్తి,. తముద్బోధ్య ప్రభుభక్త్యా చ సమ్మార్జ్య సర్వాణి కార్యాణి సాద్ధుం శక్యన్తే ॥ 3 ॥

౯౫౧. ఈ మంత్రములో మరల జీవాత్మ నుద్బోధనమొనర్చువిషయమే కలదు.

పదార్థము :- ఓ మనుష్యులారా! మీరు (ఇన్ద్రాయ) మీ అంతరాత్మను (నూనమ్) అవశ్యముగా (అర్చత) స్తుతించుండు (ఉక్థాని చ) మరియు ఉద్బోధన గీతములను (బ్రవీతన) ఉచ్చరించుడు. (సుతాః) ప్రేరితమైన (ఇన్దవః) వీరరసము మరియు భక్తిరసము నీ అంతరాత్మను (అమత్సుః) హర్షితము మరియు ఉత్సాహిత మొనర్చవలెను. ఈ ఆత్మయొక్క (జ్యేష్ఠమ్) శ్రేష్ఠమగు (సహః)బలమును మీరు (నమస్యత) ప్రశంసించుడు. ॥3॥

భావార్థము :-మనుష్యుల అంతరాత్మలందు గొప్పబలము నిహితమైయున్నది. దాని నుద్బోధన మొనర్చికొని మరియు ప్రభుభక్తిచే రుద్ధుకొని సకలకార్యములను సాధించుకొనవచ్చును. ॥3॥

951. O men! Certainly worship the Lord. Sing glory now to God, sing the sacred hymns and bow with reverence. Pay reverence to His noblest might in Whose shelter His children - true devotees enjoy delight. II3II

౯౫౨. ఋషిః- భృగుః । దేవతా- ఇన్ద్రః । ఛన్దః- బృహతీ । స్వరః- మధ్యమః.

అథ జీవాత్మవిషయ ఉచ్యతే.

౧౨ ౩౨౩ ౨౩౧ ౨ ౩౧౨
౯౫౨. ఇన్ద్ర జుషస్వ ప్ర వహా యాహి శూర హరిహ ।

౧౨ ౩౧౨ ౩౧ ౨ర్ ౩౨ర ౩౧౨
పిబా సుతస్య మతిర్న మధోశ్చకానశ్చారుర్మదాయ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨
ప. విః – ఇన్ద్ర । జుషస్వ । ప్ర । వహ । ఆ–యాహి । శూర । హరిహ । పిబ । సుతస్య ।
౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
మతిః । న । మధోః । చకానః । చారుః । మదాయ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** జీవాత్మన్! త్వమ్ **జుషస్వ** ప్రీయస్వ, ప్ర వహ దేహయాత్రాం ప్రకర్షేణ వహ. హే **శూర** వీర, హే **హరిహ** జ్ఞానేన్ద్రియైః కర్మేన్ద్రియాభ్యాం వ్యవహర్తః! [హరిభ్యాం జ్ఞానకర్మేన్ద్రియాభ్యాం హన్తి గచ్ఛతి వ్యవహరతీతి హరిహా, తత్సంబుద్ధౌ.] త్వమ్ **ఆ యాహి** ఆగచ్ఛ. త్వమ్ **సుతస్య** అభిషుతస్య వీరరసస్య **పిబ** పానం కురు. **మతిః న** మేధావీ పురుష ఇవ. [మతిరితి మేధావినామ. నిఘం ...3 । ౧౫.] **చారుః** శ్రేష్ఠః త్వమ్ **మదాయ** ఉత్సాహాయ **మధోః** మధురస్య భక్తిరసస్య **చకానః** కామయమానః భవ ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః- మనుష్యస్యాత్మా వీరరసం పీత్వోత్సాహవాన్ భూత్వా భక్తిరస తరఙ్గైస్తరఙ్గితో భూత్వా కఠినతమాన్యపి కార్యాణి కర్తుం శక్నోతి ॥ ౧ ॥

౯౫౨. ఈ మొదటి మంత్రములో జీవాత్మ విషయము కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ జీవాత్మా! నీవు (జుషస్వ) ప్రసన్నముగనుండుము (ప్ర వహ) శరీరయాత్రను ఉత్తమరీతిలో వహించుము (శూర) వీరుడవు (హరిహ) జ్ఞానేంద్రియముల మరియు కర్మేంద్రియములచే వ్యవహరించునట్టివాడవు. నీవు (ఆ యాహి) రమ్ము (సుతస్య) సిద్ధపరచబడిన వీరరసమును (పిబ) పానమొనర్చుము. (మతిః న) మేధావులగు వారివలె (చారః) శ్రేష్ఠమగు నీవు (మదాయ) ఉత్సాహముకొరకు (మధోః) మధురమగు భక్తిరసమునకు (చకానః) ప్రేమికుడవగుము. ॥౧॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు. ॥౧॥

భావార్థము :- మనుష్యుల ఆత్మ వీరరసమును పానమొనర్చి, ఉత్సాహవంతమై భక్తిరసతరంగములతో తరంగితమై కఠినాతికఠినమగు కార్యమును సాధించుకొనగలదు. ॥౧॥

952. O Soul! drink deep of the expressed juice of devotion for rapturous joy, fair like a sage, delighting in the bliss of the comtemplation of God which is pleasant as honey to thee and fitted to exhilirate the sense. O hero! drive away the internal enemies like the lust, anger, pride and jealousy, as thou hast the power to conquer them and the control the senses which are like horses. II1II

౯౫౩. ఋషిః- భృగుః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః- బృహతీ । స్వరః-మధ్యమః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౯౫౩. ఇన్ద్ర జఠరం నవ్యం న పృణస్వ మధోర్దివో న ।
అస్య సుతస్య స్వా౩ర్ణోప త్వా మదాః సువాచో అస్థుః ॥ ౨ ॥

ప. విః– ఇన్ద్ర । జఠరమ్ । నవ్యమ్ । న । పృణస్వ । మధోః । దివః । న । అస్య । సుతస్య । స్వఃన । ఉప । త్వా । మదాః । సువాచః । అస్థుః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** జీవాత్మన్! **దివః న మధోః** అన్తరిక్షాదాగతస్య మధురస్య వృష్టిజలస్య ఇవ మధురస్య బ్రహ్మానన్దరసస్య భాగేన త్వమ్ **న** సమ్ప్రతి **నవ్యం న** నవీనమివ **జఠరమ్** స్వకీయముదరమ్, స్వాత్మాన మిత్యర్థః **పృణస్వ** తర్పయ. **స్వః న** సూర్యాదివ జగదీశ్వరాత్ **సుతస్య** అభిషుతస్య **అస్య** బ్రహ్మానన్దరసస్య **సువాచః** శోభనా వాచః స్తుతిగిరః యైః ప్రేర్యన్తే తాదృశాః **మదాః** తృప్తయః **త్వా ఉప అస్థుః** త్వామ్ ఉపస్థితాః భవన్తు ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. 'నవ్యం న' ఇత్యుత్ప్రేక్షా. నిత్యః పురాతనోఽప్యాత్మా నూతనం దేహం సంధార్య నూతనం ఇవ జాయతే ॥ ౨ ॥

భావార్థః -మనుష్యస్యాత్మా బ్రహ్మానన్దరసేన తృప్తో భూత్వా స్వయం సుఖశాన్తిమధిగమ్య పరేభ్యోఽపి ప్రయచ్ఛేత్ ॥౨॥

౯౫౩. ఈ మంత్రమందును మరల జీవాత్మయొక్క విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ జీవాత్మా! (దివః న మధోః) అంతరిక్షమునుండి ప్రాప్తించిన మధుర వృష్టిజలములవంటి మధురమగు బ్రహ్మానందరసముయొక్క అంశముచే నీవు (నవ్యం న) క్రొత్తదానివలె (జఠరమ్) నీలోపలికి, అనగా స్వయమును (పృణస్వ) తృప్తిపరచుకొనుము (స్వః న) సూర్యునివలె జగదీశ్వరుని వద్దినుండి (సుతస్య) శుద్ధపరచబడిన (అస్య) ఈ బ్రహ్మానందరసమును (సువాచః) శుభమగు స్తుతి వాణులను ప్రేరణనొనర్చునట్టి (మదాః) తృప్తులను (త్వా ఉప అస్థుః) వచ్చి చేరుకొనుము.॥౨॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు. 'నవ్యం న' యందు ఉత్ప్రేక్ష గలదు, నిత్యపురాతనత్వముకూడ కలదు. నవీన శరీరమును పొంది క్రొత్తదిగయైపోవును.॥౨॥

భావార్థము :- మనుష్యుని ఆత్మ బ్రహ్మానందరసముచే తృప్తినొంది స్వయముగ సుఖశాంతులను ప్రాప్తించుకొని ఇతరులకుకూడ ఇచ్చుచుండవలెను. ॥౨॥

953. O devotee of God, full of the wealth of wisdom ! fill thy belley anew with the sweet juice of devotion that flows from heaven i.e. from a higher level of spiritual consciousness. The sweet - voiced raptures of this juice have come as it were to Heaven. The pleasant sounding, exhilirating Vedic Words are also coming to thee to make thee full of bliss. II2II

౯౫౪. ఋషిః- భృగుః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః- బృహతీ । స్వరః-మధ్యమః.

అథ జీవాత్మనః కార్యాణి వర్ణ్యన్తే.

౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౨ఉ 3 ౨
౯౫౪. ఇన్ద్రస్తురాషాణ్మిత్రో న జఘాన వృత్రం యతిర్న ।
3 ౧౨ 3౨ఉ 3 ౧ ౨3౨ఉ 3 ౨3 ౧౨
బిభేద వలం భృగుర్న ససాహే శత్రూన్మదే సోమస్య ॥ 3 ॥

౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3౧ ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- ఇన్ద్రః । తురాషాట్ । మిత్రః । మి-త్రః । న । జఘాన । వృత్రమ్ । యతిః । న ।
3౧౨ 3౨ ౧ ౨ర 3 ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర
బిభేద । వలమ్ । భృగుః । న । ససాహే । శత్రూన్ । మదే । సోమస్య ॥ 3 ॥

పదార్థః- ఇన్ద్రః మనుష్యస్యాత్మా **మిత్రః న** సూర్యః ఇవ **తురాషాట్** సత్వరం విఘ్నానాం పరాజేతా భవతి. [ఛన్దసి సహః అ... 3 । ౨ । ౬3 ఇతి సహేర్ణ్విః ప్రత్యయః. 'సహేః సాఢః సః'. అ... ౮ । 3 । ౫౬ ఇతి షత్వమ్. తూరం తూర్ణం సహతే అభిభవతి విఘ్నాదీనితి తురాషాట్.] **యతిః న** సన్న్యాసీ ఇవ **వృత్రం** పాపదుర్వ్యసనాదికం **జఘాన** హన్తి. **భృగుః న** తపస్వీ ఇవ. [భృజ్జతి తపసా శరీరమితి భృగుః. భ్రస్జ పాకే ధాతోః ''ప్రథిమ్రదిభ్రస్జాం సమ్ప్రసారణం సలోపశ్చ. ఉ... ౧ । ౨౮ ఇతి కుః ప్రత్యయో ధాతోః సకారస్య లోపశ్చ] **వలమ్** ఆచ్ఛాదకమ్ అజ్ఞానమ్. [వల సంవరణే.] **బిభేద** భినత్తి. అపి చ **సోమస్య** వీరరసస్య **మదే** ఉత్సాహే **శత్రూన్** ఆన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ రిపూన్ **ససాహే** అభిభవతి. [జఘాన బిభేద, ససాహే ఇతి సర్వత్ర వర్తమానేఽర్థే లిట్] ॥ 3 ॥

అత్ర మాలోపమాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః- వీరరసస్య మదే మనుష్యస్యాత్మా నిఖిలాన్యజ్ఞానవిఘ్నపాపాదీని పరాజేతుం ప్రభవతి ॥ 3 ॥

అస్మిన్ఖణ్డే పరమాత్మజీవాత్మనోర్విషయస్య వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సఙ్గతిర్వేద్యా.

౯౫౪. ఈ మంత్రములో జీవాత్మ కార్యములను గురించిన వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రః) మనుష్యుని ఆత్మ (మిత్రః న) సూర్యునివలె (తురాషాట్) శీఘ్రత్వముతో విఘ్నములను పరాజయమొనర్చును. (యతిః న) సన్న్యాసివలె (వృత్రమ్) పాపములు, దుర్వ్యసనములు మున్నగువానిని (జఘాన) నష్టమొనర్చివేయును. (భృగుః న) తపస్వివలె (బలమ్) ఆచ్ఛాదమైన అజ్ఞానమును (విభేద) ఛిన్నాభిన్నమొనర్చివేయును. మరియు (సోమస్య) వీరరసముయొక్క (మదే) ఉత్సాహములో (శత్రూన్) ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులను (ససహే) పరాస్తమొనర్చివేయును.॥3॥

ఇచ్చట మాలోపమాలంకారమున్నది.॥3॥

భావార్థము :-వీరరసముయొక్క మత్తులో మనుష్యుని ఆత్మ సకల అజ్ఞానములు, విఘ్నములు, పాపములు మున్నగువానిని పరాజయమొనర్చుటయందు సమర్థవంతమైపోవును.॥3॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల విషయము వర్ణించబడియున్నందున ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతోగూడ సాంగత్యముగలదని ఎరుగవలెను.

ఐదవ అధ్యాయమందలి ఏడవఖండము సమాప్తమైనది.

ఐదవ అధ్యాయముకూడ సమాప్తమైనది

మూడవ ప్రపాఠకములో మొదటి అర్ధము సమాప్తము.

954. The soul enjoying the bliss of God, advanced to the front of the battle with evils, slays them as the sun drives away darkness or as a Sanyasi drives away all ignorance. It hews down the host of internal enemies like lust, anger, pride, greed, jealousy etc becoming like the fire and quells those foes in the rapturous joy of true devotion. II3II

అథ షష్ఠోఽధ్యాయః తృతీయే ప్రపాఠకే ద్వితీయోఽర్ధశ్చ

ఆరవ అధ్యాయము

౯౫౫. ఋషిః-అకృష్టా మాషాః సికతానివావరీ పృశ్నయోఽజాశ్చ ఋషిగణాః ।

దేవతా-పవమానః సోమః । ఛన్దః జగతీ । స్వరః నిషాదః.

అథ సోమనామ్నా పరమాత్మవిషయో వర్ణ్యతే.

3 ౧ ౨ 3 ౧౨3౧ ౨3 ౧ ౨ ౨3 ౧ ౨3౧ ౨
౯౫౫. గోవిత్పవస్వ వసువిద్ధిరణ్యవిద్రేతోధా ఇన్దో భువనేష్వర్పితః ।

౨ 3 ౧ ౨ 3౨ఉ 3 ౨3 ౧౨3౧ ౨ర
త్వం సువీరో అసి సోమ విశ్వవిత్తం త్వా నర ఉపగిరేమ ఆసతే ॥ ౧ ॥

3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ 3 ౨ 3 ౨ 3
ప.వి:- గోవిత్ । గో-విత్ । పవస్వ । వసువిత్ । వసు-విత్ । హిరణ్యవిత్ । హి
౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧౨ 3 ౧ ౨ర
రణ్య-విత్ । రేతోధాః । రేతః-ధాః । ఇన్దో । భువనేషు । అర్పితః । త్వమ్ । సువీరః । సు-వీరః ।
3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3
అసి । సోమ । విశ్వవిత్ । విశ్వ-విత్ । తమ్ । త్వా । నరః । ఉప । గిరా । ఇమే । ఆసతే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్దో** తేజస్విన్ ఐశ్వర్యవర్షక పరమాత్మన్! **గోవిత్** గవాం లంభకః, **వసువిత్** ధనానాం లంభకః, **హిరణ్యవిత్** సువర్ణానాం లమ్భకశ్చ త్వమ్ **పవస్వ** అస్మాన్ పునీహి. **రేతోధాః** వీర్యప్రదాతా త్వమ్ **భువనేషు** లోకేషు **అర్పితః** వ్యాప్తః అసి. హే **సోమ** సర్వోత్పాదక పరమాత్మన్! **త్వమ్ సువీరః** శ్రేష్ఠానాం వీరాణాం ప్రాపకః **విశ్వవిత్** సర్వజ్ఞః **చ అసి** వర్తసే. **తం త్వా** తాదృశం త్వామ్ **ఇమే** ఏతే **నరః** ఉపాసకాః జనాః **గిరా** స్తుతివాచా **ఉప-ఆసతే** ఉప - తిష్ఠన్తే ॥ ౧॥

భావార్థః-జగదీశ్వరేణైవాస్మాకముపయోగాయ బహుమూల్యాః సర్వే పదార్థా నిశ్శుల్కం ప్రదత్తాః సన్తి. ఏతావదుపకారకః స కృతజ్ఞతయాఽస్మాభిః కుతో న స్మరణీయః ॥ ౧ ॥

౯౫౫. ఈ మొదటి మంత్రములో సోమనామముచే పరమాత్మవిషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్దో) తేజస్వివి మరియు ఐశ్వర్యములను వర్షింపజేయు ఓ పరమేశ్వరా! (గోవిత్) గోవులను ప్రాప్తింపజేయునట్టి (వసువిత్) ధనములను ప్రాప్తిగలిగించు మరియు (హిరణ్యవిత్) సువర్ణమును ప్రాప్తింపజేయునట్టి నీవు (పవస్వ) మమ్ము పవిత్రపరచుము (రేతోధాః)

వీర్యప్రదాతవగు నీవు (భువనేషు) లోకములలో (అర్పితః) వ్యాప్తమగుదువు. (సోమ) సర్వోత్పాదకుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (త్వమ్) నీవు (సువీరః) శ్రేష్ఠమగు వీరత్వమును ప్రాప్తింపజేయునట్టి (విశ్వవిత్) సర్వజ్ఞాతవై (అసి) ఉన్నావు. (తం త్వా) అట్టి నిన్ను (ఇమే) ఈ (నరః) ఉపాసకులు (గిరా) స్తుతివాణులచే (ఉప ఆసతే) ఉపాసించుచున్నారు.॥౧॥

భావార్థము :-జగదీశ్వరుడే మన ఉపయోగముకొరకు బహుమూల్యములగు అనేక పదార్థములను నిః శుల్కముగ ఇచ్చియున్నాడు. అట్టి ఉపకారకుడగు ఆయనను మనము కృతజ్ఞతాపూర్వకముగా స్మరించుచుండవలెను.॥౧॥

955. O Refulgent God ! Thou art the giver of Vedic lore, of wealth, of splendour, Creator of the world and pervading the whole universe. Thou art the most Heroic Divinity. Thou art Omniscient. Wise men worship Thee with the Vedic Speech which is Thy gift. Purify all. These holy singers wait upon Thee with the songs. II1II

౯౫౬. ఋషిః- అకృష్టా మాషాః సికతానివావరీ పృశ్నయోఽజాశ్చ ఋషిగణాః ।

దేవతా-పవమానః సోమః । ఛన్దః జగతీ । స్వరః నిషాదః.

అథ పునః పరమాత్మన ఏవవిషయమాహ.

౯౫౬. త్వం నృచక్షా అసి సోమ విశ్వతః పవమాన
వృషభ తా వి ధావసి । స నః పవస్వ వసుమద్ధిరణ్యవద్వయం
స్యామ భువనేషు జీవసే ॥౨॥

ప. వి:- త్వమ్ । నృచక్షాః। నృ-చక్షాః । అసి । సోమ । విశ్వతః। పవమాన । వృషభ । తా। వి । ధావసి । సః। నః। పవస్వ । వసు మత్ । హిర ణ్యవత్ । వయమ్ । స్యామ । భువ నేషు । జీవసే ॥౨॥

పదార్థః- హే **సోమ** సర్వజగదుత్పాదక శుభగుణప్రేరక పరమాత్మన్! **త్వమ్ విశ్వతః** సర్వతః **నృచక్షాః** సర్వేషాం నృణాం ద్రష్టా **అసి** వర్తసే. హే **పవమాన** పవిత్రకర్తః, **వృషభ** సుఖవర్షక! త్వమ్ **తా** తాని దృశ్యమానాని సర్వాణి వస్తూని **వి ధావసి** వ్యాప్నోషి. **సః** తాదృశః త్వమ్ **వసుమత్** వాసకధనయుక్తమ్, **హిరణ్యవత్** సువర్ణయుక్తం జ్యోతిర్యుక్తం వర్చోయుక్తం యశోయుక్తం చ ఐశ్వర్యమ్. [జ్యోతిర్వై హిరణ్యమ్. తాం. బ్రా. ౬।౬।౧౦, వర్చో వై హిరణ్యమ్. తై. బ్రా. ౧।౮।౯।౧, యశో వై హిరణ్యమ్. ఐ. బ్రా. ౭।౧౮.] **నః** అస్మభ్యమ్ **పవస్వ** ప్రాపయ. **వయమ్ భువనేషు** భూలోకేషు **జీవసే** జీవితుమ్ స్యామ ప్రభవేమ ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యః పరమేశ్వరః సర్వద్రష్టా సర్వాన్తర్యామీ ధనధాన్య రజతసువర్ణరాజ్యాదిప్రదో జ్యోతిష్ప్రదో యశఃప్రద ఆరోగ్యప్రదో దీర్ఘాయుష్ప్రదశ్చాస్తి తముపాస్య తద్రక్షణే తన్మార్గ ప్రదర్శనే చ వయం సదైవ వర్తేమహి ॥ ౨ ॥

౯౫౬. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(సోమ) సృష్టియంతయు నుత్పన్నపరచువాడవు, శుభగుణ కర్మల ప్రేరకుడవునగు ఓ పరమేశ్వరా! (త్వమ్) నీవు (విశ్వతః) అన్నిదిశలందలి (నృచక్షాః) మనుష్యులందరి ద్రష్టవునై (అసి) ఉన్నావు (పవమాన) ఓ పవిత్రకర్తా! (వృషభ) సుఖవర్షకుడవగు ఓ పరమాత్మా! నీవు (తా) అట్టి కాన్పించునట్టి సకల పదార్థములందు (విధావసి) వ్యాప్తమైయున్నావు. (సః) అట్టి నీవు (వసుమత్) నివాసమైయున్న ధనముతో గూడ (హిరణ్యవత్) సువర్ణముతో, జ్యోతితో వర్చస్సుతో మరియు యశస్సుతో గూడిన ఐశ్వర్యములను (నః) మాకొరకు (పవస్వ) ప్రాప్తింపజేయుము (వయమ్) మేము (భువనేషు) భూలోకములో (జీవసే) జీవించుటకు (స్యామ) సమర్థులమగుదుముగాక! ॥౨॥

భావార్థము :- ఏ పరమేశ్వరుడు సర్వద్రష్ట, ధనధాన్యములు, వెండి బంగారములు, రాజ్యము మున్నగువాని నిచ్చువాడో, జ్యోతిప్రదాత, కీర్తిప్రదాత, ఆరోగ్యప్రదాత మరియు దీర్ఘాయువు ప్రదాతయై యున్నాడో, ఆయన నుపాసించుచు ఆయన రక్షణ మరియు మార్గదర్శనములో మన మెప్పుడును సుఖవంతులమై యుండవలెను. ॥౨॥

956. O God! Thou beholdest men from every side, for Thou art Omniscient. Thou art the Purifier and Rainer of peace and bliss. Thou art All - pervading. Pour out upon us wealth of all kind, light of wisdom and truth. May we be ordained to live on earth happily and peacefully, leading noble lives. II2II

౯౪౭. ఋషిః- అకృష్టా మాషాః సికతానివావరీ పృశ్నయోఽజాశ్చ ఋషిగణాః ।

దేవతా- పవమానః సోమః । ఛన్దః జగతీ । స్వరః నిషాదః.

అథ పునః స ఏవ విషయో వర్ణ్యతే.

౩ ౨ ౩౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౯౪౭. ఈశాన ఇమా భువనాని ఈయసే

౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩క౨ర
యుజాన ఇన్దో హరితః సుపర్ణ్యః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
తాస్తే క్షరన్తు మధుమద్ఘృతం పయస్తవ

౩ ౨ ౨ ౩ ౧ ౨
వ్రతే సోమ తిష్ఠన్తు కృష్టయః ॥ ౩ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨
ప. వి:- ఈశానః । ఇమా । భువనాని । ఈయసే । యుజానః । ఇన్దో । హరితః । సుపర్ణ్యః ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩౨ ౩
సు-పర్ణ్యః । తాః । తే । క్షరన్తు । మధు మత్ । ఘృతమ్ । పయః । తవ । వ్రతే । సోమ । తిష్ఠన్తు ।
౧ ౩
కృష్టయః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్దో** తేజస్విన్, చన్ద్రవదాహ్లాదక పరమాత్మన్! త్వమ్ **ఇమా భువనాని** ఇమాన్ లోకాన్ **ఈశానః** అధితిష్ఠన్ **ఈయసే** వ్యాప్నోషి. త్వమ్ **సుపర్ణ్యః హరితః** సుపతనాన్ ఆదిత్యరశ్మీన్. [హరితః ఇతి రశ్మినామ. నిఘం...౧ । ౬. హరితః హరణాన్ ఆదిత్యరశ్మీన్ ఇతి నిరుక్తమ్ ౪ । ౧౧.] **యుజానః** భూచన్ద్రాదిషు గ్రహోపగ్రహేషు యోజయన్ **ఈయసే** వ్యాప్నోషి. **తే** తవ **తాః** ఆదిత్యదీధితయః **మధుమత్** మధురమ్ **ఘృతమ్** ప్రవహణశీలమ్ **పయః** వృష్ట్యుదకమ్. [పయః ఇత్యుదకనామ. నిఘం. ౧ । ౧౨.] **క్షరన్తు** వర్షన్తు. హే **సోమ** శుభగుణప్రేరక పరమాత్మన్! **తవ వ్రతే** త్వయా ఉపదిష్టే కర్మణి **కృష్టయః** ప్రజాః. [కృష్టయ ఇతి మనుష్యనామ. నిఘం...౨ । ౩.] **తిష్ఠన్తు** వర్తన్తామ్. [సంహితాయామ్ 'భువనాని ఈయసే' ఇత్యత్ర ''ఈషా అక్షాదీనాం ఛన్దసి ప్రకృతిభావో వక్తవ్యః''. వా... ౬ । ౧ । ౧౨౬ ఇత్యనేన ప్రకృతిభావో బోధ్యః ॥ ౩ ॥

భావార్థః- యః పరమేశ్వరః సకలం జగదుత్పాద్య తత్ సమ్యగ్ వ్యవస్థాపయతి, యో మేఘేషు జలం నిదధాతి వర్షతి చ, తదుక్తాని వ్రతాని పాలయన్తః సర్వే జనాః సుఖినో భవన్తు ॥ ౩ ॥

౯౫౭. మరలనదే విషయము కలదు.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రో) తేజస్వివి, చంద్రునివలె ఆహ్లాదదాయకుడవునగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (ఇమా భువనాని) ఈ లోకములన్నింటిలో (ఈశానః) అధిష్ఠాతవైయుండియును (ఈయసే) వ్యాప్తమైయున్నావు. నీవు (సుపర్ణ్యః హరితః) తీవ్రగతిగల సూర్యకిరణములను (యుజానః) భూమి, చంద్రుడు మున్నగు గ్రహోపగ్రహములను కలుపుచు (ఈయసే) వ్యాపకమైయున్నావు. (తే) నీయొక్క (తాః) ఆ సూర్యకిరణములచే (మధుమత్) మధురమగు (ఘృతమ్) ప్రవాహశీలము (పయః) వర్షజలములను (క్షరన్తు) వర్షింపజేయుదువు (సోమ) శుభగుణప్రేరకుడవునగు ఓ పరమాత్మా! (తవ వ్రతే) నీవు ఉపదేశించిన కర్మయందు (కృష్టయః) ప్రజలు (తిష్ఠన్తు) స్థిరముగనుండవలెను. ॥3॥

భావార్థము :- ఏ పరమేశ్వరుడు ఈ ప్రపంచమునంతయును ఉత్పన్నమొనర్చి దానికి ఉత్తమరీతిలో వ్యవస్థ యొనర్చియున్నాడో, ఎవడు మేఘములలో జలమును నింపి మరియు వర్షింపజేయునో ఆయన చూపిన వ్రతములను పాలనమొనర్చుచు ఎల్లరును సుఖవంతులై యుండవలెను. ॥3॥

957. O God! Thou pervadest these worlds as Sovereign Lord there. Thou promptest Thy active Subjects to do noble deeds. May they manifest beautiful sweet light and drink deep of the jice of Thy devotion. Let all people abide by Thy decree, being always engaged in carrying out Thy instructions as given in the Vedas. II3II

౯౫౮. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మవిషయః ప్రోచ్యతే

౧౨ ౧ ౨ ౩ ౧౨
౯౫౮. పవమానస్య విశ్వవిత్ప్ర తే సర్గా అసృక్షత ।
౧ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨
సూర్యస్యేవ న రశ్మయః ॥౧॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప. వి:- పవమానస్య । విశ్వవిత్ । విశ్వ-విత్ । ప్ర । తే । సర్గాః । అసృక్షత । సూర్యస్య ।
౩ ౨ ౩౧ ౨
ఇవ । న । రశ్మయః ॥౧॥

పదార్థః- హే **విశ్వవిత్** సర్వజ్ఞ, సర్వాన్తర్యామిన్ జగదీశ్వర! [విశ్వం వేత్తి విశ్వస్మిన్ విద్యతే ఇతి వా విశ్వవిత్.] **పవమానస్య** పవిత్రతాం ప్రయచ్ఛతః **తే** తవ **సర్గాః** పావన్య ఆనన్దధారాః **న** సమ్ప్రతి **సూర్యస్య** ఆదిత్యస్య **రశ్మయః ఇవ** కిరణాః ఇవ **ప్ర అసృక్షత** ప్ర సృజ్యన్తే ॥౧॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనః సర్వజ్ఞతాం సర్వవ్యాపకతాం చ విచార్య మనుష్యైః పాపవిచారేభ్యః పాపకర్మభ్యశ్చ స్వాత్మానమపనీయ సదా పవిత్రాన్తఃకరణైర్భావ్యమ్ ॥ ౧ ॥

౯౫౮. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మ విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(విశ్వవిత్) సర్వజ్ఞుడవు, సర్వాంతర్యామివినగు ఓ జగదీశ్వరా! (పవమానస్య) పవిత్రతనిచ్చునట్టి (తే) నీయొక్క (సర్గాః) పావనమగు ఆనందధారలు (న) ఈ సమయమున (సూర్యస్య) సూర్యుని (రశ్మయః ఇవ) కిరణములవలె (ప్ర అసృక్షత) వెడలుచున్నవి.॥౧॥

దీనిలో ఉపమాలంకారము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :-పరమాత్మయొక్క సర్వజ్ఞత్వము మరియు సర్వవ్యాపకత్వమును ఆలోచించి మనుష్యులు పాపాలోచనలు మరియు పాపకర్మలను స్వయముగనే తొలగించుకొని నిరంతరము పవిత్ర అంతఃకరణము గలవారై యుండవలెను.॥౧॥

958. O Omniscient God, The streams of Thy peace. Who art Purifier, like the rays of the sun, flow forth in abundance. II1II

౯౫౯. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః। సోమః । ఛన్దః గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ పరమాత్మానం వర్ణయంతి.

3 ౨ 3 ౨ 3౨ఉ 3 ౧౨ 3 ౧ ౨
౯౫౯. కేతుం కృణ్వన్దివస్పరి విశ్వా రూపాభ్యర్షసి ।

3 ౧ ౨
సముద్రః సోమ పిన్వసే ॥ ౨ ॥

3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3
ప. వి:– కేతుమ్ । కృణ్వన్ । దివః । పరి । విశ్వా । రూపా । అభి–అర్షసి । సముద్రః । సమ్–

౨ 3
ఉద్రః । సోమ । పిన్వసే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** జగదుత్పాదక పరమాత్మన్! త్వమ్ **దివః పరి** ద్యోతమానాద్ ఆదిత్యాత్ **కేతుం** ప్రకాశమ్ **కృణ్వన్** కుర్వన్ **విశ్వా రూపా** విశ్వాని రూపాణి **అభ్యర్షసి** వ్యాప్నోషి. స త్వమ్ **సముద్రః** మేఘః ఇవ **పిన్వసే** రసవృష్టిం కరోషి ॥ ౨ ॥

అత్ర లుప్తోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జగదీశ్వరో యథా సూర్యాత్ ప్రకాశం పర్జన్యాచ్చ వృష్టిం విసృజతి తథైవ జ్ఞానప్రకాశమానన్దవృష్టిం చాపి వితనోతి ॥ ౨ ॥

౯౫౯. దీని యందును ఆ పరమాత్మ వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- (సోమ) జగత్తునుత్పన్నమొనర్చునట్టి ఓ పరమాత్మా! నీవు (దివః పరి) ప్రకాశమాన సూర్యునిచే (కేతుమ్) ప్రకాశమును (కృణ్వన్) విస్తరింపజేయుచు (విశ్వా రూపా) సకల రూపములలో (అభ్యర్షసి) వ్యాప్తమైయున్నావు. అట్టి నీవు (సముద్రః) మేఘములవలె (పిన్వసే) రసవర్షమును వర్షింపజేయుదువు.॥౨॥

ఈ మంత్రములో లుప్తోపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :- ఎటుల జగదీశ్వరుడు సూర్యునిచే ప్రకాశమును మరియు మేఘములనుండి వర్షమును వెదజల్లుచుండునో, అటులనే జ్ఞానప్రకాశము మరియు ఆనందరసమును కూడ వర్షింపజేయగలడు.॥౨॥

959. Making the light that shines from heaven, Thou pervadest all forms, quickening all nature and bringing us blessings in every shape. Thou conferrest on us wisdom. O God, Thou art the ocean of all virtues and Thou makest us full of bliss. II2II

౯౬౦.ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః। సోమః । ఛన్దః గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మవిషయమాహ.

3 ౧ ౨ర 3 ౧౨ 3 ౧౨
౯౬౦. జజ్ఞానో వాచ మిష్యసి పవమాన విధర్మణి ।
౧౨ 3 ౧ ౨ర
క్రన్దం దేవో న సూర్యః ॥ 3 ॥

3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧౨ర 3 ౨
ప. విః– జజ్ఞానః। వాచ మ్ । ఇష్యసి । పవమాన । విధర్మణి । వి-ధర్మణి । క్రన్దన్ । దేవః ।
౧ ౨ర
న । సూర్యః ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **పవమాన** పవిత్రతాప్రదాయక పరమకారుణిక పరమేశ! **విధర్మణి** జ్ఞానేచ్ఛాసుఖాదీనాం విధారకే జీవాత్మని **జజ్ఞానః** ఆవిర్భవన్, **క్రన్దన్** ఉపదిశన్ త్వమ్ **వాచమ్** దివ్యసన్దేశమ్ **ఇష్యసి** ప్రేరయసి. [ఇష గతౌ, దివాదిః.] కిఞ్చ, త్వమ్ **దేవః సూర్యః న** ప్రకాశకః ఆదిత్యః ఇవ అసి ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః-సర్వేషామన్తరాత్మా పూర్వమేవ విద్యమానః పరమేశ్వరః ప్రాణాయామధారణాధ్యానాదిభిః సాధనైర్యదా ప్రకటీక్రియతే తదా స దివ్యసన్దేశం శ్రావయన్ సూర్య ఇవ దివ్యం ప్రకాశం ప్రయచ్ఛన్ మార్గదర్శకో జాయతే ॥ 3 ॥

౯౬౦. మరల పరమాత్మ వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(పవమాన) పవిత్రత ప్రదాయకుడవు, పరమకారుణ్యస్వరూపుడవునగు ఓ పరమేశ్వరా! (విధర్మణి) జ్ఞానము, ఇచ్ఛ, సుఖము మున్నగువాని ధారణమొనర్చునట్టి జీవాత్మయందు (జజ్ఞానః) ప్రకటమగుచు (క్రన్దన్) ఉపదేశించు నీవు (వాచమ్) దివ్యసందేశమును (ఇష్యసి) ప్రేరేపించుచుందువు. మరియు నీవు (దేవః సూర్యః న) ప్రకాశకుడగు సూర్యునివంటివాడవై యున్నావు. ॥3॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు. ॥3॥

భావార్థము :-అందరి అంతరాత్మలలో మొదటినుండియే విద్యమానమైయున్న పరమేశ్వరుడు ప్రాణాయామము, ధారణ, ధ్యానము మున్నగు సాధనములచే ప్రకటమొనర్చుకొనుచుండినప్పుడు ఆయన దివ్యసందేశమును వినిపించుచు సూర్యునివలె ప్రకాశము నిచ్చుచు మార్గదర్శకుడగును. ॥3॥

960. Manifesting Thyself in the pure hearts of the seers O Purifier, like the radiant Sun, Thou sendest out Thy Voice in the form of the Vedas. II3II

౯౬౧. ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలో వా। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ బ్రహ్మానన్దరూపాన్ సోమరసాన్ వర్ణయతి.

౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧౨
౯౬౧. ప్ర సోమాసో అధన్విషుః పవమానాస ఇన్దవః ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨
శ్రీణానా అప్సు వృఞ్జతే ॥ ౧ ॥

౨ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩౨
ప. విః – ప్ర । సోమాసః । అధన్విషుః । పవ మానాసః । ఇన్దవః । (శ్రీ)ణానాః । అప్సు।
౩
వృఙ్జతే ॥ ౧ ॥

పదార్థః- పవమానాసః పవిత్రతాప్రదాయకాః **ఇన్దవః** దీప్తాః, రసేన క్లేదకాశ్చ **సోమాసః** బ్రహ్మానన్దరసాః **అధన్విషుః** జీవాత్మానముపగతాః సన్తి. [ధన్వతిః గతికర్మా. నిఘం...౨ । ౧౪] తే **శ్రీణానాః** తం జీవాత్మానం పరిపచన్తః **అప్సు** తేన క్రియమాణేషు కర్మసు **వృఙ్జతే** స్వాత్మానం పరిత్యజన్తి, వ్యాప్నువన్తీత్యర్థః. [వృజీ వర్జనే, అదాదిః] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- బ్రహ్మణః సకాశాత్ ప్రాప్తైరానన్దరసైః పరిపక్వాః పూర్ణతాం చ గతో మనుష్యః శుభాన్యేవ కర్మాణ్యాచరతి నాశుభాని ॥ ౧ ॥

౯౬౧. ఈ మొదటి మంత్రములో బ్రహ్మానందరూప సోమరసముల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(పవమానసః) పవిత్రతగల (ఇన్దవః) దీప్తి మరియు రసముచే స్నానమాడించునట్టి (సోమాసః) బ్రహ్మానందరసము (అధన్విషుః) జీవాత్మకు ప్రాప్తించినది. అది (శ్రీణానాః) అట్టి ఆత్మను పరిపక్వమొనర్చుచు (అప్సు) దానిద్వార చేయుబడుచుండు కర్మలలో(వృఙ్జతే) స్వయముగా అనగా ఆత్మ సమర్పణమొనర్చుచు వ్యాప్తమగుచుండును.॥౧॥

భావార్థము :-పరబ్రహ్మవద్దినుండి ప్రాప్తించిన ఆనందరసముచే పరిపక్వమైన మరియు పూర్ణత్వమును పొందిన మనుష్యులు శుభకర్మలను మాత్రమే ఆచరించుచుందురు.॥౧॥

961. Wise worshippers of peaceful nature like the rays of the moon, being mature in knowledge and thus purifying all, roam about from sea to sea and in the middle regions. II1II

౯౬౨. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా। దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౩౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧౨ ౩ ౨
౯౬౨. అభి గావో అధన్విషురాపో న ప్రవతా యతీః ।

౩ ౧ ౨ర
పునానా ఇన్ద్రమాశత ॥ ౨ ॥

౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- అభి । గావః । అధన్విషుః । ఆపః । న । ప్రవతా । యతీః । పునానాః । ఇన్ద్రమ్ ।
౩
ఆశత ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ప్రవతా** ప్రవణవతా దేశేన **యతీః** గచ్ఛన్త్యః, ప్రవహన్త్యః **ఆపః న** ఉదకాని ఇవ **గావః** గతిమయాః సక్రియాః బ్రహ్మానన్దసోమధారాః **అభి అధన్విషుః** జీవాత్మానం ప్రతి ధావన్తి. **పునానాః** పవిత్రతాం కుర్వాణాః తాః **ఇన్ద్రమ్** జీవాత్మానమ్ **ఆశత** వ్యాప్నువన్తి ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆపో యథా నిమ్నప్రదేశం ప్రతి ధావన్త్యస్తం పవిత్రయన్తి తథైవ బ్రహ్మానన్దః నమ్రం జీవాత్మానం ప్రతి ద్రవన్తస్తం పునన్తి ॥ ౨ ॥

౯౬౨. ఈ మంత్రమందును ఆ విషయ వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- (ప్రవతా) పల్లపుప్రదేశములకు (యతీః) ప్రవహించుచుండు (ఆపః న) జలములవలె (గావః) క్రియావంతమగు బ్రహ్మానందరూప సోమరసధారలు (అభి అధన్విషుః) జీవాత్మవైపునకు పరుగిడుచున్నవి. (పునానాః) పవిత్రతనొనర్చుచు అవి (ఇన్ద్రమ్) జీవాత్మను (ఆశత) వ్యాప్తమొనర్చుచున్నవి. ॥౨॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు. ॥౨॥

భావార్థము :- జలము పల్లపుప్రదేశములకు పరుగిడుచు ఎటుల ఆ ప్రదేశమును పవిత్రమొనర్చునో అటులనే ఆ బ్రహ్మానందము నమ్రతగల జీవాత్మవైపు పరుగిడి దానిని పవిత్రమొనర్చును. ॥౨॥

962. Active devotees of God, like torrents to the low ground go from place to place and purifying all who come in contact with them, they attain God. II2II

౯౬౩. ఋషిః- అసిత కాశ్యపో దేవలోవా । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పరమాత్మానం సమ్బోధయతి.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౯౬౩. ప్ర పవమాన ధన్వసి సోమేన్ద్రాయ మాదనః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
నృభిర్యతో వి నీయసే ॥ ౩ ॥

ప. విః– ప్ర । పవమాన । ధన్వసి । సోమ । ఇన్ద్రాయ । మాదనః । నృభిః । యతః । వి । నీయసే ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **పవమాన** పవిత్రతాం కుర్వాణ **సోమ** ఆనన్దరసాగార పరమాత్మన్! **ఇన్ద్రాయ** జీవాత్మనే **మాదనః** ఆనన్దకరః త్వమ్ **ప్ర ధన్వసి** తం ప్రాప్నోషి, **నృభిః** ఉపాసకైః నరైః **యతః** గృహీతః, ధ్యాతః త్వమ్ **వి నీయసే** విశేషేణ హృదయదేశం ప్రాప్యసే ॥ 3 ॥

భావార్థః-అరణ్యోర్వ్యాప్తోఽప్యగ్నిర్యథాఽఽవిర్భావాయ మన్థనమపేక్షతే తథైవ హృదయే జీవాత్మని చ పూర్వత ఏవ విద్యమానోఽపి పరమేశ్వర ఆవిర్భావాయ ధ్యానమపేక్షతే ॥ 3 ॥

౯౬౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(పవమాన) పవిత్రతనొనర్చునట్టి (సోమ) ఆనందరసముయొక్క నిధివగు ఓ పరమేశ్వరా! (ఇన్ద్రాయ) జీవాత్మకొరకు (మాదనః) ఆనందదాయకుడవగు నీవు (ప్ర ధన్వసి) దానిని చేరుచుందువు (నృభిః) ఉపాసకులగు నరులతో (యతః) ధ్యానింపబడిన నీవు (వి నీయసే) విశేషరూపములో హృదయ ప్రదేశమునకు కొనిపోబడుదువు.॥3॥

భావార్థము :-అరణులందు వ్యాప్తమైయుండియు అగ్ని ఎటుల ప్రత్యక్షమగుటకొరకు మంథనము నపేక్షించునో, అటులనే హృదయము మరియు జీవాత్మలయందు మొదటినుండియే విద్యమానమైయుండియును పరమేశ్వరుని ప్రాప్తికొరకు ధ్యానమునపేక్షించుచుండును. ॥3॥

963. O true devotee, Thou art gladdener of God (as a son is to the father) or thy preceptor on account of thy noble virtues and purifying all. Thou goest from place to place and art trained by great leaders, being made humble. ॥3॥

౯౬౪. ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలో వా। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౯౬౪. ఇన్దో యదద్రిభిః సుతః పవిత్రం పరి దీయసే ।
అరమిన్ద్రస్య ధామ్నే ॥ 4 ॥

ప.వి:- ఇన్దో । యత్ । అద్రి భిః । అ-ద్రిభిః । సుతః । పవిత్రమ్ । పరిదీయసే । పరి । దీయసే । అరమ్ । ఇన్ద్రస్య । ధామ్నే ॥ ४ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్దో** రసాగార, చన్ద్రవదాహ్లాదక పరమేశ! **యత్** యదా **అద్రిభిః** పాషాణైరివ ధ్యానైః **సుతః** అభిషుతః త్వమ్ **పవిత్రమ్** పరిపూతమ్ హృదయదేశమ్ **పరి దీయసే** పరిగచ్ఛసి, వ్యాప్నోషి. [దీయతే గతికర్మా. నిఘం ...२।१४.] తదా **ఇన్ద్రస్య** జీవాత్మనః **ధామ్నే** తేజసే, జీవాత్మానం తేజసా దీపయితుమితి భావః **అరమ్** పర్యాప్తం భవసి ॥ ४ ॥

భావార్థః- ధ్యానేన ప్రకటీకృతః పరమేశ్వరో జీవాత్మానం తేజసా బ్రహ్మవర్చసేన చానుప్రాణయతి ॥ ४ ॥

९६४. ఈ మంత్రమునందును మరల అదే విషయము కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్దో) రసభండారము, చంద్రునివంటి ఆహ్లాదదాయకుడవునగు ఓ పరమేశ్వరా! (యత్) ఎపుడు (అద్రిభిః) సన్నెకల్లు, అనగా కల్వములవలె ధ్యానములచే (సుతః) జల్లించబడిన నీవు (పవిత్రమ్) పవిత్రమగు హృదయప్రదేశములో (పరి దీయసే) వ్యాప్తమగుచుందువు. అపుడు (ఇన్ద్రస్య) జీవాత్మయొక్క (ధామ్నే) తేజముకొరకు, అనగా జీవాత్మను తేజముతో ప్రదీప్తమొనర్చుటకొరకు (అరమ్) పర్యాప్తమగుచుందువు.॥४॥

భావార్థము :- ధ్యానముచే ప్రకటమొనర్చుకొనబడిన పరమేశ్వరుడు జీవాత్మను తేజముతో మరియు బ్రహ్మవర్చస్సుతో అనుప్రాణితము అనగా ప్రేరణ నొనర్చుచుండును.॥४॥

964. O devotee of moon - like nature, thou art trained by men of firm resolve like the mountains and art being dedicated to God Who is absolutely Pure. Thou art fit to realise God in thy heart. ||4||

९६५. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మ విషయమాహ.

९६५. త్వం సోమ నృమాదనః పవస్వ చర్షణీ ధృతిః ।
సస్నిర్యో అనుమాద్యః ॥ ५ ॥

 ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩
ప.వి:- త్వమ్ । సోమ । నృమాదనః । నృ-మాద నః । పవస్వ । చర్షణీధృతిః । చర్షణి -
౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ధృతిః । సస్నిః । యః । అనుమాద్యః । అను-మాద్యః ॥ ౫ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** రసాగార, శుభకర్మసు ప్రేరక, చన్ద్రవదాహ్లాదక, సర్వాన్తర్యామిన్ పరమపితర్జగదీశ! **నృమాదనః** నౄన్ మనుష్యాన్ మాదయతి హర్షయతీతి తథావిధ **చర్షణీధృతిః** మనుష్యాణాం ధారయితా **త్వమ్ పవస్వ** అస్మాన్ పవిత్రీకురు, **యః** యః త్వమ్ **సస్నిః** సర్వథా శుద్ధః. [ష్ణా శౌచే ధాతోః '' ఆదృగమహనజనః కికినౌ లిట్ చ''. అ.. ౩ । ౨ । ౧౭౧ ఇత్యనేన కిన్ ప్రత్యయః, తస్య చ లిడ్వత్త్వాద్ ద్విత్వమ్.] **అనుమాద్యః** అనునయేన ప్రసాదనీయశ్చ అసి ॥ ౫ ॥

భావార్థః-యస్మిన్ విశుద్ధే పరమాత్మని కల్మషస్య కణికాపి నాస్తి స ఉపాసకాన్ నిర్మలాన్ కృత్వా పూతే నానన్దరసేన పరిప్రీణాతి ॥ ౫ ॥

౯౬౫. దీనియందును మరల పరమాత్మ విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) రసభండారము, శుభకర్మలందు ప్రేరకుడు, చంద్రనివలె ఆహ్లాదదాయకుడు, సర్వాంతర్యామి, పరమపితవగు ఓ పరమేశ్వరా! (నృమాదనః) మానవులను ఆనందపరచునట్టి (చర్షణీధృతిః) మనుష్యులను ధారణ మొనర్చునట్టి (త్వమ్) నీవు (పవస్వ) మమ్ము పవిత్రపరచుము (యః) అట్టి నీవు (సస్నిః) నిరంతరము శుద్ధము మరియు (అనుమాద్యః) అనునయముద్వార ప్రసన్నమొనర్చదగినవాడవు.।౫॥

భావార్థము :- ఏవి శుద్ధమగు పరమాత్మలో పాపము అణువుమాత్రమైనను లేదో ఆయన ఉపాసకులను నిర్మలమొనర్చి పవిత్రమగు ఆనందరసముచే తృప్తిపరచుచుండును.।౫॥

965. O devotee of peaceful nature! thou who art the gladdener of men and supporter of manking, to be hailed by all with joy, being thyself pure, purify others. II5II

౯౬౬. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

 ౧౨ ౩౧ ౨ ౩౧౨ ౩ ౧ ౨
౯౬౬. పవస్వ వృత్రహన్తమ ఉక్థేభిరను మాద్యః ।
 ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
శుచిః పావకో అద్భుతః ॥ ౬ ॥

౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩
ప.వి:– పవస్వ । వృత్రహన్తమః । వృత్ర-హన్త మః । ఉక్థేభిః। అనుమాద్యః। అను –
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩
మాద్యః। శుచిః। పావకః అద్భుతః । అత్ – భుతః ॥ ౬ ॥

పదార్థః- హే సోమ! హే రసాగార పరమాహ్లాదక జగదాధార పరమేశ! **వృత్రహన్తమః** పాపానామతిశయేన హన్తా, **ఉక్థేభిః** స్తోత్రైః **అనుమాద్యః** ప్రసాదనీయః, **శుచిః** పవిత్రః, **పావకః** పవిత్రయితా, **అద్భుతః** ఆశ్చర్యకరగుణకర్మస్వభావః త్వమ్ **పవస్వ** ఉపాసకానస్మాన్ పునీహి ॥ ౬ ॥

భావార్థః-యః స్వయం పాపానాం హన్తృతమః పవిత్రోఽద్భుతోఽస్తి సోఽన్యానపి నిష్పాపాన్ పవిత్రాన్తఃకరణానద్భుతాంశ్చ కుతో న కుర్యాత్. ॥ ౬ ॥

౯౬౬. దీనియందును పునః పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :- ఓ సోమ! రసాగారుడవగు, పరమాహ్లాదక, జగదాధార ఓ పరమేశ్వరా! (వృత్రహన్తమః) పాపములను నష్టపరుచునట్టి (ఉక్థేభిః) స్తోత్రములచే (అనుమాద్యః) ప్రసన్నమొనర్చదగిన (శుచిః) పవిత్రుడవు (పావకః) పవిత్రదాయకుడవు (అద్భుతః) ఆశ్చర్యకరమగు గుణకర్మ స్వభావములు గల నీవు ఉపాసకులమగు మమ్ము (పవస్వ) పవిత్రమొనర్చుము.।౬॥

భావార్థము :-స్వయముగ పాపములను హరించునట్టి అద్భుతశక్తిశాలియగు పరమేశ్వరుడు ఇతరులను కూడ పాపరహితులు, పవిత్రులనుగ నొనర్చుననుటలో అతిశయోక్తియుండదు.।౬॥

966. Go on O best slayer of internal foes in the form of lust, anger, greed etc. purify all, thou who art to be hailed with joyful lauds, pure, purifying and wonderful. II6II

౯౬౭. ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలో వా। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమేశ్వరః కీదృశోఽస్తీత్యాహ.

౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౯౬౭. శుచిః పావక ఉచ్యతే సోమః సుతః స మధుమాన్।
౩ ౧ ౨ ౩ ౨
దేవావీరఘశంసహా ॥౭॥

ప. వి:– శుచిః । పావకః । ఉచ్యతే । సోమః । సుతః । సః । మధుమాన్ । దేవావీః । దేవ – అవీః । అఘశంసహా । అఘశంస – హా ॥ ౭ ॥

పదార్థః- **సుతః** అభిష్యన్దితః **స సోమః** అసౌ రసాగారః పరమేశః **శుచిః** పవిత్రః, **పావకః** పవిత్రయితా, **మధుమాన్** మధురః, **దేవావీః** దేవాన్ దివ్యగుణయుక్తాన్ విదుషః అవతి రక్షతీతి తాదృశః, **అఘశంసహా** పాపప్రశంసకానాం హన్తా చ **ఉచ్యతే** కథ్యతే ॥ ౭ ॥

భావార్థః- స్తవనేనోపాసనయా చ ప్రసాదితః పరమేశ్వరః పరమానన్దసన్దోహం ప్రవాహయన్నుపాసకైర్మధురమధురః పాపానామున్మూలయితా చానుభూయతే ॥ ౭ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మనః స్వరూపవర్ణనపురస్సరం తత్స్తుతిప్రార్థనోపాసనాయా బ్రహ్మానన్దస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి ॥

౯౬౭. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరు డెట్లున్నాడను విషయము కలదు.

పదార్థము :- (సుతః) అభిషుతమొనర్చబడిన (స సోమః) ఆ రసనిధియగు పరమేశ్వరుడు (శుచిః) పవిత్రుడు మరియు (పావకః) పవిత్రపరచువాడు (మధుమాన్) మధురమగు (దేవావీః) దివ్యగుణవంతులగు విద్వాంసుల రక్షణచేయువాడు మరియు (అఘశంసహా) పాపప్రశంసకుల వినాశకుడని (ఉచ్యతే) చెప్పబడుచుండును. ॥౭॥

భావార్థము :- స్తుతి, ఉపాసనలచే ప్రసన్నమొనర్చబడిన పరమేశ్వరుడు పరమానంద సమూహములను ప్రవహింపజేయుచు ఉపాసకులద్వార అత్యంత మధురము మరియు పాపములను ఉన్మూలన నొనర్చువాడని అనుభూతి నొందబడుచున్నది. ॥౭॥

ఈ ఖండములో పరమేశ్వరుని స్వరూపమును వర్ణనతో ఆయన స్తుతి, ప్రార్థన, ఉపాసన మరియు బ్రహ్మానందముయొక్క వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

ఆరవ అధ్యాయములో మొదటిఖండము సమాప్తమైనది.

967. Pure and purifying, is he called Soma - full of sweetness, slayer of sinners, protector of divine virtues and truthful learned persons. II7II

౯౬౮. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా। దేవతా-పవమానః సోమః।

ఛన్దః- గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మ ప్రాప్తివిషయమాహ.

౨ ౩౨౩౧౨౩ ౨ ౩ ౧౨
౯౬౮. ప్ర కవిర్దేవవీతయేఽవ్యా వారేభిరవ్యత।

౩౧ ౨ర ౩౧ ౨ర
సాహ్వాన్విశ్వా అభి స్పృధః ॥౧॥

౨ ౩౨ ౩౧౨ ౩౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩
ప.విః- ప్ర। కవిః। దేవవీతయే। దేవ - వీతయే। అవ్యాః। వారే భిః। అవ్యత।
౨ ౧౨ర ౩౨ ౧౨ర
సాహ్వాన్। విశ్వాః। అభి। స్పృధః ॥౧॥

పదార్థః- **కవిః** క్రాన్తద్రష్టా మేధావీ చ ఏష సోమః రసాగారః పరమాత్మా **దేవవీతయే** దివ్యగుణానాం ప్రజననాయ **అవ్యాః** శుద్ధచిత్తవృత్తేః **వారేభిః** విఘ్ననివారణోపాయైః ప్రణవజపాదిభిః **ప్ర అవ్యత** ప్రాప్యతే. [ప్రపూర్వాద్ అవ ధాతోః కర్మణి లజి రూపమ్. ఆడాగమాభావశ్ఛాన్దసః.] **సాహ్వాన్** విపదామ్ అభిభవితా సః. [దాశ్వాన్ సాహ్వాన్ మీఢ్వాంశ్చ. అ.. ౬।౧।౧౨ ఇతి షహ ధాతోః క్వస్వన్తో నిపాతః.] **విశ్వాః స్పృధః** సర్వాన్ స్పర్ధాలూన్ అన్తరికాన్ బాహ్యాంశ్చ శత్రూన్ **అభి** అభిభవతి పరాజయతే. [ఉపసర్గశ్రుతేర్యోగ్య క్రియాధ్యాహారః.] ॥౧॥

భావార్థః-పరమాత్మోపాసనయా సర్వే దివ్యగుణాః స్వయమేవ ప్రాప్యన్తే విఘ్నకారిణః శత్రవశ్చ పరాజీయన్తే ॥౧॥

౯౬౮. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మయొక్క ప్రాప్తివిషయము కలదు.

పదార్థము :-(కవిః) క్రాంతద్రష్ట మరియు మేధావియగు ఈ సోమరసనిధియగు పరమాత్మ (దేవవీతయే) దివ్యగుణముల నుత్పన్న మొనర్చుటకొరకు (అవ్యాః) శుద్ధమగు చిత్తవృత్తులు (వారేభిః) విఘ్ననివారక ఉపాయములు, ప్రణవజపము మున్నగువానిచే (ప్ర అవ్యత) ప్రాప్తించగలడు. (సాహ్వాన్) విపత్తులను దూరమొనర్చునట్టి ఆయన (విశ్వాః స్పృధః) సమస్త స్పర్ధలను కలిగించునట్టి ఆంతరిక మరియు బాహ్యశత్రువులను (అభి) పరాజయమొనర్చివేయును. ॥౧॥

భావార్థము:- పరమాత్మ ఉపాసనవలన సకలదివ్యగుణములు స్వయంగా ప్రాప్తిస్తవి. మరియు విఘ్నములు, విఘ్నములు కలిగించు శత్రువులు నశిస్తరు. ॥౧॥

968. God Who is Omniscient, subdues all our internal foes for the attainment of divine virtues and endows us with the means or protective knowledge. ll1ll

౯౬౯. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మన ఉపకారం వర్ణయతి.

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౬౯. సహి ష్మాజరితృభ్య ఆ వాజం గోమన్తమిన్వతి ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
పవమానః సహస్రిణమ్ ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర
ప.వి:- సః । హి । స్మ । జరితృభ్యః । ఆ । వాజమ్ । గోమన్తమ్ । ఇన్వతి । పవమానః ।
౩ ౧ ౨
సహస్రిణమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- పవమానః చిత్తస్య ఆత్మనశ్చశుద్ధి మాపాదయన్ **స హి** స ఖలు సోమః జగదుత్పాదకః పరమేశ్వరః **జరితృభ్యః** స్తోతృభ్యః **సహస్రిణమ్** సహస్రసంఖ్యకమ్ **గోమన్తమ్** ప్రశస్తధేనువాగాదియుక్తమ్ **వాజమ్** ధనమ్, యద్వా **గోమన్తమ్** అన్తః ప్రకాశయుక్తమ్ **వాజమ్** ఆత్మబలమ్ **ఆ ఇన్వతి స్మ** ఆ ప్రాపయతి. [ఇన్వతి గతి కర్మా. నిఘం...౨।౧౪] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-ప్రేయోమార్గిభిః శ్రేయోమార్గిభిశ్చ ధ్యాతః పరమేశ్వరస్తేభ్యో మనోవాఞ్ఛితం సర్వం ప్రేయః శ్రేయశ్చ ప్రయచ్ఛతి ॥ ౨ ॥

౯౬౯. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క ఉపకారముల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(పవమానః) చిత్తము మరియు ఆత్మను శుద్ధిపరచునట్టి (స హి) ఆ సోముడు, అనగా జగత్తునుత్పన్నమొనర్చు పరమేశ్వరుడు (జరితృభ్యః) స్తోతలకు (సహస్రిణమ్) వేలాది సంఖ్యలుగల (గోమన్తమ్) ప్రశస్తమగు గోవులు, ప్రశస్తమగు వాణులు మున్నగువానితోగూడిన (వాజమ్) ధనములను, లేక (గోమన్తమ్) అంతఃప్రకాశముతో గూడిన (వాజమ్) ఆత్మబలమును (ఆ ఇన్వతి స్మ) ప్రాప్తింపజేయును.।౨॥

భావార్థము :-ప్రేయోమార్గము మరియు శ్రేయో మార్గముల నవలంభించువారిచే ధ్యానించబడిన పరమేశ్వరుడు వారు కోరునట్టి సకల శ్రేయ, మరియు ప్రేయములనన్నింటిని ప్రదానమొనర్చివేయును.।౨॥

969. God the Purifier, gives without fail, thousand fold power in the shape of Knowledge, pure speech, nobie senses and cattle to His true worshippers. ll2ll

౯౭౦. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా। దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౯౭౦. పరి విశ్వాని చేతసా మృజ్యసే పవసే మతీ ।
సనః సోమ శ్రవో విదః ॥ ౩ ॥

ప. వి:– పరి । విశ్వాని । చేతసా । మృజ్యసే । పవసే । మతీ । సః । నః । సోమ । శ్రవః । విదః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే పరమాత్మన్! **విశ్వాని** సర్వాణి సాంసారికభోగవిలాసాదీని **పరి** పరిహృత్య త్వమేవ **చేతసా** చిత్తేన **మతీ** మత్యా చ. [అత్ర ''సుపాం సులుక్'' అ.. ౭ ।౧ ।౩౯ ఇత్యనేన తృతీయైకవచనే పూర్వసవర్ణ దీర్ఘః.] **మృజ్యసే** అలంక్రియసే, యతః త్వమ్ **నః** అస్మాన్ **పవసే** పునాసి. హే **సోమ** పరమైశ్వర్యవన్ ! **సః** అసౌ త్వమ్ **నః** అస్మాన్ **శ్రవః** యశః **విదః** లమ్భయ ॥ ౩ ॥

భావార్థః- యదా మనుష్యో బాహ్యవిషయేభ్యో మనః ప్రతినివర్త్య పరమాత్మన్యేవ చ కేన్ద్రీకృత్య తం ధ్యాయతి తదా స తస్మై నితాన్తం పావిత్ర్యమవినశ్వరం యశశ్చ ప్రయచ్ఛతి ॥ ౩ ॥

౯౭౦. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- ఓ పరమేశ్వరా! (విశ్వాని) సమస్త ప్రాపంచిక భోగవిలాసములు మున్నగువానిని (పరి) వదలివేసి నీవు మాత్రమే మాద్వారా (చేతసా) చిత్తము మరియు (మతీ) బుద్ధిద్వార (మృజ్యసే) అలంకృతమొనర్చబడుచున్నావు. ఏలన నీవు మమ్ము (పవసే) పవిత్రపరచెదవు (సోమ) ఓ పరమైశ్వర్యశాలివగు పరమాత్మా! (సః) అట్టి నీవు (నః) మాకు (శ్రవః) యశస్సును (విదః) ప్రాప్తింపజేయుము. ॥౩॥

భావార్థము :- మనుష్యుడు బాహ్యవిషయములనుండి మనస్సును మరల్చి పరమాత్మయందే కేంద్రీకరించి పరమాత్మను ధ్యానించుచుండినప్పుడు ఆయన వారికి అత్యధిక పవిత్రత మరియు అవినశ్వరమగు యశస్సును ప్రదానమొనర్చును. ॥౩॥

970. It is Thou O God! That purifiest all with Thy knowledge and makest our intellects absolutely guileless. So endow us with knowledge, fame and all kinds of wealth with good will. II3II

౯౭౧. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మానం ప్రార్థయతే.

౯౭౧. అభ్యర్ష బృహద్యశో మఘవద్భ్యో ధ్రువం రయిమ్ ।
ఇషం స్తోతృభ్య ఆ భర ॥ ౪ ॥

ప.వి:- అభి-అర్ష । బృహత్ । యశః । మఘవద్భ్యః । ధ్రువమ్ । రయిమ్ । ఇషమ్ । స్తోతృభ్యః । ఆ । భర ॥౪॥

పదార్థః- హే పవమాన సోమ పవిత్రకర్తః పరమైశ్వర్యవన్ జగదీశ్వర! త్వమ్ **మఘవద్భ్యః** దానవద్భ్యో ధనికేభ్యః. [మఘమితి ధననామధేయం మంహతేర్దానకర్మణః. నిరు. ౧।౭.] **ధ్రువం** స్థిరమ్ **రయిమ్** ధనమ్ **బృహత్** మహత్ **యశః** కీర్తిం చ **అభ్యర్ష** ప్రాపయ. అపి చ **స్తోతృభ్యః** ఉపాసకేభ్యః **ఇషమ్** విజ్ఞానమ్ ఇష్టం సుఖం చ **ఆ భర** ఆహర ॥ ౪ ॥

భావార్థః-దానశీలా ఏవ జనా ధనప్రాప్త్యధికారిణో భవన్తి. కిఞ్చ యేం పరమాత్మానముపాసతే తే వివేకినః సుఖినశ్చ జాయన్తే ॥ ౪ ॥

౯౭౧. ఈ మంత్రమునందును మరల పరమాత్మ ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- పవమానసోమ, అనగా పవిత్రకర్తవగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (మఘవద్భ్యః) దాతలగు ధనికులకు (ధ్రువమ్) స్థిరమగు (రయిమ్) ధనము మరియు (బృహత్) మహా (యశః) కీర్తిని (అభ్యర్ష) ప్రాప్తింపజేయుము. మరియు (స్తోతృభ్యః) ఉపాసకులకు (ఇషమ్) విజ్ఞానము మరియు ఇష్ట సుఖములను (ఆ భర) కలిగించుము.॥౪॥

భావార్థము :- దానశీలురు మాత్రమే ధనమును పొందుటకు అధికారులగుదురు. మరియు పరమేశ్వరుని ఉపాసనయొనర్చువారు వివేకవంతులై సుఖముల ననుభవించెదరు.॥౪॥

971. O God! Pour on us lofty glory, endow us who possess the wealth of truth and righteousness. permanent, undecaying Wealth in the form of knowledge. Give pure food, noble progeny and worldly prosperity to those persons who always sing Thy praise, so that they may live long and happily, leading pure lives. ll4ll

౯౭౨. ఋషిః - అసితః కాశ్యపో దేవలో వా। దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ। స్వరః - షడ్జః.

అథ పరమాత్మా కీదృశ ఇతి వర్ణయతి.

౯౭౨. త్వం రాజేవ సువ్రతో గిరః సోమావివేశిథ ।

పునానో వహ్నే అద్భుత ॥౫॥

ప. వి: - త్వమ్ । రాజా - ఇవ । సువ్రతః। సు - వ్రతః। గిరః । సోమ । ఆవివేశిథ । పునానః। వహ్నే । అద్భుత । అత్ - భుత ॥ ౫ ॥

పదార్థః- హే **వహ్నే** జగద్భారస్య వోఢః **అద్భుత** ఆశ్చర్యగుణకర్మస్వభావ **సోమ** సర్వోత్పాదక, సద్భావ ప్రేరక, ఐశ్వర్యశాలిన్ జగదీశ! **పునానః** హృదయాని పవిత్రీకుర్వన్ **త్వమ్ రాజా ఇవ** సమ్రాడివ **సువ్రతః** సుకర్మా అసి. [వ్రతమితి కర్మనామ. నిఘం..౨।౧.] కిఞ్చ త్వం **గిరః** వేదవాచః **ఆవివేశిథ** ప్రవిష్టోఽసి, వేదవాచస్త్వామేవోపాస్యత్వేన వర్ణయన్తీత్యర్థః, [''యస్తన్న వేద కిమృచా కరిష్యతి'' ఋ. ౧।౧౬౪।౩౯ ఇతి శ్రుతేః] ॥ ౫ ॥

అత్రోపమాలంకారః ॥ ౫ ॥

భావార్థః-యథా కశ్చిద్ రాజా రాష్ట్రోన్నతికరాణ్యేవ కార్యాణి కరోతి తథైవ విశ్వబ్రహ్మాణ్డాధీశ్వరస్య పరమాత్మనః సర్వాణి జగదుత్పత్తిస్థితిప్రలయాదీని కర్మాణి శుభాని నిఃస్వార్థాని పరోపకార కరాణి చ భవన్తి ॥ ౫ ॥

౯౭౨. పరమాత్మ ఎట్లున్నాడు? అను వర్ణన ఈ మంత్రములో గలదు.

పదార్థము :-(వహ్నే) జగత్తుభారమును వహించునట్టి (అద్భుత) ఆశ్చర్యకరమగు గుణ కర్మ, స్వభావములుగల (సోమ) సకలమునుత్పన్నమొనర్చు, సద్భావములను ప్రేరితమొనర్చునట్టి, ఐశ్వర్యశాలివగు ఓ జగదీశ్వరా! (పునానః) హృదయములను పవిత్రపరచుచు (త్వమ్) నీవు (రాజా

ఇవ) సమ్రాట్టు, అనగా చక్రవర్తివలె (సువ్రతః) సత్కర్మలనాచరించువాడవు. నీవు (గిరః) వేదవాణులందు (ఆవివేశిథ) ప్రవిష్టమగుము. అనగా వేదవాణులు నిన్నుమాత్రమే వర్ణించుచున్నవి. [అనగా వేదఋచలను చదివి పరమేశ్వరుని తెలిసికొననివానికి ఋచలచే లాభమేమి? అని ఋగ్వేదము ఉపదేశించినది. ఋ. ౧-౧౬౪-౩౯.] ౹౫౹౹

దీనియందు ఉపమాలంకారము కలదు.౹౫౹౹

భావార్థము :-రాజు తన రాజ్యము నున్నతపరచునట్టి కార్యములనే చేయును. అటులనే విశ్వబ్రహ్మాండము యొక్క రచయితయగు పరమాత్మ జగదుత్పత్తి, స్థితి, ప్రళయము మున్నగు కార్యములన్నింటిని శుభము నిఃస్వార్థము, మరియు పరోపకారమొనర్చుటయే ఆయన ముఖ్యకార్యములై యుండును.౹౫౹౹

972. O Wondrous Purifying God, leading us always towards the path of righteousness, Thou hast entered the hearts of those, like a pious King, who are Thy true worshippers, obeying Thy Commands. II5II

౯౭౩. ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలోవా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మనః సర్వవ్యాపకత్వం వర్ణ్యతే.

౧ ౨ర ౩౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
౯౭౩. స వహ్నిరప్సు దుష్టరో మృజ్యమానో గభస్త్యోః ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సోమశ్చమూషు సీదతి ॥ ౬ ॥

౨ ౧౨ర ౩౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర
ప. విః–సః। వహ్నిః । అప్సు। దుష్టరః। దుః–తరః। మృజ్యమానః । గభస్త్యోః । సోమః।
౩౧ ౨ ౩
చమూషు । సీదతి ।౬॥

పదార్థః- **వహ్నిః** జగద్భారస్య వోఢా, **దుష్టరః** దురతిక్రమః, **మృజ్యమానః** సద్గుణకర్మస్వభావైః అలంక్రియమాణః **స సోమః** అసౌ జగత్పతిః పరమేశ్వరః **అప్సు** నదనదీసముద్రపర్జన్యాదివర్తిషు ఉదకేషు, **గభస్త్యోః** సౌమ్యతైజసరూపయోః చన్ద్రసూర్యకిరణయోః.

[గభస్తిరితి రశ్మినామసు పఠితమ్. నిఘం...౨ । ౪.] **చమూషు** ద్యావాపృథివ్యోరన్తరాలే విద్యమానేషు విభిన్నేషు లోకేషు చాపి [చమ్వౌ ఇతి ద్యావాపృథివ్యోర్నామ. నిఘం.3 । 30.] **సీదతి** నిషణ్ణోఽస్తి ॥ ౬॥

భావార్థః-అగణిత గ్రహోపగ్రహసూర్యనక్షత్రాదియుతే సువిస్తీర్ణే విశ్వబ్రహ్మాణ్డేఽస్మిన్ కణపరిమితమపి స్థానం న విద్యతే యత్ర పరమేశ్వరో నాస్తి ॥ ౬ ॥

౯౭౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క సర్వవ్యాపకత్వమును గురించిన వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(వహ్నిః) జగత్తుభారమును వహించునట్టి (దుష్టరః) దుస్తరమగు (మృజ్యమానః) శ్రేష్ఠమగు గుణ, కర్మ, స్వభావములచే అలంకృతమైనట్టి (స సోమః) ఆ జగత్పతియగు పరమేశ్వరుడు (అప్సు) నదీనదములు, సముద్రములు, మేఘములు మున్నగువాని జలములలో (గభస్త్యోః) సౌమ్యము మరియు తేజోరూపముగల సూర్యచంద్రుల కిరణములందు (చమూషు) ద్యులోక పథివీలోకములమధ్య విద్యమానమైయున్న విభిన్న లోకములలో (సీదతి) కూర్చుండియున్నాడు. ।౬॥

భావార్థము :- అగణితముగనున్న గ్రహములు, ఉపగ్రహములు, సూర్యుడు, నక్షత్రములు మున్నగువానితో గూడిన ఈ అతి విస్తీర్ణమగు విశ్వబ్రహ్మాండమునందు ఒక్క అణువుమాత్ర స్థానమైనను పరమాత్మ విద్యమానమైయుండనిచోటు లేనేలేదు. ।౬॥

973. God Who is the Sustainer of the universe, Who is difficult to be attained by those immersed in the waters of the world, Who purifies all with the fingers of knowledge and action or Who is sought through pure mind and intellect is seated in the hearts of His subjects like a commander in his army. II6II

౯౭౪.ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలోవా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ కిం కుర్వన్ పరమాత్మా కుత్ర గచ్ఛతీత్యాహ.

౯౭౪. క్రీడుర్మఖో న మంహయుః పవిత్రం సోమ గచ్ఛసి ।
దధత్ స్తోత్రే సువీర్యమ్ ॥ ౭ ॥

3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3౧౨ 3 ౧౨ర 3 ౨
ప. వి:- క్రీడుః । మఖః । న । మంహయుః । పవిత్రమ్ । సోమ । గచ్ఛసి । దధత్ । స్తోత్రే ।
3 ౧౨ 3 ౧౨ర
సువీర్యమ్ । సు-వీర్యమ్ ॥ ౭ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** జగత్స్రష్టః పరమాత్మన్! **క్రీడుః** జగత్సంచాలనక్రీడాకరః, కిఞ్చ **మఖః న** యజ్ఞః ఇవ **మంహయుః** దానేచ్ఛుకః త్వమ్. [మంహతే దానకర్మా. నిఘం.౩ । ౨౦ మంహం దానం పరేషాం కామయతే ఇతి మంహయుః. పరేచ్ఛాయాం క్యచి ఉః ప్రత్యయః.] **స్తోత్రే** స్తుతిపరాయణాయ జనాయ **సువీర్యమ్** సువీర్యోపేతమ్ ఆత్మబలమ్ **దధత్** ప్రయచ్ఛన్, **తస్య పవిత్రమ్** నిర్మలం అన్తఃకరణమ్ **గచ్ఛసి** వ్యాప్నోషి ॥ ౭ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥౭॥

భావార్థః-యథా యజ్ఞః సర్వేషాముపకారాయ భవతి తథా పరమేశ్వరోఽపి పరేషాముపకారే సంలగ్నః స్తోతురన్తరాత్మని బలముత్సాహం పురుషార్థం కర్మయోగం చ ప్రేరయతి ॥ ౭ ॥

౯౭౪. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ ఏమిచేయుచు, ఎక్కడికి వెళ్లుచుండునను విషయము కలదు.

పదార్థము :-(సోమ) జగత్తునాటలాడించు ఓ పరమేశ్వరా! (క్రీడుః) ప్రతి ఆటయందును విశ్వమును నడుపునట్టి మరియు (మఖః న) యజ్ఞమువలె (మంహయుః) ఇతరులకు లాభమును గలిగించు ఇచ్ఛగలనీవు (స్తోత్రే) స్తుతి పరాయణులగు మనుష్యులకొరకు (సువీర్యమ్) చక్కనివీర్యవంతమైన ఆత్మబలము (దధత్) ప్రదానమొనర్చుచు వారి (పవిత్రమ్) నిర్మలమగు అంతఃకరణములందు (గచ్ఛసి) వ్యాప్తమగుచుండును.॥౭॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥౭॥

భావార్థము :-యజ్ఞ మెటుల అందరి ఉపకారమునకై యుండునో, అటులనే పరమేశ్వరుడు కూడ ఇతరుల ఉపకారములో తగిలియున్న స్తోతల అంతరాత్మలందు బలము, ఉత్సాహము, పురుషార్థము మరియు కర్మయోగములను ప్రేరణమొనర్చుచుండును.॥౭॥

974. O God, enabling us to play in the world and Thyself sporting in it (so to speak) Adorable, acting like a liberal chief eager to give, Thou goest to the pure heart of a devotee, bestowing on him heroic strength. II7II

౯౭౫. ఋషిః- అవత్సారః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్రాదౌ జగదీశ్వరః ప్రార్థ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౭౫. యవంయవం నో అన్ధసా పుష్టం పుష్టంపరిస్రవ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
విశ్వా చ సోమ సౌభగా ॥౧॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ప. వి: – యవంయవమ్ । యవమ్ – యవమ్ । నః । అన్ధసా । పుష్టంపుష్టమ్ । పుష్టమ్ –
౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩
పుష్టమ్ । పరి స్రవ । విశ్వా । చ । సోమ । సౌభ గా । సౌ– భగా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** జగదాధార సర్వైశ్వర్య బ్రహ్మాణ్డాధిపతే పరమాత్మన్! త్వమ్ **అన్ధసా** రసేన **పుష్టంపుష్టమ్** అతిశయేన పరిపుష్టం **యవంయవమ్** యవాదికం సమగ్రం భోగ్యం పదార్థజాతమ్. [యవ ఇత్యుపలక్షణం సమస్తస్య భోగ్యపదార్థసమూహస్య.] **విశ్వా సౌభగా చ** సర్వాణి సౌభాగ్యాని చ **నః** అస్మభ్యమ్ **పరిస్రవ** పరిప్రవాహయ ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యేన జగత్పతినా సర్వే బహుమూల్యాః పదార్థా రచితాస్తత్కృపయైవ మనుష్యః స్వపురుషార్థేన తానధిగన్తుం పారయతి ॥ ౧ ॥

౯౭౫. ఈ మొదటి మంత్రములో జగదీశ్వరుని ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) జగదాధారుడవు, బ్రహ్మాండమున కధిపతివగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (అన్ధసా) రసముచే (పుష్టంపుష్టమ్) అత్యధిక పుష్టివంతమగు (యవంయవమ్) యవలు మున్నగు భోగ్యపదార్థముల నన్నింటిని (విశ్వా సౌభగా చ) మరియు సకల సౌభాగ్యములను (నః) మాకొరకు (పరిస్రవ) నలువైపులనుండి ప్రవహింపజేయుము.॥౧॥

భావార్థము :- ఏ పరమేశ్వరుడు సకల బహుమూల్య పదార్థములను రచించినాడో, ఆయన కృపవల్లనే మనుష్యులు తమ పురుషార్థముద్వారా వానిని పొందగలుగుదురు.॥౧॥

975. Pour on us with Thy nourishing power, all kinds of corn with each sort of nourishment and bestow on us all felicities. II1II

౯౭౬. ఋషిః-అవత్సారః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మనః స్తుతిపూర్వకం తం ప్రార్థయతే.

౨౩ ౨ ౩ ౨౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౨ర
౯౭౬. ఇన్ద్రో యథా తవ స్తవో యథా తే జాతమన్ధసః ।
౨ ౩౧౨ ౩ ౧ ౨
ని బర్హిషి ప్రియే సదః ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౨
ప. విః–ఇన్ద్రో । యథా । తవ । స్తవః । యథా । తే । జాతమ్ । అన్ధసః । ని । బర్హిషి । ప్రియే ।
౩
సదః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రో** చన్ద్రవదాహ్లాదక ప్రేమమయ ప్రభో! **యథా** యాదృశో మహాన్ **తవ** త్వదీయః **స్తవః** స్తుతిః మహిమా చ వర్తతే **యథా** యాదృగ్ మహచ్చ **తే** తవ **అన్ధసః** ఆనన్దరసస్య **జాతమ్** సమూహో విద్యతే, తథా తాదృగేవ **ని సదః** నిషీద ॥ ౨ ॥

భావార్థః-స్వమహిమానురూపం మహాన్ రసమయో జగదీశ్వరోఽస్మాన్ ప్రాప్యానన్ద రసార్ద్రాన్ కుర్యాత్ ॥౨॥

౯౭౬. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ స్తుతితో బాటు ఆయనను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రో) చంద్రునివలె ఆహ్లాదకరమగు ప్రేమమయుడవగు ఓ పరమాత్మా! (యథా) ఎటుల గొప్పదగు (తవ) ఏ నీయొక్క (స్తవః) స్తుతి మరియు మహిమగలదో (యథా) ఎంతటి మహత్వమైనదో (తే) నీయొక్క (అన్ధసః) ఆనందరసముయొక్క (జాతమ్) ఏ సమూహముగలదో, అటులనే మహనీయుడవగు నీవు మా (ప్రియే బర్హిషి) ప్రియ హృదయాసనముపై (ని సదః) కూర్చుండుము. ॥౨॥

భావార్థము :-తన మహిమకు అనురూపుడగు మహాన్ జగదీశ్వరుడు మాకు లభించి ఆనందరసముచే మమ్ము జలకమాడించుగాక! ॥౨॥

976. O resplendent God ! As Thine is the praise and Thine is the strength to nourish us by Thy Grace which is ever to be meditated upon, Thou hast Thy seat in the inmost recess of a dear devotee's heart. ll2ll

౯౭౭. ఋషిః- అవత్సారః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ జగదీశ్వర ఆహూయతే.

3 1 2 3 1 2 3 1 2ర 3 1 2
౯౭౭. ఉత నో గోవిదశ్వవిత్పవస్వ సోమాన్ధసా ।

3 1 2 3 1 2
మక్షూత మేభిరహభిః ॥ 3 ॥

3 2 3 2 3 2 3 2 3 2 1 2ర 3 1 2ర
ప. విః-ఉత । నః । గోవిత్ । గో-విత్ । అశ్వవిత్ । అశ్వ-విత్ । పవస్వ । సోమ । అన్ధసా ।
3 1 2 1 2ర 3
మక్షూతమేభిః । అహభిః । అ-హభిః ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **సోమ** సర్వైశ్వర్యసమ్పన్న రాజాధిరాజ పరమాత్మన్! **ఉత** అపి చ, త్వమ్ **అన్ధసా** ఆనన్దరసేన సహ **గోవిత్** ధేనూనాం ప్రాపయితా, ప్రాణబలానాం వా ప్రాపయితా సన్ **మక్షూతమేభిః అహభిః** శీఘ్రతమైః దివసైః, సద్య ఏవేతి భావః **నః** అస్మాన్ **పవస్వ** ప్రాప్నుహి ॥ 3 ॥

భావార్థః-జగదీశ్వరోఽస్మాన్ పురుషార్థినో విధాయ దివ్యసమ్పదా భౌతికసమ్పదా చ పరిపూర్ణాన్ కరోతు ॥ 3 ॥

౯౭౭. ఇపుడు జగదీశ్వరు నాహ్వానించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(సోమ) సకలైశ్వర్యవంతుడవు, రాజాధిరాజువునగు ఓ పరమేశ్వరా! (ఉత) మరియు నీవు (అన్ధసా) ఆనందరసముతో గూడ (గోవిత్) గోసంపదనిచ్చునట్టి, లేక దివ్యప్రకాశమును ప్రాప్తింపజేయునట్టి (అశ్వవిత్) అశ్వములను ప్రాప్తింపజేయునట్టి, లేక ప్రాణశక్తిని ప్రాప్తింపజేయువాడవునై (మక్షూతమేభిః అహభిః) కొన్ని దినములలోనే, అనగా శీఘ్రముగనే (నః) మాకు (పవస్వ) ప్రాప్తించుము.॥3॥

భావార్థము :-జగదీశ్వరుడు మమ్ము పురుషార్థులనుగ నొనర్చి దివ్యసంపదలు, లేక భౌతిక సంపదలచే పరిపూర్ణమొనర్చవలెను.॥3॥

977. (1) O God! Endowing us with the Vedic speech and strength, purify us with Thy Power that is to be meditated upon, through days that are flying most rapidly.

(2) Strain out for us in Thy purifying stream without fail and by the speediest means, the wealth that consists in the Vedic Speech and power. ll3ll

౯౭౮. ఋషిః- అవత్సారః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ జీవాత్మనః శక్తిం వర్ణయన్ స్తవనాహ్వాయతి.

౨ ౩౨౩౧ ౨ర౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౭౮. యో జినాతి న జీయతే హన్తి శత్రుమభీత్య ।

౧ ౨
స పవస్వ సహస్రజిత్ ॥ ౪ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప. విః-యః । జినాతి । న । జీయతే । హన్తి । శత్రుమ్ । అభీత్య। అభి- ఇత్య । సః ।
౩
పవస్వ । సహస్రజిత్ । సహస్ర –జిత్ ॥ ౪ ॥

పదార్థః- హే పవమాన సోమ క్రియాశీల జీవాత్మన్! **యః** యో భవాన్ **జినాతి** విఘ్నాన్ విపదో వా వినాశయతి. [జ్యా వయోహానౌ, క్ర్యాదిః.] **న జీయతే** కేనాపి న పరాజీయతే, ప్రత్యుత **అభీత్య** ఆక్రమ్య **శత్రుమ్** వైరిణం కామక్రోధాదికమ్ **హన్తి** మారయతి, **సః** అసౌ **సహస్రజిత్** సహస్రాణాం ఆన్తరాణాం బాహ్యానాం చ సమ్పదాం విజేతా సన్ త్వమ్ **పవస్వ** ప్రగతిం కురు ॥ ౪ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరస్యోపాసకస్తత్సఖ్యం ప్రాప్య ప్రచణ్డానపి బాహ్యానాన్తరాంశ్చ రిపూన్ విజేతుం క్షమతే ॥౪॥

౯౭౮. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుని శక్తిని వర్ణించుచు ఆయనను ఆహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-పవమాన సోముడవు, అనగా క్రియాశీలుడవునగు ఓ జీవాత్మా! (యః) ఏ నీవు (జినాతి) విఘ్నములను, లేక విపత్తులను నష్టమొనర్చువాడవో (న జీయతే) ఎవ్వరిచేతను పరాజితుడవు గానివాడవో, కాని (అభీత్య) ఆక్రమణమొనర్చినట్టి (శత్రుమ్) కామక్రోధములు మున్నగు శత్రువులను (హన్తి) హతమొనర్చెదవో (సః) అట్టి నీవు (సహస్రజిత్) వేలాది ఆంతరిక మరియు బాహ్య సంపదలకు విజేతవగుచు (పవస్వ) ప్రగతిని సాధించుకొనుము.॥౪॥

భావార్థము :-పరమాత్మ ఉపాసకులు ఆయన మిత్రత్వమును పొంది మహా ప్రచండులగు బాహ్య మరియు ఆంతరిక శత్రువులను జయించగలుగుదురు.॥౪॥

978. Do Thou O God, the Vanquisher of thousands of obstacles, Who conquerest all but art never conquered and Who destroyest all our internal enemies, purify us. II4II

౯౭౯. ఋషిః-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ జగత్పతిం పరమేశ్వరం ప్రార్థయతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౯౭౯. యాస్తే ధారా మధుశ్చుతోఽసృగ్రమిన్ద ఊతయే ।

౧ ౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨
తాభిః పవిత్రమాసదః ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప. విః – యాః । తే । ధారాః । మధుశ్చుతః। మధు – శ్చుతః । అసృగ్రమ్ । ఇన్దో । ఊతయే ।
౧ ౨ర ౩౧ ౨ ౩
తాభిః । పవిత్రమ్ । ఆ అసదః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్దో** ఆహ్లాదక చన్ద్రోపమ రసాగార జగదీశ్వర! **యాః తే** యాః తవ **మధుశ్చుతః** మధుస్రావిణ్యః **ధారాః** ఆనన్దతరఙ్గిణ్యః **ఊతయే** అస్మాకం రక్షణాయ **అసృగ్రమ్** త్వత్తః విసృజ్యన్తే **తాభిః** ధారాభిః, త్వమ్ **పవిత్రమ్** అస్మాకమ్ పవిత్రమ్ అన్తరాత్మానమ్ **ఆసదః** ఆసీద ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరం ధ్యాతారో యోగినః స్వాన్తరాత్మని నిర్ఝరన్తమానన్దనిర్ఝరమను భవన్తః పరాం తృప్తిం ప్రాప్నువన్తి ॥ ౧ ॥

౯౭౯. ఈ మొదటి మంత్రములో జగత్పతియగు పరమేశ్వరుడు ప్రార్థించబడినాడు.

పదార్థము :-(ఇన్దో) ఆహ్లాదమునిచ్చు, చంద్రునివంటి నిధియగు ఓ జగదీశ్వరా! (యాః తే) ఏ నీ యొక్క (మధుశ్చుతః) మధుస్రావిణియగు (ధారాః) ఆ ఆనందధారలు (ఊతయే) మా రక్షణకొరకు (అసృగ్రమ్) నీ వద్దినుండి వదలబడుచుండునో (తాభిః) అట్టి ధారలతో గూడ నీవు (పవిత్రమ్) మా పవిత్ర అంతరాత్మలందు (ఆసదః) విరాజిల్లుచుండుము.॥౧॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని ధ్యానమొనర్చు యోగులు తమ అంతరాత్మలలో ఊరుచుండునట్టి ఆనంద ధారలయొక్క ఊటలను అనుభవించుచు పరమతృప్తిని పొందుచుందురు.॥౧॥

979. O God! With streams that drop sweet juice of Bliss which are poured for the help and preservation of the devotees, be Thou always seated in their pure hearts. II1II

౯౮౦. ఋషిః- జమదగ్నిః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథానన్దరసప్రవాహమాకాఙ్క్షతే.

౯౮౦. సో అర్షేన్ద్రాయ పీతయే తిరో వారాణ్యవ్యయా ।
సీదన్నృతస్య యోనిమా ॥ ౨ ॥

ప. విః–సః । అర్ష । ఇన్ద్రాయ । పీతయే । తిరః । వారాణి । అవ్యయా । సీదన్ । ఋతస్య । యోనిమ్ । ఆ ॥ ౨॥

పదార్థః- హే పవమానసోమ ప్రవహనశీల బ్రహ్మానన్దరస! **ఋతస్య యోనిమ్** సత్యస్య గృహం పరమాత్మానమ్ **ఆసీదన్** ఉపతిష్ఠమానః **సః** ప్రశంసనీయః త్వమ్ **అవ్యయా** అవ్యయాని దురతిక్రమణీయాని **వారాణి** యోగమార్గాద్ నివారకాణి వ్యాధిస్త్యానసంశయప్రమాదాలస్యాదీని విఘ్నజాలాని **తిరః** తిరస్కృత్య **ఇన్ద్రాయ పీతయే** జీవాత్మనః పానాయ **అర్ష** ప్రస్రవ ॥ ౨ ॥

భావార్థః- పరమాత్మనః ప్రస్రుతః పరమానన్దప్రవాహః స్తోతురాత్మభూమిం సిఞ్చన్తం సద్గుణ సస్యైః శ్యామలాం కరోతి ॥ ౨ ॥

౯౮౦. ఈ మంత్రములో ఆనందరసముయొక్క ప్రవాహము ఆకాంక్షింపబడినది.

పదార్థము :-పవమాన సోమ, అనగా ప్రవాహశీలమగు ఓ బ్రహ్మానందరసమా! (ఋతస్య యోనిమ్) సత్యాశ్రయుడగు పరమాత్మయొక్క (ఆసీదన్) స్థిరమైయున్న (సః) ఆ ప్రశంసనీయుడవగు నీవు (అవ్యయా) కఠినత్వముతో అతిక్రమించదగిన మరియు (వారాణి) యోగమార్గముద్వారా నిలిచిపోవునట్టి వ్యాధి, స్త్యానము [సమూహము], సంశయములు, ప్రమాదములు, ఆలస్యము అనగా సోమరితనము మున్నగు విఘ్నములను (తిరః) తిరస్కరించుచు (ఇన్ద్రాయ పీతయే) జీవాత్మ పానమొనర్చుటకు (అర్ష) ప్రవహించుము. ॥౨॥

భావార్థము :-పరమాత్మవద్దినుండి ప్రవహించినట్టి పరమానంద ప్రవాహము స్తోతల ఆత్మభూములను సేచనమొనర్చుచు వానిని సద్గుణరూప సస్యశ్యామలము నొనర్చును. ॥౨॥

980. So flow Thou onward O God and be manifest in the heart of a devotee for the gratification of the soul, casting away all its material veil, seating Thyself in the shrine of Enternal Law and Truth. II2II

౯౮౧. ఋషి:-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౮౧. త్వం సోమ పరి స్రవ స్వాదిష్ఠో అఙ్గిరోభ్యః ।

౩ ౨ ౩ ౧ ౨౮
వరివోవిద్ ఘృతం పయః ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౧౨౮ ౩ ౧ ౨౮ ౧౨౮ ౩ ౨ ౩ ౨
ప.వి:-త్వమ్ । సోమ । పరి స్రవ । స్వాదిష్ఠః । అఙ్గి రోభ్యః । వరివోవిత్ । వరివః-విత్ ।
౩ ౨ ౧౨౮
ఘృతమ్ । పయః ॥౩॥

పదార్థః- హే **సోమ** రసాగార పరమేశ! **స్వాదిష్ఠః** మధురతమః, **వారివోవిత్** ఐశ్వర్యస్య లమ్భకశ్చ. [వరివః ఇతి ధననామ. నిఘం...౨ । ౧౦] **త్వమ్ అఙ్గిరోభ్యః** ప్రాణాయామాభ్యాసిభ్యో యోగసాధకేభ్యః. [ప్రాణో వా అఙ్గిరాః శ... ౬ । ౧ । ౨ । ౨౮.] **ఘృతమ్** తేజః **పయః** ఆనన్దరసం చ **పరిస్రవ** పరిక్షర ॥ ౩ ॥

భావార్థః-యే పరమాత్మనో ధ్యానే మగ్నా జాయన్తే తైః స రసవత్తమో మధురతమస్తేజస్వితమశ్చానుభూయతే ॥ ౩ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మ స్వరూపవర్ణనపురస్సరం తత్స్తుతికరణాత్ తదాహ్వానాత్ తత ఆనన్దరసప్రవాహ ప్రార్థనాచ్చైతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తీతి విజ్ఞేయమ్.

౯౮౧. ఈ మంత్రమునందును పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(సోమ) రసాగారమగు ఓ పరమేశ్వరా! (స్వాదిష్ఠః) అన్నిటికన్న మధురమగు మరియు (వరివోవిత్) ఐశ్వర్యములను ప్రాప్తింపజేయునట్టి (త్వమ్) నీవు (అఙ్గిరోభ్యః) ప్రాణాయామ అభ్యాసులగు యోగసాధకులకొరకు (ఘృతమ్) తేజము మరియు (పయః) ఆనందరసమును (పరిస్రవ) ప్రవహించుకొనుము.॥౩॥

భావార్థము :-పరమాత్మ ధ్యానమున మగ్నులై యుండువారు సర్వాధిక రసవంతము, సర్వాధికమధురము మరియు సర్వాధిక తేజోవంతమును అనుభవించుచుందురు.॥౩॥

ఈ ఖండములో పరమేశ్వరుని స్వరూప వర్ణనాపూర్వకముగ ఆయన స్తుతియొనర్చు, ఆయన నాహ్వానించు మరియు ఆయననుండి ఆనందరసప్రవాహమును ప్రార్థించుకారణమున ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదని ఎరుగవలెను.

ఆరవ అధ్యాయమునందలి రెండవఖండము సమాప్తమైనది.

981. O God! Who art most sweet for those who regard Thee as Life of their lives and who practise Pranayama. do Thou bestow upon them the light of knowledge and the juice of devotion, as Thou art conferer of all kinds of wealth and felicity. ||3||

౯౮౨. ఋషిః- అరుణో వైతహవ్యః । దేవతా- అగ్నిః । ఛన్దః- జగతీ । స్వరః- నిషాదః.

తత్రాదౌ భౌతికాగ్నివర్ణనముఖేన పరమాత్మనో మహిమానం ప్రకాశయతి.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩క ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౮౨. తవ శ్రియో వర్ష్యస్యేవ విద్యుతో౽గ్నేశ్చికిత్ర

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఉషసామివేతయః । యదోషధీరభిసృష్టో వనాని

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
చ పరి స్వయం చినుషే అన్నమాసని ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩క ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. వి:- తవ । శ్రియః । వర్షస్య । ఇవ । విద్యుతః । వి - ద్యుతః । అగ్నే ః । చికిత్రే । ఉషసామ్ ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
ఇవ । ఏతయః । ఆ - ఇతయః । యత్ । ఓషధీః । ఓష - ధీః । అభిసృష్టః । అభి - సృష్టః ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
వనాని । చ । పరి । స్వయమ్ । చినుషే । అన్నమ్ । ఆసని ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** వహ్నే! **తవ** త్వదీయాః **శ్రియః** శోభాః **వర్ష్యస్య** వర్షోన్ముఖస్య మేఘస్య **విద్యుతః ఇవ** సౌదామన్యః ఇవ, కిఞ్చ **ఉషసామ్** ప్రభాతకాన్తీనామ్ **ఇతయః ఇవ** ప్రాదుర్భావాః ఇవ **ఆ చికిత్రే** ప్రజ్ఞాయన్తే, **యత్** యదా **ఓషధీః** వనస్పతీన్ **వనాని చ** అరణ్యాని చ అభిలక్ష్య **సృష్టః** ప్రజ్వలితః త్వమ్ **స్వయమ్** ఆత్మనైవ **ఆసని** స్వకీయే జ్వాలారూపే ముఖే **అన్నమ్** ఖాద్యమ్ **పరి చినుషే** పరితః చినోషి ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ॥౧॥

భావార్థః- జగదీశ్వరస్యైవేయం ప్రశస్తిః యత్తేన కరాలజ్వాలా జాలజటిలో వనాని భస్మసాత్ కృత్వా నూతనవనస్పత్యం కురణే సహాయకో దీప్తిమానగ్నిరుత్పాదితః ॥ ౧ ॥

౯౮౨. ఈ మొదటి మంత్రములో భౌతికాగ్ని వర్ణనద్వార పరమాత్మ మహిమ ప్రకాశింపబడినది.

పదార్థము :- (అగ్నే) ఓ భౌతికాగ్నీ! (తవ) నీయొక్క (శ్రియః) శోభలు (వర్షస్య) వర్షించునట్టి మేఘముల (విద్యుతః ఇవ) మెరపులవలె మరియు (ఉషసామ్) ఉషలయొక్క (ఇతయః ఇవ) ఆగమనములవలె (ఆ చికిత్రే) ప్రకటమగుచుండును (యత్) ఎపుడు (ఓషధీః) ఓషధులను (వనాని చ) మరియు అరణ్యములను (అభి) లక్షమున నుంచుకొని (సృష్టః) ప్రజ్వలితమైన నీవు (స్వయమ్) స్వయముగనే (ఆసని) నీయొక్క జ్వాలారూప ముఖముతో (అన్నమ్) ఖాద్యములను (పరి చినుషే) నలుదిశలనుండి సంగ్రహించుకొందువు.॥౧॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము కలదు.॥౧॥

భావార్థము :- ఇది జగదీశ్వరుని ప్రశస్తియే యైయున్నది. ఏమన, ఆయన భయంకర జ్వాలలతో జటిలమగు ఆ దేదీప్యమానమగు అగ్నిని ఉత్పన్నమొనర్చినాడు. అది అడవులను భస్మమొనర్చి నవీన వనస్పతులను అంకురింపజేయుటలో సహాయకుడైయుండును.॥౧॥

982. Thy glories O God! are manifested as the lightnings from a rainy cloud or as the radiance of the dawns, when shed on the fields of the corn or on the forest. Thou pervadest the plants and forest trees and at the time of the dissolution of the world, Thou puttest all these objects of the universe in Thy Mouth as food. (so to speak) ll1ll

౯౮౩. ఋషిః- అరుణో వైతహవ్యః । దేవతా- అగ్నిః । ఛన్దః- జగతీ । స్వరః- నిషాదః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహా.

౧ ౨ 3 ౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౨ఉ 3
౯౮౩. వాతోపజూత ఇషితో వశాం అను తృషు యదన్నా
౧౧౨ 3 ౧౨ ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3
వేవిషద్వితిష్ఠసే । ఆ తే యతన్తే రథ్యో౩ యథా పృథక్
౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
శర్ధాంస్యగ్నే అజరస్య ధక్షతః ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౨ ౧౨ర ౧౨ర 3 ౨
ప. వి:- వాతోపజూతః । వాత - ఉపజూతః । ఇషితః । వశాన్ । అను । తృషు । యత్ ।
౧౨ర ౧౨ర 3౧౨ 3 ౧౨ర 3 క౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర
అన్నా । వేవిషత్ । వితిష్ఠసే । వి-తిష్ఠసే । ఆ । తే । యతన్తే । రథ్యః । యథా । పృథక్ । శర్ధాం
3 ౧౨ 3 ౧౨ర ౧౨ర
సి । అగ్నే । అజరస్య । అ-జరస్య । ధక్షతః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** వహ్నే! **వాతోపజూతః** వాయునా ఉపకమ్పితః **వశాన్ అను** అభీష్టాన్ వనస్పతీన్ అనులక్ష్య. [వశకాన్తౌ.] **ఇషితః** ప్రేరితః త్వమ్ **తృషు** క్షిప్రమ్ **యత్** యదా **అన్నా** అన్నాని, అదనీయాని వనస్పత్యాదీని **వేవిషత్** వ్యాప్నువన్. [విష్లృ వ్యాప్తౌ, జుహోత్యాదిః.] **వితిష్ఠసే** ఇతస్తతః ప్రచలసి, తదా **అజరస్య** అజీర్ణస్య **ధక్షతః** దహతః. [ద్రహ భస్మీకరణే, శతరి ఛాన్దసం రూపమ్.] **తే** తవ **శర్ధాంసి** జ్వాలారూపాణి తేజాంసి **రథ్యః యథా** రథినః ఇవ, రథారోహిణో యోద్ధార ఇవ. [రథశబ్దాత్ ''ఛన్దసీవనిపౌ చ వక్తవ్యౌ'' ఇతి వార్త్తికేన మత్వర్థే ఈః ప్రత్యయః, తతః ప్రథమాబహువచనే రూపమ్.] **పృథక్** విభిన్నాసు దిక్షు **ఆయతన్తే** ఉద్యచ్ఛన్తి ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా రథారోహిణో యోద్ధారః సంగ్రామే పృథక్ పృథక్ విభిన్నాసు దిక్షు శత్రూన్ ప్రహరన్తి తథైవ వనాని భస్మీకర్త్తుముద్యతా అగ్నిజ్వాలాః పృథక్ పృథగ్ విభిన్నాసు దిక్షు దహన్తి ॥ ౨ ॥

౯౮౩. ఈ మంత్రములో మరల నదే విషయవర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(అగ్నే) ఓ భౌతికాగ్నీ! (వాతోపజూతః) వాయువుతో కంపింపజేయబడిన (వశాన్ అను) అభీష్ట వనస్పతులను లక్ష్యముననుంచుకొని (ఇషితః) ప్రేరణను పొందిన నీవు (తృషు) వెంటనే (యత్) ఎపుడు (అన్నా) అన్నములు, అనగా భక్షించదగిన వనస్పతులు మున్నగువానియందు (వేవిషత్) వ్యాప్తమగుచు (వితిష్ఠసే) ఇటునటు చంచలమగుచుందువో అపుడు (అజరస్య) జీర్ణముగాకుండ మరియు (ధక్షతః) కాల్చివేయుచు (తే) అగ్నివగు నీయొక్క (శర్ధాంసి) జ్వాలల రూపమగు తేజము (రథ్యః యథా) రథారోహకుడగు యోధులవలె (పృథక్) వేర్వేరు దిశలలో (ఆయతన్తే) లేచుచుందువు.॥౨॥

దీనిలో ఉపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :-రథారోహకులగు యోధు లెటుల సంగ్రామములందు వేర్వేరుగ భిన్నభిన్న ప్రదేశములలో శత్రువులపై దెబ్బతీయుచుందురో, అటులనే అరణ్యములను భస్మమొనర్చుటకొరకు సిద్ధమైయున్న అగ్నిజ్వాలలు వేర్వేరుగ విభిన్న స్థలములందు దగ్ధమొనర్చు కార్యములనొనర్చుచుండును.॥౨॥

983. O God ! When urged on and prayed by Thy devotees soon providing them with food, Thou art seated in their hearts, they like men on chariots, strive to attain Thee on every side as Thou art un-decaying and burnest all their evil propensities by Thy wonderful powers. ll2ll

౯౮౪. ఋషిః- అరుణో వైతహవ్యః । దేవతా- అగ్నిః । ఛన్దః- జగతీ । స్వరః-నిషాదః.

ఏవం భౌతికాగ్నిముఖేన పరమాత్మనో మహిమానం

ప్రకాశ్య సప్రవృత్యగ్నినామ్నా జగదీశ్వరం స్తౌతి.

౩ ౨ ౩౧౨ ౩౧౨ ౩౧ ౨ర
౯౮౪. మేధాకారం విదథస్య ప్రసాధనమగ్నిం హోతారం

౩౧ ౨ ౩౨ ౧ ౨ర ౩౧౨
పరిభూతరం మతిమ్ । త్వామర్భస్య హవిషః

౩ ౨ఉ ౩౧ ౨ ౩ ౨
సమానమిత్వాం మహో వృణతే నాన్యం త్వత్ ॥ 3 ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧౨ ౩౧౨ ౩ ౧౨ర ౩౨
ప. వి:-మేధాకారమ్ । మేధా-కారమ్ । విదథస్య । ప్రసాధనమ్ । ప్ర-సాధనమ్ । అగ్నిమ్ ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧౨
హోతారమ్ । పరిభూతరమ్ । పరి-భూతరమ్ । మతిమ్ । త్వామ్ । అర్భస్య । హవిషః ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩ ౨
సమానమ్ । సమ్ - ఆనమ్ । ఇత్ । త్వామ్ । మహః । వృణతే । న । అన్యమ్ । అన్-యమ్ ।

త్వత్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- మేధాకారమ్ మేధాయాః ధారణావత్యాః బుద్ధేః ప్రదాతారమ్, **విదథస్య** బ్రహ్మాణ్డయజ్ఞస్య జనానాం జీవనయజ్ఞస్య వా **ప్రసాధనమ్** సాధయితారమ్, **హోతారమ్** సుఖాదీనాం దాతారమ్, **పరిభూతరమ్** అతిశయేన విఘ్నానాం పరిభవకర్తారమ్, **మతిమ్** సర్వజ్ఞమ్. [మన్యతే జానాతి సర్వమితి మతిః.] **త్వామ్ అగ్నిమ్** త్వామ్ అగ్రనేతారం **సమానమ్ ఇత్** తుల్యరూపేణ **అర్భస్య హవిషః** స్వల్పస్య త్యాగస్య కృతే, **త్వామ్** త్వామేవ చ **మహః** మహతః హవిషః, మహతః త్యాగస్య కృతే, జనాః **వృణతే** వృణ్వతే, ఆదర్శరూపేణ స్వస్య పురతః స్థాపయన్తి, **త్వత్ అన్యమ్** త్వద్ భిన్నమ్ **న** నైవ వృణతే ॥ 3 ॥

అత్ర విశేషణానాం సాభిప్రాయత్వాత్ పరికరాలఙ్కారః. 'తారమ్' 'తరమ్' ఇతి ఛేకానుప్రాసః ॥ 3 ॥

భావార్థః-త్యాగస్య పరోపకారస్య చ కృతే పరమేశ్వర ఏవాదర్శరూపేణ సర్వైః స్వసంముఖం స్థాపనీయస్తమనుసృత్య చ స్వయమపి త్యాగః పరోపకారశ్చ విధేయః ॥ 3 ॥

౯౮౪. ఈ ప్రకారముగ భౌతికాగ్నియొక్క వర్ణనద్వారా పరమాత్మయొక్క మహిమను ప్రకాశపరచుచు ఇపుడు అగ్నినామముచే జగదీశ్వరుని స్తుతించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (మేధాకారమ్) ధారణావతియగు బుద్ధిప్రదాతయగు (విదథస్య) బ్రహ్మాండయజ్ఞము లేక మనుష్యుల జీవనయజ్ఞమును (ప్రసాధనమ్) సిద్ధపరచునట్టి (హోతారమ్) సుఖములు మున్నగువాని దాత (పరిభూతరమ్) అత్యధికరూపములో విఘ్నములను దూరమొనర్చునట్టి (మతిమ్) సర్వజ్ఞుడగు (త్వామ్ అగ్నిమ్) అగ్రనాయకుడగు నిన్ను (సమానమ్ ఇత్) సమానరూపమున (అర్భస్య హవిషః) చిన్నత్యాగముకొరకు మరియు (త్వామ్) నిన్ను మాత్రమే (మహః) మహాత్యాగముకొరకు లోకులు (వృణతే) ఎన్నుకొందురు అనగా ఆదర్శరూపమున తమ ముందర స్థాపించుకొందరు (త్వత్ అన్యమ్) నీకన్న భిన్నముగ మరెవ్వరిని (న) కాదు.॥3॥

ఇచ్చట విశేషణముల సాభిప్రాయముండుటచే పరికర అలంకారమున్నది. 'తరమ్, తరమ్'లలో ఛేకానుప్రాసము గలదు.॥3॥

భావార్థము :- త్యాగము మరియు పరోపకారములకొరకు పరమేశ్వరునే ఆదర్శరూపములో ఎల్లరును తమ యెదుట నుంచుకొనవలెను. మరియు వానివెంటనడచుచు స్వయముగా తాముకూడ త్యాగము మరియు పరోపకారులు కావలెను.॥3॥

984. O God, all devotees choose Thee alone as their Chief Priest and Supreme Leader, as Thou art Omniscient, the Source of Wisdom, the Giver of intelligence, the Prosperer of the Yajna (non-violent sacrifice) surpassing all. They worship Thee and none other than Thee in all sacrifices of knowledge, whether small or great. II3II

౯౮౫. ఋషిః-ఉరుచక్రిరాత్రేయః । దేవతా-మిత్రావరుణౌ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ మిత్రావరుణౌ స్తౌతి.

3 ౧ ౨ 3౧ ౨ర 3 ౧ ౨
౯౮౫. పురూరుణా చిద్ధ్యస్త్యవో నూనం వాం వరుణ ।

౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
మిత్ర వంసి వాం సుమతిమ్ ॥ ౧ ॥

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3౨ర ౧౨ర 3 ౨ 3
ప. వి:- పురూరుణా । పురు - ఉరుణా । చిత్ । హి । అస్తి । అవః । నూనమ్ । వామ్ ।
౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర 3
వరుణ । మిత్ర । మి-త్ర । వంసి । వామ్ । సుమతిమ్ । సు - మతిమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః-హే **మిత్ర వరుణ** మిత్రావరుణౌ పరమాత్మజీవాత్మానౌ, రాష్ట్రపతిప్రధానమన్త్రిణౌ, అధ్యాపకోపదేశకౌ, ప్రాణాపానౌ వా! **వామ్** యువయోః **అవః** రక్షణమ్ **నూనమ్** నిశ్చయేన **పురూరుణా చిత్ హి** పురూరుణమ్ ఏవ, అతిశయేన విశాలం ఖలు. [పురూరుణమ్ ఇతి ప్రాప్తే 'సుపాం సులుక్...' అ... ౭।౧।౩౯ ఇత్యనేన సోరాకారాదేశః] **అస్తి** వర్తతే. అతః, అహమ్ **వామ్** యువయోః **సుమతిమ్** అనుగ్రహబుద్ధిమ్ **వంసి** సంభజేయమ్. [వన సంభక్తౌ, ఉత్తమైకవచనే ఛాన్దసం రూపమ్]॥౧॥

భావార్థః- పరమాత్మ జీవాత్మానో రాష్ట్రపతిప్రధానమన్త్రిణోరధ్యాపకోపదేశకయోః ప్రాణాపానయోశ్చ సురక్షాం ప్రాప్య దైహికాత్మికసామాజికదృష్ట్యా వయమత్యున్నతా భవితుం శక్నువః ॥౧॥

౯౮౫. ఈ మొదటి మంత్రములో మిత్ర, వరుణుల స్తుతి కలదు.

పదార్థము :-(మిత్ర వరుణ) ఓ పరమాత్మ, జీవాత్మ; రాష్ట్రపతి, ప్రధానమంత్రి; అధ్యాపకుడు మరియు ఉపదేశకులు ప్రాణ - అపానములారా! (వామ్) మీయొక్క (అవః) రక్షణ (నూనమ్) నిశ్చయముగనే (పురూరుణా చిత్ హి) అత్యంత విశాలముయై (అస్తి) యున్నది. ఇందులకే నేను (వామ్) మీయొక్క (సుమతిమ్) అనుగ్రహబుద్ధిని (వంసి) భజించెదను.॥౧॥

భావార్థము :-పరమాత్మా జీవాత్మ, రాష్ట్రపతి, ప్రధానమంత్రి, అధ్యాపకుడు, ఉపదేశకుడు మరియు ప్రాణ అపానముల సురక్షణను పొంది శారీరిక, ఆత్మిక మరియు సామాజిక దృష్టిచే మనము అత్యున్నతులము కాగలుగుదుము.॥౧॥

985. O teacher and preacher, who are of a friendly disposition and dispellers, of darkness your aid is unfailingly manifested in giving us abundance. May I obtain your kind good will and counsel. II1II

౯౮౬. ఋషిః-ఉరుచక్రిరాత్రేయః । దేవతా-మిత్రావరుణౌ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ మిత్రావరుణౌ ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౮౬. తావాం సమ్యగద్రుహ్వాణే షమశ్యామ ధామ చ ।

౩ ౧ ౨
వయం వాం మిత్రా స్యామ ॥ ౨ ॥

2 3 2 3 12ర 3 1 2ర
ప. వి:- తా। వామ్। సమ్యక్। అద్రుహ్వాణా। అ - ద్రుహ్వాణా। ఇషమ్। అశ్యామ। ధామ।
3 2 3
చ। వయమ్। వామ్। మిత్రా। మి- త్రా। స్యామ ॥ 2 ॥

పదార్థః- హే **అద్రుహ్వాణా** అద్రుహ్యన్తౌ మిత్రావరుణౌ పరమాత్మజీవాత్మానౌ రాష్ట్రపతిప్రధానమన్త్రిణౌ అధ్యాపకోపదేశకౌ ప్రాణాపానౌ వా! **తా వామ్** తౌ యువామ్, వయం స్తుమః ఇతి శేషః. యువయోః ఆనుకూల్యేన వయమ్ **ఇషమ్** అన్నరసధనవిజ్ఞానాదికమ్ **ధామ చ** తేజశ్చ **సమ్యక్** సముచితప్రకారేణ **అశ్యామ** ప్రాప్నుయామ. హే **మిత్రా** మిత్రౌ సర్వేషాం సహృద్భూతౌ! **వయమ్** స్తోతారః **వామ్** యువయోః **స్యామ** భవేమ. ॥ 2 ॥

భావార్థః- పరమాత్మజీవాత్మానౌ రాష్ట్రపతి ప్రధానమన్త్రిణౌ అధ్యాపకోపదేశకౌ ప్రాణాపానౌ చ యథాయోగ్యముపయుక్తౌ మహాన్తముపకారం జనయతః ॥ 2 ॥

౯౮౬. ఈ మంత్రమందును మిత్ర వరుణులను ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(అద్రుహ్వాణా) ద్రోహముల నొనర్చనట్టి, మిత్ర వరుణులారా! అనగా ఓ పరమాత్మా, జీవాత్మా, రాష్ట్రపతి, ప్రధానమంత్రీ, అధ్యాపక, ఉపదేశకా మరియు ప్రాణ అపానములారా! (తా వామ్) అట్టి మీ ఉభయులను మేము స్తుతించెదము. మీయొక్క అనుకూలత్వముతో మేము (ఇషమ్) అన్నము, రసము, ధనము, విజ్ఞానము మున్నగువానిని (ధామ చ) మరియు తేజమును (సమ్యక్) ఉచితరీతిలో (అశ్యామ) పొందుదుము (మిత్రా) అందరిమిత్రులారా! (వయమ్) స్తోతలమగు మేము (వామ్) మీ వారము (స్యామ) ఐ పోవుదుము. ॥2॥

భావార్థము :-పరమాత్మ జీవాత్మ, రాష్ట్రపతి, ప్రధానమంత్రి, అధ్యాపకులు, ఉపదేశకులు మరియు ప్రాణము అపానములను యథాయోగ్యముగ ఉపయోగించుకొనినచో వారు మహా ఉపకారము నొనర్చుచుందురు. ॥2॥

986. O teacher and preacher, we praise you who are free from malice to fulfil our noble desires and endow us with spiritual splendour. May we be your true friends. II2II

౯౮౭. ఋషిః-ఉరుచక్రిరాత్రేయః । దేవతా-మిత్రావరుణౌ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తౌ ప్రార్థయతే.

3 1 2 3 1 2 3 1 2 3 2
౯౮౭. పాతం నో మిత్రా పాయుభిరుత త్రాయేథాం సుత్రాత్రా ।
3 2 3 1 2 3 1 2
సాహ్యామ దస్యూ్ఌ తనూభిః ॥ 3 ॥

2 3 1 2 3 2 3 2
ప. విః – పాతమ్ । నః । మిత్రా । మి–త్రా । పాయుభిః । ఉత । త్రాయేథామ్ । సుత్రాత్రా ।
3 2 3 1 2 1 2ర 3 1 2
సు–త్రాత్రా । సాహ్యామ । దస్యూన్ । తనూభిః ॥3॥

పదార్థః- హే **మిత్రా** సుహృద్ భూతౌ మిత్రావరుణౌ పరమాత్మజీవాత్మానౌ రాష్ట్రపతిప్రధానమన్త్రిణౌ అధ్యాపకోపదేశకౌ ప్రాణాపానౌ వా! యువామ్ **పాయుభిః** పాలనసాధనైః. [పాన్తి ఏభిరితి పాయవః. పా రక్షణే ధాతోః 'కృవాపా...' ఉ... 1 । 1 ఇత్యుణ్ ప్రత్యయః.] **నః** అస్మాన్ **పాతమ్** పాలయతమ్. **ఉత** అపి చ **సుత్రాత్రా** సుత్రాణకర్త్రా గుణగణేన **త్రాయేథామ్** రక్షతమ్. యువయోః సాహాయ్యేన వయమ్ **తనూభిః** శరీరైః **దస్యూన్** క్షయకారిణః ఆన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ శత్రూన్ **సాహ్యామ** పారాజయేమహి ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమాత్మజీవాత్మనో రాష్ట్రపతిప్రధానమన్త్రిణోరధ్యాపకోపదేశకయోః ప్రాణాపానయోశ్చ సాహాయ్యం ప్రాప్య పురుషార్థం కృత్వా వయం సదైవ సురక్షితా భవితుం **శక్నుమః** ॥ 3 ॥

౯౮౭. ఈ మంత్రమందును మరల వారినే ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(మిత్రా) మిత్రులవంటి ఓ పరమాత్మా జీవాత్మా! రాష్ట్రపతి, ప్రధానమంత్రి, అధ్యాపక ఉపదేశకా మరియు ప్రాణ అపానములారా! మీరు (పాయుభిః) పాలన సాధనములచే (నః) మమ్ము (పాతమ్) పాలనమొనర్చుడు (ఉత) మరియు (సుత్రాత్రా) ఉత్తమ త్రాణమునొనర్చునట్టి గుణసమూహములచే (త్రాయేథామ్) మమ్ము రక్షణచేయుడు. మీ సహాయముతో మేము (తనూభిః) శరీరముద్వార (దస్యూన్) క్షయకారులగు ఆంతరిక మరియు బాహ్యాశత్రువులను (సాహ్యామ) పరాజితుల నొనర్చెదము. ॥3॥

భావార్థము :-పరమాత్మ జీవాత్మ, రాష్ట్రపతి ప్రధానమంత్రి, అధ్యాపకుడు ఉపదేశకుడు మరియు ప్రాణము అపానముల సహాయములను పొంది పురుషార్థపరులమై మనము నిరంతరము సురక్షితులమై యుండగలుగుదుము.॥3॥

987. Protect us with all kinds of preservation. O illustrious saviours, do ye save us and grant that we may subdue the wicked by ourselves. II3II

౯౮౮. ఋషిః- కురుసుతిః కాణ్వః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ జీవాత్మనో వీరరసపానవిషయమాహ.

౯౮౮. ఉత్తిష్ఠన్నోజసా సహ పీత్వా శిప్రే అవేపయః ।
సోమమిన్ద్ర చమూ సుతమ్ ॥ ౧ ॥

ప. విః – ఉత్తిష్ఠన్ । ఉత్-తిష్ఠన్ । ఓజసా । సహ । పీత్వా । శిప్రే ఇతి । అవేపయః । సోమమ్ । ఇన్ద్ర । చమూ ఇతి । సుతమ్ ॥౧॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** విఘ్నవిదారణసమర్థ జీవాత్మాన్! త్వమ్ **ఓజసా సహ** తేజసా సాకమ్ **ఉత్తిష్ఠన్** ఉద్యచ్ఛన్ **చమూ** చమ్వోః మనోబుద్ధిరూపయోః అధిషవణఫలకయోః **సుతమ్** అభిషుతమ్ **సోమమ్** వీరరసమ్ **పీత్వా** ఆస్వాద్య **శిప్రే** హనూ జమ్భౌ ఇతి యావత్. [శిప్రే హనూ నాశికే వా ఇతి నిరుక్తమ్ ౬ । ౧౭. హనూ ఇత్యుపలక్షణమ్ అన్యేషామఙ్గానామపి.] **అవేపయః** చాలయసి. [టువేపృకమ్పనే, ణిజన్తః, లఙర్థే లఙ్.] హన్వాది చాలనం చ శత్రుం ప్రత్యుగ్రభావ ప్రకాశనార్థమ్ ॥ ౧ ॥

భావార్థః-మనుష్యః స్వాత్మని వీరతాయా భావాన్ తరఙ్గితాన్ కృత్వా సర్వాన్ విఘ్నాన్ విదార్యాన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ శత్రూనుచ్ఛిన్ద్యాత్ ॥ ౧ ॥

౯౮౮. ఈ మంత్రములో జీవాత్మయొక్క వీరరసపానమును గురించిన విషయము గలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) విఘ్నములను తొలగించుకొనుటయందు సమర్థుడవగు ఓ జీవాత్మా! నీవు (ఓజసా సహ) తేజముతో (ఉత్తిష్ఠన్) ఉన్నతినొందుచు (చమూ) మనస్సు, బుద్ధిరూప

గిన్నెలలో (సుతమ్) పిండబడిన (సోమమ్) వీరరసమును (పీత్వా) త్రాగి (శిప్రే) దవడలు మున్నగు అంగములను (అవేపయః) నడిపించెదవు. [దవడలు మున్నగువానిని నడుపుట యనగా శత్రువులయెడ ఉగ్రభావమును ప్రకటించుటయగును].॥౧॥

భావార్థము :- మనుష్యులు తమ ఆత్మయందు వీరత్వభావములను తరంగితమొనర్చుకొని సకల విఘ్నములను దూరమొనర్చుకొని ఆంతరిక మరియు బాహ్యశత్రువులను నిర్జించవలెను.॥౧॥

988. O soul! When standing by us in all thy mighty strength, taking the juice of life born in the spoon of Prana and Apana (Vital breaths) thou doest shake thy powers of knowledge and action. ॥1॥

౯౮౯. ఋషిః- కురుసుతిః కాణ్వః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ జీవాత్మనో వీరకర్మ ప్రశస్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౯౮౯. అను త్వా రోదసీ ఉభే స్పర్ధమానమదదేతామ్ ।

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఇన్ద్ర యద్దస్యుహాభవః ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప. విః- అను । త్వా । రోద సీ ఇతి । ఉభే ఇతి । స్పర్ధమానమ్ । అదదేతామ్ । ఇన్ద్ర ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
యత్ । దస్యుహా । దస్యు-హా । అభవః ॥౨॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** శరీరధర జీవాత్మన్! **స్పర్ధమానమ్** స్పర్ధాం కుర్వన్తమ్ **త్వా** త్వామ్ **ఉభే రోదసీ** ఉభే ద్యావాపృథివ్యౌ మాతాపితరౌ వా **అను అదదేతామ్** అనుకూలమ్ ఉత్సాహం సాధువాదం చ ప్రయచ్ఛతః. [దద దానే భ్వాదిః, లడర్థేలఙ్.] **యత్** యదా, త్వమ్ **దస్యుహా** దస్యూనాం హన్తా **అభవః** జాయసే. [అత్రాపి లడర్థే లఙ్] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యదా మనుష్య ఉత్సాహితో భూత్వా దుర్విచారాన్ దుష్టజనాంశ్చ హన్తి తదా తస్మిన్ కర్మణి సర్వే తస్య సమర్థకా జాయన్తే ॥ ౨ ॥

· ౯౮౯. ఈ మంత్రములో జీవాత్మయొక్క వీరకార్యముల ప్రశంస గలదు.

పదార్థము :- (ఇన్ద్ర) శరీరధారివగు ఓ జీవా! (స్పర్ధమానమ్) స్పర్ధనొనర్చుచు (త్వా) నిన్ను (ఉభే రోదసీ) భూమి, ఆకాశము రెండు, అనగా తల్లి తండ్రి ఇరువురును (అను అదదేతామ్) అనుకూలమగు ఉత్సాహముతో, లేక సాధువాదముల నిచ్చుచుందురు. (యత్) నీ వెపుడు (దస్యుహా) దస్యుల వినాశకుడ వగుదువో (అభవః) అపుడు అటులచేయుదురు.॥2॥

భావార్థము :- మనుష్యులు ఉత్సాహవంతులై దుర్విచారములను మరియు దుష్టులను వధించునపుడు ఆ కార్యములో ఎల్లరును దానిని సమర్థించుచుందురు.॥2॥

989. O progressive soul! When contending with foes, thou becomest the slayer of the wicked hosts, bots worlds feel joy over thy adventurous and heroic act. II2II

౯౯౦. ఋషిః- కురుసుతిః కాణ్వః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

జీవాత్మని వీరతా తదైవ సమాగచ్ఛతి యదా స జ్ఞానీ భవతీతి శిష్యస్యాచార్య సకాశాజ్జ్ఞాన గ్రహణమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౯౯౦. వాచమష్టాపదీమహం నవస్రక్తిమృతావృధమ్ ।

౨ ౩ ౧ ౨౩క ౨ర
ఇన్ద్రాత్పరితన్వం మమే ॥ 3 ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
ప. వి:– వాచమ్ । అష్టాపదీమ్ । అష్ట-పదీమ్ । అహమ్ । నవస్రక్తిమ్ । నవ - స్రక్తిమ్ ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩క ౨ ౩
ఋతావృధమ్ । ఋత –వృధమ్ । ఇన్ద్రాత్ । పరి । తన్వమ్ । మమే ॥3॥

పదార్థః- శిష్యో బ్రూతే. **అహమ్** శిష్యః **ఇన్ద్రాత్** విద్యైశ్వర్యయుక్తాద్ ఆచార్యాత్ **అష్టాపదిమ్** ప్రథమాది సప్తవిభక్తిభిః సమ్బోధనేన చ యుక్తాం సుబన్తరూపామితి యావత్, **నవస్రక్తిమ్** ప్రథమమధ్యమోత్తమపురుషేష్వేకవచన ద్వివచన బహువచనరూపాం నవవిభాగయుక్తాం, తిఙన్తరూపామితి యావత్, **ఋతావృధమ్** సత్యజ్ఞానస్య వర్ధికామ్, **తన్వమ్** విస్తృతామ్ **వాచమ్** వాణీమ్ **పరిమమే** పరిచ్ఛిన్నద్మి, పరిగృహ్ణామి. సర్వాణి సుబన్తతిఙన్తరూపాణి జ్ఞాత్వా నిఖిలేఽపి వాఙ్మయే పణ్డితో భవామీతి భావః ॥ 3 ॥

భావార్థః-సర్వైర్విద్యార్థిభిర్వ్యాకరణశాస్త్రం సమ్యగ్ అధీత్యాన్యేషు చ వేదాంగేషు ప్రవీణతాం ప్రాప్య వేదార్థాన్ జ్ఞాత్వా విద్వద్భిర్భూత్వా స్వావిద్యార్థినోఽధ్యాపనీయాః ॥ 3 ॥

౯౯౦. జీవాత్మయందు వీరత్వము అది జ్ఞానవంతమైనపుడే రాగలదు. కావున ఈ మంత్రములో ఆచార్యులవద్దినుండి శిష్యులు జ్ఞానమును పొందు విషయము గలదు.

పదార్థము :-శిష్యుడనుచున్నాడు. (అహమ్) శిష్యుడనగు నేను (ఇన్ద్రాత్) విద్యయను ఐశ్వర్యములతో గూడిన ఆచార్యులతో (అష్టాపదీమ్) ఏడు విభక్తులు మరియు సంబోధన అను నీ ఎనిమిది పదములతో గూడిన అనగా సుబంతరూప (నవస్రక్తిమ్) ప్రథమ, మధ్యమ, ఉత్తమ పురుషుల, ఏకవచన ద్వివచన - బహువచనరూప తొమ్మిది విభాగములచే గూడిన అనగా 'తిఙన్త' రూప (ఋతావృధమ్) సత్యజ్ఞానమును వృద్ధిపరచునట్టి (తన్వమ్) విస్తృతమగు (వాచమ్) వాణులను (పరిమమే) పొందుదును. అభిప్రాయమేమన సకల సుబన్త మరియు 'తిఙన్త'రూపములను తెలిసికొని సంపూర్ణ వాఙ్మయములో పండితుడనై పోగలనను భావము. ॥3॥

భావార్థము :-విద్యార్థులెల్లరును వ్యాకరణ శాస్త్రమును చక్కగా చదివి, ఇతర వేదాంగములందు కూడ ప్రవీణులై, వేదార్థములను తెలిసికొని, విద్వాంసులై తమ విద్యార్థులను కూడ చదివించవలెను. ॥3॥

990. I esteem the Voice which extends to the 8 quarters of the earth or which is derived from the four Vedas and Upavedas, and consists of nine parts and which makes the sacrifice prosperous, strengthening the Law, still far below the praises of God. II3II

౯౯౧. ఋషిః-భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా -ఇన్ద్రాగ్నీ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదావిన్ద్రాగ్నినామ్నాఽఽత్మ మనసీ నృపతిసేనాపతీ-చాహ్వయతి.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
౯౯౧. ఇన్ద్రాగ్నీ యువామిమే౩ఽభి స్తోమా అనూషత ।

౧ ౨ ౩ ౨
పిబతం శంభువా సుతమ్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩
ప.వి:- ఇన్ద్రా గ్నీ । ఇన్ద్ర -అగ్నీఇతి । యువామ్ । ఇమే । అభి । స్తోమాః । అనూషత ।

౧ ౨ర ౩ ౨
పిబతమ్ । శమ్భువా । శమ్ - భువా । సుతమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** ఆత్మమనసీ నృపతి సేనాపతీ వా! **యువామ్** వామ్ **ఇమే స్తోమాః** ఇమాని స్తోత్రాణి **అభి అనూషత** ప్రశంసన్తి. హే **శమ్భువా** శమ్భువౌ కల్యాణకర్తారౌ! [యౌ శం సుఖం భావయతస్తౌ శమ్భువౌ.] యువామ్ **సుతమ్** అభిషుతం వీరరసమ్ **పిబతమ్** ఆస్వాదయతమ్ ॥ ౧ ॥

భావార్థః- వీరతాముద్‌బోధనం చ ప్రాప్యైవ మనుష్యస్యాత్మా మనశ్చ రాష్ట్రస్య రాజా సేనాపతిశ్చ వైయక్తికీం సామాజికీంచోన్నతిం కర్తుమర్హన్తి ॥ ౧ ॥

౯౯౧. ఈ మొదటి మంత్రములో ఇంద్ర మరియు అగ్నినామములతో ఆత్మ, మనస్సు, రాజు మరియు సేనాపతులను ఆహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ ఆత్మ, మనస్సు, రాజా మరియు సేనాపతులారా! (యువామ్) మీ యొక్క (ఇమే స్తోమాః) ఈ స్తోత్రములు (అభి అనూషత) ప్రశంసించుచున్నవి. (శమ్భువా) ఓ కల్యాణకారులారా! మీరు (సుతమ్) శుద్ధపరచిన వీరరసమును (పిబతమ్) త్రాగుడు.॥౧॥

భావార్థము :- వీరత్వము మరియు ఉద్బోధనములను పొందిన పిమ్మటనే మనుష్యుల ఆత్మ, రాజు, సేనాపతుల వైయక్తిక మరియు సామాజిక ఉన్నతి నొందుటకు యోగ్యమగును.॥౧॥

991. O teacher and preacher! These our songs celebrate you; do ye the bringers of blesings, drink the expressed juice of devotion commingled with knowledge. ll1ll

౯౯౨. ఋషిః- భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా-ఇన్ద్రాగ్నీ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
౯౯౨. యావాం సన్తి పురుస్పృహో నియుతో దాశుషే నరా ।

౧౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨
ఇన్ద్రాగ్నీ తాభిరా గతమ్ ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప. విః- యాః । వామ్ । సన్తి । పురుస్పృహః। పురు-స్పృహః । నియుతః । ని-యుతః।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩
దాశుషే । నరా । ఇన్ద్రాగ్నీ । ఇన్ద్ర - అగ్నీఇతి । తాభిః। ఆ గతమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **నరా** నరౌ నేతారౌ **ఇన్ద్రాగ్నీ** ఆత్మమనసీ నృపతిసేనాపతీ వా! **దాశుషే** దత్తవతే త్యాగశీలాయ పరోపకారిణే జనాయ **యాః వామ్** యువయోః **నియుతః** లక్షసంఖ్యాకాః **పురుస్పృహః** బహుమహత్వాకాఙ్క్షిణ్యః ఉదాత్తాః కామనాః సన్తి. **తాభిః** ఉదాత్తాభిః కామనాభిః యువామ్ **ఆ గతమ్** ఆగచ్ఛతమ్ ॥ ౨ ॥

భావార్థః-దేహే మనుష్యస్యాన్తరాత్మా మనశ్చ రాష్ట్రే రాజా సేనాధ్యక్షశ్చ పరహితకారిణమేవ జనముపకుర్వన్తి న స్వార్థపఙ్కలిప్తమ్ ॥ ౨ ॥

౯౯౨. ఈ మంత్రములో ఆ విషయమే చెప్పబడినది.

పదార్థము :-(నరా) నాయకులగు (ఇన్ద్రాగ్నీ) ఆత్మ, మనస్సు, లేక రాజా మరియు సేనాపతీ! (దాశుషే) త్యాగశీలురు, పరోపకారులగు ప్రజలకొరకు (యాః) ఏ (వామ్) మీ యొక్క (నియుతః) లక్షలాది సంఖ్యలోనున్న (పురుస్పృహః) అనేక మహత్వాకాంక్షలుగల ఉదాత్తమగు కోరికలుగలవో (తాభిః) వానితోగూడ మీరు (ఆ గతమ్) విచ్చేయుడు.॥౨॥

భావార్థము :-శరీరములో మనుష్యుల అంతరాత్మ, మనస్సు, రాష్ట్రములో రాజు మరియు సేనాధ్యక్షుడు ఇతరులకు హితమొనర్చువారికే ఉపకారమొనర్చెదరు. కాని స్వార్థమను బురదలో మునిగియున్న వారికి మాత్రము కాదు.॥౨॥

992. O teacher and preacher, leaders of men, there are in your possession many powers desired by people. Come along with them for the benefit of the worshippers of God. II2II

౯౯౩. ఋషిః- భరద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా-ఇన్ద్రాగ్నీ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
౯౯౩. తాభిరా గచ్ఛతం నరోపేదం సవనం సుతమ్ ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఇన్ద్రాగ్నీ సోమపీతయే ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర
ప.విః- తాభిః । ఆ గచ్ఛతమ్ । నరా । ఉప । ఇదమ్ । సవనమ్ । సుతమ్ । ఇన్ద్రాగ్నీ ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩
ఇన్ద్ర - అగ్నీఇతి । సోమపీతయే సోమ-పీతయే ॥ ౩ ॥

పదార్థః:- హే నరా నరౌ నేతారౌ **ఇన్ద్రాగ్నీ** ఆత్మమనసీ నృపతిసేనాపతీ వా! **ఇదం సవనమ్ ఉప సుతమ్** యువాభ్యామ్ ఇదమ్ ఉద్బోధనస్తోత్రం గీతమస్తి. యువామ్ **తాభిః** పూర్వ మన్త్రోక్తాభిః నియుద్భిః లక్షసంఖ్యాకాభిః ఉదాత్తాభిః కామనాభిః సహ **సోమపీతయే** వీరరసస్య పానాయ **ఆ గచ్ఛతమ్** ఆయాతమ్ ॥ 3 ॥

భావార్థః:- మనుష్యస్యాత్మని నృపతౌ సేనాధ్యక్షే వా యా బహ్వ్యో మహత్వాకాఙ్క్షాస్తిష్ఠన్తి తా వీరతయైవ సాద్ధుం శక్యన్తే. ఆధ్యాత్మికోత్కర్షోఽపి వీరతయైవ సంభవతి న త్వలసత్వేన ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డేఽగ్నిస్తుత్యా పరమాత్మస్తుతివర్ణనాద్ మిత్రావరుణనామ్నా పరమాత్మజీవాత్మనోః ప్రాణాపానయోశ్చ వర్ణనాద్, ఇన్ద్రనామ్నా జీవాత్మన ఉద్బోధనాద్, ఇన్ద్రాగ్నినామ్నాఽఽత్మ మనసోరుద్బోధనాత్, ప్రసంగతశ్చ మిత్రావరుణనామ్నా రాష్ట్రపతిప్రధానమన్త్రిణోరధ్యాపకోపదేశకయోశ్చ, ఇన్ద్రాగ్నినామ్నా చ నృపతి సేనాపత్యోః కర్తవ్యాదికథనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తీతి వేద్యమ్.

993. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే కలదు.

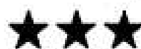
పదార్థము :-(నరా) ఓ నాయకులారా! (ఇన్ద్రాగ్నీ) ఆత్మ, మనస్సు, రాజా మరియు సేనాపతీ! (ఇదం సవనమ్ ఉప సుతమ్) మీకొరకు ఈ ఉద్బోధనస్తోత్రములు గానమొనర్చబడినవి. మీరు (తాభిః) అట్టి పూర్వమంత్రములో పేర్కొనిన లక్షలాది ఉదాత్తమగు మనోహరములతో గూడ (సోమపీతయే) వీరరసమును పానమొనర్చుటకు (ఆగచ్ఛతమ్) విచ్చేయుడు.॥3॥

భావార్థము :- మనుష్యుని ఆత్మలో, రాజు మరియు సేనానాయకులలో అనేకమగు ఏ మహత్వాకాంక్షలుండునో అవి వీరత్వముతోనే సిద్ధించగలవు. ఆధ్యాత్మిక శ్రేష్ఠత్వముకూడ వీరత్వముతోనే సంభవమగును. కాని పిరికితనము, సోమరితనముతో మాత్రముకాదు.॥3॥

ఈ ఖండములో అగ్నిస్తుతిద్వార పరమాత్మ స్తుతియొక్క వర్ణనయుండుటవల్ల, మిత్ర వరుణ నామములతో, పరమాత్మ జీవాత్మ మరియు ప్రాణాపానముల వర్ణనయుండుటవల్లను, ఇన్ద్రనామముచే జీవాత్మను ఉద్బోధించుటవల్లను, ఇన్ద్రాగ్నీనామముతో ఆత్మ మరియు మనస్సును ఉద్బోధించుటచేతను మరియు ప్రసంగవశమున మిత్రావరుణల నామములచే రాష్ట్రపతి, ప్రధానమంత్రి మరియు అధ్యాపక, ఉపదేశకుల మరియు ఇన్ద్రాగ్నీ నామముచే రాజు మరియు సేనాపతుల కర్తవ్యములను కూడ వర్ణించియుండుటవల్లను ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంగతిగలదని ఎరుగవలెను.

ఆరవ అధ్యాయమునందలి మూడవఖండము సమాప్తమైనది.

993. With these powers of grace, O heroes, (teacher and preacher) come to attend this Yajna (Sacrifice) to drink the juice of devotion commingled with wisdom. II3II

౯౯౪. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా। దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ఇ పథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౦౩ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ విషయే వానప్రస్థవిషయే చ వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర ప్రకారాన్తరేణ పరమాత్మపక్ష ఏవ ప్రదర్శ్యతే.

౯౯౪. అర్షా సోమ ద్యుమత్తమో ఽభి ద్రోణాని రోరువత్।
సీదన్యోనౌ వనేష్వా ॥౧॥

ప.విః- అర్ష । సోమ । ద్యుమత్తమః । అభి । ద్రోణాని । రోరువత్ । సీదన్ । యోనౌ ।
వనేషు-ఆ ॥౧॥

పదార్థః- హే **సోమ** జగత్స్రష్టః పరమాత్మన్! **యోనౌ** అన్తరిక్షే **వనేషు** ఉదకేషు **ఆసీదన్** తిష్ఠన్, **ద్యుమత్తమః** అతిశయేన ద్యుతిమాన్, **రోరువత్** గర్జనాం కుర్వన్ విద్యుదగ్నిరివ **యోనౌ** గృహే **వనేషు** అరణ్యేషు చ, సర్వత్రైవేత్యర్థః **ఆసీదన్** ఆతిష్ఠన్ **ద్యుమత్తమః** తేజస్వితమః **రోరువత్** కర్తవ్యముపదిశన్ త్వమ్ **ద్రోణాని అభి** ఆత్మమనోబుద్ధ్యాదీన్ ద్రోణకలశాన్ ప్రతి **అర్ష** ఆగచ్ఛ ॥౧॥

అత్ర శ్లేషమాలో వాచకలుప్తోపమాలఙ్కారః. ॥౧॥

భావార్థః- గృహే వాఽరణ్యే వా, గిరౌ వా గహ్వరేషు వా, సరిత్సు వా సముద్రే వా, భువి వా దివి వా, విద్యుతి వాఽన్తరిక్షే వా, దేహే వాఽఽత్మని వా సర్వత్రైవ విరాజమానోఽపి జగదీశ్వరో యావద్ ధ్యానేన ప్రకాశితో న జాయతే తావత్ ప్రత్యక్షతాం నో యాతి ॥౧॥

౯౯౪. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందుగల ౫౦౩యొక్క వ్యాఖ్య పరమాత్మ మరియు వానప్రస్థుల విషయములే చేయబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట ప్రకారాంతరమున పరమాత్మ విషయముగలదు.

పదార్థము :-(సోమ) ఓ జగత్స్రష్టవగు పరమేశ్వరా! (యోనౌ) అంతరిక్షములోని (వనేషు) జలములందు (ఆసీదన్) ఉండునట్టి (ద్యుమత్తమః) దేదీప్యమానము (రోరువత్) గర్జించుచుండునట్టి విద్యుద్రూప అగ్నివలె (యోనౌ) గృహములందు మరియు (వనేషు) అరణ్యములందు అంతటను (ఆసీదన్) స్థిరమైయున్న, (ద్యుమత్తమః) అన్నిటికన్న గొప్ప తేజోవంతము (రోరువత్) కర్తవ్యముల నుపదేశించునట్టి నీవు (ద్రోణాని అభి) ఆత్మ, మనస్సు, బుద్ధి మున్నగు ద్రోణకలశములను గురించి (అర్ష) విచ్చేయుము.॥౧॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషమూలక వాచకలుప్తోపమాలంకారము గలదు.।౧॥

భావార్థము :- గృహముగాని, లేక అరణ్యములుగాని, పర్వతములుగాని లేక గుహలుగాని, సముద్రముగాని, లేక భూమిగాని, ఆకాశముగాని లేక అంతరిక్షముగాని, శరీరముగాని లేక ఆత్మ గాని సర్వత్ర విరాజిల్లుచున్న ఆ జగదీశ్వరుడు ఎంతవరకు ధ్యానముచే ప్రకాశింపబడకుండునో అంతవరకు ప్రత్యక్షముగాకుండును.।౧॥

994. O devotee of peaceful nature, achieve high spiritual attainments being absorbed in the contemplation of God, Who is the Creator of the world, uttering His Holy names and thus shining, sitting in the forests for silent meditation. II1II

౯౯౫. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ బ్రహ్మానన్దరసానాహ్వయతి.

౯౯౫. అప్సా ఇన్ద్రాయ వాయవే వరుణాయ మరుద్భ్యః ।
సోమా అర్షన్తు విష్ణవే ॥ ౨ ॥

ప. విః- అప్సాః । ఇన్ద్రాయ । వాయవే । వరుణాయ । మరుద్భ్యః । సోమాః । అర్షన్తు । విష్ణవే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- సోమాః బ్రహ్మానన్దరసాః **ఇన్ద్రాయ** జీవాత్మనే, **వాయవే** వేగవతే మనసే, **వరుణాయ** వర్తుం యోగ్యాయ బుద్ధితత్త్వాయ, **మరుద్భ్యః** ఇన్ద్రియగణేభ్యః, **విష్ణవే** దేహే వ్యాపకాయ ప్రాణాయ చ **అప్సాః** కర్మప్రదాతారః పురుషార్థప్రేరకాః సన్తః [అపః కర్మాణి సన్వన్తి ప్రయచ్ఛన్తి ఇతి అప్సాః.] **అర్షన్తు** ప్రవర్తన్తామ్ ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యదా పరమాత్మనః సకాశాద్ బ్రహ్మానన్దరసా ఆత్మన్యవతరన్తి తదా శరీరస్యాఙ్గమఙ్గం స్ఫూర్తిమత్ పౌరుషయుక్తఞ్చ సంజాయతే ॥ ౨ ॥

౯౯౫. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందరసముల నాహ్వానించబడినది.

పదార్థము :- (సోమాః) బ్రహ్మానందరసము (ఇన్ద్రాయ) జీవాత్మకొరకు (వాయవే) వేగవంతమైన మనస్సుకొరకు (వరుణాయ) వరించదగిన బుద్ధితత్త్వముకొరకు (మరుద్భ్యః) ఇంద్రియములకొరకు మరియు (విష్ణవే) శరీరములో వ్యాపకమైయున్న ప్రాణముకొరకు (అప్సాః) కర్మలకు ఇచ్చునట్టి మరియు పురుషార్థమును ప్రేరణనొనర్చునదిగనై (అర్షన్తు) లీనమైపోవలెను.।౨॥

భావార్థము :-పరమాత్మవద్దినుండి బ్రహ్మానందరసము ఆత్మయందు దిగుచుండునప్పుడు శరీరమునందలి సర్వాంగములు స్ఫూర్తిమంతమై పౌరుషవంతము లగుచుండును.॥2॥

995. Let the devotees of peaceful and active nature go forward to attain God Who is the Lord of the World, Who is Omnipotent, the Most acceptable Omnipresent and fulfilling the noble desires of His true worshippers.II2II

౯౯౬. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమేశ్వరః ప్రార్థ్యతే.

౯౯౬. ఇషం తోకాయ నో దధదస్మభ్యం సోమ విశ్వతః ।
ఆ పవస్వ సహస్రిణమ్ ॥ 3 ॥

ప. విః – ఇషమ్ । తోకాయ । నః । దధత్ । అస్మభ్యమ్ । సోమ । విశ్వతః । ఆ । పవస్వ । సహస్రిణమ్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **సోమ** పరమైశ్వర్యశాలిన్ జగదీశ్వర! త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **తోకాయ** సన్తానాయ **అస్మభ్యమ్** అస్మదర్థం చ **విశ్వతః** సర్వతః **ఇషమ్** అన్నం విజ్ఞానం చ **దధత్** ప్రయచ్ఛన్ సన్ **సహస్రిణమ్** సహస్రసంఖ్యాకమ్ ఆన్తరం బాహ్యం చ ఐశ్వర్యమ్ **ఆ పవస్వ** ఆ ప్రాపయ ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరస్య ధ్యానేన బలం ప్రాప్య మనుష్యః సర్వమపి దివ్యం భౌతికం చైశ్వర్యం లబ్ధుం శక్నోతి ॥ 3 ॥

౯౯౬. ఇపుడు పరమేశ్వరుని ప్రార్థించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(సోమ) పరమైశ్వర్యశాలివగు ఓ జగదీశ్వరా! నీవు (నః) మాయొక్క (తోకాయ) సంతానముకొరకు మరియు (అస్మభ్యమ్) మాకొరకు (విశ్వతః) అన్నివైపులనుండి (ఇషమ్) అన్నము మరియు విజ్ఞానమును (దధత్) ప్రదానమొనర్చుచు (సహస్రిణమ్) వేలాది సంఖ్యలోగల ఆంతరిక మరియు బాహ్య ఐశ్వర్యములను (ఆ పవస్వ) ప్రాప్తింపజేయుము.॥3॥

996. O God, bestowing food (material as well as spiritual) upon our progeny, from every side, pour on us riches thousand fold. II3II

౯౯౭. ఋషిః-సప్తర్షయః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-బృహతీ । స్వరః-మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౧౫ క్రమాఙ్కే

సోమౌషధిరసవిషయే బ్రహ్మానన్దవిషయే చ వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర అవిబాలనిర్మితైర్వస్త్రఖణ్డైర్గోదుగ్ధక్షరణం వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨
౯౯౭. సోమ ఉష్వాణః సోతృభిరధి ష్ణుభిరవీనామ్ । అశ్వయేవ
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
హరితా యాతి ధారయా మన్ద్రయా యాతి ధారయా ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
ప. వి:- సోమః । ఉ స్వానః । స్తోతృభిః । అధి । స్నుభిః । అవీనామ్ । అశ్వయా । ఇవ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
హరితా । యాతి । ధారయా । మన్ద్రయా । యాతి । ధారయా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- సోతృభిః గోదుగ్ధక్షారకైః **అవీనాం స్నుభిః** అవిబాలనిర్మితైః సానువత్ ప్రతతైః వస్త్రైః. [మాం స్పృత్స్వానాముపసంఖ్యానమ్. అ... ౬ । ౧ । ౬౩ వా... ఇత్యనేన సానుశబ్దస్య స్నురాదేశః.] **అధిష్వాణః** అధిషూయమాణః అధిక్షార్యమాణః **సోమః** గవాం పయః **అశ్వయా ఇవ** ఆశుగామిన్యా నద్యా ఇవ **హరితా** శీఘ్రయా **ధారయా** ప్రవాహసన్తత్యా **యాతి** కటాహేషు క్షరతి, **మన్ద్రయా** ఆనన్దప్రదయా **ధారయా** ప్రవాహసన్తత్యా **యాతి** కటాహేషు క్షరతి ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ''యాతి ధారయా'' ఇత్యస్య పునరుక్తౌ చ లాటానుప్రాసః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యస్మిన్ దేశే గోదుగ్ధస్య ధారాః ప్రవహన్తి తత్రత్యా జనా హృష్టాః పుష్టా బలీయాంసః సన్తో దీర్ఘాయుష్యం లభమానాః సుచిరం యజ్ఞాదికర్మాణి కుర్వన్తోఽధ్యాత్మజీవనం చ యాపయన్తో మోదన్తే ॥ ౧ ॥

౯౯౭. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౫౧౫వ మంత్రము. దీనికచ్చట సోమ ఔషధీరస విషయములో మరియు బ్రహ్మానంద విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట గొఱ్ఱెవెంట్రుకలతో నిర్మించబడిన గొంగళి ముక్కలతో గోక్షీరములను వడపోయువిషయమును వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(సోతృభిః) గోక్షీరములను జల్లించువానిద్వార (అవీనాం స్నుభిః) గొఱ్ఱెల ఉన్నితో నిర్మితము, పర్వతశిఖరమువలె వ్యాపించిన వస్త్రముల, అనగా గొంగళిముక్కలచే

(అధిష్వాణః) వడగట్టబడుచు (సోమః) గోదుగ్ధములు (అశ్వయా ఇవ) శీఘ్రముగా నడుచునట్టి నదివలె (హరితా) తేజపు (ధారయా) ధారలతో (యాతి) పర్వతములపై జల్లించబడినది (మన్ద్రయా) ఆనందదాయిని (ధారయా) ధారలతో (యాతి) పాత్రలలో జల్లించబడును.॥౧॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు. 'యాతి ధారయా' యొక్క పునరుక్తియందు లాటానుప్రాసము గలదు. ॥౧॥

భావార్థము :- ఏ ప్రదేశములందు గోక్షీరముల ధారలు ప్రవహించుచుండునో అచ్చటి మనుష్యులు బలిష్ఠులై, అధికశక్తివంతులై, దీర్ఘాయుష్మంతులై, చిరకాలమువరకు యజ్ఞములు మున్నగు కార్యముల నొనర్చుచు, ఆధ్యాత్మిక జీవితము నెరపుచు ఆనందితులై యుందురు.॥౧॥

997. Soma (Spiritual Juice) being produced by the devotees goes towards those persons with the flow of protection who are advanced in knowledge and good moral character. It goes to such advanced persons with charming and pleasing permanent stream. ll1ll

౯౯౮. ఋషిః-సప్తర్షయః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-బృహతీ । స్వరః-మధ్యమః. అథ దోగ్ధ్ర్యో గావో వర్ణ్యన్తే.

౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౯౯౮. అనూపే గోమాన్ గోభిరక్షాః సోమో దుగ్ధాభిరక్షాః ।
౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
సముద్రం న సంవరణాన్యగ్మన్మన్దీ మదాయ తోశతే ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. వి:- అనూపే । గోమాన్ । గోభిః । అక్షారితి । సోమః । దుగ్ధాభిః । అక్షారితి ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨
సముద్రమ్ । సమ్ - ఉద్రమ్ । న । సంవరణాని । సమ్ - వరణాని । అగ్మన్ । మన్దీ ।
౧ ౨ర ౩
మదాయ । తోశతే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- యదా **గోమాన్** గోస్వామీ **గోభిః** ధేనుభిః సహ **అనూపే** జలప్రచురే దేశే **అక్షాః** క్షియతి నివసతి తదా **దుగ్ధాభిః** దుగ్ధాభ్యోఽపి గోభ్యః. [పఞ్చమ్యర్థే తృతీయా.] **సోమః** పయః **అక్షాః** క్షరతి. ఏతావత్ ప్రచురం గోదుగ్ధం గోషు భవతి యద్ దోహనానన్తరమపి పర్యాప్తం పయః స్తనేష్వవశిష్యమాణః స్రవతీతి భావః. **సముద్రం న** పయోధిం యథా **సంవరణాని** నదీనామ్ ఉదకాని గచ్ఛన్తి, తద్వద్ గవాం దుగ్ధాని విశాలం కటాహాదికమ్ **అగ్మన్** గచ్ఛన్తి. **మన్దీ** హర్షకరః గోదుగ్ధరూపః సోమః **మదాయ** గోస్వామినాం హర్షాయ **తోశతే** దోహనకాలే శబ్దం కరోతి. [తుస శబ్దే భ్వాదిః, సకారస్య శకారాదేశశ్ఛాన్దసః] ॥ ౨ ॥

ఏతన్మన్త్రస్య పూర్వార్ధో యాస్కాచార్యేణైవం వ్యాఖ్యాతః [అనూపే గోమాన్ గోభిరక్షాః సోమో దుగ్ధాభిరక్షాః క్షియతినిగమః పూర్వః, క్షరతి- నిగమ ఉత్తరః ఇత్యేకే. అనూపే గోమాన్ గోభిర్యదా క్షియత్యథ సోమో దుగ్ధాభ్యః క్షరతి. సర్వే క్షియతినిగమా ఇతి శాకపూణిః. నిరు... ౫।౧౩] ఇతి.

అత్రోపమాలఙ్కారః. 'రక్షాః' ఇత్యస్యావృత్త్యా చ యమకమ్ ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యస్మిన్ గృహే పరివారే వా ప్రచురదుగ్ధదాత్ర్యో ధేనవః సన్తి తన్నివాసినో యథేచ్ఛం గోదుగ్ధ దధినవనీతాదికం సేవమానా గవ్యేన ఘృతేన యజ్ఞాంశ్చ కుర్వన్తః పరమాత్మానం చ ధ్యాయన్తః సదా సుప్రసన్నాస్తిష్ఠన్తి ॥ ౨ ॥

౯౯౮. ఈ మంత్రములో పాలనిచ్చుగోవులను గూర్చి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(యదా) ఎపుడు (గోమాన్) గోవుల స్వామి (గోభిః) గోవులతోగూడ (అనూపే) జలసమృద్ధిగల ప్రదేశములందు (అక్షాః) నివసించుచుండునో, అపుడు (దుగ్ధాభిః) పితుకబడిన గోవులనుండి (సోమః) పాలు (అక్షాః) కారుచుండును. అనగా గోవులలో అధికముగ పాలుండును. పాలుపితుకుకొనిన పిదపకూడ ఇంకా అధికక్షీరములు పొదుగులందు మిగిలియుండి కారుచుండును. (సముద్రం న) సముద్రములందెటుల (సంవరణాని) నదులజలములు చేరుచుండునో, అటులనే గోక్షీరములు విశాలమగు పాత్రలు మున్నగువానియందు (అగ్మన్) చేరును (మన్దీ) హర్షదాయకము, గోదుగ్ధరూప సోమము (మదాయ) గోస్వాముల హర్షముకొరకు (తోశతే) పితుకు సమయములో ధ్వని వినవచ్చును.॥౨॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు. 'రక్షాః' యొక్క ఆవృత్తియందు యమకము గలదు. ॥౨॥

భావార్థము :- ఏ గృహము, లేక పరివారములలో అధికముగ పాలిచ్చు ధేనువులుండునో, అచ్చట నుండువారు యథేచ్ఛగా పాలు, పెరుగు వెన్న మున్నగువానిని సేవించుచు, గోఘృతముచే యజ్ఞములనొనర్చుచు మరియు పరమాత్మ ధ్యానమొనర్చుచు నిరంతరము అధిక ప్రసన్నులైయుందురు. ॥౨॥

998. When a learned devotee of peaceful nature is established in God, Who is kind to the world and with prayers, he concentrates his mind on Him, then he begins to dwell always with pure and noble sentiments. Like waters flowing into the sea, the devotees become full of joy by the realisation of the Supreme Being and destroy all internal enemies like the lust, anger, pride etc. for the attainment of bliss. II2II

౯౯౯. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్రాదౌ పరమాత్మానమాచార్యం చ ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩క ౨ర ౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨
౯౯౯. యత్సోమ చిత్రముక్థ్యం దివ్యం పార్థివం వసు ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
తన్నః పునాన ఆ భర ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౨ ౩క౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩
ప. వి:- యత్ । సోమ । చిత్రమ్ । ఉక్థ్యమ్ । దివ్యమ్ । పార్థివమ్ । వసు । తత్ । నః ।
౨ ౩
పునానః । ఆ భర ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** దివ్యానన్దవిద్యాదిపరమైశ్వర్యయుక్త జగదీశ్వర ఆచార్య వా! **యత్ చిత్రమ్** అద్భుతమ్, **ఉక్థ్యమ్** ప్రశంసనీయం, **దివ్యమ్** యోగసిద్ధి మోక్షాదికమ్ అలౌకికమ్ **పార్థివమ్** భౌతికం చ సువర్ణహీరకముక్తాచక్రవర్తిరాజ్యాదికమ్ **వసు** ధనం విద్యతే **తత్** ధనమ్, త్వమ్ **నః** అస్మాన్ **పునానః** పవిత్రయన్ **ఆ భర** ఆహర ॥౧॥

భావార్థః-పరమాత్మనః కృపాం ప్రాప్తా ఆచార్యద్వారా చ వివిధాస్వాధ్యాత్మికీషు భౌతికీసు చ విద్యాసు పారం గమితా వయం సర్వం దివ్యం పార్థివం చ ధనమర్జయితుం శక్నుమః ॥ ౧ ॥

౯౯౯. ఈ మొదటి మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులను గూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) దివ్యమగు ఆనందము, విద్య మున్నగు పరమ ఐశ్వర్యములతోగూడిన ఓ జగదీశ్వరా, లేక ఆచార్యా! (యత్) ఏ (చిత్రమ్) అద్భుత (ఉక్థ్యమ్) ప్రశంసనీయమగు (దివ్యమ్) యోగసిద్ధి, మోక్షము మున్నగు (పార్థివమ్) బంగారము, వెండి, రత్నములు, ముత్తెములు, సామ్రాజ్యము మున్నగు ఏ భౌతిక (వసు) ధనములుగలవో (తత్) అట్టి ధనములచే మీరు (నః) మమ్ము (పునానః) పవిత్రపరచుచు (ఆ భర) ప్రదానమొనర్చుచుండుడు. ॥౧॥

భావార్థము :-పరమాత్మ కృపను పొందిన మరియు ఆచార్యులద్వార అనేకవిధములగు ఆధ్యాత్మిక మరియు భౌతిక విద్యలయందు పారంగతులమైయున్న మేము సకల దివ్యమైన పార్థివ ధనములను ఏకత్రితమొనర్చగలుగుదుము. ॥౧॥

999. O God the Purifier, do thou bring to us such Divine and worldly wealth as shall be worthy of admiration and wonderful. II1II

౧౦౦౦. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మవిషయమాచార్యవిషయం చాహ.

౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧౨
౧౦౦౦. వృషా పునాన ఆయూంషి స్తనయన్నధి బర్హిషి ।

౨ 3 ౨ఉ 3 ౧ ౨
హరిః సన్ యోనిమాసదః ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర 3 ౨ ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర 3౧౨ ౧ ౨ర ౧
ప.విః – వృషా । పునానః । ఆయూంషి । స్తనయన్ । అధి । బర్హిషి । హరిః । సన్ । యో
౨ర 3
నిమ్ । ఆ అసదః ॥౨॥

పదార్థః- హే పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! **వృషా** ఆనన్దవిద్యాదీనాం వర్షకః త్వమ్ **ఆయూంషి** అస్మాకం జీవనాని **పునానః** పవిత్రయన్, **బర్హిషి అధి** అధ్యాత్మయజ్ఞే విద్యాయజ్ఞే వా **స్తనయన్** ఉపదిశన్, **హరిః సన్** పాపదుర్వ్యసన దుఃఖాదీనాం హర్తా సన్ **యోనిమ్** ఆత్మసదనం గురుకులగృహం వా **ఆ అసదః** ఆసీదసి ॥ ౨ ॥

భావార్థః- పరమాత్మాఽస్మాకం హృదయే స్థితః స్వప్రేరణయా గురుశ్చ గురుకులే స్థితః సకలవిద్యాధ్యాపనేన చరిత్రనిర్మాణేన చాస్మానుపకురుతోఽతస్తయోః పూజనం సత్కారశ్చ సర్వైర్విధేయమ్ ॥ ౨ ॥

౧౦౦౦. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయము కలదు.

పదార్థము :- ఓ పరమేశ్వరా! లేక ఆచార్యా! (వృషా) ఆనందము, విద్యమున్నగువానిని వర్షింపజేయునట్టి మీరు (ఆయూంషి) మా జీవితములను (పునానః) పవిత్రపరచుచు (బర్హిషి అధి) అధ్యాత్మయజ్ఞము, లేక విద్యాయజ్ఞములందు (స్తనయన్) ఉపదేశించుచు (హరిః సన్) పాపము, దుర్వ్యసనములు, దుఃఖములు మున్నగువానిని హరించువారగుచు (యోనిమ్) ఆత్మరూప సదనములో, లేక గురుకుల సదనములో (ఆ అసదః) విరాజిల్లుచుందురు.॥౨॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు మన హృదయములలో స్థిరమైయుండి తన ప్రేరణద్వార మరియు గురువు గురుకులములో స్థిరమైయుండి సకలవిద్యలందు పారంగతుల నొనర్చి మరియు చరిత్రనిర్మాణము ద్వార మనకు ఉపకారమొనర్చుచుందురు. కావున వారి పూజనము మరియు సత్కారముల నెల్లరును చేయుచుండవలెను.॥౨॥

1000. O Rainer of blessings, Who purgest evil from the lives of Thy Pious devotees and purifiest them, inspiring their minds with words of wisdom, being the destroyer of all miseries, be seated in the home of their hearts. II2II

౧౦౦౧. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలోవా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ సోమనామ్నా పరమేశ్వర ఇన్ద్రనామ్నా చాచార్య ఉచ్యతే.

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౦౧. యువం హి స్థః స్వఃపతీ ఇన్ద్రశ్చ సోమ గోపతీ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఈశానా పిప్యతం ధియః ॥ ౩ ॥

౩ ౨ ౧౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩
ప.విః- యువమ్ । హి । స్థః । స్వః-పతీ । స్వా౩రితి । పతీఇతి । ఇన్ద్రః । చ । సోమ ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
గోపతీ । గో-పతీఇతి । ఈశానా । పిప్యతమ్ । ధియః ॥౩॥

పదార్థః- హే **సోమ** జగత్స్రష్టః పరమాత్మన్! త్వమ్ **ఇన్ద్రః చ** అజ్ఞానవిదారకః ఆచార్యశ్చ **యువమ్ హి** యువామ్ ఖలు ఉభావపి **స్వః పతీ** జ్ఞానప్రకాశస్య స్వామినౌ, **గోపతీ** వాక్పతీ చ **స్థః** విద్యేథే. **ఈశానా** ఈశానౌ జ్ఞానస్య వాచశ్చ స్వామినౌ యువామ్ అస్మాకమ్ **ధియః** సత్ప్రజ్ఞాః సత్కర్మాణి చ **పిప్యతమ్** వర్ధయతమ్. [ఓప్యాయీ వృద్ధౌ, ప్యాయః పీ] ॥ ౩ ॥

భావార్థః- పరమాత్మన ఉపాసనేన గురోశ్చ సత్కారేణ శ్రేష్ఠం సత్యం జ్ఞానం ప్రాప్య తదనుకూలాని కర్మాణి చ కృత్వా మనుష్యాః స్వజీవనమున్నేతుం పారయన్తి ॥ ౩ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మనో బ్రహ్మానన్దరసస్యాఽఽచార్యస్య ప్రసంగతశ్చ గవాం గోదుగ్ధధారణస్య చ వర్ణనా దేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౦౦౧. ఈ మంత్రములో సోమనామముతో పరమేశ్వరుడు మరియు ఇన్ద్రనామముచే ఆచార్యులను సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) జగత్స్రష్టవగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (ఇన్ద్రః చ) మరియు అజ్ఞానమును దూరమొనర్చునట్టి ఓ ఆచార్యా! (యువం హి) మీరిరువురు మాత్రమే (స్వః పతీ) జ్ఞానప్రకాశముయొక్క స్వామి మరియు (గోపతీ) వాణుల అధిపతులై (స్థః) ఉన్నారు. (ఈశానా)

జ్ఞానము మరియు వాణుల స్వాములగు మీరిరువురు మాయొక్క (ధియః) శ్రేష్ఠమగు ప్రజ్ఞలు మరియు శ్రేష్ఠమగు క్రియలను (పిప్యతమ్) వృద్ధిపరచుడు.॥3॥

భావార్థము :- పరమాత్మయొక్క ఉపాసనచే మరియు గురువుల సత్కారముచే శ్రేష్ఠమగు సత్య జ్ఞానములను పొంది మనుష్యులు తమ జీవితములను ఉన్నతమొనర్చుకొనగలుగుదురు.॥3॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మ, బ్రహ్మానందరసము, ఆచార్యులు, ప్రసంగవశమున గోవులు మరియు గోదుగ్ధముల వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదని ఎరుగవలెను.

ఆరవ అధ్యాయములో నాల్గవఖండము సమాప్తమైనది.

1001. O God and calm devout soul, you are protectors of happiness and light, possessors of the knowledge (God being Omniscient and the noble soul possessing good knowledge by His Grace). You are lords (God of the Whole world and soul of the body) develop as mighty ones, our intellects and actions. II3II

౧౦౦౨. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-పఙ్క్తిః । స్వరః- పఞ్చమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౧౧ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ జీవాత్మనృపతి సేనాపతి విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర మనోరూపం సేనాపతిం ప్రబోధయతి.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ర
౧౦౦౨. ఇన్ద్రో మదాయ వావృధే శవసే వృత్రహా నృభిః ।

౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨ర ౩ ౧
తమిన్మహత్స్వాజిషూతిమర్భే హవామహే స

౨ర౩ ౧ ౨
వాజేషు ప్ర నోఽవిషత్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:– ఇన్ద్రః। మదాయ। వావృధే। శవసే। వృత్రహా। వృత్ర – హా। నృభిః। తమ్ – ఇత్।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩
మహత్సు। ఆజిషు। ఊతిమ్। అర్భే। హవామహే। సః। వాజేషు। ప్ర। నః। అవిషత్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- వృత్రహా పాపానాం హన్తా **ఇన్ద్రః** వీరం మనః. [యన్మనః స ఇన్ద్రః. గో. బ్రా., ... ౪ ।౧౧.] **నృభిః** విజయాకాఙ్క్షిభిః మనుష్యైః **మదాయ** హర్షాయ **శవసే** బలాయ చ **వావృధే** వర్ధ్యతే, ఉత్సాహ్యతే. **ఊతిమ్** రక్షకమ్ **తమ్ ఇత్** తదేవ మనః, వయమ్ **మహత్సు** వికటేషు **ఆజిషు** ఆన్తరేషు బాహ్యేషు చ సంగ్రామేషు. అపి చ **అర్భే** అల్పే సంగ్రామే **హవామహే** ఆహ్వాయామః. **సః** ఇన్ద్రః మనః **వాజేషు** తేషు యుద్ధేషు **నః** అస్మాన్ **అవిషత్** రక్షేత్. [అవతే రక్షణార్థాద్ లేటి రూపమ్] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- మనుష్యస్య మనశ్చేన్మృతం తర్హి స జీవనే కామప్యున్నతిం కర్తుం న క్షమతే, మనశ్చేదుత్సాహపూర్ణం తర్హి సర్వాన్ విఘ్నాన్ రిపూంశ్చ తిరస్కుర్వన్ సర్వత్ర విజయం లభతే ॥ ౧ ॥

౧౦౦౨. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౧౧ మంత్రముపై పరమాత్మ, జీవాత్మ, రాజు మరియు సేనాపతుల విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట మనస్సురూప సేనాపతిని ప్రబోధన మొనర్చబడినది.

పదార్థము :-(వృత్రహా) పాపనాశకమునగు (ఇన్ద్రః) వీరమనస్సు (నృభిః) విజయాకాంక్షగల మనుష్యుల ద్వార (మదాయ) హర్షముకొరకు మరియు (శవసే) బలముకొరకు (వావృధే) పెంపొందించ, లేక ఉత్సాహమొనర్చబడును (ఊతిమ్) రక్షకమగు (తమ్ ఇత్) అట్టి మనస్సునే మనము (మహత్సు) మహా (ఆజిషు) ఆంతరిక మరియు బాహ్య సంగ్రామములలో (అల్పే) చిన్న సంగ్రామములందు (హవామహే) పిలుచుచుందుము. (సః) అట్టి మనస్సు (వాజేషు) అట్టి యుద్ధములందు (నః) మమ్ము (అవిషత్) రక్షించుగాక!॥౧॥

భావార్థము :- మనుష్యుల మనస్సు ఒకవేళ మరణించినచో, అట్టి వారు జీవితములో ఏ విధముగు ఉన్నతిని చేయలేరు. మరియు మనస్సు ఉత్సాహముచే నిండిపోయినచో సమస్త విఘ్నములను మరియు శత్రువులను తిరస్కరించుచు వారు అంతట విజయమును పొందుచుందురు.॥౧॥

1002. God is Great for His might and for the happiness of noble persons. The Destroyer of ignorance and sins protects His subjects in struggles. Him only we invoke for help in battles whether great or small; Be He Our Pretector in deeds of might and knowledge. II1II

౧౦౦౩. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-పఙ్క్తిః । స్వరః- పఞ్చమః. అథ పునరపి మనః ప్రబోధయతి.

౨౩ ౧ ౨౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩౨ ౧౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౦౩. అసి హి వీర సేన్యోఽసి భూరి పరాదదిః । అసి దభ్రస్య

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
చిద్వృధో యజమానాయ శిక్షసి సున్వతే భూరి తే వసు ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర
ప. వి:– అసి । హి । వీర । సేన్యః । అసి । భూరి । పరాదదిః। పరా – దదిః। అసి ।
౩ ౧౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర
దభ్రస్య। చిత్ – వృధః। యజమానాయ । శిక్షసి । సున్వతే। భూరి । తే। వసు ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **వీర** వీర ఇన్ద్ర, పరాక్రమశాలి మనః! త్వమ్ **సేన్యః** సేనాసు సాధుః, సేనాపతిః **అసి** విద్యసే, కిఞ్చ **భూరి** బహు **పరాదదిః** శత్రూన్ దూరం ప్రక్షేప్తా **అసి** విద్యసే. అపి చ **దభ్రస్య చిత్** క్షుద్రస్య అపి **వృధః** వర్ధయితా **అసి** విద్యసే. త్వమ్ **యజమానాయ** యజనశీలాయ పరోపకారిణే జనాయ **శిక్షసి** బలం ప్రయచ్ఛసి. [శిక్షతిః దానకర్మా. నిఘం...3 ।20.] **సున్వతే** వీరరసాభిషవం కుర్వతే జనాయ **తే** తవ **భూరి** బహు **వసు** ఐశ్వర్యం భవతీతి శేషః ॥2॥

భావార్థః-యదా మనుష్యాః స్వకీయం మనః సైనాపత్యేఽభిషిచ్యాన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ శత్రూన్ విజేతుం యతన్తే తదా విజయో నిశ్చితో జాయతే ॥ ౨ ॥

౧౦౦౩. ఈ మంత్రములో మరల మనస్సును గూర్చి ప్రబోధించబడినది.

పదార్థము :-(వీర) పరాక్రమశాలివగు ఓ మనసా! నీవు (సేన్యః) సైన్యములందు నిపుణుడగు సేనాపతివలె (అసి) ఉన్నావు. మరియు (భూరి) గొప్పగొప్ప (పరాదదిః) శత్రువులను తరిమివేయువాడవై (అసి) ఉన్నావు. తోడ్తో (దభ్రస్య చిత్) చిన్నవారిని కూడ (వృధః) వృద్ధిపరచువాడవునై (అసి) ఉన్నావు. నీవు (యజమానాయ) యజ్ఞములనొనర్చు పరోపకారులకు (శిక్షసి) బలప్రదాతవైయున్నావు. (సున్వతే) వీరరసము నుత్పన్నమొనర్చు మనుష్యులకు (తే) నీయొక్క (భూరి) అతిగొప్ప (వసు) ఐశ్వర్యములు ప్రాప్తించుచుండును.॥2॥

భావార్థము :-మనుష్యులు తమ మనస్సులను సేనాధ్యక్ష పదవిపై అభిషిక్తులనొనర్చి అంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులను జయించుటకు ప్రయత్నించినప్పుడు నిశ్చయముగ విజయములభించగలదు.॥2॥

1003. O God! Thou art a Great Hero possessing the Power of subduing all hostile forces. Thou art the Most liberal Donor. Thou art the Strengthener of the

feeble. Bestow many gifts on the institutor of the Yajna (non-violent sacrifice) Thou hast abundant wealth of all kind (material as well as spiritual) to give to Thy devotees. II2II

౧౦౦౪. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-పఙ్క్తిః । స్వరః- పఞ్చమః.

తృతీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౧౪ క్రమాఙ్కే జీవాత్మనృపతిసేనాపతి విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర ప్రసఙ్గాగతో మనోవిషయ ఏవోచ్యతే.

౨ 3 ౧౨ 3౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౧౨
౧౦౦౪. యదుదీరత ఆజయో ధృష్ణవే ధీయతే ధనమ్ ।
3 ౧ ౨3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ఉ 3 ౧ ౨ర
యుఙ్క్ష్వా మదచ్యుతా హరీ కం హనః కం వసౌ
3 ౧ ౨ 3 ౧౨
దధో ఽస్మాఀ ఇన్ద్ర వసౌ దధః ॥ 3 ॥

౨ 3౧౨ 3 ౧ ౨ర 3౧ ౨ 3 ౧౨ 3 ౧౨ర
ప. వి:- యత్ । ఉదీరతే । ఉత్ - ఈరతే । ఆజయః । ధృష్ణవే । ధీయతే । ధనమ్ ।
3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3౧౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3
యుఙ్క్ష్వ । మదచ్యుతా । మద - చ్యుతా । హరీ ఇతి । కమ్ । హనః । కమ్ । వసౌ । దధః ।
౨ 3 ౨ర 3
అస్మాన్ । ఇన్ద్ర । వసౌ । దధః ॥ 3 ॥

పదార్థః- **యత్** యదా **ఆజయః** ఆన్తరా బాహ్యా వా దేవాసుర సంగ్రామాః **ఉదీరతే** ఉద్గచ్ఛన్తి, తదా **ధృష్ణవే** శత్రుధర్షణశీలాయ ఏవ జనాయ **ధనమ్** ఐశ్వర్యమ్ **ధీయతే** స్థాప్యతే. హే **ఇన్ద్ర** విఘ్నవిదారక వీర మదీయ మనః! త్వమ్ **మదచ్యుతా** మదచ్యుతౌ, శత్రూణాం మదం చ్యావయితారౌ **హరీ** జ్ఞానేన్ద్రియ కర్మేన్ద్రియరూపౌ అశ్వౌ **యుఙ్క్ష్వ** జ్ఞానగ్రహణే కర్మకరణే చ నియోజయ. **కమ్** కఞ్చిత్, శత్రుమితి భావః **హనః** జహి, **కమ్** కఞ్చిత్, మిత్రమితి భావః **వసౌ దధః** వసుని ఐశ్వర్యే స్థాపయ. **అస్మాన్** మిత్రభూతాన్ **వసౌదధః** ఐశ్వర్య ఏవ స్థాపయ ॥3॥

భావార్థః- ఆన్తరికేషు బాహ్యేషు వా యుద్ధేషూపస్థితేషు మన ఉత్సాహ్య జ్ఞానేన్ద్రియాణి కర్మేన్ద్రియాణి చ స్వేషు స్వేషు విషయేషు సమ్యక్ నియోజ్య యథావచ్ఛత్రూణాం గతివిధిం జ్ఞాత్వా ప్రహృత్య చ సమస్తా రిపవః పరాజేయా మిత్రాణి చ సత్కర్తవ్యాని ॥ 3 ॥

౧౦౦౪. ఈ మూడవఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౧౪వ మంత్రముపై జీవాత్మ, రాజు మరియు సేనాపతి విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట ప్రసంగవశమున మనస్సు విషయమున వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(యత్) ఎపుడు (ఆజయః) ఆంతరిక, లేక బాహ్య దేవాసుర సంగ్రామము (ఉదీరతే) లేచినప్పుడు (ధృష్ణవే) ఎవరు శత్రువులను పరాస్తమొనర్చగలరో, అట్టివారికే (ధనమ్) ఐశ్వర్యములు (ధీయతే) లభించగలవు. (ఇన్ద్ర) విఘ్నములను విదీర్ణమొనర్చునట్టి ఓ నా వీరమనసా! నీవు (మదచ్యుతా) శత్రువుల మదమును అణచివేయునట్టి (హరీ) జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియరూప అశ్వములను (యుంక్ష్వ) జ్ఞానకర్మల నొనర్చుటకు నియుక్తపరచుము (కమ్) ఏ శత్రువునైనను (హనః) వధించుము (కమ్) ఏ మిత్రునైనను (వసౌ దధః) ఐశ్వర్యములందు స్థిరపరచుము. (అస్మాన్) మిత్రులమగు మమ్ము (వసౌ దధః) ఐశ్వర్యములందు స్థిరపరచుము. అనగా ఐశ్వర్యములను ప్రదానమొనర్చుము.॥3॥

భావార్థము :- ఆంతరిక, లేక బాహ్యయుద్ధములు ఉత్పన్నమైనప్పుడు మనస్సును ప్రోత్సహించి, జ్ఞానేంద్రియములు మరియు కర్మేంద్రియములను తమ తమ విషయములందు చక్కగా నియుక్తమొనర్చివేసి, చక్కగా శత్రువుల గతివిధులను తెలిసికొని వారిపై దాడి సలిపి శత్రువులను పరాజయమొనర్చుట మరియు మిత్రులను సత్కరించుట యొనర్చవలెను.॥3॥

1004. When the struggle between attachment and non-attachment goes on. O Lord, Thou givest wealth of wisdom to him who conquers worldly passions. It is not possible to conquer passions without Thy help. Yoke Thou the two horses of Love and Kindness which remove sorrow and shower happiness. Thou destroyest the wicked or their wickedness and establishest the wise in Thy bliss. O God, give us shelter in Thy ever Blissful state. II3II

౧౦౦౫. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-పఙ్క్తిః । స్వరః- పఞ్చమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౦౯ క్రమాఙ్కే ఆత్మికస్య రాష్ట్రియస్య చ స్వరాజ్యస్య విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర సూర్యస్య స్వరాజ్యం వర్ణ్యతే.

౩ ౨ ౩౧ ౨౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩క ౨ర ౧ ౨ర
౧౦౦౫. స్వాదోరిత్థా విషూవతో మధోః పిబన్తి గౌర్యః । యా ఇన్ద్రేణ

౩ ౧ ౨౩౨ ౩ ౧౨ ౩౨౩ ౨౩౧౩ ౩ ౧ ౨
సయావరీర్వృష్ణా మదన్తి శోభథా వస్వీరను స్వరాజ్యమ్ ॥ ౧ ॥

3 ౨ 3 ౨ 3 ౧౨ 3 ౧౨ ౧ ౨ర 3 క ౨
ప. వి:- స్వాదోః। ఇత్థా । విషూవతః। వి-సూవతః। మధోః। పిబన్తి । గౌర్యః। యాః।
౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర 3 ౧౨ ౧౨ర ౧౨ర 3 ౧ ౨
ఇన్ద్రేణ । సయావరీః । స- యావరీః । వృష్ణా। మదన్తి । శోభథా। వస్వీః। అను । స్వరాజ్యమ్।
3 ౧ ౨ర
స్వ - రాజ్యమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- గౌర్యః రోచమానాః సూర్యదీధితయః. [గౌరీ రోచతేర్జ్వలతి కర్మణః. నిరు... ౧౧ ।౩౮.] **ఇత్థా** సత్యమ్ **వి - సువతః** విశేషేణ భూమౌ వర్షతః పర్జన్యస్య **స్వాదోః** ఉత్కృష్టస్వాదవతః **మధోః** మధురస్య ఉదకస్య. [ద్వితీయార్థే షష్ఠీ.] **పిబన్తి** పానం కుర్వన్తి, **యాః** సూర్యదీధితయః **వృష్ణా** వర్షకేణ **ఇన్ద్రేణ** సూర్యేణ **సయావరీః** సయావర్యః, సహ వర్తమానాః సత్యః **శోభథా** శోభనప్రకారేణ **మదన్తి** మదయన్తి. [మదీ హర్షగ్లేపనయోః భ్వాదిః, ణిజ్గర్భః.] **వస్వీః** వస్వ్యః నివాసయిత్ర్యః తాః **స్వరాజ్యమ్** సూర్యస్య స్వకీయమ్ సామ్రాజ్యమ్ **అను** అనుసరన్తి. [ఉపసర్గబలాద్ యోగ్యక్రియాధ్యాహారః] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- అహో, దర్శనీయం సూర్యస్య స్వరాజ్యమ్. కథం సూర్యరశ్మయో నిర్బాధాః సన్తో మేఘాభివృష్టం నదీనదసముద్రాదిషు వ్యాప్తం పయః పీత్వా పునర్మేఘాన్ నిర్మాయ పునరప్యుదకం భూమౌ వర్షన్తి. తథైవాస్మాభిరప్యన్తః స్వరాజ్యం రాష్ట్రస్య చ స్వరాజ్యమర్చనీయమ్ ॥ ౧ ॥

౧౦౦౫. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౧౯వ మంత్రముపై పరమాత్మ మరియు స్వరాజ్యముపై వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట సూర్యుని స్వరాజ్యమును గూర్చి వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(గౌర్యః) ప్రకాశవంతమగు సూర్యకిరణములు (ఇత్థా) వాస్తవముగ (వి సువతః) విశేషరూపమున భూమిపై వర్షించునట్టి మేఘముల (స్వాదోః) రుచికరమగు (మధోః) మధురజలములను (పిబన్తి) పానమొనర్చును (యాః) ఏ సూర్యకిరణములు (వృష్ణా) వర్షించునట్టి (ఇన్ద్రేణ) సూర్యుని (సయావరీః) తోడుగ నడచునట్టివిగ నుండి (శోభథా) శుభకరములగు (మదన్తి) ఆనందమునిచ్చుచుండునో (వస్వీః) నివాసకమైన ఆ కిరణములు (స్వరాజ్యమ్) సూర్యుని స్వరాజ్యమునకు (అను) అనుకూలముగ నడుచును.॥౧॥

భావార్థము :-అయ్యారే! సూర్యుని స్వరాజ్యమెంతటి దర్శనీయముగ నున్నది? ఏ విధముగ సూర్యుని కిరణములు నిర్బాధితముగ నుండి మేఘములనుండి వర్షింపజేయబడిన నదీనదముల, సముద్రము మున్నగువానియందు వ్యాప్తమైయున్న జలములను త్రాగి మరల మేఘములను సిద్ధపరచి

మేఘజలములను భూమిపై వర్షింపజేయును. అటులనే మనము కూడ ఆచరించవలెను. మనము సైతము అంతరిక్ష స్వరాజ్యము మరియు మన రాష్ట్రముయొక్క స్వరాజ్యమును అర్చించవలెను.॥౧॥

1005. For translation and notes, please refer to the verse no.409 on Page 219 and for notes to Page 223. Please correct the number there as 409. II1II

౧౦౦౬. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-పఙ్క్తిః । స్వరః- పఞ్చమః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౦౬. తా అస్య పృశనాయువః సోమం శ్రీణన్తి పృశ్నయః ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
ప్రియా ఇన్ద్రస్య ధేనవో వజ్రం హిన్వన్తి సాయకం
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
వస్వీరను స్వరాజ్యమ్ ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. విః – తాః। అస్య । పృశనాయువః। సోమమ్ । శ్రీణన్తి । పృశ్నయః । ప్రియాః। ఇన్ద్రస్య ।
౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ధేనవః। వజ్రమ్ । హిన్వన్తి । సాయకమ్ । వస్వీః। అను । స్వరాజ్యమ్ । స్వ –రాజ్యమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- అస్య ఇన్ద్రాఖ్యస్య సూర్యస్య **తాః పృశ్నయః** తాః నానావర్ణా దీధితయః **పృశనాయువః** చన్ద్రమసా పృశనం స్పర్శం కామయమానా ఇవ **సోమమ్** చన్ద్రమసమ్ **శ్రీణన్తి** ప్రకాశేన పరిపక్వం కుర్వన్తి. [శ్రీఞ్ పాకే క్ర్యాదిః.] **ఇన్ద్రస్య** సూర్యస్య, తాః **ప్రియాః** ప్రేమార్హాః **ధేనవః** దీధితయః **సాయకమ్** దుర్భిక్షాదీనామ్ అన్తకరమ్. [స్యతి వినాశయతీతి సాయకః, షో అన్తకర్మణి] **వజ్రమ్** మేఘస్థం విద్యుద్వజ్రం **హిన్వన్తి** ప్రేరయన్తి. ఏవమ్ **వస్వీః** వస్వ్యః నివాసహేతుకాస్తాః **స్వరాజ్యమ్** సూర్యస్య స్వకీయం సామ్రాజ్యమ్ **అను** అనుసరన్తి ॥ ౨ ॥

అత్ర 'పృశనాయువః' ఇత్యత్ర వ్యఙ్గ్యోత్ప్రేక్షాలఙ్కారః. ॥౨॥

భావార్థః-సూర్యరశ్మినామేవేదం ప్రశంసనీయం మహత్ కార్యం యత్తే సూర్యస్య స్వరాజ్యమను సరన్తశ్చన్ద్రాదీన్ లోకాన్ ప్రకాశయన్తి, మేఘేషు విద్యుద్వజ్రం గర్జయన్తో వృష్టిం కుర్వన్తి, సర్వాన్ నివాసయన్తి చ. తథైవ మనుష్యైరపి స్వకీయమాన్తరం బాహ్యం చ స్వరాజ్యం ప్రకాశనీయమ్ ॥ ౨ ॥

౧౦౦౬. మరల ఆ విషయవర్ణనయే యుండును.

పదార్థము :- (అస్య) ఈ ఇంద్రనామక సూర్యుని (తాః పృశ్నయః) అట్టి అనేక వర్ణముల కిరణములు (పృశనాయువః) చంద్రునిస్పర్శ సుఖమును కోరువానివలె (సోమమ్) చంద్రుని (శ్రీణన్తి) తమ ప్రకాశముచే పరిపక్వమొనర్చును (ఇన్ద్రస్య) సూర్యుని అవి (ప్రియాః) ప్రియమైన (ధేనవః) కిరణములు (సాయకమ్) కరువుకాటకములను అంతమొనర్చునట్టి (వజ్రమ్) మేఘములవిద్యుద్రూప వజ్రమును (హిన్వన్తి) ప్రేరితమొనర్చును. ఈ ప్రకారముగ (వస్వీః) అట్టి నివాసక కిరణములు (స్వరాజ్యమ్) సూర్యుని స్వరాజ్యమునకు (అను) అనుకూలముగ నడుచును. ॥౨॥

భావార్థము :- ఈ మహాకార్యము సూర్యకిరణములచే అనగా అవి సూర్యుని స్వరాజ్యము ననుసరించుచు చంద్రుడు మున్నగు లోకములను ప్రకాశమొనర్చుచుండును. మేఘములందు విద్యుద్రూప వజ్రమును గర్జింపజేయుచు వర్షింపజేయును. అన్నింటిని వసింపజేయును. అదేవిధముగ మనుష్యులుకూడ తమ ఆంతరిక మరియు బాహ్య స్వరాజ్యమును ప్రకాశింపజేయవలెను. ॥౨॥

1006. Craving the touch of God, the souls drink deep of the peaceful juice of devotion. God's words contained in the Vedas show the right path leading towards Him and saving them from the path that leads astray from Him which is therefore to be shunned. The vedic speech which makes men established in God helps the souls in getting victory over passions. II2II

౧౦౦౭. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-పఙ్క్తిః । స్వరః- పఞ్చమః.

అథ సూర్య-దీధితీనాం సేనానాం చ స్వరాజ్యం వర్ణయతి.

౧ ౨౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౦౭. తా అస్య నమసా సహః సపర్యన్తి ప్రచేతసః । వ్రతాన్యస్య

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సశ్చిరే పురూణి పూర్వచిత్తయే వస్వీరను స్వరాజ్యమ్ ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
ప. వి:- తాః। అస్య । నమసా । సహః । సపర్యన్తి । ప్రచేతసః । ప్ర - చేతసః । వ్రతాని ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
అస్య । సశ్చిరే । పురూణి । పూర్వచిత్తయే । పూర్వ-చిత్తయే । వస్వీః । అను । స్వరాజ్యమ్ ।
౩ ౧ ౨ర
స్వ-రాజ్యమ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- **ప్రథమః సూర్యదీధితపక్షే. ప్రచేతసః** ప్రజ్ఞాపికాః **తాః** సూర్యదీధితయః **నమసా** చన్ద్రాదిలోకానాం ప్రతి నమనేన **అస్య** ఏతస్య ఇన్ద్రస్య సూర్యస్య **సహః** బలమ్ **సపర్యన్తి** వర్ధయన్తి. కిఞ్చ **పూర్వచిత్తయే** 'సూర్యస్య క్షితిజే' ఉదయాత్ పూర్వమేవ చిత్తయే ప్రజ్ఞానాయ **అస్య** సూర్యస్య **పురూణి** బహూని **వ్రతాని** ప్రకాశనాదీని కర్మాణి **సశ్చిరే** ప్రాప్నువన్తి, కుర్వన్తీత్యర్థః. [సశ్చతిః గతికర్మా. నిఘం ౨।౧౪.] ఏవమ్ **వస్వీః** వస్వ్యః నివాసహేతుభూతాః తాః **స్వరాజ్యమ్** సూర్యస్య ఆత్మనః సామ్రాజ్యమ్ **అను** అనుక్రమేన వర్ధయన్తి.

ద్వితీయః సేనాపక్షే. **ప్రచేతసః** ప్రకృష్టచిత్తాః **తాః** సేనాః **నమసా** నమస్కారేణ **అస్య** ఏతస్య ఇన్ద్రస్య సేనాధ్యక్షస్య **సహః** బలమ్ **సపర్యన్తి** ప్రశంసన్తి. కిఞ్చ **అస్య** సేనాధ్యక్షస్య **పూర్వచిత్తయే** పూర్వమేవ విజ్ఞాపనాయ **పురూణి** బహూణి **వ్రతాని** శత్రుషు భయోత్పాదనాదీని కర్మాణి **సశ్చిరే** కుర్వన్తి. ఏవమ్ **వస్వీః** వస్వ్యః స్వరాష్ట్రనివాసహేతుభూతాః తాః **స్వరాజ్యమ్** స్వకీయరాష్ట్రస్య రాజ్యమ్ **అను** అనుకూలమాచరన్తి ॥ 3 ॥

భావార్థః-సూర్య దీధితయో యథా సూర్యేణ మిలిత్వా సేనాశ్చ యథా సేనాపతినా మిలిత్వా స్వరాజ్యం వర్ధయన్తి తథైవ మనుష్యైః పరమేశ్వరేణ మిలిత్వా స్వకీయమాధ్యాత్మికం స్వరాజ్యం వర్ధనీయమ్ ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే మనః ప్రబోధనాత్ సూర్యస్య సూర్యరశ్మీనాం చ స్వరాజ్యవర్ణనముఖేన ప్రజానామాధ్యాత్మిక స్వరాజ్యద్యోతనాచ్చైతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్వేద్యా.

౧౦౦౭. ఈ మంత్రములో సూర్యకిరణములు మరియు సైన్యముల స్వరాజ్యమును గూర్చి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-మొదట సూర్యకిరణ పక్షములో :- (ప్రచేతసః) ప్రజ్ఞాపకములగు (తాః) ఆ సూర్యకిరణములు (నమసా) చంద్రుడు మున్నగు లోకముల యెడ నమ్రతగలిగియుండుటద్వార (అస్య) ఈ సూర్యరూప ఇంద్రుని (సహః) బలమును (సపర్యన్తి) వృద్ధిపరచును. మరియు (పూర్వచిత్తయే) క్షితిజమునందు ఉదయమగుటకు పూర్వము సూర్యుడే వానిని జ్ఞాపకమొనర్చుటకొరకు (అస్య) ఈ సూర్యుని (పురూణి) అనేక (వ్రతాని) ప్రకాశప్రదానము మున్నగు కర్మలను (సశ్చిరే) చేసివేయును. ఈ ప్రకారముగ (వస్వీః) ఆ నివాసక కిరణములు (స్వరాజ్యమ్) సూర్యుని ఆయన స్వరాజ్యమును (అను) అనుక్రమముగ పెంపొందించుచుండును.

రెండవది సైన్యముల పక్షములో :- (ప్రచేతసః) దృఢచిత్తముగల (తాః) ఆ సేనలు (నమసా) నమస్కారముతోగూడ (అస్య) ఈ సేనాధ్యక్షరూప ఇంద్రుని (సహః) శక్తిని (సపర్యన్తి) ప్రశంసించును. మరియు (అస్య) ఈ సేనాధ్యక్షుని (పూర్వచిత్తయే) మొదటనే తెలుపుటకొరకు (పురూణి) అత్యధికముగ (వ్రతాని) శత్రువులలో భయమునుత్పన్నపరచుట మున్నగు కార్యములను

(సశ్చిరే) చేసివేయును. ఈ ప్రకారముగ (వస్వీః) తమ రాష్ట్రనివాసమునందు కారణభూతమగు ఆ సైన్యములు (స్వరాజ్యమ్) స్వరాజ్యమునకు (అను) అనుకూలమగు ఆచరణనొనర్చును.॥3॥

భావార్థము :-సూర్యకిరణము లెటుల సూర్యునితో కలిసి మరియు సైన్యము లెటుల సేనానాయకునితో కలిసి స్వరాజ్యమును పెంపొందించునో, అటులనే మనుష్యులు పరమేశ్వరునితో కలిసి తమ ఆధ్యాత్మిక స్వరాజ్యమును వృద్ధిపరచవలెను.॥3॥

ఈ ఖండములో మనస్సును వికాసపరచి మరియు సూర్యరశ్మల స్వరాజ్యముయొక్క వర్ణనద్వార ప్రజల ఆధ్యాత్మిక స్వరాజ్యముయొక్క సూచననిచ్చుకారణమున ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

ఆరవ అధ్యాయములో ఐదవఖండము సమాప్తమైనది.

1007. With veneration passing wise, the souls honour God's victorious might. They follow close His eternal laws, to win them due pre-enimence, good in their own supremacy. II3II

౧౦౦౮. ఋషిః-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్ర ప్రథమాఋక్ పూర్వార్చికే ४౭౩ క్రమాఙ్కే ఆనన్దరసవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్రసోమౌషధిరసవిషయో జ్ఞానరసవిషయశ్చ వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
౧౦౦౮. అసావ్యం శుర్మదాయాప్సు దక్షోగిరిష్ఠాః ।
౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨
శ్యేనో న యోనిమాసదత్ ॥౧॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప.వి:- అసావి । అంశుః మదాయ । అప్సు। దక్షః। గిరిష్ఠాః। గిరి - స్థాః। శ్యేనః। న ।
౧ ౨ర ౩
యోనిమ్ । ఆ అసదత్ ॥౧॥

పదార్థః- ప్రథమః సోమౌషధిరసవిషయే. **గిరిష్ఠాః** పర్వతేషు ఉత్పన్నః, **దక్షః** బలప్రదః **అంశుః** సోమౌషధిరసః **మదాయ** పానే సతి ఉత్సాహవర్ధనాయ **అప్సు** ఉదకేషు **అసావి** అభిషుతోఽస్తి. **శ్యేనః**

న యోనిమ్ శ్యేనపక్షీ యథా స్వనీడమ్ ఆగత్యా స్థితో భవతి, తథా ఏష సోమౌషధిరసః **యోనిమ్** ద్రోణకలశమ్ **ఆసదత్** ఆగత్య స్థితోఽస్తి.

ద్వితీయః జ్ఞానరసవిషయే. **గిరిష్ఠాః** వేదవాచి స్థితః, **దక్షః** ఆత్మబలప్రదః **అంశుః** జ్ఞానరసః **మదాయ** అన్నప్రాపణాయ **అప్సు** విద్యార్థినాం కర్మసు **అసావి** ఆచార్యేణ అభిషూయతే. **శ్యేనః న యోనిమ్** శ్యేనపక్షీ యథా స్వనీడమ్ ఆగత్య స్థితో భవతి తథా ఏష జ్ఞానరసః **యోనిమ్** జీవాత్మరూపం సదనమ్ **ఆసదత్** ఆగత్య స్థితో భవతి ॥౧॥

అత్రోపమాలఙ్కారః శ్లేషశ్చ ॥౧॥

భావార్థః-కర్మరహితం కేవలం జ్ఞానం నీరసం నిష్ఫలం చ భవతి ॥౧॥

౧౦౦౮. ఈ మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౪౭౩వ మంత్రముపై ఆనందరసము విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట సోమ ఓషధీరసము విషయములో మరియు జ్ఞానరస విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-మొదట సోమౌషధీరసము విషయములో :- (గిరిష్ఠాః) పర్వతములపై ఉత్పన్నమగు (దక్షః) బలదాయకమగు (అంశుః) సోమ ఓషధీరసము (మదాయ) ఉత్సాహవర్ధనముకొరకు (అప్సు) జలములందు (అసావి) వడబోయబడినది. (శ్యేనః న యోనిమ్) డేగపక్షి ఎటుల తన నివాసవృక్షముపై కూర్చుండునో అటులనే ఈ సోమ ఓషధీరసము (యోనిమ్) ద్రోణకలశములందు (ఆసదత్) వచ్చి స్థిరపడినది.

రెండవది జ్ఞానరస విషయములలో :- (గిరిష్ఠాః) వేదవాణులందు స్థిరపడిన (దక్షః) ఆత్మబలమునిచ్చునట్టి (అంశుః) జ్ఞానరసము (మదాయ) ఆనందమును గలిగించుటకొరకు (అప్సు) విద్యార్థుల కార్యములందు (అసావి) శుద్ధపరచబడును (శ్యేనః న యోనిమ్) డేగపక్షి ఎటుల తాను నివసించు వృక్షముపై కూర్చుండునో, అటులనే ఈ జ్ఞానరసము (యోనిమ్) జీవాత్మ రూప సదనములో (ఆసదత్) వచ్చి స్థిరమగును.॥౧॥

ఈ మంత్రములో ఉపమా మరియు శ్లేషాలంకారములు కలవు.॥౧॥

భావార్థము :-కర్మరహితమగు ఒంటరి జ్ఞానము నీరసము మరియు నిష్ఫలముగ నుండును.॥౧॥

1008. I (devotee) have started for rapturous joy the sacrifice of devotion, which is expert in action, which dwells in the tongue by taking the holy name of God and which is giver of happiness and peace to the life, like a quick horse; It has settled down in my heart. II1II

౧౦౦౯. ఋషిః-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౩ ౧ ౨ర ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧
౧౦౦౯. శుభ్రమన్ధో దేవవాతమప్సు ధౌతం నృభిః సుతమ్ ।
౧ ౨౩ ౨౩ ౧ ౨
స్వదన్తి గావః పయోభిః ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౧౨ర ౩౧౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨
ప. విః-శుభ్రమ్ । అన్ధః । దేవవాతమ్ । దేవ-వాతమ్ । అప్సు । ధౌతమ్ । నృభిః । సుతమ్ ।
౧ ౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర
స్వదన్తి । గావః । పయోభిః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ప్రథమః సోమౌషధిరసవిషయే. **దేవవాతమ్** దేవేన సూర్యేణ మేఘేన వా వాతం వృద్ధిం గతమ్, **అప్సు** ఉదకేషు **ధౌతమ్** ప్రక్షాలితమ్. [ధావు గతిశుద్ధ్యోః.] **నృభిః** ఋత్విగ్భిః **సుతమ్** అభిషుతమ్ **శుభ్రమ్ అన్ధః** స్వచ్ఛం సోమరసమ్ **గావః** ధేనవః **పయోభిః** స్వకీయైః దుగ్ధైః **స్వదన్తి** స్వాదయన్తి.

ద్వితీయః జ్ఞానరసవిషయే. **దేవవాతమ్** దేవేన విదుషా ఆచార్యేణ ప్రేరితమ్, **అప్సు** కర్మసు ఆచరణేసు **ధౌతమ్** ప్రాపితమ్. [ధావురత్ర గత్యర్థః.] **నృభిః** ఇతరైః నేతృభిః మార్గదర్శకైః గురుజనైః **సుతమ్** ఉత్పాదితమ్ **శుభ్రమ్ అన్ధః** స్వచ్ఛం జ్ఞానరసమ్ **గావః** వేదవాచః **పయోభిః** ఓంకారలక్షణైః దుగ్ధైః **స్వదన్తి** మధురం కుర్వన్తి ॥ ౨॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- భౌతికం జ్ఞానమధ్యాత్మజ్ఞానేన సహచరితం మహాకల్యాణకరం జాయతే ॥ ౨ ॥

౧౦౦౯. ఈ మంత్రములో మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-మొదట సోమ ఓషధీరసపక్షములో :- (దేవవాతమ్) సూర్యుడు లేక మేఘముల ద్వారా వృద్ధిపరచబడిన (అప్సు) జలములందు (ధౌతమ్) కడగబడిన (నృభిః) ఋత్విజులచే (సుతమ్) అభిషుత మొనర్చబడిన (శుభ్రమ్ అన్ధః) స్వచ్ఛమైన సోమరసమును (గావః) గోవులు (పయోభిః) తమ క్షీరములతో (స్వదన్తి) రుచివంతమొనర్చును.

రెండవది జ్ఞానరస విషయములో :- (దేవవాతమ్) విద్వాంసులగు ఆచార్యులచే ప్రేరితమైన (అప్సు) కర్మలయందు, ఆచరణలందు (ధౌతమ్) చేర్చబడిన (నృభిః) ఇతరమార్గదర్శకులగు గురుజనులచే (సుతమ్) ఉత్పన్నమొనర్చబడిన (శుభ్రమ్ అన్ధః) స్వచ్ఛమైన జ్ఞానరసమును (గావః) వేదవాణులు (పయోభిః) ఓంకారరూప క్షీరములచే (స్వదన్తి) మధురమొనర్చివేయును. ॥౨॥

ఈ మంత్రములో శ్లేషాలంకారము కలదు. ॥౨॥

భావార్థము :- భౌతికజ్ఞానము ఆధ్యాత్మికజ్ఞానముతో కలిపి గొప్పకల్యాణమును (శుభములను) చేయునదిగా నగును. ॥౨॥

1009. Devotees taste pure the food (of the meditation on God) which has been prepared by enlightened truthful persons and shared by noble men, purified in God's contemplation at nights. [The Yogis are engaged in meditation generally at nights. II2II

౧౦౧౦. ఋషిః-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౧౦. ఆదీమశ్వం న హేతా రమశూశుభన్నమృతాయ ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మధోరసం సధమాదే ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ర ౧ ౨ ర ౧ ౨ ర ౩ ౧ ౨ ౩
ప. విః- ఆత్ - ఈమ్ । అశ్వమ్ । న । హేతారమ్ । అశూశుభన్ । అమృతాయ । అ -
౧ ౨ ర ౧ ౨ ర ౧ ౨ ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ర
మృతాయ । మధోః । రసమ్ । సధమాదే । సధ - మాదే ॥ ౩ ॥

పదార్థః- ప్రథమః సోమౌషధిరసవిషయే. **ఆత్** తదనన్తరమ్, సోమరసే గోదుగ్ధ మిశ్రణానన్తరమిత్యర్థః. **హేతారమ్** బలస్య వర్ధయితారమ్. [హి గతౌ వృద్ధౌ చ.] **ఈమ్ మధోః రసమ్** ఏతమ్ మధురస్య సోమస్య రసమ్, యోద్ధారః **అమృతాయ** యుద్ధే విజయలాభాయ **అశూశుభన్** పాతుం పాత్రేషు శోభయన్తి. కథమివ? **హేతారమ్ అశ్వం న** యథా ఆశుగామినం తురఙ్గమ్ అశ్వపాలాః అశ్వోచితైరలఙ్కారైః శోభయన్తి తద్వత్.

ద్వితీయః జ్ఞానరసవిషయే. **ఆత్** తదనన్తరమ్ గురోః సకాశాజ్జ్ఞానోపలబ్ధేరనన్తరమిత్యర్థః. **హేతారమ్** పురుషార్థవర్ధకమ్ **ఈమ్ మధోః రసమ్** ఏతం మధురస్య జ్ఞానస్య రసమ్, శిష్యాః **అమృతాయ** మోక్షలాభాయ **అశూశుభన్** యోగాభ్యాసైః శోభయన్తి. కథమివ? **'హేతారమ్' అశ్వం న** యథా గన్తారం తురఙ్గమ్ అశ్వపాలాః అశ్వోచితైరలఙ్కారైః శోభయన్తి తద్వత్ ॥ 3 ॥

అత్ర శ్లేషః శ్లిష్టోపమా చాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా పీతః సోమౌషధిరసో బలవృద్ధికరః సన్ యుద్ధే విజయం ప్రాపయతి తథాఽఽచార్యాద్ గృహీతం జ్ఞానం యోగాభ్యాసేన సహచరితం మోక్షప్రాపకం జాయతే ॥ 3 ॥

౧౦౧౦. ఈ మంత్రమునందును మరల పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము :-మొదట సోమ ఓషధీరసపక్షములో :- (ఆత్) దాని తరువాత, అనగా సోమరసములో ఆవుపాలు కలిపినపిదప (హేతారమ్) శక్తిని వృద్ధిపరచునట్టి (ఈమ్ మధోః రసమ్) ఈ మధురమగు సోమరసమును యోధులు (అమృతాయ) యుద్ధమునందు విజయమునిమిత్తము (అశూశుభన్) త్రాగుటకొరకు పాత్రలలో అలంకృత మొనర్చెదరు. (హేతారమ్ అశ్వం న) శ్రీఘ్రగాములగు అశ్వములు అశ్వపాలకులు అలంకారములచే అలంకృతమొనర్చుటలో సిద్ధపరచెదరు.

రెండవది జ్ఞానరసవిషయములో :- (ఆత్) గురువులవద్దినుండి జ్ఞానమును పొందిన తరువాత (హేతారమ్) పురుషార్థమును పెంచుకొనుటకొరకు (ఈమ్ మధోః రసమ్) ఈ మధుర జ్ఞానరసమును శిష్యగణము (అమృతాయ) మోక్షప్రాప్తికొరకు (అశూశుభన్) యోగాభ్యాసముచే అలంకృతమొనర్చెదరు.॥3॥

ఈ మంత్రములో శ్లేష మరియు శ్లిష్టోపమా అలంకారములు గలవు.॥3॥

భావార్థము :- ఏ విధముగ సేవించబడిన సోమ ఓషధీరసము బలమును వృద్ధిపరచునదిగుచు యుద్ధములో విజయమును కలిగించగలదో, అటులనే ఆచార్యులచే పొందబడిన జ్ఞానము యోగాభ్యాసముచే కలిసి మోక్షప్రాప్తినొందించగలదు.॥3॥

1010. Then the devotees of God adorn the sweet and popular juice of devotion commingled with wisdom for the attainment of immortality, sitting in a place where all enjoy bliss by singing the glory of the Lord, as they adorn a horse whom they send into a battle. II3II

౧౦౧౧. ఋషిః- ఊర్ధ్వసద్మా । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- కాకుభః- ప్రగాథః (కకుబుష్ణిక్) । స్వరః- ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౮౫ క్రమాఙ్కే పరమాత్మానం సమ్బోధితా. అత్రయోగిరాడ్ ఆచార్యః సమ్బోధ్యతే.

౧౦౧౧. అభి ద్యుమ్నం బృహద్యశ ఇషస్పతే దిదీహి
దేవ దేవయుమ్ । వి కోశం మధ్యమం యువ ॥ ౧ ॥

ప. విః – అభి । ద్యుమ్నమ్ । బృహత్ । యశః । ఇషః । పతే । దిదీహి । దేవ । దేవయుమ్ । వి । కోశమ్ । మధ్యమమ్ । యువ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇషః పతే** విజ్ఞానస్య స్వామిన్ యోగిప్రవర ఆచార్య! త్వమ్ **ద్యుమ్నమ్** అధ్యాత్మం తేజః, **బృహద్ యశః** విశాలాం కీర్తిం చ **అభి** శిష్యానస్మాన్ అభిప్రాపయ. హే **దేవ** యోగవిద్యయా ప్రకాశిత విద్వన్! త్వమ్ **దేవయుమ్** దేవం పరమాత్మానం కామయమానం మామ్, **దిదీహి** పరమాత్మదర్శనేన ప్రకాశయ. **మధ్యమం కోశమ్** పఞ్చకోశేషు మధ్యస్థం మదీయం మనోమయం కోశమ్ **వి యువ** సముద్ఘాటయ, యేనాహం విజ్ఞానమయమానన్దమయం చ కోశమారోఢుం ప్రభవేయమ్ ॥ ౧ ॥

భావార్థః- **యోగవిద్యానిష్ణాతస్యాచార్యస్యానుశాసనే తిష్ఠన్ శిష్యః సర్వామధ్యాత్మవిద్యాము పలభ్య పరమాత్మసాక్షాత్కారే సమర్థో జాయతే ॥ ౧ ॥**

౧౦౧౧. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౮౫వ మంత్రముపై పరమాత్మను సంబోధించబడినది. ఇచ్చట యోగిరాజగు ఆచార్యులను సంబోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇషః పతే) విజ్ఞానస్వామివి, యోగివర్యుడవునగు ఓ ఆచార్యా! నీవు (ద్యుమ్నమ్) ఆధ్యాత్మిక తేజము (బృహద్ యశః) విశాలమగు కీర్తిని శిష్యులమగు మాకు (అభి) ప్రాప్తింపజేయుము (దేవ) యోగవిద్యచే ప్రకాశితుడవగు ఓ విద్వాంసా! మీరు (దేవయుమ్) పరమాత్మదేవుని ఇచ్ఛగల మాకు (దిదీహి) పరమాత్మయొక్క దర్శనమొనర్చజేసి ప్రకాశవంతులనుగనొనర్చుడు. (మధ్యమం కోశమ్) పంచకోశములందు మధ్యలో స్థిరమైయున్న నా మనోమయకోశమునకు (వి యువ) చేర్చుడు. దీనిచే నేను విజ్ఞానమయ, మరియు జ్ఞానమయ కోశములను అధిరోహించగలుగుదును. ॥౧॥

భావార్థము :- యోగవిద్యయందు నిష్ణాతులగు ఆచార్యుల అనుశాసనమున స్థిరపరచబడిన శిష్యులు ఆధ్యాత్మికవిద్య సర్వస్వమును పొంది పరమాత్మను సాక్షాత్కారమొనర్చుకొనుటయందు సమర్థులై పోగలుగుదురు. ॥౧॥

1011. O Lord of knowledge! make high and splendid glory (of wisdom) shine hitherward, on Thy devotee who desires Thee. Unite the middle sheath of mind with Thee. II1II

౧౦౧౨. ఋషిః-కృతయశాః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-కాకుభః-ప్రగాథః (సతోబృహతీ) । స్వరః- పఞ్చమః.

అథ పునరప్యాచార్య ఉచ్యతే.

౧ ౨ ౩క౨ర ౩ ౨ ౩౨ఉ ౩ ౨ ౩౧ ౨
౧౦౧౨. ఆ వచ్యస్వ సుదక్ష చమ్వోః సుతో విశాం వహ్నిర్న విశ్పతిః ।
౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
వృష్టిం దివః పవస్వ రీతిమపో జిన్వన్ గవిష్టయే ధియః ॥ ౨ ॥

౨ ౩ క ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩౧ ౨
ప. విః- ఆ । వచ్యస్వ । సుదక్ష । సు-దక్ష । చమ్వోః । సుతః । విశామ్ । వహ్నిః । న । విశ్పతిః ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౩ ౨ర
వృష్టిమ్ । దివః । పవస్వ । రీతిమ్ । అపః । జిన్వన్ । గవిష్టయే । గో- ఇష్టయే । ధియః॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **సుదక్ష** శుభయోగ బలయుక్త ఆచార్య ప్రవర! **చమ్వోః** ద్యావాపృథివ్యోరివ పరాఽపరా విద్యయోః **సుతః** నిష్ణాతః త్వమ్ **విశామ్** ప్రజానామ్ **వహ్నిః** భారవాహకః **విశ్పతిః న** ప్రజాపాలకః నృపతిరివ **ఆ వచ్యస్వ** ప్రశంసాం లభస్వ. [వచ పరిభాషణే, ''కర్మణి ఉచ్యస్వ'' ఇతి ప్రాప్తే సమ్ప్రసారణాభావశ్ఛాన్దసః.] **గవిష్టయే** గోకామాయ దివ్యప్రకాశేచ్ఛుకాయ శిష్యాయ మహ్యమ్ **ధియః** ప్రజ్ఞానాని **జిన్వన్** ప్రేరయన్ త్వమ్ **దివః** మూర్ధలోకాత్ **వృష్టిమ్** ధర్మమేఘసమాధౌ జాయమానాం జ్యోతిర్వృష్టిమ్ **అపః** ఆనన్దవారిణశ్చ **రీతిమ్** ధారామ్. [రీ గతిరేషణయోః, క్ర్యాదిః.] **పవస్వ** ప్రవాహయ ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యోగవిద్యాపారంగత ఆచార్యో భౌతికవిజ్ఞానేషు పాణ్డిత్యేన సాకం యోగవిద్యా పాణ్డిత్యమపి శిష్యాణాం కుర్వన్ తేషాం పురతో దివ్యజ్యోతిషో బ్రహ్మానన్దస్య చ ధారామివ ప్రవాహయతి ॥ ౨ ॥

౧౦౧౨. ఈ మంత్రములో మరల ఆచార్యుల విషయమునే చెప్పబడినది.

పదార్థము :-(సుదక్ష) శుభయోగబలముతోగూడిన ఓ ఆచార్యవరా! (చమ్వోః) ద్యావా పృథివిలవంటి పరా మరియు అపరా విద్యలలో (సుతః) నిష్ణాతుడవగు నీవు (విశామ్) ప్రజలయొక్క (వహ్నిః) భారమును వహించునట్టి (విశ్పతిః న) ప్రజాపాలకుడగు రాజువలె (ఆ వచ్యస్వ) ప్రశంసలను పొందుడు (గవిష్టయే) దివ్యప్రకాశమును కోరునట్టి శిష్యుడనగు నాకొరకు (ధియః) ప్రజ్ఞానములను (జిన్వన్) ప్రేరణనొనర్చుచు మీరు (దివః) బుద్ధిలోకమునుండి (వృష్టిమ్) ధర్మమేధ సమాధియందు జరుగుచుండు జ్యోతివర్షమును మరియు (అపః) ఆనందజలముల (రీతిమ్) ధారలను (పవస్వ) ప్రవహింపజేయుడు.॥౨॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :-యోగవిద్యయందు పారంగతులగు ఆచార్యులు భౌతిక విజ్ఞానముల పాండిత్యముతో గూడ యోగవిద్య పాండిత్యమునుగూడ శిష్యులకు ఉత్పన్నమొనర్చుచు వారికి దివ్యజ్యోతి మరియు బ్రహ్మానందధారలను ప్రవహింపజేయగలడు.॥౨॥

1012. O Almighty God! Thou Who art to be attained with the help of pure mind and intellect, Who art chief Support of Thy devotees and art like a Sovereign, show the right path to them by giving instructions. Pour on us rain of happiness. Gratifying Thy worshippers, lead to emancipation the soul that desires to attain Wisdom and is calm and pure like the water. II2II

౧౦౧౩. ఋషిః-త్రితః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-ఉష్ణిక్। స్వరః- ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౮౦ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ మహత్వవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర స ఏవ విషయః ప్రకారాన్తరేణోచ్యతే.

౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౧౨
౧౦౧౩. ప్రాణా శిశుర్మహీనాం హిన్వన్నృతస్య దీధితిమ్ ।

౨౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨ ౩ ౨
విశ్వా పరి ప్రియా భువదధ ద్వితా ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౧౨ర ౧౨ర
ప. వి:– ప్రాణా। ప్ర – అనా। శిశుః। మహీనామ్। హిన్వన్। ఋతస్య। దీధితిమ్। విశ్వా।
౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨
పరి। ప్రియా। భువత్। అధ। ద్వితా॥ ౧ ॥

పదార్థః- **ప్రాణా** ప్రాణః, సర్వేషాం ప్రాణయితా, **శిశుః** శిశురివ స్పృహణీయః, **మహీనామ్** మంగల బుధ బృహస్పతి చన్ద్రాదిషు విద్యమానానాం పృథివీనాం పృష్ఠే **ఋతస్య** సూర్యస్య. [ఋతమిత్యేష (సూర్యః) వై సత్యమ్. ఐం బ్రా. ౪ । ౨౦.] **దీధితిమ్** కిరణావలీమ్ **హిన్వన్** ప్రేషయన్, పవమానః సోమః సర్వాన్తర్యామీ పరమేశ్వరః **విశ్వా** విశ్వాని **ప్రియా** ప్రియాణి వస్తూని **పరి భువత్** సర్వతః వ్యాప్నోతి. **అధ** అథ చ **ద్వితా** ద్విధా అస్య కార్యాణి సన్తి - హిమనదనదీసముద్రచన్ద్ర పర్జన్యప్రభృతీని సౌమ్యాని అగ్నివిద్యుత్ సూర్యాదీని తైజసాని చ ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యో జగదీశ్వరః సర్వాన్ ప్రాణినః ప్రాణయతి, సూర్యప్రకాశం సర్వత్ర వికిరతి, సర్వాన్తర్యామీ సన్ సర్వజగద్వ్యవస్థాం కరోతి స సర్వైర్జనైః కుతో నారాధనీయః ॥ ౧॥

౧౦౧౩. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౭౦వ మంత్రముపై పరమాత్మ మహత్వవిషయముయొక్క వ్యాఖ్య యొనర్చబడినది. ఇప్పుడిచ్చట ప్రకారాంతరముగ అదే విషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ప్రాణా) అందరకు ప్రాణము నిచ్చునట్టి (శిశుః) శిశువువలె ప్రేమించదగిన (మహీనామ్) మంగళ, బుధ, బృహస్పతి, సోముడు మున్నగు గోళముల వీపుపై (ఋతస్య) సూర్యుని (దీధితిమ్) కిరణావళులను (హిన్వన్) పంపుచు పవమానసోముడు, అనగా సర్వాంతర్యామియగు పరమేశ్వరుడు (విశ్వా) సకల (ప్రియా) ప్రియమైన వస్తువులలో (పరి భువత్) నలుదిశలనుండి వ్యాపించియున్నాడు. (అధ) మరియు (ద్వితా) దీనికి రెండుకార్యములు గలవు. మంచు, నదులు, నదములు, సముద్రము, చంద్రుడు, మేఘములు మున్నగు సౌమ్యకార్యములు మరియు అగ్ని, విద్యుత్తు, సూర్యుడు మున్నగు తైజస కార్యములు.॥౧॥

భావార్థము :- ఏ పరమేశ్వరుడు సకలప్రాణులకు ప్రాణముల నిచ్చునో, సూర్యప్రకాశమును సర్వత్ర వెదజల్లునో, ఆయన సర్వాంతర్యామియగుచును ప్రపంచమంతటి వ్యవస్థ నొనర్చుచుండును. కావున మానవులెల్లరును ఆయననే ఆరాధించవలెను.॥౧॥

1013. He the praise-worthy God is the Life of the mighty powers and He inspires the thought of attaining true knowledge, pervading all dear objects in two forms i.e. individual and universal, gross and subtle, subject and object etc. ॥1॥

౧౦౧౪. ఋషిః- త్రితః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-ఉష్ణిక్। స్వరః- ఋషభః. అథ పునః పరమాత్మవిషయమాహ.

౧౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౧౨౩ ౧ ౨ర ౩౨
౧౦౧౪. ఉప త్రితస్య పాష్యో౩ రభక్త యద్ గుహా పదమ్ ।
౩ ౧౨ ౩౧ ౨ర౩౧౨ ౩ ౨
యజ్ఞస్య సప్త ధామభిరధ ప్రియమ్ ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩౧౨ ౩క౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩౨ ౩ ౧౨ ౩౨
ప. విః – ఉప । త్రితస్య। పాష్యోః। అభక్త । యత్ । గుహా । పదమ్ । యజ్ఞస్య। సప్త ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ధామభిః। అథ । ప్రియమ్ ॥౨॥

పదార్థః- యత్ యస్మాత్ సః పవమానః సోమః సర్వాన్తర్యామీ జగత్స్రష్టా పరమేశ్వరః **పాష్యోః** ద్యావా పృథివ్యోః. [పష గతౌ బన్ధనే చ. పాషయతః బధ్నీతః సర్వాన్ పదార్థాన్ స్వాన్తరాలే తే పాష్యౌ ద్యావాపృథివ్యౌ.] **గుహా** గుహాసు అపి **త్రితస్య** పృథివ్యన్తరిక్షద్యురూపత్రిస్థానస్య సూర్యస్య. [త్రితః త్రిస్థాన ఇన్ద్రః. నిరు. ౯ । ౪౫.] **పదమ్** కిరణరూపమ్ **ఉప అభక్త** ఉపధత్తే, **అథ** తస్మాత్ **యజ్ఞస్య** దేహే సంగతస్య జీవాత్మనః **సప్త ధామభిః** పఞ్చ జ్ఞానేన్ద్రియాణి మనోబుద్ధిశ్చేతి సప్త ధామాని తైః **ప్రియమ్** తం ప్రీత్యాస్పదం పరమేశ్వరమ్, సపర్యత ఇతి శేషః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనః కీదృశ్యద్భుతా వ్యవస్థా విద్యతే యత్ సూర్యకిరణా విభిన్నలోకానాం భూగర్భమపి ప్రాప్య తత్ర స్వతాపేన సువర్ణాదిధాతూన్ జనయన్తి ॥ ౨ ॥

౧౦౧౪. ఈ మంత్రములో మరల పరమాత్మవిషయమే కలదు.

పదార్థము :-(యత్) ఏలన, ఆ పరమాత్మ సోముడు, అనగా సర్వాంతర్యామి జగత్స్రష్టయగు పరమేశ్వరుడు (పాష్యోః) ద్యులోక పృథివీలోకముల (గుహా) గుహలయందును (త్రితస్య) పృథివి, అంతరిక్షము, ద్యులోకములవంటి మూడుస్థానములందును స్థిరమైయుండు సూర్యుని (పదమ్) కిరణ సమూహమును (ఉప అభక్త) చేరుచుండును. (అథ) ఈ ప్రకారముగ (యజ్ఞస్య) శరీరమునందున్న జీవాత్మయొక్క (సప్త ధామభిః) ఐదుజ్ఞానేంద్రియములు, మనస్సు మరియు బుద్ధియను నీ ఏడు స్థానములనుండియు (ప్రియమ్) ఆ ప్రియమగు పరమేశ్వరుని పూజించవలెను. ॥౨॥

భావార్థము :-పరమాత్మయొక్క అద్భుత వ్యవస్థ ఎట్లున్నదో చూడుడు. సూర్యునికిరణములు భిన్నభిన్న లోకముల భూగర్భములందును ప్రవేశించి అచ్చట తమ తాపముచే సువర్ణము మున్నగు ధాతువులనుత్పన్న మొనర్చివేయును. ॥౨॥

1014. God who is seated in the secret cave of the heart, pervades the mind and intellect of the sage who observes Truth, harmlessness and self control, He is surrounded by seven shining Virtues of dispassion, humility, equality, forgiveness, kindness, liberality and patience and is beloved of the pure soul. ||2||

౧౦౧౫. ఋషిః- త్రితః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-ఉష్ణిక్। స్వరః- ఋషభః.

అథ పరమాత్మనః కర్మాణి వర్ణ్యన్తే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
౧౦౧౫. త్రీణి త్రితస్య ధారయా పృష్ఠే ష్వైరయద్రయిమ్ ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
మిమీతే అస్య యోజనా వి సుక్రతుః ॥3॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:- త్రీణి । త్రితస్య। ధారయా । పృష్ఠేషు। ఆ । ఐరయత్ । రయిమ్ । మిమీతే ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
అస్య । యోజనా । వి । సుక్రతుః। సు- క్రతుః॥ 3 ॥

పదార్థః- **త్రితస్య** సూర్యస్య **త్రీణి** త్రీణి పృష్ఠాణి పృథివ్యన్తరిక్ష ద్యులోకాఖ్యాని సన్తి. తేషు **పృష్ఠేషు** త్రిష్వపి పృష్ఠేషు, స పవమానః సోమః జగత్స్రష్టా పరమేశ్వరః **రయిమ్** ఐశ్వర్యమ్ **ఐరయత్** ప్రేరితవాన్ అస్తి. అపి చ **సుక్రతుః** సుకర్మా స పరమేశ్వరః **అస్య** సూర్యస్య **యోజనా** యోజనాని, కియద్ విస్తీర్ణః సూర్య ఇతి మానాని అపి **వి మిమీతే** విశేషేణ ఇయత్తయా పరిచ్ఛినత్తి. [మాఙ్ మానే శబ్దే చ. జుహోత్యాదిః] ॥ 3 ॥

భావార్థః- భూమావన్తరిక్షే దివి చ సర్వత్రైవ జగదీశ్వరేణ విశిష్టా న్యైశ్వర్యాణి నిహితాని సన్తి. సర్వేషాం గ్రహోప గ్రహసూర్యనక్షత్రనీహారికాదీనాం రచయితా స తత్పరిమాణమపి యథార్థతయా జానాతి ॥ 3 ॥

౧౦౧౫. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క కార్యముల వర్ణన గలదు.

పదార్థము :- (త్రితస్య) సూర్యునియొక్క (త్రీణి) పృథివి, ద్యులోకములు, అంతరిక్షమువంటి మూడు పృష్ఠములు, అనగా వీపులు గలవు. అట్టి (పృష్ఠేషు) మూడు పృష్ఠములపైనను ఆ పవమానసోముడు అనగా జగత్స్రష్టయగు పరమేశ్వరుడు (రయిమ్) ఐశ్వర్యములను (ఐరయత్) ప్రేరితమొనర్చివేసినాడు. తోడ్తో (సుక్రతుః) అట్టి సుకర్మియగు

పరమేశ్వరుడు (అస్య) ఈ సూర్యుని (యోజనా) పథకములను అనగా సూర్యుడు ఎన్నియోజనముల విస్తీర్ణము గలవాడను ఈ కొలతలను కూడ (వి మిమీతే) కొలతవేసినాడు.॥3॥

భావార్థము :- భూమి, అంతరిక్షము మరియు ద్యులోకములన్నింటియందును జగదీశ్వరుడు విశిష్టమగు ఐశ్వర్యముల నుంచినాడు. సకల గ్రహములు, ఉపగ్రహములు, సూర్యుడు, నక్షత్రములు, నీహారికలు మున్నగువాని నిర్మాతయగు ఆయన వాని పరిమాణములనుకూడ చక్కగా ఎరుగును.॥3॥

1015. O God! Preserve three virtues i.e. Truth, harmlesness and self control of the sage who possesses them. To those who are backward or devoid of wealth, grant wealth. A wise man of noble deeds craves for the means of attaining God. ॥3॥

౧౦౧౬. ఋషిః-రేభసూనూ కాశ్యపౌ। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-అనుష్టుప్। స్వరః- గాంధారః. తత్రాదౌ జగదీశ్వరమాహ్వయతి.

౧౨౩ ౧౨ ౩౨౩ ౧౨ ౩౨
౧౦౧౬. పవస్వ వాజసాతయే పవిత్రే ధారయా సుతః ।

౧౨ ౩ ౧౨ ౩౨౩ ౧౨
ఇన్ద్రాయ సోమ విష్ణవే దేవేభ్యో మధుమత్తరః ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ ౧౨ర ౩౨ ౧౨ర
ప.విః– పవస్వ । వాజసాతయే । వాజ – సాతయే । పవిత్రే । ధారయా । సుతః। ఇన్ద్రాయ ।
౩ ౧౨ర ౩౧౨ ౧౨ర
సోమ । విష్ణవే । దేవేభ్యః। మధుమత్తరః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సోమ** రసాగార జగత్పతే పరమాత్మన్! **సుతః** ఆత్మని ప్రకటీకృతః, **మధుమత్తరః** అతిశయేన మధురః త్వమ్ **ఇన్ద్రాయ** జీవాత్మనే, **విష్ణవే** దేహే వ్యాపకాయ ప్రాణాయ, **దేవేభ్యః** ఇన్ద్రియేభ్యశ్చ **వాజసాతయే** బలప్రదానాయ **పవిత్రే** స్వచ్ఛే హృదయే **ధారయా** ఆనన్దధారయా సహ **పవస్వ** ప్రస్రవ ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమాత్మనః సకాశాదానన్దనిర్ఝరే నిర్ఝరితే సతి సద్యో జీవాత్మమనోబుధ్యాదయః సర్వేఽపి రససిక్తాః కృతకృత్యా జాయన్తే ॥ ౧ ॥

౧౦౧౬. ఈ మొదటి మంత్రములో జగదీశ్వరు నాహ్వానించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) రసనిధివి, జగత్పతివినగు ఓ పరమేశ్వరా! (సుతః) ఆత్మయందు ప్రకాశించు (మధుమత్తరః) అత్యంత మధురమగు నీవు (ఇన్ద్రాయ) జీవాత్మకొరకు (విష్ణవే) శరీరమునందు వ్యాపకమైయున్న ప్రాణముకొరకు మరియు (దేవేభ్యః) ఇంద్రియములకొరకు

(వాజసాతయే) బలప్రదానముకొరకు (పవిత్రే) పవిత్ర హృదయములో (ధారయా) ఆనందధారలతో గూడ (పవస్వ) ప్రవహించుము.॥౧॥

భావార్థము :- పరమాత్మవద్దినుండి ఆనందప్రవాహము ప్రవహించునప్పుడు జీవాత్మ, మనస్సు, బుద్ధి మున్నగునవన్నియును రసముచే సిక్తమై అనగా తడపబడి కృతకృత్యములైపోవును.॥౧॥

1016. O God! realised within our hearts with the help of pure intellect of meditative nature, for the attainment of true knowledge, purify our souls, the non-violent sacrifice and enlightened persons, being endued with all Thy surpassing sweetness. ॥1॥

౧౦౧౭. ఋషిః-రేభసూనూ కాశ్యపౌ। దేవతా-పవమానః సోమః।

ఛన్దః-అనుష్టుప్। స్వరః- గాంధారః.

అథ జగదీశ్వరం వర్ణయతి.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౧౭. త్వాం రిహన్తి ధీతయో హరిం పవిత్రే అద్రుహః।
౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
వత్సం జాతం న మాతరః పవమాన విధర్మణి ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప.విః- త్వామ్। రిహన్తి। ధీతయః। హరిమ్। పవిత్రే। అద్రుహః। అ-ద్రుహః।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
వత్సమ్। జాతమ్। న। మాతరః। పవమాన। విధర్మణి। వి-ధర్మణి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **పవమాన** పవిత్రతా సమ్పాదక రసాగార జగదీశ్వర! **హరిమ్** పాపహారిణమ్ **త్వామ్ విధర్మణి** విశేషేణ సద్గుణానాం ధారకే, **పవిత్రే** నిర్మలే అన్తరాత్మని **అద్రుహః** ద్రోహరహితాః **ధీతయః** ధీవృత్తయః **రిహన్తి** లిహన్తి, ధ్యాయన్తి, **జాతమ్** నవజాతమ్ **వత్సమ్** తర్ణకమ్ **మాతరః న** గావో యథా రిహన్తి లిహన్తి తద్వత్ ॥ ౨॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ''రిహన్తి'' ఇత్యనేన ధ్యానం లక్ష్యతే, ధ్యానాతిశయశ్చ వ్యఙ్గ్యః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యథా ధేనవో స్వవత్సం జిహ్వయా లిహన్త్య ఆనన్దమనుభవన్తి తథైవ మనుష్యాః పరమాత్మానం ధ్యాయన్త ఆనన్దేన తరఙ్గితా జాయన్తే ॥ ౨ ॥

౧౦౧౭. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుని వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(పవమాన) పవిత్రదాయక రసనిధివగు ఓ పరమాత్మా! (హరిమ్) పాపములను హరించునట్టి నిన్ను (విధర్మణి) విశేషరూపములో సద్గుణముల ధరించు (పవిత్రే) పవిత్ర అంతరాత్మలో (అద్రుహః) పరిశుద్ధమగు (ధీతయః) ఘృతవృత్తులు (రిహన్తి) రుచిగొనుచుండును, అనగా ధ్యానించుచుండును (జాతమ్) అప్పుడే జన్మించిన (వత్సమ్) వత్సము అనగా దూడను (మాతరః, న) గోమాత నాకునటుల నిన్ను నాకుచుండును.॥౨॥

భావార్థము :-అప్పుడే జన్మించిన వత్సములను ధేనువు తన నాలుకతో నాకుచు ఆనందానుభూతిని పొందుచుండునటుల మనుష్యులు పరమాత్మను ధ్యానించుచు ఆనందముచే తరంగితమగుచుందురు.॥౨॥

1017. O Purifier! As mother cows lick the new born calf, our meditative moods, not going against one another but co-operating, enjoy Thy bliss in their pure and pious heart, as Thou art Destroyer of all sin and misery. II2II

౧౦౧౮. ఋషిః-రేభసూనూ కాశ్యపౌ। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-అనుష్టుప్। స్వరః- గాంధారః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ర ౩౧ ౨ర
౧౦౧౮. త్వం ద్యాం చ మహివ్రత పృథివీం చాతి జభ్రిషే।

౧౨ ౩౧౨ ౩ ౧౨ ౩౨
ప్రతి ద్రాపిమముఞ్చథాః పవమాన మహిత్వనా ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩
ప.వి:– త్వమ్ । ద్యామ్ । చ । మహివ్రత । మహి – వ్రత । పృథివీమ్ । చ । అతి । జభ్రిషే।
౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨
ప్రతి । ద్రాపిమ్ । అముఞ్చథాః । పవమాన । మహిత్వనా॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **మహివ్రత** మహాకర్మన్ సోమ జగత్స్రష్టః పరమాత్మన్! **త్వమ్ ద్యాం చ** ద్యులోకం చ **పృథివీం చ** భూలోకం చాపి **అతి** అతిక్రమ్య **జభ్రిషే** సర్వం విభర్షి. [డుభృఞ్ ధారణపోషణయోః బభృషే ఇతి ప్రాప్తే వర్ణవ్యత్యయేన బకారస్య జకారః ఛాన్దసః ఇడాగమశ్చ.] హే **పవమాన** సర్వాన్తర్యామిన్! త్వమ్ **మహిత్వనా** స్వమహిమ్నా **ద్రాపిమ్** కవచమ్ **ప్రతి అముఞ్చథాః** ధృతవానసి, త్వన్మహిమ్నైవ తవ కవచమిత్యర్థః, అలౌకికస్య తవ కవచాదీనాం భౌతికసాధనానామనపేక్షితత్వాత్. యద్వా **ద్రాపిమ్** నిద్రామ్ **ప్రతి అముఞ్చథాః** పరిత్యక్తవానసి, సర్వదైవ జాగరూకత్వాత్ ॥ ౩ ॥

భావార్థః-న కేవలం ద్యావాపృథివ్యౌ కిన్తు తయోః పరస్తాదపి యత్కిఞ్చిదస్తి తత్సర్వం జగదీశ ఏవ ధారయతి. స చ భౌతికం కవచం వినాపి రక్షితో నిద్రాం వినాపి చ విశ్రాన్తః ॥ 3 ॥

౧౦౧౮. ఈ మంత్రములో మరల పైవిషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(మహివ్రత) మహాకర్మలనొనర్చు ఓ పరమేశ్వరా! (త్వమ్) నీవు (ద్యాం చ) ద్యులోకమును (పృథివీం చ) మరియు భూలోకమును కూడ (అతి) లంఘించి (జభ్రిషే) అన్నిటిని ధరించియున్నావు. (పవమాన) ఓ సర్వాంతర్యామీ! నీవు (మహిత్వనా) నీ మహిమతో (ద్రాపిమ్) రక్షాకవచమును (ప్రతి అముఞ్చథాః) ధరించియున్నావు. అనగా నీయొక్క మహిమయే నీ రక్షాకవచమైయున్నది. అనగా అలౌకికము, అనగా అత్యద్భుతమగు కవచము మున్నగునవి భౌతిక సాధనములకన్న మించినవి. అనగా (ద్రాపిమ్) నిద్రను (ప్రతి అముఞ్చథాః) వదలివేయబడినది. అనగా నిరంతర జాగరూకుడవగుటవల్ల నీవు నిద్రారహితుడవు.॥3॥

భావార్థము :-కేవలము ద్యులోకము మరియు భూలోకములేాక, వాని ఆవలకూడ ఏవి గలవో ఆ యన్నిటిని కూడ జగదీశ్వరుడే ధారణమొనర్చుచున్నాడు. అవియున్నియును భౌతికకవచము లేకుండియును మరియు నిద్రలేకుండియును విశ్రాంతిని పొందుచుండును.॥3॥

1018. O Performer of mighty acts, Thou sustainest heaven and earth. By Thy Greatness, O God! Thou castest away all impurity. II3II

౧౦౧౯. ఋషిః-మన్యుర్వాసిష్ఠః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ । స్వరః- ధైవతః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౪౦ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర బ్రహ్మానన్దరసో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
౧౦౧౯. ఇన్దుర్వాజీ పవతే గోన్యోఘా ఇన్ద్రే సోమః

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
సహ ఇన్వన్మదాయ । హన్తి రక్షో బాధతే

౧ ౨ ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
పర్యరాతిం వరివస్కృణ్వన్వృజనస్య రాజా ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:– ఇన్దుః । వాజీ । పవతే । గోన్యోఘాః । గో–న్యోఘాః । ఇన్ద్రే । సోమః । సహః ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర
ఇన్వన్ । మదాయ । హన్తి । రక్షః । బాధతే । పరి । అరాతిమ్ । అ–రాతిమ్ । వరివః ।
3 ౨ 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర
కృణ్వన్ । వృజనస్య । రాజా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- గోన్యోఘాః గోషు మనోబుద్ధిప్రాణేన్ద్రియేషు న్యోఘః ప్రవాహో యస్య సః, **వాజీ** వేగవాన్ **ఇన్దుః** క్లేదయితా బ్రహ్మానన్దరసః **ఇన్ద్రే** జీవాత్మని **మదాయ** ఉత్సాహాయ **సహః** బలమ్ **ఇన్వన్** ప్రేరయన్ భవతీతి శేషః. స రసః **రక్షః** పాపమ్ **హన్తి** వినాశయతి, **అరాతిమ్** అదానవృత్తిమ్ **పరి బాధతే** దూరీకరోతి. **వృజనస్య** ఆత్మికబలస్య **రాజా** అధీశ్వరః సః **వరివః** ఆధ్యాత్మికం ధనమ్ **కృణ్వన్** కుర్వన్, భవతీతి శేషః ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యోగాభ్యాసేనానన్దరసతరఙ్గిణీ జీవాత్మప్రదేశే యదా ప్రవహతి తదా సర్వే దోషా దూరీ భవన్తి చిత్తం చ నిర్మలం జాయతే ॥ ౧ ॥

౧౦౧౯. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౪౦వ మంత్రముపై పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట బ్రహ్మానందరస విషయమును గూర్చి వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(గోన్యోఘాః) మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము మరియు ఇంద్రియములందు ప్రవహించునట్టి (వాజీ) వేగవంతమగు (ఇన్దుః) స్నానమాడించునట్టి బ్రహ్మానందరసము (పవతే) ప్రవహించుచున్నది. (సోమః) వడబోసిన ఆ బ్రహ్మానందరసము (ఇన్ద్రే) జీవాత్మలో (మదాయ) ఉత్సాహము గురించి (సహః) బలము (ఇన్వన్) ప్రేరణనిచ్చుచున్నది. ఆ రసము (రక్షః) పాపమును (హన్తి) నష్టముచేయును. (అరాతిమ్) దానహీన [పిసినారి] వృత్తిని (పరిబాధతే) దూరమొనర్చును (వృజనస్య) ఆత్మబలముయొక్క (రాజా) రాజగు ఆ (వరివః) ఆధ్యాత్మిక ధనమును (కృణ్వన్) ఉత్పన్నమొనర్చును.॥౧॥

భావార్థము :-యోగాభ్యాసము ద్వారా ఆనందరసముయొక్క నది జీవాత్మప్రదేశములో ప్రవహించునప్పుడు దోషములు దూరమగును. మరియు చిత్తము నిర్మలమైపోవును.॥౧॥

1019. God Who is the Light of lights, Almighty and All-pervading purifies all. He the Source of peace teaches for bearance to the soul for the attainment of rapturous joy. He quells malignity and slays the wicked enemy especially in the form of miserliness. He the King of all powers, gives us prosperity. II1II

౧౦౨౦. ఋషిః-మన్యుర్వాసిష్ఠః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ । స్వరః- ధైవతః.

అథ పునరపి బ్రహ్మానన్దరసం వర్ణయతి.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩
౧౦౨౦. అధ ధారయా మధ్వా పృచానస్తిరో రోమ పవతే

౧ ౨ ౨౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
అద్రిదుగ్ధః । ఇన్దురిన్ద్రస్య సఖ్యం జుషాణో దేవో

౩౧౨ ౩ ౧ ౨ర
దేవస్య మత్సరో మదాయ ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
ప.విః-అధ । ధారయా । మధ్వా । పృచానః । తిరః । రోమ । పవతే । అద్రిదుగ్ధః । అద్రి - దుగ్ధః ।
౧౨ర ౧౨ర ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ఇన్దుః । ఇన్ద్రస్య । సఖ్యమ్ । స - ఖ్యమ్ । జుషాణః । దేవః । దేవస్య । మత్సరః । మదాయ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **అధ** అపి చ **అద్రిదుగ్ధః** అద్రిభ్యాం మనోబుద్ధిరూపాభ్యాం పాషాణాభ్యాం దుగ్ధః అభిషుతః స బ్రహ్మానన్దసోమః **మధ్వా ధారయా** మధురయా ప్రవాహసన్తత్యా **పృచానః** సమ్పుర్చయన్. [పృచీ సమ్పర్చనే, అదాదిః] **తిరః రోమ** రోమాఞ్చం కుర్వన్ **పవతే** ప్రవహతి. **దేవః** ప్రకాశ ప్రదః, **మత్సరః** మదజనకః **ఇన్దుః** క్లేదకః స బ్రహ్మానన్దరసః **దేవస్య** దివ్యగుణయుక్తస్య **ఇన్ద్రస్య** జీవాత్మనః **సఖ్యమ్** సఖిత్వమ్ **జుషాణః** సేవమానః. [జుషీ ప్రీతిసేవనయోః, తుదాదిః.] తస్య **మదాయ** ఉత్సాహాయ జాయతే ॥ ౨ ॥

అత్ర ధకార-రేఫ-దకార - మకారాదీనామసకృదావృత్తేర్వృత్త్యనుప్రాసోఽలఙ్కారః. 'దేవో - దేవ' ఇత్యత్ర ఛేకః ॥౨॥

భావార్థః- బ్రహ్మణః సకాశాత్ ప్రస్రుతా ఆనన్దధారా యదా జీవాత్మానం స్నపయన్తి తదా నితాన్తనిర్మలస్వాన్తో జీవన్ముక్తః స మహాన్తమపి దుఃఖం న తృణాయ మన్యతే ॥ ౨ ॥

౧౦౨౦. ఈ మంత్రములోను మరల బ్రహ్మాండరసవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(అధ) మరియు (అద్రిదుగ్ధః) మనస్సు, బుద్ధిరూప కల్వములో మర్దించబడి శుద్ధపరచబడిన ఆ బ్రహ్మానందరూప సోమము (మధ్వా ధారయా) మధురధారలచే (పృచానః) సంతృప్తినొనర్చుచు (తిరః రోమ) రోమాంచముత్పన్నమొనర్చుచు (పవతే) ప్రవహించసాగును. (దేవః) ప్రకాశమునిచ్చునట్టి (మత్సరః) మత్తును గలిగించు (ఇన్దుః) ముంచివేయునట్టి ఆ

బ్రహ్మానందరసము (దేవస్య) దివ్యగుణములతోగూడ (ఇన్ద్రస్య) జీవాత్మయొక్క (సఖ్యమ్) మైత్రిని (జుషాణః) సేవించుచు, దాని (మదాయ) ఉత్సాహముకొరకు యుండును.॥౨॥

ఇచ్చట ధ,ర,ద,మ మున్నగు అక్షరములు అనేకసార్లు ఆవృత్తియగుటచే వృత్త్యనుప్రాసము అలంకారమున్నది. 'దేవో', దేవ'యందు ఛేకానుప్రాసము గలదు. ॥౨॥

భావార్థము :- బ్రహ్మానద్దినుండి ప్రవహించిన ఆనందధారలు జీవాత్మను స్నానమాడించినప్పుడు అత్యంత నిర్మలమగు అంతఃకరణముగల జీవన్ముక్తయగు ఆ జీవాత్మ మహాదుఃఖములనుకూడ కించిన్మాత్రమైనను లక్ష్యపెట్టకుండును.॥౨॥

1020. God realised and manifested in the heart by the immortal soul through knowledge and devotion, instructing it in sweet words, Purifies it, casting away the veil of ignorance. Now Resplendent God rejoicing in the Frienship of the soul, gladdens it immensely. II2II

౧౦౨౧. ఋషిః-మన్యుర్వాసిష్ఠః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ । స్వరః- ధైవతః.

అథ ప్రవాహమానో బ్రహ్మానన్దరసః కిం కరోతీత్యాహ.

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩
౧౦౨౧. అభి వ్రతాని పవతే పునానో దేవో దేవాన్త్స్వేన
౧ ౨ ౩ ౨ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩
రసేన పృఞ్చన్ । ఇన్దుర్ధర్మాణ్యృతుథా వసానో
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
దశ క్షిపో అవ్యత సానో అవ్యే ॥ ౩ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ప. వి:- అభి । వ్రతాని । పవతే । పునానః । దేవః । దేవాన్ । స్వేన । రసేన । పృఞ్చన్ ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ఇన్దుః । ధర్మాణి । ఋతుథా । వసానః । దశ । క్షిపః । అవ్యత । సానౌ । అవ్యే ॥ ౩ ॥

పదార్థః- దేవః దివ్యగుణమయః బ్రహ్మానన్దరూపః సోమరసః **దేవాన్** మనోబుద్ధిప్రాణేన్ద్రియాదీన్ **పునానః** పవిత్రీకుర్వన్ **స్వేన రసేన** ఆత్మనీనేన రసేన **పృఞ్చన్** స్నపయన్ **వ్రతాని అభి** కర్మాణి అభిలక్ష్య, కర్మసు ఇత్యర్థః **పవతే** ప్రవాహితో భవతి. **ఇన్దుః** క్లేదకః ఆనన్దరసః **ఋతుథా** ఋతౌ ఋతౌ, కాలే కాలే. [ఋతుథా ఋతావృతౌ. నిరు. ౮ । ౧౬, ఋతుథా కాలే కాలే. నిరు. ౧౨ । ౨౭] **ధర్మాణి**

సత్యన్యాయదయాదీన్ ధర్మాన్ **వసానః** ధారయన్ **దశ క్షిపః** దశ ఇన్ద్రియాణి దశ ప్రాణాన్ వా. [క్షిప్యన్తే స్వస్వ విషయేషు దేహస్యాఙ్గేషు వా ఇతి క్షిపః ఇన్ద్రియాణి ప్రాణా వా.] **అవ్యే సానౌ** గన్తుం యోగ్యే ఉన్నతిశిఖరే. [అవతిర్గత్యర్థః, అవితుం గన్తుం యోగ్యమ్ అవ్యమ్. **అవ్యత** ప్రాపయతి. [అవతేర్గత్యర్థాద్ ణిజ్గర్భాద్ వికరణవ్యత్యయేన శ్యని లజి రూపమ్. ఆడభావశ్ఛాన్దసః.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- బ్రహ్మానన్దరసో యదా జీవనమభివ్యాప్నోతి తదా మనుష్యస్య సర్వాణ్యఙ్గాని సర్వాన్ ప్రాణాన్ సర్వాణి మనోబుద్ధ్యాదీని చ స్వప్రభావేణ నర్తయన్నివ చమత్కరోతి ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే ఆచార్యస్య జ్ఞానరసస్య పరమాత్మనో బ్రహ్మానన్దరసస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౦౨౧. ఈ మంత్రములో ప్రవహించుచున్న బ్రహ్మానందరస మేమి చేయగలదను విషయము కలదు.

పదార్థము :-(దేవః) దివ్యగుణసంపన్నమగు బ్రహ్మానందరూప సోమరసము (దేవాన్) మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము, ఇంద్రియములు మున్నగువానిని (పునానః) పవిత్రపరచుచు (స్వేన రసేన) తన రసముతో (పృఞ్చన్) స్నానమాడించుచు (వ్రతాని అభి) కర్మలలో (పవతే) ప్రవహించును. (ఇన్దుః) ఆర్ద్రపరచునట్టి ఆనందరసము (ఋతుథా) సమయ సమయములందు (ధర్మాణి) సత్యము, న్యాయము, దయ మున్నగు ధర్మములను (వసానః) ధారణమొనర్చుచు (దశ క్షిపః) పది ఇంద్రియములు, లేక పదిప్రాణములను (అవ్యే సానౌ) చేరదగిన ఉన్నత శిఖరములపైకి (అవ్యత) చేర్చును. ॥3॥

భావార్థము :- జీవాత్మలో బ్రహ్మానందరసము వ్యాప్తమైపోయినప్పుడు మనుష్యుని సర్వాంగములను, సకల ప్రాణములను, మనస్సు, బుద్ధి మున్నగువానిని తన ప్రభావముతో ఓలలాడించుచున్నట్లు చమత్కృత మొనర్చును. ॥3॥

ఈ ఖండములో ఆచార్యుడు, జ్ఞానరసము, పరమాత్మ మరియు బ్రహ్మానందరసముయొక్క వర్ణన యుండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంగతిగలదని తెలియవలెను.

ఆరవ అధ్యాయములో ఆరవఖండము సమాప్తమైనది.

1021. Resplendent God gratifying the truthful enlightened persons with His own bliss, purifies them and purifies all dear objects. He being Himself, full of Light, imparts the knowledge of individual and social duties and being present in all seasons and at all times, in five subtle and five gross elements and in the universe made of them, protects us.II3II

౧౦౨౨. ఋషిః- వసుశ్రుత ఆత్రేయః । దేవతా- అగ్నిః ।

ఛన్దః- పఙ్క్తిః । స్వరః- పఞ్చమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ४౧౯ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మానం సమ్బోధితా.

అత్రాచార్యః సమ్బోధ్యతే.

౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
౧౦౨౨. ఆ తే అగ్న ఇధీమహి ద్యుమన్తం దేవాజరమ్ ।

౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3
యద్ధ స్యా తే పనీయసీ సమిద్దీదయతి

౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౧ ౨
ద్యవీషం స్తోతృభ్య ఆభర ॥ ౧ ॥

౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర
ప. వి:– ఆ । తే । అగ్నే । ఇధీమహి । ద్యుమన్తమ్ । దేవ । అజరమ్ । అ–జరమ్ । యత్ ।
3 ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨
హ స్యా । తే । పనీయసీ । సమిత్ । సమ్– ఇత్ । దీదయతి । ద్యవి । ఇషమ్ । స్తోతృభ్యః ।
3
ఆ భర ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **దేవ** జ్ఞానప్రకాశప్రదాతః **అగ్నే** విద్వన్ ఆచార్య! వయమ్ **తే** తవ **ద్యుమన్తమ్** తేజోమయమ్, **అజరమ్** జరారహితమ్ జ్ఞానస్తోమమ్ **ఇధీమహి** స్వాభ్యన్తరే ప్రదీపయామః. **యత్ హ** యత్ ఖలు **స్యా** సా **తే** తవ **పనీయసీ** స్తుత్యతరా **సమిత్** జ్ఞానదీప్తిః **ద్యవి** ప్రకాశితే తవాత్మని **దీధ్యతి** దీప్యతే, తామ్ **ఇషమ్** వ్యాప్తాం జ్ఞానదీప్తిమ్ **స్తోతృభ్యః** ఈశ్వరస్తోతృభ్యః శిష్యేభ్యః అస్మభ్యమ్ **ఆ భర** ఆహర ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యాః కా అపి విద్యా ఆచార్యో జానాతి తాః సర్వా అపి శిష్యేభ్యః సమ్యక్ ప్రయచ్ఛేత్ యేన శిష్యా విద్వాంసో భూత్వా స్వశిష్యాన్ పాఠయేయుః. ఏవం విద్యాధ్యయనాధ్యాపనక్రమ ఉత్తరోత్తరం నిర్విఘ్నం ప్రవర్తేత ॥ ౧ ॥

౧౦౨౨. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ४౧౯వ మంత్రము. దీనిపై అచ్చట పరమాత్మను సంబోధించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట ఆచార్యులను గూర్చి సంబోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(దేవ) జ్ఞానప్రకాశ ప్రదాతవు (అగ్నే) విద్వాంసుడవునగు ఓ ఆచార్యా! మేము (తే) నీయొక్క (ద్యుమన్తమ్) తేజోవంతము (అజరమ్) ప్రాతబడని, అనగా జీర్ణముకానట్టి (ఇధీమహి) మనయందు తేజస్సును గలిగించుసు (యత్ హ) అది (స్యా తే) మీయొక్క (పనీయసీ) అధికముగా స్తుతించదగిన (సమిత్) జ్ఞానదీప్తి (ద్యవి) ప్రకాశితమైన నీ ఆత్మయందు (దీదయతి) ప్రదీప్తమగుచున్నది. అట్టి (ఇషమ్) వ్యాప్తమైన జ్ఞానప్రకాశమును (స్తోతృభ్యః) ఈశ్వర స్తోతలము, శిష్యులమగు మాకు (ఆ భర) ప్రదానమొనర్చుడు.॥౧॥

భావార్థము :- ఆచార్యులు తామెన్ని విద్యల నెరిగియున్నారో, ఆ యన్నిటిని శిష్యులకు సంపూర్ణముగ నీయవలెను. అందువల్ల శిష్యులు సంపూర్ణవిద్వాంసులై తమ శిష్యులకు నేర్పవలెను. ఈ విధముగ విద్యను చదువుట, చదివించుట యను క్రమము అవిఘ్నముగ ముందుకు సాగగలదు.॥౧॥

1022. O our Supreme Leader! We kindle the fuel of un-decaying indestructible soul for Thee. This Thy Radiance which is worthy of all praise is shining in heavens. Do Thou bring the food (of wisdom) to those devotees that celebrate Thy praise. ll1ll

౧౦౨౩. ఋషిః-వసుశ్రుత ఆత్రేయః । దేవతా-పవమానః - అగ్నిః ।

ఛన్దః- పఙ్క్తిః । స్వరః- పఞ్చమః.

అథాచార్యాధీనో వసన్ శిష్యో యజ్ఞాగ్నౌ హవిర్జుహ్వాదాహ.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౨౩. ఆ తే అగ్న ఋచా హవిః శుక్రస్య జ్యోతిషస్పతే ।
౧ ౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సుశ్చన్ద్ర దస్మవిశ్పతే హవ్యవాట్ తుభ్యం
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
హూయత ఇషం స్తోతృభ్య ఆ భర ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩
ప. వి:- ఆ । తే । అగ్నే । ఋచా । హవిః । శుక్రస్య । జ్యోతిషః । పతే । సుశ్చన్ద్ర । సుః -చన్ద్ర ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
దస్మ । విశ్పతే । హవ్య వాట్ । హవ్య-వాట్ । తుభ్యమ్ । హూ యతే । ఇషమ్ । స్తోతృభ్యః
౩
ఆ భర ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **శుక్రస్య** దీప్తస్య **జ్యోతిషః** తేజసః **పతే** స్వామిన్! ఇదమ్ **తే** తుభ్యమ్ **ఋచా** వేదమన్త్రోచ్చారణేన సహ **హవిః** హోతవ్యం ద్రవ్యమ్ అస్తి. హే **సుశ్చన్ద్ర** స్వాహ్లాదక, [సుచన్ద్ర ఇతి ప్రాప్తే 'హ్రస్వాచ్చన్ద్రోత్తరపదే మన్త్రే.' అ... ౬।౧।౧౫౧ ఇత్యనేన సుడాగమః. చన్ద్రః చది ఆహ్లాదనే దీప్తౌ చ ఇతి ధాతోః ''స్ఫాయితఞ్చి'' ఉ... ౨।౧౩ ఇతి రక్ ప్రత్యయః.] **దస్మ** రోగాణాముపక్షయితః **విశ్పతే** ప్రజాపాలక, **హవ్యవాట్** హవ్యం ద్రవ్యం హుతం దాహేన సూక్ష్మీకృత్య వహతి వాయుమాధ్యమేన స్థానాన్తరం ప్రాపయతీతి తథావిధ **అగ్నే** యజ్ఞవహ్నే! **తుభ్యమ్** త్వదర్థమ్, ఏతద్ హవిః **హూయతే** ప్రదీయతే. త్వమ్ **స్తోతృభ్యః** మన్త్రపాఠద్వారా త్వద్గుణవర్ణనపరేభ్యః అస్మభ్యమ్ **ఇషమ్** అభీష్టమ్ ఆరోగ్యాదికమ్ **ఆ భర** ఆహర, ప్రయచ్ఛ ॥ ౨ ॥

భావార్థః-గురుకులే విద్యాధ్యయనాయ వసన్తః సర్వే ఛాత్రా నియమేన ప్రాతఃసాయమగ్నిహోత్రం కుర్వన్తో వాయుశుద్ధ్యారోగ్యాదికం తేజస్వితాం చ ప్రాప్య సుఖినః సన్తు ॥ ౨ ॥

౧౦౨౩. ఈ మంత్రములో ఆచార్యులవద్ద నివసించుచు శిష్యులు యజ్ఞాగ్నియందు హవిస్సుల నాహుతి నిచ్చుచు ఇట్లనుచున్నారు.

పదార్థము :-(శుక్రస్య) దీప్తిమంతమగు (జ్యోతిషః) తేజోవంతుడవగు (పతే) ఓ స్వామీ! (తే) నీ కొరకు (ఋచా) వేదమంత్రముల ఉచ్చారణతో గూడ (హవిః) ఏ హవిస్సులుగలవో (సుశ్చన్ద్ర) ఉత్తమమగు ఆహ్లాదము నిచ్చునట్టి (దస్మ) రోగములను నష్టమొనర్చునట్టి (విశ్పతే) ప్రజాపాలకమగు (హవ్యవాట్) హోమమొనర్చబడిన హవిస్సులను కాల్చివేసి వాయువు మాధ్యమమున ఇతరస్థానములకు చేర్చునట్టి (అగ్నే) ఓ యజ్ఞాగ్నీ! (తుభ్యమ్) నీ కొరకు ఈ హవిని (హూయతే) హోమమొనర్చబడుచున్నది. నీవు (స్తోతృభ్యః) మంత్రపాఠముద్వారా నీ గుణవర్ణనయందు తత్పరులమగు మాకొరకు (ఇషమ్) కోరిన ఆరోగ్యము మున్నగువానిని (ఆ భర) ప్రదానమొనర్చుము.॥౨॥

భావార్థము :-గురుకులమునందు విద్యలు నేర్చుటకు నివసించుచుండు విద్యార్థులెల్లరును నియమముగ ప్రాతః సాయంకాలములందు అగ్నిహోత్రము నొనర్చుచు వాయుశుద్ధిద్వారా ఆరోగ్యము మున్నగువానిని మరియు తేజస్విత్వమును పొంది సుఖవంతులుగావలెను.॥౨॥

1023. To Thee the Splendid lord of Light, Bright Possessor of all Joy, Destroyer of all internal foes (in the form of lust, anger, ignorance and jealousy etc.) Lord of all men, Sustainer of the Universe is being offered up the oblation of our Soul, accompanied with sacred hymns. Grant wisdom and food to those who celebrate Thy praise. II2II

౧౦౨౪. ఋషి:- వసుశ్రుత ఆత్రేయః । దేవతా- అగ్నిః ।

ఛన్దః - పఙ్క్తిః । స్వరః- పఞ్చమః.

అథ శిష్యాః పరమేశ్వరం ప్రార్థయన్తే.

౧౦౨౪. ఓ భే సుశ్చన్ద్ర విశ్పతే దర్వీ శ్రీణీష ఆసని । ఉతో న ఉత్పు
పూర్యా ఉక్థేషు శవసస్పత ఇషం స్తోతృభ్య ఆ భర ॥ 3 ॥

ప. వి:– ఆ । ఉభే ఇతి । సుశ్చన్ద్ర । సు – చన్ద్ర । విశ్పతే । దర్వీ ఇతి । శ్రీణీషే । ఆసని । ఉత । ఉ । నః । ఉత్ । పుపూర్యాః । ఉక్థేషు । శవసః । పతే । ఇషమ్ । స్తోతృభ్యః। ఆ భర ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **శుశ్చన్ద్ర** శుభాహ్లాదక, **విశ్పతే** ప్రజాపాలక అగ్నే అగ్రణీః పరమాత్మన్! త్వమ్ **ఆసని** వ్యాదత్తే ముఖే ఇవ అవకాశస్థలే **ఉభే దర్వీ** ఉభే ద్యావాపృథివ్యౌ. [దీర్యేతే ప్రలయకాలే.యే తే దర్వీ. దృ విదారణే ధాతోః 'వృదృభ్యాం విన్'. ఉ... ४ । ౫४ ఇత్యనేన విన్ ప్రత్యయః. దర్వ్యౌ ఇతి ప్రాప్తే పూర్వసవర్ణదీర్ఘః.] **ఆ శ్రీణీషే** సమన్తతః పరిపక్వే కరోషి. **ఉత్ ఉ** అపి చ హే **శవసః పతే** బలస్య అధీశ్వర! **ఉక్థేషు** ప్రశంసితేషు ధర్మ్యేషు కర్మసు' **నః** అస్మాన్ **ఉత్పుపూర్యాః** పూర్ణాన్ కుర్యాః. [పౄ పాలనపూరణయోః, జుహోత్యాదిః, లిఙ్.] **స్తోతృభ్యః** స్తావకేభ్యః అస్మభ్యమ్ **ఇషమ్** అభీష్టం గుణకర్మస్వభావాదికమ్ **ఆ భర** ఆహర ॥ 3 ॥

భావార్థః- యథా జగదీశ్వరో ద్యావాపృథివ్యౌ పరిపక్వే పరిపూర్ణే చ కరోతి తథైవ స స్తోతౄన్ పరిపక్వమతీన్ ధర్మకర్మసు పూర్ణాంశ్చ కుర్యాత్ ॥ 3 ॥

౧౦౨४. ఈ మంత్రములో శిష్యులు పరమేశ్వరునితో ప్రార్థించుచున్నారు.

పదార్థము :-(సుశ్చన్ద్ర) శుభ ఆహ్లాదములనిచ్చునట్టి (విశ్పతే) ప్రజాపాలకుడవు, అగ్రనాయకుడవునగు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (ఆసని) తెరచిన నోటివలె రిక్తస్థానములో (ఉభే దర్వీ) భూలోక ద్యులోకములు రెండింటిని (ఆశ్రీణీషే) నలుదిశలనుండి పరిపక్వమొనర్చెదవు (ఉత ఉ) మరియు (శవసః పతే) ఓ శక్తి సంపన్నుడా! (ఉక్థేషు) ప్రశంసనీయ ధర్మకార్యములందు (నః) మమ్ము (ఉత్పుపూర్యాః) పూర్ణుల నొనర్చుము (సోతృభ్యః) స్తోతలమగు మాకొరకు (ఇషమ్) అభీష్టగుణకర్మ స్వభావములు మున్నగు వానిని (ఆభర) సమకూర్చుము. ॥3॥

భావార్థము :- జగదీశ్వరు డెటుల పృథివీలోక ద్యులోకములను పరిపక్వము మరియు పరిపూర్ణమొనర్చునో, అటులనే ఆయన స్తోతలకు పరిపక్వమగు బుద్ధి మరియు ధర్మకార్యములందు పరిపూర్ణులనొనర్చుగాక! ॥౩॥

1024. O Omnipotent Glorious Lord of men, Thou maturest both knowledge and action under Thy hold, Fulfil our desires in the yajnas and other noble acts. Grant Wisdom and food to those who sing Thy praise. ll3ll

౧౦౨౫. ఋషిః-నృమేధః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః - ఉష్ణిక్। స్వరః- ఋషభః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౩౮౮ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్రాచార్యః శిష్యాన్ ప్రాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
౧౦౨౫. ఇన్ద్రాయ సామ గాయత విప్రాయ బృహతే బృహత్।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
బ్రహ్మకృతే విపశ్చితే పనస్యవే ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ప. వి:-ఇన్ద్రాయ । సామ। గాయత । విప్రాయ । వి-ప్రాయ । బృహతే । బృహత్ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
బ్రహ్మకృతే । బ్రహ్మ-కృతే । విపశ్చితే । విపః - చితే । పనస్యవే ॥ ౧॥

పదార్థః- భోః శిష్యాః! యూయమ్ **విప్రాయ** మేధావినే! [విప్ర ఇతి మేధావినామ. నిఘం...౩ । ౧౫.] **బృహతే** మహతే, **బ్రహకృతే** జలాన్నధనవేదవిద్యుత్ప్రాణమనోవాక్ఛ్రోత్రాదీనాం రచయిత్రే. [బ్రహ్మన్ ఇతి జలాన్నధననామసు పఠితమ్. నిఘం...౧ । ౧౨, ౨ । ౭ , ౨ । ౧౦. తద్యద్ వై బ్రహ్మ స ప్రాణః. జై. ఉ. బ్రా. ౧ । ౧౧ । ౧ । ౨. విద్యుద్ బహ్మేత్యాహుః. శ. ౧౪ । ౮ । ౭ । ౧. వేదో బ్రహ్మ. జై. ఉ. బ్రా. ౪ । ౧౧ । ౪ । ౩. మనో బ్రహ్మేతి వ్యజానాత్. తై. ఆ. ౯ । ౪ । ౧. శ్రోత్రం వై బ్రహ్మ. ఐ. బ్రా. ౨ । ౪౦. వాగ్వై బ్రహ్మ. శ. ౨ । ౯ । ౪ । ౧౦.] **విపశ్చితే** విదుషే, సర్వజ్ఞాయ, **పనస్యవే** పనః స్తుతిం కీర్తిం పరేషామిచ్ఛతే. [ఛన్దసి పరేచ్ఛాయాం క్యచ్, తతః ఉః ప్రత్యయః.] **ఇన్ద్రాయ** విఘ్నవిదారకాయ పరమేశ్వరాయ **బృహత్ సామ** ''త్వామిద్ధి హవామహే' సామ... ౨౩౪, ౮౦౯ ఇత్యస్యామృచి గీయమానం బృహదాఖ్యం సామ **గాయత** సస్వరముచ్చారయత ॥ ౧ ॥

భావార్థః:- ఆచార్యాధీనం గురుకులే వసద్భిః శిష్యగణైర్బహుగుణగణవిశిష్టం జగదీశ్వరమభిలక్ష్య బృహదాదీని సామాని గేయాని స్వయమపి చ తద్గుణా అనుకరణీయాః ॥౧॥

౧౦౨౫. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికలోని ౩౦౮వ మంత్రమే. దీనికచ్చట పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట ఆచార్యుడు శిష్యులతో అనుచున్నాడను విషయము.

పదార్థము :- ఓ శిష్యులారా! మీరు (విప్రాయ) మేధావులు (బృహతే) మహాగొప్ప (బ్రహ్మకృతే) జలము, అన్నము, ధనము, వేదము, విద్యుత్తు, ప్రాణము, మనస్సు, వాణి, శ్రోత్రము, హృదయము మున్నగువాని రచయితయగు (విపశ్చితే) విద్వాంసుడు, సర్వజ్ఞుడు (పనస్యవే) ఇతరులకు స్తవనీయుడు. అనగా కీర్తిశాలురనుగ నొనర్చదలచువాడు (ఇన్ద్రాయ) విఘ్నవిదారకుడగు పరమేశ్వరునకు (బృహత్ సామ) 'త్వమిద్ధి హవామహే' [సామ ౨౩౪, ౮౦౯] అను నీ ఋచలపై గానమొనర్చబడు 'బృహత్' అనుపేరుగల సామములను (గాయత) గానమొనర్చుచుండును.॥౧॥

భావార్థము :- ఆచార్యుల యధీనములో గురుకులములో నివసించుచుండు శిష్యులు అనేకగుణములుగల పరమేశ్వరుని లక్ష్యమున నుంచుకొని 'బృహత్' మరియు సామములను గానమొనర్చవలెను. మరియు వారు స్వయముగ అట్టి గుణముల ననుసరించవలెను.॥౧॥

1025. Sing ye a Psalm to God, sing a Great Song to the Lofty Seer, Who is Omniscient, Mighty Revealer of the Vedic Wisdom and Adorable. ॥1॥

౧౦౨౬. ఋషిః-నృమేధః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః - ఉష్ణిక్। స్వరః- ఋషభః.

అథ పరమేశ్వరస్య గుణకర్మాణి వర్ణ్యన్తే.

౧ ౨ ౩౧ ౨౩ ౧ ౨ర
౧౦౨౬. త్వమిన్ద్రాభిభూరసి త్వం సూర్యమరోచయః ।

౩౧౨ ౩౧౨ ౩౧ ౨
విశ్వకర్మా విశ్వదేవో మహాఀ అసి ॥౨॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩
ప.వి:- త్వమ్ । ఇన్ద్ర । అభిభూః। అభి -భూః । అసి । త్వమ్ । సూర్యమ్ । అరోచయః ।
౧౨ర ౩౨ ౩ ౧౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩
విశ్వకర్మా । విశ్వ -కర్మా । విశ్వదేవః । విశ్వ-దేవః । మహాన్ । అసి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** జగదీశ్వర! **త్వమ్ అభిభూః** సర్వేషాం విఘ్నానాం కామక్రోధాది శత్రూణాం వా అభిభవితా **అసి** వర్తసే. **త్వమ్ సూర్యమ్** ఆదిత్యమ్ **అరోచయః** దీపితవానసి. త్వమ్ **విశ్వకర్మా** సర్వకర్మా, **విశ్వదేవః** సర్వమోదకః. [విశ్వాన్ సర్వాన్ సజ్జనాన్ దేవయతి మోదయతే యః సః. దివుః మోదార్థః.] **మహాన్** మహామహిమశ్చ **అసి** వర్తసే ॥ ౨ ॥

భావార్థః- యో జగదుత్పత్తిస్థితిప్రకాశనాదికర్మభిరానన్దప్రదానేన చాస్మానుపకరోతి తస్యాఽనన్తమహిమ్నః పరమేశ్వరస్య స్తుతిగీతాని సర్వైర్గాతవ్యాని ॥ ౨ ॥

౧౦౨౬. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని గుణకర్మల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్ర) ఓ జగదీశ్వరా! (త్వమ్) నీవు (అభిభూః) సమస్త కామ, క్రోధములు మున్నగు శత్రువులను అణచివేయువాడవై (అసి) ఉన్నావు. (త్వమ్) నీవు (సూర్యమ్) సూర్యుని (అరోచయః) ప్రకాశపరచినావు. నీవు (విశ్వకర్మా) సమస్త కార్యముల నొనర్చు (విశ్వదేవః) అందరకు ఆనందము నిచ్చువాడవు మరియు (మహాన్ అసి) గొప్పవాడవై యున్నావు.॥౨॥

భావార్థము :-ప్రపంచోత్పత్తి, స్థితి మరియు ప్రకాశములు మున్నగు కార్యములచే మరియు ఆనందము నిచ్చుట ద్వార మనకు ఉపకారమొనర్చునట్టి ఆ ఆనందదాయకుడగు పరమేశ్వరుని మన మెల్లరమును గానమొనర్చవలెను.॥౨॥

1026. O God, Thou art All - pervading Thou hast illumined the sun Thou art Creator of every thing Giver of light, by Thee is all spun. II2II

౧౦౨౭. ఋషిః-నృమేధః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః - ఉష్ణిక్। స్వరః- ఋషభః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ ౧౨ 3౧ 3౨
౧౦౨౭. విభ్రాజఞ్ జ్యోతిషా స్వా3రగచ్ఛో రోచనం దివః ।

3౧౨ 3౧ ౨
దేవాస్త ఇన్ద్ర సఖ్యాయ యేమిరే ॥ 3 ॥

౧ ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧౨ ౧౨ర 3 ౨ 3౨ 3౨
ప.విః- విభ్రాజన్। వి-భ్రాజన్। జ్యోతిషా । స్వః। అగచ్ఛః । రోచనమ్ । దివః। దేవాః।
3 ౧ ౨ ౧ ౨ర 3
తే । ఇన్ద్ర । సఖ్యాయ । స-ఖ్యాయ । యేమిరే ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** మహామహిమ జగత్పతే! **జ్యోతిషా** తేజసా **విభ్రాజన్** భ్రాజమానః. [భ్రాజృ దీప్తౌ, పరస్మైపదం ఛాన్దసమ్.] త్వమ్ **దివః** ద్యులోకస్య **రోచనమ్** దీప్తిమత్ **స్వః** సూర్యమ్. [స్వః ఆదిత్యో భవతి. సు - అరణః, సు - ఈరణః, స్వృతో రసాన్, స్వృతో భాసం జ్యోతిషాం, స్వృతో

భాసేతి వా. నిరు... ౨।౧౪.] **అగచ్ఛః** ప్రాప్తోఽసి. [యోఽసావాదిత్యే పురుషః సోఽసావహమ్. య... ౪౦।౧౭. ఇతి శ్రుతేః.] **దేవాః** విద్వాంసః **తే** తవ **సఖ్యాయ** సఖిత్వాయ **యేమిరే** స్వాత్మానం నియచ్ఛన్తి. [యము ఉపరమే భ్వాదిః, లడర్థే లిట్, ఆత్మనేపదం ఛాన్దసమ్] ॥ 3 ॥

భావార్థః-జ్యోతిష్మతః పరమేశ్వరాదేవ జ్యోతిర్లబ్ధ్వా వహ్నివిద్యుత్ సూర్యనక్షత్రరజతసువర్ణహీరకాదికం సర్వం భాసతే. అతో మనుష్యైరపి జ్యోతిర్లాభాయ తస్య సఖ్యమాశ్రయణీయమ్ ॥ 3 ॥

౧౦౨౭. ఈ మంత్రములో మరల పైవిషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్ర) మహా మహిమగల ఓ జగదీశ్వరా! (జ్యోతిషా) తేజముతో (విభ్రాజన్) దేదీప్యమానుడవగు నీవు (దివః) ద్యులోకమునకు (రోచనమ్) దీప్తిమంతుడగు (స్వః) సూర్యునిలో (అగచ్ఛః) చేరియున్నావు (దేవాః) విద్వాంసులు (తే) నీ (సఖ్యాయ) మైత్రికొరకు (యేమిరే) స్వయముగ కేంద్రీయులగుదురు. ఉవ్విళ్లూరుచుందురు.॥3॥

భావార్థము :- జ్యోతిష్మంతుడగు పరమాత్మతోనే జ్యోతినిపొంది అగ్ని, విద్యుత్తు, సూర్యుడు, నక్షత్రములు, వెండి, బంగారము రత్నములు మున్నగునవన్నియును ప్రకాశమానమగును. కావున మనుష్యులు కూడ జ్యోతిని పొందుటకు ఆయన మిత్రత్వమును ఆశ్రయించవలెను.॥3॥

1027. With Thy Radiance, lighting up the heavens. Thou art attained by pure mind which illuminates joy. O God! All truthful enlightened persons strive to win Thy Friendly love. II3II

౧౦౨౮. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః- గాంధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే 3౪౭ క్రమాఙ్కే

జీవాత్మ సేనాధ్యక్షయోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర పరమాత్మా జీవాత్మానం బ్రూతే.

౧ ౨ 3 ౧ ౨   3 ౧౨   3 ౧ ౨
౧౦౨౮. అసావి సోమ ఇన్ద్ర తే శవిష్ఠ ధృష్ణవా గహి ।

౧ ౨   3 ౨ఉ   3 ౨ 3 ౨ 3౧ ౨
ఆ త్వా పృణక్త్విన్ద్రియం రజః సూర్యో న రశ్మిభిః ॥ ౧ ॥

ప.వి:- అసావి । సోమః । ఇన్ద్ర । తే । శవిష్ఠ । ధృష్ణో । ఆ । గహి । ఆ । త్వా । పృణక్తు । ఇన్ద్రియమ్ । రజః । సూర్యః । న । రశ్మిభిః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** సఖే జీవాత్మన్! మయా **తే** తుభ్యమ్ **సోమః** ఆనన్దరసః **అసావి** అభిషుతోఽస్తి. హే **శవిష్ఠ** బలిష్ఠ! హే **ధృష్ణో** కామాది శత్రూణాం ధర్షణశీల! **ఆ గహి** ఆగచ్ఛ. **ఇన్ద్రియమ్** ఆత్మబలమ్ **త్వా** త్వామ్ **ఆ పృణక్తు** ఆపూరయతు, **సూర్యః న** ఆదిత్యో యథా **రశ్మిభిః** కిరణైః **రజః** పృథివీచన్ద్రాదికం లోకమ్ ఆపృణక్తి ఆపూరయతి ॥౧॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః- పరమాత్మనా సఖ్యం కృత్వా జీవాత్మా ఽ విచ్ఛిన్నామానన్దరసధారా మనన్తమాత్మ బలం చ లభతే ॥ ౧ ॥

౧౦౨౮. ఈ ఋచ పూర్వార్చికయందలి 3౪౭వ మంత్రము. అచ్చట దీనికి జీవాత్మ, సేనాధ్యక్షుని పక్షములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట పరమాత్మ, జీవాత్మల పక్షములో వ్యాఖ్యానించబడినది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్ర) మిత్రుడవగు ఓ జీవాత్మా! నేను (తే) నీకొరకు (సోమః) ఆనందరసమును (అసావి) ఉత్పన్నమొనర్చినాను (శవిష్ఠ) ఓ శక్తిశాలీ! (ధృష్ణో) కామము మున్నగు శత్రువులను పరాజయమొనర్చిగూడా! (ఆగహి) రమ్ము (ఇన్ద్రియమ్) ఆత్మబలము (త్వా) నిన్ను (ఆ పృణక్తు) పరిపూర్ణపరచును. (సూర్యః న) సూర్యుడెటుల (రశ్మిభిః) కిరణములచే (రజః) పృథివి, చంద్రుడు మున్నగు లోకములను పరిపూర్ణపరచుచున్నాడో అటుల.॥౧॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము కలదు.॥౧॥

భావార్థము :- పరమాత్మతో మైత్రినొనర్చిన జీవాత్మ అవిచ్ఛిన్నముగా ఆనందరసమును మరియు అనంత ఆత్మబలమును పొందగలదు.॥౧॥

1028. O Almighty God! The devotee has prepared this devotional juice to propitiate Thee. O Victor over ignorance and sin, accept it. Just as the sun fills the world with his rays, similarly fill our soul, mind and senses with Thy Love, Knowledge and Bliss ||1||

౧౦౨౯. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః- గాంధారః.

అథ పరమేశ్వరో జీవాత్మానం నవజన్మని దేహం ప్రవేశయతి.

౧౦౨౯. ఆ తిష్ఠ వృత్రహన్రథం యుక్తా తే బ్రహ్మణా హరీ ।
అర్వాచీనం సు తే మనో గ్రావా కృణోతు వగ్నునా ॥ ౨ ॥

ప.విః– ఆ । తిష్ఠ । వృత్రహన్ । వృత్ర-హన్ । రథమ్ । యుక్తా । తే । బ్రహ్మణా । హరీ ఇతి । అర్వాచీనమ్ । అర్వ - అచీనమ్ । సు । తే । మనః । గ్రావా । కృణోతు । వగ్నునా ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **వృత్రహన్** పాపవిఘ్నాదీన్ హన్తః జీవాత్మన్! త్వమ్ **రథమ్** నూతనం దేహరూపం రథమ్ **ఆ తిష్ఠ** అధిరోహ. **బ్రహ్మణా** పరమేశ్వరేణ యయా **తే** తుభ్యమ్ **హరీ** ప్రాణాపానౌ జ్ఞానకర్మేన్ద్రియే వా **యుక్తా** యుక్తౌ, నియుక్తౌస్తః. కుమారావస్థాయాం గురుకుల ప్రవేశానన్తరం **గ్రావా** విద్వాన్ ఉపదేష్టా గురుః. [విద్వాంసో హి గ్రావాణః. శ... ౩ । ౯ । ౩ । ౧౪. గృణాతి ఉపదిశతి ఇతి గ్రావా గురుః.] **వగ్నునా** ఉపదేశాత్మకేన శబ్దేన. [వగ్నురితి వాఙ్నా మ. నిఘం ...౧ । ౧౧. వచ పరిభాషణే ధాతోః 'వచేర్గశ్చ'. ఉ... ౩ । ౩౩ ఇతి సూత్రేణ నుః ప్రత్యయః, ధాతోశ్చ గాన్తాదేశః.] **తే మనః** తవ చిత్తమ్ **అర్వాచీనమ్** ధర్మాభిముఖమ్ **సు కృణోతు** సమ్యక్ కరోతు ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జీవాత్మా మాతుర్గర్భం ప్రవిశ్య జన్మ గృహీత్వా మాతా పిత్రోరఙ్కే క్రీడన్ తయోః సకాశాత్ ప్రారమ్భికశిక్షాం ప్రాప్య కుమారః సన్ యథాకాలం గురుకులం గత్వా గురుభ్యః శాస్త్రాధ్యయనం కుర్వన్ మనో ధర్మే ప్రవర్తయేత్ ॥ ౨ ॥

౧౦౨౯. పరమేశ్వరుడు జీవాత్మను క్రొత్తజన్మలో ప్రవేశపరచును.

పదార్థము :-(వృత్రహన్) పాపములు మరియు విఘ్నముల అవినాశకుడవగు ఓ జీవాత్మా! నీవు (రథమ్) నవీన శరీరరూప రథముపై (ఆ తిష్ఠ) వచ్చి కూర్చుండుము (బ్రహ్మణా) పరమేశ్వరుడనగు నేను (తే) నీకొరకు (హరీ) ప్రాణాపానములు, లేక జ్ఞానేంద్రియ, కర్మేంద్రియములతో గూడ(యుక్తా) నీయందు నియుక్తమొనర్చినాను, కుమార వయస్సులో గురుకులములో చేరిన తరువాత (గ్రావా) విద్వాంసులు, ఉపదేష్టలగు గురువులు (వగ్నునా) ఉపదేశములవంటి శబ్దములచే (తే మనః) నీ మనస్సును (అర్వాచీనమ్) ధర్మమువైపు (సు కృణోతు) చక్కగా త్రిప్పగలరు.॥౨॥

భావార్థము :- నూతన మానవ శరీరమును ధరించిన జీవాత్మ కుమారవయస్సులో గురుకులములో చేరి గురువులనుండి లౌకిక, పారలౌకిక విద్యలలో పారంగతులు గావలెను.॥౨॥

1029. O Destroyer of sin! Manifest Thyself in my noble and pure mind. With the help of the knowledge of the Vedas, I have devoted my mind and intellect to Thee. May a learned preacher by his sermons, bring my mind to wards Thee, so that Thou may be realised. II2II

౧౦౩౦. ఋషిః-గోతమో రాహూగణః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః - అనుష్టుప్ । స్వరః- గాంధారః.

అథ గురుకులాత్ స్నాతకో భూత్వా కథం కిం కరోతీత్యాహ.

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
౧౦౩౦. ఇన్ద్రమిద్ధరీ వహతోఽప్రతిధృష్టశవసమ్ ।
౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ఋషీణాం సుష్టుతీరుప యజ్ఞం చ మానుషాణామ్ ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౩ర౧౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
ప. విః – ఇన్ద్రమ్ । ఇత్ । హరీ ఇతి । వహతః । అప్రతిధృష్టశవసమ్ । అప్రతిధృష్ట –శవసమ్।
౧ ౨ర ౩ ౩ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౩ ౩ ౧ ౨ర
ఋషీణామ్ । సుష్టుతీః। సు – స్తుతీః। ఉప । యజ్ఞమ్ । చ । మానుషాణామ్ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- అప్రతి ధృష్టశవసమ్ అప్రతిదబ్ధబలమ్, **ఇన్ద్రమ్** ఆచార్యేభ్యో గృహీతవిద్యం విద్వాంసం స్నాతకమ్ **ఇత్** ఖలు **హరీ** రథే నియుక్తౌ అశ్వౌ, జలయానే విమానయానేచ నియుక్తౌ విద్యుద్వాయూ వా **ఋషీణామ్** మన్త్రార్థ ద్రష్టౄణాం మునీనామ్ **సుష్టుతీః** శుభాన్ మన్త్రార్థోపదేశాన్ **మానుషాణామ్ యజ్ఞం** చ మనుష్యాణామ్ యజ్ఞసమారోహం చ **ఉపవహతః** ప్రాపయతామ్ ॥ ౩ ॥

భావార్థః- ఆచార్యగర్భాద్ ద్వితీయం జన్మ ప్రాప్య విద్వాన్ ద్విజః సామాజికేషూత్థాన కార్యేషు భాగం గృహ్ణీన్ ధర్మపూర్ణాన్ యజ్ఞాదిసమారోహాన్ గచ్ఛేత్ ॥ ౩ ॥

అస్మిన్‌ఖణ్డే గురుశిష్యయోః పరమాత్మ జీవాత్మనోశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౦౩౦. ఈ మంత్రములో గురుకులములో స్నాతకులై ఏ విధముగ ఏమిచేయవలెనను విషయముండును.

పదార్థము :-(అప్రతిధృష్టశవసమ్) ఎవనిబలమును ఎవ్వడును అణచజాలడో, అట్టి (ఇన్ద్రమ్) ఆచార్యులచే విద్యను నేర్చిన విద్వాంసులగు స్నాతకులను (ఇత్) మాత్రము (హరీ) రథములో నియుక్తమొనర్చబడిన ఉత్తమ అశ్వములు మరియు జలయానములు, విమానములలో నియుక్తమొనర్చిన విద్యుత్తు మరియు వాయువు (ఋషీణామ్) మంత్రార్థద్రష్టలగు ఋషుల (సుష్టుతీః) శుభ మంత్రార్థ ఉపదేశములలో (మానుషాణాం యజ్ఞం చ) మరియు మనుష్యుల యజ్ఞ సమారోహములకు (ఉపవహతః) కొనిపోవలెను.॥3॥

భావార్థము :- ఆచార్యుల గర్భమునుండి రెండవజన్మను పొంది ద్విజులు సామాజిక ఉన్నతి కార్యములలో భాగస్థులై ధర్మపూర్ణమగు యజ్ఞము మున్నగు సమారోహములకు వెళ్లుచుండవలెను.॥3॥

ఈ ఖండములో గురువు, శిష్యులు మరియు పరమాత్మ జీవాత్మల వర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముచే సంబంధము గలదు.

అరవ అధ్యాయములో ఏడవ ఖండము సమాప్తమైనది.

మూడవ ప్రపాఠకములో ద్వితీయార్ధముకూడ సమాప్తము.

1030. May pure mind and intellect or knowledge and devotion which lead to God, ho is of indomitable might bring Him to the songs of praise of the sges and Yajna (non-violent sacrifice) performed by men.II3II

అథ సప్తమోఽధ్యాయశ్చతుర్థే ప్రపాఠకే ప్రథమోఽర్ధశ్చ ।

౧౦౩౧. ఋషిః- అకృష్టామాషాః సికతానివావరౌ పృశ్నయోఽజాశ్చ । దేవతా- పవమానః సోమః । ఛన్దః - జగతీ । స్వరః- నిషాదః.

తత్రాదౌ పరమాత్మానం తదీయం రసం చ వర్ణయతి.

౧ ౨౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౩౧. జ్యోతిర్యజ్ఞస్య పవతే మధు ప్రియం పితా దేవానాం

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩క౨ర
జనితా విభూవసుః । దధాతి రత్నం స్వధయోరపీచ్యం

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
మదిన్తమో మత్సర ఇన్ద్రియో రసః ॥౧॥

౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧
ప. విః – జ్యోతిః। యజ్ఞస్య। పవతే। మధు। ప్రియమ్। పితా। దేవానామ్। జనితా। విభూ
౨ ౩౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩క ౨ ౩ ౧౨
వసుః। విభూ-వసుః। దధాతి। రత్నమ్। స్వధయోః। స్వ-ధయోః। అపీచ్యమ్। మదిన్తమః।
౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర
మత్సరః। ఇన్ద్రియః। రసః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- యజ్ఞస్య జ్యోతిః దేవపూజాసంగతికరణదానాద్యాత్మకస్య యజ్ఞస్య ప్రకాశకః, **దేవానామ్** ప్రకాశకానాం సూర్యచన్ద్రాదీనాం విదుషాం వా **పితా** పాలకః, **జనితా** సర్వేషాం జనయితా, **విభూవసుః** ప్రభూతధనః వ్యాపకధనో వా పవమానః సోమః పావకః జగత్పతిః పరమేశ్వరః **ప్రియం మధు** ప్రీతికరం మధురం వృష్టిజలం జ్ఞానరసమ్ ఆనన్దరసం వా **పవతే** భూమౌ ఉపాసకస్యాన్తరాత్మని వా ప్రవాహయతి, **అపి చ స్వధయోః** ద్యావాపృథివ్యోః. [స్వధే ఇతి ద్యావాపృథివ్యోర్నామ. నిఘం...3 । 30.] **అపీచ్యమ్** అన్తర్హితమ్. [అపీచ్యమితి నిర్ణీతాన్తర్హితర్నామ. నిఘం...3 । 25.] **రత్నమ్** రజతసువర్ణమణిముక్తాదికమ్ **దధాతి** పుష్ణాతి. అస్య **ఇన్ద్రియః రసః** ఇన్ద్రేణ జీవాత్మనా జుష్టః జ్ఞానరసః, ఆనన్దరసో వా **మత్సరః** స్ఫూర్తిజనకః. [మదీ హర్షే, 'కృధూమదిభ్యః కిత్'. ఉ. 3 । 73 ఇత్యనేన సరన్ ప్రత్యయః.] **మదిన్తమః** అతిశయేన ఉత్సాహప్రదశ్చ భవతి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యః సర్వాన్ భౌతికాన్ రసానాధ్యాత్మికం రసం చ ప్రవాహయతి, ద్యావాపృథివ్యోర్గర్భే బహుమూల్యాని రత్నాని చ నిదధాతి స ఖలు జగదీశ్వరః కస్య న వన్ద్యః ॥ ౧ ॥

౧౦౩౧. ప్రారంభములో పరమాత్మ మరియు ఆయన రసవర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(యజ్ఞస్య జ్యోతిః) దేవపూజ, సంగతీకరణము, దానము మున్నగు రూపముల ప్రకాశము నొనర్చునట్టి (దేవానామ్) ప్రకాశక సూర్యుడు, చంద్రుడు మున్నగువాని మరియు విద్వాంసుల (పితా) పాలనకర్త (జనితా) అందరకు [అన్నిటికి] జన్మనిచ్చువాడు (విభూవసుః) విస్తృతము, లేక వ్యాపక ధనములు గల పవమానసోముడు, అనగా పవిత్రకర్త, జగత్పతియగు పరమేశ్వరుడు (ప్రియం మధు) ప్రియమగు మధుర జలవర్షమును, జ్ఞానరసమును, లేక ఆనందరసమును (పవతే) భూమిపై, లేక ఉపాసకుల అంతరాత్మలలో ప్రవహింపజేయును. మరియు (స్వధయోః) ద్యావాపృథివీలోకములలో (అపీచ్యమ్) దాగియున్న (రత్నమ్) వెండి, బంగారము, మణులు, ముత్తెములు మున్నగు రత్నములను (దధాతి) పరిపుష్టమొనర్చును. వీని (ఇన్ద్రియః రసః) జీవాత్మచే సేవించబడిన జ్ఞానరసము, లేక ఆనందరసము (మత్సరః) స్ఫూర్తిదాయకము మరియు (మదిన్తమః) అత్యంత ఉత్సాహప్రదముగనుండును.॥౧॥

భావార్థము :- ఏ జగదీశ్వరుడు సకల భౌతిక రసములను మరియు ఆధ్యాత్మికరసమును ప్రవహింపజేయునో ఆయనయే అందరకు వందనీయుడై యున్నాడు.॥౧॥

1031. God Who is the Light of the world, the Sweet, the Beloved, Father and Begetter of all shining objects and wise enlightened persons, Source of great Wealth purfies all. He pervading the Matter and the Souls, Sender of rain of hidden joy in the hearts of His true devotees. Well - Wisher and Benefactor of souls, upholds the Jewel of abiding happiness and peace, being Himself All - Bliss and the Best of Cheerers. II1II

౧౦౩౨. ఋషిః- అకృష్టామాషాః సికతానివావరా పృశ్నయోఽజాశ్చ ।

దేవతా- పవమానః సోమః । ఛన్దః - జగతీ । స్వరః- నిషాదః.

అథ వర్షకం పర్జన్యం పరమాత్మానం చ వర్ణయతి.

3 ౧౨ ౩౧౨ ౩క౨ర ౩ ౧౨౩౨ ౩౧౨
౧౦౩౨. అభిక్రన్దన్ కలశం వాజ్యర్షతి పతిర్దివః శతధారో

౩౨ ౧ ౨౩ ౨౩ ౧౨
విచక్షణః । హరిర్మిత్రస్య సదనేషు సీదతి

౩ ౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨
మర్మృజానోఽవిభిః సింధుభిర్వృషా ॥ ౨ ॥

3 ౧౨ ౩ ౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩౨ ౩౧౨
ప. వి:- అభిక్రన్దన్ । అభి - క్రన్దన్ । కలశమ్ । వాజీ । అర్షతి । పతిః - దివః । శతధారః ।

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩
శత - ధారః । విచక్షణః । వి - చక్షణః । హరిః । మిత్రస్య । మి- త్రస్య । సదనేషు । సీదతి ।

౨ ౧౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర
మర్మృజానః । అవిభిః । సిన్ధుభిః । వృషా ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ప్రథమః పర్జన్యపరః. **వాజీ** బలవాన్ సోమః వర్షకః పర్జన్యః **అభిక్రన్దన్** స్తనయన్, వృష్టిజలేన **కలశమ్** భూమణ్డలరూపం ఘటమ్ **అర్షతి** గచ్ఛతి. సః **దివః పతిః** అన్తరిక్షస్య అధిపతిః, **శతధారః** బహుధారః, **విచక్షణః** కార్యకుశలశ్చ వర్తతే. **హరిః** ఉదకానాం యత్ర తత్ర హర్తా సః **మిత్రస్య** సూర్యస్య **సదనేషు** స్థితిస్థానేషు పర్వతాది షు **సీదతి** గచ్ఛతి. కిఞ్చ **వృషా** వర్షకః సః **అవిభిః** గన్త్రీభిః, వేగామినీభిః. [అవతిర్గత్యర్థః.] **సిన్ధుభిః** నదీభిః **మర్మృజానః** అతిశయేన భూభాగాన్ శోధయన్ భవతి.

ద్వితీయః పరమాత్మపరః. **వాజీ** బలవాన్ సోమః ఆనన్దవర్షకః పరమాత్మా **అభిక్రన్దన్** ఉపదిశన్ **కలశమ్** ఆత్మరూపం ఘటమ్ **అర్షతి** గచ్ఛతి. సః **దివః పతిః** జీవాత్మనః పాలయితా, **శతధారః** ఆనన్దస్య బహ్వీనాం ధారాణాం ప్రవాహకః, **విచక్షణః** విశేషేణ ద్రష్టా చ వర్తతే. **హరిః** పాపహర్తా సః **మిత్రస్య** సఖ్యుః జీవాత్మనః **సదనేషు** అన్నమయప్రాణమయమనోమయాదికోశేషు **సీదతి** ఆస్తే. కిఞ్చ **వృషా** సుఖవర్షకః సః **అవిభిః** రక్షికాభిః **సిన్ధుభిః** ఆనన్దరసతరంగిణీభిః **మర్మృజానః** ఉపాసకస్యాన్తఃకరణం శోధయన్ భవతి ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పర్జన్యస్య జలవృష్ట్యా పృథివీవ పరమాత్మన-ఆనన్దరసవృష్ట్యా యోగసాధకస్య మనోభూమిః సరసా నిర్మలా చ జాయతే ॥ ౨ ॥

౧౦౩౨. ఈ మంత్రములో వర్షించు మేఘముల మరియు పరమాత్మ వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-మొదట మేఘముల పక్షములో :- (వాజీ) శక్తివంతమగు సోమ, అనగా వర్షమును కురిపించు మేఘములు (అభిక్రన్దన్) ఉరుముచు వర్షజలముద్వార (కలశమ్) భూమండలరూప కలశములకు (అర్షతి) వెళ్లును. అట్టి (దివః పతిః) అంతరిక్షాధిపతి (శతధారః) అనేకధారలుగల మరియు (విచక్షణః) కార్యకుశలత్వముగల (హరిః) అట్టిజలము ఎక్కడెక్కడికి తీసికొని వెళ్లవలయునో (మిత్రస్య) సూర్యుని (సదనేషు) స్థితి, స్థానము, పర్వతములు మున్నగువానియందు (సీదతి) చేరును. తోడుగ (వృషా) వర్షములను కురిపించునట్టి (అవిభిః) వేగవంతమగు (సిన్ధుభిః) నదుల ద్వార (మర్మృజానః) భూమిభాగములను అత్యంత శుద్ధమొనర్చును.

రెండవది పరమాత్మపక్షములో :- (వాజీ) శక్తిశాలియగు సోముడు, అనగా ఆనందవర్షకుడగు పరమాత్మ (అభిక్రన్దన్) ఉపదేశించుచు (కలశమ్) ఆత్మరూప కలశములో (అర్షతి) వెళ్లును. అట్టి (దివః పతిః) జీవాత్మయొక్క పాలనకర్త (శతధారః) ఆనందముయొక్క అనేకానేక ధారలను ప్రవహింపజేయునట్టి, (విచక్షణః) విశేషద్రష్టయై యున్నాడు. (హరిః) పాపములను హరించునట్టి ఆయన (మిత్రస్య) తన మిత్రుడగు జీవాత్మయొక్క (సదనేషు) అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ మున్నగు కోశములందు (సీదతి) స్థిరపడును. తోడ్తోడనే (వృషా) సుఖవర్షములను కురిపించు ఆయన (అవిభిః) రక్షణయొనర్చునట్టి (సిన్ధుభిః) ఆనందరసపు నదులచే (మర్మృజానః) ఉపాసకుల అంతఃకరణములను శుద్ధి యొనర్చును.॥౨॥

దీనియందు శ్లేషాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :-మేఘముల జలవర్షములచే పృథివివంటి పరమాత్మయొక్క ఆనందవర్షముచే యోగసాధకుని మనోభూమి సరళము, మరియు నిర్మలముగ నగును.॥౨॥

1032. The Lord of Joy, the Almighty and All - seeing, the Giver of the Vedic Speech dealing with various subjects, Omniscient God flows down with a resounding noise (so to speak) into the soul. He the Destroyer of sin and ignorance sits in the heart of His friends who are devoted to Him, being sought after by kind - hearted persons who are to be protected by Him, as He is the Rainer of blessings. ll2ll

౧౦౩౩. ఋషిః- అకృష్టామాషాః సికతానివావరా పృశ్నయోఽజాశ్చ ।
దేవతా- పవమానః సోమః । ఛన్దః - జగతీ । స్వరః- నిషాదః.

అథ పరమేశ్వరస్య కర్తృత్వమాహ.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
౧౦౩౩. అగ్రే సిన్ధూనాం పవమానో అర్షస్యగ్రే వాచో అగ్రియో
౨ర ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
గోషు గచ్ఛసి । అగ్రే వాజస్య భజసే మహద్ధనం
౩ ౨ ౩ ౧ ౨
స్వాయుధః సోతృభిః సోమ సూయసే ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:- అగ్రే । సిన్ధూనామ్ । పవమానః । అర్షసి । అగ్రే । వాచః । అగ్రియః । గోషు ।
౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౩ ౩ ౩
గచ్ఛసి । అగ్రే । వాజస్య । భజసే । మహత్ - ధనమ్ । స్వాయుధః । సు - ఆయుధః ।
౩ ౧ ౨ ౩
సోతృభిః । సోమ । సూయసే ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే సోమ జగత్స్రష్టః పరమాత్మన్! **పవమానః** పవిత్రకర్తా త్వమ్ **సిన్ధూనామ్** నదీనామ్ **అగ్రే** అగ్రతః **అర్షసి** గచ్ఛసి, త్వమేవ తాః ప్రవాహయసీత్యర్థః. **వాచః** మనుష్యైః ప్రోచ్యమానాయాః వాణ్యాః **అగ్రే** అగ్రతః **గచ్ఛసి** యాసి, త్వత్ప్రదత్తయా శక్త్యైవ జనాః వ్యక్తాం వాచముచ్చారయన్తీత్యర్థః. **అగ్రియః** అగ్రేభవః సన్. ['అగ్రాద్యత్'. అ. ౪ । ౪ । ౧౧౬ ఇత్యనువృత్తౌ ఘచ్ఛౌ' చ. అ. ౪ । ౪ । ౧౧౭ ఇత్యనేన అగ్రశబ్దాత్ భావార్థే ఘ ప్రత్యయః.] **గోషు** సూర్యకిరణేషు **గచ్ఛసి** యాసి సూర్యకిరణాన్ త్వమేవ ప్రకాశయసి ప్రేరయసి చేత్యర్థః. అపి చ **వాజస్య** అన్నస్య సంగ్రామస్య వాం **అగ్రే** అగ్రతః గచ్ఛసి అన్నాద్యుత్పత్తిం సంగ్రామే విజయం చాపి త్వమేవ కారయసీత్యర్థః. త్వమ్ **మహద్ ధనమ్** విపులమ్

ఐశ్వర్యమ్ **భజసే** ప్రాప్నోషి, హే **సోమ** పరమాత్మన్. **స్వాయుధః** సుశస్త్రాస్త్రః సేనాపతిరివ రక్షాసమర్థః త్వమ్ **సోతృభిః** ధ్యానయజ్ఞం కుర్వద్భిః ఉపాసకైః **సూయసే** అభిషూయ ఆనన్దం క్షార్యసే ॥ 3 ॥

భావార్థః- బాహ్యే జగతి శరీరాభ్యన్తరే చ సంజాయమానానాం సర్వాం వ్యవస్థాం సర్వాన్తర్యామీ పరమేశ్వర ఏవ కారయతి ॥ 3 ॥

౧033. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని కర్తృత్వవర్ణన గలదు.

పదార్థము :- ఓ సోమ, అనగా జగద్రష్టయగు పరమేశ్వరా! (పవమానః) పవిత్రకర్తవగు నీవు (సిన్ధూనామ్) నదుల (అగ్రే) ముందుముందు (అర్షసి) నడచుచు, అనగా వానిని నీవే ప్రవహింపజేయుచుందువు. (వాచః) మనుష్యులద్వార ఉచ్చరించబడుచుండు వాణుల (అగ్రే) ముందు (గచ్ఛసి) నడుచుచుందువు అనగా నీచే ఈయబడిన వాక్శక్తితోనే మనుష్యులు వ్యక్తవాణిని ఉచ్చరించుచుందురు. (అగ్రియః) ముందుగనున్న నీవు (గోషు) సూర్యకిరణములందు (గచ్ఛసి) చేరుచుందువు. అనగా సూర్యకిరణములను కూడ నీవే ప్రకాశము మరియు ప్రేరితమొనర్చెదవు. (వాజస్య) అన్నము మరియు సంగ్రామములందుకూడ (అగ్రే) ముందుగా నీవు మాత్రమే వెళ్లుచుందువు. అనగా అన్నములు మున్నగువాని ఉత్పత్తి మరియు సంగ్రామములలో విజయమునుకూడ నీవే కలిగించుచుందువు. నీవు (మహత్ ధనమ్) మహా ఐశ్వర్యములను (భజసే) ప్రాప్తింపజేయుదువు. (సోమ) ఓ పరమేశ్వరా! (స్వాయుధః) ఉత్తమ అస్త్రశస్త్రములుగల సేనాధిపతివలె రక్షణయొనర్చుటయందు సమర్థుడవగు నీవు (సోతృభిః) ధ్యానయజ్ఞమునొనర్చునట్టి ఉపాసకులద్వార (సూయసే) అభిషుతమొనర్చెదవు. అనగా అట్టివాడవగు నీతో మేము మాకొరకు ఆనందరసమును రక్షితమొనర్చుకొందుము. ॥3॥

భావార్థము :- బయటి ప్రపంచములో మరియు శరీరములో జరుగుచుండు వ్యవస్థనంతటిని సర్వాంతర్యామియగు పరమేశ్వరుడే చేయుచుండును. ॥3॥

1033. O God, Thou Who art Purifier, goest before or showest path to Thy kind-hearted devotees. Thou goest before their speech of praise i.e. art realised by them as present before their mental eyes. Thou art present in the noble speech of Thy devotees or in the rays of light being the Supreme Leader. He Who desires strength, Thou endowest him with great Wealth of Wisdom. Thou being the Possessor of good arms of knowledge, destroying all evils, art always approched by Thy devotees, who go towards Thee i.e. are engaged in Thy meditation and realisation. II3II

౧౦౩౪. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౮౭ క్రమాఙ్కే

భక్తిరసవిషయే వాఖ్యాతా.

అత్ర బ్రహ్మానన్దరసప్రవాహో వర్ణ్యతే.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩౧ ౨ర ౩ ౨
౧౦౩౪. అసృక్షత ప్ర వాజినో గవ్యా సోమాసో అశ్వయా ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
శుక్రాసో వీరయాశవః ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౩౧౨
ప. వి:– అసృక్షత । ప్ర । వాజినః । గవ్యా । సోమాసః । అశ్వయా । శుక్రాసః । వీరయా–ఆశవః ॥ ౧॥

పదార్థః- వాజినః బలవన్తః, **శుక్రాసః** పవిత్రాః, **ఆశవః** ఆశుగామినః **సోమాసః** బ్రహ్మానన్దరసాః **గవ్యా** గవామ్ ఇన్ద్రియాణామ్ ఇన్ద్రియబలానాం ప్రాప్తీచ్ఛయా, **అశ్వయా** అశ్వానాం ప్రాణానాం ప్రాణబలానాం ప్రాప్తీచ్ఛయా, **వీరయా** వీరాణాం వీరభావానాం ప్రాప్తీచ్ఛయా చ **ప్ర అసృక్షత** బ్రహ్మణః సకాశాత్ ప్రసృజ్యన్తే అభిషూయన్తే ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఉపాసకస్యాత్మని యదా బ్రహ్మానన్దరసధారాః ప్రవహన్తి తదా మనోబుద్ధిప్రాణేన్ద్రియాదీనాం సాత్త్వికం బలం స్వయమేవోపతిష్ఠతే ॥ ౧ ॥

౧౦౩౪. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౪౮౭వ మంత్రము. అచ్చట దీనివ్యాఖ్య భక్తి విషయములో నొనర్చబడినది. ఇప్పుడిచ్చట బ్రహ్మానందరస ప్రవాహమును గురించి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (వాజినః) బలశాలి (శుక్రాసః) పవిత్రుడు (ఆశవః) శీఘ్రగామి (సోమాసః) బ్రహ్మానందరసము (గవ్యా) ఇంద్రియ బలప్రాప్తి ఇచ్ఛతో (అశ్వయా) ప్రాణబలముల కోరికతో మరియు (వీరయా) వీరభావముల ప్రాప్తి కోరికతో (ప్ర అసృక్షత) పరమాత్మతో అభిలషించబడుచున్నది.॥౧॥

భావార్థము :- ఉపాసకుని ఆత్మలో బ్రహ్మానందరసధారలు ప్రవహించునపుడు మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము ఇంద్రియములు మున్నగువాని సాత్త్విక బలములు స్వయముగనే ఉత్పన్నమగును.॥౧॥

1034. (1) Through our desire of acquiring knowledge, strength and heroism potent drops of Soma (The spiritual) jouice of devotion) have been effused which are mighty, brilliant and swift.

(2) Pure spotless Yogis of peaceful nature being powerful, become very effective with the help of heroic and wise peech. II1II

౧౦౩౫. ఋషిః- కశ్యపః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునరపి బ్రహ్మానన్దరసప్రవాహం వర్ణయతి.

౧౦౩౫. శుమ్భమానా ఋతాయుభిర్మృజ్యమానా గభస్త్యోః ।
పవన్తే వారే అవ్యయే ॥ ౨ ॥

ప. వి:– శమ్భమానాః । ఋతా యుభిః। మృజ్యమా నాః । గభ స్త్యోః । పవన్తే । వారే ।
అవ్యయే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **శుమ్భమానాః** శోభమానాః, [శుమ్భ శోభార్థే, తుదాదిః.] **ఋతాయుభిః** అధ్యాత్మయజ్ఞేచ్ఛుభిః. [ఋతాయుః యజ్ఞకామః. నిరు. ౧౦ । ౪౫. ఋతమ్ ఉపాసనాయజ్ఞమాత్మనః కామయన్తే ఇతి ఋతాయవః తైః.] **గభస్త్యోః** మనోబుద్ధిరూపయోః ద్యావాపృథివ్యోః **మృజ్యమానాః** అలంక్రియమాణాః. [మృజూ శౌచాలఙ్కారయోః.] సోమాః బ్రహ్మానన్దరసాః **అవ్యయే** అవినాశిని **వారే** దోషాణాం వారకే అన్తరాత్మని **పవన్తే** ప్రవహన్తి ॥ ౨॥

భావార్థః- ధర్మమేఘసమాధౌ యదా యోగినోఽన్తరాత్మని బ్రహ్మానన్దనిర్ఝరా నిర్ఝరన్తి తదా తస్య మనోబుద్ధిప్రాణేన్ద్రియాదీని సర్వాణ్యపి రససిక్తానీవ జాయన్తే ॥ ౨ ॥

౧౦౩౫ ఈ మంత్రములో మరల బ్రహ్మానందరసప్రవాహ వర్ణనయే గలదు.

పదార్థము :-(శుమ్భమానాః) శోభించుచు (ఋతాయుభిః) అధ్యాత్మయజ్ఞము నభిలషించువారి ద్వార (గభస్త్యోః) మనస్సు, బుద్ధి, రూపములు ద్యావాపృథివీలోకములలో (మృజ్యమానాః) అలంకృతమొనర్చబడుచు, బ్రహ్మానందరూప సోమరసములు (అవ్యయే) అవినాశి (వారే) దోషనివారకమగు అంతరాత్మయందు (పవన్తే) ప్రవాహమగుచుండును.।౨॥

భావార్థము :- ధర్మమేఘసమాధిలో యోగియొక్క అంతరాత్మలో బ్రహ్మానందముయొక్క ధారలు ప్రవహించునప్పుడు వారి మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము, ఇంద్రియములు మున్నగునవన్నియును రసముచే తడిసిపోయినటులయ్యెపోవును. ॥౨॥

1035. Rendered shining by the pupil who are seekers after truth and purified by wisdom and the practice of Yoga or by mind and intellect, wise devotees, move in God Who is Destroyer of all misery and Indestructible protector. II2II

౧౦౩౬. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ బ్రహ్మానన్దరసాః కిం కుర్వన్తీత్యాహ.

౧ ౨ర ౩ ౨౩ ౨౩ ౧౨ ౩౨ ౩ ౧౨
౧౦౩౬. తే విశ్వా దాశుషే వసు సోమా దివ్యాని పార్థివా ।

౧౨౩ ౧ ౨ర
పవన్తామాన్తరిక్ష్యా ॥ ౩ ॥

౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩౧ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర
ప. వి:- తే । విశ్వా । దాశుషే । వసు । సోమాః । దివ్యాని । పార్థివా । పవన్తామ్ । ఆ ।
౩౧౨
అన్తరిక్ష్యా ॥ ౩ ॥

పదార్థః- తే సోమాః ఉపాసకస్యాత్మని ప్రస్రవన్తః తే బ్రహ్మానన్దరసాః **దాశుషే** పరమాత్మానం ప్రతి ఆత్మసమర్పకాయ తస్మై ఉపాసకాయ **దివ్యాని** ఆనన్దమయవిజ్ఞానమయలోకసమ్బద్ధాని, **పార్థివా** పార్థివాని అన్నమయప్రాణమయలోక సమ్బద్ధాని, **ఆన్తరిక్ష్యా** ఆన్తరిక్ష్యాణి, మనోమయలోకసమ్బద్ధాని చ **విశ్వావసు** సర్వాణి వసూని ఐశ్వర్యాణి **పవన్తామ్** ప్రవాహయన్తు. [విశ్వా, వసు, పార్థివా, ఆన్తరిక్ష్యా ఇతి సర్వత్ర 'శేశ్ఛన్దసి బహులమ్'. అ. ౬।౧।౭౦ ఇత్యనేన శసః శేర్లోపః] ॥ ౩ ॥

భావార్థః-బ్రహ్మానన్దే ఉద్గతే సతి దేహప్రాణమనోబుద్ధ్యాత్మసమ్బద్ధాః సర్వా అపి సమ్పదః సిద్ధయో వా యోగిభిః ప్రాప్యన్తే ॥ ౩ ॥

౧౦౩౬. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందరసమన నేమి? అను విషయము కలదు.

పదార్థము :-(తే సోమాః) ఉపాసకుని అంతరాత్మలో ప్రవహించుచుండు ఆ బ్రహ్మానందరూపరసము (దాశుషే) పరమాత్మయందు ఆత్మ సమర్పణ మొనర్చునట్టి ఆ ఉపాసకునకు (దివ్యాని) ఆనందమయ మరియు విజ్ఞానమయ లోకములనుండి సంబంధముగల

(పార్థివా) అన్నమయ మరియు ప్రాణమయలోకములతో సంబంధము (అన్తరిక్ష్యా) మనోమయ లోకములతో సంబంధము(విశ్వా.వసు) సకలైశ్వర్యములను (పవన్తామ్) ప్రవాహితమొనర్చవలెను.॥౩॥

భావార్థము :- బ్రహ్మానందరసము స్వాధీనమైనప్పుడు దేహము, ప్రాణము, మనస్సు, బుద్ధి మరియు ఆత్మతో సంబంధముగల సమస్త సంపదలు లేక సిద్ధులు యోగులకు స్వాధీనమైపోవును.॥౩॥

1036. Let those wise Yogis of peaceful nature, pour out for their humble disciples who have surrendered their selves to them, all wealth of knowledge belonging to the heaven, earth and middle regions. II3II

౧౦౩౭. ఋషిః-మేధాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్రాదౌ సోమనామ్నా జగదీశ్వరం ప్రార్థయతే.

౧౨ ౩౧ ౨ర ౩౧౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౩౭. పవస్వ దేవవీరతి పవిత్రం సోమ రంహ్యా ।
౧౨ ౩ ౧ ౨ర
ఇన్ద్రమిన్దో వృషా విశ ॥౧॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩
ప.వి:– పవస్వ । దేవవీః। దేవ–వీః। అతి । పవిత్రమ్ । సోమ । రంహ్యా। ఇన్ద్రమ్ । ఇన్దో ।
౧ ౨ర ౩
వృషా। ఆ। విశ ॥౧॥

పదార్థః- హే **సోమ** రసాగార జగదీశ్వర! **దేవవీః** దేవాన్ సదాచారిణో విదుషః వేతి ప్రాప్నోతీతి దేవవీః, తాదృశస్త్వమ్ **రంహ్యా** వేగేన **పవిత్రం అతి** పరిపూతం హృదయరూపం దశాపవిత్రమ్ అతిక్రమ్య **పవస్వ** అన్తరాత్మని పరిస్రవ. హే **ఇన్దో** రసేన క్లేదక జగత్పతే! **వృషా** ఆనన్దవర్షకః త్వమ్ **ఇన్ద్రమ్** జీవాత్మానమ్ **విశ** ప్రవిశ ॥౧॥

భావార్థః-యథా సోమౌషధిరసో దశాపవిత్రమాధ్యమేన ద్రోణకలశముపతిష్ఠతే తథైవ పరమేశ్వరాదాగచ్ఛన్నానన్దరసో హృదయమాధ్యమేనాన్తరాత్మానముపతిష్ఠతే ॥౧॥

౧౦౩౭. ఈ మొదటి ఋచయందు సోమనామము ద్వార జగదీశ్వరుని ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) రసనిధివగు ఓ పరమేశ్వరా! (దేవవీః) సదాచారులగు విద్వాంసులకు ప్రాప్తించునట్టి నీవు (రంహ్యా) వేగముతో (పవిత్రమ్ అతి) పవిత్రమగు హృదయరూప జల్లెడతో జల్లించబడి (పవస్వ) అంతరాత్మలో స్థిరపడుము (ఇన్దో) రసముచే ఆర్ద్రమొనర్చునట్టి ఓ జగత్పతీ! (వృషా) ఆనందవర్షమును వర్షింపజేయునట్టి నీవు (ఇన్ద్రమ్) జీవాత్మయందు (విశ) ప్రవేశించుము.॥౧॥

భావార్థము :-సోమౌషధియొక్క రసము దశాపవిత్రమను పేరుగల జల్లెడద్వార ద్రోణకలశములందు ఎటుల చేరునో, అటులనే పరమేశ్వరునినుండి వచ్చునట్టి ఆనందరసము హృదయముద్వార అంతరాత్మయందు చేరును.॥౧॥

1037. O God Who art pervading all shining objects and enlightened persons, Who desirest all Thy worshippers to be spotless and Who art Rainer of blessings, quickly enter the pure hearts of Thy devotees and make them rid of all impurity. II1II

౧౦౩౮. ఋషిః-మేధాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
౧౦౩౮. ఆ వచ్యస్వ మహిప్సరో వృషేన్దో ద్యుమ్నవత్తమః ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
ఆ యోనిం ధర్ణసిః సదః ॥ ౨ ॥

౧ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప.వి:– ఆ । వచ్యస్వ । మహి । ప్సరః । వృషా । ఇన్దో । ద్యుమ్నవత్తమః । ఆ । యోనిమ్।
౩ ౨ ౩
ధర్ణసిః। సదః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే పరమాత్మన్! త్వమ్ అస్మాభిః **ఆ వచ్యస్వ** ఆ స్తూయస్వ. [వచ పరిభాషణే, కర్మణి లోణ్మధ్యమైకవచనే ఉచ్యస్వ ఇతి ప్రాప్తే సమ్ప్రసారణాభావశ్ఛాన్దసః.] త్వమ్ అస్మభ్యమ్ **మహి ప్సరః** సత్యన్యాయశౌర్యదయాదాక్షిణ్యాదికమ్ మహద్ రూపమ్, ప్రయచ్ఛేతి శేషః. హే **ఇన్దో** రసాగార, రసేన క్లేదక భగవన్! త్వమ్ **వృషా** ఆనన్దవర్షకః, **ద్యుమ్నవత్తమః** తేజస్వితమశ్చ, అసి. **ధర్ణసిః** జగద్ధారకః త్వమ్. [ధృఙ్ ధారణే ధాతోః 'సానసివర్ణసిపర్ణసి.' ఉ. ౪ ।౧౦౭ ఇతి బాహులకాద్ అసి ప్రత్యయో నుగాగమశ్చ.] **యోనిమ్** అస్మాకమ్ ఆత్మసదనమ్. [యోనిః గృహనామ. నిఘం ....౩ ।౪.] **ఆసదః** ఆసీద ॥ ౨ ॥

అత్ర జగద్వారకో విరాట్ పరమేశ్వరః స్వల్పేజీవాత్మగృహే కథం సమేయాదితి విరూపసంఘటనారూపో విషమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆరాధితః పరమేశ్వర ఉపాసకస్యాన్తరాత్మన్యానన్దం వర్షం వర్షం తం మహదుపకరోతి ॥ ౨ ॥

౧౦౩౮. ఈ మంత్రమందు పై విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- ఓ పరమేశ్వరా! నీవు మాద్వార (ఆ వచ్యస్వ) స్తుతించబడుదువు. నీవు మాకొరకు (మహిప్సరః) సత్యము, న్యాయము, శూరత్వము, దయ, ఉదారత్వము మున్నగువాని మహోరూపములను ప్రదానమొనర్చుము (ఇన్దో) రసాగారరసముచే ఆర్ద్రమొనర్చునట్టి ఓ పరమాత్మా! నీవు (వృషా) ఆనందవర్షకుడవు మరియు (ద్యుమ్నవత్తమః) అన్నిటికన్న తేజోవంతుడవు (ధర్ణసిః) జగద్ధారణకర్తవగు నీవు (యోనిమ్) మా ఆత్మ గృహమునందు (ఆ సదః) వచ్చి కూర్చుండుము. ॥౨॥

భావార్థము :- ఆరాధించబడిన పరమేశ్వరుడు ఉపాసకులందు ఆనందరస వర్షమును వర్షింపజేసి వారికెంతయో ఉపకారమొనర్చును. ॥౨॥

1038. O God, the Rainer of blessings and Lord of Wealth, reveal to us the Supreme Vedic Wisdom and being the Upholder of the universe, be firmly established in our heart which is like Thy home. Let us always think of Thee. II2II

౧౦౩౯. ఋషిః-మేధాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః. అథ పరమాత్మధ్యానస్య ఫలమాహ.

౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧౨
౧౦౩౯. అధుక్షత ప్రియం మధు ధారా సుతస్య వేధసః ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అపో వసిష్ట సుక్రతుః ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. వి: – అధుక్షత । ప్రియమ్ । మధు । ధారా । సుతస్య । వేధసః । అపః । వసిష్ట । సుక్రతుః ।
౩ ౧ ౨ర
సు-క్రతుః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- **సుతస్య** అన్తరాత్మని ప్రకటీకృతస్య **వేధసః** సర్వజగద్విధాతుః సోమస్య పరమాత్మనః **ధారా** వేదవాక్, [ధారా ఇతి వాఙ్నామ. నిఘం...౧।౧౧] **ప్రియమ్** ప్రీత్యాస్పదమ్ **మధు** మధురమ్ ఆనన్దరసమ్ **అధుక్షత** ఉపాసకస్య అన్తరాత్మని దోగ్ధి. **సుక్రతుః** సుకర్మా స పరమాత్మా **అపః** ఉపాసకస్య

కర్మాణి **వసిష్ఠ** ఆచ్ఛాదయతి, వ్యాప్నోతి, తద్ద్వారా శుభాని లోకహితకరాణ్యేవ కర్మాణి కారయతి నాశుభానీత్యర్థః. [వస ఆచ్ఛాదనే, లడర్థే లుజి అడాగమాభావశ్ఛాన్దసః.] ॥ 3 ॥

భావార్థః-మనుష్యాణాం యోగ్యమస్తి యత్తే పరమేశ్వరస్య ధ్యానేనానన్దప్రాప్తిం శుభకర్మసు ప్రవృత్తిం చ ప్రాప్నుయుః ॥ 3 ॥

౧౦౩౮. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని ధ్యానఫలము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (సుతస్య) అంతరాత్మలో ప్రకటించబడిన (వేధసః) విశ్వజగత్తుయొక్క విధాతవగు సోమనామక పరమేశ్వరుని (ధారా) వేదవాణులధారలు (ప్రియమ్) ప్రియము (మధు) మధురమగు ఆనందరసమును (అధుక్షత) ఉపాసకుని అంతరాత్మయందు పితుకబడును. (సుక్రతుః) శుభకర్మల కర్తయగు ఆ పరమాత్మ (అపః) ఉపాసకుల కర్మలను (వసిష్ట) వ్యాప్తమొనర్చుకొనును. అనగా ఉపాసకులద్వార శుభ లోకహితకరకర్మలనే చేయించును. ॥3॥

భావార్థము:- మనుష్యులు పరమేశ్వరుని ధ్యానముచే శుభకర్మలు చేస్తూ ఆనన్దమును పొందవలెను.

1039. (1) The stream of bliss of God Who is the Creator of the world generates honey like sweetness. God the Doer of all noble deeds, controls all worlds and gives the fruit of the actions of all creatures.

(2) God endows the devotee who approaches him with beloved sweetness through the Vedic Speech. He the Doer of noble deeds, covers the actions of all. II3II

౧౦౪౦. ఋషిః-మేధాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః. అథ పరమాత్మనో మహిమానమాహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨
౧౦౪౦. మహాన్తం త్వా మహీరన్వాపో అర్షన్తి సిన్ధవః ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
యద్గోభిర్వాసయిష్యసే ॥ ౪ ॥

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:– మహాన్తమ్ । త్వా । మహీః । అను । ఆపః । అర్షన్తి । సిన్ధవః । యత్ - గోభిః ।
౩ ౨
వాసయిష్యసే ॥ ౪ ॥

పదార్థః- హే సోమ జగత్స్రష్టః పరమాత్మన్! **మహాన్తమ్** అతిశయమహిమవన్తమ్ **త్వామ్ అను** త్వామ్ అనుసృత్య, త్వదాదేశానుసారేణేత్యర్థః **మహీః** మహత్యః, **సిన్ధవః** స్యన్దమానాః ప్రవహణశీలాః **ఆపః** నద్యః **అర్షన్తి** గచ్ఛన్తి, **యత్** యస్మాత్, త్వమ్ **గోభిః** సూర్యరశ్మిభిః **వాసయిష్యసే** వృష్టిద్వారా తాః నివాసయిష్యసి ॥ ౪ ॥

భావార్థః-నద్యాదయః సర్వే పదార్థాః పరమాత్మనిర్ధారితనియమానుసారేణైవ చలన్తి, యతః స జగతః సమ్రాడస్తి ॥ ౪ ॥

౧౦౪౦. ఇపుడు పరమాత్మయొక్క మహిమను గురించి వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ సోమ, అనగా జగత్స్రష్టయగు పరమాత్మా! (మహాన్తమ్) అత్యంత మహనీయుడవగు (త్వా అను) నీయొక్క ఆదేశానుసారము (మహీః) విశాలమగు (సిన్ధవః) ప్రవాహమయమగు (ఆపః) నదులు (అర్షన్తి) ప్రవహించుచుండును (యత్) ఏలన, నీవు (గోభిః)సూర్యకిరణముల (వాసయిష్యసే) వర్షములద్వార వానిని వసింపజేసియుంచినావు.॥౪॥

భావార్థము :-నదులు మున్నగు సకల పదార్థములు పరమాత్మచే నిర్ధారించబడిన నియమముల ననుసరించియే నడుచును. ఏలన, ఆయన జగత్తుయొక్క చక్రవర్తిగదా!॥౪॥

1040. O God, When Thou coverest us with the Vedic Words, we begin to follow Thee Who art Great, as the rivers follow or go to the occan. II4II

౧౦౪౧. ఋషి-మేధాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పరమాత్మనః శుద్ధికార్యం వర్ణయతి.

3 2 3 1 2 3 2 3 1 2 3 2
౧౦౪౧. సముద్రో అప్సు మామృజే విష్టమ్భో ధరుణో దివః ।

1 2 3 1 2 3 2
సోమః పవిత్రే అస్మయుః ॥ ౫ ॥

3 2 3 2 3 2 3 2 3 2 3 1 2
ప. వి:- సముద్రః। సమ్- ఉద్రః। అప్సు । మామృజే । విష్టమ్భః। వి-స్తమ్భః । ధరుణః।
3 2 1 2ర 3 1 2 3 2
దివః। సోమః । పవిత్రే । అస్మయుః॥ ౫ ॥

పదార్థః- **సముద్రః** ఆనన్దరసాన్ ఉద్రేచయితా. [సముద్రః కస్మాత్. సముద్రవన్త్యస్మాదాపః. నిరు. ౨।౧౦.] **విష్టమ్భః** సర్వేషామాశ్రయదాతా, **దివః** సూర్యస్య **ధరుణః** ధారకః. [ధరతీతి ధరుణః. ధృఞ్ ధారణే బాహులకాదౌణాదికః ఉన్ ప్రత్యయః.] **అస్మయుః** అస్మాన్ కామయమానః **సోమః** జగత్స్రష్టా పరమేశ్వరః **పవిత్రే** వాయౌ. [వాయుః పవిత్రముచ్యతే. నిరు. ౫।౬.] **అప్సు** ఉదకేషు చ **మామృజే** నిత్యం మార్జనం శుద్ధిం కరోతి. [పవిత్రమ్ అపః మమృజే ఇతి ప్రాప్తే ద్వితీయార్థే సప్తమీ. మృజూష్ శుద్ధౌ, లిటి 'తుజాదీనాం దీర్ఘోభ్యాసస్య.' అ. ౬।౧।౭ ఇత్యభ్యాసదీర్ఘః.] ॥౫॥

భావార్థః-యది జలవాయ్వాదీన్ ప్రాకృతికపదార్థాన్ సూర్యద్వారా దినే దినే జగదీశ్వరో నామార్క్ష్యత్ తర్హి మలానాం పుఞ్జభూతాస్తే కస్యచిదుపయోగయోగ్యా అపి నాభవిష్యన్ ॥ ౫ ॥

౧౦౪౧. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని శుద్ధికార్యముల వర్ణన గలదు.

పదార్థము :-(సముద్రః) ఆనందరసములను పొంగి పొరలించునట్టి (విష్టమ్భః) అందరకు [అన్నిటికి] ఆధారము నిచ్చునట్టి (దివః) సూర్యుని (ధరుణః) నియమము ననుసరించినట్టి (అస్మయుః) మనను ప్రేమించునట్టి (సోమః) జగత్స్రష్టయగు పరమేశ్వరుడు (పవిత్రే) వాయువులో మరియు (అప్సు)జలములలో (మామృజే) నిరంతరము శుద్ధి యొనర్చుచునే యుండును.।౫।

భావార్థము :- ఒకవేళ జలము, వాయువు మున్నగు ప్రాకృతిక పదార్థములను సూర్యునిద్వార ప్రతిదినము జగదీశ్వరుడు శుద్ధపరచకుండినచో ఏకత్రితమై అవి ఎవ్వరికిని ఉపయోగించదగినవిగా నుండకపోయెడివి.।౫॥

1041. God Who is the ocean of virtues, the Sustainer of all things, the Support of heaven, always desiring our welfare, shines particularly in noble actions and in the hearts of the devotees. ॥5॥

౧౦౪౨. ఋషిః-మేధాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

షష్ఠీఋక్ పూర్వార్చికే ౪౮౭ క్రమాఙ్కే పరమేశ్వర విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర పర్జన్య వర్ణనముఖేన పరమాత్మమహిమానం ప్రకటయతి.

౧౨ ౩౨ ౩ ౧ ౨౩ ౨ ౩ ౧ ౨౮౩౨
౧౦౪౨. అచిక్రదద్వృషా హరిర్మహాన్మిత్రో న దర్శతః ।

౧ ౨౮
సం సూర్యేణ దిద్యుతే ॥ ౬ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧
ప. వి:– అచిక్రదద్ । వృషా । హరిః । మహాన్ । మిత్రః । మి – త్రః । న । దర్శతః । సమ్ । సూ
౨ర ౩
ర్యేణ । దిద్యుతే ॥ ౬ ॥

పదార్థః- పరమేశ్వరస్యైవాయం మహిమా యత్ **హరిః** వాయునా ఇతస్తతో హియమానః **వృషా** వర్షకః పర్జన్యః **మిత్రః న** సుహృదివ **దర్శతః** దర్శనీయో భవతి. కిఞ్చ స పర్జన్యః **సూర్యేణ** ఆదిత్యద్వారా **సం దిద్యుతే** సమ్యక్ దీప్యతే, విద్యుచ్ఛటాభిర్భాసతే ॥ ౬ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౬ ॥

భావార్థః-పర్జన్యో యదా గర్జతి విద్యుతం విద్యోతయతి వర్షతి చ తదా గ్రీష్మతాపేన తప్తా జనాస్తస్య మిత్రవత్ స్వాగతం కుర్వన్తి. పర్జన్యస్య య ఉపకారాస్సన్తి తే వస్తుతః పరమేశ్వరస్యైవోపకారా మన్తవ్యాస్తేనైవ తస్య సఞ్చాలితత్వాత్ ॥ ౬ ॥

౧౦౪౨. ఈ ఆరవ ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౯౭వ మంత్రముపై పరమేశ్వరుని విషయములో వర్ణించబడియుండెను. ఇచ్చట మేఘముల వర్ణనద్వార పరమాత్మయొక్క మహిమ ప్రకటించబడుచున్నది.

పదార్థము:-పరమాత్మ మహిమ ఎట్లుగలదనిన (హరిః) వాయువుద్వారా అటునిటుగానిపోబడుచు(వృషా) వర్షములను కురిపించునట్టి మేఘములు (అచిక్రదత్) స్వయమును గర్జింపజేయును (మహాన్) విశాలమగు ఆ మేఘములు (మిత్రః న) మిత్రులవలె (దర్శతః) దర్శనీయముగ నుండును. మరియు ఆ మేఘములు (సూర్యేణ) సూర్యునిద్వార (సం దిద్యుతే) చక్కగా దీప్తిజెందును. విద్యుత్తుయొక్క మెరపులచే బాసిల్లుచుండును.॥౬॥

దీనిలో ఉపమాలంకారము గలదు. ॥౬॥

భావార్థము :-మేఘములు ఉరిమినప్పుడు, విద్యుత్తు మెరియునప్పుడు మరియు వర్షము కురియునప్పుడు వేడి ఎండలచే తపించిపోయిన ప్రజలు దానిని మిత్రునివలె స్వాగతించుకొందురు. మేఘముల ఏ ఉపకారములుగలవో వాస్తవముగ అవి పరమేశ్వరుని ఉపకారములేయని ఎంచవలెను. ఎందుకన, అవి ఆయనచేతనే సంచలితమగుచుండును.॥౬॥

1042. Shining with the sun God is Great Almighty Sins He wants us to shun Observing perfect piety We must Him ever see In our hearts pure to be He like the sun destroys All darkness, gives us joys. II6II

౧౦౪౩. ఋషిః-మేధాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథోపాసకః సమ్బోధ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౪౩. గిరస్త ఇన్ద ఓజసా మర్మృజ్యన్తే అపస్యువః ।

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
యాభిర్మదాయ శుమ్భసే ॥ ౭ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ప. విః- గి రః । తే । ఇన్దో । ఓజసా । మర్మృజ్యన్తే । అపస్యువః। యాభిః। మదాయ ।
౧ ౨ర
శుమ్భసే ॥ ౭ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్దో** పరమేశ్వరోపాసక మానవ! **తే** తవ **అపస్యువః** కర్మకామాః. [అపః కర్మాణి ఆత్మనః కామయన్తే ఇతి అపస్యువః. క్యచి ఉః ప్రత్యయః.] **గిరః** వాచః త్వామ్ **ఓజసా** తేజసా **మర్మృజ్యన్తే** భృశం పునః పునః అలఙ్కుర్వన్తి, **యాభిః** గీర్భిః, త్వమ్ **మదాయ** ఆనన్దాయ **శుమ్భసే** శోభసే ॥ ౭ ॥

భావార్థః-వాక్ కర్మణైవ సాకం మనుష్యస్య భూషణం భవతి, న నిష్క్రియా ॥ ౭ ॥

౧౦౪౩. ఈ మంత్రములో ఉపాసకుని సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్దో) పరమేశ్వరుని ఉపాసకుడవగు ఓ మానవా! (తే) నీయొక్క (అపస్యువః) కర్మలనుకోరునట్టి (గిరః) వాణులు నిన్ను (ఓజసా) తేజముతో (మర్మృజ్యన్తే) అధికాధికముగ నిరంతరము అలంకరించుచుండును. (యాభిః) వానిచే నీవు (మదాయ) ఆనందమును పొందుటకొరకు (శుమ్భసే) శోభించుచుందువు.॥౭॥

భావార్థము :- వాణులు మరియు కర్మలతోనే మనుష్యులు భూషింపబడుదురు. కర్మహీనులైనచో మాత్రము అట్లు జరుగదు.॥౭॥

1043. O God! our speeches desirous of action are purified by Thy Might, wherewith Thou art adorned for the attainment of rapturous joy. II7II

౧౦౪౪. ఋషిః-మేధాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథోపాసకః పరమాత్మానమాహ.

౧౦౪౪. తం త్వా మదాయ ఘృష్వయ ఉ లోకకృత్నుమీమహే ।
తవ ప్రశస్తయే మహే ॥౮॥

ప. వి:- తమ్ । త్వా । మదాయ । ఘృష్వయే । ఉ । లోకకృత్నుమ్ । లోక-కృత్నుమ్ । ఈమహే । తవ । ప్రశస్తయే । ప్ర -శస్తయే । మహే ।౮॥

పదార్థః- హే పవమాన సోమ పవిత్రకర్తః రసాగార పరమాత్మన్! **తమ్ ఉ** తం ఖలు **లోకకృత్నుమ్** లోకానాం రచయితారమ్ **త్వా** త్వామ్, వయమ్ **ఘృష్వయే** సంఘర్షక్షమాయ **మదాయ** ఉత్సాహాయ **ఈమహే** ప్రాప్నుమః. వయమ్ **మహే** మహత్యై **ప్రశస్తయే** ప్రశంసాయై కీర్తయే వా **తవ** త్వత్సకాయః, స్యామేతి శేషః ॥౮॥

భావార్థః-పరమాత్మనా సహ సఖ్యం సంస్థాప్యైవ మానవో జీవనే సాఫల్యం విజయం యశశ్చ ప్రాప్తుం శక్నోతి ।౮॥

౧౦౪౪. ఇపుడు ఉపాసకులు పరమాత్మతో ప్రార్థించుచున్నారు.

పదార్థము :- పవమాన సోముడవు అనగా పవిత్రకర్త, రసాగారుడవగు ఓ పరమేశ్వరా! (తమ్ ఉ) అట్టి (లోకకృత్నుమ్) లోకముల రచయితవగు (త్వా) నిన్ను మేము (ఘృష్వయే) చెడులనుండి సంఘర్షణమొనర్చుటయందు సమర్థులము (మదాయ) ఉత్సాహముకొరకు (ఈమహే) పొందుచుందుము. మేము (మహే) గొప్పగా (ప్రశస్తయే) ప్రశంసలను పొందుటకొరకు (తవ) నీవారమగుదుము. ।౮॥

భావార్థము :- పరమాత్మతో మిత్రత్వమును స్థాపితమొనర్చుకొనియే మనుష్యుల జీవితములో సఫలత, విజయము మరియు యశస్సును పొందగలుగుదురు. ।౮॥

1044. O God! We implore Thee Who art the Creator of the world for the attainment of rapturous joy, destruction of our inner foes (in the form of lust, anger, pride and jealousy etc.) and for Thy exaltation and Glorification. [Let us be always devoted and dedicated to Thee.] ll8ll

౧౦౪౫. ఋషిః-మేధాతిథిః। దేవతా-పవమానః సోమః।

ఛన్దః - గాయత్రీ। స్వరః- షడ్జః.

అథ పరమాత్మనో గుణకర్మాణి వర్ణయతి.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
౧౦౪౫. గోషా ఇన్దో నృషా అస్యశ్వసా వాజసా ఉత।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ఆత్మా యజ్ఞస్య పూర్వ్యః ॥ ౬ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప. వి:– గోషాః। గో – సాః। ఇన్దో। నృషాః। నృ–సాః। అసి। అశ్వసాః। అశ్వ – సాః। వాజసాః।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
వాజ–సాః। ఉత। ఆత్మా। యజ్ఞస్య। పూర్వ్యః ॥ ౬ ॥

పదార్థః- హే ఇన్దో తేజస్విన్, ఆనన్దరసేన క్లేదయితః పరమాత్మదేవ! త్వమ్ **గోషాః** గాః ధేనూః వేదవాచః పృథివీః ఇన్ద్రియాణి వా సనోతి దదాతీతి తాదృశః, **నృషాః** నౄన్ పురుషార్థినః వీరాన్ సన్తానాన్ సనోతి దదాతీతి తాదృశః, **అశ్వసాః** అశ్వాన్ తురంగాన్ ప్రాణాన్ వా సనోతి దదాతీతి తథావిధః, **ఉత** అపి చ **వాజసాః** వాజం బలమ్ అన్నం ధనం విజ్ఞానం వా సనోతి దదాతీతి తథావిధః **అసి** వర్తసే. త్వమ్ **యజ్ఞస్య** పరోపకారరూపస్య అధ్వరస్య **పూర్వ్యః** పూర్వకాలాదాగతః **ఆత్మా** ప్రాణః అసి ॥ ౬ ॥

భావార్థః- అహో, మహాన్తః కిల జగదీశ్వరస్యోపకారా యో౽స్మభ్యమనేకాని బహుమూల్యాని వస్తూన్యుత్పాద్య దదాతి, ఏవం చ కుర్వన్నసౌ సర్వాన్ పరోపకారముపదిశతి ॥ ౬ ॥

౧౦౪౫. ఈ మంత్రములో పరమాత్మయొక్క గుణకర్మలవర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్దో) ఆనందరసముతో ఆర్ద్రమొనర్చునట్టి ఓ పరమాత్మా! నీవు (గోషాః) గోవులను, వేదవాణులను, భూములను, లేక ఇంద్రియముల నిచ్చునట్టి (నృషాః) పురుషార్థులగు వీరసంతానముల నిచ్చునట్టి (అశ్వసాః) అశ్వములను మరియు ప్రాణముల నిచ్చునట్టి (ఉత) మరియు (వాజసాః) బలము, అన్నము, ధనము మరియు విజ్ఞానముల నిచ్చువాడవై (అసి) ఉన్నావు. నీవు (యజ్ఞస్య) పరోపకారరూప యజ్ఞములను (పూర్వ్యః) సనాతన కాలమునుండి నడుచుచు వచ్చుచున్నట్టి (ఆత్మా) ప్రాణమైయుండవలెను.॥౬॥

భావార్థము :- ఆహా! పరమేశ్వరుని ఉపకారము లెంతగొప్పవి? ఆయన మనకెన్నియో అమూల్య పదార్థముల నుత్పన్నమొనర్చి ఇచ్చుచున్నాడు. మరియు అట్లు చేయుచును ఆయన అందరకు పరోపకారమొనర్చుట కుపదేశించుచున్నాడు.॥౬॥

1045. O Refulgent God! Thou art the Giver of the rays of the sun and the senses of perception, the Giver of heroes, Giver of strength and the senses of action and the Giver of food (both material and spiritual in the form of wisdom). The art the Primeval Spirit of this vast Yajna in the form of the universe. II9II

౧౦౪౬. ఋషిః-మేధాతిథిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః. అథ పరమేశ్వరం ప్రార్థయతే.

3 ౧ 2 3 ౧ 2ర 3 ౧ 2
౧౦౪౬. అస్మభ్యమిన్దవిన్ద్రియం మధోః పవస్వ ధారయా ।

3౧2 3౧ 2
పర్జన్యో వృష్టిమా ఇవ ॥ ౧౦ ॥

3౧ 2 3 2 ౧ 2ర 3 ౧ 2ర 3౧ 2 3 2
ప.వి:- అస్మభ్యమ్ । ఇన్దో । ఇన్ద్రియమ్ । మధోః । పవస్వ । ధారయా । పర్జన్యో । వృష్టిమాన్ ।
3
ఇవ ॥ ౧౦ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్దో** రసాగార కరుణావరుణాలయ పరమేశ! **వృష్టిమాన్** వృష్టికర్తా **పర్జన్యః ఇవ** మేఘః ఇవ, త్వమ్ **మధోః** మధురస్య ఆనన్దరసస్య **ధారయా** ప్రవాహసన్త్యా సహ **అస్మభ్యమ్** ఉపాసకేభ్యో నః **ఇన్ద్రియమ్** ఇన్ద్రేణ జీవాత్మనా జుష్టమ్ ఆత్మబలమ్ **పవస్వ** ప్రక్షర ॥ ౧౦ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౧౦ ॥

భావార్థః-పర్జన్యస్య రసవృష్ట్యా పృథివీవ పరమేశ్వరస్యానన్దవృష్ట్యా మనుష్యస్యాత్మభూమిః సరసా సద్గుణప్రరోహా హరితా భరితా చ జాయతే ॥ ౧౦ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే పరమాత్మనో గుణకర్మణాముపాస్యోపాసకసంబన్ధస్య బ్రహ్మానన్దరసస్య ప్రసంగతః పర్జన్యస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్వేదితవ్యా.

౧౦౪౬. ఇపుడు పరమేశ్వరునితో ప్రార్థన యొనర్చబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్దో) రసనిధివి, కరుణాసాగరుడవగు ఓ పరమాత్మా! (వృష్టిమాన్) వర్షములను కురిపించు (పర్జన్యః ఇవ) మేఘములవలె నీవు (మధోః) మధురమగు ఆనందరస (ధారయా) ధారలతో గూడ (అస్మభ్యమ్) ఉపాసకులమగు మాకొరకు (ఇన్ద్రియమ్) జీవాత్మచే సేవించబడిన ఆత్మబలమును (పవస్వ) ప్రవహింపజేయుము.॥౧౦॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము కలదు.॥౧౦॥

భావార్థము :-మేఘముల రసవర్షముచే పృథివివలె పరమేశ్వరుని ఆనందవర్షముచే మనుష్యుల ఆత్మభూమి సరసము, సద్గుణములచే అంకురితము మరియు సస్యశ్యామలముగ నగును.॥౧౦॥

ఈ ఖండములో పరమాత్మయొక్క గుణకర్మల ఉపాస్య ఉపాసకుల సంబంధముల, బ్రహ్మానందరసముయొక్క మరియు ప్రసంగవశముగ పర్జన్యనియమముల వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముండునని ఎరుగవలెను.

ఏడవ అధ్యాయములో మొదటిఖండము ముగిసినది.

1046. Pour on us O God, the strength of the Soul with a full stream of sweetness like the cloud that sends the rain. Purfy us with Thy inspiring Noble Vedic Speech.II10II

౧౦౪౭ ఋషిః-హిరణ్యస్తూపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ సోమనామ్నా జీవాత్మానముద్బోధయతి.

౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨
౧౦౪౭. సనాచ సోమ జేషి చ పవమాన మహి శ్రవః ।

౧౨ ౩ ౧౨
అథానో వస్యసస్కృధి ॥౧॥

౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర
ప. వి:- సన । చ । సోమ । జేషి । చ । పవమాన । మహి । శ్రవః । అథ । నః । వస్యసః ।
౩
కృధి ॥౧॥

పదార్థః- హే **పవమాన** గతిశీల, కర్మశూర పవిత్రతాప్రద **సోమ** ఐశ్వర్యవన్ శుభగుణకర్మప్రేరక జీవాత్మన్! త్వమ్ **మహి శ్రవః** మహద్ యశః, మహత్ శాస్త్రశ్రవణం వా **సన** సంభజస్వ. [షణ సమ్భక్తౌ, లోటి మధ్యమైకవచనే రూపమ్. సంహితాయాం ''ద్వ్యచోఽతస్తిఙః.'' అ. ౬ । ౩ । ౧౩౫ ఇతి దీర్ఘః.] **జేషి చ** సంసారసమరాంగనే విజయస్వ చ. **అథ** తదనన్తరం **చ నః** అస్మానపి **వస్యసః** వసీయసః, అతిశయేన వసుమతః **కృధి** కురు. [సంహితాయామ్ కః కరత్కృరతి కృధికృతేష్వనదితేః.' అ. ౮ । ౩ । ౫౦ ఇత్యనేన విసర్జనీయస్య సకారాదేశః.]॥౧॥

భావార్థః- యః స్వయం పరమాత్మోపాసకః పురుషార్థీ గృహీతశాస్త్రమర్యాదో విజయశీలశ్చాస్తి స ఏవాన్యాన్ ప్రశస్తగుణకర్మవతః పరమైశ్వర్యశాలినః కర్తుం శక్నోతి ॥ ౧ ॥

౧౦౪౭. ఈ మొదటి మంత్రములో సోమనామముచే జీవాత్మనుద్బోధించబడినది.

పదార్థము :-(పవమాన) గతిశీలుడవు, కర్మశూరుడవు, పవిత్రతనిచ్చువాడవు (సోమ) ఐశ్వర్యవంతుడవు, శుభ గుణకర్మల ప్రేరకుడవునగు ఓ జీవాత్మా! నీవు (మహి శ్రవః) మహాయశస్సు, మరియు మహా శాస్త్రశ్రవణమును (సన) పొందుము (జేషి చ) మరియు ప్రపంచసమరాంగణమున విజయశీలుడవగుము (అథ) మరియు ఆ పిదప (నః) మమ్ముకూడ (వస్యసః) అత్యంత ఐశ్వర్యవంతులనుగ (కృధి) నొనర్చుము.॥౧॥

భావార్థము :- పరమాత్మ ఉపాసకులు, పురుషార్థపరులు శాస్త్రమర్యాదలను నేర్చి స్వయముగ విజయశీలురైనవారు ప్రశస్తమగు గుణకర్మలు గలవారు మాత్రమే ఇతరులను పరమైశ్వర్యవంతులనుగ నొనర్చగలుగుదురు.॥౧॥

1047. O God! Purifying, be victorious over all wickeness in us and win us high renown. And make us more and more virtuous, graning, us prosperity of every kind. II1II

౧౦౪౮. ఋషిః-హిరణ్యస్తూపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునరపి జీవాత్మాసముద్బోధ్యతే.

౨౩ ౨ ౩ ౨౩ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౪౮. సనా జ్యోతిః సనా స్వ౩ర్విశ్వా చ సోమ సౌభగా ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అథానో వస్యసస్కృధి ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప. విః- సనా । జ్యోతిః। సనా । స్వః । విశ్వా । చ । సోమ । సౌభగాః । సౌ-భగా । అథా।
౩ ౧ ౨ర ౩
నః। వస్యసః । కృధి ॥౨॥

పదార్థః- హే **సోమ** అగ్రగామిన్ జీవాత్మన్! త్వమ్ **జ్యోతిః** దివ్యం ప్రకాశం **సన** సంభజస్వ, **స్వః** బ్రహ్మానన్దం చ **సన** సంభజస్వ, **విశ్వా చ** విశ్వాని చ **సౌభగా** సౌభగాని సౌభాగ్యాని **సన** సంభజస్వ. **అథ** తదనన్తరం చ **నః** అస్మానపి **వస్యసః** వసీయసః, అతిశయేన వసుమతః **కృధి** కురు ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జీవాత్మనా సర్వోత్కృష్టో మానవదేహః సర్వవిధోన్నతికరణాయ ప్రాప్తోఽస్తి. అతస్తేఽనాధ్యాత్మికేషు భౌతికేషు చ సర్వేష్వేవ క్షేత్రేషూత్కర్షః సమ్పాదనీయః ॥ ౨ ॥

౧౦౪౮. ఈ మంత్రములో జీవాత్మ నుద్బోధించబడినది.

పదార్థము :-(సోమ) అగ్రగామివగు ఓ జీవాత్మా! నీవు (జ్యోతిః) దివ్యప్రకాశమును (సన) పొందుము. (స్వః) బ్రహ్మానందమును (సన) పొందుము (విశ్వా చ) మరియు సకల (సౌభగా) సౌభాగ్యములను (సన) పొందుము (అథ) మరియు ఆ తరువాత (నః) మమ్ముకూడ(వస్యసః) అత్యంత ఐశ్వర్యవంతులనుగ (కృధి) చేయుము.॥౨॥

భావార్థము :-జీవాత్మ సకలవిధములుగ ఉన్నతి యొనర్చుటకొరకు అన్నిటికన్న ఉత్కృష్టమగు మానవశరీరమును పొందినది. కావున నది ఆధ్యాత్మిక మరియు భౌతికక్షేత్రములన్నింటియందును అభివృద్ధిని సాధించుకొనవలెను.॥౨॥

1048. Give us happiness, give us light Grant us all prosperity. Make us full of true delight Make us good, full of verity. II2II

౧౦౪౯. **ఋషిః-హిరణ్యస్తూపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।**

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునర్జీవాత్మన ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౨౩ ౧౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౪౯. సనా దక్షముత క్రతుమప సోమమృధో జహి ।

౧౨ ౩ ౧౨
అథానో వస్య సస్కృధి ॥ 3 ॥

౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩
ప.విః- సన । దక్షమ్ । ఉత । క్రతుమ్ । అప । సోమ । మృధః । జహి । అథా । నః ।
౧౨ర ౩
వస్యసః । కృధి ॥3॥

పదార్థః- హే **సోమ** ఐశ్వర్యోత్పాదనసమర్థ జీవాత్మన్ ! త్వమ్ **దక్షమ్** బలమ్ **ఉత** అపి చ **క్రతుమ్** కర్మ ప్రజ్ఞానం చ **సన** సంభజస్వ. **మృధః** సంగ్రామకారిణః హింసకాన్ కామక్రోధాదీన్ ఆన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ శత్రూన్ **అప జహి** వినాశయ. **అథ** ఏవం స్వోత్కర్ష సమ్పాదనానన్తరమ్ **నః** అస్మానపి **వస్యసః** అతిశయేన వసుమతః **కృధి** కురు ॥ 3 ॥

భావార్థః- మనుష్యః స్వయం బలం కర్మ ప్రజ్ఞానం సర్వమప్యైశ్వర్యం సఞ్చిత్య విఘ్నకారిణశ్చ పరాజిత్య సర్వాగ్రణీర్భూత్వాఽన్యానప్యుపకుర్యాత్ ॥ 3 ॥

౧౦౪౯. ఈ మంత్రమునందును మరల జీవాత్మ విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(సోమ) ఐశ్వర్యముల నుత్పన్నమొనర్చుటలో సమర్థుడవగు ఓ జీవాత్మా! నీవు (దక్షమ్) బలమును (ఉత) మరియు (క్రతుమ్) కర్మలను మరియు ప్రజ్ఞానమును (సన) పొందుము (మృధః) సంగ్రామ కారకము హింసకములగు కామక్రోధములు మున్నగు ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులను (అప జహి) నష్టమొనర్చుము. (అథ) ఈ ప్రకారముగ నీ ఉన్నతి తరువాత (నః) మమ్ము కూడ (వస్యసః) అత్యంత ఐశ్వర్యవంతులనుగ (కృధి) చేయుము.॥3॥

భావార్థము :- మనుష్యులు స్వయముగ బలము, కర్మ, ప్రజ్ఞానము మున్నగు ఐశ్వర్యములనన్నింటిని సంచితమొనర్చుకొని మరియు విఘ్నకారులను పరాజయమొనర్చి, అందరకు నాయకులుగానై ఇతరులకు కూడ ఉపకారమొనర్చుచుండవలెను. ॥3॥

1049. O God! Grant us skillful strength and mental power. Drive away our foes (internal and external) and make us more and more virtuous. ॥3॥

౧౦౫౦. ఋషిః-హిరణ్యస్తూపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః. అథ మనుష్యాన్ ప్రేరయతి.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౫౦. పవీతారః పునీతన సోమమిన్ద్రాయ పాతవే ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అథా నో వస్యసస్కృధి ॥ ౪ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
ప. వి:– పవీతారః । పునీతన । పునీత-న । సోమమ్ । ఇన్ద్రాయ । పాతవే । అథ । నః ।
౧ ౨ర ౩
వస్యసః । కృధి ॥ ౪ ॥

పదార్థః- హే **పవీతారః** శోధనకర్మని సంలగ్నాః జనాః ! యూయమ్ **ఇన్ద్రాయ పాతవే** జీవాత్మనః పానాయ **సోమమ్** జ్ఞానకర్మోపాసనారసమ్ **పునీతన** పవిత్రయత. [పూఞ్ పవనే, క్ర్యాదిః, లోణ్మధ్యమబహువచనే 'తప్తనప్తనథనాశ్చ.' అ. ౭ । ౧ । ౪౫ ఇత్యనేన తస్య తనాదేశః.] **అథ** తదనన్తరమ్, హే పవిత్రజ్ఞానకర్మోపాసన మానవ! త్వమ్ **నః** అస్మానపి **వస్యసః** అతిశయేన వసుమతః **కృధి** కరు ॥ ౪ ॥

భావార్థః-యేషాం జ్ఞానం చ కర్మ చోపాసనం చ పవిత్రం భవతి తేషాం సంగత్యాఽన్యేఽపి పవిత్రాన్తఃకరణా ఐశ్వర్యవన్తశ్చ జాయన్తే ॥ ౪ ॥

౧౦౫౦. ఇపుడు మనుష్యులకు ప్రేరణ నీయబడుచున్నది.

పదార్థము :-(పవీతారః) పవిత్రమగు కార్యములందు సంలగ్నమైన ఓ మానవులారా! మీరు (ఇన్ద్రాయ పాతవే) జీవాత్మ త్రాగుటకొరకు (సోమమ్) జ్ఞానకర్మ ఉపాసనల రసమును (పునీతన) పవిత్రమొనర్చుడు (అథ) మరియు ఆ పిదప, పవిత్రమగు జ్ఞాన, కర్మ, ఉపాసనలుగల ఓ మనుష్యులారా! మీరు (నః) మమ్ముకూడ (వస్యసః) అత్యంత ఐశ్వర్యవంతులనుగ (కృధి) చేయుడు. ॥౪॥

భావార్థము :- ఎవరి జ్ఞానకర్మ ఉపాసనములు పవిత్రముగ నుండునో వారి సాంగత్యమువల్ల ఇతరులు కూడ పవిత్రమగు అంతఃకరణముగలవారు మరియు ఐశ్వర్యవంతులుగ నగుచుందురు. ॥౪॥

1050. Ye purifiers, purify the soul in order that it may drink deep of the nectar of Spiritual juice of devotion combined with knowledge. Make us more and more virtuous. II4II

౧౦౫౧. ఋషిః-హిరణ్యస్తూపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పరమాత్మానం రాజానం చ ప్రార్థయతే.

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨౩ ౨౩ ౨౩ ౨౩ ౧౨
౧౦౫౧. త్వం సూర్యే న ఆ భజ తవ క్రత్వా తవోతిభిః ।

౧౨ ౩ ౧౨
అథా నో వస్యసస్కృధి ॥ ౫ ॥

౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ ౧ ౨ర ౩
ప. విః -త్వమ్ । సూర్యే । నః । ఆ । భజ । తవ । క్రత్వా । తవ । ఊతిభిః । అథా । నః ।
౧౨ర ౩
వస్యసః । కృధి ॥ ౫ ॥

పదార్థః- హే సోమ జగత్స్రష్టః పరమాత్మన్ రాష్ట్రస్రష్టః రాజన్ వా! త్వమ్ **తవ క్రత్వా** త్వదీయేణ కర్మణా ప్రజ్ఞానేన వా, **తవ ఊతిభిః** త్వదీయాభిః రక్షాభిశ్చ **సూర్యే** సూర్యలోకే ఇవ ప్రకాశమయే సర్వోన్నతియుక్తే **రాష్ట్రే నః** అస్మాన్ **ఆ భజ** భాగినః కురు. **అథ** తదనన్తరం చ **నః** అస్మాన్ **వస్యసః** అతిశయేన వసుమతః **కృధి** కురు ॥ ౫ ॥

భావార్థః-యది పరమాత్మనః కృపా నృపతేరుద్యోగః ప్రజాజనానాం పురుషార్థశ్చ స్యాత్ తర్హి రాష్ట్రే సూర్యసమ ఉన్నతిప్రకాశః సర్వత్ర ప్రసరేత్ ॥ ౫ ॥

౧౦౫౧. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు రాజును ప్రార్థించబడుచున్నది.

పదార్థము :- జగత్స్రష్టవగు ఓ పరమేశ్వరా! లేక రాష్ట్రస్రష్టవగు రాజా! మీరు (తవ క్రత్వా) మీ కర్మ లేక ఉత్కృష్టమగు జ్ఞానముచే (తవ ఊతిభిః) మరియు మీ రక్షణలతో (సూర్యే) సూర్యలోకమువలె ప్రకాశమయము మరియు సమస్త ఉన్నతులతోగూడిన రాష్ట్రములో (నః) మమ్ము (ఆ భజ) భాగస్థులనుగ నొనర్చుడు (అథ) మరియు ఆ తరువాత (నః) మమ్ము (వస్యసః) అత్యంత ఐశ్వర్యవంతులనుగ (కృధి) చేయుడు.॥౫॥

భావార్థము :- ఒకవేళ పరమాత్మ కృప, రాజుయొక్క ప్రయత్నము మరియు ప్రజల పురుషార్థముండినచో రాష్ట్రమునందు సూర్యప్రకాశమువంటి ఉన్నతియొక్క ప్రకాశము సర్వత్ర వ్యాపించగలదు.॥౫॥

1051.O God! Throught Thy wisely ordered plans, knowledge and Protection, enable us to reach Thee Who art the Source of light to be approached by all wise men. And make us more and more virtuous. II5II

౧౦౫౨. ఋషిః-హిరణ్యస్తూపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయం ప్రాహ.

౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
౧౦౫౨. తవ క్రత్వా తవోతిభిర్జ్యోక్ పశ్యేమ సూర్యమ్ ।

౧ ౨ 3 ౧ ౨
అథానో వస్య సస్కృధి ॥ ౬ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర
ప. వి:- తవ । క్రత్వా। తవ । ఊతిభిః। జ్యోక్। పశ్యేమ । సూర్యమ్ । అథ । నః। వస్యసః।
3
కృధి ॥ ౬ ॥

పదార్థః- హే పవమాన పవిత్రతాకారక సోమ శుభగుణకర్మప్రేరక పరమాత్మన్ రాజన్ వా! **తవ క్రత్వా** త్వదీయేన కర్మణా ప్రజ్ఞానేన వా **తవ ఊతిభిః** తవ రక్షాభిశ్చ, వయమ్ **జ్యోక్** చిరకాలం యావత్ **సూర్యమ్** ఆదిత్యమ్ **పశ్యేమ** అవలోకయేమ, దీర్ఘజీవినో భవేమేత్యర్థః. **అథ** అపి చ **నః** అస్మాన్ **వస్యసః** అతిశయేన వసుమతః **కృధి** కురు ॥ ౬ ॥

భావార్థః- పరమాత్మనో నృపతేశ్చ రక్షాం ప్రేరణాం చ ప్రాప్య విజ్ఞానవన్తః కర్మవన్తశ్చ భూత్వా ప్రజాజనాః పురుషాయుషజీవినో జాయన్తే ॥ ౬ ॥

౧౦౫౨. ఈ మంత్రమునందును మరల ఆ విషయమే వర్ణింపబడినది.

పదార్థము :- పవిత్రకారకులు, శుభగుణకర్మల ప్రేరకులునగు ఓ పరమేశ్వరా! లేక రాజా! (తవ క్రత్వా) మీయొక్క కార్యములు మరియు శ్రేష్ఠమగు జ్ఞానముచే (తవ ఊతిభిః) మరియు మీ రక్షణలతో మేము (జ్యోక్) చిరకాలమువరకు (సూర్యమ్) సూర్యుని (పశ్యేమ) చూచుచుండవలెను. ఆనందమయ దీర్ఘజీవులము అగుదుముగాక (అథ) మరియు (నః) మమ్ము మీరు (వస్యసః) మహా ఐశ్వర్యవంతులనుగ (కృధి) చేయుడు. ౹౬॥

భావార్థము :- పరమాత్మ మరియు రాజుయొక్క రక్షణచే ప్రేరణనుపొంది విజ్ఞానవంతులము మరియు కర్మణ్యులముగనై ప్రజలను పురుషార్థపరులు మరియు పూర్ణాయుష్మంతులనుగ జేయుచు దీర్ఘకాలము పురుషార్థపరులముగ సుఖవంతులముగ నుందుముగాక! ౹౬॥

1052. By Thy Wisdom and protection Let us see the sun for long Let us be great in Thy devotion Lovingly ever singing Thy song. II6II

౧౦౫౩. ఋషిః-హిరణ్యస్తూపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మానం రాజానం చ ప్రార్థయతే.

3క2ర 3 1 2 3 12 3 2
౧౦౫౩. అ భ్యర్ష స్వాయుధ సోమ ద్విబర్హసం రయిమ్ ।

1 2 3 12
అథా నో వస్యసస్కృధి ॥ ౭ ॥

3 2 3 12ర 3 1 2 3 12ర
ప. విః- అభి । అర్ష । స్వాయుధ । సు- ఆయుధ । సోమ । ద్విబర్హసమ్ । ద్వి-బర్హసమ్ ।
3 2 12ర 3 12ర 3
రయిమ్ । అథా । నః । వస్యసః । కృధి ॥ ౭ ॥

పదార్థః- హే **స్వాయుధ సోమ** శస్త్రక్షురఇవ శాసనసమర్థ పరమాత్మన్, ఉత్కృష్టశస్త్రాస్త్రసమ్పన్న రాజన్ వా! త్వమ్ **ద్విబర్హసమ్** ద్వయోః వ్యవహారపరమార్థయోర్వర్ధకమ్ **రయిమ్** ఐశ్వర్యమ్ **అభ్యర్ష** ప్రాపయ. **అథ** ఏవం చ **నః** అస్మాన్ **వస్యసః** అతిశయేన వసుమతః **కృధి** కురు ॥ ౭ ॥

భావార్థః- **భౌతికమాధ్యాత్మికం చోభయవిధం ధనం మనుష్యస్యాభ్యుదయాయ నిఃశ్రేయసాయ చాలం భవతి ॥ ౭ ॥**

౧౦౫౩. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు రాజు ప్రార్థించబడినారు.

పదార్థము :-(స్వాయుధ సోమ) శస్త్రాస్త్రధారివలె శాసనమొనర్చుటయందు సమర్థుడవగు ఓ పరమాత్మా! మరియు ఉత్కృష్టమగు శస్త్రాస్త్రములతో గూడిన రాజా! మీరు (ద్విబర్హసమ్) వ్యవహారము మరియు పరమార్థములు రెండింటిని వృద్ధిపరచునట్టి (రయిమ్) ఐశ్వర్యములను (అభ్యర్ష) ప్రాప్తింపజేయుడు (అథ) ఈ ప్రకారముగ (నః) మమ్ము (వస్యసః) అత్యంత ఐశ్వర్యవంతులనుగ (కృధి) చేసివేయుడు.॥౭॥

భావార్థము :- భౌతిక మరియు ఆధ్యాత్మిక మను రెండు విధములగు ధనములు మనుష్యుల అభ్యున్నతి మరియు విజ్ఞానములకొరకు సమర్థవంతమగును.॥౭॥

1053. O God! Possessor of Splendid Protective Power, Pour on us a stream of riches, doubly great or Power both physical and spiritual. And make us more and more vortuous. II7II

౧౦౫౪. ఋషిః-హిరణ్యస్తూపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః. అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౩ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౦౫౪. అభ్యాऽऽర్షానపచ్యుతో వాజిన్త్సమత్సు సాసహిః ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అథా నో వస్యసస్కృధి ॥ ౮ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ప. విః- అభి-అర్ష । అనపచ్యుతః । అన్-అపచ్యుతః । వాజిన్ । సమత్సు । స-మత్సు ।
౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩
సాసహిః । అథ । నః । వస్యసః । కృధి ॥ ౮ ॥

పదార్థః- హే **వాజిన్** బలవన్ వీరపరమాత్మన్ రాజన్ వా! **అనపచ్యుతః** అప్రతిస్ఖలితః, అవిచలితః, **సమత్సు సాసహిః** దేవాసురసఙ్గ్రామేషు శత్రూణాం పరాజేతా త్వమ్ **అభ్యర్ష** క్రియాశీలో భవ. **అథ** ఏవం చ **నః** అస్మాన్ **వస్యసః** అతిశయేన వసుమతః **కృధి** కురు ॥ ౮ ॥

భావార్థః- **పరమాత్మానముపాస్య రాజానం చోద్బోధ్య సర్వానాన్తరాన్ బాహ్యాంశ్చ సపత్నానుచ్ఛిద్య జనా విజయినో వసుమన్తః సుఖినశ్చ భవన్తు ॥ ౮ ॥**

౧౦౫౪. ఈ మంత్రమందును. మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(వాజిన్) శక్తిశాలివగు సోమ, అనగా ఓ పరమేశ్వరా! లేక రాజా! (అనపచ్యుతః) విచలితంలుగానట్టి (సవంత్సు సాసహిః) దేవాసుర సంగ్రామములందు శత్రువులను పరాజయమొనర్చునట్టి మీరు (అభ్యర్ష) క్రియాశీలురగుడు (అథ) మరియు ఈ ప్రకారముగ (నః) మమ్ము (వస్యసః) అత్యంత ఐశ్వర్యవంతులనుగ (కృధి) ఒనర్చుడు.॥౮॥

భావార్థము :-పరమాత్మ ఉపాసననొనర్చి, రాజు నుద్బోధనమొనర్చి సమస్త ఆంతరిక మరియు బాహ్య శత్రువులను నిర్మూలనమొనర్చి ప్రజలు విజయవంతులు మరియు ఐశ్వర్యవంతులు కావలెను.॥౮॥

1054. O Almighty God, as one Ever Victorious and unsubdued, Subduer of all our internal foes (in the form of lust, anger, vanity, jealousy etc.) in inner battles, rain down upon us wealth (both material and spiritual) and manifest Thyself in our hearts. Make us more and more virtuous. II8II

౧౦౫౫. ఋషిః-హిరణ్యస్తూపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః. అథ పునః స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨
౧౦౫౫. త్వాం యజ్ఞైరవీవృధన్ పవమాన విధర్మణి ।
౧౨ ౩ ౧౨
అథా నో వస్యసస్కృధి ॥౯॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩
ప. వి:- త్వామ్ । యజ్ఞైః । అవీవృధన్ । పవమాన । విధర్మణి । వి-ధర్మణి । అథ । నః ।
౧౨ర ౩
వస్యసః । కృధి ॥౯॥

పదార్థః- హే **పవమాన** జనమానసాయ పవిత్రతాదాయక క్రియాశీల పరమాత్మన్ రాజన్ వా! **విధర్మణి** విశేషధర్మయుక్తే అన్తరాత్మని రాష్ట్రే వా **త్వామ్** పరమాత్మానం రాజానం వా **యజ్ఞైః** ఉపాసనాయజ్ఞైః రాష్ట్రయజ్ఞైర్వా, ప్రజాః **అవీవృధన్** వర్ధయన్తి. **అథ** అతః **నః** అస్మాన్ **వస్యసః** అతిశయేన వసుమతః **కృధి** కురు ॥౯॥

భావార్థః-పరమేశ్వరముపాసనయాఽన్తరాత్మని సంవర్ధ్య రాజానం చ రాష్ట్రసేవా రూపైర్యజ్ఞై రాష్ట్రే సంవర్ధ్య తాభ్యాం ప్రాప్తైర్యశోభిర్వసుభిశ్చ జనా యశస్వినో వసుమన్తశ్చ జాయన్తామ్ ॥౯॥

౧౦౫౫. ఈ మంత్రమందును పై విషయవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(పవమాన) జనుల మానసములకు పవిత్రతనిచ్చునట్టి క్రియాశీలురగు ఓ పరమాత్మా మరియు రాజా! (విధర్మణి) విశేష ధర్మయుక్తమగు అంతరాత్మ మరియు రాష్ట్రములలో (త్వామ్) పరమాత్మ లేక రాజ్యములో (యజ్ఞై) ఉపాసనాయజ్ఞము, లేక రాష్ట్ర యజ్ఞములచే ప్రజలు (అవీవృధన్) వృద్ధినొందుదురు (అథ) కావున మీరు (నః) మమ్ము (వస్యసః) అత్యంత సౌభాగ్యవంతులనుగ (కృధి) చేయుడు.౹౯॥

భావార్థము :-పరమాత్మను ఉపాసనద్వార అంతరాత్మయందు స్థిరపరచుకొని, రాజును రాష్ట్ర సేవారూప యజ్ఞములచే రాష్ట్రమును వృద్ధిపరచుకొని వాని సహాయముచే లభించిన కీర్తి మరియు ఐశ్వర్యములచే ప్రజలను యశోవంతులను మరియు ఐశ్వర్యవంతులనుగ నొనర్చవలెను.౹౯॥

1055. O God, purifier of all !! Wise men magnify Thee (so to speak) with noble deeds of beneficial nature and in their soul possessing noble qualities. Therefore make us more and more virtuous and posperous. II9II

౧౦౫౬. ఋషిః- హిరణ్య స్తూపః। దేవతా-పవమానః సోమః।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మనృపత్యోరేవ విషయం ప్రాహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౫౬. రయిం నశ్చిత్రమశ్వినమిన్దో విశ్వాయుమా భర।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అథా నో వస్య సస్కృధి ॥ ౧౦ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
ప. విః – రయిమ్।నః।చిత్రమ్।అశ్వినమ్।ఇన్దో।విశ్వాయుమ్।విశ్వ- ఆయుమ్।
౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩
ఆ భర।అథ।నః।వస్యసః।కృధి ॥౧౦॥

పదార్థః- హే **ఇన్దో** చన్ద్రవదాహ్లాదక పరమైశ్వర్యశాలిన్ జగదీశ్వర నృపతే వా ! త్వమ్ **నః** అస్మభ్యమ్ **చిత్రమ్** అద్భుతమ్, చిత్రవిచిత్రమ్, **అశ్వినమ్** ఆశుగామినమ్, **విశ్వాయుమ్** పూర్ణాయుష్కరమ్ యద్వా విశ్వజనహితకరమ్. [అయుష్ శబ్దవదుకారాన్తోఽప్యాయుర్వాచక ఆయుశబ్దోఽస్తి. 'ఆయు' ఇతి మనుష్యనామసు చ పఠితమ్. నిఘం...౨।3.] **రయిమ్** ధనమ్ **ఆ భర** ఆహర. **అథ** ఏవమ్ **నః** అస్మాన్ **వస్యసః** అతిశయేన వసుమతః **కృధి** కురు ॥ ౧౦ ॥

భావార్థః- తదేవ ధనం వస్తుతో ధనం భవతి యేన పూర్ణమాయుర్విశ్వేషాం మనుష్యాణాం హితం చ సాధ్యతే, యత్తు విలాసే సంలిప్యాయుఃక్షయకరం దీనజనవిద్వేషకరం చ తద్ధనం ధనం న కిన్తు మృత్యురేవ ॥ ౧౦ ॥

౧౦౫౬. ఈ మంత్రమందు పరమాత్మ మరియు రాజు విషయములే చెప్పబడినవి.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రో) చంద్రునివలె ఆహ్లాదదాయకుడవు, పరమైశ్వర్యశాలురగు ఓ జగదీశ్వరా! లేక రాజా! మీరు (నః) మాకొరకు (చిత్రమ్) అద్భుతము మరియు చిత్ర విచిత్రములగు (అశ్వినమ్) శీఘ్రగాములు (విశ్వాయుమ్) పూర్ణాయువు నిచ్చునట్టి, లేక సకల మానవులకు హితము నిచ్చునట్టి (రయిమ్) ధనములను (ఆ భర) ప్రాప్తింపజేయుడు (అథ) ఈ విధముగ (నః) మమ్ము (వస్యసః) అధికధనవంతులనుగ (కృధి) జేయుడు.॥౧౦॥

భావార్థము :- మానవులందరకు పూర్ణాయువు మరియు హితమును గలిగించునట్టి ధనమే వాస్తవమగు ధనము. విలాసములందు ముంచివేసి ఆయుష్యమును క్షీణింపజేయునట్టి మరియు దీనజనులను ద్వేషించునట్టి ధనము ధనముకాదు. అది మృత్యువైయుండును.॥౧౦॥

1056. O Resplendent God! bring to us wonderful wealth (of wisdom) Which makes us virile and which quickens all life or is beneficial to all people. Make us more and more virtuous granting us properity of every kind. II10II

౧౦౫౭. ఋషిః- అవత్సారః। దేవతా- పవమానః సోమః।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః- షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౦౦ క్రమాఙ్కే

ఐహిక పారలౌకికోత్కర్షవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర మోక్షప్రాప్తి విషయో వర్ణ్యతే.

౨౩౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౦౫౭. తరత్స మన్దీ ధావతి ధారా సుతస్యాంధసః ।

౨౩౨ ౨౧ ౨
తరత్స మన్దీ ధావతి ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.వి:- తరత్-సః । మన్దీ । ధావతి । ధారా । సుతస్య । అన్ధసః । తరత్ - సః । మన్దీ ।
౩
ధావతి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **సః** అసౌ **మన్దీ** స్తోతా. [మన్దీ మన్దతేః స్తుతికర్మణః. నిరు. ౪ । ౨౩.] **సుతస్య** పరమేశ్వరస్య సకాశాత్ పరిస్రుతస్య **అన్ధసః** బ్రహ్మానన్దరూపస్య సోమరసస్య **ధారా** ధారయా **ధావతి** అన్తరాత్మానం ప్రక్షాలయతి. [ధావు గతిశుద్ధ్యోః, భ్వాదిః.] **తరత్** తరతి చ దుఃఖసాగరమ్. సత్యమ్ **మన్దీః సః** ముదితః అసౌ. [మది స్తుతి మోదమదస్వప్నకాన్తిగతిషు, భ్వాదిః.] **ధావతి** లక్ష్యంప్రతి వేగేన గచ్ఛతి, **తరత్** తరతి చ బ్రహ్మానన్దసాగరే. [యాస్కాచార్యేణ మన్త్రోఽయమ్ నిరు. ౧౩ । ౬ ఇత్యత్ర వ్యాఖ్యాతః] ॥ ౧ ॥

అత్ర ప్రథమచరణస్య తృతీయచరణే ఆవృత్త్యా పాదావృత్తియమకాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరస్య ధ్యానే యే మగ్నా జాయన్తే తే తతః ప్రవన్త్యాఽఽనన్దస్రోతస్విన్యా ధౌతా నిర్మలాత్మానః సన్తస్త్రివిధేభ్యోఽపి దుఃఖేభ్యో నిర్ముచ్యముక్తా జాయన్తే ॥ ౧ ॥

౧౦౫౭. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౦౦వ మంత్రము. అచట దీనికి ఐహిక మరియు పారలౌకిక అభివృద్ధిని గురించి వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట దీనికి మోక్షప్రాప్తిని గురించి వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(సః) అట్టి (మన్దీ) తృప్తిగల మనుష్యులు (సుతస్య) పరమేశ్వరుని వద్దినుండి పరిశుద్ధ పరచినచ్చియున్న (అన్ధసః) బ్రహ్మానందరూప సోమరసముయొక్క (ధారా) ధారలతో (ధావతి) అంతరాత్మను కడిగినేయును. మరియు (తరత్) దుఃఖసాగరమును తరింపజేయును. వాస్తవముగనే (మన్దీ సః) మోదమొందిన వారు (ధావతి) లక్ష్యమువైపునకు పరుగులు తీయుదురు. మరియు (తరత్) బ్రహ్మానందసాగరమున ఓలలాడుచుందురు.॥౧॥

ఇచ్చట మొదటిచరణము మూడవచరణములో ఆవృత్తమగుటచే పాదావృత్తి యమక అలంకారము గలదు. ॥౧॥

భావార్థము :- పరమాత్మ ధ్యానములో మగ్నులైనవారు ఆయననుండి ప్రవహించుచుండు ఆనంద తరంగములచే కడగబడి నిర్మలాత్మగలవారై మూడువిధములగు దుఃఖములనుండి విడివడి విముక్తులై పోవుదురు.॥౧॥

1057. Swift runs the devotee of God Who has become spiritually intoxicated. He runs swiftly and crosses over misery with the stream of the juice of devotion. [He is actively engaged in doing good to the people]. ll1ll

౧౦౫౮. ఋషిః అవత్సారః। దేవతా-పవమానః సోమః।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ బ్రహ్మానన్దరసధారా కిం కరోతీత్యాహ.

౧౦౫౮. ఉస్రావేద వసూనాం మర్తస్య దేవ్యవసః ।
తరత్స మన్దీ ధావతి ॥ ౨ ॥

ప. వి:– ఉస్రా। ఉ–స్రా। వేద। వసూనామ్। మర్త స్య। దేవీ–అవసః। తరత్–సః। మన్దీ। ధావతి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- దేవీ సత్యన్యాయదయాదిదివ్యగుణయుక్తా **ఉస్రా** బ్రహ్మానన్దరూపస్య సోమరసస్య ఉత్స్రావిణీ ధారా **మర్తస్య** మరణధర్మణో మానవస్య **వసూనామ్** ఐశ్వర్యాణామ్ **అవసః** రక్షణస్య చ. [వసూని అవాంసి చ ఇతి ప్రాప్తే ద్వితీయార్థే షష్ఠీ.] **వేద** దాతుం జానాతి. తయా ధారయా **సః మన్దీ** అసౌ స్తోతా **ధావతి** స్వాన్తరాత్మానం శోధయతి, **తరత్** తరతి చ జన్మమరణబన్ధనం దుఃఖసమూహం చ ॥ ౨ ॥

భావార్థః- బ్రహ్మానన్దరసధారయా జనా ఆధ్యాత్మికమైశ్వర్యం సంకటేభ్యో రక్షాం చ ప్రాప్య సాంసారికం దుఃఖార్ణవం తరన్తి ॥ ౨ ॥

౧౦౫౮. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మానందరసధార ఏమిచేయునను విషయము కలదు.

పదార్థము :-(దేవీ) సత్యము, న్యాయము, దయ మున్నగు దివ్యగుణములతోగూడిన (ఉస్రా) బ్రహ్మానందరూప సోమరసము పరమేశ్వరరూప చెలిమనుండి ఊరునట్టి ధారలు (మర్తస్య) మరణ ధర్మముగల మానవుల (వసూనామ్) ఐశ్వర్యములను (అవసః చ) మరియు రక్షణను (వేద) ఇచ్చుటను ఎరుగును. అట్టి ధారలచే (సః మన్దీ) ఆ స్తోతలు (ధావతి) తమ అంతరాత్మలను కడిగివేసికొందురు. మరియు (తరత్) జనన మరణ బంధనములనుండి మరియు దుఃఖ సమూహములనుండి తరించగలరు.॥౨॥

భావార్థము :- బ్రహ్మానంద ధారలచే లోకులు ఆధ్యాత్మిక ఐశ్వర్యములు మరియు సంకటములనుండి రక్షణను పొంది ప్రాపంచిక దుఃఖసాగరమును తరించివెళ్లగలుగుదురు.॥౨॥

1058. The contemplation of God is the uplifter of a man and giver of delight. It enables a man to protect his vital energy. Such a devotee runs swift (is always active in doing noble deeds) and crosses over misery with the stream of the juice of devotion. ||2||

౧౦౫౯. ఋషిః-అవత్సారః। దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ ధ్వస్రపురుషన్తి విశేషనాభ్యామాత్మమనసోర్విషయమాహ.

3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
౧౦౫౯. ధ్వస్రయోః పురుషన్త్యోరా సహస్రాణి దద్మహే ।
౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
తరత్స మన్దీ ధావతి ॥ 3 ॥

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర
ప.వి:- ధ్వస్రయోః। పురుషన్త్యోః। పురు-సన్త్యోః। ఆ। సహస్రాణి। దద్మహే। తరత్।
3 ౨ 3
సః। మన్దీ। ధావతి ॥ 3 ॥

పదార్థః- బ్రహ్మానన్దరూపస్య సోమస్య ధారయా స్నాతాః వయమ్ **ధ్వస్రయోః** దోషధ్వంసకయోః **పురుషన్త్యోః** బహుదానయోః ఆత్మమనసోః **సహస్రాణి** అనేక సహస్రసంఖ్యాని ఐశ్వర్యాని **ఆదద్మహే** గృహ్ణీమహే, యతః **మన్దీ** పరమేశ్వరస్య స్తోతా **సః** ఆనన్దమగ్నః జనః **ధావతి** స్వాత్మానం ప్రక్షాలయతి, **తరత్** దుఃఖజాలం తరతి చ ॥ 3 ॥

భావార్థః- ఆత్మమనసీ ఉద్బోధ్య జనాః సహస్రతోఽప్యధికాన్ లాభాన్ ప్రాప్తుం శక్నువన్తి. అన్తే చ తే పరమాత్మమగ్నాః సన్తో మోక్షపదం లభన్తే ॥ 3 ॥

అత్ర సాయణాచార్యో 'ధ్వస్రః, పురుషన్తిః' ఇతి రాజవిశేషయోర్నామ్నీ మన్యతే. తథా చ తద్వ్యాఖ్యానమ్- ['ధ్వస్రయోః పురుషన్త్యోః. ధ్వస్రః కశ్చిద్రాజా, పురుషన్తిః కశ్చిత్. తయోరుభయోః. అత్ర ఇతరేతరయోగ వివక్షయా ద్వివచనం ద్రష్టవ్యమ్. సహస్రాణి, ధనానాం సహస్రాణి, ఆదద్మహే వయం ప్రతిగృహ్ణీమః. తదస్మాభిః ప్రతిగృహీతం ధనముత్తమమస్త్వితి ఋషిః సోమం ప్రార్థయతే ఇతి సోమస్య స్తుతిః''.] ఇతి. తత్తు న సమఞ్జసమ్, సృష్ట్యాదౌ ప్రోక్తేషు వేదేషు పశ్చాద్వర్తిన ఇతి హాసస్యాసమ్భవాత్ ॥

౧౦౫౯. ఈ మంత్రములో 'ధ్వస్ర' మరియు 'పురుషన్తి' విశేషణములతో ఆత్మ మరియు మనస్సుల విషయములో చెప్పబడినది.

పదార్థము :- బ్రహ్మానందరూప సోముని ధారలతో స్నానమాడిన మేము (ధ్వస్రయోః) దోషములను ధ్వంసమొనర్చుచు (పురుషన్త్యోః) అనేక లాభముల నిచ్చునట్టి ఆత్మ మరియు మనస్సుయొక్క (సహస్రాణిః) వేలాది ఐశ్వర్యములను (ఆదద్మహే) పొందుచుందుము. ఏలన (మన్థీ) పరమేశ్వరుని స్తోతలు (సః) అట్టి ఆనందమగ్నులగు మనుష్యులు (ధావతి) స్వయముగ స్నానమాడెదరు. మరియు (తరత్) దుఃఖజాలమును తరించుకొందురు. ॥3॥

భావార్థము :- ఆత్మ మరియు మనస్సులకు ఉద్బోధననిచ్చి లోకులు వేలకన్న అధిక లాభములను పొందగలుగుదురు. చివరకు వారు పరమాత్మయందు మగ్నులై మోక్షప్రాప్తినొందగలరు. ॥3।

ఇచ్చట సాయణాచార్యుడు 'ధ్వస్ర' మరియు 'పురుషన్తి' ఈ పదములను ఏదో విశేష రాజులనామములని ఎంచినాడు. తదనుసారమే ఆయన ఈ మంత్రముయొక్క అర్థము నొనర్చుచు 'ధ్వస్రుడను ఒకరాజుండెను. 'పురుషన్తి' అను మరొకరాజుండెను. ఆ ఇరువురు రాజులధనములను మనము స్వాధీనపరచుకొనవలెను. మాతో స్వాధీనమొనర్చుకొనబడిన ఆ ధనము ఉత్తమమైనదిగ గావలెను అని ఈ ప్రకారముగ 'సోమ' అను ఋషిని ప్రార్థించబడినది. సాయణుని ఈ అభిప్రాయము అసంబద్ధముగ నున్నది. ఏలన సృష్ట్యాదిలో ప్రోక్తవేదములందు పరావర్తిత ఇతిహాసము ఉండరాదు. ॥3॥

1059. Let us control hundreds of breaths (inhalations and exhalations) and powers of Prana and apana or acquire the thousandfold power of knowledge which casts away our physical ills and always remains near the soul. Because it is with the help of these powers, that the soul becomes full of delight and crossing over all misery, runs towards God. II3II

ఓ

౧౦౬౦. ఋషిః-అవత్సారః। దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౨ర ౩ ౨౩ ౧౨౩౧౨ ౩౧౨
౧౦౬౦. ఆ యయో స్త్రింశతం తనా సహస్రాణి చ దద్మహే ।

౨౩౨ ౩౧౨
తరత్స మన్దీ ధావతి ॥ ౪ ॥

ప. విః - ఆ । యయోః । త్రింశతమ్ । తనా । సహస్రాణి । చ । దద్మహే । తరత్ । సః । మన్దీ । ధావతి ॥ ౪ ॥

పదార్థః యయోః దుఃఖనాశకయోః దోషధ్వంసకయోః బహులాభకారయోః ఆత్మమనసోః **త్రింశతమ్** (త్రింశత్సంఖ్యాకాని) **సహస్రాణి** బహుసహస్రాణి **చ తనా** తనాభివిస్తృతాని ఐశ్వర్యాణి. [తనా ఇతి ధననామసు పఠితమ్. నిఘం. ౨।౧౦.] వయమ్ **ఆదద్మహే** గృహ్ణీమహే, తైః ఐశ్వర్యైః **సః మన్దీ** అసౌ స్తోతా **ధావతి** నిత్యానందం ప్రత్యాగచ్ఛతి, **తరత్** తరతి చ శోకమ్, ముక్తో భవతీత్యర్థః.

ఆత్మమనసోః త్రింశత్ ఐశ్వర్యాణి తావదిమాని ౮ యోగాంగాని, ౨ అభ్యాసవైరాగ్యే, ౧. ప్రణవజపః, ౧ వశీకారః, ౧ అధ్యాత్మప్రసాదః, ౩ తపః స్వాధ్యాయేశ్వర ప్రణిధానాని, ౪ వృత్తయః మైత్రీకరుణాముదితోపేక్షాః, ౮ అణిమాద్యాః సిద్ధయః, ౧ వివేకఖ్యాతిః, ౧ కైవల్యమ్. అనేకసహస్రాణ్యైశ్వర్యాణి తు ఏతేషామేవ మహిమానః. ఆత్మమనసోః శోధనేన యథోచితోపయోగేన చాగని తాన్యైశ్వర్యాణి లబ్ధుం శక్నోత్యుపాసక ఇతి తాత్పర్యమ్ ॥ ౪ ॥

భావార్థః- కేవలం భౌతికం ధనమేవ ధనం నాస్తి, ప్రత్యుత తదపేక్షయా సుమహత్తరం ధనమాధ్యాత్మికం ధనం విద్యతే, యస్య ప్రాప్త్యైమనుష్యైర్యత్నో విధేయః ॥ ౪ ॥

౧౭౬౦. ఈ మంత్రమునందును మరల ఆత్మ మరియు మనస్సు విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (యయోః) దోషములను ధ్వంసమొనర్చునట్టి, అనేకలాభములను గలిగించునట్టి ఏ ఆత్మ మరియు మనస్సుల (త్రింశతమ్) ముప్పది మరియు (సహస్రాణి) వేలకొలది (తనా) విస్తీర్ణమగు ఐశ్వర్యములను మేము (ఆదద్మహే) పొందుదుము. అట్టి ఐశ్వర్యములతో (స మన్దీ) స్తోతలు (ధావతి) శ్రేయమును కడుగుకొందురు. మరియు (తరత్) శోకములను దాటివెళ్లుదురు. అనగా ముక్తిని పొందుదురు.

ఆత్మ మరియు మనస్సుల ముప్పది ఐశ్వర్యము లీ విధముగనున్నవి. ౮ యోగాంగములు. ౨. అభ్యాసము, వైరాగ్యములు. ౧. ప్రణవజపము, ౧. వశీకరణము. ౧. అధ్యాత్మప్రసాదము, 3. తపము, స్వాధ్యాయము, ఈశ్వర ప్రణిధానము, ౪. వృత్తులు మైత్రి, కరుణ, ముదిత మరియు ఉపేక్ష ౮. అణిమాద్యష్ట సిద్ధులు, ౨ వివేకము, ఖ్యాతి. ఇక అనేక సహస్ర ఐశ్వర్యములు వాని మహిమారూపములే. ఆత్మ మరియు మనస్సులను శుద్ధిపరచి వానిని యథోచితముగ ఉపయోగపరచికొని ఉపాసకులు ఐశ్వర్యములను పొందగలరని దీని తాత్పర్యము.॥౪॥

భావార్థము :-కేవలము భౌతిక ధనములే ధనములుకావు. వీనికన్న అధికగొప్ప ధనములు అధ్యాత్మిక ధనములు. మనుష్యులు వానిని పొందుటకు ప్రయత్నించుట మంచిది.॥౪॥

1060. It is by the means of these powers that we can live upto 300000 days i.e. about 400 years. And then the soul becoming full of joy and crossing over all misery, runs swiftly to wards God. II4II

౧౦౬౧. ఋషిః-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ గురవో వర్ణ్యన్తే.

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
౧౦౬౧. ఏతే సోమా అసృక్షత గృణానాః శవసే మహే ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మదిన్తమస్య ధారయా ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:– ఏతే । సోమాః । అసృక్షత । గృణానాః । శవసే । మహే । మదిన్తమస్య । ధారయా ॥ ౧॥

పదార్థః- **ఏతే** ఇమే **గృణానాః** శాస్త్రాణ్యుపదిశన్తః **సోమాః** విద్యారసాగారాః గురవః **మహే శవసే** మహతే బలాయ **మదిన్తమస్య** ఆనన్దయితృతమస్య జ్ఞానస్య **ధారయా** ప్రవాహసన్తత్యా **అసృక్షత** విద్యాదానం కుర్వన్తి ॥౧॥

భావార్థః- యోగ్యేభ్యో గురుభ్యో గృహీతా విద్యాశిష్యేణాం కీర్తికరీ జాయతే ॥ ౧ ॥

౧౦౬౧. ఈ మంత్రములో గురువుల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :- (ఏతే ఏ గృణానాః) శాస్త్రముల నుపదేశించుచు (సోమాః) విద్యారస నిధులగు గురుజనము (మహే శవసే) మహాబలముకొరకు (మదిన్తమస్య) అత్యధిక ఆనందదాయకమగు జ్ఞానముయొక్క (ధారయా) ధారలతోగూడ (అసృక్షత) విద్యాదానమొనర్చుచున్నారు. ॥౧॥

భావార్థము :- యోగ్యమగు గురువులతో గ్రహించినట్టి విద్య శిష్యులకు ఖ్యాతిని గలిగించునదిగా నుండును. ॥౧॥

1061. With the stream of bliss of God and through His Revelation Who gladdens best, these devotees of peaceful nature who praise Him for the attainment of the mighty Spiritual strength, have been brought into being. II1II

౧౦౬౨. ఋషిః-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ ఛాత్రా ఆచార్యం బ్రువన్తి.

౩౧ ౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౩ ౨ ౧ ౨
౧౦౬౨. అభి గవ్యాని వీతయే నృమ్ణా పునానో అర్షసి ।

౩౧౨ ౩ ౧౨
సనద్వాజః పరి స్రవ ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౧౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩౨ ౩
ప. వి:- అభి । గవ్యాని । వీతయే । నృమ్ణా । పునానో । అర్షసి । సనద్వాజః-సనద్ - వాజః ।
౧౨ర౩
పరి స్రవ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే సోమ విద్యారసాగార ఆచార్య! **వీతయే** శిష్యాణామస్మాకం ప్రగతయే **గవ్యాని** ఇన్ద్రియసంబన్ధీని **నృవమ్ణా** నృమ్ణాని బలాని **పునానః** పవిత్రీ కుర్వన్ త్వమ్ **అభి అర్షసి** అస్మాన్ ప్రతి ఆగచ్ఛసి. స త్వమ్ **సనద్వాజః** అన్నధనాదికం ప్రయచ్ఛన్ **పరిస్రవ** ప్రవహస్వ, విద్యామధ్యాపయేత్యర్థః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- కులపతయం ఆచార్యాశ్ఛాత్రాణాం చరిత్రాణి పునన్తస్తేభ్యోఽన్నవస్త్రబలాదికం సర్వం ప్రయచ్ఛన్తోఽగాధాం విద్యాం తానధ్యాపయేయుః ॥ ౨ ॥

౧౦౬౨. ఈ మంత్రములో శిష్యులు ఆచార్యులతో అనుచున్నారు.

పదార్థము :- సోమ, అనగా విద్యారసనిధివగు ఓ ఆచార్యా! (వీతయే) శిష్యులమగు మా ప్రగతికొరకు (గవ్యాని) ఇంద్రియముల (నృమ్ణా) బలములను (పునానః) పవిత్రమొనర్చుచు మీరు (అభి అర్షసి) మా వద్దికి వచ్చెదరు. అట్టి మీరు (సనద్వాజః) అన్నము, ధనము మున్నగువానిని ఇచ్చుచు (పరి స్రవ) మాకు విద్యను చదివించుడు.॥౨॥

భావార్థము :- కులపతియగు ఆచార్యుడు శిష్యుల చరిత్రలను పవిత్రమొనర్చుచు వారికి అన్నము, వస్త్రములు, బలము మున్నగువానిని ఇచ్చుచు అగాధమగు విద్యను నేర్పవలెను.॥౨॥

1062. O God, Thou who art full of Eternal knowledge and Giver of Strength, manifestest Thyself in the hearts of those persons who possess good senses of perception and action, purifying them entirly for the attainment of knowledge and removal of all their evils. Rain over us true Wisdom and peace. II2II

౧౦౬౩. ఋషిః-జమదగ్నిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ పునః స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౬౩. ఉత నో గోమదీరిషో విశ్వా అర్ష పరిష్టుభః ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨
గృణానో జమదగ్నినా ॥ ౩ ॥

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ర ౩ ౨
ప.విః- ఉత । నః। గో మతీః । ఇషః। విశ్వాః। అర్ష । పరిష్టుభః। పరి-స్తుభః । గృణానః।
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
జమదగ్నినా । జమత్ - అగ్నినా ॥ ౩ ॥

పదార్థః- **ఉత** అపి చ, హే సోమ విద్వన్ ఆచార్య! **జమదగ్నినా** సమిత్పాణినా ప్రజ్వలితాగ్నినా శిష్యగణేన **గృణానః** స్తూయమానః త్వమ్ **నః** శిష్యేభ్యోఽస్మభ్యమ్ **గోమతీః** వేదవాగ్యుక్తాః **పరిష్టుభః** ఆశ్రయప్రదాయినీ **విశ్వాః** సర్వాః **ఇషః** అభీష్టాః అపరాపరాఖ్యాః విద్యాః **అర్ష** ప్రయచ్ఛ, అధ్యాపయ ॥ ౩ ॥

భావార్థః- ఆచార్యం సమ్యక్ సత్కృత్య తత్సకాశాదధ్యాత్మవిజ్ఞానాని భౌతికవిజ్ఞానాని చాపి సమ్పూర్ణనిష్ఠయా గృహీత్వా విద్వాంసో భూత్వా శిష్యాః సమాజే జ్ఞానం విస్తారయేయుః ॥ ౩ ॥

౧౦౬౩. మరల పై విషయమే.

పదార్థము :- (ఉత) మరియు ఓ సోమ, అనగా విద్వాంసుడవగు ఆచార్యా! (జమదగ్నినా) సమిధను చేతపట్టుకొనిన అగ్నిహోత్రులగు శిష్యవర్గముచే (గృణానః) స్తుతియొనర్చబడుచు మీరు (నః) శిష్యులమగు మాకు (గోమతీః) వేదవాణులతో గూడిన (పరిష్టుభః) ఆశ్రయమునిచ్చునట్టి (విశ్వాః) సకల (ఇషః) అభీష్టమగు అపరా మరియు పరానామములుగల విద్యలను (అర్ష) ప్రదానమొనర్చుడు, చదివించుడు. ॥౩॥

భావార్థము :- ఆచార్యులను ఉత్తమరీతిలో సత్కరించుచు వారివద్దినుండి అధ్యాత్మ విజ్ఞానము మరియు భౌతికవిజ్ఞానములను సంపూర్ణనిష్ఠతో గ్రహించి, విద్వాంసులై శిష్యులు సమాజములో జ్ఞానమును విస్తరింపజేయవలెను. ॥౩॥

1063. O God ! Praised by the person who is full of oplendour and who sees or realises Thee, grant us food (material and spiritual) which nourishes all the senses of perception and is praised by all, on all sides. II3II

౧౦౬౪. ఋషిః- కుత్స ఆఙ్గిరసః । దేవతా-అగ్నిః ।

ఛన్దః-జగతీ । స్వరః-నిషాదః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౬౬ క్రమాఙ్కే

పరమేశ్వరస్తుతి విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్రాచార్య శిష్యవిషయో వర్ణ్యతే.

౧౨౩ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౬౪. ఇమం స్తోమమర్హతే జాతవేదసే రథమివ సం మహేమా

౩ ౧ ౨ ౩ ౨౩ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
మనీషయా । భద్రా హి నః ప్రమతిరస్య సంసద్యగ్నే

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
సఖ్యే మా రిషామా వయం తవ ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
ప. విః– ఇమమ్ । స్తోమమ్ । అర్హతే । జాతవేదసే । జాత–వేదసే । రథమ్ । ఇవ । సమ్ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
మహేమ । మనీషయా । భద్రా । హి । నః । ప్రమతిః । ప్ర–మతిః । అస్య । సంసది । సం–సది ।
౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర
అగ్నే । సఖ్యే । స–ఖ్యే । మా । రిషామా । వయమ్ । తవ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- వయమ్ అర్హతే సుయోగ్యాయ **జాతవేదసే** విదుషే ఆచార్యాయ **మనీషయా** మనోయోగేన సహ **ఇమం స్తోమమ్** ఏతత్ శ్రద్ధాస్తోత్రమ్ **సమ్ మహేమ** సమ్యక్ ప్రాపయేమ, **రథమ్ ఇవ** యథా రథమ్ అన్యత్ర ప్రాపయన్తి తద్వత్. యథా కశ్చిత్ పూజ్యం జనం స్వగృహమానేతుం తస్మై శోభనో రథః ప్రేష్యతే, తథైవాచార్యమనుకూలయితుం తం ప్రతి శ్రద్ధావచాంసి ప్రేరయేమేతి భావః. **అస్య** విదుషః ఆచార్యస్య **సంసది** సంగతౌ **నః** అస్మాన్ **భద్రా హి** కల్యాణకరీ ఖలు **ప్రమతిః** ప్రకృష్టా విద్యా ప్రాప్నోతి. హే **అగ్నే** విద్యావినయాదిప్రకాశక ఆచార్య! **తవ సఖ్యే** త్వదీయే సాహచర్యే **వయమ్** శిష్యాః **మా రిషామ** అజ్ఞానదురాచారాదికృతాం క్షతిం న ప్రాప్నుయామ ॥౧॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-విద్వాంసం సదాచారిణం శిక్షణకలాకుశలమాచార్యం వృత్వా తత్సంగతౌ గురుకులే నివసన్తో వినీతాశ్ఛాత్రాః సుయోగ్యానిర్దోషాశ్చ జాయన్తే ॥ ౧ ॥

౧౦౬౪. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౬౬వ మంత్రము. దానికచ్చట పరమేశ్వర స్తుతివిషయము వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట ఆచార్యులు మరియు శిష్యుల విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- మనము (అర్హతే) సుయోగ్యుడగు (జాతవేదసే) విద్వాంసులగు ఆచార్యులకొరకు (మనీషయా) మనోయోగముతో గూడ (ఇమం స్తోమమ్) ఈ శ్రద్ధా స్తోత్రములను (సం మహేమ) బహుబాగుగా చేర్చవలెను (రథమ్ ఇవ) రథమును ఇతరత్ర చేర్చునటుల అభిప్రాయమేమనగా మన మెటుల పూజనీయులను గృహమునకు పిలుచుకొనుటకు వారివద్దకి రథమును పంపునటులనే ఆచార్యులను మనయెడ అనుకూలపరచుటకొరకు వారిని శ్రద్ధావచనములచే ప్రేరణమొనర్చవలెను. (అస్య) ఈ విద్వాంసులగు ఆచార్యుల (సంసది) సాంగత్యములోనే (నః) మనకు (భద్రా హి) కల్యాణప్రదముగు (ప్రమతిః) శ్రేష్ఠముగు విద్య ప్రాప్తించగలదు. (అగ్నే) విద్య, వినయము మున్నగు వాని ప్రకాశకుడవగు ఓ ఆచార్యా! (తవ సఖ్యే) తమ సహచర్యములో (వయమ్) శిష్యులమగు మేము (మా రిషామ) అజ్ఞానము, దురాచారము మున్నగువానినుండి ఉత్పన్నమగు నష్టములను పొందకుందుముగాక! ॥౧॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము కలదు. ॥౧॥

భావార్థము :- విద్వాంసులు, సదాచారులు, శిక్షణకళయందు కుశలురగు ఆచార్యులను వరించి వారి సాంగత్యములో గురుకులమునందు నివసించిన శిష్యులు మాత్రమే ఛాత్ర సుయోగ్యముగ నిర్దోషముగ నిర్మించబడుదురు. ॥౧॥

1064. We send our eulogies like a car To the Adorable God Who is near and far Oh, Meditation on Him fills us with joy and bliss In His friendship alone We can miseries miss. Let our intellects be pure Noble - intentioned and sure. II1II

౧౦౬౫. ఋషిః- కుత్స ఆఙ్గిరసః । దేవతా- అగ్నిః ।

ఛన్దః- జగతీ । స్వరః- నిషాదః.

అథ పునరప్యాచార్య శిష్యవిషయో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
౧౦౬౫. భరామేధ్మం కృణవామా హవీంషి తే చితయన్తః

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
పర్వణా పర్వణా వయమ్ । జీవాతవే ప్రతరాం

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
సాధయా ధియోఽగ్నే సఖ్యే మారిషామా వయం తవ ॥ ౨ ॥

ప. వి:– భరామ । ఇధ్మమ్ । కృణవామ । హవీంషి । తే । చితయన్తః । పర్వణాపర్వణా ।
పర్వణా–పర్వణా । వయమ్ । జీవాతవే । ప్రతరామ్ । సాధయా । ధియః। అగ్నే । సఖ్యే।
స–ఖ్యే। మా । రిషామ । వయమ్ । తవ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే ఆచార్యప్రవర! **వయమ్** త్వచ్ఛిష్యా వయమ్ **ఇధ్మమ్** సమిధమ్ **భరామ** హరామ, ఆహరేమ. [హృఞ్ హరణే ధాతోర్లేట్.] సమిత్పాణయో భూత్వా త్వదన్తికమాగచ్ఛేమ ఇత్యర్థః. **తే** తుభ్యమ్ **హవీంషి** సమర్పణాని **కృణవామ** కుర్యామ. తతశ్చ **పర్వణా పర్వణా** ఖణ్డశః ఖణ్డశః **చితయన్తః** పూర్ణజ్ఞానవన్తః భవేమ. త్వమ్ **జీవాతవే** జీవనాయ **ప్రతరామ్** అత్యన్తమ్ **ధియః** అస్మాకం బుద్ధీః **సాధయ** పరిష్కురు. హే **అగ్నే** జ్ఞానవన్ ఆచార్య! **వయమ్** శిష్యాః **తవ సఖ్యే** త్వదీయే సాహచర్యే **మా రిషామ** నిద్రాదిజనితాం హింసాం న ప్రాప్నుయామ ॥ ౨ ॥

భావార్థః- ఆచార్యం ప్రతి యే సర్వథా సమర్పితా జాయన్తే త ఏవ విద్వాంసః సదాచారిణశ్చ భవన్తి. ఏకైకేన బిన్దునా యథా ఘటః ప్రపూర్యతే తథైవ కణశః కణశో విద్యాం గృహీత్వా పణ్డితా జాయన్తే ॥ ౨ ॥

౧౦౬౫. ఈ మంత్రములో మరల ఆచార్యుల మరియు శిష్యుల విషయమే చర్చించబడినది.

పదార్థము :- ఓ ఆచార్యవర్యా! (వయమ్) తమ శిష్యులమగు మేము (ఇధ్మమ్) సమిధను (భరామ) తేవలెను. అనగా సమిత్పాణులమై మీ వద్దకి చేరవలెను (తే) మీకొరకు (హవీంషి) సమర్పణము (కృణవామ) నొనర్చవలెను. మరియు (పర్వణా పర్వణా) ఒక్కొక్క భాగముగ (చితయన్తః) పూర్ణజ్ఞానులము గావలెను. తాము (జీవాతవే) జీవితముకొరకు (ప్రతరామ్) అత్యంతరూపములో (ధియః) మా బుద్ధులను (సాధయ) పరిష్కృత మొనర్చుము. (అగ్నే) జ్ఞానివగు ఓ ఆచార్యా! (వయమ్) శిష్యులమగు మేము (తవ సఖ్యే) తమ సహచర్యమునందుండి (మా రిషామ) నిద్రమున్నగువానినుండి జరుగుచుండు హింసలను పొందకుందుముగాక!॥౨॥

భావార్థము :- ఆచార్యులయెడ సంపూర్ణముగ సమర్పితమైనవారు మాత్రమే విద్వాంసులు మరియు సదాచారముగలవారగుదురు. ఒక్కొక్క బొట్టుగా కడవలు నిండునటులనే ఒక్కొక్క కణముగ విద్యను గ్రహించి పండితులుగా కాగలుగుదురు. ॥౨॥

1065. We bring the fuel of our souls to Thee O God! and offer mind, intellect etc. to Thee as oblations, remembering Thee every day and through various festivals. Inspire our intellects, so that we may prolong our lives. let us not, in Thy friendship O Supreme Leader, suffer harm. II2II

౧౦౬౬. ఋషిః- కుత్స ఆఙ్గిరసః । దేవతా- అగ్నిః ।

ఛన్దః- జగతీ । స్వరః- నిషాదః.

అథ పునరప్యాచార్యశిష్యయోరేవ విషయమాహ.

3౧౨ 3౧౨ 3౧౨ ౨3౨
౧౦౬౬. శకేమ త్వా సమిధం సాధయా ధియస్త్వే

3౨ 3౧౨3౧ ౨
దేవా హవిరదన్త్యాహుతమ్ ।

౧౨ 3౧ ౨ర3 ౨ ౧౨ర
త్వమాదిత్యా ఆ వ హ తాన్హ్యు3శ్మస్యగ్నే

3౧ ౨ర 3౧ ౨ర
సఖ్యే మా రిషామా వయం తవ ॥3॥

ప. వి:- శకేమ । త్వా । సమిధమ్ । సమ్- ఇధమ్ । సాధయా । ధియః । త్వే ఇతి । దేవాః । హవిః । అదన్తి । ఆహుతమ్ । ఆ- హుతమ్ । త్వమ్ । ఆదిత్యాన్ । ఆ - దిత్యాన్ । ఆ వహ । తాన్ । హి । ఉశ్మసి । అగ్నే । సఖ్యే । స- ఖ్యే । మా । రిషామా । వయమ్ । తవ ॥3॥

పదార్థః-హే ఆచార్యప్రవర! వయం శిష్యాః **త్వా** త్వామ్ **సమిధం శకేమ** జ్ఞానదానాయ సమిన్ధితుం శక్నుయామ. (సంపూర్వాద్ ఇన్ధీ దీప్తౌ ధాతోః 'శకి ణముల్కులౌ. అ.3।౪।౧౨ ఇత్యనేన తుమర్థే కముల్ ప్రత్యయః. శ్లౢ శక్తౌ స్వాదిః, వికరణవ్యత్యయేన శప్.) త్వమ్ **ధియః** అస్మాకం బుద్ధీః **సాధయ** పరిష్కురు. **త్వే** త్వయా. (యుష్మచ్ఛబ్దాత్ తృతీయైకవచనే 'సుపాం సులుక్...' అ.౭।౧।3౯ ఇత్యనేన విభక్తేః శే ఆదేశః.) **ఆహుతమ్** ప్రదత్తమ్ **హవిః** ఆదాతుం యోగ్యం జ్ఞానమ్ **దేవాః** ప్రముదితాః శిష్యాః **అదన్తి** గృహ్ణన్తి. **త్వమ్** ఆదిత్యాన్ ఆదిత్యబ్రహ్మచారిణః **ఆవహ** సమాజం ప్రాపయ, **తాన్ హి** తాన్ ఖలు ఆదిత్యాన్ ఆదిత్యబ్రహ్మచారిణః వయమ్ **ఉశ్మసి** కామయామహే. (వశ కాన్తౌ, అదాదిః 'ఇదన్తో మసి. అ. ౭।౧।౪౬.) హే **అగ్నే** విద్వన్, శిక్షణకళావిత్ ఆచార్య! **వయమ్** శిష్యాః **తవ సఖ్యే** త్వదీయే సాహచర్యే **మా రిషామ** కదాపి దోషయుక్తా క్షతిగ్రస్తా వా న భవేమ ॥3॥

భావార్థః-శిష్యాణాం సమర్పణరూపయా సమిధా యదాఽఽచార్యః సమిధ్యతే తదైవ స శిష్యైః సహాన్తరఙ్గతాం సంస్థాప్య స్వార్జితాం సర్వామపి విద్యాం తేభ్యః ప్రయచ్ఛతి తేషాం చారిత్రికం వికాసం చాప్యాతనోతి. ॥3॥

అస్మిన్ ఖణ్డే జీవాత్మాద్బోధనపురస్సరం పరమాత్మ జీవాత్మబ్రహ్మానన్దమోక్షప్రాప్తి వర్ణనాద్ ఆచార్యశిష్య-విషయవర్యనాత్ ప్రసఙ్గతో నృపతి విషయవర్ణనాచ్చైతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిర్వేదితవ్యా.

౧౦౬౬. ఈ మంత్రమునందును ఆచార్యులు మరియు శిష్యుల విషయమే వర్ణించబడినది.

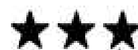
పదార్థము :- ఓ ఆచార్యా! శిష్యులమగు మేము (త్వా) మిమ్ము (సమిధం శకేమ) జ్ఞానప్రదానార్థము ప్రదీప్తమొనర్చెదముగాక! మీరు (ధియః) మా బుద్ధులను (సాధయ) పరిష్కృతపరచుడు. (త్వా) మీచే (ఆహుతమ్) ఈయబడిన (హవిః) గ్రహించబడిన జ్ఞానముచే (దేవాః) ప్రమోదమునొందిన శిష్యులమగు మేము (అదన్తి) గ్రహించెదము. తాము (ఆదిత్యాన్) ఆదిత్య బ్రహ్మచారులనుగ మమ్ము (ఆవహ) సమాజమునకు ప్రాప్తింపజేయుడు (తాన్ హి) వారు మమ్ము (ఉశ్మసి) కోరుచున్నారు. (అగ్నే) విద్వాంసుడవు, శిక్షణ కళలనెరిగిన ఓ ఆచార్యా! (వయమ్) శిష్యులమగు మేము (తవ సఖ్యే) మీ సహచర్యములో (మా రిషామ) ఎప్పుడును దోషయుక్తులము లేక నష్టముగలిగించువారము గాకుందుముగాక! ॥౩॥

భావార్థము :- శిష్యుల సమర్పణరూప సమిధలతో ఆచార్యులు ప్రదీప్తమైనప్పుడు ఆయన శిష్యులను అంతరంగములో స్థాపించుకొని తాను సంపాదించుకొనిన సకల విద్యలను వారికిచ్చివేయుదురు. మరియు వారిని చారిత్రిక వికాసవంతులనుగ జేసివేయుదురు. ॥౩॥

ఈ ఖండములో జీవాత్మయొక్క ప్రబోధముచే పరమాత్మ జీవాత్మల బ్రహ్మానందము, మోక్షప్రాప్తివర్ణన, ఆచార్య శిష్యుల వర్ణన మరియు ప్రసంగవశమున రాజుయొక్క విషయవర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

ఏడవ అధ్యాయములో రెండవఖండము సమాప్తమైనది.

1066. O God! May we have power to kindle or manifest Thee Who art Resplendent, in our hearts. Inspire our intellects and fulfil our prayers. It is always relying upon Thee, that wise men take charity offered by their admirers. Bring to us enlightened sun - like persons whom we desire. Let us not in Thy Friendship O Supreme Leader, suffer harm. II3II

౧౦౬౭. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా-ఆదిత్యాః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః. అథ మిత్రవరుణార్యమ్ణః స్తౌతి.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౬౭. ప్రతి వాం సూర ఉదితే మిత్రం గృణీషే వరుణమ్ ।

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
అర్యమణం రిశాదసమ్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౨ ౨ ౩
ప. వి:– ప్రతి । వామ్ । సూరే । ఉదితే । ఉత్- ఇతే । మిత్రమ్ । మి– త్రమ్ । గృణీషే ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
వరుణమ్ । అర్యమణమ్ । రిశాదసమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- సూరే ఉదితే సూర్యే ఉదయం ప్రాప్తే సతి, అహమ్ **వామ్** యువామ్ **మిత్రమ్** సఖాయం జగదీశ్వరమ్, **వరుణమ్** వరణీయం జీవాత్మానం చ, అపి చ **రిశాదసమ్** దోషనాశకమ్, [రిశాన్ హింసకాన్ దోషాన్ దస్యతి ఉపక్షయతి యః స రిశాదాః తమ్.] **అర్యమణమ్** అరినిగ్రహీతారం ప్రాణం చ **ప్రతిగృణీషే** ప్రత్యేకశః గుణవర్ణనేన స్తౌమి. [గృణాతేః స్తుతికర్మణో లేటి ఉత్తమైకవచనే రూపమ్.] ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ప్రభాతకాలే మనుష్యైః స్వాత్మోద్బోధనపురస్సరం ప్రాణాయామపూర్వకం చ ప్రత్యహం పరమేశ్వర ఉపాసనీయః ॥ ౧ ॥

౧౦౬౭. ఈ మొదటి మంత్రములో మిత్ర, వరుణ, అర్యమాల స్తుతియొనర్చబడినది.

పదార్థము :- (సూరే ఉదితే) సూర్యుడు ఉదయించుటతోడనే నేను (వామ్) మీ యిరువురు (మిత్రమ్) మిత్రుడగు జగదీశ్వరుడు మరియు (వరుణమ్) వరించదగిన జీవాత్మను మరియు (రిశాదసమ్) హింసక దోషములను నశింపజేయు (అర్యమణమ్) ప్రాణములను (ప్రతి గృణీషే) ఒక్కొక్కరనుగ గుణవర్ణనరూప స్తుతివిషయముగ జేసికొందును. ॥౧॥

భావార్థము :- ప్రాతః కాలములో మనుష్యులు తమ ఆత్మను ఉద్బోధనమొనర్చుకొనుచు ప్రాణాయామ పూర్వకముగ ప్రతిదినము పరమేశ్వరుని ఉపాసనయొనర్చుచుండవలెను. ॥౧॥

1067. Every day at the rising of the sun, I praise Thee O God, Who art our True Friend, the Most acceptable, the Dispenser of Justice and the Slayer of enemies (internal and external). II1II

౧౦౬౮. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా-ఆదిత్యాః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ మిత్రం జగదీశ్వరం ప్రార్థయతే.

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩౨౩౧ ౨౩౨ ౩ ౧౨
౧౦౬౮. రాయా హిరణ్యయా మతిరియమవృకాయ శవసే ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨
ఇయం విప్రా మేధసాతయే ॥౨॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:– రాయా । హిరణ్యయా। మతిః। ఇయమ్ । అవృకాయ । అ –వృకాయ । శవసే ।
౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩
ఇయమ్ । విప్రా। వి –ప్రా। మేధసాతయే । మేధ–సాతయే ॥౨॥

పదార్థః- హే సర్వమిత్ర జగదీశ్వర! **ఇయమ్ మతిః** ఏషాఽస్మాకం బుద్ధిః స్తుతిర్వా **హిరణ్యయా రాయా** హిరణ్యరూపేణ ధనేన సహ. [హిరణ్యేన ఇతి ప్రాప్తే ''సుపాం సులుక్.'' అ. ౭ । ౧ । ౩౯ ఇత్యనేన తృతీయైకవచనస్య యాజాదేశః.] **అవృకాయ** అఖణ్డితాయ **శవసే** ఆత్మబలాయ అస్తు. అపి చ **విప్రా' ఇయమ్** విశేషేణ ప్రాతి పూరయతీతి తాదృశీ ఇయం మతిః బుద్ధిః స్తుతిర్వా. [ప్రా పూరణే అదాదిః.] **మేధసాతయే** భవత్సంగమప్రాప్తయే భవతు [మేధృహింసాయాం సంగమే చ.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః-స్వబుద్ధిబలేన పరమేశస్తుత్యా చ వయం రజతసువర్ణమణి ముక్తాదిధనమ పరాజితం బలం పరమాత్మసంగమం చ ప్రాప్నుయామ. ॥ ౨ ॥

౧౦౬౮. ఈ మంత్రములో మిత్రుడగు జగదీశ్వరుని ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-సర్వమిత్రుడవగు ఓ జగదీశ్వరా! (ఇయం మతిః) మాయొక్క ఈ బుద్ధి లేక స్తుతులు (హిరణ్యయా రాయా) సువర్ణరూప ధనముతోగూడ (అవృకాయ) అఖండ (శవసే) ఆత్మబలముకొరకు అగునుగాక! మరియు (విప్రా ఇయమ్) విశేషరూపములో పూర్ణమొనర్చునట్టి ఈ బుద్ధి, లేక స్తుతి (మేధసాతయే) మీతోగూడ సంబంధము గలిగియున్నవి.॥౨॥

భావార్థము :-మేము మా బుద్ధిబలము మరియు పరమేశ్వరుని స్తుతులచే వెండి, బంగారము, మణులు, మౌక్తికములు మున్నగు ధనములను పరాజయమొనర్చబడని బలమును మరియు పరమాత్మ దర్శనమును గూడ పొందవలెను.॥౨॥

1068. With Wealth of Wisdom and Character which is pleasant and beneficial, let this my song bring unmolested and non-violent might. O sages! let my intellect aim at the attainment of God and the spirit of sacrifice. II2II

౧౦౬౯. ఋషిః-వసిష్ఠః । దేవతా-ఆదిత్యాః । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ వరుణం మిత్రం చ ప్రార్థయతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౨
౧౦౬౯. తే స్యామ దేవ వరుణ తే మిత్ర సూరిభిః సహ।

౨౩క ౨ర
ఇషం స్వశ్చ ధీమహి ॥ 3 ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ ౧౨ర
ప.విః– తే । స్యామ । దేవ । వరుణ । తే । మిత్ర । మి–త్ర । సూరిభిః । సహ । ఇషమ్ ।
౧౨ ౩
స్వా3రితి– చ । ధీమహి ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే **దేవ** ప్రకాశక, జ్ఞానవన్ **వరుణ** వరణీయ జీవాత్మన్! వయమ్ **తే** తవ **స్యామ** భవేమ. హే **మిత్ర** సఖే పరమాత్మన్! **సూరిభిః సహ** విద్వద్భిః సాకమ్, వయమ్ **తే** తవ **స్యామ** భవేమ. **ఇషమ్** అభీష్టమ్ ఐశ్వర్యమ్ **స్వః చ** ఆనన్దం చ **ధీమహి** దధీమహి. [డుధాఞ్ ధాతోర్లిఙి 'ఛన్దస్యుభయథా' ఇత్యార్ధధాతుకత్వాత్ శబ భావః ఈత్వం చ.] ॥ 3 ॥

భావార్థః- పరమాత్మజీవాత్మనోః సఖ్యం ప్రాప్య సర్వే మనుష్యా జ్ఞానవన్తః ప్రకాశవన్తః సానన్దా ఐశ్వర్యవన్తః ప్రాప్తమోక్షాశ్చ భవేయుః ॥ 3 ॥

౧౦౬౯. ఈ మంత్రములో వరుణ మరియు మిత్రులను గూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- (దేవ) ప్రకాశకుడవు, జ్ఞానివి (వరుణ) వరణీయుడవునగు ఓ జీవాత్మా! మేము (తే) నీవారము (స్యామ) అగుదుము (మిత్ర) మిత్రుడవగు ఓ పరమాత్మా! (సూరిభిః సహ) విద్వాంసుల సహితముగ మేము (తే) నీవారము(స్యామ) కావలెను (ఇషమ్) అభీష్ట ఐశ్వర్యములను (స్వః చ) మరియు ఆనందమును (ధీమహి) పొందుదుముగాక!॥3॥

భావార్థము :- పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల మిత్రత్వమును పొంది మనుష్యులెల్లరును జ్ఞానవంతులు, ప్రకాశవంతులు, ఆనందితులు మరియు ఐశ్వర్యవంతులై ముక్తినిపొందవలెను.॥3॥

1069. May we be Thine O Most acceptable God! May we be Thine along with all Thy devotees. May we gain all desirable objects and true happiness. May knowledge and supreme joy be our ideal. II3II

౧౦౭౦. ఋషిః-త్రిశోకః కాణ్వః । దేవతా-ఇన్ద్రః । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౩౪ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మానం రాజానమాచార్యం చ సంబోధితా.

అత్ర స్వాన్తరాత్మా సముద్బోధ్యతే.

౩౨ఉ ౩ ౨౩ ౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ర
౧౦౭౦. భిన్ది విశ్వా అప ద్విషః పరి బాధో జహీమృధః ।

౧౨ ౩ ౧ ౨ర
వసుస్పార్హంతదా భర ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ప.విః- భిన్ది । విశ్వాః। అప ద్విషః । పరి । బాధః। జహి । మృధః । వసు। స్పార్హమ్ ।

౩
తత్ । ఆ భర ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే ఇన్ద్ర వీర మదీయ అన్తరాత్మన్! త్వమ్ **విశ్వాః ద్విషః** సమస్తాః ద్వేష్ట్రీః రిపుసేనాః **అపభిన్ది** అప విదారయ, **బాధః** బాధకాన్ **మృధః** హింసకాన్ **పరి జహి** పరితో వినాశయ. యత్ **స్పార్హమ్** స్పృహణీయమ్ **వసు** దివ్యం భౌతికం చ ధనమస్తి **తద్** ధనమ్ **ఆ భర** ఆహర, ఉపార్జయ ॥ ౧ ॥

అత్రైకేన కారకేణానేక క్రియాయోగాద్ దీపకాలఙ్కారః.

భావార్థః-మనుష్యస్యాన్తరాత్మా చేత్ ప్రబుద్ధస్తర్హి స సర్వం కిఞ్చిత్ సాద్ధుం శక్నోతి ॥ ౧ ॥

౧౦౭౦. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౧౩౪వ మంత్రము అచ్చట. పరమాత్మ, రాజు మరియు ఆచార్యులను సంబోధించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట అంతరాత్మను ఉద్బోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ ఇంద్ర, అనగా నాయొక్క వీరత్వముగల అంతరాత్మా! నీవు (విశ్వాః ద్విషః) సమస్త ద్వేషమునొనర్చునట్టి శత్రుసైన్యములను (అపభిన్ది) చీల్చివేయుము (బాధః) బాధలను గలిగించునట్టి (మృధః) హింసకులను (పరి జహి) నల్దిశలనుండి నష్టపరచివేయుము (స్పార్హమ్) మేము కోరదగిన (వసు) దివ్యమగు భౌతిక ధనములను (తత్) అట్టి వానిని (ఆ భర) ఉపార్జనమొనర్చుము.॥౧॥

ఇచ్చట ఒక్కకారకకర్తతో గూడ అనేక క్రియల యోగముండుటచే దీపకాలంకారమున్నది.॥౧॥

భావార్థము :- మనుష్యుల అంతరాత్మ ఒకవేళ బుద్ధిశాలియైనచో అది కోరినవన్నియును సమకూర్చుకొనగలదు.॥౧॥

1070. O Lord, drive all our (internal and external) enemies away, smite down the foes who stand in the way of our progress, and bring the wealth (material and spiritual) for which we long. ll1ll

౧౦౭౧. ఋషిః- త్రిశోకః కాణ్వః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పరమాత్మా ప్రార్థ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౨ ౩౧౨
౧౦౭౧. యస్య తే విశ్వమానుషగ్భూరేర్దత్తస్య వేదతి ।
౧౨ ౩ ౧ ౨ర
వసుస్పార్హం తదా భర ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩౧౨ ౧ ౨ర ౧౨ర
ప. విః- యస్య । తే । విశ్వమ్ । ఆనుషక్ । అను-సక్ । భూరేః । దత్తస్య । వేదతి । వసు ।
౩ ౨ ౩
స్పార్హమ్ । తత్ । ఆ భర ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే ఇన్ద్ర ఐశ్వర్యశాలిన్ పరమాత్మన్! **యస్య తే** యస్య తవ **భూరేః** ప్రచురస్య **దత్తస్య** విస్తీర్ణస్య ధనస్య **విశ్వమ్** సకలం జగత్ **ఆనుషక్** నైరన్తర్యేణ **వేదతి** వేత్తి, [విద జ్ఞానే, లేటి అడాగమః.], **తత్ స్పార్హమ్** స్పృహణీయమ్ **వసు** ఆధ్యాత్మికం భౌతికం చ ధనమ్ **ఆ భర** అస్మభ్యమపి ప్రయచ్ఛ ॥ ౨ ॥

భావార్థః- బ్రహ్మాణ్డే యత్కిఞ్చిదపి ధనం వికీర్ణమస్తి తత్ సర్వం పరమాత్మప్రదత్తమేవ. వయమపి స్వపురుషార్థేన తస్య ధనస్య భాగినో భవేమ ॥ ౨ ॥

౧౦౭౧. ఈ మంత్రములో పరమాత్మను గూర్చి ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :- ఓ ఇంద్ర అనగా ఐశ్వర్యశాలివగు పరమాత్మా! (యస్య తే) ఏ నీయొక్క (భూరేః) అత్యధికముగ (దత్తస్య) ఇచ్చినట్టి ధనముల విషయములో (విశ్వమ్) ప్రపంచమంతటను (ఆనుషక్) నిరంతరము (వేదతి) ఎరుగుదునో (తత్) అట్టి (స్పార్హమ్) కోరదగిన (వసు) ఆధ్యాత్మిక మరియు భౌతిక ధనములను (ఆ భర) మాకుకూడ ప్రదానమొనర్పుము.॥౨॥

భావార్థము :- ప్రపంచమందు వెదజల్లబడిన ధనములన్నియును పరమేశ్వరుడిచ్చినవియే. మనము కూడ మన పురుషార్థముచే అట్టి ధనములకు భాగస్వాములమగుదము.॥౨॥

1071. Bring to us the most desirable wealth of Wisdom for which we long and which the world knows forthwith as given by Thee abundantly in the form of the Holy Vedas. II2II

౧౦౭౨. ఋషిః-త్రిశోకః కాణ్వః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తృతీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౨౦౭ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మానం రాజానమాచార్యం చ సమ్బోధితా.

అత్ర స్వాన్తరాత్మానం సమ్బోధయతి.

౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3౧ ౨ర 3 ౧౨
౧౦౭౨. యద్వీడావిన్ద్ర యత్స్థిరే యత్పర్శానే పరాభృతమ్ ।
౧౨ 3 ౧ ౨ర
వసుస్పార్హం తదా భర ॥ 3 ॥

౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర
ప. వి:– యత్ । వీడౌ । ఇన్ద్ర । యత్ । స్థిరే । యత్ । పర్శానే । పరాభృతమ్ । పరా –
3 ౧౨ర 3 ౨ 3
భృతమ్ । వసు । స్పార్హమ్ । తత్ । ఆ । భర ॥3॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** వీర మదీయ అన్తరాత్మన్! **యత్** యద్ వసుధనమ్ **వీడౌ** దృఢే మనుష్యే, **యత్** యద్ వసు ధనమ్ **స్థిరే** అవిచలే మనుష్యే, **యత్** యద్ వసు ధనమ్ **పర్శానే** మేఘవత్ సేచకే దానశీలే మనుష్యే. [పర్శాన ఇతి మేఘనామ. నిఘం...౧ ।౧౦.] **పరాభృతమ్** దూరదేశాదపి హృతమ్ ఆనీతం భవతి, **తత్ స్పార్హమ్** స్పృహణీయమ్ **వసు** ఆధ్యాత్మికం భౌతికం చ ధనమ్ **ఆ భర** త్వమ్ ఉపలభస్వ ॥ 3 ॥

భావార్థః-జగతి దృఢస్వభావా విఘ్నశతైరప్యవిచాల్యమానాః పరోపకారిణో జనాః స్వపరాక్రమేణ యదైశ్వర్యం ప్రాప్నువన్తి తదహం కుతో న ప్రాప్తుం శక్నోమి. హే మదీయ అన్తరాత్మన్! త్వమపి దృఢోఽవిచలో వర్షకశ్చ భూత్వా సర్వవిధమపి ధనం సంచిను ॥ 3 ॥

౧౦౭౨. ఈ మూడవఋచ పూర్వార్చికయందలి ౨౦౭వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ, రాజు, మరియు ఆచార్యులను సంబోధించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట మన అంతరాత్మను గూర్చి సంబోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్ర) నాయొక్క ఓ నీర అంతరాత్మా! (యత్) ఏ ధనము (ఈడా) దృఢమనుష్యులందు (యత్) ఏ ధనము (స్థిరే) అవిచలమనుష్యులందు (యత్) ఏ ధనము (పర్శానే) మేఘములవలె సంగ్రహించుకొనబడిన మనుష్యులలో (పరాభృతమ్) దూరదేశములనుండియును తీసికొనబడుచుండునో (తత్) అట్టి (స్పార్హమ్) కోరదగిన (వసు) ఆధ్యాత్మిక మరియు భౌతిక ధనములను (ఆ భర) నీవు నీవద్దకి తెచ్చుకొనుము. భద్రపరచుము.॥3॥

భావార్థము :- ప్రపంచములో దృఢసంకల్పముగలవారు వందలకొలది విఘ్నములందును విచలితులుగానట్టి పరోపకారవ్యక్తులు తమ పరాక్రమముతో ఏ ఐశ్వర్యముల సంపాదించెదరో, అట్టి దానిని నేనుకూడ పొందగలను. ఓ నా అంతరాత్మా! నీవుకూడ దృఢము మరియు అవిచలము వర్తింపజేయువాడవునై సకల విధములగు ధనమును సముపార్జనమొనర్చుకొనుము.॥3॥

1072. O God, grant us the wealth of virtues, worthy of being desired, which is stored up in a mighty person, in a man of strong determination and in discreet individuals. II3II

౧౦౭౩. ఋషిః-శ్యావాశ్వః । దేవతా-ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదావిన్ద్రాగ్నినామ్నా జీవాత్మప్రాణౌ నృపతిసేనాపతి చ సమ్బోధయతి.

౩ ౨౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨౩ ౧౨
౧౦౭౩. యజ్ఞస్య హి స్థ ఋత్విజా సస్నీ వాజేషు కర్మసు ।
౧ ౨౩ ౧౨
ఇన్ద్రాగ్నీ తస్య బోధతమ్ ॥ ౧ ॥

౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర
ప. విః- యజ్ఞస్య। హి । స్థః । ఋత్విజా । సస్నీఇతి । వాజేషు । కర్మసు । ఇన్ద్రాగ్నీ ।
౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౧౨ర ౩
ఇన్ద్ర - అగ్నీఇతి । తస్య । బోధతమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** జీవాత్మప్రాణౌ నృపతిసేనాపతీ వా! యువామ్ **యజ్ఞస్య** దేహయజ్ఞస్య రాష్ట్రయజ్ఞస్య వా **హి** నిశ్చయేన **ఋత్విజా** ఋత్విజౌ, సఞ్చాలకౌ **స్థః** వర్తేథే, **వాజేషు** విజ్ఞానేషు **కర్మసు** క్రియాసు చ **సస్నీ** నిష్ణాతౌ, స్థః. [ష్ణా శౌచే ధాతోః 'ఆదృగమహనజనః కికినౌ లిట్ చ.' అ. ౩ । ౨ । ౧౭౧. ఇతి కిన్ ప్రత్యయః, లిడ్వద్భావాద్ ధాతోర్ద్విత్వమ్.] యువామ్ **తస్య** తం దేహయజ్ఞం రాష్ట్రయజ్ఞం వా. [ద్వితీయార్థే షష్ఠీ] **బోధతమ్** కర్తుం కారయితుం చ జానీతమ్ ॥ ౧ ॥

భావార్థః- జీవాత్మప్రాణయో రాధిపత్యే నైయక్తికం దేహయజ్ఞం సమ్యక్ పశ్చాద్రాష్ట్ర్య నృపతి సేనాపత్యోః సహయోగేన రాష్ట్రమున్నేతవ్యమ్ ॥ ౧ ॥

౧౦౭౩. ఈ మంత్రములో ఇన్ద్రాగ్నీనామములతో జీవాత్మ, ప్రాణము, రాజా మరియు సేనాపతిని సంబోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్రాగ్నీ) జీవాత్మ, ప్రాణములు, రాజా మరియు సేనాపతులారా! మీరుభయులు (యజ్ఞస్య) శరీరయజ్ఞము మరియు రాష్ట్రయజ్ఞములకు (ది) ఋత్విజులుగానే (ఋత్విజా) ఋత్విక్కులు, సంచాలకులుగ (స్థః) ఉందురు (వాజేషు) సంగ్రామములు మరియు (కర్మసు) కార్యములందు (సస్నీ) నిష్ణాతులైయున్నారు. మీరు ఉభయులు (తస్య) ఆ శరీరయజ్ఞము మరియు రాష్ట్ర యజ్ఞములను (బోధతమ్) చేయుట మరియు చేయించుటయందు బాగా ఎరుగుడు. ॥౧॥

భావార్థము :- జీవాత్మ మరియు శరీరయజ్ఞముల అధిపత్యములో వైయక్తిక శరీరయజ్ఞమునకు కూడ ఉత్తమపద్ధతిలో సంచాలనమొనర్చి రాజా మరియు సేనాపతుల సహయోగముచే రాష్ట్రమును ఉన్నతినొందించవలెను. ॥౧॥

1073. O enlightened preceptor (Guru) and God! ye are priests of sacrifice (one - the Guru the priest of the individual sacrifice and the other - God Chief Priest at the Vast Sacrifice going on in the universe) and are experts in mighty holy works. Mark this well and give us proper instructions, regarding eontemplation and meditation. II1II

౧౦౭౪. ఋషి-శ్యావాశ్వః । దేవతా-ఇన్ద్రాగ్నీ । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౦౭౪. తోశాసా రథయావానా వృత్రహణా పరాజితా ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ఇన్ద్రాగ్నీ తస్య బోధతమ్ ॥ ౨ ॥

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. విః- తోశాసా । రథయావానా । రథ-యావా నా । వృత్రహణా । వృత్ర-హణా ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩
అపరాజితా । అ -పరాజితా । ఇన్ద్రాగ్నీ । ఇన్ద్ర -అగ్నీఇతి । తస్య । బోధతమ్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** జీవాత్మప్రాణౌ నృపతిసేనాపతీ వా! **తోశాసా** తోశాసౌ సన్తుష్టికరౌ. [తుష ప్రీతౌ, బాహులకాదౌణాదికః అసచ్ ప్రత్యయః. మధ్యస్థస్య అత్వస్య దీర్ఘశ్ఛాన్దసః. వర్ణవ్యత్యయేన షకారస్య తాలవ్యాదేశః.] **రథయావానా** రథయావానౌ రథేన దేహరథేన విమానాదియానేన వా గన్తారౌ. [రథోపపదాత్ యా ప్రాపణే ధాతోః ఛన్దసీవనిపౌ చ వక్తవ్యౌ. వా., అ. ౫ ।౨।౧౨౨ ఇత్యనేన వనిప్ ప్రత్యయః.] **వృత్రహణా** శత్రువిఘ్నపాపాదీనాం హన్తారౌ, **అపరాజితా** అపరాజితౌ చ యువామ్ **తస్య** తత్తత్కర్మణః **బోధతమ్** కర్తుం కారయితుం చ జానీతమ్ ।౨॥

భావార్థః-జీవాత్మప్రాణౌ నృపతిసేనాపతీ చ నేతారౌ వృత్వా వైయక్తికీ సామాజికీ రాష్ట్రియా చోన్నతిః సర్వైః సాధనీయా ॥ ౨ ॥

౧౦౭౪. ఈ మంత్రమందును మరల పై విషయవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ జీవాత్మ, ప్రాణములారా! మరియు రాజా, సేనాపతులారా! (తోశాసా) సంతుష్టిపరచునట్టి (రథయావానా) దేహస్వరూప రథముచే విమానము మున్నగు యానములతో నడచుచుండు (వృత్రహణా) శత్రువుల, విఘ్నములు, పాపములు మున్నగు వానిని నష్టమొనర్చునట్టి (అపరాజితా) పరాజయమొందనట్టి మీరుభయులు(తస్య) ఆ యా కర్మలను (బోధతమ్) చేయుట, లేక చేయించుటలను ఎరుగుడు.।౨॥

భావార్థము :-జీవాత్మ, ప్రాణములు మరియు రాజు, సేనాపతులను నాయకులనుగ నొనర్చి వైయక్తిక సామాజిక మరియు రాష్ట్రీయ ఉన్నతిని ఎల్లరును సాధించుకొనవలెను.।౨॥

1074. O enlightened Guru and God! Ye are bountiful, controllers of the chariot of body and the universe respectively, destroyers of sin and invincible. Mark this well and give us proper instructions regarding contemplation and meditation. II2II

౧౦౭౫. ఋషిః-శ్యావాశ్వః । దేవతా-ఇన్ద్రాగ్నీ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తావేవ సమ్బోధయతి.

౩౧ ౨ ౩౧ ౨ర౩౧ ౨౩౧౨
౧౦౭౫. ఇదం వాం మదిరం మధ్వధుక్షన్నద్రిభిర్నరః ।

౧ ౨౩ ౧౨
ఇన్ద్రాగ్నీ తస్య బోధతమ్ ॥ ౩ ॥

3 ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧౨ర
ప.వి:- ఇదమ్ । వామ్ । మదిరమ్ । మధు । అధుక్షన్ । అద్రి భిః । అ-ద్రిభిః । నరః ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ర 3
ఇన్ద్రాగ్నీ । ఇన్ద్ర - అగ్నీఇతి । తస్య । బోధతమ్ ॥3॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్రాగ్నీ** జీవాత్మప్రాణౌ నృపతిసేనాపతీ వా! **వామ్** యువామ్ ఉద్దిశ్య **నరః** పురుషార్థినో మనుష్యాః **అద్రిభిః** వాగ్రూపైః పేషణపాషాణైః **ఇదమ్** ఏతత్ **మదిరమ్** ఆనన్దజనకమ్ ఉత్సాహజనకం **చ మధు** వీరరసమ్ **అధుక్షన్** దుగ్ధవన్తః. యువాన్ **తస్య** తం వీరరసం **బోధతమ్** పాతుం జానీతమ్ ॥ 3 ॥

భావార్థః-శరీరాధిష్ఠాతృషు జీవాత్మమనఃప్రాణాదిషు రాష్ట్రాధికారిషు నృపతిసేనాపత్యాదిషు చ వీరరసం సఞ్చార్య తత్సాహాయ్యేన సర్వైరుత్కర్షః సాధనీయః ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే మిత్రవరుణార్యమనామభిః పరమేశ్వరజీవాత్మప్రాణవిషయస్య, స్వాన్తరాత్మోద్బోధనస్య, పరమాత్మ ప్రార్థనస్య, ఇన్ద్రాగ్నినా చ జీవాత్మప్రాణయోర్నృపతిసేనాపత్యోశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౦౭౫. ఈ మంత్రమునందును మరల వారినే సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రాగ్నీ) ఓ జీవాత్మా, ప్రాణమా, రాజా మరియు సేనాపతీ! (వామ్) మీ యిరువురను లక్ష్యమునందుంచుకొని (నరః) పురుషార్థపరులు (అద్రిభిః) వాణులరూప కల్వములందు (ఇదమ్) ఈ (మదిరమ్) ఆనందజనకము మరియు ఉల్సాహజనకమునగు (మధు) మధుర వీరరసమును (అధుక్షన్) పిండినాము. మీ యిరువురు (తస్య) అట్టి వీరరసమును (బోధతమ్) త్రాగుటను తెలిసికొనుడు.॥3॥

భావార్థము :-శరీరమునకు అధిష్ఠాతయగు జీవాత్మ మనస్సు, ప్రాణము మున్నగునవి మరియు రాష్ట్రనాయకుడగు రాజు సేనాపతి మున్నగువారియందు శరీర రసమును సంచారమొనర్చజేసి వారి సహాయముచే అందరను ఉన్నతపరచవలెను.॥3॥

ఈ ఖండములో మిత్ర, వరుణ, అర్యమా యను నామములచే పరమాత్మ, జీవాత్మ, ప్రాణముల విషయములను, అంతరాత్మయొక్క ఉద్బోధనములను, పరమాత్మతో ప్రార్థించుట మరియు ఇన్ద్రాగ్నీ నామములతో జీవాత్మ, ప్రాణము, రాజు, సేనాపతుల విషయముల వర్ణన యుండుటవల్ల ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

ఏడవ అధ్యాయములో మూడవ ఖండము సమాప్తమైనది.

1075. O enlightened soul and God! The offerers of the Sacrifice have prepared this exhilarating sweet juice of devotion commingled with knowledge for you, with the help of unshakable vows of truth and non - violence etc. mark this well and give us proper instructions regarding contemplation and meditation. II3II ★★★

౧౦౭౬. ఋషి:-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ४౭౨ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర గురుశిష్యవిషయో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౭౬. ఇన్ద్రాయేన్దో మరుత్వతే పవస్వ మధుమత్తమః ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
అర్కస్య యోనిమాసదమ్ ॥ ౧ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:- ఇన్ద్రాయ । ఇన్దో । మరుత్వతే । పవస్వ । మధు మత్తమః । అర్కస్య। యోనిమ్ ।
౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
ఆసదమ్ । ఆ-సదమ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్దో** జ్ఞానరసాగార ఆచార్య! **మధుమత్తమః** అతిశయేన మధురః త్వమ్ **మరుత్వతే** ఉత్కృష్టప్రాణవతే **ఇన్ద్రాయ** శిష్యాయ మహ్యమ్ **పవస్వ** జ్ఞానరసం ప్రవాహయ. అహమ్ **అర్కస్య** పూజనీయస్య తవ **యోనిమ్**, విద్యాగృహమ్, గురుకులమ్ **ఆసదమ్** ఆగతోఽస్మి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- గురుకులం ప్రవేష్టృభ్యశ్ఛాత్రేభ్యో విద్వాంసో మధురస్వభావా గురవః ప్రేమ్ణా సర్వా విద్యాః ప్రయచ్ఛేయుః, శిష్యాశ్చ తాన్ శ్రద్ధయా సత్కుర్యుః ॥ ౧ ॥

౧౦౭౬. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ४౭౨వ ఋచపై పరమాత్మ విషయములో వర్ణించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట గురు శిష్యుల విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్దో) జ్ఞానరసనిధియగు ఓ ఆచార్యా! (మధుమత్తమః) అత్యంత మధురమగు నీవు (మరుత్వతే) ఉత్కృష్టమగు ప్రాణముగల (ఇన్ద్రాయ) శిష్యుడనగు నాకొరకు (పవస్వ) జ్ఞానరసమును ప్రవహింపజేయుము. నేను (అర్కస్య) పూజనీయుడవగు (యోనిమ్) విద్యాగృహము అనగా గురుకులమునకు (ఆసదమ్) వచ్చియున్నాను.॥౧॥

భావార్థము :-గురుకులమునకు చేరినట్టి శిష్యులను విద్వాంసులు, మధుర స్వభావముగల గురువులు ప్రేమతో సకలవిద్యలను ప్రదానమొనర్చవలెను. మరియు శిష్యులు శ్రద్ధతో వారిని సత్కరించవలెను.॥౧॥

1076. O God, Giver of Peace, and coolness like the moon, Thou Who art the sweetest, purify me who am the master of my vital energy. I have taken my seat in the temple of my Lord Who is always to be worshipped. The whole world has become like a holy shrine to me, as I regard God as All-pervading.II1II

౧౦౭౭. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి గురుశిష్యవిషయమేవాహ.

౧౦౭౭. తం త్వా విప్రా వచోవిదః పరిష్కృణ్వన్తి ధర్ణసిమ్ ।
సం త్వా మృజన్త్యాయవః ॥ ౨ ॥

ప.విః- తమ్ । త్వా । విప్రాః । వి - ప్రాః । వచోవిదః । వచః - విదః । పరి । కృణ్వన్తి । ధర్ణసిమ్ । సమ్ । త్వా । మృజన్తి । ఆయవః ॥౨॥

పదార్థః- హే శిష్య **ధర్ణసిమ్** విద్యాయా గ్రహీతారమ్, **తం త్వా** గురుకులం ప్రవిష్టం తాదృశం త్వామ్ **వచోవిదః** నిఖిలవాఙ్మయస్య, వేత్తారః **విప్రాః** బ్రాహ్మణా గురుజనాః **పరిష్కృణ్వన్తి** పరిష్కుర్వన్తి, **ఆయవః** క్రియాశీలాః ఆచార్యాః [యన్తి క్రియాతత్పరాస్తిష్ఠన్తీతి ఆయవః. ఇణ్ గతౌ ధాతోః 'ఛన్దసీణః' ఉ.. ౧ ।౨ ఇత్యనేన ఉణ్ ప్రత్యయః.] **త్వా** త్వామ్ **సం మృజన్తి** సమ్యక్ శోధయన్తి, సద్గుణైః సమ్యగలఙ్కుర్వన్తి చ ॥ ౨ ॥

భావార్థః-గురుణామిదం కర్తవ్యం యత్తే విద్యాయాః సదాచారస్య చ దానేన శిష్యాణాం హృదయాని పరిష్కృతాని శుద్ధాన్యలఙ్కృతాని చ కుర్వన్తు ॥ ౨ ॥

౧౦౭౭. ఈ మంత్రములో మరల గురుశిష్యుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :- ఓ శిష్యా!(ధర్ణసిమ్) విద్యను గ్రహించునట్టి (తం త్వా) గురుకులమునకు చేరినట్టి నిన్ను (వచోవిదః) సంపూర్ణ వాఙ్మయముయొక్క జ్ఞాని (విప్రాః) బ్రాహ్మణగురుజనము (పరిష్కృణ్వన్తి) పరిష్కరించెదరు (ఆయవః) క్రియాశీలురగు ఆచార్యులు (త్వా) నిన్ను (సం మృజన్తి) చక్కగా శుద్ధపరచుచు మరియు సద్గుణములతో అలంకృతులనొనర్చెదరు.॥౨॥

భావార్థము :-గురువుల కర్తవ్యమేమన వారు విద్య మరియు సదాచార దానములచే శిష్యుల హృదయములను పరిష్కృతము, శుద్ధము మరియు అలంకృతమొనర్చవలెను.॥౨॥

1077. Sages who know the essence of the Vedas, praise Thee the Strong Sustainer of the universe. Wise men always seek Thee. II2II

౧౦౭౮. ఋషిః-కశ్యపః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧౨ ౩ ౧ ౨౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨
౧౦౭౮. రసం తే మిత్రో అర్యమా పిబన్తు వరుణః కవే ।
౧౨ ౩ ౧౨
పవమానస్య మరుతః ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర
ప. వి:– రసమ్ । తే । మిత్రః । మి – త్రః । అర్యమా । పిబన్తు । వరుణః । కవే । పవమానస్య ।
౩ ౧ ౨
మరుతః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **కవే** ౦మేధావిన్ విద్వద్వర ఆచార్య! **పవమానస్య తే** శిష్యాణాం జీవనాని పవిత్రీకుర్వతః తవ **రసమ్** విద్యారసమ్ **మిత్రః** సర్వైః సహ మిత్రవద్ వ్యవహర్తా శిష్యః, **అర్యమా** శత్రునిగ్రాహకర్తా శిష్యః. [అర్యమా అరీన్ నియచ్ఛతి. నిరు. ౧౧ । ౨౩.] **వరుణః** స్వదోషనివారణాయ ప్రయత్నశీలః శిష్యః, **మరుతః** అన్యే చ శిష్యాః **పిబన్తు** ఆస్వాదయన్తు ॥ ౩ ॥

భావార్థః- శిష్యాణాం విభిన్నా యోగ్యతా విభిన్నా గుణాశ్చ భవన్తి. తేషాం యోగ్యతానుసారం తద్వికాసో గురుభిః కర్తవ్యః. యస్మిన్ యస్మిన్ బ్రాహ్మణత్వ - క్షత్రియత్వ- వైశ్యత్వాదిగుణాః సన్తి స తదనురూపవిద్యాదానేన తత్తద్ వర్ణాధికారీ కార్యః ॥ ౩ ॥

౧౦౭౮. దీనియందును మరల పై విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(కవే) మేధావివి, విద్వద్వరుడవగు ఓ ఆచార్యా! (పవమానస్య తే) శిష్యుల జీవితములను పవిత్రపరచునట్టి మీయొక్క (రసమ్) విద్యారసమును (మిత్రః) అందరితో మిత్రులవలె వ్యవరించునట్టి శిష్యులు (వరుణః) తమ దోషములను తొలగించుకొనుటకొరకు ప్రయత్నశీలురగు శిష్యులు(అర్యమా), శత్రువులను నిగ్రహించునట్టి శిష్యులు (మరుతః) మరియు ఇతర శిష్యులెల్లరును (పిబన్తు) పానమొనర్చవలెను. ॥౩॥

భావార్థము :-శిష్యులకు విభిన్నయోగ్యతలు మరియు విభిన్నమగు గుణములుండును. వారి యోగ్యతల ననుసరించి వారికి గురువులు ప్రత్యేకించవలెను. ఎవరెవరియందు ఏ యే బ్రాహ్మణత్వము, క్షత్రియత్వము, వైశ్యత్వము మున్నగు గుణములుండునో వారి వారిని వారి కనుకూలమగు విద్యాదానముచే ఆ యా వర్ణములకు అధికారులనుగ నొనర్చవలెను. ॥౩॥

1078. Let a man who regards all as his friends, a charitable dispenser of justice and a worthy acceptable person, drink the devotional juice of God, Who is the Purifier of all and Who is Most Resplendent. II3II

౧౦౭౯. ఋషి-సప్తర్షయః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-బార్హతః ప్రగాథః(బృహతీ)। స్వరః-మధ్యమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౧౭ క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్రాపి స ఏవ విషయః ప్రకారాన్తరేణ వర్ణ్యతే.

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర
౧౦౭౯. మృజ్యమానః సుహస్త్యా సముద్రే వాచమిన్వసి ।
3 ౨ 3౧౨ 3 ౧ ౨3 ౨ 3 ౧౨ 3క౨ర
రయిం పిశఙ్గం బహులం పురుస్పృహం పవమానాభ్యర్షసి ॥ ౧ ॥

3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:– మృజ్యమానః । సుహస్త్య – సు –హస్త్య। సముద్రే । సమ్ – ఉద్రే । వాచమ్ ।
3 ౨ 3౧౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర
ఇన్వసి । రయిమ్ । పిశఙ్గమ్ । బహులమ్ । పురుస్పృహమ్ । పురు–స్పృహమ్ । పవమాన ।
3 ౨ 3
అభి–అర్షసి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సుహస్త్య** సుహస్తకలాకుశల జగదీశ్వర! [హస్తే హస్త క్రియాయాం సాధుః హస్త్యః, శోభనశ్చాసౌ హస్త్యః సుహస్త్యః.] **మృజ్యమానః** సద్గుణకర్మస్వభావైః అలంక్రియమాణః త్వమ్ **సముద్రే** అన్తరిక్షే. [సముద్ర ఇత్యన్తరిక్షనామ. నిఘం. ౧ । 3.] **వాచమ్** స్తనయిత్నుశబ్దమ్ **ఇన్వసి** ప్రేరయసి. [ఇన్వతి గతికర్మా. నిఘం. ౨ । ౧౪.] అపి చ, హే **పవమాన** సర్వాన్తర్యామిన్! త్వమ్ **బహులమ్** ప్రచురమ్ **పురుస్పృహమ్** బహు స్పృహణీయమ్ **పిశంగం రయిమ్** పింగలవర్ణం ధనం సువర్ణాదికమ్ **అభి** అస్మాన్ ప్రతి **అర్షతి** గమయసి ॥ ౧ ॥

భావార్థః-అన్తరిక్షే మేఘనిర్మాణం, వృష్టికర్మాదికం, నిఃశుల్కం బహుమూల్యధనాద్యుత్పాదనం చ పరమేశ్వరస్యైవ కర్మ విద్యతే ॥ ౧ ॥

౧౦౭౯. ఈ ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౧౭వ మంత్రమే. దానికచ్చట పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చటకూడ అదే విషయము చెప్పబడుచున్నది.

పదార్థము :-(సుహస్త్య) ఉత్కృష్టమగు హస్తకళానిపుణుడవగు ఓ జగదీశ్వరా! (మృజ్యమానః) శ్రేష్ఠమగు గుణకర్మ స్వభావములతో అలంకృతుడవై యుండియును నీవు (సముద్రే) అంతరిక్షమునందు (వాచమ్) విద్యుత్తు గర్జనశబ్దములను (ఇన్వసి) ప్రేరితమొనర్చెదవు. మరియు (పవమాన) ఓ సర్వాంతర్యామీ! నీవు (బహులమ్) విస్తారము (పురుస్పృహమ్) అనేకులచే కోరదగిన (పిశఙ్గమ్ రయిమ్) పసుపువర్ణముగల ధనము సువర్ణము మున్నగువానిని (అభి) మావైపునకు (అర్షసి) పంపుచుందువు. ॥౧॥

భావార్థము :- అంతరిక్షమునందు మేఘముల నిర్మాణము వర్షకార్యములు మున్నగునవి మరియు ఏ విధమగు మూల్యమును తీసికొనకుండగనే బహుమూల్యధనములు మున్నగువానిని ఉత్పన్నమొనర్చుటయనునది ఆ పరమేశ్వరుని కార్యమే.॥౧॥

1079. O God Purifier of all, full of charming brilliant light! When being sought after, in the ocean of heart, Thou revealest the Vedic speech. Thou makest riches of wisdom flow to us which are abundant, brilliant and much desired. II1II

౧౦౮౦. ఋషిః- సప్తర్షయః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- బార్హతః ప్రగాథః(సతోబృహతీ)। స్వరః- పఞ్చమః.

అత పరమాత్మనః కర్మాణి వర్ణ్యన్తే.

౧౦౮౦. పునానో వారే పవమానో అవ్యయే వృషో అచిక్రదద్వనే ।
దేవానాం సోమ పవమాన నిష్కృతం గోభి రఞ్జానో అర్షసి ॥ ౨ ॥

ప. వి:- పునానః । వారే । పవమానః । అవ్యయే । వృషా - ఉ । అచిక్రదత్ । వనే । దేవానామ్ । సోమ । పవమాన । నిష్కృతమ్ । నిః-కృతమ్ । గోభిః । అఞ్జానః । అర్షసి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **వారే** వరణీయే **అవ్యయే** అవిమయే పార్థివే లోకే. [ఇయం (పృథివీ) వా అవిః, ఇయం హీమాః సర్వాః ప్రజా అవతి. శ...౬ ।౧ ।౨ ।33.] **పవమాన**। గచ్ఛన్ **పునానః** పవిత్రతాం చ కుర్వన్ **వృషా ఉ** సుఖాదివర్షకః పరమాత్మా ఖలు **వనే** మేఘోదకే. [వనమిత్యుదకనామ. నిఘం. ౧ ।౧౨.] **అచిక్రదత్** స్తనయిత్నుశబ్దం కారయతి. హే **పవమాన** పవిత్రతాదాయక **సోమ** జగత్స్రష్టః పరమాత్మన్! త్వమ్ **దేవానామ్** దివ్యానామగ్నిజలవాయ్వాదీనామ్ **నిష్కృతమ్** గృహమ్ భూలోకమిత్యర్థః **గోభిః** సూర్యరశ్మిభిః **అఞ్జానః** వ్యక్తం కుర్వన్ ప్రకాశయన్ **అర్షసి** కర్మణ్యోఽసి ॥ ౨ ॥

భావార్థః- **అన్తరిక్షే మేఘగర్జనం, వృష్టిద్వారా భూలోకస్య పవిత్రీకరణం, సూర్యకిరణైర్భూమణ్డలస్య ప్రకాశనమిత్యాది సర్వం కర్మ జగత్పతిః పరమేశ్వర ఏవ కరోతి, నాన్యః కశ్చిత్ ॥ ౨ ॥**

౧౦౮౦. ఈ మంత్రములో పరమేశ్వరుని కార్యముల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(వారే) వరించదగిన (అవ్యయే) పార్థివలోకములో (పవమానః) చేర్చుచు మరియు (పునానః) పవిత్రమొనర్చుచు (వృషా ఉ) సుఖములు మున్నగువానిని వర్షింపజేయునట్టి పరమాత్మ (వనే) మేఘజలములందు (అచిక్రదత్) విద్యుద్గర్జననొనర్పజేయును (పవమాన) పవిత్రదాయకుడవు (సోమ) జగత్స్రష్టవగు ఓ పరమేశ్వరా! (దేవానామ్) దివ్యమగు అగ్ని, జలము, వాయువు మున్నగువానిని (నిష్కృతమ్) తొలగించి గృహము అనగా భూలోకమును(గోభిః) సూర్యకిరణములచే (అక్తానః) ప్రకాశపరచుచు (అర్షసి) కర్మణ్యుడవైయున్నావు.॥౨॥

భావార్థము :-అంతరిక్షములో మేఘముల గర్జన, వర్షముద్వారా భూలోకమును పవిత్రపరచుట, సూర్యకిరణములద్వార భూమండలమును ప్రకాశపరచుట మున్నగు కార్యములన్నియును జగత్పతియగు పరమేశ్వరుడు మాత్రమే చేయగలుగును.॥౨॥

1080. The mighty soul which purifies itself and others immersed in the Most acceptable Indestructible and Adorable God remembers Him constantly. O God the Giver of peace to enlightened persons. O Purifier, being manifested or revealed by the sermons of wise preceptors, Thou goest to the pure soul - is attained by it. II2II

౧౦౮౧. ఋషిః-అమహీయుః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః. తత్రాదౌ జీవాత్మవిషయో వర్ణ్యతే.

౩ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౮౧. ఏతము త్యం దశ క్షిపో మృజన్తి సిన్ధుమాతరమ్ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సమాదిత్యేభిరఖ్యత ॥ ౧॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩
ప. విః- ఏతమ్ । ఉ । త్యమ్ । దశ -క్షిపః । మృజన్తి । సిన్ధుమాతరమ్ । సిన్ధు -మా తరమ్ ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
సమ్ । ఆదిత్యేభిః । ఆ-దిత్యేభిః । అఖ్యత ॥ ౧ ॥

పదార్థః- సిన్ధుమాతరమ్ సిన్ధుః ఆనన్దరసస్యన్దినీ జగదమ్బా మాతా యస్య తథావిధమ్ **ఏతమ్ ఉ త్యమ్** ఏతం ఖలు తం సోమం జీవాత్మానమ్ **దశ క్షిపః** ఇన్ద్రియదోషాణాం ప్రక్షేప్తారః దశప్రాణాః **మృజన్తి** అలఙ్కుర్వన్తి. ఏష సోమః జీవాత్మా **ఆదిత్యేభిః** ఆదిత్యవద్ జ్ఞానప్రకాశేన ప్రకాశితైః గురుజనైః **సమ్ అఖ్యత** విద్యాప్రకాశం లభతే ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ప్రాణైః సహచరిత ఏవ మనుష్యస్యాత్మా దేహం జీవయతి దేహాధిష్ఠాతృత్వం చ కరోతి. గురూణాముపదేశం వినా స స్వయమేవ జ్ఞానవాన్ న భవతి ॥ ౧ ॥

౧౦౮౧. ఈ మొదటి మంత్రములో జీవాత్మ విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (సిన్ధుమాతరమ్) ఆనందరసమును ప్రవహింపజేయు జగదాంబ ఎవరిమాతయో, అట్టి (ఏతమ్ ఉ త్యమ్) దీనిని ఆ సోమనామకుడగు జీవాత్మయొక్క (దశ క్షిపః) ఇంద్రియ దోషములను తీసిపారవేయునట్టి పదిప్రాణములను (మృజన్తి) అలంకృతమొనర్చును. ఈ సోమజీవాత్మ (ఆదిత్యేభిః) సూర్యునివలె జ్ఞానప్రకాశముచే ప్రకాశించుగురువులచే (సమ్ అఖ్యత) విద్యాప్రకాశమును కలిగించును.॥౧॥

భావార్థము :- ప్రాణములతో గూడియుండియే మనుష్యుల ఆత్మ శరీరమును జీవించియుంచగలదు. మరియు శరీరముపై అధికారము నెరపగలదు. గురువుల ఉపదేశములేనిదే అది స్వయముగా జ్ఞాని కాజాలదు.॥౧॥

1081. Ten senses (five of perception and five of action) purify the soul whose mothers are the uplifting emotions, which save it as mothers save their children. Persons whose senses are pure and whose emotions are uplifting, become illustrious along with devotees who are true sons of the Immortal Divine Mother. II1II

౧౦౮౨. ఋషిః- అమహీయుః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథాత్మని జ్ఞానం కథం జాయత ఇత్యాహ.

౧ ౨ర౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩ ౨
౧౦౮౨. సమిన్ద్రేణోత వాయునా సుత ఏతి పవిత్ర ఆ ।
౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
సం సూర్యస్య రశ్మిభిః ॥ ౨ ॥

౧ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:– సమ్ । ఇన్ద్రేణ । ఉత । వాయునా । సుతః । ఏతి । పవిత్రే । ఆ । సమ్ । సూర్యస్య ।
౩ ౧ ౨
రశ్మిభిః॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ఇన్ద్రేణ** మనసా **ఉత** అపి చ **వాయునా** ప్రాణేన **సుతః** అభిషుతో జ్ఞానరసః **పవిత్రే** పవిత్రే జీవాత్మని **సమ్ ఆ ఏతి** సమాగచ్ఛతి, కిఞ్చ **సూర్యస్య రశ్మిభిః** ఆదిత్యస్య కిరణైః యద్వా చక్షుషో వృత్తిభిః. [చక్షురసౌ ఆదిత్యః. ఐ... అ. ౨।౧।౫.] **సమ్** సమాగచ్ఛతి ॥ ౨ ॥

భావార్థః- మనుష్యస్యాత్మా యజ్జ్ఞానం సఞ్చినోతి తత్ర మనః ప్రాణ నేత్రవృత్తయోఽగ్నిర్వాయుః సూర్యరశ్మయో గురుజనాః సర్వేఽపి కారణతాం ప్రపద్యన్తే ॥ ౨ ॥

౧౦౮౨. ఈ మంత్రములో ఆత్మయందు జ్ఞాన మెట్లుత్పన్నముకాగలదను విషయము కలదు.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రేణ) మనస్సుచే (ఉత) మరియు (వాయునా) ప్రాణముచే (సుతః) శుద్ధపరచిన జ్ఞానరసము (పవిత్రే) పవిత్రమగు జీవాత్మయందు (సమ్ ఆ ఏతి) వచ్చిచేరును. మరియు (సూర్యస్య రశ్మిభిః) సూర్యునికిరణములచే లేక నేత్రముల వృత్తులచే (సమ్) సమాగతము, అనగా వచ్చిచేరును. ॥౨॥

భావార్థము :- మనుష్యుల ఆత్మ ఏ జ్ఞానమును సంచితమొనర్చుకొనగలదో దానియందు మనస్సు, ప్రాణము, నేత్రముల వృత్తులు అగ్ని, వాయువు, సూర్యకిరణములు మున్నగునవన్నిటిని గురువులు కారణరూపముగ నొనర్చెదరు. ॥౨॥

1082. The devout soul trained with the help of pure thoughts, actions and devotion is united with God who is the Lord of the universe and Almighty. It becomes one with the rays of the sun i.e. illustrious and enlightened. ll2ll

౧౦౮౩. ఋషిః- అమహీయుః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ। స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి జ్ఞానరసవిషయ ఏవ వర్ణ్యతే.

౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౮౩. స నో భగాయ వాయవే పూష్ణే పవస్వ మధుమాన్।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
చారుర్మిత్రే వరుణే చ ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ప. విః – సః । నః । భగాయ । వాయవే । పూష్ణే । పవస్వ । మధుమాన్ । చారుః । మిత్రే ।
౩ ౨ ౧ ౨ర ౩
మి – త్రే । వరుణే । చ ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే సోమ జ్ఞానరస! **సః** అసౌ **మధుమాన్** మధురః త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **భగాయ** సూర్యతుల్యాయ నృపతయే, **వాయవే** గతిమతే సేనాధ్యక్షాయ, **పూష్ణే** పశుపాలనకృషివాణిజ్యాదినా సమాజస్య పోషకాయ వైశ్యజనాయ చ **పవస్వ** ప్రక్షర. అపి చ **చారుః** రమణీయః త్వమ్ **మిత్రే** రాష్ట్రస్థే బ్రాహ్మణజనే **వరుణే చ** శత్రునివారకే క్షత్రియజనే చాపి **పవస్వ** ప్రక్షర ॥ 3 ॥

భావార్థః- రాష్ట్రే బ్రాహ్మణక్షత్రియ వైశ్యా నృపతిసేనాపతిన్యాయాధ్యక్షాదయః సామాన్యాః ప్రజాజనాశ్చ సర్వేఽపి స్వస్వయోగ్యతానుసారం జ్ఞానస్య సంచేతారో భవన్తు, యేన రాష్ట్రం ప్రగతిపథమనుసరేత్ ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే గురుశిష్యయోః పరమాత్మజీవాత్మనోర్జ్ఞానరసస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తీతి. వేద్యమ్.

౧౦౮౩. ఈ మంత్రమునందును మరల జ్ఞానరస వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- ఓ జ్ఞానరసమా! (సః) అట్టి (మధుమాన్) మధురమును నీవు (నః) మాయొక్క (భగాయ) సూర్యునివంటి రాజుకొరకు (వాయవే) గతిమంతుడగు సేనాధ్యక్షుని కొరకు మరియు (పూష్ణే) పశుపాలకులు, కృషీవలురు, వ్యాపారము మున్నగువానిచే సమాజమును పోషించునట్టి వైశ్యులకొరకు (పవస్వ) ఊరించుము. మరియు (చారుః) రమణీయమగు నీవు (మిత్రే) రాష్ట్రమిత్రులగు బ్రాహ్మణులందు, (వరుణే చ) మరియు శత్రునివారకులగు క్షత్రియులందును (పవస్వ) ప్రవహింపజేయుము.॥3॥

భావార్థము :- రాష్ట్రములో బ్రాహ్మణులు, క్షత్రియులు, వైశ్యులు, రాజు, సేనాపతి, న్యాయాధీశుడు మున్నగువారు మరియు సామాన్య ప్రజలు కూడ ఎల్లరును తమతమ యోగ్యతానుసారము జ్ఞానమును సంచయమొనర్చువారుగ నుండవలెను. దీనివల్ల రాష్ట్రము ప్రగతిమార్గమున ముందుండగలదు.॥3॥

ఏడవ అధ్యాయమందలి నాల్గవ ఖండము సమాప్తమైనది.

1083. O God! Thou Who art most sweet and lovely flow towards and purify our soul which is full of righteousness and knowledge, active and supporter of a noble cause. Be Thou Giver of peace and bliss to the person who is friendly to all and who is acceptable on account of his noble virtues. II3II

౧౦౮౪. ఋషిః-శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౫౩ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మనో నృపస్య చ విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర యోగ విషయో వ్యాఖ్యాయతే.

౧౦౮౪. రేవతీర్నః సధమాద ఇన్ద్రే సన్తు తువివాజాః ।
క్షుమన్తో యాభిర్మదేమ ॥ ౧ ॥

ప.విః- రేవతీః । నః । సధమాదే । సధ - మాదే । ఇన్ద్రే । సన్తు । తువివాజాః । తువి - వాజాః । క్షుమన్తః । యాభిః । మదేమ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- సధమాదే సహ మాద్యన్తి మనోబుద్ధీన్ద్రియాదీని యత్ర స సధమాదో యోగయజ్ఞః తస్మిన్ **నః** ఉపాసకానామ్ అస్మాకమ్ **రేవతీః** రయివత్యః ఐశ్వర్యవత్యః మైత్రీకరుణాముదితోపేక్షావృత్తయః **తువివాజాః** బహుబలాః సత్యః **ఇన్ద్రే** జీవాత్మని **సన్తు** విద్యమానా భవన్తు, **యాభిః** వృత్తిభిః **క్షుమన్తః** నివాసవన్తో వయమ్ [క్షి నివాసగత్యోః, ఔణాదికో డుః ప్రత్యయః.] **మదేమ** ఆనన్దేమ ॥ ౧ ॥

భావార్థః-సర్వప్రాణిషు సుఖసంభోగాపన్నేషు మైత్రీం భావయేత్, దుఃఖితేషు కరుణామ్, పుణ్యాత్మకేషు ముదితామ్, అపుణ్యశీలేషూపేక్షామ్. ఏవమస్య భావయతః శుక్లో ధర్మ ఉపజాయతే. తతశ్చ చిత్తం ప్రసీదతి, ప్రసన్నమేకాగ్రం స్థితిపదం లభతే. ఏతాశ్చిత్తవృత్తయో యదా మనుష్యస్యాత్మని సముద్భవన్తి తదా చిత్తప్రసాదనేన స నివాసవానానన్దవాంశ్చ జాయతే ॥ ౧ ॥

౧౦౮౪. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికలో ౧౫౩వ మంత్రమునకు పరమాత్మ మరియు రాజు విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట యోగవిషయములో చెప్పబడుచున్నది.

పదార్థము :-(సధమాదే) ఎచ్చట మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియములు మున్నగునవన్నియును కలిసి పనిచేయుచుండునో, అట్టి యోగయజ్ఞములో (నః) ఉపాసకులమగు మాయొక్క (రేవతీః) ఐశ్వర్యవంతమగు మైత్రి, కరుణ, ఆనందము, నిర్లక్ష్యము మున్నగు వృత్తులు (తువివాజాః) అధిక

శక్తివంతములగుచు (ఇన్ద్రే) జీవాత్మలో (సన్తు) చేరిపోవలెను (యాభిః) ఏ వృత్తులలో (క్షుమన్తః) నివాసమైయుండి మనము (మదేమ) ఆనందమునొందుదుమో, వానియందు సంలీనమైపోవలెను. ॥౧॥

భావార్థము :- ప్రాణులు సుఖభోగములందు చేరిపోయినప్పుడు వానియెడ మైత్రిభావన నుంచవలెను. దుఃఖితులయెడ కరుణభావన నుంచవలెను. పుణ్యాత్ములయెడ మోదముగనుండవలెను. పాపకర్ములయెడ జాగ్రత్తగా నుండవలెను. ఈ విధమగు భావన కలిగియుండువారియందు శుక్లధర్మముత్పన్నమగును. దానిచే చిత్తము, సాధువంతముగ కాగలుగును. ప్రసన్నము మరియు ఏకాగ్రమైన స్థితి పదమునకు చేరగలవు. ఈ చిత్తవృత్తులు మనుష్యుల ఆత్మయందు ఉద్భవించినప్పుడు చిత్తప్రసాదము వల్ల వారు నివాసవంతులు మరియు ఆనందములో ఓలలాడగలరు. ॥౧॥

1084. (1) May our people be rich in strength and knowledge, obedient to the Lord, enjoying together, so that wealthy in food and full of devotion , we may rejoice.

(2) May our cows be full of the wealth of milk and always growing physically, so that we may rejoice. ll1ll

౧౦౮౫. ఋషిః- శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునరపి యోగస్యైవ విషయమాహ.

౨ ３ ౨ ３ ౧ ౨ ３ ౨ ３ ౧ ౨ ３ ౨
౧౦౮౫. ఆ ఘ త్వావాన్ త్మనాయుక్త స్తోతృభ్యో ధృష్ణవీయానః ।

３ ౨ఉ ３ ౨ ３క ౨ర
ఋణో రక్షం న చ క్ర్యోః ॥ ౨ ॥

౨ ３ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ３ ౨ ３ ౧ ౨ ３ ౨ ３ ౨
ప. వి:- ఆ । ఘ । త్వావాన్ । త్మనా । యుక్తః । స్తోతృభ్యః । ధృష్ణో । ఈయానః । ఋణోః ।
౧ ౨ ３క ౨
అక్షమ్ । న । చ క్ర్యోః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **ధృష్ణో** శత్రుధర్షణశీల ఇన్ద్ర పరమాత్మన్! **ఈయానః** ఉపాసకైః యాచ్యమానః. [ఈమహే ఇతి యాఞ్చాకర్మసు పఠితమ్. నిఘం ３ । ౧౯.] **త్మనా యుక్తః** త్మనా ఆత్మనా ఆత్మబలేన యుక్తః. [మన్త్రేష్వాడ్యాదేరాత్మనః. అ. ౬ । ౪ । ౧౪౧. ఇత్యాకారలోపః.] **త్వావాన్** త్వాదృశః త్వమేవ. [వతుప్రకరణే యుష్మదస్మద్భ్యాం ఛన్దసి సాదృశ్య ఉపసంఖ్యానమ్. అ. ౫ । ౨ । ３౯ ఇత్యత్ర స్థితేన వార్త్తికేన యుష్మచ్ఛబ్దాత్ సాదృశ్యార్థే వతుప్.] **ఘ** ఖలు **స్తోతృభ్యః** ఉపాసకేభ్యో యోగిభ్యః, యోగసిద్ధిమ్

ఋణోః ప్రాపయసి. [ఋణోతిః గతికర్మా. నిఘం ౨।౧౪. అత్ర ణిగన్భః. లడర్థే లజ్, అడభావశ్ఛాన్దసః.] కథమివ? **చక్ర్యోః** ద్వయోః రథచక్రయోః మధ్యే **అక్షం న** ధురం యథా రథకారః ప్రాపయతి తద్వత్. [చక్రిః ఇత్యత్ర కృఞ్ ధాతోః 'ఆదృగమహనజనః'. అ. 3।౨।౧౭౧. ఇత్యనేన కిః ప్రత్యయః.] ॥౨॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యంథోభయోః రథచక్రయోరాక్షకీలకద్వారా యోజనేనైవ చక్రయోర్భ్రమణం రథస్యాగ్రే గమనం చ సంభవతి తథైవ యోగినో యోగసిద్ధిప్రాప్త్యైవ లక్ష్యారోహణం మోక్షలాభశ్చ సిద్ధ్యతి ॥ ౨ ॥

౧౦౮౫. ఈ మంత్రమునందును మరల యోగవిషయమే వర్ణించబడియున్నది.

పదార్థము :-(ధృష్ణో) శత్రువులను నష్టమొనర్చు స్వభావముగల ఓ పరమేశ్వరా! (ఈయానః) ఉపాసకుల నుండి యాచించబడిన (త్మనా యుక్తః) ఆత్మబలముతోగూడిన (త్వావాన్) నీకు నీవలెనే స్వయముగ నీవు (ఘ) నిశ్చయముగనే (స్తోతృభ్యః) ఉపాసకులగు యోగులకు యోగసిద్ధిని (ఋణోః) ప్రాప్తింపజేయుదువు (చక్ర్యోః) రెండు రథచక్రములమధ్యలోని (అక్షం న) రథకారుడు ఇరుసును సమకూర్చునటుల చేయుదువు.॥౨॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :- ఏ విధముగ రథచక్రములను ఇరుసుద్వారా బంధించుట ద్వారానే చక్రములు తిరుగుట మరియు రథము ముందుకు సాగుట సంభవమగునో, అటులనే యోగులకు యోగసిద్ధి ప్రాప్తించిన పిదపనే దాని లక్ష్యముయెడ ఆరోహణము మరియు మోక్షలాభము సిద్ధించగలదు.॥౨॥

1085.O God the destroyer of all evils! O Upholder of the universe! When we can indeed lay hold of one (or take shelter in one) like Thee, to Whom we can present our petitions (can pray), Thou throwest in, the objects of our desire with the constancy that the spokes of a wheel tend to the axle. Thou leadest us towards emancipation. II2II

౧౦౮౬. ఋషిః-శునః శేప ఆజీగర్తిః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ జగదీశ్వరం ప్రార్థయతే.

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
౧౦౮౬. ఆ యద్ దువః శతక్రతవా కామం జరితౄణామ్ ।

౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ర
ఋణోరక్షం న శచీభిః ॥ ౩ ॥

ప. వి:- ఆ । యత్ । దువః । శతక్రతో । శత-క్రతో । ఆ । కామమ్ । జరితౄణామ్ ।
ఋణోః । అక్షమ్ । న । శచీభిః ॥3॥

పదార్థః- హే **శతక్రతో** శతకర్మన్ ఇన్ద్ర జగత్పతే పరమాత్మన్ ఉపాసకైః, త్వాం ప్రతి **యత్** దువః యత్ పరిచరణమ్ **ఆ** ఆక్రియతే, తేన ప్రేరితః త్వమ్ **జరితౄణామ్** స్తోతౄణామ్ **కామమ్** అభిలషితమ్ **ఆ ఋణోః** ఆ పూరయ. కథమివ? **శచీభిః** (ప్రజ్ఞాభిః కర్మభిశ్చ) **అక్షం న** రథచక్రయోర్మధ్యే యథా అక్షకీలకమ్ ఆపూరయతి రథకారః ॥ 3 ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః-యథా రథచక్రయోర్మధ్యేఽక్షకీలకయోజనం వినా రథగతిర్న సంభవతి తథైవ పరమాత్మనః కృపా-యోగేన వినా స్తోతౄణామభిలషితపూర్తిర్న సంభవా ॥ 3 ॥

౧౦౮౬. ఈ మంత్రములో జగదీశ్వరుని ప్రార్థించబడినది.

పదార్థము :-(శతక్రతోః) వందలాది కర్మల నొనర్చు ఇంద్ర, అనగా జగత్పతివగు ఓ పరమేశ్వరా! ఉపాసకులద్వారా నీయెడ (యత్ దువః) ఎట్టిపూజలు (ఆ) జరుపబడునో, వానిచే ప్రేరితడవగు నీవు (జరితౄణామ్) స్తోతలయొక్క (కామమ్) మనోరథములను (ఆ ఋణోః) పూర్ణమొనర్చుము. రథములను నిర్మించు నిపుణులు (శచీభిః) బుద్ధికుశలత, లేక కర్మలద్వార (అక్షం న) రెండు చక్రములమధ్య ఇరుసును సంధింపజేయునటుల పూర్తియొనర్చుము.॥3॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥3॥

భావార్థము :- ఏ విధముగ రథచక్రములమధ్య ఇరుసు యను లోహపు కమ్మిని బిగించనిచో రథము నడవకుండునో, అటులనే పరమాత్మయొక్క కృపాయోగములేకుండినచో యోగుల మనోరథము పూర్తి సంభవము కాజాలదు.॥3॥

1086. O Performer of infinite merit - eonferring acts, Thou castest in, the wealth of wisdom etc. desired by Thy devotees, with the constancy that all the movements (of the cart) tend to the axle. Thou leadest them towards deliverance. Drive Thou away all miseries, as the senses like the eyes with their proper acts remove misery and bring about happiness. II3II

౧౦౮౭. ఋషిః-మధుచ్ఛన్దా వైశ్వామిత్రః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।
ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.
తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౧౬౦ క్రమాఙ్కే
పరమాత్మనో నృపతేరాచార్యస్య చ విషయే వ్యాఖ్యాతా.
అత్ర యోగమార్గస్య గురుః శిల్పకారశ్చ ఆహూయతే.

౧౦౮౭. సురూపకృత్నుమూతయే సుదుఘామివ గోదుహే ।
జుహూమసి ద్యవి ద్యవి ॥ ౧ ॥

ప. వి:-సురూపకృత్నుమ్। సురూప-కృత్నుమ్ । ఊతయే। సుదుఘామ్ । సు-దుఘామ్।
ఇవ । గోదుహే। గో-దుహే। జుహూమసి । ద్యవిద్యవి । ద్యవి -ద్యవి ॥౧॥

పదార్థః- వయమ్ **ఊతయే** యోగమార్గే ప్రవేశాయ, రూపవతాం పదార్థానాం ప్రాప్తయే వా. [అవ ధాతో రర్థేషు ప్రవేశావాప్తీ అప్యర్థౌ పఠితౌ.] **సురూపకృత్నుమ్** శోభనానాం రూపాణాం యమనియమాసన ప్రాణాయామప్రత్యాహారధారణాధ్యానసమాధీనామ్ కారయితారమ్ ఇన్ద్రం గురుమ్, శోభనానాం రూపవతాం పదార్థానాం కర్తారమ్ ఇన్ద్రం శిల్పకారం వా **ద్యవిద్యవి** దినే దినే **జుహూమసి** ఆహ్వయామః. కథమివ? **గోదుహే** గోదుగ్ధమిచ్ఛవే గవాం దోగ్ధే **సుదుఘామ్ ఇవ** యథా సుష్ఠుదోగ్ధ్రీం గామ్ ఆహ్వయన్తి తద్వత్ ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-యథా గోదుగ్ధ ప్రాప్తయే గౌరాహూయతే తథా యోగాభ్యాసాయ యోగీ గురుః శిల్పోన్నతయే చ శిల్పకార ఆహ్వాతవ్యః ॥ ౧ ॥

౧౦౮౭. ఈ మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౧౬౦వ మంత్రముపై పరమాత్మ, రాజు మరియు ఆచార్యుల విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట యోగమార్గ గురువు మరియు శిల్పకారుల నాహ్వానించబడుచున్నది.

పదార్థము :-మనము (ఊతయే) యోగమార్గములో ప్రవేశించుటకు మరియు ఉత్తమ రూపవంతమగు పదార్థములను పొందుటకొరకు (సురూపకృత్నుమ్) శుభకరమగు రూపములను, అనగా యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహార, ధారణ, ధ్యాన సమాధులను

చేయించునట్టి గురువును మరియు చక్కని రూపవంతమగు పదార్థముల రచయితయగు శిల్పకారుని [ఇంజినీర్‌ను] (ద్యవిద్యవి) ప్రతిదినము (జుహూమసి) పిలిచికొందుము (గోదుహే) గోక్షీరములను కోరువారు గోవుపాలను పితుకుకొనుటకు (సుదుఘామ్ ఇవ) పాడియావును పిలిచికొనునటుల.॥౧॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :-గోక్షీరములను పొందుటకొరకు ఎటుల గోవును పిలిచికొనబడునో, అటులనే యోగాభ్యాసముకొరకు యోగియగు గురువును మరియు శిల్పకళ ఉన్నతికొరకు శిల్పకారుని పిలిచి కొనవలెను.॥౧॥

1087. As a good cow to him who milks, we call God the Doer of good deeds for our protection day by day. II1II

౧౦౮౮. ఋషిః-మధుచ్ఛన్దా వైశ్వామిత్రః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పరమాత్మనో నృపతేరాచార్యస్య యోగినః శిల్పకారస్య చ విషయమాహ.

౧౦౮౮. ఉప నః సవనా గహి సోమస్య సోమపాః పిబ ।
గోదా ఇద్రేవతో మదః ॥ ౨ ॥

ప. వి:- ఉప । నః। సవనా । ఆ । గహి । సోమస్య । సోమపాః । సోమ -పాః । పిబ । గోదాః। గో-దాః। ఇత్ - రేవతః। మదః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే ఇన్ద్ర పరమాత్మన్ రాజన్ ఆచార్య యోగిన్ శిల్పకార వా! త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **సవనా** ఉపాసనాయజ్ఞాన్, ప్రజాభిః కృతానుత్సవాన్, శిక్షాసత్రాణి, యోగశిబిరాణి శిల్పయజ్ఞాన్ వా **ఆ గహి** ఆగచ్ఛ. **సోమపాః** రసస్య పాతా త్వమ్ **సోమస్య** భక్తిరసస్య వీరరసస్య, విద్యారసస్య, ధ్యానరసస్య, కలారసస్య వా **పిబ** పానం కురు. **రేవతః** రయిమతః ఐశ్వర్యవతః తవ **మదః** ఉత్సాహః **ఇత్** సత్యమేవ **గోదాః** గవామ్ అధ్యాత్మ ప్రకాశానామ్, ధేనూనామ్, వేదవాచామ్ యోగ శాస్త్రవాచామ్, శిల్పశాస్త్రవాచాం వా దాతా అస్తి ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మానముపాస్య నృపతిమాచార్యం యోగినం శిల్పకారం చ సత్కృత్య తత్సకాశాద్ యథాయోగ్యం లాభాః సర్వైః ప్రాప్తవ్యాః ॥ ౨ ॥

౧౦౮౮. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ, రాజు, ఆచార్యుడు, యోగి మరియు శిల్పకారుల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :- ఓ ఇన్ద్ర-అనగా పరమాత్మ, రాజు, ఆచార్యుడు, యోగి, లేక ఓ శిల్పకారుడా! మీరు (నః) మాయొక్క (ఉప సవనా) ఉపాసనాయజ్ఞములో ప్రజలచే యొనర్చబడిన ఉత్సవములందు, శిక్షణ సత్రములలో, యోగశిబిరములలో, లేక శిల్పయజ్ఞములకు (ఆ గహి) విచ్చేయుడు. (సోమపాః) రసపానమునొనర్చు మీరు (సోమస్య) భక్తిరసము, వీరరసము, విద్యారసము, ధ్యానరసము, లేక కళారసమును (పిబ) త్రాగుడు (రేవతః) ఐశ్వర్యవంతులగు మీయొక్క (మదః) ఉత్సాహము (ఇత్) వాస్తవముగ (గోదాః) ఆధ్యాత్మ ప్రకాశముల, గోవుల, వేదవాణుల, యోగశాస్త్రవచనముల, లేక శిల్పశాస్త్రవచనములను ఇచ్చునవియై యున్నవి. ॥౨॥

భావార్థము :- పరమాత్మ ఉపాసనయొనర్చి రాజు, ఆచార్యుడు, యోగి మరియు శిల్పకారుల సత్కారమొనర్చి వారినుండి ఎల్లరును యథాయోగ్యముగ లాభమును పొందవలెను. ॥౨॥

1088. O God the Protector of the devotees, come to our devotional sacrifices and graciously accept our juice of devotion. The pleasure of the Lord like Thee is certainly the giver of knowledge. In Mantras like this, the coming of God is to be taken metaphorically in the sense that the remembrance of God should pervade the whole atmosphere of the Yajnas (Sacrifices and other holy acts. II2II

౧౦౮౯. ఋషిః-మధుచ్ఛన్దావైశ్వామిత్రః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి తానేవ సమ్బోధయతి.

౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౦౮౯. అథాతే అన్తమానాం విద్యామ సుమతీనామ్ ।

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మానో అతి ఖ్య ఆ గహి ॥ ౩ ॥

౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ప.వి:- అథ । తే । అన్తమానామ్ । విద్యామ । సుమతీనామ్ । సు-మతీనామ్ । మా । నః ।
౧౨ర ౩ ౨ ౩
అతి - ఖ్యః । ఆ గహి ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే ఇన్ద్ర! పరమాత్మన్ రాజన్ ఆచార్య యోగగురో శిల్పకార వా! **అథ** అపి చ, వయమ్, **తే** తవ **అన్తమానామ్** అన్తికతమానామ్ **సుమతీనామ్** ప్రశస్తానాం మతీనామ్ **విద్యామ** జానీయామ. త్వమ్ **నః అతి** అస్మాన్ అతిక్రమ్య **మా ఖ్యః** స్వోపదేశం మా కార్షీః, ప్రత్యుత **ఆ గహి** అస్మాన్ ఆగచ్ఛ, ఆగమ్య చ స్వదత్తీనాం పాత్రమస్మాన్ కుర్వితి భావః ॥ 3 ॥

భావార్థః-పరమాత్మనో నృపతేరాచార్యస్య యోగినః శిల్పినశ్చ యాని జ్ఞానాని కర్మాణి చ సన్తి తత ఉపకారాన్ గృహీత్వా స్వాత్మా సమున్నేయః ॥ 3 ॥

౧౦౮౯. ఈ మంత్రములో మరల వారినే సంబోధించబడినది.

పదార్థము :- ఓ ఇన్ద్ర, అనగా పరమాత్మా, రాజా, ఆచార్యా, యోగాచార్యా, లేక శిల్పకారులారా! (అథ) మరియు మేము (తే) మీయొక్క (అన్తమానామ్) అతిసమీపస్థ(సుమతీనామ్) బుద్ధిశాలురను (విద్యామ) తెలిసికొనవలెను. మీరు (నః అతి) మమ్ము లాగుకొని [దుమికించి] (మా ఖ్యః) మీ ఉపదేశముల నొనర్చకుడు (ఆ గహి) మా వద్దికిరండు. వచ్చి మీ ఉపదేశములకు పాత్రులనుగ మమ్ము సిద్ధపరచుడు.॥3॥

భావార్థము :-పరమాత్మ, రాజు, ఆచార్యులు, యోగులు మరియు శిల్పుల ఏ జ్ఞానకర్మలు గలవో వానిచే ఉపకారమును పొంది స్వయముగ ఉన్నతిని సాధించవలెను.॥3॥

1089. May we attain Thy knowledge with the help of those wise men who are nearest to Thee (who have realised Thee). Neglect us not O God! be manifest in our hearts and give us shelter. II3II

౧౦౯౦. ఋషిః-మాన్ధాతా యౌవనాశ్వః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-మహాపఙ్క్తిః । స్వరః-పఞ్చమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే 328 క్రమాఙ్కే

పరమాత్మనృపత్యోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర వీరో మానవ ఉద్‌బోధ్యతే.

3 ౧ ౨ర3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
౧౦౯౦. ఉభే యదిన్ద్ర రోదసీ ఆపప్రాథోషా ఇవ ।

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
మహాన్తం త్వా మహీనాం సమ్రాజం చర్షణీనామ్ ।

3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర
దేవీ జనిత్ర్యజీజనద్భద్రా జనిత్ర్యజీజనత్ ॥ ౧ ॥

ప. వి:- ఉభే ఇతి । యత్ । ఇన్ద్ర । రోదసీ ఇతి । ఆ । పప్రాథ । ఆ-పప్రాథ । ఉషాః । ఇవ । మహాన్తమ్ । త్వా । మహీనామ్ । సమ్రాజమ్ । సమ్-రాజమ్ । చర్షణీనామ్ । దేవీ । జనిత్రీ । అజీజనత్ । భద్రా । జనిత్రీ । అజీజనత్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** వీర మానవ! **యత్** యత్, త్వమ్ **ఉషాః ఇవ** ప్రభాతకాన్తిరివ **ఉభే రోదసీ** ఉభే ద్యావాపృథివ్యౌ **ఆ పప్రాథ** స్వయశసా పూరితవానసి, తాదృశమ్ **మహీనాం మహాన్తమ్** మహత్త్వవతామపి మహత్త్వయుక్తమ్, **చర్షణీనాం సమ్రాజమ్** మనుష్యాణామ్ అధిరాజం చ **త్వా** త్వామ్ **దేవీ జనిత్రీ** దివ్యగుణయుక్తా మాతా **అజీజనత్** అజనయత్, **భద్రా జనిత్రీ** శ్రేష్ఠా మాతా **అజీజనత్** అజనయత్ ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః, వీరో రసః ॥ ౧ ॥

భావార్థః- మనుష్యః స్వమహిమానం పరిచిత్య మహాన్తి కర్మాణి కర్తుం శక్నోతి ॥ ౧ ॥

౧౦౯౦. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౩౭౮వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ మరియు రాజును గురించి వర్ణింపబడినది. ఇప్పుడిచ్చట వీరుని ఉద్బోధించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్ర) ఓ వీరమానవా! (యత్) ఏ నీవు (ఉషాః ఇవ) ఉషవలె (ఉభే రోదసీ) పృథివి, ఆకాశములు రెండింటిని (ఆ పప్రాథ) నీ యశస్సుచే పూర్ణమొనర్చినావో అట్టి (మహీనాం మహాన్తమ్) మహనీయులందును మహనీయుడవగు (చర్షణీనాం సమ్రాజమ్) మనుష్యుల సమ్రాట్టువగు (త్వా) నిన్ను (దేవీ జనిత్రీ) దివ్యగుణవంతురాలగు తల్లి నీకు (అజీజనత్) జన్మనిచ్చినది (భద్రా జనిత్రీ) శ్రేష్ఠవంతురాలగు తల్లి నీకు (అజీజనత్) జన్మనిచ్చినది.॥౧॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము మరియు వీరరసము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :- మనుష్యులు తమ మహిమను తెలిసికొని మహాగొప్పకార్యముల నొనర్పగలుగుదురు.॥౧॥

1090. O God, like the dawn, Thou givest light to both the resplendent regions and the earth. The Greatest among the great, Emporer of mankind, Thy glory and Thy Divine Revelation (The Veda) as our mother express Thee and then the beneficent power and intellect reveal Thee in the soul. II1II

౧౮౯౧. ఋషిః-ఉత్తరార్థస్యగోధాః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-మహాపఙ్క్తిః । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పునరపి వీరో మానవః సమ్బోధ్యతే.

౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨౩ ౧౨
౧౮౯౧. దీర్ఘం హ్యఙ్కుశం యథా శక్తిం బిభర్షి మన్తుమః ।
౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
పూర్వేణ మఘవన్పదా వయామజో యథా యమః ।
౩౧ ౩ ౧ ౨ర
దేవీ జనిత్ర్యజీజనద్భద్రా జనిత్ర్య జీజనత్ ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప.విః – దీర్ఘమ్ । హి । అఙ్కుశమ్ । యథా । శక్తిమ్ । బిభర్షి । మన్తుమః । పూర్వేణ ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩౨ ౧ ౨ర ౩ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨
మఘవన్ । పదా । వయామ్ । అజః । యథా । యమః । దేవీ । జనిత్రీ । అజీజనత్ । భద్రా ।
౧౨ర ౩
జనిత్రీ । అజీజనత్ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే **మన్తుమః** జ్ఞానవన్ ఇన్ద్ర వీర మానవ! [మన్తుమన్ ఇతి ప్రాప్తే 'మతువసో రు సమ్బుద్ధౌ ఛన్దసి'. అ. ౮ । ౩ । ౧ ఇత్యనేన నకారస్య రుః] త్వమ్ **దీర్ఘంహి అఙ్కుశం యథా** సుదీర్ఘమ్ అంకుశమివ **శక్తిమ్** బలమ్ **బిభర్షి** ధారయసి. హే **మఘవన్** ధనవన్! **పూర్వేణ పదా** అగ్రేణ పాదేన **అజః** ఛాగః **వయాం యథా** శాఖామివ, శాఖాం యథా గృహ్ణాతి తథేత్యర్థః [వయాః శాఖాః వేతేర్వాతాయనా భవన్తి. నిరు. ౧ । ౪.] త్వమ్ శత్రూన్ **యమః** నియమయ. [యమేర్లేటి అడాగమః.] త్వామ్ **దేవీ జనిత్రీ** దివ్యగుణమయీ జగన్మాతా **అజీజనత్** అజనయత్ **భద్రా జనిత్రీ** శ్రేష్ఠా మానవీ మాతా **అజీజనత్** అజనయత్ ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః. ద్వయోరుపమయోః సంసృష్టిః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-హే మానవ! త్వం స్వకీయాయా మాతుర్నామ మా కలఙ్కయ. త్వం స్వకీయామద్వితీయాం శక్తిం పరిచిను. మిత్రైః సౌహార్దం శత్రుభిశ్చ సంఘర్షం కృత్వా సమరాంగణే విజయస్వ ॥౨॥

౧౮౯౧. ఈ మంత్రమందును మరల వీరమానవులను సంబోధించబడినది.

పదార్థము :-(మన్తుమః) జ్ఞానివగు ఓ వీరమానవా! నీవు (దీర్ఘం హి అంకుశం యథా) పొడుగాటి అంకుశమువలె (శక్తిమ్) శక్తిని (బిభర్షి) ధారణమొనర్చియున్నావు. (మఘవన్) ధనికులందును ఓ మహాధనశాలీ! (పూర్వేణ పదా) ముందరికాళ్లతో (అజః) మేక (వయాం

యథా) శాఖనెటుల పట్టుకొనునో, అటులనే నీవు శత్రువులను (యమః) పట్టుకొనుము. నీకు (దేవీ జనిత్రీ) దివ్యగుణవతియగు జగన్మాత (అజీజనత్) జన్మనిచ్చినది (భద్రా జనిత్రీ) శ్రేష్ఠమానవియగు మాత నీకు (అజీజనత్) జన్మనిచ్చినది.॥౨॥

ఇచ్చట ఉపమాలంకారము గలదు. రెండు ఉపమాల సంసృష్టి కలదు.॥౨॥

భావార్థము :- ఓ మానవా! నీవు నీ తల్లిపేరును కళంకితమొనర్చకుము. నీవు నీయొక్క అద్వితీయ శక్తిని తెలిసికొనుము. మిత్రులతో సద్ హృదయము మరియు శత్రువులతో సంఘర్షణమొనర్చుచు సమరాంగణములో విజయలక్ష్మిని సాధించుకొనుము.॥౨॥

1091. O Omniscient God! Thou bearest in Thy Hand a goad of knowledge as well as of the Power. As un-born soul takes or uses the Matter with the help of the knowledge acquired in early life, Eternal unborn God controls the Matter. It is this beneficient Matter that gives birth to the world or is its material cause. II2II

౧౦౯౨. ఋషిః- మన్ధాతా యౌవనాశ్వః । దేవతా- ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః- మహాపఙ్క్తిః । స్వరః- పఞ్చమః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧౦౯౨. అవ స్మ దుర్హృణాయతో మర్త్యస్య తనుహి స్థిరమ్ ।
అధస్పదం తమీం కృధి యో అస్మాఁ అభిదాసతి ।
దేవీ జనిత్ర్యజీజనద్భద్రా జనిత్ర్యజీజనత్ ॥ 3 ॥

ప. విః- అవ । స్మ । దుర్హృణాయతః । దుః-హృణాయతః । మర్త్యస్య । తనుహి । స్థిరమ్ । అధస్పదమ్ । అధః- పదమ్ । తమ్ - ఈమ్ । కృధి । యః । అస్మాన్ । అభిదాసతి । అభి-దాసతి । దేవీ । జనిత్రీ । అజీజనత్ । భద్రా । జనిత్రీ । అజీజనత్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- హే ఇన్ద్ర వీర మానవ ! త్వమ్ **దుర్హృణాయతః** మర్త్యస్య దుఃఖప్రదం హననమాచరతః దుష్టస్య మనుష్యస్య **స్థిరం** దృఢం బలమ్ **అవ తనుహి స్మ** నీచీనం కురు. **తమ్ ఈమ్** తమ్ ఏనమ్ **అధస్పదం కృధి** పాదయోరధస్తాత్ కురు **యః** శత్రుః **అస్మాన్** వీరాన్ **అభిదాసతి** దాసాన్

కర్తుముద్యుక్తే. త్వామ్ **దేవీజనిత్రీ** దివ్యగుణా జగజ్జననీ **అజీజనత్** జనితవతీ, **భద్రా జనిత్రీ** శ్రేష్ఠ మానవీ మాతా **అజీజనత్** జనితవతీ.॥ 3 ॥

భావార్థః-హే మానవ! గాఢనిద్రాం పరిత్యజ్య జాగృహి. త్వం దివ్యాయా జనన్యాః పుత్రోఽసి, భద్రాయు జగ్నన్యాః పుత్రోఽసి. యస్త్వాం దాసం కర్తుమిచ్ఛతి, జిఘాంసతి వా తస్య మనోరథం స్వవీరతయా విఫలయ. జగతి సర్వోచ్చస్థానం లభస్వ ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే యోగస్య, పరమాత్మనో వీరోద్బోధనస్య, నృపత్యాచార్య యోగిశిల్పకారాణాం చ విషయవర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౦౯౨. ఈ మంత్రమందును మరల పైవిషయమే కలదు.

పదార్థము :- ఓ వీరమానవా! నీవు (దుర్హృణాయతః మర్తస్య) దుఃఖప్రదమగు దెబ్బతీయునట్టి మనుష్యుల (స్థిరమ్) దృఢమగు బలమును (అవ తనుహి స్మ) త్రొక్కివేయుము (తమ్ ఈమ్) వారిని (అధస్పదం కృధి) పాదాక్రాంతులనుగ నొనర్చుకొనుము (యః) ఏ శత్రువు (అస్మాన్) వీరులమగు మనను (అభిదాసతి) దాసులనుగ జేసికొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నారో వారిని హతమొనర్చుము. నీకు (దేవీ జనిత్రీ) దివ్యగుణమయి యగు జగన్మాత (అజీజనత్) జన్మనిచ్చినది. (భద్రా జనిత్రీ) శ్రేష్ఠమానవియగు తల్లి నీకు (అజీజనత్) జన్మనిచ్చినది. ॥3॥

భావార్థము :- ఓ మానవా! గాఢనిద్రను వదలి జగరూకుడవై మేల్కొనుము. నీవు దివ్యజననియొక్క పుత్రుడవు. భద్రమాతయొక్క సంతానమువు. నిన్ను దాసునిగ నొనర్చదలచినవారి కుట్రలను నీ వీరత్వముచే విఫలమొనర్చివేయుము. ప్రపంచములో అత్యున్నత స్థానమును స్వాధీనమొనర్చుకొనుము. ॥3॥

ఈ ఖండములో యోగము, పరమాత్మ, వీరోద్బోధన, రాజు, ఆచార్యులు, యోగి మరియు శిల్పకారుల విషయము వర్ణించియుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో గూడ సంబంధముగలదని ఎరుగవలెను.

ఏడవ అధ్యాయములో ఐదవ ఖండము సమాప్తమైనది.

1092. O God ! Relax that mortal's stubborn strength whose heart is bent on wickedness. And place him who would enslave us, under our feet. Thy glory and Thy Divine Revelation (the Veda) express Thee and then the beneficient power and intellect reveal Thee in the soul. The Gracious Matter, the mother of all objects also manifests Thy Glory. II3II

౧౦౯౩. ఋషిః- అసితఃకాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౭౫ క్రమాఙ్కే

ఆనన్దరస ప్రవాహవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర గురుశిష్యవిషయో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౯౩. పరి స్వానో గిరిష్ఠాః పవిత్రే సోమో అక్షరత్ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మదేషు సర్వధా అసి ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ర
ప. వి:– పరి । స్వానః । గిరిష్ఠాః । గిరి – స్థాః । పవిత్రే । సోమః । అక్షరత్ । మదేషు ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩
సర్వధాః । సర్వ – ధాః । అసి ॥ ౧ ॥

పదార్థః- గిరిష్ఠాః గిరీణాముపహ్వరే గురుకులే స్థితః. [ఉపహ్వరే గిరీణాం సంగమే చ నదీనామ్. ధియా విప్రో అజాయత. సామ. ౧౪౩ ఇతి శ్రుతేః.] **సోమః** జ్ఞానరసాగారః ఆచార్యః **స్వానః** సువానః, జ్ఞానరసం ప్రేరయన్ **పవిత్రే** శిష్యాణాం పవిత్రే ఆత్మని **పరి అక్షరత్** పరిక్షరతి, జ్ఞానరసం సిఞ్చతి. హే ఆచార్య వర! త్వమ్ **మదేషు** ప్రదత్తేషు ఆనన్దేషు **సర్వధాః** సర్వేషాం శిష్యాణాం ధారయితా **అసి** భవసి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- ఆచార్యః శిష్యేభ్యో యజ్జ్ఞానం బ్రహ్మానన్దం చ ప్రయచ్ఛతి తస్య తులా సంసారే నాస్తి ॥ ౧ ॥

౧౦౯౩. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౭౫వ ఋచపై ఆనందరస ప్రవాహవిషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట గురు శిష్యుల విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (గిరిష్ఠాః) పర్వత సమీపస్థ గురుకులములో స్థితమైయున్న (సోమః) జ్ఞానరసభండారమును ఆచార్యులు (స్వానః) జ్ఞానరసమును ప్రేరితమొనర్చుచు (పవిత్రే) శిష్యుల పవిత్ర ఆత్మలలో (పరి అక్షరత్) జ్ఞానరసమును సేచనమొనర్చుదురు. ఓ ఆచార్యవర్యా! (త్వమ్) నీవు (మదేషు) ప్రసాదించిన ఆనందములలో (సర్వధాః) శిష్యులందరకును ధారణమొనర్చువాడవు (అసి) అగుదువు.॥౧॥

భావార్థము :- ఆచార్యులు శిష్యులకు ఏ జ్ఞానము మరియు మహానందమునిచ్చుదురో దానిని తులనమొనర్చు సరికర మేదియును ప్రపంచములో లేదు.॥౧॥

1093. The spiritual juice (of devotion) is present in the mountains, in the clouds and in the speech of devotees. It makes a great roar on all sides and has flowed into the sieve of my pure heart. O Soma! Thou art the upholder of all in thy rapturous joy. ll1ll

౧౦౯౪. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ పునర్గురుశిష్యవిషయమాహ,

౧౦౯౪. త్వం విప్రస్త్వం కవిర్మధు ప్ర జాతమన్ధసః ।
మదేషు సర్వధా అసి ॥ ౨ ॥

ప. వి:- త్వమ్ । విప్రః । వి-ప్రః । త్వమ్ । కవిః । మధు । ప్ర । జాతమ్ । అన్ధసః । మదేషు । సర్వధాః । సర్వ-ధాః । అసి ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే సోమ జ్ఞానరసాగార ఆచార్య! **త్వం విప్రః** త్వం బ్రాహ్మణస్వభావః అసి, **త్వం కవిః** త్వం మేధావీ విద్వాంశ్చ అసి. తవ **అన్ధసః** జ్ఞానరసాత్ **మధు ప్రజాతమ్** మధురః బ్రహ్మానన్దః ప్రజాయతే. త్వమ్ **మదేషు** ప్రదత్తేషు విద్యానన్దేషు **సర్వధాః** సర్వేషాం శిష్యాణాం ధారకః **అసి** భవసి ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జ్ఞానస్యాగాధసముద్రాత్ బ్రాహ్మణవృత్తేర్మేధావినో విదుష ఆచార్యాత్ యద్ భౌతికం దివ్యం చ జ్ఞానం తత్కృత ఆనన్దశ్చ ప్రాప్యతే తత్కారణాత్ స సర్వేషాం పూజ్యో భవతి ॥ ౨ ॥

౧౦౯౪. దీనియందును మరల గురుశిష్యుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :-సోమ, అనగా జ్ఞానరసనిధివగు ఓ ఆచార్యా! (త్వం విప్రః) నీవు బ్రాహ్మణ స్వభావముగలవాడవు (త్వం కవిః) నీవు మేధావివి మరియు విద్వాంసుడవు. నీయొక్క (అన్ధసః) జ్ఞానరసముచే (మధు ప్రజాతమ్) మధురమగు బ్రహ్మానందము ప్రాప్తించగలదు. నీవు (మదేషు) ప్రసాదించిన విద్యానందములలో (సర్వధాః) శిష్యులందరకు ధారణకర్తవు (అసి) అగుదువు. ॥౨॥

భావార్థము :-జ్ఞానముయొక్క అగాధ సముద్రము బ్రాహ్మణవృత్తి మేధావి విద్వాంసులగు ఆచార్యులచే ఏ భౌతిక, దివ్యజ్ఞానము మరియు అట్టిజ్ఞానముచే ఉత్పన్నమగు ఆనందము ప్రాప్తించగలదో దాని కారణమున అట్టివారు అందరకు పూజనీయులగుదురు. ॥౨॥

1094. O God! Thou art omniscient filler of people with knowledge. Thou art an Ideal Poet and giver of sweet juice produced from the grain. Upholder of all art Thou, in Thy abiding joy. ||2||

౧౦౯౫. ఋషిః- అసితః కాశ్యపోదేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి స ఏవ విషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౦౯౫. త్వే విశ్వే సజోషసో దేవాసః పీతిమాశత ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
మదేషు సర్వధా అసి ॥ ౩ ॥

౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర
ప. విః – త్వే ఇతి । విశ్వే । సజోషసః । స-జోషసః । దేవాసః । పీతిమ్ । ఆశత । మదేషు ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩
సర్వధాః । సర్వ-ధాః । అసి ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే సోమ జ్ఞానరసాగార ఆచార్య! **విశ్వే** సర్వే **సజోషసః** సప్రీతయః **దేవాసః** దివ్యగుణయుక్తా బ్రహ్మచారిణః శిష్యాః **త్వే** త్వత్తః **పీతిమ్** జ్ఞానరసపానమ్ **ఆశత** ప్రాప్నువన్తి. త్వమ్ **మదేషు** జ్ఞానజనితేషు ఆనన్దేషు **సర్వధాః** సర్వేషాం శిష్యాణాం ధారకః **అసి** భవసి ॥ ౩ ॥

భావార్థః- యే శిష్యాస్తపస్వినో జ్ఞానానురాగిణో గురూణాం సత్కర్తారోऽహింసాసత్యాస్తేయాదిదివ్యగుణయుక్తాశ్చ భవన్తి త ఏవాచార్యసకాశాజ్జ్ఞానగ్రహణాధికారిణస్తత్ప్రీతిపాత్రాణి చ జాయన్తే ॥ ౩ ॥

౧౦౯౫. ఈ మంత్రమునందును పై విషయమే చెప్పబడినది.

పదార్థము :- సోమ, అనగా జ్ఞానరసాగారమగు ఓ ఆచార్యా! (విశ్వే) సకల (సజోషసః) పరస్పరము సమానమగు ప్రీతిగల (దేవాసః) దివ్యగుణసంపన్నులగు శిష్యులు (త్వే) మీచే (పీతిమ్) జ్ఞానరసపానమును (ఆశత) పొందుదురు. నీవు (మదేషు) జ్ఞానజనిత ఆనందములలో (సర్వధాః) శిష్యులందరకు ధారణమొనర్చువాడవై (అసి) యుందువు. ॥౩॥

భావార్థము :- ఏ శిష్యులు తపస్వులు, జ్ఞానానురాగులు, గురువులను సత్కారమొనర్చువారు మరియు అహింస, సత్యము, అస్తేయము మున్నగు దివ్యగుణములచే అలరారుచుందురో వారు మాత్రమే ఆచార్యులనుండి జ్ఞానమును గ్రహించుటకు అధికారులగుదురు. మరియు వారికి ప్రీతి పాత్రులగుదురు. ॥౩॥

1095. All enlightened truthful wise men loving one another and serving manking, enjoy the drink of the juice of devotion commingled with knowledge. Thou art Upholder of all in Thy abiding joy. II3II

౧౦౯౬. ఋషిః- ఋణంచయః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- యవమధ్యా గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౮౨ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్రాపి స ఏవ విషయో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
౧౦౯౬. స సున్వే యో వసూనాం యో రాయామానేతా

౨ర ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
య ఇడానామ్ । సోమో యః సుక్షితీనామ్ ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప. వి:– సః । సున్వే । యః । వసూనామ్ । యః । రాయామ్ । ఆనేతా। ఆ-నేతా। యః ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
ఇడానామ్ । సోమః । యః । సుక్షితీనామ్ । సు-క్షితీనామ్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- సః సోమః అసౌ సర్వాన్తర్యామీ పరమేశ్వరః **సున్వే** సునుతే ఉత్పాదయతి సర్వం జగత్. [షుఞ్ అభిషవే, స్వాదిః, 'సునుతే' ఇతి ప్రాప్తే ''లోపస్త ఆత్మనేపదేషు'' అ. ౭ । ౧ । ౪౧ ఇతి తలోపే యణి రూపమ్.] కీదృశః అసౌ? **యః వసూనామ్** హిరణ్యాదిధనానామ్ **యః రాయామ్** విద్యారోగ్యసత్యాహింసాన్యాయవైరాగ్యాదిధనానామ్, **యః ఇడానామ్** ధేనూనాం భూమీనాం చ **యః సుక్షితీనామ్**. శోభనాః క్షితయో మనుష్యా యేషు తేషాం రాష్ట్రాణాం చ. ['నఞ్సుభ్యామ్' అ.౬ । ౨ । ౧౭౨ ఇత్యనేన బహుర్వీహౌ సోః పరముత్తరపదమన్తోదాత్తమ్.] **ఆనేతా** ప్రాపయితా భవతి ॥ ౧ ॥

భావార్థః-పరమాత్మానమతిరిచ్య కోఽన్యో రజతహిరణ్య ఉ భూమ్యన్తరిక్ష సరిత్సముద్రాగ్నివాయుజల విద్యుత్సూర్యవృక్ష వనస్పతి మనుష్య ధేనుతురగాది జడచేతనపదార్థానాం వేదవిద్యా సత్యాహింసాది గుణానాం ధార్మికజనానాం చోత్పాదయితా భవేదితి సోఽస్మాభిః కృతజ్ఞతయా ప్రశంసనీయో వన్దనీయః పూజనీయశ్చ ॥ ౧ ॥

౧౦౯౬. ఈ మొదటి మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ౫౮౨వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ విషయములో వర్ణించబడినది. ఇచ్చటకూడ ఆ విషయమే వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :- (సః సోమః) ఆ సర్వాంతర్యామియగు పరమేశ్వరుడు (సున్వే) జగత్తునంతటిని సృష్టించును. (యః) ఎవరు (రాయామ్) విద్య, ఆరోగ్యము, సత్యము, అహింస, న్యాయము, వైరాగ్యము మున్నగు ధనములను మరియు (యః) ఎవరు (ఇడానామ్) గోవులు మరియు భూములు మున్నగువానిని (యః) మరియు ఎవరు (సుక్షితీనామ్) దేనియందు ఉత్కృష్టమనుష్యులు నివసించెదరో, అట్టి రాష్ట్రములను (ఆనేతా) తెచ్చువారైయున్నారు.౹౧॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరుడు తప్ప మరెవ్వరును బంగారము, వెండి, భూమి, అంతరిక్షము, నదులు, సముద్రములు, అగ్ని, వాయువు, జలము, విద్యుత్తు, సూర్యుడు, వృక్షములు, పశువులు, మనుష్యులు, గోవులు, అశ్వములు మున్నగు జడచైతన్య పదార్థములను, వేదవిద్య, సత్యము, అహింస మున్నగు గుణములును మరియు ధార్మికజనులను ఉత్పన్నమొనర్చజాలరు. ఈ కారణమున మనమెల్లరము ఆయనకు కృతజ్ఞులమైయుండి నిరంతరము ఆయన స్తుతుల నొనర్చుచుండవలెను.౹౧॥

1096. God Who is the bringer to us of material as well as spiritual wealth (of Wisdom, peace and Bliss) Who is the bringer of the most excellent Vedic Speech and Who being the Source of Peace is the bringer of good men to us, creates this world. II1II

౧౦౯౭. ఋషిః-శక్తిః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-సతోబృహతీః । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పునః పరమేశ్వరస్య మహిమానమాహ.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩
౧౦౯౭. యస్య త ఇన్ద్రః పిబాద్యస్య మరుతో

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧
యస్య వార్యమణా భగః । ఆ యేన మిత్రా

౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
వరుణా కరా మహ ఏన్ద్రమవసే మహే ॥ ౨ ॥

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:- యస్య । తే । ఇన్ద్రః । పిబాత్ । యస్య । మరుతః । యస్య । వా । అర్యమణా । భగః ।

౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ఆ । యేన । మిత్రా । మి - త్రా । వరుణా । కరామహే । ఆ । ఇన్ద్రమ్ । అవసే । మహే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **యస్య తే** యస్య తవ సోమస్య జగత్స్రష్టుజగదీశ్వరస్య రసమ్ **ఇన్ద్రః** సూర్యః **పిబాత్** పిబతి, **యస్య** యస్య తవ రసమ్ **మరుతః** పవనాః పిబన్తి, **యస్య వా** యస్య చ తవ రసమ్ **అర్యమణా** అరి నియమనకర్త్రా బుద్ధితత్త్వేన సహ **భగః** మనః పిబతి, **యేన** త్వయా సోమేన సర్వాన్తర్యామిణా సర్వప్రేరకేణ పరమేశ్వరేణ, వయమ్ **మిత్రావరుణా** మిత్రావరుణౌ ప్రాణాపానౌ **ఆ కరామహే** అనుకూలం కుర్మహే, యేన చ **మహే అవసే** మహతే రక్షణాయ **ఇన్ద్రమ్** జీవాత్మానమ్ **ఆ కరామహే** అనుకూలం కుర్మః, **సః** అసౌ త్వం సోమః పరమేశ్వరః **సునుషే** సర్వం భౌతికం రసం దివ్యమానన్దరసం చ అభిషుణోషి. అత్ర 'స సున్వే' ఇత్యస్య పరివర్తితం రూపం 'స సునుషే' ఇతి పూర్వమన్త్రాదా-కృష్యతే ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమేశ్వరస్యైవ రసేన శక్త్యా చ సర్వే దైహికా మనోబుద్ధిప్రాణాదయో బాహ్యాః సూర్యచన్ద్ర నక్షత్రపర్జన్యపర్వతసముద్రద్యావాపృథివ్యాదయశ్చ రసవన్తః శక్తిమన్తశ్చ దృశ్యన్తే ॥ ౨ ॥

౧౦౯౭. ఈ మంత్రములో మరల పరమేశ్వర మహిమ వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(యస్య తే) ఓ జగదీశ్వరా! నీవు ఉత్పన్నమొనర్చిన ఏ రసమును (ఇన్ద్రః) సూర్యుడు (పిబాత్) త్రాగునో (యస్య) ఏ నీయొక్క ఉత్పన్నమొనర్చబడిన రసమును (మరుతః) వాయువు త్రాగునో (యస్య వా) నీవు ఉత్పన్నమొనర్చిన ఏ రసమును (అర్యమణా) శత్రువును నియమమునందుంచునట్టి బుద్ధితత్త్వముతో గూడ (భగః) మనస్సు త్రాగునో (యేన) ఏ నిన్ను సర్వాంతర్యామి మరియు సర్వప్రేరకుడగు పరమేశ్వరుని సహాయముచే మేము (మిత్రావరుణా) ప్రాణ అపానములను (ఆ కరామహే) మాకు అనుకూలముగ నుంచునో మరియు ఏ నీయొక్క సహాయముతో (మహే అవసే) మహారక్షణకొరకు (ఇన్ద్రమ్) జీవాత్మను (ఆ కరామహే) అనుకూలపరచునో (సః) అట్టి నీవు సోమపరమేశ్వరుడవు (సునుషే) సకల భౌతికరసములను, లేక దివ్యమగు ఆనందరసములను పరిశుద్ధపరచుదువు. [ఇచ్చట 'స సున్వే' దీనిపరివర్తితరూపము 'స సునుషే'ను పూర్వమంత్రమునుండి తీసికొనబడినది].॥౨॥

భావార్థము :-పరమేశ్వరుని రసము మరియు శక్తితోనే శరీరమందలి సకల అనగా బుద్ధి, ప్రాణము మున్నగునవి మరియు బయటి సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు, మేఘములు, పర్వతములు, సముద్రములు, భూమి, ఆకాశము మున్నగునవి రసవంతములు మరియు శక్తివంతములుగ చూడబడుచుండును.॥౨॥

1097. O God, the soul drinks of Thy felicity. All learned persons derive delight from Meditation of Thee. Our powers of discernment and worldly enjoyment, depend upon Thee. On Thy strength, we set in motion the Prana and udana. By Thy grace, we realise the soul. Thou art our Refuge and Giver of true joy. II2II

౧౮౯౮. ఋషిః-పర్వతనారదౌ । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-ఉష్ణిక్ । స్వరః-ఋషభః.
తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౬౮ క్రమాఙ్కే
పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా.
అత్రాపి ప్రకారాన్తరేణ స ఏవ విషయో వర్ణ్యతే.

౧౮౯౮. తం వః సఖాయో మదాయ పునానమభి గాయత ।
శిశుం న హవ్యైః స్వదయన్త గూర్తిభిః ॥ ౧ ॥

ప.విః– తమ్ । వః । సఖాయః । స–ఖాయః । మదాయ । పునానమ్ । అభి । గాయత ।
శిశుమ్ । న । హవ్యైః । స్వదయన్త । గూర్తిభిః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **సఖాయః** సుహృదః ! **వః మదాయ** యుష్మాకమ్ ఆనన్దప్రాప్తయే ఉత్సాహప్రాప్తయే చ యూయమ్ **తమ్** ప్రసిద్ధమ్ **పునానమ్** పవిత్రయన్తం సోమం జగత్పతిం పరమేశ్వరమ్ **అభి** అభిలక్ష్య **గాయత** స్తుతిగీతాని ప్రోచ్చారయత. అన్యేఽపి జనాః తమ్ **గూర్తిభిః** ఉద్యమైః, పురుషార్థైః. [గురీ ఉద్యమనే, తుదాదిః తతః క్తిచ్.] **స్వదయన్త** ప్రసాదయన్తు, కథమివ? **శిశుం న** శిశుం యజ్ఞాగ్నిం యథా **హవ్యైః** హవిర్భిః స్వదయన్తి తర్పయన్తి తథా ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః- యథా యజ్ఞాగ్నిర్హవిర్భిర్జాగర్తి తథా పరమాత్మా మనుష్యస్య పురుషార్థైః ప్రసీదతి. తస్య స్తుతిగీతాని గాయద్భిః సర్వైః స్వజీవనమున్నేతవ్యమ్ ॥ ౧ ॥

౧౮౯౮. ఈ మొదటిఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౬౮వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇప్పుడిచ్చట కూడ ప్రకారాంతరముగ అదేవిషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(సఖాయః) ఓ మిత్రులారా! (వః మదాయ) మన ఆనందప్రాప్తి మరియు ఉత్సాహప్రాప్తికొరకు మీరు (తమ్) ఆ ప్రసిద్ధ (పునానమ్) పవిత్ర మొనర్చునట్టి జగత్పతియగు సోమ పరమేశ్వరుని (అభి) లక్ష్యమునందుంచుకొని (గాయత) స్తుతిగీతములను పాడుడు. ఇతరులుకూడ ఆయనను (గూర్తిభిః) తమ పురుషార్థముచే (స్వదయన్త) ప్రసన్నపరచవలెను. (శిశుం న) శిశువువంటి యజ్ఞాగ్నిని (హవ్యైః) హవిస్సులచే తృప్తిపరచబడును.॥౧॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥౧॥

భావార్థము :-యజ్ఞాగ్ని ఎటుల హవిస్సులతో ప్రజ్వరిల్లునో అటులనే పరమాత్మ మనుష్యుల పురుషార్థములచే ప్రసన్నుడగును. కావున ఎల్లరును ఆయన స్తుతిగీతములను గానమొనర్చుచు తమ జీవితములను ఉన్నతి నొనర్చుకొనవలెను.॥౧॥

1098. Friends! Hymn you the Lord Who purifies all, for the attainment of rapturous joy. Please Him with your hard work and Ibabour, as a child is pleased by giving sweet meats or other delicious edibles. ॥1॥

౧౦౯౮. ఋషిః-పర్వతనారదౌ । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-ఉష్ణిక్ । స్వరః-ఋషభః.

అథ పునః పరమాత్మవిషయమాహ.

౧౦౯౮. సం వత్స ఇవ మాతృభిరిన్దుర్హిన్వానో అజ్యతే ।
దేవావీర్మదో మతిభిః పరిష్కృతః ॥ ౨ ॥

ప. విః– సమ్ । వత్సః । ఇవ । మాతృభిః । ఇన్దుః । హిన్వానః । అజ్యతే । దేవావీః । దేవ – అవీః । మదః । మతిభిః । పరిష్కృతః । పరిః – కృతః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- దేవావీః సదాచారిణాం విదుషాం రక్షకః, **మదః** ఉత్సాహకరః, **ఇన్దుః** ఆనన్దరసేన క్లేదకః రసాగారః పరమేశ్వరః **హిన్వానః** స్తోతౄన్ శుభగుణకర్మసు ప్రేరయన్, **మాతృభిః** ధేనుభిః పరిష్కృతః అలఙ్కృతః, జిహ్వయా లేహనేన స్వచ్ఛీకృత **వత్సః ఇవ** తర్ణకః ఇవ **మతిభిః** స్తుతిభిః **పరిష్కృతః** అలఙ్కృతః సన్. [భూషణార్థే 'సంపర్యుపేభ్యః కరోతౌ భూషణే'. అ. ౬।౧।౧౩౭ ఇతి సుడాగమః, 'పరినివిభ్యః'. అ. ౮।౩।౭౦ ఇతి షత్వమ్.] **సమ్ అజ్యతే** సమక్తో భవతి, అన్తరాత్మని ప్రకటీ భవతి ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- గోభిర్జిహ్వయా లేహనేన వత్సో యథాలఙ్క్రియతే తథా స్తోతృభిః స్తుతిభిః పరమేశ్వరోఽలఙ్క్రియతే. తదైవ ప్రచ్ఛన్నః స ఉపాసకస్యాఽన్తరాత్మన్యావిర్భవతి ॥ ౨ ॥

౧౦౯౮. ఈ మంత్రమందును మరల పరమాత్మ విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(దేవావీః) సదాచారులగు విద్వాంసుల రక్షకుడు (మదః) ఉత్సాహము నిచ్చునట్టి (ఇన్దుః) రసముచే ఓలలాడించునట్టి, రసనిధియగు పరమేశ్వరుడు (హిన్వానః) స్తోతలను శుభగుణకర్మలలో ప్రేరణనొనర్చుచు (మాతృభిః) గోవులద్వారా (పరిష్కృతః) నాలుకతో నాకుచు స్వచ్ఛమొనర్చబడిన (వత్సః ఇవ) వత్సమువలె (మతిభిః) స్తుతులచే (పరిష్కృతః) అలంకృతుడై (సమజ్యతే) ఆత్మయందు ప్రకటమైపోవును.॥౨॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :-గోవులద్వార నాలుకచే నాకబడి దూడ ఎటుల అలంకృతమొనర్చబడునో అటులనే స్తోతల ద్వారా స్తుతించబడిన పరమేశ్వరుడు అలంకృతమొనర్చబడును. అప్పుడే హృదయములోదాగి కూర్చుండి యున్న ఆయన ఉపాసకుల అంతరాత్మలో ప్రకటము కాగలడు.॥౨॥

1099. As calves shine when lickd by their mothers, the moon-like devotee of God who is treading the path leading towards Him, shines. He controls his senses, is always cheerful and is led and purified by the wise. II2II

౧౧౦౦. ఋషిః - పర్వతనారదౌ । దేవతా - పవమానః సోమః ।

ఛన్దః - ఉష్ణిక్ । స్వరః - ఋషభః.

అథ పరమాత్మా జనానాం కముపకారం కరోతీత్యాహ.

3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨
౧౧౦౦. అయం దక్షాయ సాధనో ఽయం శర్ధాయ వీతయే ।
3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨
అయం దేవేభ్యో మధు మత్తరః సుతః ॥౩॥

౨ ౧౨ర ౧౨ర 3 ౨ ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౨
ప. విః – అయమ్ । దక్షాయ । సాధనః । అయమ్ । శర్ధాయ । వీతయే । అయమ్ ।
3 ౧ ౨ ౧ ౨ర 3 ౨
దేవేభ్యః । మధుమత్తరః । సుతః ॥ 3 ॥

పదార్థః- సాధనః సిద్ధిప్రదాతా **అయమ్** ఏషః పవమానః సోమః పవిత్రయితా పరమేశ్వరః **దక్షాయ** ఆత్మబలాయ భవతి. **అయమ్** ఏషః పరమేశ్వరః **శర్ధాయ** ఉత్సాహాయ **వీతయే** జనానాం ప్రగతయే చ భవతి. **సుతః** ధ్యాతః **అయమ్** ఏషః **దేవేభ్యః** విద్వద్భ్యః సదాచారిభ్యః ఉపాసకేభ్యః **మధుమత్తరః** అతిశయేన మధురో భవతి ॥ 3 ॥

భావార్థః- శ్రద్ధయోపాసితః పరమేశ్వర ఉపాసకాయాత్మబలముత్సాహం ప్రగతిం వాచి కర్మణి వ్యవహారే చ మాధుర్యం ప్రయచ్ఛతి ॥ 3 ॥

౧౧౦౦. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మనుష్యుల కేమి ఉపకారమొనర్చునను విషయము గలదు.

పదార్థము :- (సాధనః) సిద్ధి ప్రదాత (అయమ్) ఈ పవమానసోముడు, అనగా పవిత్రకర్తయగు పరమేశ్వరుడు (దక్షాయ) ఆత్మబలమున్కైయుండును. (అయమ్) ఆ పరమేశ్వరుడు (శర్ధాయ) ఉత్సాహము నిచ్చుటకొరకు మరియు (వీతయే) ప్రజలప్రగతికొరకై యుండును (సుతః) ధ్యానమొనర్చబడిన (అయమ్) ఆయన (దేవేభ్యః) విద్వాంసులు, సదాచారులగు ఉపాసకుల కొరకు (మధుమత్తరః) అత్యంత మధురముగ నుండును. ॥3॥

భావార్థము :- శ్రద్ధతో ఉపాసించబడిన పరమేశ్వరుడు ఉపాసకులకు ఆత్మబలము, ఉత్సాహము, ప్రగతి, వాణి, కర్మ మరియు వ్యవహారములో మాధుర్యమును ప్రదానమొనర్చును. ॥3॥

1100. This devotee of God tries to attain dexterity in doing noble deeds. He tries to develop strength in order to attain God. Such a man becomes more beloved son of God than other learned persons. ॥3॥

౧౧౦౧. ఋషిః- మనుః సాంవరణః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- అనుష్టుప్ । స్వరః- గాన్ధారః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౪౫ క్రమాఙ్కే

పరమానన్దరస విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర విదుషాం గురూణాం రాజపురుషాణాం చ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౧౦౧. సోమాః పవన్త ఇన్దవో౨స్మభ్యం గాతువిత్తమాః ।

౩ ౨ ౩ ౧ ౨౩౧౨ ౩క ౨ర ౩ ౧ ౨
మిత్రాః స్వానా అరేపసః స్వాధ్యః స్వర్విదః ॥౧॥

౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ర
ప. వి:- సోమాః । పవన్తే । ఇన్దవః । అస్మభ్యమ్ । గాతువిత్తమాః । గాతు-విత్తమాః ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩క ౨ ౩ క ౨ ౩ ౧ ౨ ౩
మిత్రాః । మిత్రాః । స్వానాః । అరేపసః । అ-రేపసః । స్వాధ్యః । సు-ఆధ్యః । స్వర్విదః । స్వః-
౧౨ర
విదః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- ఇన్దవః మధురవ్యవహారేణ జ్ఞానరసేన వా క్లేదకాః, **అస్మభ్యం గాతువిత్తమాః** అస్మభ్యమతిశయేన మార్గదర్శయితారః, **మిత్రాః** మిత్రభూతాః, **స్వానాః** సువానాః సద్గుణానుత్పాదయన్తః, **అరేపసః** నిష్పాపాః **స్వాధ్యః** శోభనధ్యానాః, **స్వర్విదః** దివ్యప్రకాశస్య ఆనన్దస్య వా లమ్భకాః **సోమాః** జ్ఞానరసాగారాః గురవః సత్కర్మసు ప్రేరకాః రాజపురుషాశ్చ **పవన్తే** శిష్యాణాం ప్రజాజనానాం చ జీవనాని పవిత్రీకుర్వన్తి ॥ ౧ ॥

భావార్థః- గురవో రాజపురుషాశ్చ యది విద్వాంసో మధురా మార్గదర్శకా మిత్రవద్ వ్యవహరన్తః శిక్షయా సద్గుణానుత్పాదయన్తో నిరపరాధా నిర్దోషాః స్వకర్మణి దత్తావధానాః పావకాశ్చ భవన్తి తదైవ తే శిష్యాణాం ప్రజానాం చోన్నతిం కర్తుం పారయన్తి ॥ ౧ ॥

౧౧౦౧. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందు ౫౪౮వ మంత్రము. దీనికచ్చట పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానమొనర్చబడినది. ఇచ్చట విద్వాంసులగు గురువులు మరియు రాజపురుషుల విషయమున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్దవః) మధుర వ్యవహారముచే, లేక జ్ఞానరసముచే ఆర్ద్రమొనర్చబడిన (అస్మభ్యం గాతువిత్తమాః) మనకొరకు అత్యుత్తమ మార్గమును చూపునట్టి (మిత్రాః) మిత్రులవలె (స్వానాః) సద్గుణముల నుత్పన్నమొనర్చునట్టి (అరేపసః) పాపరహితమగు (స్వాధ్యః) ఉత్తమధ్యానముగల (స్వర్విదః) దివ్యప్రకాశము, లేక ఆనందమును ప్రాప్తింపజేయు (సోమాః) జ్ఞానరసనిధులగు గురువులు, లేక సత్కార్యములందు ప్రేరణనొనర్చు రాజపురుషులు (పవన్తే) శిష్యుల, లేక ప్రజలయొక్క జీవితములను పవిత్రపరచెదరు.॥౧॥

భావార్థము :-గురువులు మరియు రాజపురుషులు ఒకవేళ విద్వాంసులు, మధురభాషులు, మార్గదర్శకులు, మిత్రులవలె వ్యవహరించువారుగనుండి శిక్షణద్వార సద్గుణముల నుత్పన్నమొనర్చువారు, నిరపరాధులు, దోషరహితులుగనుండి తమకార్యములదు దత్తావధానులై మరియు పవిత్రకర్తలైయుందురో అప్పుడే వారు శిష్యుల మరియు ప్రజలను ఉన్నతినొనర్చుటయందు సమర్థులై యుండగలరు.॥౧॥

1101. Men of quiet and peaceful nature Of disposition like the moon Go everywhere and purify Even wicked persons soon. Best knowers of True Path Avoid jealousy and wrath Sweet and friendly to all, All comrades do they call. Pure lives they lead ennobling God's glory always singing They are sinless, spotless, pure Of the path of duty sure. II1II

౧౧౦౨. ఋషిః- మనుః సాంవరణః । దేవతా- పవమానః సోమః ।,

ఛన్దః- అనుష్టుప్ । స్వరః- గాన్ధారః.

అథ పునరపి గురవో రాజపురుశాళ్ఛ వర్ణ్యన్తే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౧౦౨. తే పూతాసో విపశ్చితః సోమాసో దధ్యాశిరః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
సూరాసోన దర్శతాసో జిగత్నవో ధ్రువా ఘృతే ॥ ౨ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౧౨ర ౧౨ర
ప. వి:– తే । పూతాసః । విపశ్చితః । విపః – చితః । సోమాసః । దధ్యాశిరః । దధి –

౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ఆశిరః । సూరాసః । న । దర్శతాసః । జిగత్నవః । ధ్రువాః । ఘృతే ॥ ౨ ॥

పదార్థః- పూతాసః పవిత్రాః, **విపశ్చితః** విద్వాంసః, **దధ్యాశిరః** జ్ఞానధారకాః పరిపక్వాశ్చ. [దధతి అన్యాన్ ఇతి దధయః. 'ఆదృగమహనజనః కికినౌ లిట్ చ. అ. ౩ । ౨ । ౧౭౧' ఇత్యనేన డుధాఞ్ ధాతోః కిన్ ప్రత్యయః. ఆశ్రీణన్తి స్వాత్మానం యే తే ఆశిరః. ఆఙ్పూర్వాః శ్రీఞ్ పాకే, క్విపి ధాతోః శిర ఆదేశశ్ఛాన్దసః.] **సూరాసః న** సూర్యాః ఇవ **దర్శతాసః** దర్శనీయాః దృష్టి ప్రదాశ్చ, **జిగత్నవః** గతిమన్తః, కర్మణ్యాః, **ఘృతే** వివేకప్రకాశే **ధ్రువాః** స్థిరాః యే స్యుః **తే** త ఏవ **సోమాసః** విద్యాధర్మాదిప్రేరకాః గురవః రాజపురుషాశ్ఛ భవేయుః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యే పవిత్రాచరణా అధీతవివిధవిద్యాః పరేషాం సహాయకాః పరిపక్వమతయః సూర్యవత్ ప్రకాశకాః కర్మశూరాః స్థిరప్రకాశా విఘ్నైః పునః పునః ప్రతిహన్యమానా అపి గృహీతం కార్యమపరిత్యజన్తో గురవో రాజపురుషాశ్ఛ భవన్తి త ఏవ సఫలాజాయన్తే ॥ ౨ ॥

౧౧౦౨. ఈ మంత్రమందును గురువులు, రాజోద్యోగుల విషయమే వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(పూతాసః) పవిత్రులగు (విపశ్చితః) విద్వాంసులు (దధ్యాశిరః) జ్ఞానముయొక్క ధారణ కర్తలు మరియు పరిపక్వ (సూరాసః న) సూర్యులవలె (దర్శతాసః) దర్శనీయులు మరియు దృష్టినిచ్చువారు (జిగత్నవః) గతిశీలురు, కర్మణ్యులు మరియు (ఘృతే) వివేకమునందు (ధ్రువాః) స్థిరమైయుండినవారైనచో వారు మాత్రమే మరియు (సోమాసః) విద్య, ధర్మము మున్నగువానిని ప్రేరణ నొనర్చునట్టివారు మాత్రమే గురువులు మరియు రాజపురుషులై యుండవలెను. ॥౨॥

భావార్థము :- ఎవరు పవిత్రమగు ఆచరణగలవారు వివిధ విద్యలను చదివినవారు, ఇతరులకు సహాయమునొనర్చువారు, పరిపక్వమనస్సుగలవారు, సూర్యునివలె ప్రకాశవంతులు, కర్మశూరులు, స్థిరమగు ప్రకాశవంతులు విఘ్నములచే మాటిమాటికి దెబ్బలుతినుచుండియును

చేతబట్టిన కార్యములను వదలివేయునివారగు గురువులు, రాజోద్యోగులుగ నుండినవారే సఫలులగుదురు. ॥౨॥

1102. These devotees of peaceful and pure nature, learned, given to meditation and depending upon God, going forward constantly towards the Lord Who is Resplendent, firm in their vows become beateous like the suns. They are worth-seeing. ॥2॥

౧౧౦౩. ఋషిః- మనుః సాంవరణః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- అనుష్టుప్ । స్వరః- గాన్ధారః. అథ పునరపి త ఏవ వర్ణ్యన్తే.

౧౧౦౩. సుష్వాణాసో వ్యద్రిభిశ్చితానా గోరధి త్వచి ।
ఇషమస్మభ్యమభితః సమస్వరన్వసువిదః ॥౩॥

ప. విః- సుష్వాణాసః । వి । అద్రిభిః । అ - ద్రిభిః । చితానాః । గోః । అధి । త్వచి । ఇషమ్ । అస్మభ్యమ్ । అభితః । సమ్ । అస్వరన్ । వసువిదః । వసు - విదః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- అద్రిభిః మేఘైరివ సరసైర్మనోభిః **సుష్వాణాసః** ఉపదిశన్తః. [స్వన శబ్దే, లిటః కానచ్, ద్విత్వమ్. ఆజ్జసేరసుక్.] **గోః** రాష్ట్రభూమ్యాః **త్వచి అధి** పృష్ఠే **చితానాః** శిక్షణకలాం రాజనీతిం చ జనానాః, **వసువిదః** విద్యాధనస్య సువర్ణాదిధనస్య వా లమ్భకాః, సోమాసః గురవో రాజపురుషాశ్చ **ఇషమ్** అభీష్టం జ్ఞానం ధనం వా **అస్మభ్యమ్ అభితః** సర్వతః **సమస్వరన్** ఘోషయన్తు, ప్రయచ్ఛన్తు ఇతి యావత్ ॥ ౩ ॥

భావార్థః-గురుభీరాజపురుషైశ్చ విద్వద్భిః కీర్తిమద్భిర్విద్యోపదేశకైరభీష్టధనాదిప్రాపకైశ్చ భావ్యమ్॥౩॥

౧౧౦౩. దీనియందును మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (అద్రిభిః) మేఘములవంటి సరసమగు మనస్సులతో (సుష్వాణాసః) ఉపదేశించునట్టి (గోః) రాష్ట్రభూమియొక్క (త్వచి అధి) వీపుపై (చితానాః) శిక్షణకళ, లేక రాజనీతినెరుగునట్టి (వసువిదః) విద్యాధనము, లేక సువర్ణము మున్నగు ధనములను ప్రాప్తిగలిగించునట్టి గురువులు, లేక రాజపురుషులు (ఇషమ్) కోరిన జ్ఞానము లేక ధనమును (అస్మభ్యమ్) మాకొరకు (అభితః) అన్నివైపులనుండి (సమస్వరన్) ప్రదానపరచవలెను. ॥౩॥

భావార్థము :-గురువులు, లేక రాజపురుషులు విద్వాంసులకు, కీర్తిమంతులకు, విద్యోపదేశకులు మరియు అభీష్టధనములు మున్నగువానిని ప్రాప్తింపజేయువారుగ కావలెను.॥౩॥

1103. These devotees of peaceful nature, who have on their lips always noble words and names expressing the attributes of God, being instructed by the preceptors of unshakable nature on the acquisition of knowledge and therefore the knowers of God, bestow upon us all desirable objects. ॥3॥

౧౧౦౪. ఋషిః- కుత్స ఆఙ్గిరసః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- త్రిష్టుప్ । స్వరః- ధైవతః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౪౧

క్రమాఙ్కే పరమాత్మపక్షే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర స ఏవ విషయః ప్రకారాన్తరేణ వర్ణ్యతే.

౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧
౧౧౦౪. అయా పవా పవస్వైనా వసూని మాంశ్చత్వ
౨౩ ౧౨౩ ౧౨ ౩౨౩౨౩ ౨౩
ఇన్దో సరసి ప్రధన్వ । బ్రధ్నశ్చిద్యస్య వాతో
౨ ౩ ౧ ౨౩ ౧౨౩౧౨౩౧౨
న జూతిం పురు మేధాశ్చిత్తకవే నరం ధాత్ ॥ ౧ ॥

౩ ౨ ౩౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩
ప. వి:- అయా । పవా । పవస్వ । ఏనా । వసూని । మాంశ్చత్వే । ఇన్దో । సరసి । ప్ర । ధన్వ ।
౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧౨ర
బ్రధ్నః । చిత్ । యస్య । వాతః । న । జూతిమ్ । పురుమేధాః । పురు-మేధాః । చిత్-తకవే ।
౧౨ర ౩
నరమ్ । ధాత్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్దో** తేజస్విన్ ఆనన్దరసేనక్లేదక పరమాత్మన్! త్వమ్ **అయా** అనయా **పవా** పవయా, ధారయా. [పవతే ప్రవహతి, ఇతి పవా తయా, తృతీయైకవచనే 'సుపాం సులుక్' అ. ౭।౧।౩౯ ఇత్యనేన విభక్తే రాకారాదేశః.] **ఏనా** ఏనాని **వసూని** దివ్యాని భౌతికాని చ ధనాని **పవస్వ** ప్రవాహయ, **మాంశ్చత్వే** మాన్ అభిమన్యమానాన్ కామక్రోధాదిశత్రూన్ చాతయతి నాశయతీతి తస్మిన్ **సరసి**

గతిశీలే జీవాత్మని. [సరతి అగ్రే గచ్ఛతీతి సరః.] **ప్ర ధన్వ** ప్రకర్షేణ గచ్ఛ, **పురుమేధాః చిత్** బహుమేధావాన్ జనోఽపి **తకవే** ప్రగతయే. [తకతిః గతికర్మా. నిఘం...౨।౧౪.] **యస్య** యస్య తవ **నరమ్** నేతృత్వగుణం **ధాత్** దధాతి, **బ్రధ్నః చిత్** మహాన్ **వాతః** వాయుః **న** యథా **జూతిమ్** వేగమ్ **ధాత్** దధాతి ॥౧॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥౧॥

భావార్థః-వాయ్వాదయః సర్వేఽపి ప్రాకృతికాః పదార్థా నిఖిలా అపి మనుష్యాశ్చ పరమాత్మన ఏవ సకాశాత్ స్వం స్వం శక్తిమాప్నువన్తి, తస్య సంరక్షణం వినా తేఽకిఞ్చిత్కరా ఏవ ॥౧॥

౧౧౦౪. ఈ మొదటిబుుచ పూర్వార్చికయందలి ౫౪౧వ మంత్రము. అచ్చట దీనిపై పరమాత్మ పక్షములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇపుడిచ్చట ప్రకారాంతముగ అదేవిషయము వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఇన్దో) తేజోవంతుడవు, ఆనందరసముచే జలకమాడించు ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (అయా) ఈ (పవా) ధారతో (ఏనా) ఇట్టి (వసూని) దివ్యము మరియు భౌతికధనములను (పవస్వ) ప్రవహింపజేయుము (మాంశ్చత్వే) అభిమానులగు కామక్రోధము మున్నగు శత్రువులను నష్టమొనర్చునట్టి (సరసి) గతిశీలమగు జీవాత్మయందు (ప్ర ధన్వ) ప్రవేశించుము (పురుమేధాః చిత్) గొప్ప మేధావులగు మనుష్యులుకూడ (తకవే) ప్రగతికొరకు (యస్య) ఏ నీయొక్క (నరమ్) నేతృత్వ గుణములను (ధాత్) ధారణమొనర్చెదరో (బ్రధ్నః చిత్) మహాగొప్ప (వాతః) వాయువు (న) ఎటుల (జూతిమ్) వేగమును (ధాత్) ధారణమొనర్చెదరో అటుల.।౧॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.।౧॥

భావార్థము :-వాయువు మున్నగు ప్రాకృతిక పదార్థములను మానవులెల్లరును పరమాత్మనుండియే తమ తమ శక్తులననుసరించియే పొందుదురు. ఆయన సంరక్షణము లేకుండ వారేమియును చేయజాలరు.।౧॥

1104. O God, Thou Who makest our hearts full of true love, purify with this pure stream (of purity) these our lives and our vital energies for acquiring perfect knowledge and be seated in these our devout hearts,. that are like beautiful tanks full of water. This soul keeps the senses under control and is mighty like the wind. It inbibes Thy power or speed and being full of wisdom, for the attainment of emancipation realises Thee in the heart Who art our Leader. II1II

౧౧౦౫. ఋషిః- కుత్స ఆఙ్గిరసః । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- త్రిష్టుప్ । స్వరః- ధైవతః.

అథ బ్రహ్మజ్ఞానాయాచార్య శిష్య విషయమాహ.

౩౧ ౨ ౩౧ ౨౩ ౧ ౨౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
౧౧౦౫. ఉత న ఏనాపవయా పవస్వాధి శ్రుతే శ్రవాయ్యస్య తీర్థే । షష్టిం
౩౧ ౨ ౩ ౨ ౨ర ౩ ౨ఉ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సహస్రా నైగుతో వసూని వృక్షం న పక్వం ధూనవద్రణాయ ॥ ౨ ॥

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
ప. వి:– ఉత । నః । ఏనా । పవయా । పవస్వ । అధి । శ్రుతే । శ్రవాయ్యస్య । తీర్థే ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
షష్టిమ్ । సహస్రా । నైగుతః । నై - గుతః । వసూని । వృక్షమ్ । న । పక్వమ్ । ధూనవత్ ।
౧ ౨ర
రణాయ ॥ ౨ ॥

పదార్థః- హే సోమ జ్ఞానరసాగార ఆచార్య! **ఉత** అథ **శ్రవాయ్యస్య** శ్రూయతే గురుముఖాదితి శ్రవాయ్యః జ్ఞానమ్, తస్య. [శ్రుదక్షిస్పృహిగృహిభ్య ఆయ్యః. ఉ... ౩ । ౯౬ ఇత్యనేన శృధాతోః ఆయ్య ప్రత్యయః.] **శ్రుతే** ప్రసిద్ధే **తీర్థే** విద్యాతీర్థే గురుకులే. [తరన్తి విద్యార్ణవం శిష్యా యత్ర తత్ తీర్థమ్ గురుకులమ్. పాతౄతుదివచిరిచిసిచిభ్యస్థక్. ఉ.. ౨ । ౭ ఇతి తౄ ప్లవనసంతరణయోః ధాతో స్థక్ ప్రత్యయః.] **ఏనా** ఏనయా **పవయా** జ్ఞానధారయా **నః** అస్మాన్ **పవస్వ** పునీహి. సమ్ప్రతి పరోక్షకృతమాహ. **నైగుతః** నితరాం గుప్తానాం ప్రచ్ఛన్నానామర్థానాం ప్రకాశకః ఏష ఆచార్యః **రణాయ** రమణీయాయ సుఖాయ **షష్టిం సహస్రా** షష్టి సహస్రాణి, అసంఖ్యేయానీతి యావత్ **వసూని** ఐశ్వర్యాణి **ధూనవత్** కమ్పయతి, ప్రయచ్ఛతీత్యర్థః. [ధూఞ్ కమ్పనే, లేట్.] కథమివ **పక్వం వృక్షం న** పరిపక్వఫలం వృక్షం కమ్పయిత్వా ఉద్యానాధిపః కస్మైచిదసంఖ్యేయాని ఫలాని యథా ప్రయచ్ఛతి తద్వత్ ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- విద్యాతీర్థే గురుకులే వసన్నాచార్యో యథా శిష్యేభ్యో విపులం జ్ఞానరాశిం తథైవాసంఖ్యేయాని సద్గుణరూపాణ్యైశ్వర్యాణి ప్రేమ్ణా ప్రయచ్ఛతి ॥ ౨ ॥

౧౧౦౫. ఈ మంత్రములో బ్రహ్మజ్ఞానముకొరకు ఆచార్యుల, శిష్యుల విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-సోమ, అనగా జ్ఞానంసనిధివగు ఓ ఆచార్యా! (ఉత) ఇపుడు (శ్రవాయ్యస్య) గురుముఖంతో వినబడునట్టి జ్ఞానముయొక్క (శుతే) ప్రసిద్ధమగు (తీర్థే) విద్యాతీర్థమును గురుకులమునందు (ఏనా) ఈ (పనయా) జ్ఞాన ధారచే (నః) మమ్ము (పవస్వ) పవిత్రపరచుము. ముందర పరోక్షరూపములో ఇట్లు వర్ణించబడినది (నైగుతః) అతిగుప్తమైన అర్థములను ప్రకాశపరచునట్టి ఈ ఆచార్యుడు (రణాయ) రమణీయమగు సుఖములకొరకు (షష్టిం సహస్రా) అరువదివేలు, అనగా అసంఖ్యాక (వసూని) ఐశ్వర్యములను (ధూనవత్) కంపింపజేయును. అనగా ప్రదానమొనర్చును (పక్వం వృక్షం న) పండిన ఫలములుగల వృక్షమును ఊపి, తోటమాలి రాలిన అసంఖ్యాక ఫలములను ఎటుల ఇచ్చునో అటుల మనను పవిత్రపరచును.॥౨॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :-విద్యాతీర్థములగు గురుకులములందు నివసించుచు ఆచార్యులు శిష్యుల కెటుల విశాలమగు జ్ఞానరాసులను ప్రసాదించెదరో అటులనే అసంఖ్యాక సద్గుణరాసులనుకూడ ప్రేమతో ఇచ్చుచుందురు.॥౨॥

1105. O God, preach unto us more of this purifying knowledge, imparted by Thee - the Lord of the universe, in the Veda, our holy refuge. Just as an aspirant after fruit shakes a tree full of ripe fruits and gets down many of them, so dost Thou, the Preserver of the innermost knowledge, grant for the pleasure of the soul, sixty thousand gems of knowledge. II2II

౧౧౦౬. ఋషిః-కుత్స ఆఙ్గిరసః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

అథ నాసికానాం శత్రూణాం పరాజయాయ రాష్ట్రే

బ్రహ్మప్రచారాయ చ నృపతివిషయమాహ.

౨ ౩ ౧ ౨౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౧౦౬. మహీమే అస్య వృషనామ శూషే మాంశ్చత్వే

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
వా పృశనే వావధత్రే । అస్వాపయన్నిగుతః స్నేహయచ్చాపా

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
మిత్రాం అపాచితో అచేతః ॥ ౩ ॥

౧ ౨ర 3౧ ౨ 3 ౧ ౨ర ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ ౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర
ప. వి:- మహీ। ఇమేఇతి । అస్య । వృష । నామ । శూషేఇతి । మాంశ్చత్వే । వా । పృశనే।
3 ౧౨ర3౧౨ ౧౨ర 3౧౨ 3 ౧౨ర 3 ౧ ౨ 3 ౧౨ర 3౧ ౨
వా । వధత్రేఇతి । అస్వాపయత్ । నిగుతః । ని-గుతః । స్నేహయత్ । చ । అప అమిత్రాన్।
3 ౧ ౨ర ౧౨ర 3౧౨ 3 ౧౨ర 3 ౨
అ-మిత్రాన్ । అప । అచితః । అ-చితః । అచ ఇతః ॥ 3 ॥

పదార్థః- అస్య సోమస్య వీరరసాగారస్య నృపతేః **ఇమే** ప్రత్యక్షం దృశ్యమానే **వృష నామ** వృషనామ్నీ వర్షకగుణే, **శూషే** బలవతీ **మహీ** మహత్యౌ బాహుయష్టీ స్తః, యే **మాంశ్చ త్వే వా** అశ్వసంగ్రామే వా **పృశనే వా** పరస్పరస్పర్శయుక్తే మల్లయుద్ధే వా **వధత్రే** శత్రూణాం వధకరే భవతః. [మాంశ్చత్వః ఇత్యశ్వనామ. నిఘం...౧ ।౧౪, పృశనం స్పృశతేః, సకారలోపశ్ఛాన్దసః. హన్తి యేన తద్ వధత్రమ్, 'అభినక్షియజివధిపతిభ్యోఽత్రన్.' ఉ... 3 ।౧౦౫ ఇత్యనేన అత్రన్ ప్రత్యయః.] అసౌ సోమః వీరః నృపతిః **నిగుతః** నిగుప్తాన్ దుర్గఖాతాదిషు ప్రచ్ఛన్నాన్ శత్రూన్ **అస్వాపయత్** స్వాపయతి, ధరాశాయినః కరోతీత్యర్థః. **స్నేహయత్ చ** మిత్రేషు స్నిహ్యతి చ. అథ ప్రత్యక్షకృతమాహ. హే సోమ శాన్తిప్రియ ప్రజాధ్యక్ష! త్వమ్ **ఇతః** అస్మాద్ రాష్ట్రాత్ **అమిత్రాన్** ద్రోహకారిణః రిపూన్ **అప అచ** అపగమయ, **అచితః** అవివేకినః అధార్మికాన్ నాస్తికాన్ **అప అచ** అపగమయ. ఏవం చ రాష్ట్రే పరమేశ్వరప్రచారాయ వేదప్రచారాయ చ బద్ధపరికరో భవ ॥3॥

భావార్థః- సర్వేఽపి వీరా రాష్ట్రవాసినః శత్రూచ్ఛేదకాః పరమాత్మపూజకాశ్చ తదైవ భవన్తి యదా రాష్ట్రాధ్యక్షస్తత్ర రుచిం గృహ్ణాతి ॥ 3 ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే గురుశిష్యయోరుపాస్యోపాసకయోరాస్తికస్య నృపతేశ్చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౧౦౬. ఇపుడు నాస్తిక శత్రువుల పరాజయముకొరకు మరియు రాష్ట్రములో పరమాత్మ ప్రచారముకొరకు రాజువిషయములో వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(అస్య) ఈ సోమ, అనగా వీరరసనిధియగు రాజుయొక్క (ఇమే) ఈ (వృష నామ) వర్షించుగుణములుగల (శూషే) శక్తివంతము మరియు (మహీ) విశాలమగు భుజములు (మాంశ్చత్వే వా) అశ్వములచే జరుగునట్టి ఏ యుద్ధములందు (పృశనే వా) లేక పరస్పరము స్పర్శతో జరుగునట్టి మల్లయుద్ధములందు (వధత్రే) శత్రువులను వధించునదిగ నుండునో, దానియందును వీరుడగు రాజు (నిగుతః) దుర్గములు, కందకములు మున్నగువానియందు దాగియున్న శత్రువులను (అస్వాపయత్) పతనమొనర్చివేయునో (స్నేహయత్ చ) మరియు మిత్రులతో స్నేహముగ యుండునో [ముందర ప్రత్యక్షరూపములో వర్ణించబడినది] సోమ, శాంతిప్రియుడవగు ఓ ప్రజాధ్యక్షా! నీవు (ఇతః) ఈ రాష్ట్రమునుండి (అమిత్రాన్) ద్రోహకారులగు శత్రువులను (అప అచ) తరిమివేయుము. నాశమొనర్చుము. (అచితః) అవివేకులు, ధర్మహీనులు, నాస్తికులను (అప

అచ) దూరమొనర్చుము. ఈ ప్రకారముగ రాష్ట్రములో పరమాత్మ ప్రచారముకొరకు మరియు వేదప్రచారముకొరకు కటిబద్ధుడవగుము.॥3॥

భావార్థము :- రాష్ట్రవాసులగు మీరులెల్లరును రాష్ట్రాధ్యక్షుడగు రాజు చొరవచేసినప్పుడే శత్రువులను నాశమొనర్చువారు మరియు పరమాత్మను పూజించువారు కాగలుగుదురు.॥3॥

ఈ ఖండములో గురుశిష్యులు, ఉపాస్య ఉపాసకులు మరియు ఆస్తికుడగు రాజు మున్నగు విషయముల వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదని ఎరుగవలెను.

ఏడవ అధ్యాయములో ఆరవఖండము ముగిసినది.

1106. O God the Showerer of peace and bliss! Devotees sing Thy great glory at the time of Thy pleasant knowledge or remembrance, meditation and control of senses. These two tasks of giving happiness and driving away misery are pleasant and nice, concern all and save all from misery. God destroys and annihilates all internal and external foes of His devotees by giving them power to overcome them. Keep away from us O Lord, those persons who turn their faces away from Thee. II3II

౧౧౦౭. ఋషిః-బన్ధుః సుబన్ధుః శ్రుత బన్ధుర్విప్రబన్ధుశ్చ గౌపాయనా లౌపాయనా వా ।
దేవతా-అగ్నిః । ఛన్దః-ద్విపదా విరాట్ । స్వరః-పఞ్చమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౪౦ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మనృపత్యోర్విషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర పరమాత్మ నృపత్యాచార్యా ఉచ్యన్తే.

౨౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩క ౨ర
౧౧౦౭. అగ్నే త్వం నో అన్తమ ఉత త్రాతా శివో భువో వరూథ్యః ॥౧॥

౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩క ౨
ప.విః- అగ్నే । త్వమ్ । నః । అన్తమః । ఉత । త్రాతా । శివః । భువః । వరూథ్యః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే **అగ్నే** అగ్రణీః పరమాత్మన్ రాజన్ విద్వన్ ఆచార్య వా! త్వమ్ **నః** అస్మాకమ్ **అన్తమః** అన్తికతమః, **ఉత** అపి చ **త్రాతా** అపరాధేభ్యః రక్షకః, **శివః** శివరూపః, **వరూథ్యః** వరణీయశ్చ **భువః** భవ ॥ ౧॥

భావార్థః-పరమాత్మనో నృపతేర్విదుష ఆచార్యస్య చ సంరక్షణం ప్రాప్యైవ జనా దోషముక్తా నిరపరాధా నిశ్ఛలా నిష్పాపా విద్వాంసో బ్రహ్మజ్ఞాః సదాచారిణశ్చ జాయన్తే ॥ ౧ ॥

౧౧౦౭. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ४४४వ మంత్రమే. దానికచట పరమాత్మ మరియు రాజు విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట పరమాత్మ, రాజు మరియు ఆచార్యులు ముగ్గురు విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(అగ్నే) అగ్రనాయకులగు ఓ పరమాత్మా, రాజా, లేక ఆచార్యా! మీరు (నః) మాకు (అన్తమః) అతిసమీపమున (ఉత) మరియు (త్రాతా) అపరాధములనుండి రక్షించువారు మరియు (శివః) శుభకారులు (వరూథ్యః) మరియు వరణీయులుగ (భువః) అగుడు.॥౧॥

భావార్థము :-పరమాత్మ రాజు, మరియు ఆచార్యుల సంరక్షణను పొంది లోకులు దోషములనుండి ముక్తులు, నిరపరాధులు, కపటరహితులు, పాపరహితులు విద్వాంసులు, బ్రహ్మజ్ఞులు మరియు సదాచారులుగ నైపోవుదురు.॥౧॥

1107. O God ! Thou art our nearest Friend (on account of Thy Ommipresence) Yea, our Saviour, the Conferer of bliss and Worthy of our highest praise. II1II

౧౧౦౮. ఋషిః-బన్ధుః సుబన్ధుః శ్రుత బన్ధుర్విప్రబన్ధుశ్చ గౌపాయ నా లౌపాయనా వా ।
దేవతా-అగ్నిః । ఛన్దః-ద్విపదా విరాట్ । స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౧౦౮. వసురగ్నిర్వసు శ్రవా అచ్ఛా నక్షి ద్యుమత్తమో రయిం దాః ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨
ప. విః – వసుః । అగ్నిః । వసుశ్రవాః । వసు – శ్రవాః । అచ్ఛ । నక్షి । ద్యుమత్తమః ।
౩ ౨ ౩
రయిమ్ । దాః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **అగ్నిః** అగ్రనాయకః పరమాత్మా రాజా విద్వాన్ ఆచార్యో వా **వసుః** సద్గుణానాం వాసయితా, **వసుశ్రవాః** వసుభిః విద్యాదిధనైః శ్రవః కీర్తిర్యస్య తాదృశశ్చ అస్తి. హే పరమాత్మన్ రాజన్ ఆచార్య వా! త్వమ్ **అచ్ఛ** అస్మదభిముఖమ్ **నక్షి** ప్రాప్నుహి, **ద్యుమత్తమః** తేజస్వితమః త్వమ్ **రయిమ్** వివిధం దివ్యం భౌతికం చ ధనమ్ **దాః** దేహి ॥ ౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మనో నృపతేరాచార్యస్య చ గుణకర్మాణిదృష్ట్వా తత్ప్రకాశాల్లాభాన్ ప్రాప్తుమర్హన్తి జనాః ॥౨॥

౧౧౦౮. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయమే

పదార్థము :-(అగ్నిః) అగ్రనాయకులగు పరమాత్మ, రాజు, లేక విద్వాంసులగు ఆచార్యుడు. (వసుః) సద్గుణములనివాసకులు మరియు (వసుశ్రవాః) విద్యమున్నగు ధనముల నిధులైయున్నారు. ఓ పరమాత్మా, రాజా, లేక ఆచార్యులారా! మీరు (అచ్ఛ) మా అభిమానమునకు (నక్షి) చేరుడు (ద్యుమత్తమః) అత్యధిక తేజోవంతులగు మీరు (రయిమ్) బహువిధ దివ్య మరియు భౌతిక ధనములను (దాః) ఈయుడు.॥౨॥

భావార్థము :-పరమాత్మ, రాజు మరియు ఆచార్యుల గుణకర్మలను చూచి, వానివల్ల లోకులు లాభమును పొందుట మంచిది.॥౨॥

1108. O Omnipresent and Omniscient God, Thou Who art All - Resplendent; be manifest in our hearts and grant us wealth of Wisdom II2II

౧౧౦౯. ఋషిః-బన్ధుః సుబన్ధుః శ్రుత బన్ధుర్విప్రబన్ధుశ్చ గౌపాయనా లౌపాయనా వా ।
దేవతా-అగ్నిః । ఛన్దః-ద్విపదావిరాట్। స్వరః-పఞ్చమః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧౨
౧౧౦౯. తం త్వా శోచిష్ఠ దీదివః సుమ్నాయ నూనమీమహే సఖిభ్యః ॥ ౩ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర
ప. వి:– తమ్ । త్వా । శోచిష్ఠ । దీదివః । సుమ్నాయ । నూనమ్ । ఈమహే । సఖిభ్యః ।
౩
స–ఖిభ్యః ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **శోచిష్ఠ** పవిత్రతమ అతిశయేన పవిత్రకర్తః, **దీదివః** సత్యప్రద్యోతక పరమాత్మన్ నృపతే ఆచార్య వా! **తం త్వా** తాదృశం త్వామ్, వయమ్ **నూనమ్** నిశ్చయేన **సఖిభ్యః** సుహృద్భ్యః **సుమ్నాయ** సుఖాయ **ఈమహే** యాచామహే. [ఈమహే ఇతి యాఞ్చా - కర్మసు పఠితమ్. నిఘం ౩।౧౯.] ॥ ౩ ॥

భావార్థః- యః స్వయం పవిత్రహృదయః సత్యసమర్థకశ్చ స ఏవాన్యాన్ తాదృశాన్కర్తుం ప్రభవతి ॥ ౩॥

౧౧౦౯. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయమే

పదార్థము :-(శోచిష్ఠ) అత్యధిక పవిత్రులగు మరియు అత్యధిక పవిత్రకర్తలు (దీదివః) సత్యప్రకాశకులగు ఓ పరమాత్మా! రాజా, లేక ఆచార్యులారా! (తం త్వా) అట్టి మీతో (నూనమ్) నిశ్చయముగనే (సఖిభ్యః) మిత్రుల (సువ్నాయ) సుఖములకొరకు (ఈమహే) యాచించుచున్నాము.॥3॥

భావార్థము :- ఎవరు స్వయముగ పవిత్రహృదయము మరియు సత్యమును సమర్థించు వారైయుందురో, అట్టివారే ఇతరులకు సహాయము చేయగలుగుదురు.॥3॥

1109. To Thee then O Most Bright, O Radiant God, we come with prayer for happiness for our friends. ll3ll

౧౧౧౦. ఋషిః- భువన ఆప్త్యః సాధనో వా భౌవనః । దేవతా-విశ్వేదేవాః । ఛన్దః-ద్విపదా త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ४५२

క్రమాజ్జ్యేఽధ్యాత్మవిషయే రాష్ట్రవిషయే చ వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర భిన్నోఽర్థః ప్రదర్శ్యతే.

౧౧౧౦. ఇమా ను కం భువనా సీషధేమేన్ద్రశ్చ విశ్వే చ దేవాః ॥౧॥

ప. వి:- ఇమా । ను । కమ్ । భువనా । సీషధేమ । ఇన్ద్రః । చ । విశ్వే । చ । దేవాః ॥౧॥

పదార్థః- వయమ్, **ఇన్ద్రః చ** అస్మాకం జీవాత్మా చ **విశ్వే చ దేవాః** మనోబుద్ధి ప్రాణజ్ఞానేన్ద్రియ కర్మేన్ద్రియ రూపా అన్యేచ దేవాః మిలిత్వా **ను కమ్** సద్య ఏవ **ఇమా భువనా** ఇమాని సర్వాణి భువనాని సూర్య చన్ద్రమంగలబుధ బృహస్పతిభూమ్యాదీని **సీషధేమ** సాధయేమ, తద్విషయకజ్ఞానేన సాధనానాం ప్రయోగేణ చ స్వానుకూలాని కుర్యామ ॥౧॥

భావార్థః-విద్వద్భిః సర్వా భూగోల ఖగోలవిద్యా విజ్ఞాయ నానేభ్యో లోకేభ్యో జాయమానా లాభాః సర్వే ప్రాప్తవ్యా హానయశ్చ పరిహరణీయాః ॥౧॥

౧౧౧౦. ఈ మంత్రము పూర్వార్చికయందలి ४५२వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ మరియు రాజువిషయములో వాఖ్యానించబడియుండెను. ఇచ్చట అందుకు భిన్నముగ ప్రదర్శించబడినది.

పదార్థము :- మనము (ఇన్ద్రః చ) మన జీవాత్మ (విశ్వే చ దేవాః) మరియు మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము, జ్ఞానేంద్రియములు మరియు కర్మేంద్రియముల వంటి ఇతర దేవతలు కలిసి (ను కమ్) శీఘ్రముగనే (ఇమా భువనా) ఈ సకల సూర్య, చంద్ర, మంగళ, బుధ, గురు, భూమి మున్నగు భువనములను (సీషధేమ) సిద్ధపరచవలెను. అనగా వాని విషయములో తెలిసికొని మరియు సాధనములను ప్రయోగించి వానిని మన కనుకూలముగ నొనర్చుకొనవలెను.॥౧॥

భావార్థము :- విద్వాంసులు సమస్త భూగోళ మరియు ఖగోళ విద్యలను తెలిసికొని, ఇతరలోకములతో గలుగునట్టి సకలలాభములను పొందవలెను. మరియు వానిచే కలుగునట్టి నష్టములను తొలగించుకొనుచుండవలెను.॥౧॥

1110. May our souls and all these enlightened truthful wise men to aid us, bring these existing worlds to full completion, making us happy and prosperous. II1II

౧౧౧౧. ఋషిః- భువన ఆప్త్యః సాధనో వా భౌవనః । దేవతా- విశ్వేదేవాః ।
ఛన్దః- ద్విపదాత్రిష్టుప్ । స్వరః- ధైవతః.

అథాఽఽధ్యాత్మవిషయో రాష్ట్రవిషయశ్చోచ్యతే.

3 ౧ ౨ 3క౨ర 3౧ ౨3౧ ౨ర 3౧ ౨
౧౧౧౧. యజ్ఞం చ నస్తన్వఞ్చ ప్రజాం చాదిత్యైరిన్ద్రః సహ సీషధాతు ॥౨॥

3 ౨ 3క ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3
ప. విః– యజ్ఞమ్ । చ । నః । తన్వమ్ । చ । ప్రజామ్ । ప్ర – జామ్ । చ । ఆదిత్యైః । ఆ –
౨ ౧౨ర 3౨ 3
దిత్యైః । ఇన్ద్రః । సహ । సీషధాతు ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **ఇన్ద్రః** అస్మాకం జీవాత్మా **ఆదిత్యైః సహ** ఆదిత్యవద్జ్ఞానసాధనైర్మనోబుద్ధిసహితైః జ్ఞానేన్ద్రియైః సార్ధమ్, యద్వా **ఇన్ద్రః** రాష్ట్రస్య రాజా **ఆదిత్యైః సహ** విద్వద్భిః సార్ధమ్ మిలిత్వా **నః** అస్మాకమ్ **యజ్ఞం చ** అధ్వరం చ, **తన్వం చ** దేహం చ, **ప్రజాం చ** సన్తతిం రాష్ట్రస్య ప్రజాం చ **సీషధాతు** సాధయతు ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- జీవాత్మా మనోబుద్ధిజ్ఞానేన్ద్రియాణ్యుపయుజ్య సర్వం సాద్ధుం శక్నోతి. తథైవ విద్వాంసః ప్రజాజనా రాజా రాజ్యాధికారిణశ్చ మిలిత్వా పురుషార్థేన సర్వం యజ్ఞసుఖం, దేహసుఖం, సన్తతి సుఖం, ప్రజాసుఖం చ సాద్ధుం శక్నువన్తి ॥ ౨ ॥

౧౧౧౧. ఈ మంత్రములో అధ్యాత్మ మరియు రాష్ట్రవిషయములును వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రః) జీవాత్మ (ఆదిత్యైః సహ) సూర్యునివంటి జ్ఞానసాధకమగు మనస్సు, బుద్ధి సహితముగ జ్ఞానేంద్రియములతో కలిసి, లేక (ఇన్ద్రః) రాష్ట్రముయొక్క రాజు (ఆదిత్యైః సహ) విద్వాంసులతో గూడ కలిసి (నః) మాయొక్క (యజ్ఞం చ) యజ్ఞమును (తన్వం చ) శరీరమును (ప్రజాం చ) మరియు సంతానము, లేక రాష్ట్రమునందలి ప్రజలను (సీషధాతు) సిద్ధపరచవలెను.॥2॥

ఇందులో శ్లేషాలంకారము గలదు.॥2॥

భావార్థము :-జీవాత్మ మనస్సు, బుద్ధి మరియు జ్ఞానేంద్రియములను ఉపయోగించుకొని సర్వమును సాధించుకొనగలదు. అదేవిధముగ విద్వాంసులగు ప్రజలు, రాజు మరియు రాజ్యాధికారులు కలిసి పురుషార్థపరులై సకల యజ్ఞసుఖములు, శరీరసుఖములు, సంతానసుఖములు మరియు ప్రజాసుఖములను సాధించుకొనగలుగుదురు.॥2॥

1111. May God along with learned people who like the sun dispel the darkness of ignorance, bestow upon us the spirit of sacrifice, strength of body and noble offspring. II2II

౧౧౧౨. ఋషిః- భువన ఆప్త్యః సాధనోవా భౌవనః । దేవతా-విశ్వేదేవాః ।
ఛన్దః-ద్విపదాత్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

అథ పునరపి తమేవ విషయమాహ.

3 2ఉ 3 ౧2 3 ౧ 2 3 ౧ 2 3 ౧ 2
౧౧౧౨. ఆదిత్యైరిన్ద్రః సగణో మరుద్భిరస్మభ్యం భేషజా కరత్ ॥ 3 ॥

3 2 3 2 ౧2ర ౧2ర 3 ౧ 2 3౧ 2
ప. విః- ఆదిత్యైః । ఆ-దిత్యైః । ఇన్ద్రః । సగణః । స-గణః । మరుదిభిః । అస్మభ్యమ్ ।
3 2 3
భేషజా। కరత్ ॥ 3 ॥

పదార్థః- ఇన్ద్రః జీవాత్మా **ఆదిత్యైః** మనోబుద్ధిసహితైర్జ్ఞానేన్ద్రియైః **మరుద్భిః** ప్రాణైశ్చ **సగణః** ససమూహః సన్, యద్వా **ఇన్ద్రః** నృపతిః **ఆదిత్యైః** సూర్యవత్ ప్రకాశకైః బ్రాహ్మణైః **మరుద్భిః** యోద్ధృభిః సైనికైశ్చ **సగణః** సవ్యూహః సన్ **అస్మభ్యమ్** మనుష్యేభ్యః **భేషజా** భేషజాని **కరత్** కరోతు ॥ 3 ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ 3 ॥

భావార్థః- మనుష్యస్య దేహే రాష్ట్రే వా యత్కిమపి కష్టం జాయతే తద్ దేహస్థా జీవాత్మమనోబుద్ధి ప్రాణాదయో రాష్ట్రస్య రాజ్యాధికారిణో బ్రాహ్మణా వీరాః సైనికాశ్చ యుక్త్యా ప్రతికుర్వన్తు ॥ 3 ॥

౧౧౧౨. ఈ మంత్రమునందు మరల పై విషయమే.

పదార్థము :-(ఇన్ద్రః) జీవాత్మ (ఆదిత్యైః) మనస్సు, బుద్ధిసహితముగ జ్ఞానేంద్రియముల మరియు (మరుద్భిః) ప్రాణముల (సగణః) గణములతోగూడి లేక (ఇన్ద్రః) రాజు (ఆదిత్యైః) సూర్యునివలె ప్రకాశించు బ్రాహ్మణులు మరియు (మరుద్భిః) యోధులగు సైనికుల (సగణః) గణములతో గూడి (అస్మభ్యమ్) మనుష్యులమగు మాకొరకు (భేషజా) ఔషధము (కరత్) ఏర్పరచవలెను. ॥౩॥

దీనిలో శ్లేషాలంకారము గలదు. ॥౩॥

భావార్థము :- మనుష్యుల శరీరముల, లేక రాష్ట్రములో ఏ కష్టములు జరుగుచుండునో వానిని శరీరమునందు స్థిరమైయున్న జీవాత్మ, మనస్సు, బుద్ధి గణము మున్నగునవి, లేక రాష్ట్రమునందు స్థిరమైయున్న రాజ్యాధికారులు, బ్రాహ్మణులు మరియు రాజులు, సైనికులతో గూడి ప్రతీకార మొనర్చవలెను. ॥౩॥

1112. May God Who is full of kindness, libarality and group of other noble qualities, keep us happy and healthy through the rays of the sun, through vital energies and with the help of the learned performers of sacrifice. May He furnish us with His healing medicinal substances. II3II

౧౧౧౩. ఋషిః-వామదేవః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-ద్విపదావిరాట్ । స్వరః-పఞ్చమః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౪౬ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మస్తుతివిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర గురుశిష్యవిషయో రాజప్రజావిషయశ్చ వర్ణ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౧౧౩. ప్ర వ ఇన్ద్రాయ వృత్రహన్తమాయ విప్రాయ

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
గాథం గాయత యం జుజోషతే ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర
ప. విః- ప్ర । వః । ఇన్ద్రాయ । వృత్రహన్తమాయ । వృత్ర-హన్తమాయ । విప్రాయ ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
వి-ప్రాయ । గాథమ్ । గాయత । యమ్ । జుజోషతే ॥౧॥

పదార్థః:- హే శిష్యాః, హే ప్రజాజనాశ్చ! **వః** యూయమ్ **వృత్రహన్తమాయ** అతిశయేన దోషాణాం శత్రూణాం వా వినాశకాయ, **విప్రాయ** విదుషే **ఇన్ద్రాయ** ఆచార్యాయ నృపతయే వా **గాథమ్** గుణవర్ణనపరం స్తోత్రం **ప్ర గాయత** ప్ర కీర్తయత, **యమ్** గాథం స్తోత్రమ్ సః **జుజోషతే** ప్రీత్యా సేవతే ॥ ౧ ॥

భావార్థః- శిష్యైర్గురూణాం ప్రజాజనైశ్చ రాజ్ఞో గుణాన్ కీర్తయిత్వా తేభ్యో యథాయోగ్యం విద్యావినయ రాష్ట్రోత్థానాదయో లాభాః ప్రాప్తవ్యాః ॥ ౧ ॥

౧౧౧౩. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౪౬ మంత్రము. దీనికచ్చట పరమాత్మ స్తుతి విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇపుడిచ్చట గురుశిష్యుల మరియు రాజు ప్రజల విషయములో వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

పదార్థము :- ఓ శిష్యులారా! మరియు ప్రజలారా! (వః) మీరు (వృత్ర హన్తమాయ) దోశములు లేక శత్రువులను అతిగా వినాశమొనర్చు (విప్రాయ) విద్వాంసులగు (ఇన్ద్రాయ) ఆచార్యులు, లేక రాజుకొరకు (గాథమ్) గుణవర్ణనల, స్తోత్రములను (ప్ర గాయత) ఉత్తమముగ పాడుడు. (యమ్) ఆ స్తోత్రములను వారు (జుజోషతే) ప్రీతితో సేవించవలెను.।౧॥

భావార్థము :- శిష్యులు, గురువుల మరియు ప్రజలు రాజుయొక్క గుణములనే కీర్తించుచు వారిచే యథాయోగ్యముగ విద్య, వినయము, రాష్ట్రోన్నతి మున్నగు లాభములను పొందవలెను.।౧॥

1113. Sing Songs in praise of the Lord and meditate upon His nature. Sayanacharya and some other commentators have taken the above as one Mantra and the meaning is as given above. ||1||

౧౧౧౪. ఋషిః-వామదేవః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-ద్విపదావిరాట్ । స్వరః-పఞ్చమః.

ద్వితీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౪౫ క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయ ఏవ వ్యాఖ్యాతా. అత్ర గురుశిష్య విషయో రాజప్రజావిషయశ్చ వర్ణ్యతే.

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧
౧౧౧౪. అర్చన్త్యర్కం మరుతః స్వర్కా
౨ర ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ర
ఆ స్తోభతి శ్రుతో యువాస ఇన్ద్రః ॥ ౨ ॥

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౨ర ౨
ప. విః– అర్చన్తి । అర్కమ్ । మరుతః । స్వర్కాః । సు–అర్కాః । ఆ । స్తోభతి । శ్రుతః ।
౧ ౨ర ౧౨ర
యువా । సః । ఇన్ద్రః ॥ ౨ ॥

పదార్థః- ప్రథమః గురుశిష్యపరః. **స్వర్కాః** సుమంత్రపాఠినః. [అర్కో మన్త్రో భవతి యదనేనార్చన్తి. నిరు.౫।౪.] **మరుతః** ప్రాణాయామాభ్యాసినః శిష్యాః **అర్కమ్** అర్చనీయమ్ ఆచార్యదేవమ్. [అర్కో-దేవో భవతి యదేనమర్చన్తి. నిరు. ౫।౪.] **అర్చన్తి** సత్కుర్వన్తి. **శ్రుతః** ప్రసిద్ధః **యువా** తరుణవత్ సక్రియః **సః ఇన్ద్రః** స ఆచార్యః, తాన్ **ఆ స్తోభతి** విద్యాదిప్రదానేన అవలమ్బం ప్రయచ్ఛతి.

ద్వితీయః రాజప్రజాపరః. **స్వర్కాః** సూర్యవత్ సుతేజస్వినః **మరుతః** రాష్ట్రవాసినో మనుష్యాః **అర్కమ్** తేజస్వినం నృపమ్ **అర్చన్తి** సత్కుర్వన్తి. **శ్రుతః** సర్వైః శ్రుతగుణః, **యువా** యౌవనసమ్పన్నః **సః ఇన్ద్రః** అసౌ వీరో రాజా, తాన్ **ఆ స్తోభతి** శరణ ప్రదానేన రక్షతి ॥ ౨ ॥

అత్ర శ్లేషాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-శిష్యైః సత్కృత ఆచార్యః ప్రజాజనైశ్చ సత్కృతో రాజా సర్వాత్మనా తేషాం హితం సమ్పాదయతి ॥౨॥

౧౧౧౪. ఈ రెండవ ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౪౫వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చట రాజు, ప్రజల విషయములో వర్ణించబడుచున్నది.

పదార్థము :-మొదట గురు శిష్యుల పక్షములో :- (స్వర్కాః) శుభకరములగు వేదమంత్రముల పాఠమొనర్చువారు (మరుతః) ప్రాణాయామము నభ్యసించు శిష్యులు (అర్కమ్) పూజనీయులగు ఆచార్యదేవులను (అర్చన్తి) సత్కరించెదరు (శ్రుతః) ప్రఖ్యాత (యువా) యువకులవలె క్రియాశీలురగుదురు (సః ఇన్ద్రః) ఆ ఆచార్యులు వారికి (ఆ స్తోభతి) విద్యమున్నగువాని ద్వార సహకరించెదరు.

రెండవది రాజు మరియు ప్రజలపక్షములో :- (స్వర్కాః) సూర్యసమానము అతితేజోవంతులగు (మరుతః) రాష్ట్రవాసులగు మనుష్యులు (అర్కమ్) తేజస్వియగు రాజును (అర్చన్తి) సత్కరించెదరు (శ్రుతః) అందరిచే ఎవరి గుణములను వినుచుండిరో అట్టి (యువా) యువకులు (సః ఇన్ద్రః) అట్టి వీరుడగ రాజు వారికి (ఆ స్తోభతి) ఆశ్రయమిచ్చి రక్షించును.॥౨॥

దీనియందు శ్లేషాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :- శిష్యులచే సత్కరించబడిన ఆచార్యులు మరియు ప్రజలచే సత్కరించబడిన రాజు పూర్ణ రూపముచే వారికి హితమొనర్చుచుందురు.॥౨॥

1114. Sing Songs in praise of the Lord and meditate upon His nature. Sayanacharya and some other commentators have taken the above as one Mantra and the meaning is as given above. II2II

౧౧౧౫. ఋషిః-వామదేవః । దేవతా-ఇన్ద్రః ।

ఛన్దః-ద్విపదావిరాట్ । స్వరః-పఞ్చమః.

తృతీయా ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౪౪ క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర గురుశిష్యవిషయే రాజప్రజావిషయే చ వర్ణ్యతే.

౧౨ ౩౧ ౨ర ౩ ౨ ౩
౧౧౧౫. ఉప ప్రక్షే మధుమతి క్షియన్తః

౧ ౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨
పుష్యేమ రయిం ధీమహే త ఇన్ద్ర ॥ ౩ ॥

ప. వి:– ఉప । ప్రక్షే । ప్ర–క్షే । మధుమతి । క్షియన్తః । పుష్యేమ । రయిమ్ । ధీమహే । తే । ఇన్ద్ర ॥ ౩ ॥

పదార్థః- హే **ఇన్ద్ర** విద్వన్ ఆచార్య పరమైశ్వర్యవన్ వీర రాజేన్ద్ర వా! వయం **తే** త్వామ్ **ధీమహే** ఆచార్యపదే రాజపదే వా ప్రతిష్ఠాపయామః. తవ **మధుమతి** మధురే **ప్రక్షే** జ్ఞాననిర్ఝరే ఐశ్వర్యనిర్ఝరే వా **ఉప క్షియన్తః** నివసన్తః వయమ్ **రయిమ్** విద్యాధనమ్ సువర్ణవస్త్రాలఙ్కారాదిధనం వా **పుష్యేమ** పుష్టతయా ప్రాప్నుయామ ॥ ౩ ॥

భావార్థః- ఆచార్యపదే నృపతి పదే వా సుయోగ్యో విద్వాన్ పురుషశ్చేత్ ప్రతిష్ఠాప్యతే తర్హి స సర్వాన్ శిష్యాన్ ప్రజాజనాంశ్చ విదుషో ధనాదీశాంశ్చ కర్తుం పారయతి ॥ ౩ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే ఉధ్యాత్మ ధిరాష్ట్రయోరార్గురు శిష్యరాజప్రయోరాశ్చ విషయాణాం వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౧౧౫. ఈ మూడవఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౪౪వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడియుండెను. ఇపుడిచ్చట గురుశిష్యుల మరియు రాజు ప్రజల విషయములో వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (ఇన్ద్ర) విద్వాంసుడగు ఆచార్యా! లేక పరమైశ్వర్యశాలీ, శ్రేష్ఠ పరాక్రమశాలివగు ఓ రాజా! మేము (తే) మిమ్ము (ధీమహే) ఆచార్యపదవి, లేక రాజపదవిపై ప్రతిష్ఠించుచున్నాము. (తవ) మీ యొక్క (మధుమతి) మధురమగు (ప్రక్షే) జ్ఞాన ధారలు మరియు ఐశ్వర్యప్రవాహములలో (ఉప క్షియన్తః) నివాసమొనర్చుచు మేము (రయిమ్) విద్యాధనము, లేక సువర్ణము, వస్త్రములు, ఆభూషణములు మున్నగు ధనములను (పుష్యేమ) పుష్టివంతముగ పొందగలము ॥ ౩ ॥

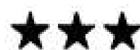
భావార్థము :- ఆచార్యపదవిపై, లేక రాజుపదవిపై సుయోగ్యులగు విద్వాంసులు ప్రతిష్ఠింపబడినచో వారి శిష్యులందరను, లేక ప్రజలందరను విద్వాంసుల, లేక ధనపతుల నొనర్పగలరు. ॥3॥

ఈ ఖండములో అధ్యాత్మ, అధిరాష్ట్ర మరియు గురుశిష్యుల, రాజు ప్రజల విషయముల వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండముతో పూర్వఖండమునకు సంబంధము గలదు.

ఏడవ అధ్యాయములో ఏడవ ఖండము సమాప్తమైనది.

ఏడవ అధ్యాయము కూడ సమాప్తము.

1115. Sing Songs in praise of the Lord and meditate upon His nature. Sayanacharya and some other commentators have taken the above as one Mantra and the meaning is as given above. II3II

ఎనిమిదవ అధ్యాయము, నాలుగవ ప్రపాఠకము

రెండవ అర్ధము (రెండవసగము)

౧౧౧౬. ఋషిః-వృషగణో వసిష్ఠః । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౫౨౪ క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్రాచార్యశిష్యవిషయ ఉచ్యతే.

౧ ౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩౨౩
౧౧౧౬. ప్ర కావ్యముశనేవ బ్రువాణో దేవో దేవానాం
౧౨ ౧౨ ౩ ౧౨ ౩౨
జనిమా వివక్తి । మహివ్రతః శుచిబన్ధుః పావకః
౩౧ ౨౩ ౨ ౩క౨ర౩ ౧౨
పదా వరాహో అభ్యేతి రేభన్ ॥ ౧ ॥

౨ ౧౨ర ౩౧౨ ౩ ౨ ౩౨ ౩౧౨ ౧౨ర ౩
ప. వి:- ప్ర । కావ్యమ్ । ఉశనా-ఇవ । బ్రువాణః । దేవః । దేవానామ్ । జనిమా । వివక్తి ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩౨ ౩ ౨
మహివ్రతః । మహి-వ్రతః । శుచిబన్ధుః । శుచి-బన్ధుః । పావకః । పదా । వరాహః ।
౩ ౨ ౩ ౧౨ర
అభి-ఏతి । రేభన్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **ఉశనా ఇవ** జనానాం హితకామః పరమేశ్వర ఇవ, పరమేశ్వరో యథా సృష్ట్యాదౌ వేదకావ్యము పదిష్టవాన్ తథా **కావ్యమ్** వేదకావ్యం **ప్ర బ్రువాణః** ఛాత్రేభ్య ఉపదిశన్ **దేవః** దివ్యగుణయుక్తః సోమః విద్యారసాగారః ఆచార్యః **దేవానామ్** జగతో దివ్యపదార్థానాం సూర్యచన్ద్రవిద్యున్నక్షత్ర జలవాయ్వగ్నిగిరిసరిత్ సాగరప్రభృతీనామ్ **జనిమ** జన్మ **వివక్తి** వ్యాఖ్యాతి. కథం తేషాం పదార్థానాం జన్మ సంజాతం, కింగుణాస్తే పదార్థాః, కశ్చ తేషాముపయోగ ఇత్యాది శిష్యాణాం పురతో వ్యాచష్టే. [వచ పరిభాషణే, అదాదిః, వక్తి ఇతి ప్రాప్తే వ్యత్యయేన వికరణస్య శ్లుః, బహులం ఛన్దసి. అ. ౭।౪।౭౮ ఇత్యభ్యాసస్య ఇత్వమ్.] **మహివ్రతః** మహావ్రతః మహాకర్మా వా, **శుచిబన్ధుః** శుచిః పవిత్రః పరమేశ్వరో బన్ధుర్యస్య సః, **పావకః** పవిత్రతాసమ్పాదకః **వరాహః** జలవర్షకో మేఘ ఇవ విద్యావర్షకః ఆచార్యః. [వరాహో మేఘో భవతి వరాహారః. నిరు. ౫।౪। ౨౧.] **పదా** శాస్త్రాణాం సుప్తిఙన్తాదీని పదాని **రేభన్** ఉచ్చారయన్. [రేభృ శబ్దే, భ్వాదిః.] **అభ్యేతి** అధ్యాపనార్థమాగచ్ఛతి ॥ ౧ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౧ ॥

భావార్థః-సర్వేషాం శాస్త్రాణాం పారంగతః సుయోగ్య ఆచార్యో గూఢమపి శాస్త్రతత్త్వం తథోపదిశతి యథా విద్యార్థినాం మతౌ స విషయో హస్తామలకవత్ స్పష్టో జాయతే. స్వయం పవిత్రోఽన్యేషాం పావకః పరమేశ్వరస్య సఖా స ఆచార్యశ్ఛాత్రాణాం వన్దనీయః ఖలు ॥ ౧ ॥

౧౧౧౬. ఈ మొదటి ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౫౨౪వ మంత్రము, అచట దీనికి పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట దీనిపై ఆచార్య శిష్యుల విషయములో వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ఉశనా ఇవ) మనుష్యుల హితమును ఆకాంక్షించు పరమేశ్వరు డెటుల సృష్ట్యాదియందు వేదకావ్యము నుపదేశించియుండెనో అటులనే (కావ్యమ్) వేదకావ్యములను (ప్ర బ్రువాణః) శిష్యులకొరకు ఉపదేశించుచు (దేవః) దివ్యరసములతోగూడిన సోమ, అనగా విద్యారస మను బొక్కసమును ఆచార్యులు (దేవానామ్) ప్రపంచముయొక్క దివ్యపదార్థములగు సూర్యుడు, చంద్రుడు, విద్యుత్తు, నక్షత్రములు, జలము, వాయువు, అగ్ని, పర్వతములు, నదులు, సముద్రములు మున్నగువాని (జనిమ) జన్మముయొక్క (వివక్తి) వ్యాఖ్యానమొనర్చును. అనగా వాని ఉత్పత్తియైన ఆ పదార్థములందు ఏ గుణములుండునో వాని ఉపయోగములేమి? అను విషయములు శిష్యులకు ఉపదేశించును (మహివ్రతః) మహావ్రతముల మరియు మహాకర్మలుగల (శుచిబన్ధుః) పవిత్ర పరమేశ్వరు డెవరికి బంధువైయున్నాడో, అటులనే (పావకః) పవిత్రత నిచ్చునట్టి (వరాహః) జలమును వర్షింపజేయునట్టి మేఘములవలె విద్యలవర్షింపజేయునట్టి ఆచార్యుడు (పదా) శాస్త్రముల కఠినపదముల, కఠిన అర్థముల

ఉచ్చారణ మరియు సమాధానములను (రేభన్) ఉచ్చారణమొనర్చుచు (అభ్యేతి) చదివించుటకు వచ్చును. ॥౧॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారముగలదు. ॥౧॥

భావార్థము :- సకల శాస్త్రములందు పారంగతులు, సుయోగ్యులగు ఆచార్యులు శాస్త్రముల గూఢమగు తత్త్వములకు కూడ విద్యార్థుల బుద్ధులందు విషయములను వారు హస్తామలకమువలె అర్థమగునట్లు ఉపదేశించెదరు. స్వయముగ పవిత్రుడగు పరమేశ్వరుడు ఇతరులను పవిత్రమొనర్చునట్టి పరమేశ్వరుని మిత్రుడగు ఆ ఆచార్యులు శిష్యులకు వందనీయులై యుందురు. ॥౧॥

1116. A divine holy man declares the story of divine birth, being embodiment of splendour, and desirous of the welfare of all, preaching like a great poetical work, proclaiming lofty wisdom. He takes great vows, is the friend of the pure, purifier of all, calling upon God in right earnest, speaking always true and sweet words he goes to the Almighty with His knowledge. He becomes like a cloud sprinkling the water of purity. ॥1॥

౧౧౧౭. ఋషిః-వృషగణో వసిష్ఠః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

అథ కీదృశాః శిష్యాః కీదృశమాచార్యం ప్రతి విద్యాధ్యయనాయ గచ్ఛన్తీత్యాహ.

౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ఉ 3 ౨ఉ 3 ౧ ౨
౧౧౧౭. ప్ర హంసాసస్తృపలా వగ్నుమచ్ఛామాదస్తం వృషగణా

3 ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨
అయాసుః । అఙ్గోషిణం పవమానం సఖాయో

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౨
దుర్మర్షం వాణం ప్ర వదన్తి సాకమ్ ॥ ౨ ॥

౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౨ ౧౨ర 3 ౨ ౧౨ర ౧ ౨ర 3
ప. వి:- ప్ర । హంసాసః । తృపలా । వగ్నుమ్ । అచ్ఛ । అమాత్ । అస్తమ్ । వృషగణాః ।

౧ ౨ర 3 ౧ ౨ ౧౨ర ౧౨ర 3
వృష-గణాః । అయాసుః । అఙ్గోషిణమ్ । పవమానమ్ । సఖాయః । స-ఖాయః ।

౧ ౨ర 3 ౧ ౨ర 3 ౨ 3 ౨
~~దుర్మర్షమ్ । దుః-మర్షమ్ । వాణమ్ । ప్ర । వదన్తి । సాకమ్ ॥ ౨ ॥~~

పదార్థః- తృపలా శీఘ్రకారిణః. [తృపల ఇతి క్షిప్రనామ. నిరు..।౪।౧౨. సుపాం సులుక్... అ. ౭।౧।౩౯ ఇతి జసః ఆకారాదేశః.] **వృషగణాః** వృషః ధార్మికః గణో యేషాం తథావిధాః **హంసాసః** హంససదృశాః నీరక్షీరవివేకినో నిర్మలహృదయాః ఛాత్రాః **అమాత్** బలాద్ధేతోః, విద్యాబలం ప్రాప్తుమిత్యర్థః. [అమ ఇతి బలనామ. నిరు. ౧౦।౨౧.] **వగ్నుమ్ అచ్ఛ** వాచస్పతిమ్ ఆచార్యం ప్రతి. [వగ్నుః ఇతి వాజ్ నామ. నిఘం...౧।౧౧, లక్షణయా వాచస్పతిర్గృహ్యతే.] **అస్తమ్** గృహమ్, గురుకులం **ప్ర అయాసుః** ప్ర గచ్ఛన్తి. **సఖాయః** సహాధ్యాయినః తే **సాకమ్** సార్ధం మిలిత్వా **అఙ్గోషిణమ్** వేదానామ్ ఆఘోషకర్తారమ్. [ఆఙ్గూషః స్తోమ ఆఘోషః. నిరు. ౪।౧౧.] **పవమానమ్** హృదయాని పవిత్రయన్తమ్, **దుర్మర్షమ్** దుర్ధర్షమ్ **వాణమ్** సంభజనీయం ఆచార్యమ్. [వన సంభక్తౌ, వన్యతే సేవ్యతే ఇతి వాణః.] **ప్ర వదన్తి** అధ్యాపనాయ నివేదయన్తి ।౨॥

అత్ర హంసాసః ఇతి లుప్తోపమమ్. వాగ్వాచకో వగ్నుశబ్దో లక్షణావృత్త్యా వాచస్పతిం లక్షయతి, వాగ్మిత్వాతిశయో వ్యఙ్గ్యః ॥ ౨ ॥

భావార్థః- సుయోగ్యా గురవః సుయోగ్యాన్ శిష్యాన్ యదా ప్రాప్నువన్తి తదైవోభయే కీర్తిమన్తః సంజాయన్తే ।౨॥

౧౧౧౭. ఈ మంత్రములో ఏ విధముగ శిష్యులు విద్యనేర్చుటకు ఆచార్యులవద్దికి వెళ్లుదురను విషయము గలదు.

పదార్థము :-(తృపలా) శీఘ్రకారి (వృషగణాః) ధార్మిక గుణములుగలవారు (హంసాసః) హంసలవలె నీరక్షీరముల వివేకవంతులు నిర్మలహృదయులగు విద్యార్థులు (అమాత్) విద్యాబలమును పొందుటకొరకు (వగ్నుమ్ అచ్ఛ) వాచస్పతియగు ఆచార్యులయెడ (అస్తమ్) గురుకులరూప గృహములకు (అయాసుః) వెళ్లుదురు (సఖాయః) సహాధ్యాయులతో (సాకమ్) కూడి (అఙ్గోషిణమ్) వేదముల వివరమును తెలుపునట్టి (పవమానమ్) హృదయములను పవిత్రపరచునట్టి (దుర్మర్షమ్) కఠినమగువానిని (వాణమ్) సేవించదగిన ఆచార్యులను (ప్రవదన్తి) చదివించుటకు నివేదించుచుందురు. ।౨॥

ఇచ్చట 'హంసాసః' యందు లుప్తోపమాలంకారము కలదు. వాణీవాచక 'వగ్ను' శబ్దము లక్షణావృత్తిచే 'వాచస్పతి' అర్థమును లక్షితమొనర్చును. దానియందు వాణిపై అధికారముయొక్క అతిశయ వ్యంగముకలదు. ।౨॥

భావార్థము :- ~~యోగ్యులగు గురువులు,~~ యోగ్యులగు శిష్యులను పొందినప్పుడు మాత్రమే ఉభయులును యశోవంతులగుదురు. ।౨॥

1117. The groups of the rainers of wisdom who are like the swans separating truth from falsehood, who are quickly the overcomers of the foes in the form of lust, anger and jealousy etc by their soul-force attain God Who is the Object of praise and adoration, the Purifier, difficult to attain by ordinary persons. Behaving with each other in a friendly manner, they mention about Him together. II2II

౧౧౧౮. ఋషిః-వృషగణో వసిష్ఠః । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

అథాచార్యః శిష్యాన్ సూర్యాచన్ద్రమసః ప్రకాశనమాహ.

౧౧౧౮. స యోజత ఉరుగాయస్య జూతిం వృథా క్రీడన్తం
మిమతే న గావః । పరీణసం కృణుతే తిగ్మశృఙ్గో
దివా హరిర్దదృశే నక్తమృజ్రః ॥ 3 ॥

ప.వి:- సః । యోజతే । ఉరుగాయస్య । ఉరు-గాయస్య । జూతిమ్ । వృథా । క్రీడన్తమ్ ।
మిమతే । న । గావః । పరీణసమ్ । పరి-నసమ్ । కృణుతే । తిగ్మశృఙ్గః । తిగ్మ-శృఙ్గః ।
దివా । హరిః । దదృశే । నక్తమ్ । ఋజ్రః ॥3॥

పదార్థః- సః అసౌ సోమః చన్ద్రః **ఉరుగాయస్య** ఉరుషు విస్తీర్ణేషు లోకేషు గ్రహోపగ్రహేషు గాయః ప్రకాశగతిః యస్య తస్య సూర్యస్య **జూతిమ్** వేగవన్తం కిరణసమూహమ్ **యోజతే** స్వాత్మనా యోజయతి. **వృథా** అనాయాసమ్ **క్రీడన్తమ్** భూమిం సూర్యం చ పరితః ఆకాశే విహరన్తం తం చన్ద్రమ్ **గావః** సూర్యకిరణాః **న మిమతే** సమ్పూర్ణతయా న పరిచ్ఛిన్దన్తి. [మాఙ్ మానే శబ్దే చ జుహోత్యాదిః.] యావతి భాగే సూర్యకిరణాః పతన్తి చన్ద్రస్య తావానేవ భాగః ప్రకాశితో దృశ్యత ఇతి భావః. తథాపి కదాచిత్ **తిగ్మశృంగః** తీక్ష్ణకిరణః సూర్యః చన్ద్రమసమ్ **పరీణసమ్** పరితో వ్యాప్తమ్. [నసతిః గతికర్మా. నిఘం ..౨ ।౧౪] **కృణుతే** కరోతి, తదా చ పూర్ణిమాయాం చన్ద్రః, పూర్ణతః ప్రకాశితో జాయతే. స చన్ద్రః **దివా** దివసే **హరిః** హరితః కృష్ణవర్ణః **దదృశే** దృశ్యతే, **నక్తమ్** రాత్రౌ చ **ఋజ్రః** శుభ్రః ॥ 3 ॥

భావార్థః-పృథివీ సూర్యం పరితో భ్రమంతి, చన్ద్రమాశ్చ పృథివీం పరితో భ్రమన్ పృథివ్యా సహ సూర్యమపి పరిక్రామ్యతి. చన్ద్రః సూర్యకిరణైః ప్రకాశ్యతే. యావతీషు చన్ద్రకలాసు సూర్యరశ్మయః పతన్తి తావత్య ఏవ చన్ద్రకలాః ప్రకాశితా దృశ్యన్తే. ప్రతిపద్యేకా కలా, ద్వితీయాయాం ద్వే కలే, తృతీయాయాం తిస్రః కలాః ప్రకాశన్తే. అమావస్యాయాం చ చన్ద్రే కుత్రాపి సూర్యరశ్మీనామపతనాచ్చన్ద్రమణ్డలమన్ధకారావృతం జాయతే. ఏతదప్యవధేయం యత్ సూర్యరశ్మయః సదా చన్ద్రస్యైకస్మిన్నేవ గోలార్ధే పతన్తి, తస్మాద్ ద్వితీయో గోలార్ధః సదాఽన్ధకారిత ఏవ తిష్ఠతి. చన్ద్రప్రకాశస్య స నియమో భూగోల ఖగోలయోరన్యే చాపి నియమా గురుభిః శిష్యాన్ ప్రత్యుపదేష్టవ్యాః ॥ 3 ॥

౧౧౧౮. ఈ మంత్రములో ఆచార్యులు శిష్యులకు చంద్రుడు సూర్యునితో ప్రకాశితుడగునని వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(సః) ఆ సోమ చంద్రుడు (ఉరుగాయస్య) విస్తీర్ణమగు గ్రహోపగ్రహములలో ఎవని ప్రకాశము చేరుచుండునో అట్టి సూర్యుని (జూతిమ్) వేగవంతమగు కిరణసమూహమును (యోజతే) తమతో కలుపుకొనును (వృథా) అనాయాసముగ (క్రీడన్తమ్) భూమి మరియు సూర్యుని నలువైపుల క్రీడల నొనర్చునట్టి ఆ చంద్రుని (గావః) సూర్యకిరణములు (న మిమతే) సంపూర్ణరూపములో వ్యాపింపజేయవు. కాని ఎంతభాగము సూర్యకిరణములో చేరగలవో చంద్రుని అంతభాగము మాత్రమే ప్రకాశించును. ఐనను అప్పుడప్పుడు (తిగ్మశృఙ్గః) తీక్ష్ణకిరణములు గల సూర్యుడు చంద్రుని (పరీణసమ్) పరివ్యాప్తము (కృణుతే) చేసివేయును. అపుడు పూర్ణిమదినమున చంద్రుడు సంపూర్ణముగ ప్రకాశించును. అట్టిచంద్రుడు (దివా) దినమునందు (హరిః) పసుపు నలుపుగ (దదృశే) కాన్పించును. (నక్తమ్) రాత్రియందు (ఋజ్రః) శుభ్రముగ కాన్పించును.॥3॥

భావార్థము :- భూమి సూర్యుని నలుదిశలందు తిరుగును. మరియు చంద్రుడు పృథివి నలువైపుల తిరుగుచు తిరుగుచు పృథివితోగూడ సూర్యుని ప్రదక్షిణను కూడ చేయును. చంద్రుడు సూర్యుని కిరణములచే ప్రకాశించును. చంద్రుని ఎన్నికళలపై సూర్యకిరణములు చేరగలవో అన్ని కళలుమాత్రమే కాన్పించును. ప్రతిపద నాడు ఒక్కకళ, ద్వితీయనాడు రెండుకళలు, తృతీయనాడు మూడు కళలు, అష్టమినాడు ఎనిమిదికళలు మరియు పౌర్ణమినాడు సంపూర్ణకళలు ప్రకాశించును. అమావాస్యనాడు చంద్రునిపై ఎచ్చటనుకూడ సూర్యకిరణము చేరకుండుటవల్ల సంపూర్ణ చంద్రమండలము అంధకారముచే కప్పివేయును. ఇంకను జ్ఞాపకముంచుకొనదగిన దేమన సూర్యకిరణములు నిరంతరము చంద్రుని గోళార్థముపైనే పడును. కావున రెండవ గోళార్థమునందు నిరంతరము చీకటియే యుండును. చంద్రుడు ప్రకాశించునట్టి ఈ నియమము భూగోళము మరియు ఖగోళసంబంధ ఇతరనియమములనుకూడ శిష్యులకు ఉపదేశించవలెను.॥3॥

1118. He the devout Yogi always goes to-wards God Who is Far-famed. He also realises His greatness through the practice of Yoga. The Vedic Wisdom can not be attained by a person who is uselessly engaged in mere sports. Being full of splendour, he (Yogi) manifests himself in many ways in day time and also shines at night on account of his many virtues, being the destroyer of sins. ll3ll

౧౧౧౯. ఋషి- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమాన సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ గురూన్ వర్ణయంతి.

౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౧౧౯. ప్ర స్వానాసోరథా ఇవార్వన్తో న శ్రవస్యవః ।

౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సోమాసో రాయే అక్రముః ॥ ౪ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౨
ప.వి:- ప్ర । స్వానాసః । రథాః - ఇవ । అర్వన్తః । న । శ్రవస్యవః । సోమాసః । రాయే ।
౩
అక్రముః ॥ ౪ ॥

పదార్థః- సోమాసః విద్వాంసో గురవః **రథాః ఇవ** స్యన్దనా ఇవ **స్వానాసః** శబ్దాన్ కుర్వన్తః **అర్వన్తః ఇవ** ఆక్రాన్తారో యోద్ధారః ఇవ **శ్రవస్యవః** కీర్తికామాః సన్తః **రాయే** విద్యైశ్వర్యాయ, రాష్ట్రే విద్యారూపమైశ్వర్యం జనయితుమిత్యర్థః **ప్ర అక్రముః** ఉద్యుఞ్జతే ॥ ౪ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౪ ॥

భావార్థః- యథా మార్గే చలన్తో రథాః శబ్దాయన్తే తథా విద్వాంసో గురుజనా అధ్యాపనకాలే భాషన్తే. యథా రణోద్భటా యోద్ధారో విజయకీర్తిం కామయన్తే తథా గురవో రాష్ట్రే సుయోగ్యాన్ విదుష ఉత్పాద్య తజ్జనితాం కీర్తిమభిలషన్తి ॥ ౪॥

౧౧౧౯. ఈ మంత్రములో గురువుల వర్ణన కలదు.

పదార్థము :-(సోమాసః) విద్వాంసులగు గురువులు (రథాః ఇవ) రథములవలె (స్వానాసః) శబ్దమునొనర్చు మరియు (అర్వన్తః ఇవ) ఆక్రమణమొనర్చు యోధులవలె (శ్రవస్యవః) కీర్తినిగోరునట్టి (రాయే) విద్యారూప ఐశ్వర్యములకొరకు, అనగా రాష్ట్రములో విద్యారూప ఐశ్వర్యముల నుత్పన్నమొనర్చుటకొరకు (ప్ర అక్రముః) ప్రయత్నించును.॥౪॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥౪॥

భావార్థము :- ఎటుల పరుగిడు రథము శబ్దము నొనర్చునో, అటులనే గురువులు చదివించు సమయములో భాషణమొనర్చుచుందురు. యుద్ధమొనర్చుచుండు వీరయోధు లెటుల విజయకీర్తిని కోరుచుందురో, అటులనే గురువులు రాష్ట్రములో సుయోగ్యులగు విద్వాంసుల నుత్పన్నమొనర్చి వారిచే ప్రాప్తించునట్టి కీర్తిని కోరుచుందురు.॥౪॥

1119. Delivering sermons like the cars which thunder on their way and active like the horses, eager for knowledge, men of peaceful nature go from place to place, for the attainment of the wealth of wisdom. II4II

౧౧౨౦. ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జ.

అథ పునరపి గురూణామేవ విషయమాహ.

౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౧౨౦. హిన్వానాసో రథా ఇవ దధన్విరే గభస్త్యోః ।

౧౨ ౩ ౧ ౨
భరాసః కారిణా మివ ॥ ౫ ॥

౧౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩౧౨ ౩
ప. వి:–హిన్వానాసః । రథాః – ఇవ । దధన్విరే । గభస్త్యోః । భరాసః । కారిణామ్ । ఇవ ॥ ౫॥

పదార్థః- హిన్వానాసః గచ్ఛన్తః **రథాః ఇవ** శకటాః యథా కిఞ్చ **కారిణామ్** భారవాహినాం కర్మకరాణామ్ **భరాసః ఇవ** భారాః యథా **గభస్త్యోః** బాహ్వోః **దధన్విరే** ధీయన్తే, తథైవ **సోమాసః** విద్వాంసో గురవః, నృపతినా గృహస్థైః ప్రజాజనైశ్చ ధనాదిదానేన **దధన్విరే** ధీయన్తే. [అత్ర 'సోమాసః' ఇతి పదం పూర్వమన్త్రాదాకృష్యతే.] ॥ ౫ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౫ ॥

భావార్థః-యథా మార్గం గచ్ఛన్తో రథాః ప్రగ్రహనియన్త్రణేన బాహుభ్యాం ధీయన్తే యథా వా శిరసా భారం వహన్తః శ్రమికాస్తం భారం బాహుభ్యాం దధతి, తథైవ విద్వాంసో గురుజనాః రాజసాహాయ్యదానేన ధారణీయాః ॥ ౫ ॥

౧౧౨౦. ఈ మంత్రములో మరల గురువుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (ఇవ) ఎటుల (హిన్వానాసః) నడుచుచు (రథాః) రథము మరియు (ఇవ) ఎటుల (కారిణామ్) భారవములనుమోయు కర్మచారుల (భరాసః) భారము (గభస్త్యోః) బాహువులచే (దధన్విరే) ధారణమొనర్చబడునో, అటులనే (సోమాసః) విద్వాంసులగు గురువులు రాజుద్వార మరియు గృహస్థులు ప్రజలద్వార ధనము నున్నగువాని దానములచే (దధన్విరే) ధారణమొనర్చుదురు. ఇచ్చట '(సోమాసః)' పదము పూర్వమంత్రమునుండి తీసికొనబడినది.॥౫॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥౫॥

భావార్థము :- మార్గమునందు రథమెటుల గుఱ్ఱములను కళ్లెముల నియంత్రణద్వారా బాహువులచే ధారణమొనర్చబడునో మరియు తలపై భారమును మోయు శ్రామికు లెటుల ఆ భారమును బాహువులచే ఎత్తుకొని వహించెదరో, అటులనే విద్వాంసులగు గురువులు రాజకీయ సహాయముద్వార ధారణమొనర్చవలసియుండును.॥౫॥

1120. Like chariots that are urged to speed, like jovful songs of singing men, the Yogis are engaged in doing noble deeds cheerfully and they practise Yoga with the help of Prana and Apana or Ida and Pingala. They achieve their goal through knowledge and action. II5II

౧౧౨౧. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః. అథ పునరపి గురవో వర్ణ్యన్తే.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౧౨౧. రాజానో న ప్రశస్తిభిః సోమాసో గోభిరఞ్జతే ।

౩ ౨ఉ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
యజ్ఞో న సప్త ధాతృభిః ॥ ౬ ॥

౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ప. విః– రాజానః । న । ప్రశస్తిభిః । ప్ర-శస్తిభిః । సోమాసః । గోభిః । అఞ్జతే । యజ్ఞః ।
౩౨ ౩ ౧ ౨
న । సప్త । ధాతృభిః ।౬॥

పదార్థః- రాజానః న నృపతయో యథా **ప్రశస్తిభిః**, విజయకీర్తిభిః భాసన్తే, **యజ్ఞః న** మానసో యజ్ఞో యథా **సప్త ధాతృభిః** మనోబుద్ధిజ్ఞానేన్ద్రియరూపైః సప్తభిః హోతృభిః భాసతే, యద్వా **యజ్ఞః న** అగ్నిష్టోమయజ్ఞో యథా **సప్త ధాతృభిః** సప్తభిః హోతృభిః భాసతే తథా **సోమాసః** విద్వాంసో గురవః **గోభిః** జ్ఞానరశ్మిభిః, వేదవాగ్భిర్వా అఞ్జతే భాసన్తే. [అఞ్జూవ్యక్తిమ్రక్షణకాన్తి గతిషు, రుధాదిః.] ॥ ౬ ॥

అత్రోపమాలంకారః ॥ ౬ ॥

భావార్థః- నృపా యథా ప్రశస్తిగీతైః శోభన్తే, యజ్ఞో యథా ఋత్విగ్భిః శోభతే తథైవ గురవజనా విద్యయా, బ్రహ్మసాక్షాత్కారేణ, తేజసా, తపసా, ప్రేమ్ణా, క్షమయా, మధురవ్యవహారేణ చ శోభన్తే ॥ ౬ ॥

౧౧౨౧. దీనియందును మరల గురువుల వర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- (రాజానః న) రాజులెటుల (ప్రశస్తిభిః) విజయపొగడ్తలచే ప్రకాశితులగుచుందురో (యజ్ఞః న) మానసయజ్ఞమెటుల (సప్త ధాతృభిః) మనస్సు, బుద్ధి, ఐదు జ్ఞానేంద్రియములను ఈ ఏడు హోతలచే భాసించుచుండునో, లేక (యజ్ఞః న) అగ్నిష్టోమయజ్ఞ మెటుల (సప్తధాతృభిః) సప్తహోతలచే శోభిల్లుచుండునో, అటులనే (సోమాసః) విద్వాంసులగు గురువులు (గోభిః) జ్ఞానరశ్మలచే, లేక వేదవాణులచే (అజ్ఞతే) భాసిల్లుచుందురు.।౬॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.।౬॥

భావార్థము :- రాజు లెటుల ప్రశంసాగానములతో శోభించుచుందురో, యజ్ఞములెటుల ఋత్విజులచే శోభిల్లుచుండునో, అటులనే గురువులు విద్యా, బ్రహ్మసాక్షాత్కారము, తేజము, తపము, ప్రేమ, క్షమ మరియు మధురవ్యవహారములచే శోభిల్లుచుందురు.।౬॥

1121. As kings are graced with eulogies, and sacrifices are adorned by seven priests, in the same manner, devotees of peaceful nature are decked with the Vedic speech consisting of seven main metres. They adorn the soul with the beams of knowledge. II6II

౧౧౨౨. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా- పవమానః సోమః ।
ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

సప్తమీ ఋక్ పూర్వార్చికే ४८౫ క్రమాఙ్కే అనన్తరసవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర గురవో వర్ణ్యన్తే.

౧౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨ ౩౧
౧౧౨౨. పరి స్వానాస ఇన్దవో మదాయ బర్హణాగిరా।

౧ ౨ ౩ ౧౨
మధో అర్షన్తి ధారయా ॥ ౭ ॥

౧౨ర ౩ ౧౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩౧౨ ౩౨ ౧ ౨ర ౩
ప. పి:- పరి । స్వానాసః । ఇన్దవః । మదాయ । బర్హణా। గిరా। మధోః । అర్షన్తి ।
౧ ౨ర
ధారయా ॥ ౭ ॥

పదార్థః- **స్వానాసః** అధ్యాపనకాలే శబ్దోచ్చారణతత్పరాః, **ఇన్దవః** దీప్తాః, విద్యారసేనక్లేదకః గురవః **మదాయ** శిష్యాణామ్ ఆనన్దాయ **బర్హణా** విరోధిసిద్ధాన్త ఖణ్డయిత్ర్యా [బర్హ హింసాయామ్, చురాదిః.] **గిరా** వాచా **మధోః** మధురస్య జ్ఞానరసస్య **ధారయా** ప్రవాహసన్తత్యా **పరి అర్షన్తి** శిష్యాన్ పరిప్రాప్నువన్తి. [సంహితాయాం 'మధో రర్షన్తి' ఇతి ప్రాప్తే విసర్జనీయలోపశ్ఛాన్దసః.] ॥౭॥

భావార్థః-శిష్యాన్ ప్రత్యగాధప్రేమపరిప్లుతా విద్వాంసో గురుజనాస్తేషాం హితాయ తాన్ జ్ఞానధారయా సిఞ్చన్తి ॥ ౭ ॥

౧౧౨౨. ఈ ఏడవ ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౭౮వ మంత్రము. దీని కచ్చట ఆనందరస విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇచ్చట గురువుల వర్ణనయొనర్చబడుచున్నది.

పదార్థము :-(స్వానాసః) చదివించునప్పుడు శబ్దోచ్చారణ, లేక భాషణమొనర్చునట్టి (ఇన్దవః) తేజోవంతమగు విద్యారసముచే స్నానమాడించునట్టి గురువులు (మదాయ) శిష్యుల ఆనందముకొరకు (బర్హణా) విరోధుల సిద్ధాంతములను ఖండనమొనర్చునట్టి (గిరా) వాణులచే (మధో) మధురమగు జ్ఞానరసముయొక్క (ధారయా) ధారలతోగూడ (పరి అర్షన్తి) శిష్యులకు నలువైపులనుండి ప్రాప్తించుచుండును.॥౭॥

భావార్థము :-శిష్యులయెడ అగాధమగు ప్రేమతో పరిపూర్ణులైన విద్వాంసులగు గురువులు వారి హితముకొరకు వారిని జ్ఞానధారలతో సేచనమొనర్చెదరు.॥౭॥

1122. Devotees of moon - like nature leading pure lives, go forward with the stream of bliss of Sweet God for rapturous joy, taking the help of the Vedic Speech which makes them grow harmoniously. II7II

౧౧౨౩. ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునర్గురుశిష్యవిషయో వర్ణ్యతే.

౨ ౧౨ ౩౧౨ ౩ ౧౨ ౩౨౩ ౧౨
౧౧౨౩. ఆపానాసో వివస్వతో జిన్వన్త ఉషసో భగమ్ ।

౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨
సూరా అణ్వం వి తన్వతే ॥ ౮ ॥

౩౩౧౨ ౩౧౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩౧౨ ౧౨ ౧ ౨ర
ప.విః- ఆపానాసః । వివస్వతః । వి-వస్వతః । జిన్వన్తః । ఉషసః । భగమ్ । సూరాః ।
౧౨ర ౩
అణ్వమ్ । వి । తన్వతే ॥ ౮ ॥

పదార్థః- **అపానాసః** అపానాః, జ్ఞానరసస్య కూపభూతాః, **సూరాః** సూర్యసమతేజస్కాః సోమాః గురవః **వివస్వతః** అన్ధకారోచ్ఛేదకస్య ఆదిత్యస్య **ఉషసః** ప్రభాతకాన్తేశ్చ **భగమ్** శ్రియమ్ **జిన్వన్తః** శిష్యాణాం హృదయేషు ప్రేరయన్త **అణ్వమ్** సూక్ష్మమపి విజ్ఞానమ్ **వి తన్వతే** శిష్యబుద్ధౌ విస్తారయన్తి ॥ ౮ ॥

భావార్థః-యథోషాః సూర్యశ్చ రాత్రేర్న్ధకారం విచ్ఛిద్య భూమౌ ప్రకాశం జనయతస్తథైవ గురుజనాః శిష్యాణామజ్ఞానాన్ధకారమపనీయ సూక్ష్మతమమపి విజ్ఞానం హస్తామలకవదావిష్కుర్వన్తి విద్యాజ్యోతిషా చ తేషామాత్మానం భాసయన్తి ॥ ౮ ॥

౧౧౨౩. ఈ మంత్రమునందును మరల గురు శిష్యుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(అపానాసః) జ్ఞానరసకూపము, అనగా 'బావి' వంటి (సూరాః) సూర్యునివంటి తేజోవంతులగు గురువులు (వివస్వతః) అంధకారమును తరిమివేయునట్టి సూర్యుని మరియు (ఉషసః) ఉషయొక్క (భగమ్) శోభను (జిన్వన్తః) శిష్యుల హృదయములందు ప్రేరితమొనర్చుచు (అణ్వమ్) సూక్ష్మాతి సూక్ష్మమగు విజ్ఞానమునుకూడ (వి తన్వతే) శిష్యుల బుద్ధులందు వ్యాప్తపరతురు.।౮॥

భావార్థము :- ఎటుల ఉష మరియు సూర్యుడు రాత్రియొక్క చీకటులను చీల్చివేయుచు భూమిపై ప్రకాశమును వ్యాప్తమొనర్చెదరో, అటులనే గురువులు శిష్యుల అజ్ఞానరూప అంధకారమును దూరమొనర్చి సూక్ష్మాతి సూక్ష్మమగు విజ్ఞానమును అరటిపండొలిచి యిచ్చినట్లు ప్రకాశపరచెదరు. మరియు విద్యాజ్యోతిచే వారి ఆత్మలను ప్రకాశింపజేయుదురు.।౮॥

1123. Winning the Sun's glory and speeding the light of the Dawn, the devotees expound the subtle knowledge becoming like the suns, dispelling the darkness of ignorance. II8II

౧౧౨౪. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౨౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩౧ ౨ ౩౧౨
౧౧౨౪. అప ద్వారా మతీనాం ప్రత్నా ఋణ్వన్తి కారవః ।

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
వృష్ణో హరస ఆయవః ॥ ౯ ॥

౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౧౨ర ౧ ౨ర
ప.వి:- అప । ద్వారా । మతీనామ్ । ప్రత్నాః । ఋణ్వన్తి । కారవః । వృష్ణః । హరసే ।
౩ ౧ ౨
ఆయవః ॥ ౯ ॥

పదార్థః- **ప్రత్నాః** పురాతనాః జ్ఞానవయోవృద్ధాః, **కారవః** మౌఖికీనాం వ్యావహారికీణాం చ విద్యానాం శిల్పినః, **ఆయవః** కర్మయోగినో గురుజనాః. [యన్తి క్రియాశీలా భవన్తి ఇతి ఆయవః. 'ఛన్దసీణః' ఉ. ౧।౨. ఇత్యనేన ఇణ్ గతౌ ధాతోః ఉణ్ ప్రత్యయః.] **వృష్ణః** సుఖవర్షకస్య జ్ఞానస్య **హరసే** శిష్యాణామాన్తరాత్మని ఆహరణాయ **మతీనామ్** శిష్యబుద్ధీనామ్ **ద్వారా** ద్వారాణి **అప ఋణ్వన్తి** అపవృణ్వన్తి ॥ ౯ ॥

భావార్థః-గురవః శిష్యబుద్ధీనామ్ అపావృతాని ద్వారాని సముద్ఘాట్య తాన్ గమ్భీరజ్ఞాన గ్రహణక్షమాన్ విధాయ పణ్డితాన్ కుర్యుః ॥ ౯ ॥

౧౧౨౪. ఈ మంత్రమందును మరల ఆ విషయమే వ్యాఖ్యానించబడుచున్నది.

పదార్థము :-(ప్రత్నాః) పురాతన అనగా జ్ఞానము మరియు ఆయువుతో వృద్ధులు (కారవః) మౌఖిక మరియు వ్యావహారిక విద్యల శిల్పకారులగు (ఆయవః) కర్మయోగగురువులు (వృష్ణః) సుఖవర్షజ్ఞానమును (హరసే) శిష్యుల అంతరాత్మలందు పూర్ణపరచుటకొరకు (మతీనామ్) శిష్యుల బుద్ధుల (ద్వారా) ద్వారములను (అప ఋణ్వన్తి) తెరచివేయుదురు.॥౯॥

భావార్థము :-గురువులైనవారు శిష్యుల బుద్ధుల మూసివేయబడిన ద్వారములను తెరచి వారిని గంభీరమగు జ్ఞానమును గ్రహించు యోగ్యులనుగ జేసి పండితులనుగ జేయవలెను.॥౯॥

1124. The devotees being experienced, active and bearers of the splendour of God Who is the Rainer of bliss and peace, open the doors of their intellect to receive wisdom. II9II

౧౧౨౫. ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునర్గురుశిష్యవిషయమాహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩౧౨
౧౧౨౫. సమీచీనాస ఆశత హోతారః సప్తజానయః ।

౩౧ ౨ర౩ ౧ ౨
పదమేక స్య పిప్రతః ॥ ౧౦ ॥

Scanned with CamScanner

3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ 3 ౧ ౨ర 3 ౧ ౨
ప. వి:– సమీచీనాసః । సమ్ – ఈచీనాసః । ఆశత । హోతారః । సప్తజానయః ।

3 ౨ 3 ౨ ౧౨ర ౧౨ర
సప్త–జానయః । పదమ్ । ఏకస్య । పిప్రతః ॥ ౧౦ ॥

పదార్థః- సమీచీనాసః సమ్యగ్ అధ్యాపనాదికర్మణి వ్యాపృతాః, **సప్తజానయః** అగ్నేః సప్త జ్వాలాః జాయాః జాయావత్ ప్రియాః యేషాం తే అగ్నిహోత్రిణః ఇత్యర్థః. [జాయాయా నిఙ్. । అ. ౫ । ౪ । ౧౩౪ ఇత్యనేన జాయాశబ్దాన్తస్య నిఙాదేశః] **హోతారః** విద్యాయజ్ఞస్య హోతృతుల్యాః సోమాః. విద్వాంసో గురవః **ఏకస్య** అద్వితీయస్య పరమేశ్వరస్య **పదమ్** స్వరూపమ్ **పిప్రతః** ఛాత్రాణామన్తఃకరణే పూరయన్తః **ఆశత** విద్యాగృహే వ్యాప్నువన్తి ॥ ౧౦ ॥

భావార్థః-గురుశిష్యాః పరస్పరం మిలిత్వా విద్యాయజ్ఞం సాధ్నువన్తు. వివిధ విద్యానామధ్యయనాధ్యాపనేన సహ బ్రహ్మణః స్వరూపమపి సాక్షాత్ కుర్వన్తు కారయన్తు చ ॥ ౧౦ ॥

౧౧౨౫. దీనియందును మరల గురుశిష్యుల విషయమే.

పదార్థము :-(సమీచీనాసః) చక్కగా చదివించుట మున్నగు కార్యములలో తత్పరమగు (సప్త జానయః) అగ్నియొక్క ఏడు జ్వాలలు, అగ్నికి సప్త భార్యలవలె ప్రియమైనవియో, అనగా అగ్ని హోత్రులైయున్నారో, అట్టి (హోతారః) విద్యాయజ్ఞముయొక్క హోతలవంటి విద్వాంసులగు గురువులు (ఏకస్య) ఏకేశ్వరుని (పదమ్) స్వరూపమును (పిప్రతః) శిష్యుల అంతఃకరణములందు నింపివేయుచు (ఆశత) గురుకులములో కార్యరతులై యుందురు.

[అగ్నియొక్క ఏడు జిహ్వలు, ముం. ఉప.౧-౨-౪ లో ప్రోక్తము] కాలీ, కరాలీ, మనోజవా, సులోహిత, సుధూమ్రవర్ణ, స్ఫులింగినీ మరియు విశ్వరుచియని ఎరుగవలెను.॥౧౦॥

భావార్థము :-గురుశిష్యులు పరస్పరము కలిసియుండి విద్యాయజ్ఞమును సిద్ధిపరచవలెను. మరియు వివిధ యజ్ఞములను, చదువుట, చదివించుటతోబాటు బ్రహ్మయొక్క స్వరూపమును గూడ సాక్షాత్కారమొనర్చుకొనవలెను. సాక్షాత్కారమొనర్పజేయవలెను.॥౧౦॥

1125. Devotees of right type who have seven powers which bring about their welfare, like the wives of their husbands, attaing God Who is One and Omnipresent. These seven powers referred to in the Vedas are the powers of 5 senses of perception, the mind and intellect. II10II

౧౧౨౬. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా- పవమానః సోమః ।
ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ గురుప్రోక్తేన మార్గేణ పరమాత్మ సాక్షాత్కారమాహ.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౧౨౬. నాభా నాభిం న ఆ దదే చక్షుషా సూర్యం దృశే ।
౩ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨
కవేర పత్యమా దుహే ॥ ౧౧ ॥

౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర
ప. వి:– నాభా । నాభిమ్ । నః । ఆ । దదే । చక్షుషా । సూర్యమ్ । దృశే । కవేః । అపత్యమ్ ।
౩
ఆ దుహే ॥ ౧౧ ॥

పదార్థః- అహమ్ గురుణా నిర్దిష్టేన ఉపాయేన **నాభా** నాభౌ కేన్ద్రభూతే అన్తరాత్మని. [సుపాం సులుక్...అ. ౭ । ౧ । ౩౯. ఇతి సప్తమ్యేకవచనస్య డాదేశః.] **నః** అస్మాకమ్ **నాభిమ్** కేన్ద్రభూతం పరమాత్మానమ్ **ఆ దదే** గృహ్ణామి. **చక్షుషా** అన్తర్నేత్రేణ **సూర్యమ్** సూర్యప్రభం తం పరమాత్మానమ్ **దృశే** ద్రష్టుమ్ ప్రభవామి ఇతి శేషః. **కవేః** కావ్యకర్తుః సోమస్య పరమేశ్వరస్య **అపత్యమ్** సన్తానం వేదకావ్యమ్ **ఆ దుహే** ఆ దోహ్మి ॥ ౧౧॥

భావార్థః- ఆచార్యద్వారా వేదార్థదోహనకలాం శిక్షిత్వా యే వేదార్థాన్ దుహన్తి, వేదప్రతిపాద్యం పరమేశ్వరం చారాధ్నువన్తి తేషాం జీవనం సఫలం జాయతే ॥ ౧౧ ॥

౧౧౨౬. ఈ మంత్రములో గురువు చూపిన మార్గముద్వారా పరమాత్మ సాక్షాత్కారవర్ణన కలదు.

పదార్థము :-నేను గురువుద్వార నిర్దేశించబడిన ఉపాయముతో (నాభా) కేంద్రమువంటి అంతరాత్మయందు (నః) నాయొక్క (నాభిమ్) కేంద్రమువంటి పరమాత్మను (ఆ దదే) గ్రహించెదను (చక్షుషా) అన్తర్దృష్టిచే (సూర్యమ్) సూర్యునివంటి ప్రభావవంతుడగు ఆ పరమాత్మను (దృశే) చూచుటకొరకు సమర్థుడనగుదును (కవే) కవి సోమ పరమాత్మయొక్క (అపత్యమ్) సంతానముగు వేదకావ్యమును (ఆ దుహే) పితుకుకొందును.॥౧౧॥

భావార్థము :-ఆచార్యులద్వార వేదజ్ఞానమును పితుకుకొను కళను నేర్చుకొని వేదార్థములను పితుకుకొను మరియు వేదము ప్రతిపాదించిన పరమేశ్వరుని ఆరాధించువారి జీవితము సఫలవంతమగును.॥౧౧॥

1126. In my navel (centre of the body) I establish God Who is the Controller of all in order to see Him. Who is the Sun of suns with the eyes of knowledge. I establish in my heart or meditate upon God, Who is the Upholder of sages. II11I

౧౧౨౭. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునః పరమాత్మసాక్షాత్కారం వర్ణయతి.

౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
౧౧౨౭. అభి ప్రియం దివస్పదమధ్వర్యుభిర్గుహా హితమ్ ।
౧ ౨ ౩ ౧ ౨
సూరః పశ్యతి చక్షసా ॥ ౧౨ ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర
ప. వి:- అభి । ప్రియమ్ । దివః - పదమ్ । అధ్వర్యుభిః । గుహా । హితమ్ । సూరః ।
౩ ౧౨ర
పశ్యతి । చక్షసా ॥ ౧౨॥

పదార్థః- **ప్రియమ్** ప్రీతిపాత్రమ్, **దివః** ద్యులోకస్య **పదమ్** ప్రతిష్ఠాపకమ్, **గుహా హితమ్** గుహాయాం నిహితమ్, గుహ్యం సోమం పరమాత్మానమ్ **అధ్వర్యుభిః** యోగయజ్ఞస్య అధ్వర్యుభూతైః యోగప్రశిక్షకైః గురుభిః శిక్షితః సన్ **సూరః** ప్రాజ్ఞః ఉపాసకః **చక్షసా** అన్తర్దృష్ట్యా **అభిపశ్యతి** సాక్షాత్కరోతి ॥ ౧౨ ॥

భావార్థః-సుయోగ్యైర్యోగప్రశిక్షకైర్గురుభిర్యోగమభ్యస్యోపాసకజనాశ్చర్మచక్షుర్భ్యామదృశ్యం సర్వాన్తర్యామినం పరమాత్మానమనుభవితుం సమర్థా జాయన్తే ॥ ౧౨ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డేగురుశిష్యవిషయస్య గురుప్రదర్శితమార్గేణ పరమాత్మసాక్షాత్కారస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సంగతిరస్తి.

౧౧౨౭. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ సాక్షాత్కారము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :- (ప్రియమ్) ప్రియమగు (దివః) ద్యులోకముయొక్క (పదమ్) ప్రతిష్ఠాపకమగు (గుహా) (హితమ్) గుహయందు ఏకాంతరూపమున నున్న సోమనామక పరమాత్మను (అధ్వర్యుభిః) యోగ యజ్ఞముయొక్క అధ్వర్యరూప యోగప్రశిక్షకులగు గురువులద్వారా శిక్షణ నీయబడిన (సూరః) విద్వాంసులగు ఉపాసకులు (చక్షసా) అంతర్దృష్టిచే (అభి, పశ్యతి) సాక్షాత్కారమొనర్చుకొందురు. ॥౧౨॥

భావార్థము :- యోగ్యులగు యోగ ప్రశిక్షకులగు గురువులచే యోగము నభ్యసించి ఉపాసకులు చర్మ చక్షువులచే అదృశ్యుడగు సర్వాంతర్యామియగు పరమాత్మయొక్క అనుభూతిని పొందుటయందు సమర్థులైపోవుదురు. ॥౧౨॥

ఈ ఖండములో గురుశిష్యుల విషయము మరియు గురువులద్వార ప్రదర్శించబడిన మార్గమున పరమాత్మయొక్క సాక్షాత్కారవర్ణన యుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముతో సంబంధము గలదు.

ఎనిమిదవ అధ్యాయములో మొదటిఖండము సమాప్తమైనది.

1127. The Yogi Who dispels the darkness of ignorance like the sun, sees with his inner eves, God Whom non - violent devotees constantly establish in their hearts, Beloved and the Abode of joy, light and wisdom. II12II

౧౧౨౮. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా- పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ విదుషాం విషయమాహ.

౧౨ ౩౧౨ ౩౧ ౨ర౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨
౧౧౨౮. అసృగ్రమిన్దవః పథా ధర్మన్నృతస్య సుశ్రియః ।
౩ ౧ ౨౩ ౧ ౨
విదానా అస్య యోజనా ॥ ౧ ॥

౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౧౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర
ప. విః- అసృగ్రమ్ । ఇన్దవః । పథా । ధర్మన్ । ఋతస్య । సుశ్రియః । సు-శ్రియః ।
౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
విదానాః । అస్య । యోజనా ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **సుశ్రియః** సుశోభాః, **ఇన్దవః** తేజస్వినః, జ్ఞానరసేన క్లేదకాః విద్వాంసో గురవః **ఋతస్య పథా** సత్యస్య మార్గేణ **ధర్మన్** ధర్మే. [ధర్మణి ఇతి ప్రాప్తే 'సుపాం సులుక్'. అ. ౭ । ౧ । ౩౯ ఇత్యనేన విభక్తేర్లుక్.] **అసృగ్రమ్** సృజ్యన్తే, తత్పరా భవన్తి, యతః తే **అస్య** ధర్మమార్గస్య **యోజనా** యోజనాని, క్రియాన్వయనపద్ధతీః [అత్ర శేర్లోపః.] **విదానాః** జానానాః భవన్తి ॥ ౧ ॥

భావార్థః-విద్వాంసో జనాః స్వయమపి సత్యస్య ధర్మస్య చ మార్గే చలన్తు, యోజనా నిర్మాయాన్యానపి చ తస్మిన్ మార్గే ప్రవర్తయన్తు ॥ ౧ ॥

౧౧౨౮. ఈ మొదటి మంత్రములో విద్వాంసుల వర్ణన గలదు.

పదార్థము :-(సుశ్రియః) ఉత్తమశ్రేయోవంతులు (ఇందవః) తేజస్వులు, జ్ఞానరసములో స్నానమాడించునట్టి విద్వాంసులగు గురువులు (ఋతస్య పథా) సత్యమార్గమున (ధర్మన్)

ధర్మమునందు (అస్పృగ్రమ్) తత్పరులగుదురు. ఏలన వారు (అస్య) ఈ ధర్మమార్గముయొక్క (యోజనా) క్రియాన్వయ పద్ధతులను (విదానాః) వాలెరుగుదురు.॥౧॥

భావార్థము :- విద్వాంసులు స్వయముగ కూడ సత్యము, ధర్మమార్గమున నడవవలెను. మరియు యోజనలు సిద్ధపరచి ఇతరులనుకూడ ఆ మార్గమున నడిపించవలెను.॥౧॥

1128. Devotees of moon - like calm nature, taking shelter in God Who is the Upholder of the eternal laws and Who therefore shines well, possessing Divine Wealth of Wisdom, knowing the various relations and plans of the Lord are engaged in doing noble deeds, treading upon the path of righteousness. By various relations are meant relations with God as Father, Mother, Friend etc. II1II

౧౧౨౯. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరపి విద్వద్విషయ ఏవోచ్యతే.

౨ఉ 3 ౧ ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨ర
౧౧౨౯. ప్ర ధారా మధ్వో అగ్రియో మహీరపో వి గాహతే ।

3 ౨ 3 ౨ 3 ౧ ౨
హవిర్హవిః షు వన్ద్యః ॥ ౨ ॥

౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర్ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨ 3 ౨
ప. విః– ప్ర । ధారా । మధ్వః । అగ్రియః । మహీః । అపః । వి । గాహతే । హవిః । హవిః ।
౨ ౧ ౨ర
షు । వన్ద్యః ॥౨॥

పదార్థః- అగ్రియః అగ్రేభవః శ్రేష్ఠః, **హవిః షు** హవిష్ప్రదాతృషు **హవిః** ఉత్కృష్టో హవిష్ప్రదాతా, **వన్ద్యః** వన్దనీయః సోమః జ్ఞానస్య అభిషోతా విద్వాన్ **మహీః అపః** మహాన్తి కర్మాణి **వి గాహతే** ఆలోడయతి, జ్ఞానానుకూలం కర్మాణ్యాచరతీత్యర్థః. తస్య సకాశాత్ **మధ్వః** మధురస్య జ్ఞానరసస్య **ధారా** నదీ **ప్ర** ప్రవహతి । [ఉపసర్గ- బలాద్ యోగ్య క్రియాధ్యాహారః, సంహితాయాం 'మధ్వః' ఇత్యస్య విసర్గలోపశ్ఛాన్దసః]. ॥ ౨ ॥

భావార్థః- స ఏవ విద్వాన్ ప్రశస్యో యో జ్ఞానానుకూలం కర్మాణ్యప్యాచరతి, సర్వేభ్యశ్చ జ్ఞానస్య మధురా ధారాః ప్రవాహయతి ॥ ౨ ॥

౧౧౨౯. ఈ మంత్రమునందును మరల విద్వాంసుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :- (అగ్రియః) శ్రేష్ఠులగు నాయకులు (హవిః షు) హవిస్సుల నిచ్చువారిలో (హవిః) ఉత్కృష్టమగు హవిస్సులనిచ్చువాడు (వన్ద్యః) వందనీయసోముడు, అనగా జ్ఞాన ఉత్పాదకుడగు విద్వాంసుడు (మహీః అపః) గొప్పకార్యములను (వి గాహతే) జ్ఞానమునకు అనుకూలమగు కర్మల నాచరింతురు. వారి వద్దినుండి (మధోః) మధురమగు జ్ఞానరసముయొక్క (ధారా) ధార (ప్ర) ప్రవాహితమగుచుండును. ।౨॥

భావార్థము :- జ్ఞానమునకు అనుకూలమగు కర్మలనుకూడ చేయుచు, అందరకు జ్ఞానముయొక్క మధురమగు ధారలను ప్రవహింపజేయు విద్వాంసులే ప్రశంసనీయులు. ।౨॥

1129. It is only the best and the noblest in worth among the minds that can O Sweet God! plunge into the great stream of Thy Vedic Wisdom, none else. (Vicious minds cannot under stand the real import of the Vedas) ll2ll

౧౧౩౦. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః-సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ కీదృశో గురుః కిం కరోతీత్యాహ.

౨ ౩ ౨ ౩౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩౧ ౨
౧౧౩౦. ప్ర యుజావాచో అగ్రియో వృషో అచిక్రదద్వనే ।

౨౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨
సద్మాభి సత్యో అధ్వరః ॥ 3 ॥

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨
ప. విః – ప్ర । యుజా । వాచః । అగ్రియః । వృషా – ఉ । అచిక్రదత్ । వనే । సద్మ । అభి ।
౩ ౨ ౩ ౨
సత్యః । అధ్వరః ॥3॥

పదార్థః- అగ్రియః అగ్రే భవః శ్రేష్ఠః, **వృషా** జ్ఞానవర్షకః, **సత్యః** సత్యనిష్ఠ, **అధ్వరః** యజ్ఞమయజీవనః, సోమః విద్వాన్ గురుః **వనే** అరణ్యే **సద్మ అభి** గురుకుల గృహే **వాచః యుజా** వాణ్యాః యోగేన **ఉ** నిశ్చయేన **ప్ర అచిక్రదత్** ప్రక్రన్దతి, శిష్యాన్ కర్తవ్యాని ఉపదిశతి ॥ 3 ॥

భావార్థః- ఉపహ్వరే గిరీణాం సంగమే చ నదీనాం గురుకులాని సంచాలయన్తః సత్యనిష్ఠా గురవః శిష్యానధ్యాప్య విదుషః కర్తవ్య - పరాయణాన్ సదాచారిణశ్చ కుర్యుః ॥ 3 ॥

౧౧౩౦. ఈ మంత్రములో ఎట్టి గురువు ఏమి చేయునను విషయము కలదు.

పదార్థము :- (అగ్రియః) శ్రేష్ఠమగు (వృషా) జ్ఞానవర్షమును కలిగించునట్టి (సత్యః) సత్యనిష్ఠ (అధ్వరః) యజ్ఞమయ జీవితముగల విద్వాంసుడగు గురువు (వనే) అరణ్యములో (సదమ్ అభి) గురుకులమువంటి గృహమునందు (వాచః యుజా) వాణుల యోగముచే (ఉ) నిశ్చయముగనే (ప్ర అచిక్రదత్) శిష్యులకు కర్తవ్యములను గురించి ఉపదేశించును.॥3॥

భావార్థము :- పర్వతసానువులు, నదీతీరములందు గురుకులములను సంచాలనమొనర్చుచు సత్యనిష్ఠగల గురవులు శిష్యులను చదివించుచు కర్తవ్య పరాయణుల మరియు సదాచారులనుగ నొనర్చవలెను.॥3॥

1130. The devotee who is true non-violent and engaged in the meditation of God his Real Abode, becomes the first and foremost of sages and rainer of peace all around, he letters purifying words about the Adorable God. II3II

౧౧౩౧. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౨౩ ౧ ౨ర ౩౨౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౧౩౧. పరి యత్కావ్యా కవిర్నృమ్ణా పునానో అర్షతి ।
౨ర౩ ౧ ౨
స్వర్వాజీ సిషాసతి ॥ ౪ ॥

౧౨ర ౧౨ర ౩౨ ౩౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ ౩ ౨ ౩
ప. వి:– పరి । యత్ । కావ్యా । కవిః । నృమ్ణా । పునానః । అర్షతి । స్వః । వాజీ । సిషాసతి ॥౪॥

పదార్థః- **కవిః** క్రాన్తద్రష్టా మేధావీ కవిహృదయః సోమః విద్వాన్ ఆచార్యః **నృమ్ణా** నృమ్ణాని బలాని **పునానః** పవిత్రయన్ **యత్** యదా **కావ్యా** వేదాదికావ్యాని **పరి అర్షతి** వ్యాఖ్యాతి, తదా **వాజీ** బలవిజ్ఞానవాన్ సః శిష్యేభ్యః **స్వః** ఆనన్దమ్ **సిషాసతి** ప్రదాతు మిచ్ఛతి. [షణ సమ్భక్తౌ షణు దానే వా ధాతోః సని రూపమ్] ॥ ౪ ॥

భావార్థః- విదుష ఆచార్యస్య వేదాదిశాస్త్రవ్యాఖ్యానం శిశ్యేభ్యః పరమానన్దకరం జ్ఞానవర్ధకం చ జాయతే ॥ ౪ ॥

౧౧౩౧. ఈ మంత్రమందును మరల అదేవిషయము గలదు.

పదార్థము :-(కవిః) క్రాంతద్రష్టలు, బుద్ధిశాలురు, కవి హృదయులు, విద్వాంసులగు ఆచార్యులు (నృమ్ణా) బలములను (పునానః) పవిత్రమొనర్చుచు (యత్) ఎపుడు (కావ్యా) వేదములు మున్నగు కావ్యముల (పరి అర్షతి) వ్యాఖ్యానొనర్చుచుందురో అపుడు (వాజీ) శక్తిశాలి మరియు విజ్ఞానశాలియగు నాతడు శిష్యులకు (స్వః) ఆనందమును (సిషాసతి) ప్రదానమొనర్చదలచును. ॥౪॥

భావార్థము :-విద్వాంసులగు ఆచార్యుల వేదములు మున్నగు శాస్త్రముల వ్యాఖ్య శిష్యులకు పరమానందము నిచ్చునది మరియు వారిజ్ఞానమును వృద్ధిపరచునదియై యుండును.॥౪॥

1131. When the sage purifying the minds of men, attains lofty wisdom by studying the Holy Vedas, he becoming full of knowledge and strength, desires to share the happiness thus derived with others. ॥4॥

౧౧౩౨. ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునర్గురుశిష్యవిషయమేవాహ.

౧౨ ౩౨ఉ ౩ ౨౩ ౧ ౨
౧౧౩౨. పవమానో అభి స్పృధో విశో రాజేవ సీదతి ।
౧ ౨౩ ౧ ౨ ౩౧౨
యదీమృణ్వన్తి వేధసః ॥౫॥

౧౨ర ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩
ప. వి:- పవమానః । అభి । స్పృధః । విశః । రాజా - ఇవ । సీదతి । యత్ - ఈమ్ ।
౧ ౨ ౩౧౨
ఋణ్వన్తి । వేధసః ॥౫॥

పదార్థః- **యత్** యదా **ఈమ్** ఏనమ్ ఆచార్యమ్ **వేధసః** విద్వాంస అన్యే గురవః **ఋణ్వన్తి** ప్రాప్నువన్తి, తదా అయమ్ **విశః** ప్రజాజనాన్ **రాజా ఇవ** నృపతిరివ, శిష్యాన్ **పవమానః** పవిత్రాచరణాన్ కుర్వన్ **స్పృధః** స్పర్ధమానాన్ విద్యాయాగవిఘ్నకారిణః **అభిసీదతి** అభిభవతి ॥౫॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥౫॥

భావార్థః- ఆచార్య ఇతరేషాం సుయోగ్యానాం గురుజనానాం సాహాయ్యేనైవ ఛాత్రాన్ విదుషః పవిత్ర హృదయాంశ్చ కర్తుం పారయతి ॥౫॥

౧౧౩౨. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయవర్ణనయే యుండును.

పదార్థము :-(యత్) ఎపుడు (ఈమ్) ఈ ఆచార్యులకు (వేధసః) ఇతర విద్వాంసులగు గురువులు (ఋణ్వన్తి) ప్రాప్తించెదరో, అపుడు వీరు (విశః) ప్రజలకు (రాజా ఇవ) రాజెటులనో, అటులనే (పవమానః) పవిత్ర ఆచరణగలవారలనుగ నొనర్చుచు (స్పృధః) విద్యాయజ్ఞములో విఘ్నముల నొనర్చునట్టి స్పర్ధాళువులను (అభి సీదతి) తొలగించివేయుదురు.॥౫॥

దీనియందు ఉపమాలంకారము గలదు.॥౫॥

భావార్థము :- ఆచార్యులు యోగ్యులగు ఇతర గురువుల సహాయముతోనే శిష్యులను విద్వాంసులు మరియు పవిత్ర హృదయులనుగ జేయుటలో సమర్థులగుదురు.॥౫॥

1132. When wise devotees attain God, He the Purifier casts away all obstacles as a king puts down all insurgents among his subjects. II5II

౧౧౩౩. ఋషిః-అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా-పవమానః సోమః ।
ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

౨౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨ఉ ౩౧ ౨
౧౧౩౩. అవ్యా వారే పరి ప్రియో హరిర్వనేషు సీదతి ।

౩౧ ౨ ౩ ౨
రేభో వనుష్యతే మతీ ॥ ౬ ॥

౧౨ర ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩
ప. విః- అవ్యాః । వారే । పరి । ప్రియః । హరిః । వనేషు । సీదతి । రేభః । వనుష్యతే ।
౨
మతి ॥ ౬ ॥

పదార్థః- **ప్రియః** ప్రీతియోగ్యః, **హరిః** చిత్తాకర్షకో దోషాణామపహర్తా చ ఆచార్యః **అవ్యాః వారే** పృథివ్యాః వృతే స్థానే **వనేషు** అరణ్యస్య ఏకాన్తప్రదేశేషు **పరి సీదతి** తిష్ఠతి. **రేభః** విద్యోపదేశకః సః. [రేభతే ఇతి రేభః, రేభృ శబ్దే భ్వాదిః.] **మతీ** మత్యా **వనుష్యతే** విద్యావిఘ్నాన్ వినాశయతి. [వనుష్యతిః హన్తికర్మాఽనవగత సంస్కారో భవతి. నిరు. ౫ ।౨.] ॥ ౬ ॥

భావార్థః- విద్యాయజ్ఞాయ వనస్యైకాన్తప్రదేశ ఏవ వరణీయో యత్ర విఘ్నకరాణి నాగరికాణి ప్రలోభనాని న భవేయుః ॥ ౬ ॥

౧౧౩౩. దీనియందును మరల పై విషయమే.

పదార్థము :-((ప్రియః) ప్రేమగల (హరిః) చిత్తమును హరించునట్టి, లేక దోషములను తొలగించునట్టి ఆచార్యులు (అవ్యాః వారే) పృథివియందలి ఎంచుకొనిన స్థానములో (వనేషు) అరణ్యమునందలి ఏకాంత స్థానములో (పరి సీదతి) స్థిరమైపోవుదురు (రేభః) విద్యల నుపదేశించువారు (మతీ) బుద్ధిద్వార (వనుష్యతే) విద్యయొక్క విఘ్నములను నష్టమొనర్చివేయుదురు. ॥౬॥

భావార్థము :-విద్యారూప యజ్ఞముకొరకు వనములందలి ఏకాంతప్రదేశమునే ఎంచుకొనవలెను. అచ్చట విద్యయందు విఘ్నములను గలిగించు నగర ప్రలోభములుండవు. ॥౬॥

1133. God Who is the most desirable and acceptable, Destroyer of all misery, remains in the hearts of His devotees. He giving instructions, desires to give pure mind and intellect to them. II6II

౧౧౩౪. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా- పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునర్గురుశిష్య విషయ ఉచ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ర౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
౧౧౩౪. స వాయుమిన్ద్రమశ్వినా సాకం మదేన గచ్ఛతి ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨
రణా యో అస్య ధర్మణా ॥ ౭ ॥

౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర
ప. వి:- సః । వాయుమ్ । ఇన్ద్రమ్ । అశ్వినా । సాకమ్ । మదేన । గచ్ఛతి । రణ । యః ।
౩ ౧ ౨ర
అస్య । ధర్మణా ॥౭॥

పదార్థః- యః శిష్యః **అస్య** సోమస్య విద్యాప్రేరకస్య ఆచార్యస్య **ధర్మణా** నియమేన **రణ** రణతి చలతి. [రణశబ్దార్థః గత్యర్థశ్చ, భ్వాదిః. అత్ర తిబ్లోపశ్ఛాన్దసః.] **సః** శిష్యః **మదేన సాకమ్** ఉత్సాహేన సహ **వాయుమ్** ప్రాణవిద్యాం పవనవిద్యాం వా, **ఇన్ద్రమ్** ఆత్మవిద్యాం విద్యుద్విద్యాం వా, **అశ్వినా** మనోబుద్ధివిద్యాం సూర్యచన్ద్రవిద్యాం వా **గచ్ఛతి** ప్రాప్నోతి ॥ ౭ ॥

భావార్థః- శిష్యైః సమర్పణభావేన గురూణాం సంరక్షణే నివసద్భిః సర్వా విద్యా అధీత్య వాయువిద్యుదాదిప్రయోగేణ యానయన్త్రాదీని చాలనీయాని సర్వం భూగోలఖగోలజ్ఞానం ప్రాప్తవ్యమాధ్యాత్మిక్యః సిద్ధయశ్చ సమ్పాదనీయాః ॥ ౭ ॥

౧౧౩౪. ఈ మంత్రమునందును మరల గురుశిష్యుల విషయవర్ణనయే కలదు.

పదార్థము :- (యః) ఏ శిష్యులు (అస్య) ఈ సోముని, అనగా విద్యాప్రేరకులగు ఆచార్యుల (ధర్మణా) నియమములందు (రణ) నడచెదరో (సః) అట్టి శిష్యులు (మదేన సాకమ్) ఉత్సాహముగ (వాయుమ్) ప్రాణవిద్య, లేక పవనవిద్యను (ఇన్ద్రమ్) ఆత్మవిద్య, లేక విద్యుద్విద్యను మరియు (అశ్వినా) మనోబుద్ధివిద్యను లేక సూర్యచంద్రుల విద్యలను (గచ్ఛతి) ప్రాప్తించుకొనగలరు. ॥౭॥

భావార్థము :- శిష్యులు సమర్పణభావముతో గురువుల సంరక్షణమందుండి సకల విద్యలను చదివి వాయువు, విద్యుత్తు మున్నగు ప్రయోగములచే యానములు, యంత్రములు మున్నగువానిని నడపవలెను. భూగోళ, ఖగోళ జ్ఞానముల నన్నింటిని పొందవలెను. మరియు ఆధ్యాత్మిక సిద్ధులను స్వంతపరచుకొనవలెను. ॥౭॥

1134. The devotee who takes delight in the contemplation of God and thus enjoys rapturous Joy, controls the vital breath, mind and the senses of perception and action. II7II

౧౧౩౫. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా- పవమానః- సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ జ్ఞానస్య బ్రహ్మానన్దస్య చ విషయో వర్ణ్యతే.

౧౧౩౫. ఆ మిత్రే వరుణే భగే మధోః పవన్త ఊర్మయః ।
విదానా అస్య శక్మభిః ॥ ౮ ॥

ప. విః – ఆ । మిత్రే । మి–త్రే । వరుణే । భగే । మధోః । పవన్తే । ఊర్మయః । విదానాః । అస్య । శక్మభిః ॥ ౮ ॥

పదార్థః- మధోః మధురస్య జ్ఞానరసస్య బ్రహ్మానన్దరసస్య వా **ఊర్మయః** తరంగా **మిత్రే** మిత్రభూతే జీవాత్మని, **వరుణే** దోషనివారకే మనసి, భగే సేవనీయే ప్రాణే చ **ఆ పవన్తే** ఆగచ్ఛన్తి. **విదానాః** తాన్ తరంగాన్ ప్రాప్నువన్తో జనాః **అస్య** మధురస్య జ్ఞానస్య బ్రహ్మానన్దస్య వా **శక్మభిః** సామర్థ్యైః, యుజ్యన్తే ఇతి శేషః. [శక్ల శక్తౌ 'అశిశకిభ్యాం ఛన్దసి' ఉ. ४ । ౧४౮ ఇతి మనిన్.] ॥౮॥

భావార్థః- జ్ఞానస్య బ్రహ్మానన్దస్య వా తరంగైః శరీరరథం సర్వమపి మనోబుద్ధిప్రాణేన్ద్రియాదికం రోమ రోమ చ తరంగాయతే ॥ ౮ ॥

౧౧౩౫. ఇపుడు జ్ఞానము మరియు బ్రహ్మానంద విషయము వర్ణించబడును.

పదార్థము :- (మధోః) మధురమగు జ్ఞానరసము, లేక బ్రహ్మానందరసముయొక్క (ఊర్మయః) తరంగములు (మిత్రే) మిత్రులవలె జీవాత్మయందు (వరుణే) దోషనివారకమగు మనస్సునందు మరియు (భగే) ప్రాణములో (ఆ పవన్తే) చేరును (విదానాః) అట్టి తరంగములను పొందువారు (అస్య) ఈ మధురజ్ఞానము, లేక బ్రహ్మానందముయొక్క (శక్మభిః) శక్తులతో గూడినవారగుదురు.॥౮॥

భావార్థము :- జ్ఞానము, లేక బ్రహ్మానంద తరంగములచే శరీరములో స్థిరమైనవన్నియును అనగా మనస్సు, బుద్ధి, ప్రాణము ఇంద్రియములు మున్నగువాని రోమరోమములన్నియును తరంగితమైపోవును.॥౮॥

1135. The waves of the bliss of Sweet God, through His mighty powers purify a persons who is friendly to all, who dispels darkness and who always treads upon the path of righteousness. ॥8॥

౧౧౩౬. ఋషిః- అసితః కాశ్యపో దేవలో వా । దేవతా- పవమానః సోమః ।

ఛన్దః- గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునరపి జ్ఞానస్య బ్రహ్మానన్దస్య చ విషయమాహ.

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౧౩౬. అస్మభ్యం రోదసీ రయిం మధ్వో వాజస్య సాతయే।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
శ్రవో వసూని సఞ్జితమ్ ॥౬॥

౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౧ ౨ర
ప. విః - అస్మభ్యమ్ । రోదసీఇతి । రయిమ్ । మధ్వః । వాజస్య । సాతయే । శ్రవః ।
౧ ౨ర ౩
వసూని । సమ్- జితమ్ ॥౬॥

పదార్థః- హే **రోదసీ** ఆత్మమనసీ! యువామ్ **మధ్వః** మధురస్య సోమస్య జ్ఞానరసస్య ఆనన్దరసస్య చేత్యర్థః **సాతయే** ప్రాప్తయే **అస్మభ్యమ్** నః **రయిమ్** భౌతికం రజతహిరణ్యాదికం ధనమ్, **శ్రవః** యశః శాస్త్రశ్రవణం చ, **వసూని** అధ్యాత్మికాని ధారణాధ్యానసమాధియోగసిద్ధి వివేకఖ్యాతి ప్రభృతాని ధనాని చ **సంజితమ్** సంజయతమ్ ॥౬॥

భావార్థః- జ్ఞానే బ్రహ్మానన్దే వా మనో నివేశయితుం పూర్వం ధనధర్మాదీనాముపార్జన మపేక్ష్యతే ॥౬॥

౧౧౩౬. ఈ మంత్రమునందును జ్ఞానము మరియు బ్రహ్మానందముయొక్క విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(రోదసీ) ఓ ఆత్మా మరియు మనసా! మీరిరువురు (మధ్వః) మధురసోముని అనగా జ్ఞానరసము మరియు ఆనందరసముల (సాతయే) ప్రాప్తికొరకు (అస్మభ్యమ్) మాకొరకు (రయిమ్) భౌతిక సంబంధ వెండి, బంగారము మున్నగు ధనములు (శ్రవః) యశము, లేక శాస్త్ర శ్రవణము మరియు (వసూని) ఆధ్యాత్మిక ధారణ, ధ్యాన, సమాధి, యోగసిద్ధి, వివేకఖ్యాతి మున్నగు ధనములను (సంజితమ్) సాధించుకొందుముగాక! ౯ ॥

భావార్థము :- జ్ఞానము, లేక బ్రహ్మానందమునందు మనస్సును లగ్నమొనర్చుటకొరకు మొదట ధనము, ధర్మము మున్నగువాని ఉపార్జనము అపేక్షితమైయుండును. ౯ ॥

1136. Gain for us O noble men and women like the heaven and earth, wealth of wisdom to win us strength. Gain for us knowledge and revown. II9II

౧౧౩౭. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా ।

దేవతా- పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

దశమీ ఋక్ పూర్వార్చికే ౪౯౦ క్రమాఙ్కే పరమాత్మవిషయే వ్యాఖ్యాతా.

అత్ర జగదీశ్వర ఆచార్యశ్చ సమ్బోధ్యతే.

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౧౩౭. ఆ తే దక్షం మయోభువం వహ్నిమద్యా వృణీమహే ।

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
పాన్తమా పురుస్పృహమ్ ॥ ౧౦ ॥

౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨
ప. వి:- ఆ । తే । దక్షమ్ । మయోభువమ్ । మయః - భువమ్ । వహ్నిమ్ । అద్య ।
౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
అ-ద్య । వృణీమహే । పాన్తమ్ । ఆ । పురుస్పృహమ్ । పురు-స్పృహమ్ ॥ ౧౦ ॥

పదార్థః- హే పవమాన సోమ పవిత్రతాదాయక విద్యాసద్గుణాదిప్రేరక జగదీశ్వర ఆచార్య వా! వయమ్ **తే** తవ **మయోభువమ్** సుఖజనకమ్, **వహ్నిమ్** జీవనరథస్య వాహకమ్, **పాన్తమ్** రక్షకమ్, **పురుస్పృహమ్** బహుస్పృహణీయమ్ **దక్షమ్** విద్యాబలం ధర్మబలం చారిత్ర్యబలం చ **అద్య** అస్మిన్దినే **ఆవృణీమహే** సంభజామహే ॥ ౧౦ ॥

భావార్థః- పరమాత్మన ఆచార్యాచ్చ గృహీతాని విద్యాధర్మతపస్తేజో బ్రహ్మవర్చససచ్చారిత్ర్యాదిబలాని శిష్యాణాం కల్యాణకరాణి జాయన్తే ॥ ౧౦ ॥

౧౧౩౭. ఈ ఎనిమిదవ ఋచ పూర్వార్చికయందలి ౪౯౯వ మంత్రము. అచ్చట పరమాత్మ విషయములో వ్యాఖ్యానించబడినది. ఇపుడిచ్చట జగదీశ్వరుడు మరియు ఆచార్యులను సంబోధించబడినది.

పదార్థము :- ఓ పవమాన సోమా, అనగా పవిత్రదాయకుడవు, విద్య, సద్గుణములు మున్నగువాని ప్రేరకుడవగు జగదీశ్వరా! లేక ఆచార్యా! మేము (తే) మీయొక్క (మయోభువమ్) సుఖజనకముగు (వహ్నిమ్) జీవనరథమును ముందుకు గొనిపోవు (పాన్తమ్) రక్షకము (పురుస్పృహమ్) అధికముగా కోరదగిన (దక్షమ్) విద్యాబలము, ధర్మబలము మరియు సచ్చరిత్రతయొక్క బలమును (అద్య) నేడు (ఆ వృణీమహే) పొందదలచినాము.॥౧౦॥

భావార్థము :-పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులచే పొందినట్టి విద్య, ధర్మము, తపము, తేజము, బ్రహ్మవర్చస్సు, సచ్చరిత్రత మున్నగువాని బలము శిష్యులకు శుభములను గలిగించునదిగ నుండును.॥౧౦॥

1137. O God! We choose today that power of Thine which brings us bliss, which protects us and which is desired by all, grant that to us O Support of the whole world. II10II

౧౧౩౮. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా ।

దేవతా-పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునరాచార్యవిషయం పరమాత్మవిషయం చాహ.

౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨ఉ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
౧౧౩౮. ఆ మన్ద్రమా వరేణ్యమా విప్రమామనీషిణమ్ ।
౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
పాన్తమా పురుస్పృహమ్ ॥ ౧౧ ॥

౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨
ప. వి:- ఆ । మన్ద్రమ్ । ఆ । వరేణ్యమ్ । ఆ । విప్రమ్ । వి-ప్రమ్ । ఆ । మనీషిణమ్ ।
౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర
పాన్తమ్ । ఆ । పురుస్పృహమ్ । పురు-స్పృహమ్ ॥౧౧॥

పదార్థః- హే సోమ జ్ఞానరసస్య బ్రహ్మానన్దరసస్య వా ప్రేరక పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! వయమ్ **మన్ద్రమ్** ఆనన్దకరం త్వామ్ **ఆ** ఆవృణీమహే, **వరేణ్యమ్** వరణీయం త్వామ్ **ఆ** ఆవృణీమహే, **విప్రమ్** విశేషేణ ప్రాతి ధనధాన్యవిద్యారోగ్యాదిభిః పూరయతీతి తాదృశం-త్వామ్ **ఆ** ఆవృణీమహే,

మనీషిణమ్ మేధావినం ప్రాజ్ఞం త్వామ్ **ఆ** ఆవృణీమహే, **పాన్తమ్** విఘ్నవిపద్విద్యాదిభ్యో రక్షకమ్ **పురుస్పృహమ్** బహుస్పృహణీయం చ త్వామ్ **ఆ** ఆ వృణీమహే. [ఆ ఇత్యస్యావృత్త్యా వృణీమహే ఇతి పూర్వమన్త్రాదాకృష్యతే.] ॥౧౧॥

భావార్థః- **అసఙ్ఖ్యగుణగణవిభూషితం శుభగుణకర్మస్వభావం విపత్తివిదారకం సంపత్ప్రదాతారం విద్యానన్దాదిప్రదం సరసం సోమం పరమాత్మానమాచార్యం చ వృత్వా సముపాస్య సత్కృత్య చాపరిమితా లాభాః సర్వైః ప్రాప్తవ్యాః ॥౧౧॥**

౧౧౩౮. ఈ మంత్రమునందును మరల పై విషయమే కలదు.

పదార్థము :- సోమ, అనగా జ్ఞానరసము, లేక బ్రహ్మానందరసముల ప్రేరకులగు పరమాత్మా, లేక ఆచార్యా! మేము (మన్త్రమ్) ఆనందదాయకులగు మిమ్ము (ఆ) వరింతుము (వరేణ్యమ్) వరణీయులగు మిమ్ము (ఆ) వరించెదము (విప్రమ్) విశేషరూపమున ధనధాన్యములు, విద్య, ఆరోగ్యము మున్నగువానితో పూర్ణపరచునట్టి మిమ్ము (ఆ) వరింతుము (మనీషిణమ్) మనీషులగు మిమ్ము (ఆ) వరింతుము (పాన్తమ్) విఘ్నాలు, విపత్తులు, అవిద్యా మొదలగువాటి నుండి రక్షించేవారిని మరియు (పురుస్పృహమ్) చక్కగా గ్రహించదగిన తమరిని (ఆ) వరింతుము. ఇచ్చట 'ఆ' అనునది మాటిమాటికి, అనగా అడుగడుగున ఆవృత్తి యొనర్చబడినది. దానితో గూడ 'వృణీమహే' యనుపదము పూర్వమంత్రమునుండి వచ్చినది.॥౧౧॥

భావార్థము :- అసంఖ్యాక గుణములచే విభూషితులు, శుభగుణకర్మ స్వభావములు గలిగినట్టి, ఆపదలను దూరమొనర్చునట్టి, సంపదల ప్రదాతలగు విద్య, ఆనందము మున్నగువానిని ప్రాప్తింపజేయునట్టి, సరస సోమ నామక పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులను వరణమొనర్చి ఉపాసన మరియు సత్కారముల నొనర్చి అపరిమితమగు లాభములను ఎల్లరును పొందుట శ్రేయస్కరముగ నుండును.॥౧౧॥

1138. O Gdo ! We choose Thee Who art the giver of rapturous Joy, Excellent Most Wise, Knower of our minds, the Guardian and desired by all. II11II

౧౧౩౯. ఋషిః- భృగుర్వారుణిర్జమదగ్నిర్భార్గవో వా ।

దేవతా- పవమానః సోమః । ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః- షడ్జః.

అథ పునరపి పరమాత్మన ఆచార్యస్య చ విషయో వర్ణ్యతే.

౧౧౩౯. ఆ రయిమా సుచేతునమా సుక్రతో తనూష్వా ।
పాన్తమా పురుస్పృహమ్ ॥ ౧౨ ॥

ప.విః- ఆ । రయిమ్ । ఆ । సుచేతునమ్ । సు -చేతునమ్ । ఆ । సుక్రతో సు - క్రతో । తనూషు । ఆ । పాన్తమ్ । ఆ । పురుస్పృహమ్ । పురు -స్పృహమ్ ॥౧౨॥

పదార్థః- హే **సుక్రతో** సుప్రజ్ఞ సుకర్మన్ పరమాత్మన్ ఆచార్య వా! త్వమ్ **ఆ** ఆయాహి. వయమ్ త్వత్ **రయిమ్** ధనమ్ **ఆ** ఆవృణీమహే. **సుచేతునమ్** సుజ్ఞానమ్. [చితీ సంజ్ఞానే, భావే ఔణాదిక ఉనప్రత్యయః.] **ఆ** ఆవృణీమహే, **తనూషు** శరీరేషు, శరీరాణాం హితాయేత్యర్థః త్వామ్ **ఆ** ఆవృణీమహే. **పాన్తమ్** రక్షకమ్ **పురుస్పృహమ్** బహుస్పృహణీయం చ త్వామ్ **ఆ** ఆవృణీమహే ॥ ౧౨ ॥

భావార్థః-పరమాత్మానమాచార్యం చసంసేవ్య సర్వైర్ధనజ్ఞానజాగరూకతాస్వాస్థ్యాది సమ్పత్తిః ప్రాపణీయా॥ ౧౨ ॥

అస్మిన్ ఖణ్డే విదుష ఆచార్యస్య పరమాత్మనో బ్రహ్మానన్దస్య చ వర్ణనాదేతత్ఖణ్డస్య పూర్వఖణ్డేన సఙ్గతిరస్తీతి వేద్యమ్.

౧౧౩౯. దీనియందును మరల పరమాత్మ మరియు ఆచార్యుల విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(సుక్రతో) శుభజ్ఞానము, లేక శుభకర్మలు గల ఓ పరమాత్మా మరియు ఆచార్యులారా! మీరు (ఆ) మావద్దికి విచ్చేయుడు. మేము మీనుండి (రయిమ్) ధనములను (ఆ) పొందదలచినాము (సుచేతునమ్) ఉత్కృష్టమగు జ్ఞానమును (ఆ) పొందదలచినాము (తనూషు) శరీరముల హితముకొరకు, మేము మిమ్ము (ఆ) పొందదలచినాము (పాన్తమ్) రక్షణచేయు మరియు (పురుస్పృహమ్) గొప్ప స్పృహనీయులగు మిమ్ము మేము (ఆ) దర్శించ దలచినాము.॥౧౨॥

భావార్థము :-పరమాత్మ మరియు ఆచార్యులను సేవించుచు అందరును ధనము, జ్ఞానము, జాగరూకత, ఆరోగ్యము మున్నగు సంపదలను పొందవలయును.॥౧౨॥

ఈ ఖండములో విద్వాంసులు, ఆచార్యులు, పరమాత్మ మరియు బ్రహ్మానందముల వర్ణనయుండుటచే ఈ ఖండమునకు పూర్వఖండముచే సంబంధము గలదని ఎరుగవలెను.॥౧౨॥

ఎనిమిదవ అధ్యాయమందలి రెండవఖణ్డము సమాప్తమైనది.

1139. We choose Thee O God! Who art for ourselves Most Wise, our real wealth and ever present within our bodies, our Protector and desired by all. II12II ★★

౧౧౪౦. ఋషిః-భారద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా-వైశ్వానరః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

తత్ర ప్రథమా ఋక్ పూర్వార్చికే ౬౭ క్రమాఙ్కే

పరమాత్మ సాక్షాత్కార విషయే వ్యాఖ్యాతా. అత్ర పునరపి తమేవ విషయమాహ.

౩ ౧౨ ౩౧ ౩౨౧ ౨౩౧ ౨ ౩౨౩ ౨ఉ
౧౧౪౦. మూర్ధానం దివో అరతిం పృథివ్యా వైశ్వానరమృత
౩ ౨౩౨ ౩౨ ౩౨ ౩౧౨౩ ౧౨
ఆ జాతమగ్నిమ్ । కవిం సమ్రాజమతిథిం జనానా
౩ ౨౩ ౧ ౨ ౩౨
మాసన్నః పాత్రం జనయన్త దేవాః ॥ ౧ ॥

౩ ౧ ౨ ౩౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
ప.వి:- మూర్ధానమ్ । దివః । అరతిమ్ । పృథివ్యాః । వైశ్వానరం । వైశ్వా-నరమ్ । ఋతే ।
౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౧౨ర
ఆ । జాతమ్ । అగ్నిమ్ । కవిమ్ । సమ్రాజమ్ । సమ్-రాజమ్ । అతిథిమ్ ।
౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౨
జనానామ్ । ఆసన్ । నః । పాత్రమ్ । జనయన్త । దేవాః ॥ ౧ ॥

పదార్థః- **మూర్ధానమ్** మూర్ధవత్ సర్వోపరి విరాజమానమ్, **దివః** సూర్యస్య **పృథివ్యాః** ధరిత్ర్యాశ్చ **అరతిమ్** స్వామినమ్. [ఋచ్ఛతి గచ్ఛతి స్వామిత్వేన యః తమ్. ఋ గతౌ ధాతోః ఔణాదికః అతిప్రత్యయః.] **వైశ్వానరమ్** విశ్వేషాం నేతారమ్, **ఋతే** యజ్ఞే **ఆ జాతమ్** సర్వత్ర ప్రసిద్ధమ్, **కవిమ్** వేదకావ్యస్య కర్తారమ్, **సమ్రాజమ్** బ్రహ్మాణ్డస్య రాజరాజేశ్వరమ్ **జనానామ్** మనుష్యాణామ్ **అతిథిమ్** అతిథివత్ పూజ్యమ్, **నః** అస్మాకమ్ **పాత్రమ్** పాతారమ్ **అగ్నిమ్** అగ్రనేతారం పరమేశ్వరమ్ **దేవాః** విద్వాంసః ఉపాసకా జనాః **ఆసన్** ఆస్నా ముఖేన ప్రణవజపవిధినా **జనయన్త** జనయన్తి, అన్తరాత్మని ప్రకటయన్తి. [ఆసన్ ఆస్నా, తృతీయైకవచనే 'సుపాం సులుక్'. అ. ౭ । ౧ । ౩౯ ఇత్యనేన విభక్తేర్లుక్.] ॥౧॥

భావార్థః-విశ్వవన్ద్యం నిఖిలశుభగుణకర్మస్వభావం విశ్వస్య సమ్రాజ్యం పరమాత్మానం విదిత్వా స్తుత్వా సముపాస్య చ మనుష్యైరాత్మనః పరేషాం చోన్నతిః సాధనీయా ॥ ౧ ॥

౧౧౪౦. ఈ మొదటిఋచ పూర్వార్చికయందలి ౬౭వ మంత్రము. అచ్చట దీనిపై పరమాత్మ సాక్షాత్కారమును గురించి వర్ణించబడియుండెను. ఇప్పుడిచ్చటకూడా అదేవిషయము గలదు.

పదార్థము :- (మూర్ధానమ్) సర్వోపరి విరాజిల్లుచుండు (దివః) సూర్యుని మరియు (పృథివ్యాః) పృథివియొక్క (అరతిమ్) స్వామి (వైశ్వానరమ్) అందరినాయకుడు (ఋతే)

యజ్ఞమునందు (ఆ జాతమ్) అంతటను ప్రసిద్ధుడు (కవిమ్) వేదకావ్యముల కవి (సమ్రాజమ్) బ్రహ్మాండమునకు రాజరాజేశ్వరుడు (జనానామ్) మనుష్యులకు (అతిథిమ్) అతిథివలె పూజనీయుడు (నః) మన (పాత్రమ్) పాలనకర్త (అగ్నిమ్) అగ్రనాయకుడగు పరమేశ్వరునకు (దేవాః) విద్వాంసులగు ఉపాసకులు (ఆసన్) ముఖము అనగా నోటితో ప్రణవజపము మున్నగునవి చేసికొని (జనయన్త) అంతరాత్మయందు ప్రకటించుకొందురు.॥౧॥

భావార్థము :- ఎల్లరును పరమవందనీయుడు, సమస్త శుభగుణ, కర్మ, స్వభావములతోగూడి యున్న విశ్వ సమ్రాట్టుయగు పరమేశ్వరుని తెలిసికొని, ఆయన స్తుతి ఉపాసనల నొనర్చి మనుష్యులు తమ మరియు ఇతరుల ఉన్నతిని సిద్ధిపరచుకొనవలెను.॥౧॥

1140. Truthful wise men manifest within their hearts and tell about the Supreme Leader who is the Head of Heaven, the Lord of the earth, dear to and dwelling within all men, brought to light through the Eternal Law, Truth and sacrifice. He is Omnipresent Soverign, Venerable like a guest and Omniscient, residing in the mouth of every one (praised by all men) and our protector. ll1ll

౧౧౪౧. ఋషిః- భారద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా-వైశ్వానరః ।

ఛన్దః- త్రిష్టుప్ । స్వరః- ధైవతః.

అథ పరమాత్మనో మోక్షస్య చ విషయో వర్ణ్యతే.

౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨౩ ౨
౧౧౪౧. త్వాం విశ్వే అమృత జాయమానం శిశుం న

౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨
దేవా అభి సం నవన్తే । తవ క్రతుభిరమృతత్వమాయన్

౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧ ౨ర
వైశ్వానర యత్పిత్రో రదీదేః ॥ ౨ ॥

౨ ౧ ౨ర ౩ ౧ ౨ర ౧౨ర ౩ ౨
ప. వి:– త్వామ్ । విశ్వే । అమృత । అ-మృత । జాయమానమ్ । శిశుమ్ । న । దేవాః ।

౩ ౨ ౩ ౧౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ర
అభి । సమ్ । నవన్తే । తవ । క్రతుభిః । అమృతత్వమ్ । అ-మృతత్వమ్ । ఆయన్ । వైశ్వానర ।

౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర
వైశ్వా-నర । యత్ । పిత్రోః । అదీదేః ॥౨॥

పదార్థః- హే **అమృత** అమర పరమాత్మన్! **జాయమానం త్వామ్** అన్తరాత్మని ఆవిర్భవన్తం త్వామ్ **జాయమానం శిశుం న** ఉత్పద్యమానం శిశుమివ **విశ్వే దేవాః** సర్వే విద్వాంసః ఉపాసకాః **అభి సం నవన్తే** అభి సంస్తువన్తి. **తవ క్రతుభిః** త్వదీయైః కర్తృత్వైః, ఉపాసకాః, **అమృతత్వమ్** మోక్షమ్ **ఆయన్** ప్రాప్నువన్తి, **యత్** యస్మాత్, హే **వైశ్వానర** విశ్వాన్ నరాన్ ధర్మకార్యేషు యో నయతి తథావిధ పరమాత్మన్ ! త్వమ్ **పిత్రోః** మాతాపిత్రోరివ విద్యమానయోః ద్యావాపృథివ్యోః **అదీదేః** దీప్తో భవసి ॥ ౨ ॥

అత్రోపమాలఙ్కారః ॥ ౨ ॥

భావార్థః-యథా గృహే, శిశౌ జాతే సర్వే గృహవాసినో హృష్యన్తి తథైవ పరమాత్మని హృదయే ప్రకటీభూతే సతి సాధకా జనాః ప్రసీదన్తి. మోక్షాయ ప్రయతమానా జనాః పరమాత్మన ఏవ వ్యవస్థయా మోక్షం లభన్తే. విద్వాంసో భక్తజనాః దివి భువి చ సర్వత్ర పరమేశ్వరస్యైవ విభూతిం పశ్యన్తి ॥ ౨ ॥

౧౧౪౧. ఈ మంత్రములో పరమాత్మ మరియు మోక్షము విషయము వర్ణించబడినది.

పదార్థము :-(అమృత) అమరుడవగు ఓ పరమాత్మా! (జాయమానమ్ త్వామ్) అంతరాత్మలో ప్రకటమగుచు నీయొక్క (జాయమానం శిశుం న) జననమొందుచున్న శిశువువలె (విశ్వే దేవాః) విద్వాంసులగు సకల ఉపాసకులు (అభి సం నవన్తే) స్తుతియొనర్తురు (తవ క్రతుభిః) నీయొక్క కర్తృత్వములచే ఉపాసకులు (అమృతత్వమ్) మోక్షమును (ఆయన్) పొందుచుందురు. (యత్) ఏలన, (వైశ్వానర) మనుష్యులందరను ధర్మకార్యములలో ప్రవృత్తుల నొనర్చునట్టి ఓ పరమేశ్వరా! నీవు (పిత్రోః) తల్లిదండ్రులవలె నున్న ద్యావా, పృథివీలోకములలో (అదీదేః) దీప్తిమంతుడవు, ప్రఖ్యాతిగలవాడవైయున్నావు.॥౨॥

ఈ మంత్రములో ఉపమాలంకారము గలదు.॥౨॥

భావార్థము :-గృహములో శిశువు ఉత్పన్నమైనప్పుడు గృహవాసులెల్లరును ఆనందమును ప్రకటించుకొనుచుండునటులనే నిగూఢమగు పరమాత్మ హృదయములో ప్రత్యక్షమైనప్పుడు సాధకులు ప్రసన్నులగుదురు. మోక్షముకొరకు ప్రయత్నమొనర్చుచు లోకులు పరమాత్మయొక్క వ్యవస్థవల్లనే మోక్షమును పొందుదురు. విద్వాంసులగు భక్తులు ఆకాశములో మరియు భూమిపై అంతటను పరమేశ్వరుని మహిమనే చూచుచుందురు.॥౨॥

1141. O Immortal All - Pervading God! When Thou art realised within the hearts of the devotees, they praise Thee on all sides, as the Dispeller of all darkness of

ignorance. and love Thee as a lovely child. When Thou shinest in pure mind and intellect which indeed protect a person, the truthful enlightened persons attain immortality by Thy knowledge and good actions. II2II

౧౧౪౨. ఋషిః- భారద్వాజో బార్హస్పత్యః । దేవతా-వైశ్వానరః ।

ఛన్దః-త్రిష్టుప్ । స్వరః-ధైవతః.

అథ పునః పరమాత్మ విషయమాహ.

౧౨ ౩ ౨౩ ౧౨ ౩ ౨
౧౧౪౨. నాభిం యజ్ఞానాం సదనం రయీణాం

౩౧ ౨ ౩ ౨౩ ౧ ౨ర ౩ ౩
మహోమాహావమభి సం నవన్త । వైశ్వానరం

౩కౢర ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౧ ౨ ౩౨
రథ్యమధ్వరాణాం యజ్ఞస్య కేతుం జనయన్త దేవాః ॥3॥

౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩
ప. విః – నాభిమ్ । యజ్ఞానామ్ । సదనమ్ । రయీణామ్ । మహామ్ । ఆహావమ్ । ఆ –

౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨ ౩కౢ ౩ ౧ ౨
హావమ్ । అభి । సమ్ । నవన్త । వైశ్వానరమ్ । వైశ్వా–నరమ్ । రథ్యమ్ । అధ్వరాణామ్।

౩ ౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨
యజ్ఞస్య । కే తుమ్ । జ నయన్త । దేవాః ॥ 3 ॥

పదార్థః- యజ్ఞానామ్ పూజాకర్మణామ్ **నాభిమ్** కేన్ద్రమ్ **రయీణామ్** ధనానామ్ **సదనమ్** గృహమ్, **మహామ్** మహతాం తేజసామ్ **ఆహావమ్** నిపానభూతమ్ పరమాత్మానం, జనాః **అభి సం నవన్త** అభి సం స్తువన్తి. **అధ్వరాణామ్** హింసారహితానాం వ్యవహారాణామ్ **రథ్యమ్** రథినమ్, **యజ్ఞస్య** పరోపకారయజ్ఞస్య **కేతుమ్** ధ్వజమివ స్థితమ్ **వైశ్వానరమ్** విశ్వేషాం నేతారం పరమాత్మానమ్ **దేవాః** విద్వాంసః ఉపాసకాః **జనయన్త** స్వాన్తరాత్మని ప్రకటయన్తి ॥ 3 ॥

భావార్థః-వివిధగుణాగారం జగదీశ్వరం సమ్పూజ్య యోగాభ్యాసేన తత్సాక్షాత్కారః స్వాన్తరాత్మని సర్వైః కర్తవ్యః ॥ 3 ॥

౧౧౪౨. ఈ మంత్రమునందును పరమాత్మ విషయమే కలదు.

పదార్థము :-(యజ్ఞానామ్) పూజాకార్యముల (నాభిమ్) కేంద్రమగు (రయీణామ్) ధనముల (సదనమ్) నిలయము (మహామ్) మహాతేజముల (ఆహావమ్) కూపమగు పరమాత్మను లోకులు (అభి సం నవన్త) నలువైపుల ఉత్తమరీతిలో స్తుతించుచుందురు. (అధ్వరాణామ్) హింసారహిత వ్యవహారముల (రథ్యమ్) రథికుడు (యజ్యస్య) పరోపకారరూప యజ్ఞముయొక్క (కేతుమ్) ధ్వజమువలెనున్న (వైశ్వానరమ్) సర్వమునకు నాయకుడగు పరమాత్మను (దేవాః) విద్వాంసులగు ఉపాసకులు (జనయన్త) తమ అంతరాత్మలందు దర్శించుకొందురు.॥3॥

భావార్థము :-వివిధ గుణముల కోశమగు జగదీశ్వరుని పూజించి యోగాభ్యాసము ద్వారా తమ ఆత్మలందు ఆయన సాక్షాత్కారము నొనర్చుకొనవలెను.॥3॥

1142. The enlightened persons praise and realise All pervading God Who is the centre of all Yajnas (sacrifices) the seat of riches in the form of good intellect, knowledge and joy, Great and therefore invoked by all on all sides, the Master of all noble non-violent deeds, the Instructor (through the Vedas), of all good acts. Him they manifest within their pure hearts. II3II

౧౧౪౩. ఋషిః-యజత ఆత్రేయః । దేవతా-మిత్రావరుణౌ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

తత్రాదౌ మిత్రావరుణ నామ్నా పరమాత్మ జీవాత్మనోర్విషయమాహ.

౧ ౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ ౩౨ ౩౨
౧౧౪౩. ప్ర వో మిత్రాయ గాయత వరుణాయ విపా గిరా।

౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౨
మహిక్షత్రావృతం బృహత్ ॥ ౧ ॥

౨ ౩ ౧ ౨ ౩ ౧ ౨ర ౩ ౧౨ర ౩౨ ౩౨
ప. వి:-ప్ర । వః । మిత్రాయ । మి - త్రాయ । గాయత । వరుణాయ । విపా । గిరా ।
౧ ౨ర ౧ ౨ర ౩ ౨ ౩ ౨
మహిక్షత్రా । మహి - క్షత్రా । ఋతమ్ । బృహత్ ॥ ౧ ॥

పదార్థః- హే మనుష్యాః! **వః** యూయమ్ **విపా** మేధాపూర్ణయా. [విప ఇతి మేధావినామ. నిఘం 3 । ౧౫.] **గిరా** వాచా **మిత్రాయ** విపత్త్రాత్రే పరమాత్మనే. [మిత్రః ప్రమీతేస్త్రాయతే. నిరు. ౧౦ । ౨౨.] **వరుణాయ** వరణీయాయ జీవాత్మనే చ **గాయత** గానం కురుత, తత్తద్గుణాన్ వర్ణయత

ఇత్యర్థః. హే **మహిక్షత్రౌ** మహాబలౌ పరమాత్మజీవాత్మానౌ! యువయోః **ఋతమ్** సత్యం జ్ఞానం సత్యం కర్మ చ **బృహత్** మహత్ అస్తి. ॥౧॥

భావార్థః-జీవాత్మా పరమాత్మనా సహ సఖ్యం సంస్థాప్య మహాన్తి సత్యజ్ఞానాని ప్రాప్తుం మహాన్తి సత్యకర్మాణి చ కర్తుం పారయతి ॥ ౧ ॥

౧౧౪౩. ఈ మంత్రములో మిత్ర వరుణుల నామముచే పరమాత్మ మరియు జీవాత్మల విషయమున్నది.

పదార్థము :- ఓ మానవులారా! (వః) మీరు (విపా) బుద్ధిపూర్ణమగు (గిరా) వాణులచే (మిత్రాయ) ఆపదలనుండి రక్షించునట్టి పరమాత్మను గురించి మరియు (వరుణాయ) వరించదగిన జీవాత్మనుగూర్చి (గాయత) కీర్తించుడు అనగా వారి గుణగానమొనర్చుడు (మహిక్షత్రౌ) మహాశక్తిశాలురగు ఓ పరమాత్మా మరియు జీవాత్మలారా! మీ యిరువుర (ఋతమ్) సత్యజ్ఞానము మరియు సత్యకార్యములు (బృహత్) మహా గొప్పవి.॥౧॥

భావార్థము :-జీవాత్మ, పరమాత్మలతో మిత్రత్వమును స్థాపించుకొని మహా సత్యజ్ఞానమును పొందగలుగుదుము. మరియు మహా సత్యకార్యములను చేయగలుగుదుము.॥౧॥

1143. (1) O men! Sing forth the glory of God Who is your true Friend and Who is the Dispeller of all darkness, with a song inspired. God denoted by the name Mitra and Varuna is Mighty, True and Great.

(2) Sing forth the glory of a person who is friendly to all and who is most acceptable on account of his noble virtues. Such persons are mighty, truthful and great. II1II

౧౧౪౪.ఋషిః-యజత ఆత్రేయః । దేవతా-మిత్రావరుణౌ ।

ఛన్దః-గాయత్రీ । స్వరః-షడ్జః.

అథ పునస్తమేవ విషయమాహ.

3 2 3 2 3 1 2 3 23 1 2ర

౧౧౪౪. సమ్రాజాయాఘృతయోనీ మిత్రశ్చోభావరుణశ్చ ।

3 2 3 1 2 3 2

దేవాదేవేషు ప్రశస్తా ॥ ౨ ॥

౩ ౧ ౨ ౩ ౧౨ర ౩ ౧ ౨ ౩ ౨ ౩ ౧౨ ౩ ౨
ప. వి:- సమ్రాజా। సమ్ - రాజా । యా । ఘృతయోనీ । ఘృత - యోనీ ఇతి । మిత్రః।
౩ ౨ ౩ ౨ ౧౨ర ౩ ౨ ౩౧౨ ౩ ౨ ౩ ౨
మి - త్రః । చ । ఉభా। వరుణః । చ । దేవా । దేవేషు। ప్రశస్తా। ప్ర - శస్తా ॥ ౨ ॥

పదార్థః- **యా** యౌ **సమ్రాజా** సమ్రాజౌ, **ఘృతయోనీ** తేజో గృహౌ చ **మిత్రః చ వరుణః చ** పరమాత్మా చ జీవాత్మా చ **ఉభా** ఉభౌ **దేవా** దేవౌ, ప్రకాశకౌ, **దేవేషు** ప్రకాశకేషు చ అగ్నిసూర్యవిద్యుదాదిషు మధ్యే **ప్రశస్తా** ప్రశస్తౌ స్తః, తాభ్యామ్ **గాయత** గుణగానం కురుత. ['గాయత' ఇతి పదం పూర్వమన్త్రాదానీతమ్.] ॥ ౨ ॥

భావార్థః- **యథా పరమేశ్వరో విశ్వబ్రహ్మాణ్డస్య సమ్రాట్ తథా జీవాత్మా దేహస్య సమ్రాడస్తి. ఉభయోః ప్రకాశం ప్రాప్య మనుష్యో మహాన్ భవితుమర్హతి ॥ ౨ ॥**

౧౧౪౪. ఈ మంత్రమునందును మరల అదేవిషయము కలదు.

పదార్థము :- (యా) ఏ (సమ్రాజా) సమ్రాట్టు మరియు (ఘృతయోనీ) తేజమునకు నిలయమగు (మిత్రః చ వరుణః చ) పరమాత్మ మరియు జీవాత్మ (ఉభా) ఉభయులు (దేవా) ప్రకాశకులు మరియు (దేవేషు) ప్రకాశము నిచ్చునట్టి అగ్ని, సూర్యుడు, విద్యుత్తు మున్నగువాని మధ్య(ప్రశస్తా) ప్రసిద్ధులై యున్నారు. వీరికొరకు (గాయత) గుణగానమొనర్చుడు. ['గాయత' అనుపదము పూర్వమంత్రమునుండి ఇచ్చటికి తేబడినది].॥౨॥

భావార్థము :- పరమేశ్వరు డెటుల విశ్వబ్రహ్మాండమునకు సమ్రాట్టుయై యున్నాడో, అటులనే జీవాత్మ శరీరమునకు సమ్రాట్టు. ఈ ఇరువురి ప్రకాశమును పొంది మనుష్యులు మహాత్ములు కాగలుగుదురు.॥౨॥

1144. (1) God denoted by two different names of Mitra and Varuna according to different attributes of love and justice, is the Sovereign, the Origin of splendour and glorified among all shining beings.

(2) By Mitra and Varuna may also be taken as in the previous verse, persons of loving nature and dispellers of darkness of ignorance. They shine well on account of their virtues, are full of spledour and glorified among all enlightened persons. They stand mostly for teachers and preachers. II2II

చతుర్థ సంపుటము సమాప్తము

వేదధర్మ ప్రచారార్థం 'వేదనిధి' యోజన

భారతీయసంస్కృతీ సభ్యతలకు మూలాధారములైన వేదవాఙ్మయాన్ని సంరక్షించి-పరిరక్షించి, ప్రచారం-ప్రసారములతో మరల వేదధర్మాన్ని విశ్వవ్యాప్తం చేయవలసిన అవసరం నేడు ఎంతో ఉన్నది. ఈ పరమ పవిత్రమైన వేదధర్మప్రచారానికి కంకణబద్ధులమై మేము గత 15సంవత్సరాలనుండి అహోరాత్రములు పరిశ్రమిస్తూ శ్రీశ్రీశ్రీ వేదానందసరస్వతీస్వామి (పండిత లోక మలహరి సిద్ధాంతాచార్యుల)వారి సహకారంతో తెలుగులో నాలుగు వేదముల భాష్యములను ముద్రించు కార్యంలో 70శాతం సఫలీకృతులమైనాము. నేటికి యజుస్సామాథర్వవేదభాష్యముల నిర్మాణం-ముద్రణపూర్తయిది. 12వేల పుటలలో 25సంపుటములుగా ఋగ్వేదభాష్యం కంప్యూటరీకరణపూర్తికాగా 5సంపుటములు ముద్రణకు సిద్ధముగా నున్నవి. 1-2రెండు సంవత్సరములలో ఈ వేదముద్రణకార్యం పూర్తి కాగలదు.

వేదసాహిత్యనిర్మాణముతో పాటుగా ఆంధ్రదేశములో విస్తృతముగా వేదధర్మాప్రచారం-ప్రసారం చేయసంకల్పించి 'వేదధర్మ ప్రచార ట్రస్టు"ను స్థాపంచినాము. దీనికి కేంద్రస్థానముగా 10సంవత్సరాల క్రితమే (11-11-2000నాడు) మహబూబ్‌నగర్ జిల్లా కొందుర్గు మండలంలో ఎర్రగట్టుకు 'వేదగిరి' అని పేరుపెట్టి 'వేదపీఠము' ను స్థాపించినాము. ఆ పవిత్ర ప్రదేశములో వేదమంత్రములనన్నింటిని శిలలపై చెక్కించి 'వేదమందిరము'ను నిర్మించుటకు శంకుస్థాపనయు చేసినాము. అచ్చట అనేక యజ్ఞయాగములు నిర్వహించి ఆంధ్రదేశములో 'వేదగిరి'గా ప్రసిద్ధిగావించినాము.

'ధనాత్ ధర్మం - తత: సుఖమ్' ధనము వలన ధర్మము, దానివలన సుఖము కలుగుతుందని శాస్త్రవచనము. నేటి ఆధునిక యుగములో, భౌతికవ్యామోహ వాతావరణములో వేదధర్మప్రచారం చేయుట అంతసులభమైన పనికాదు. దీనికెంతో వ్యయ ప్రయాసలవసరము. వేదాభిమానులు, వేదధర్మ ప్రచారాభిలాషులగు దాతలు సహృదయంతో స్పందించి ముందుకువచ్చి భూరి విరాళాల నిచ్చినప్పుడే ఈ వేదప్రచారం సాధ్యపడగలదు. మరియు దాతలు తాము స్వయముగా ఇవ్వడమేగాక తమ బంధుమిత్రులను కూడా ప్రోత్సహించి వారికి వేదాలపట్ల ప్రేరణకలిగించి ఇందులో సభ్యులుగా చేర్పించి ఈ వేదోద్యమానికి జేయూతనందించి వేదమాత కృపకు పాత్రులై తరించగలరని కోరుచున్నాము.

ఈ వేదధర్మ ప్రచారార్థం శాశ్వత 'వేదనిధి' యోజనను ఏర్పాటు చేసినాము. ధార్మికులైన దాతలచే దానము చేయబడిన ధనము జాతీయ బ్యాంకులో 'వేదధర్మప్రచారట్రస్టు వేదనిధి' పేరున ఖాతాను తెరచి అందులో 'స్థిరనిధి' (ఫిక్స్‌డ్ డిపాజిట్)గా జమ చేయబడును. దీనిపై వచ్చు వడ్డీ మాత్రమే ఇందులకై ఉపయోగించబడును.

✦ శాశ్వత పోషకులు	: 1లక్ష మరియు ఆపైన	✦ శాశ్వత పోషకులు	: 10వేలు మరియు ఆపైన
✦ శాశ్వత మహారాజపోషకులు	: 50వేలు మరియు ఆపైన	✦ శాశ్వత సంరక్షకులు	: 5వేలు మరియు ఆపైన
✦ శాశ్వత రాజపోషకులు	: 25వేలు మరియు ఆపైన	✦ శాశ్వత సభ్యత్వము	: 1116/- మరియు ఆపైన

యథాశక్తి తనుమనోధనములతో సహకరించు సహృదయులగు ధార్మిక దాతలకు ఆ వేదేశ్వరుడు పూర్ణాయురారోగ్యములనిచ్చి సదా కాపాడుగాక!

గమనిక:- దాతలు తమ ధనమును 'వేదధర్మ ప్రచారట్రస్టు వేదనిధి' పేర చెక్కు / డి.డి లేదా నగదుగాగాని చెల్లించవచ్చును. వారికి సభ్యత్వపత్రము-రసీదు ఇవ్వబడును.

'వైదిక సాహిత్య ప్రచార సమితి' ఆధ్వర్యంలో ముద్రించబడిన వేద సాహిత్యము

చతుర్వేద సంహిత
ఋగ్యజుస్సామాథర్వవేదముల మూలమంత్రములు. ఋషి, దేవత, ఛందస్సు, స్వరములతో విస్తృతభూమికాసహితము. పుటలు: 4000 వెల: రూ.1600/-

వేదముల యథార్థ స్వరూపం
వేదాలపై కలుగు అనేక సందేహాలకు సంపూర్ణ సమాధానం తెలిపే అపూర్వ గ్రంథం పుటలు:470 వెల: రూ.400/-

యజుర్వేదభాష్యమ్
మూలం, సంస్కృత భాష్యం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితంగా
పుటలు: 3000 సంపుటములు: 6 వెల:రూ.1200

అథర్వవేదభాష్యమ్
మూలం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితంగా
పుటలు: 4000 సంపుటములు: 8 వెల: రూ.1600

సామవేదభాష్యమ్
మూలం, సంస్కృత భాష్యం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితంగా
పుటలు : 3000 సంపుటములు : 6 వెల:రూ.1200

శ్రీమద్దయానంద ప్రకాశం
కావ్యశైలిలో మహర్షి దయానందుని బృహత్ జీవిత చరిత్ర
పుటలు: 550 వెల: రూ. 200

ముద్రణలో ఉన్న బృహద్గ్రంథములు

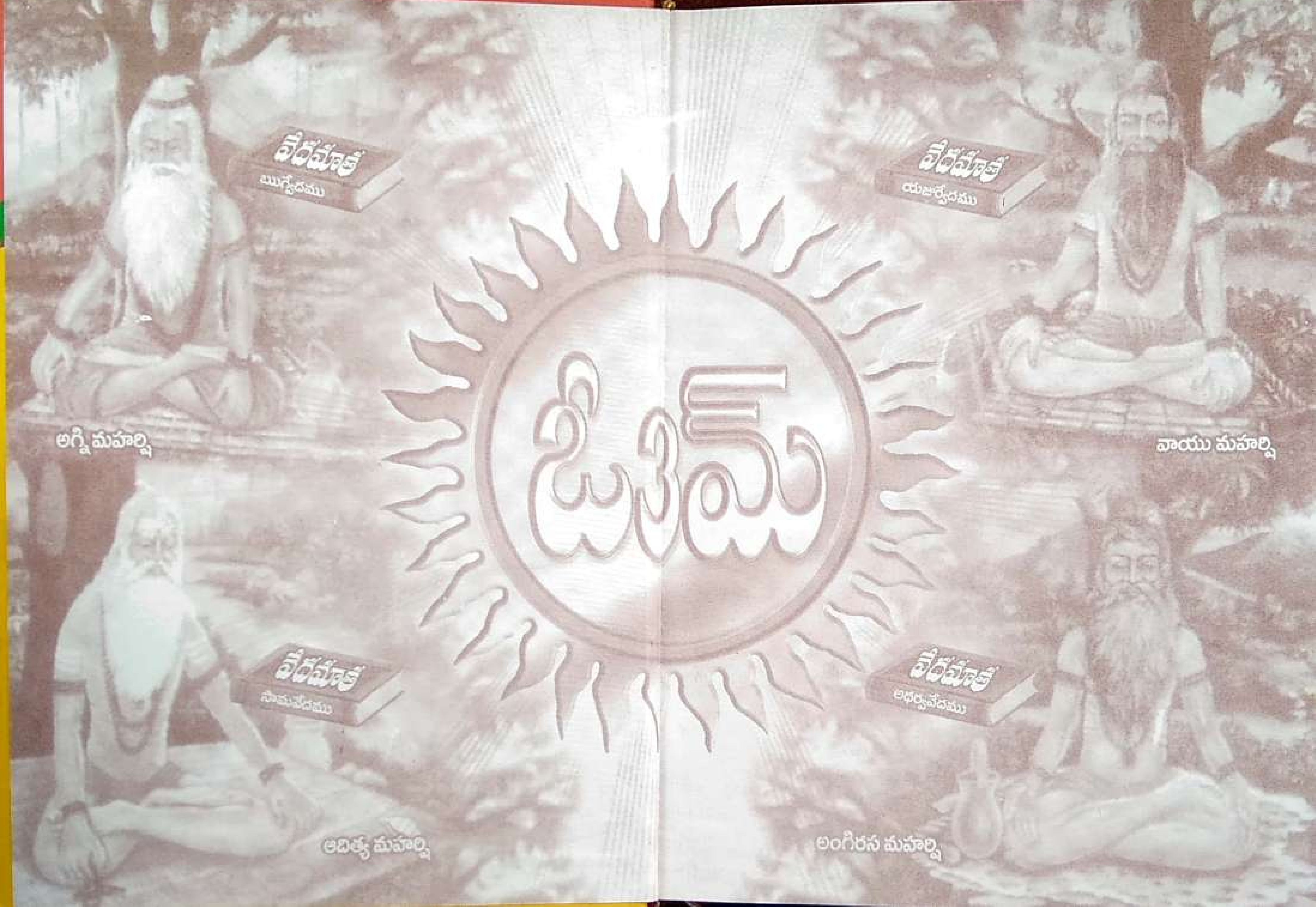
ఋగ్వేదభాష్యమ్
సంస్కృత భాష్యం, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యం, ఆంగ్లభావార్థసహితంగా
పుటలు: 12,500 సంపుటములు:25 వెల:రూ.7500/-

వైదిక సంపత్తి
విశ్వవేదవిజ్ఞాన సమాహార సంపత్తి
పుటలు: 1000 వెల : 600/-

వైదిక సంపద
వేదస్థ సమస్తవిద్యల ప్రకాశక గ్రంథం
పుటలు:600 రూ:400/-

ఒకేసారి రూ.10,000/- లు చెల్లించినవారి పేరు వేదములో దాతగా ముద్రించబడును. మరియు రూ. 15,000ల విలువగల నాలుగువేదముల భాష్యములతోపాటు ఇతర వేద సాహిత్యము బహూకరించబడును.

కార్యాలయము : వేద ధర్మ ప్రచార ట్రస్టు (రిజిస్టర్డు) - (లేదా) - వైదిక సాహిత్య ప్రచార సమితి (రిజిస్టర్డు)
2-127, ఆర్యసమాజ మందిరం, బాదం కాంప్లెక్స్, చైతన్యపురి క్రాస్ రోడ్డు, దిల్‌సుఖ్‌నగర్, హైదరాబాద్ -60.
ఫోను: 9441200322, 9849583929

వేదమాత
ఋగ్వేదము
వేదమాత
యజుర్వేదము
అగ్ని మహర్షి
ఓమ్
వాయు మహర్షి
వేదమాత
సామవేదము
వేదమాత
అధర్వవేదము
ఆదిత్య మహర్షి
అంగిరస మహర్షి

సామవేద భాష్యకర్త

వేదమనే క్షీరమునుండి వెలువడిన మీగడ భారతీయ సంస్కృతి

విద్యామార్తాండ రామనాథవేదాలంకార్

అనువాదకర్త
వేదభాష్యానువాదభాస్కర, శతాధిక గ్రంథకర్త
శ్రీ వేదానంద సరస్వతీ స్వామి
(పండిత లోక మలహరి సిద్ధాంతాచార్యులు)

వేదభాష్యముల పరిష్కరణ-సంపాదక-ముద్రణకర్త
సిద్ధాంతాలంకార, విద్యాభూషణ, ఆర్షవిద్యావినోద,
వేదగిరి సంస్థాపకాచార్య **డా|| మల్లి కృష్ణారెడ్డి** M.A, M.Ed, Ph.D

వేదాలవైపు మరలండి - Back to the Vedas